

החטא ועונשו: רומן בשישה חלקים עם אפילוג

מאת פיודור מיכאילוביץ' דוסטויבסקי

תורגם מרוסית מאת יוסף חיים ברנר

חלק ראשון

I

בראשית ירח יולי, בעונת-הם תקיפה, לפנות ערב, יצא החוצה איש צעיר לימים ממדורו הקטן, שהיה שְׁכּוּר לו מאת אחד מגְרֵי הסמטה ס. ובמתנות, כְּאִלוּ היה תוהה ומפקפק בדבר, כונן צעדיו אל גשר ק. –

השעה שחקה לו לאיש להִמְלֵט מפגישה את בעלת-דירתו על המדרגות. מדורו הקטן של היוצא נמצא סמוך ממש לגג הבית הרם, בעל חמש הִדְיוֹת, ודומה היה אותו חדר יותר לארון מאשר למעון. והנה בעלת-דירתו, שממנה שכר את החדר הזה, יחד עם סֵעֵדַת-צהרים ושרות, שָׁנָה בדיוותה תחתונה מזו, במעון מִיָּחָד, ומדי צאת האיש החוצה, היה עליו לעבור על-כרחו אצל מטְבָּחָה, של בעלת-הדירה, זה החדר, שפָּתְחוּ היה כמעט תמיד פתוח אל עבר המדרגות. ובכל פעם, מדי עֲבוֹר האיש הצעיר עליו, היתה אִתּוֹ איזו הרגשה חולנית ופחדנית, שהתְפַּיֵּשׂ מפניה והתְפַּנֵּן מתוכה. הוא היה עמוס בחובות-ממון הרבה כלפי אשה זו והיה חושש להִפְגֵּשׂ אתה פנים.

לא מפני שהאיש היה בטבע כל-כך פחדני ונופל-ברוחו; אדרבא ואדרבה, דוקא לא-כן: להפך, אלא שזה זמן-מה שמעמד נפשו היה מְתוּחַ ומְעִין רוח של מרה-שחורה הִשְׁרָתָה עליו. הוא התכנס לתוך עֵמֶק עצמו ובקש בדידות במדה כזו, שכל פגישה, איזו שהיא, הטילה עליו אימה, – לא רק הפגישה עם בעלת-ביתו, הוא היה מְכַדֵּךְ-עֵינָיו; אפס כי גם מצבו הדחוק חָדַל בעת האחרונה מהיות לו למועקה. עסקיו ההכרחיים שוב לא העסיקוהו, והוא מאן לדעתם כל-עָקָר. בעצם הדבר לא חשש כלל לשום בעלת-בית שבעולם, ואפילו אם זו חרשה עליו מזמות להרע עמו, אולם לעמוד על המדרגות, לשמוע כל מיני שטות בדבר כל אלה ההבלים, שאינם נוגעים בך אף כמלוא-נימה; כל אלו ההפצרות, כל אלה האימים, הקבלנות; ועם זה עוד להתהפך בפניה, להתנצל. לְשִׁקֵּר – לא, טוב, טוב לו מזה להשתמש באיזה אִפֶּן שהוא כשונרה זו, מעל-פני המדרגות ולחמוק, חמוק ועבור, לבל תשורנו עין.

אמנם אימת-הפגישה מפני בעלת-חובו הפליאה הפעם גם אותו בעצמו, לאחר שיצא החוצה.

“לדבר כזה אני מתנקש, ובאותה שעה הנני מתירא מפני הבלים שכמו אלה! – אמר לנפשו בבת-צחוק מְשֻׁנָּה – המ...כן... הכל הוא בידי האדם, והכל הוא מאבד בידיים רק מפני הפחדנות... זה מְשַׁקֵּל ראשון... ומה שמענין: מהו הדבר, שממנו יפחדו בני-האדם ביותר? מפני צעד חדש, מפני מלה חדשה שלהם הם מפחדים ביותר... אגב, הנני מפטפט הרבה יותר מדי, לפיכך אין אני עושה דבר – משום שאני מפטפט. ואגב, אם תמצא לאמור: לפיכך אני מפטפט – משום שאיני עושה דבר, הנה זה בְּחֹדֶשׁ האחרון למדתי לפטפט, בְּשִׁכְפֵי ימים ולילות שלמים בקרן-זוית שלי וחושב על... על ביצה שלא נולדה. והרי... למה אני הולך עכשיו? כלום הנני מְכַשֵּׁר לעשות זֹאת? כלום באמת ובתמים אני חושב על זֹאת? אין זה באמת ובתמים כלל וכלל. כך, מתוך דמיון סתם, הריני משעשע את עצמי; שעשועים! שעשועים – ותו לא מידי!”

להט-החם בחוץ היה קָבֵד מנשוא; נוספו עליו ההבל והדחק; מסביב, מסביב – סיד, עצים, אבנים, אבק, ואותה כְּאֵשֶׁת-הקִיץ המִיָּחָדָה, הידועה כל-כך לכל יושב-פטרבורג, שאין לֵאֲלֹ-ידו לשכור מעון בנאות-דשא. כל אלה חִבְרוּ יחד וזעזעו עד-היסוד את עצבי האיש הצעיר, שהיו מְרַגְזִים גם בלאו-הכי, והצחנה הנוראה, שנשאה מבתי-המרזח, המְרַבִּים ביחוד ברֶבֶע-העיר הזה, והשְׁכּוּרִים, שנפגשו על כל צעד, למרות מה שהיום היה אחד מימי החל, – כל אלה השלימו את צבעי התמונה המאוסה והמעציבה, רִגְזוּ של גֶעֱל-נפש עֵמֶק מאד הבהיק לרגע בְּשִׁרְטוּטֵי פניו הדקים של האיש הצעיר, (אגב אורחא: הוא היה יפה עד לְהִלָּל; עֵינָיו שחורות ונאות, שערותיו כהות אדמדמות, קומתו למעלה מבינונית; דק וזקוף). אולם מהרה שקע כמו בתהום מחשבות עֵמֶקוֹת ואף מְתָר, וגם יותר נכון לאמר, שכאילו אבדו לו עשתונותיו – וישא, את רגליו וילך, מבלי שים עוד כל לב לאשר מסביב לו וגם מבלי כל חִפְזָן לשים לב. רק לעתים רחוקות רטן דבר-מה בפני עצמו, מתוך אותו ההרגל לפטפוט-מונולוגים, שזה רגע נתן תודה עליו לפני נפשו. ומיד הכיר, כי הרהוריו מתבלבלים לפרקים ושחלוש הוא עד מאד: הנה היום השני אשר כל אֶכֶל כמעט שלא בא אל פיו.

לבושו היה כל-כך דל וגרוע, עד שאִחֵר במקומו, ואפילו אדם מְלָמֵד בעניות, היה מתְפַּיֵּשׂ לצאת יומם בקרעים כאלה. אמנם, הרחוב הזה היה מאותם הרחובות, שבהם קשה להפליא את מי-שיהיה באיזו תלפשת שתהיה. קרבת מגרש-החצר, שפעת הבתים הידועים וכל אותו הישוב של פועלים ובעלי-מלאכה, הדחוק והצפוף בתוך המבואות והסמטאות שבלב פטרבורג. – כל זה נתן מִיָּן גִּנָּן מִיָּחָד לתמונה הכללית ועררב בה לפעמים מיני בריות כאלו, שמוזר היה, אֵלוּ השתוממו באותו מקום למראה כל פרצוף, ויהי מְפֹלָא כמה שיהיה. ברם, כל-כך הרבה בוז וצער נֶעְרַם כבר בלב האיש הצעיר, עד שלמרות כל מדת-בישנותו, שהיתה אצלו לפעמים חריפה יתר על המדה, לא נכלם כלל וכלל בלכתו עתה בחוץ קרוע ובלוי-בגד באִפֶּן שכזה, מובן, שאין הכתוב מדבר בהִפְגֵּשׂוֹ עם איזה מְכָר או עם רֵעַ מלפנים, שבכלל לא אהב להִפְגֵּשׂ עמם... אלא, בינתיים, כשִׁפְּוֹר אחד, שהיה מובל באותה השעה מי יודע בעד מה ולמה בעגלה גדולה רתומה לסוס-משא גדול, צעק אליו פתאם מדי עברו: “אֵי לך, מגבעת אשכנזית!” ונתן עליו קולו בכל כח גרונו, והורה עליו באצבע, – אז התיצב האיש לפתע ואחז ברטט במגבעתו, המגבעת הזאת היתה גבוהה, עֲגֵלָה, כעין אלו שהנגרים חובשים לראשם, רק קרועה ובלויה כְּלָה, צִהָבָה לגמרי, נקובה, חלולה ומלאה כתמים, בלי שוליים, יוצאת דִּפְן ונטייה לצדדין. ואמנם, לא כְּלָמָה, כי-אם רגש אחר לגמרי, הדומה גם לפחד, תפס אותו.

– ידעתי זאת מראש! – דובבו שפתיו מתוך מבוכה – מראש חזיתי זאת! רעה חולה היא, שאין למעלה הימנה! הנה לך איזו טפשות, איזו קטנות שבקטנות, והיא היא שיכולה לבלע את כל מזמתי! כן, במגבעתי יש יותר מדאי משום מראית-העין... מגחכה היא, ועל-כן נפרת ביותר... לקרעי שלי יתאים כובע, ואם גם בלוי ימשן, אך לא מפלצת זו... אין חובש לראשו מגבעת שכזו; במרחק של פרסה יכירו בכזו, יזכרו... העקר שאחר-כך יזכרו, – והרי לך עד דומים. הוכחה בנדון דידן דרוש, עד כמה שאפשר, לבלי התראות... הקטנות, הן הנה העקר!... והרי קטנות אלו הן הנה המבלעות תמיד את הכל...

מחוז חפצו לא היה למרחוק; הוא ידע אפילו, כמה צעדים אליו משער ביתו: שמנה מאות ושלישים בדיוק. מעשה, והוא ספרם אחד לאחד, מתוך רבות מחשבות בלב. בעת ההיא עדין לא האמין בעצמו במחשבות הללו ולא עסק בהן אלא מתוך שהן גרו אותו בקצפתן המגנה והצודה. ברם עכשו, כעבור ירח ימים מאז, התחיל הוא להתיחס אל הענין באופן אחר, ולמרות כל הפזמונות המגרים בנוגע לחולשתו והעדר-האמץ שבו, התרגל כבר מבלי-משים לחשוב את "המזמה המגנה" למפעל; אף-על-פי שגם עכשו עוד לא חדל לבלי האמין לעצמו. הגיע אפילו לידי-כך, שעכשו הלך לעשות נסיון למפעלו, ועם כל צעד וצעד הלכה סערת-רוחו הלך וחזק.

בהתחמקות-לב רבה וברעד כל עצביו נגש אל בית גדול מאד, שפתל אחד ממנו יצא אל איזו חפירה והשני אל רחוב. – הבית הזה היה עשוי דירות-דירות קטנות ומלא היה אמנים, סוחרים פעוטים ובעלי-מלאכות, חייטים, נגרים, רקחות וטבחות, אשכנזים שונים, בתולות יצאניות, פקיד-קישות נמוכים וכדומה. היוצאים והנכנסים במקום הזה רצו לכאן ולכאן כעכברים דרך שתי החצרות ושני השערים של הבית. כאן שמשו שלושה או ארבעה שוערים. האיש הצעיר היה מרצה מאד על שלא נפגש אף באחד מהם, ומבלי היות נראה לעין איש, מהר ועלה בכהרף-עין על המדרגות הסמוכות לשער מימין. סלם-המדרגות היה אפל וצר, אך האיש כבר למד מאז לדעת את המקום הזה אל-נכון, וכל הסביבה מצאה חן בעיניו; בחשכה כזאת אין סכנה יתרה גם במבט סקרני מן הצד, אם יבוא. "אם כבר אני מפחד כל-כך, מה היה אפוא, אלו נזדמן באמת להגיע באיזה אופן לאותו מעשה?... – חלפה מחשבת-אגב במוחו, בעלותו לדייטה הרביעית. כאן חסמו בעדו את הדרך נושאי-סבל, שהוציאו רהיטים מחדר אחד. הוא ידע מקדם, שבחדר הזה גר אשכנזי, בעל-משפחה, פקיד; "זאת אומרת, שהאשכנזי הלז עוקר דירתו מכאן, ובדייטה הרביעית, היינו, בסלם-מדרגות זה ובעליה זה נשארתי הזקנה לבדה בדירתה... זה טוב... לכל אפן..." – חשב הוא שוב וצלצל בפעמון אשר לדירת הזקנה. הפעמון השמיע קול רפה, כאלו היה עשוי מפה ולא מנחשת, הפעמונים שבדירות הדלות, הבלתי חשובות, עשויים כמעט תמיד כך. קול הפעמון הזה כמו שהוא כבר נשכח מאתו, ועתה היה לו פתאם הקול המשנה כמזכיר דבר-מה וכמתאר איזו תמונה בהירה... הוא נרעד; רפו עצביו ביותר הפעם. כעבור שהות-מה נפתחה הדלת כמעט קט, לכעין סדק קטן; מתוך הסדק התבוננה גר-ת-הבית אל הבא בחשד גלוי; נראו רק עיניה הקטנות, הנוצצות מן האפלה. אולם בראותה אנשים הרבה בפרוודור, התאוששה ופתחה כראוי. האיש הצעיר עבר את המפתן ונכנס לבאה אפלה, שהיתה גדורה במסך; מעבר למסך היה חדר-מטבח קטן. הזקנה עמדה לפני הבא, מחרישה והביטה אליו בשאלה. זו היתה זקנה פעוטה ויבשה כבת-ששים, בעלת עינים קטנות, חדות ורגזניות, חטם קטן חד ושערות פרועות. שערותיה אלו שאך מעט הפכו לבן, היו משוחות בשמן הרבה. צוארה הדק והארך, דומה לרגל של תרנגולת, היה עטוף באיזה מין ארג סמרטוטי, ועל כתפיה, למרות החם החזק, התנוודה מעטפת-שער מרוטה וצהבה מזקן. הזקנה השתעלה וגנחה לרגעים. כפי הנראה, הביט בה האיש הצעיר באיזה אופן מיוחד; בעיניה נתגלה שוב החשד הקודם.

– רסקולניקוב, טוונט, הייתי אצלה לפני חמש ימים, – מהר להזכיר האיש

הצעיר בהשתחוויה קלה, בהביאו בחשבון את הצורך להיות נמוסי ככל האפשר.

– זוכרת אני, אבי, זוכרת היטב, שהיה, – קראה הזקנה בשפה ברורה מבלי הסר ממנו את עיניה המלאות שאלה ופקפוק.

– ובכן... באתי שנית בדבר ענין שכזה... המשיך רסקולניקוב, נכלם קצת ותמה על חשדנותה של הזקנה.

"אפשר, אמנם, שדרכה בכך, אלא שאז לא הכרתי בזה" – חשב מתוך הרגשה אי-נעימה.

הזקנה שתקה רגע, כנמלכת בדעתה; אחר-כך צעדה צעד הצדה. ובהראותה על דלת החדר הפנימי, ובתתה לאורח להפנס ראשון, אמרה:

– יפנס, אבי.

החדר הבלתי-גדול, שבו נכנס האיש הצעיר, עם כתליו המכסים נר צהב, עם מיני פרחיו היבשים, עם מסכי-הבד שעל חלונותיו, היה באותו רגע מואר בקרני החמה השוקעת. "וגם אז תזרח ככה החמה!" – חלף מבלי-משים רעיון במוחו של רסקולניקוב, ובמבט חד העביר את עיניו על כל הנמצא בחדר, בכדי ללמוד לדעת ולזכור היטב את כל מצב המקום. אולם בחדר לא היה שום דבר יוצא מגדר הרגיל. בין כל הרהיטים – ישנים מאד ומצבע צהב – אפשר היה למנות רק: ספה יוצאת דופן גדולה, שלחן עגל לפני הספה, שלחן-תלבושת קטן עם מראה קטנה, כסאות אצל הכתלים ושתיים-שלוש תמונות-אגורה במסגרות צהבות, שבהן היו מצירות איזו בתולות אשכנזיות וצפרים בידיהן. הנה כל רהיטי-הבית. בפנה, לפני איקונין לא-גדולים, פלך נר-התמיד. בכל שרר נקיון גדול; גם הרהיטים, גם הרצפה היו מצחצחים למשעי. "עבודת אלישבע" – חשב האיש הצעיר. אף קרט של אבק היה בבלי-יראה ובבלי-ימצא. נקיון כזה שורר רק בדירותיהן של אלמנות זקנות וקפדניות. כך הוסיף רסקולניקוב לחשוב בפני עצמו והעיף מבט אלכסוני-סקרני על מסך הקנכוס של דלת החדר השני הקטנטן, ששם עמדה מטתה של הזקנה וגם ארון-חפציה ושעד כה לא הביט שמה אף פעם. בכל המעון היו רק שני חדרים האלה.

– מה דרוש לו? – פנתה אליו הזקנה בקול שנון, לאחר שנכנסה החדרה וכמקדם נצבה ישר לנכחו, בכדי להביט ישר בפניו.

– משכון הבאתי, הנה! והוא הוציא מכיסו שעון של כסף ישן ומקטר-צורה. מצד שני למכסה היה ציור של גלופוס. השרשרת היתה מעופרת.

– אבל הן הגיע כבר גם זמן הפרעון של החוב הקודם. החדש עבר כבר שלשום.

– אני אשלם לה רבית בעד עוד חמש; תמתין לי.

– זה כבר תלוי ברצוני הטוב, אבי; להמתין או למכור את המשכון שלו מיד.

– כמה תתן לי בעד השעון, אלינה איבנובנה?

– חפצים שאינם שוים כלום הוא הולך ומביא לי. בעד הטבעת נתתי לו בפעם ההיא שני שטרות. והנה כמותה אפשר לקנות חדשה מאת הצורף בעד רבל וחצי.

– תתן לי ארבעה רבלים בעד השעון, אני אפדהו, ירשת-אבי הוא לי. אני אקבל כסף במהרה.

– רבל וחצי יקח, הרבית מראש, אם יש את נפשי.

– רבל וחצי! – קרא האיש הצעיר.

– כחפצו. – והזקנה הושיטה לו השעון בחזרה.

האיש הצעיר לקח את התפץ, וכל כך חרה לו, עד כי כבר אמר ללכת; אך בו ברגע שב אליו רוחו, נזכר, כי ברה אחרת אין לו ושעוד מטרה אחת יש לו בבקורו זה.

– תני! – קרא בגסות.

הזקנה פשפשה בכיסה, בכדי להוציא משם את המפתחות, ועברה לחדר השני שמעבר למסך. האיש הצעיר, כשנשאר לבדו בלב החדר, הקשיב בסקרנות וחשב מזמות. נשמע, איך הזקנה פותחת את ארון-חפציה. “נראה, שיש שם ארגז עליון”, שער, “ויוצא מזה, שאת המפתחות היא נושאת בכיס מימין... גלם בצרור אחד, בטבעת של בדיל... ומפתח אחד יש שם, שהוא גדול מחבריו, גדול פי שלשה, וזיו יוצא ממנו; כרי, שלא מארון החפצים... שמע מינה, שיש לה איזו תבה קטנה, מיוחדת... הרי זה מענין. לתבות הקטנות תמיד מפתחות כאלה, ואגב מה מזהם לחשוב על כל זה...”

הזקנה שָׁבה.

– הרי כך, אבי: כשאני לוקחת ממנו עשר קופיקות רבית בעד רבל לחדש, הרי בעד רבל וחצי הוא תִּיב לי חמש-עשרה קופיקות, בעד חדש במקדם; עכשו בעד שני הרבלים הקודמים מגיע לי על חשבון זה עשרים קופיקות. סך-הכל שלשים וחמש קופיקות. יוצא, שבעד השעון שלו הוא מקבל ממני רבל וחמש-עשרה קופיקות. הרי שלו לפניו.

– כיצד! רק רבל וחמש-עשרה קופיקות!?

– כן נכון וקים.

האיש הצעיר לא הוסיף להתנפח ונטל את המעות. הוא הביט על הזקנה ולא מהר ללכת, כאלו היה בחפצו להגיד דבר-מה או לעשות מה, אלא שבעצמו לא ידע מה.

– אני, אלינה איבנובנה, אפשר שאביא לה בימים האלה עוד חפץ אחד... של כסף... חפץ טוב... קפסה לפפירוסים... מיד כשאחזירה מרעי... הוא נכלם ונשתתק.

– נו, אז נראה ונדבר.

– שלום לה... והיא יושבת תמיד בבית לבדה, אחותה אינה? – שאל כבלתי נוגע כלל בדבר, כשיצא אל הביאה.

– ומה לו ולה, אבי?

– לא-כלום, שאלתי בעלמא, למה תתרגז? שלום, אלינה איבנובנה!

רסקולניקוב יצא בכלמה גמורה, הכלמה הזאת הלכה הלוך וגדול, ברדתו מעל המדרגות נעצר אפילו פעמים אחדות, כאיש אשר יקהל פתאם בדרך-הלוכו – והוא עומד, ולאחרונה, כשהיה כבר בחוץ, קרא:

“הוי, אלי! כמה מזהם כל זה! והאמנם, האמנם אני... לא, זה הבל, זהו דבר אשר אין לו שחר! – הוסיף בהחלט, – האפשר היה שְׁכָּב־זְנֵעָה שכזה יעלה גם על דעתי? שלכעור כזה יהא מקום בלבי?! העקר; כעור, זְהֵמָה, זְהֵמָה!... ואני, חדש ימים...”

ואולם גם במלים, גם בקריאות לא יכל להביע את התרגשותו כי רבה. ההרגשה של געל-נפש לאין שעור, אשר התחילה לדכדך ולעכר את לבו בשעה שהלך אל בית הזקנה, הגיעה עכשו למדה שכזו ונעשתה כל-כך ברורה, עד שלא ידע אנה לברוח מיגונו. הוא צעד על פני המִקְרָכָה כשְׁפֹר, מבלי להכיר בעוברים ושבים, הלך ונתקל בהם, ורוחו לא שב אליו אלא כשהיה כבר ברחוב השני. הוא נשא את עיניו וראה כי הוא עומד אצל בית-מרזח, שהפניסה אליו היא מן המדרכה למטה, על-פני סלם יורד למרתף. בו-ברגע יצאו מן הדלת שני שְׁפֹרִים, שתמכו איש ברעהו, גדפו איש את רעהו וטפסו למעלה. מבלי הרבות מחשבות, ירד רסקולניקוב כרגע למטה. עד היום הזה לא בא מעודו לבתי-מרזח, אלא שעתה הסתובב ראשו וצמאון לוחט עָנָה אותו, תשוקה נתעוררה בו לשתות מעט שכר קר, בפרט בחשבו את תלשתו הפתאמית גם לתוצאה מרעבונו. הוא קבע לו

ישיבה בפנה אפלה ונרפשה, אצל שלחן לח, בקש להגיש לו שכר ושתה בצמא את הכוס הראשונה, מיד הוקל לו והואר לו. "כל זה הכל", אמר לעצמו בתקוה, "ואין כאן כלל ממה להתפעל! פשוט, תלשה גופנית! איזו כוס שכר, איזו פרוסת-לחם, – וכבהרף-עין יחזק השכל, תתבהר המחשבה, יתגבר הרצון! טפו, מה נבער כל זה!...". אך למרות רקיקת-הבזו הזאת, הצהיבו-האירו פניו, כאילו הוסר ממנו פתאם איזה משא לעיפה, ובאחזה ורעות העיף עיניו על כל המספים. ברם, גם ברגע זה כאילו חזה בלבו, שכל השנוי-לטובה אף הוא ממקור חולני יהלך.

בינתיים, ובבית-המרזח נשארו אנשים מעט, מלבד אותם שני השכורים, שנפגשו על סלם-המדרגות, יצאה אחריהם מן הבית כנופיה שלמה, בת חמשה-ששה אנשים עם בתולה אחת ועם הרמוניקה. אז נעשה בבית-המרזח שקט ומרוח. נשארו: שכור אחד, אבל לא מבסס יותר מדאי, שישב על כוס שכר, ומראהו כפני אחד העירוניים; חברו, בן-אדם עבה, גדול, בגלימה ספירית ובעל זקן לבן, שכור מאד מאד, שנרדם על הספסל, ורק לעתים, פתאם, כמו מתוך שנה, היה מתחיל למולל באצבעותיו, כששתי ידיו פרושות לימין ולשמאל, וחלק גופו העליון, מבלי התרומם מעל הספסל, מזדעזע; ואגב היה מזמזם איזו מלים כסיליות, מתאמץ לזכור דברי-זמר, מעין:

כל השנה נשק לאשתו

כל השנה נשק לאשתו...

ואז פתאם, בהקיצו משנתו:

הלך לו ברחוב פוֹדֵיץָה

נאָת הראשונה מָצָא, מָצָא...

אבל איש לא השתתף בשמחתו: חברו השתקן התיחס לכל אלו ההתפרצויות במין איבה ובפקפוק. היה כאן עוד בן-אדם אחד, דומה במראהו למי-שהיה פקיד. זה ישב לבדו, לפני כוסו, לוגם לעתים ממנה ומביט לצדדין. ואף הוא היה כמו שקוע בכעין סערת-רוח.

II

רסקולניקוב לא היה רגיל אצל המון-בני-אדם, ולא עוד אלא שכאמור, התחבא מפני כל חברותא, ביחוד בעת האחרונה. אולם עכשו נמשך משום-מה לבריות. כעין דבר-מה חדש התחולל בו, ויחד עם זה עלה איזה כסף לבני-אדם. הוא נתענף כל-כך מן החדש המלא הזה של שממון מרָפָז והתרגשות קודרת, עד שהשתוקק – ולו רק לרגע אחד – לשאוף אוירו של עולם אחר, יהיה העולם ההוא מה שיהיה; ולמרות כל החלאה של הסביבה, נשאר עתה יושב בבית-המרזח בענג.

בעל בית-המרזח נמצא בשעה זו בחדר אחר, אלא שלרגעים היה יורד לכאן מאיזו שלבים, ובשעת המעשה היו מתגלות ראשונה נעליו הגנדרניות, המשוחות-המפצחצחות, עם שוליהן המפשלים, הרחבים והאֶמֶים. הוא היה לבוש ב"פוֹדֵיץָה" ובמקטן של אַטֶלס שחור ומגאל מאד, בלי רביד, וכל פניו היו כמו משוחים בשמן, כמנעול של ברזל. אל שלחן-המזיגה עמד נער כבן-ארבע-עשרה, והיה בבית עוד חבר לו, נער צעיר ממנו, שהיה מגיש לאורחים את אשר דרשו. על השלחן נמצאו: מין חרסת של קשואים, פרוסות של פת קיבר וחתוכות קטנות של דגים; מכל זה נדף ריח רע מאד. האויר החניק עד לבלתי נשוא, והכל היה כל-כך טבול בריח של משקאות חריפים, עד שדומה היה, שמן האויר הזה בלבד אפשר להשתכר במשך של רגעים אחדים.

יש פגישות עם אנשים זרים לגמרי, אנשים אשר לא ידענו אותם מתמול-שלשום, שהן מתחילות לענין אותנו מן המבט הראשון, לפתע פתאם, עוד טרם הוצאנו הָגָה. רֶם־שם של פגישה כעין זו עשה על רסקולניקוב אותו האורח, שישב מרחוק ודומה היה לפקיד שנדחה ממשרתו. האיש הצעיר זכר אחר-כך לא פעם את הרשם הראשון הזה, ואף מצא לו באור בתכונת עצמו לנחש בלבו ולצפות דברים מראש. הוא העיף מבטים בלי-חֶשֶךְ על פלוני מי-שהיה-פקיד, כמובן גם מאותו טעם, שאף פלוני לא גרע ממנו עין, ונראה היה שיצרו של אותו האיש גדול מאד להתחיל בשיחה. על כל שאר האנשים שהיו כאן, לרבות גם את בעל-הבית בעצמו, הביט הפקיד באיזה מין קהות-שברגילות, ואם תמצא לאמר, בשעמום, ויחד עם זה במעין צל של בטול גאותני, כמו על אנשים בעלי מצב ומדרגת-התפתחות נמוכים משלו, שמה לו ולהם? – זה היה איש למעלה מחמשים בשנותיו, בעל קומה ממצעת ומבנה גו איתן, ששיבה זרקה בשערותיו וקרחת גדולה לו בראשו. פניו היו צהבים, כמעט ירקים ונמקים משפרות, ומבעד ריסיו הנפוחים התנוצצו עינים קטנות, כסדקים, אבל ערות מאד. אולם בכלו היה דבר-מה משנה ביותר; במבטו התנוסס איזה אור של התלהבות – היה בו, אם תמצא לאמר, גם בינה, גם שכל, – אבל עם זה רעד שם גם איזה מין שגעון. לבושו היה: פָּרָק שחור ישן, קרוע ובלוי לגמרי, שכפתוריו לא היו לו. רק כפתור אחד עוד היה תלוי בנס, ובו רֶפֶס הפרק: נראה, שבעליו מאן להתרחק לחלוטין מנמוסי-העולם. מבעד המקטן הנקאי התבלט הצוארון, מקמט נאלח ורטב. פניו היו מגלחים, כדרך הפקידים, אבל מלפני זמן רב, באפן שספיה-השערות הקהוב היה עבה כבר. גם בתנועותיו התנוססה איזו חשיבות פקידית. אולם הוא היה נסער ברוחו, סכסך את שערותיו, ויש שתמך, מתוך יגון, את ראשו בשתי ידיו, בהניחו את זרועות שרָנְלִיו הקרועות על השלחן המסאב והמַדְבָּק. לאחרונה שלח מבט ישר אל רסקולניקוב ואמר בקול רם וברור:

– האם יש לי הרשות להרהיב בנפשי עז, אדוני הנכבד שלי, לפנות אליו בשיחה של נמוס ודרך-אָרֶץ? יען כי אף-על-פי שלבושו של כבודו אינו הדור ומפאר, הנה נסיון-החיים המרָבָה שלי יורני להכיר בו אדם משכיל ובלתי מצוי אצל שכרות. בעצמי הרי אני איש, שפָּבֵד תמיד את ההשכלה כשהיא מאַחֶדָה עם רגשות הלבב; וחוזן מזה הרי אני במדרגה של יועץ טיטולרי. מרְמֵלְדוּב – זה שמי וזכרי; יועץ טיטולרי. וארשה לעצמי לשאול: – כבודו משמש בפקידות?

– לא, לומד אני... – ענה האיש הצעיר, תְּמָה במקצת גם על הסגנון הנמלץ של איש-שיחו וגם על שפָּנָה אליו באפן ישר ועקשני כל-כך. למרות

התשוקה הרגעית, שהיתה לו זה עתה לבוא באיזה מגע עם חברת בן אדם, הנה בשמעו את ההגה הראשון יוצא מפי ילוד-אשה ומכון אליו, חש פתאם את רגש-הרגז הבלתי נעים והתדירי שלו ואת הבחילה וגעל-הנפש שלו לכל זר הקרב או האומר לקרוב אל אישיותו.

– סטודנט, זאת אומרת, או מי-שהיה סטודנט! – קרא הפקיד בצנחה – ואני, אמנם, כך אמרתי בליבי! הנסיון, אדוני הנכבד, הנסיון המרבה! – ולא את התפארות הגיע אצבע במצחו – מי-שהיה סטודנט או יושב בבית שבת תחכמוני! וירשני-נא, – הוא קם, נמַעַד, נטל בחפזו את צלוחיתו, כוסו, וישב אצל האיש הצעיר ישיבה אלכסונית במקצת. – הוא היה שיכור כלוט, אבל דָּבַר בשפת יתר ובזריזות ורק לעתים היה מתבלבל קצת ומלעיג בלשונו. באיזה מין צמאון התנפל על רסקולניקוב, כאילו גם עליו עבר חדש ימים לבלי דָּבַר עם איש דָּבַר.

– אדוני הנכבד, – התחיל הדובר כמעט בחגיגות – העניות אינה עברה, אמת היא. יודע אני גם כן, כי השכרות אינה מידה טובה, והדברים קל- וחמר. ברם הדלות, אדוני הנכבד, הדלות – עברה היא, כשהנך עני, הרי עדין שומר אתה על טהרת רגשות לבבך, אבל כשהגעת למדרגה של דלות – אין צדיק בארץ. בעון דלות לא במקל תִּגָּרַשׁ מן גו – במטאטא השמד יטאטאוך מן החברה האנושית, למען תִּעֲלֵב עלבון גדול; ובצדק, יען כי בדלותי הרי אני הראשון נכון להעליב את עצמי. והיוצא מזה? בית-המרזח! אדוני הנכבד, לפני חדש ימים הכה ה' לְפָזְטִינְיָקוֹב את אשתי, ואשתי אינה דומה אלי! מבין הוא? וירשני נא לשאול אותו עוד, כך, יהא בתור סקרנות בעלמא: האם אָרַע לכבודו ללון על נהר-נְבֵה, על ספינת-השחת?

– לא, לא ארע, – ענה רסקולניקוב – מה פִּרוֹשׁ?

– נו, ואני הנה משם אני, וזה הלילה החמישי...

הוא מזג לו כוס, הִרִיק אותה ושקע במחשבות. ובאמת, על מלבושיו וגם בשערותיו נראו זעיר-שם שרידי גבעולי-קש. היו נְדִים לשער, שזה חמישה ימים רצופים, אשר האישי לא התפשט ולא התרחץ. ביחוד היו ידיו מנאלות, שִׁמְנוֹת, אֲדָמוֹת, וצפרניו שחורות.

שיחתו, דומה, העירה שימת-לב כללית, אמנם לא מרבה. הנערים שאצל שלחן-המזיגה התחילו לגחך בקול. בעל-הבית, נדמה, ירד הלום במתפִּינָן, בכדי לשמוע את ה"בדחה", וישב ברחוק-מקום, כשהוא מפהק בעצלות, אבל בחשיבות. נראה היה, שמרמלדוב נודע בבית הזה מאז. ואף הנטיה לשפה נמלצה רכש לו, כפי שצריך לשער, מתוך הרגל להכנס בשיחות תמידיות עם מבקרים שונים וזרים לו. ההרגל הזה נעשה אצל שותי-שכר ידועים לצרך הכרחי, וביחוד אצל אלה, שבביתם נוהגים בהם קשות ושולטים בהם לרעה. בגלל זה בהמְצָאם בחברת בנו-גילם השכורים הרי הם כמו משתדלים לרכוש להם יחס של הֶצְדָּקָה, ואם אפשר – גם יחס של כבוד.

– בדחה! – קרא בעל-הבית בקול – ומפני מה אינך עובד, מפני מה אינך משרת בכהנתך, אם פקיד אתה?

– מפני מה איני משרת בכהנתי, אדוני הנכבד, – פנה מרמלדוב לרסקולניקוב, כאילו הוא ולא אחר שאל אותו את השאלה – מפני מה אינני? ולבי שלי כלום אינו כואב על שאני הולך בטל? בשעה שה' לבזטניקוב לפני חדש ימים, הכה את אשתי באגרוף-כִּשְׁע, ואני שכבתי שכור, כלום לא עִנֵּיתִי? ירשני, איש צעיר, ואשאלהו: האם אָרַע לו... המ... נו, לבקש הלואה באפס כל תקוה?

– אָרַע... הינו, מה זאת אומרת באפס תקוה?

– זאת אומרת, לגמרי בלי שום תקוה לקבל, לבקש מתוך ידיעה גמורה, ששום דבר לא יצא מזה. הרי אתה יודע ברור, יודע מראש ובנדאות מחלטה, שאדם זה, שאזרח נאמן ומועיל זה – האזרח הכי-נאמן והכי-מועיל באזרחים – לא יתן לך אף פרוטה אחת בשום אפן, שהרי, שואל אני, למה לו לָתֵן? הן הוא יודע שאני לא אחזיר לו. מתוך רחמנות? אבל הרי לבזטניקוב הנוקה אחרי הרעיונות החדשים, הסביר בימים האלה, כי הרחמנות בזמננו נאסרה אפילו על-פי המדע, ושבאנגליה כבר הנהג כך, באשר שם פוליטיקה אֶקוֹנוֹמִית, למה אֶפּוֹא, שואל אני, יְלוֹה לי? והנה, בדעתך מראש, שהוא לא ילוה הרי אתה אף-על-פי-כן שֵׁם לדרך פעמיו...

– הליכה כזו למה? – העיר רסקולניקוב.

– אבל אם אין איש אחר ואין מקום ללכת אליו! הן נחוץ הוא, שלכל אדם יהיה, בכל-זאת, איזה מקום, שיוכל ללכת שמה. כי הן יש עתים, שאיזה-מקום-שהוא דרוש, בלי כל מענות ומענות, מקום ללכת אליו! בשעה שפָּתִי היחידה הלכה בפעם הראשונה ונעשתה לבעלת "תעודה צהבה", הלכתי גם אני... (כי בתי חיה על-פי תעודה צהבה... כן)... – הוסיף בחצאי-עגול, בהביטו באיזו אי-מנוחה אל האיש הצעיר – אין דבר, אדוני הנכבד, אין דבר! – מהר מיד ובמנוחה, לכאורה, להודיע, כששני הנערים שאצל שלחן המזיגה זָפוּהוּ בנחירה ובעל-הבית בעצמו הצטחק גם הוא – אין דבר! מנוד-ראש זה לא יכלימני, כי הפל ידוע כבר לָפֵל, וכל סתר יתגלה; ולא בבוז אני מתיחס לזה; בהכנעה אקבל יסורי. יהא כך! יהא כך! "זאת תורת האדם!" ירשני נא, איש צעיר: היכול הוא... או לא, ביתר בהירות וביתר דיוק: לא היכול הוא, כי-אם הַמְעַז הוא, בהביטו בי בשעה זו, להגיד בפִּרוֹשׁ, שאני איני חזיר?

האיש הצעיר לא הוציא הגה מפיו.

– נו – ס, – המשיך הנואם בתנועה של אדם הגון, ובפעם הזאת גם בחשיבות כפולה, לאחר שקם לדממה קול-צחוק-הגלגול שבחדר – נו-ס, ויהא שאני חזיר, והיא גברת כבודה! לי פני חיה רעה, והיא, קטרינה איבנובנה, זוגתי שתחיה – נפש משכלת ובת-שִׁטְב־אופיציר מלדה ומבטן. יהא, יהא שאני נבל ומגָּל, והיא אשת-לב ומלאה רגשות עדינים שחנכה בהם. ויחד עם זה... הוי, אלו נכמרו רחמייה לחמלה עלי! אדוני הנכבד, אדוני הנכבד, הן נחוץ, נחוץ הוא, שיהיה לכל אדם מקום אחד, לכל-הפחות, ששם ירחמו גם אותו! וקטרינה איבנובנה, אף-על-פי שהיא גברת גדולת נפש, אבל ישר אין אֶתָּה... ואף-על-פי שאני מבין בעצמי, שבשעה שהיא מורטת שער ראשי אין היא מורטת אלא מרחמים רבים (כי, חוזר אני בלי בוש, היא מורטת את שערי איש צעיר – אֶשֶׁר בחשיבות-מְשֻׁנָּה, כששמע שוב קול לגלוג), אבל, אֶלִי, מה היה, אלו היתה היא רק פעם אחת... אבל לא! כל אלה דברים בטלים הם, ואין מה לדבר!... כי זה לא פעם היה היה כחפץ לבי וזה לא פעם תָּמַל חמלו עלי, אך זוהי

– שאלה היא! – העיר בעל-הבית מתוך פהוק.

מרמלדוב הטיח הטחה בחלטה באגרופו על השלחן.

– כך היא תכונתי! – היודע הוא, אדוני, שאני גם את הפזמקאות שלה נתתי ביין? לא את נעליה, כי זה עדין דומה היה קצת לנוהג שבעולם, אלא את פזמקאותיה, את פזמקאותיה נתתי ביין. מעטפת-הצוואר שלה משער-עזים גם-כן נתתי ביין, וזו נתנה לה במתנה, עוד קדם שנשאה לי; שלה היתה, לא שלי; ודירתנו היא קרן-זוית קרה, ובחרף הזה אָחזה צָנה את אשתי, והיא משתעלת, משתעלת – ויורקת כבר דם. וילדים קטנים אצלנו שלושה, וקטרינה איבנובנה עמוסה בעבודה מן הפקר עד הערב, משפשת וכובסת ואת הילדים רוחצת, כי לנקיון היא רגילה מימי ילדותה, וקָנָה חלש לה, ולשחפת מיועדת היא, ואני מרגיש את זה? כלום לא, כלום לא ארגיש? ובכל אשר אָרְבָה לשותות, כן ארבה להרגיש. משום זה אני שותה, בשתיה זו רחמים ורגש אני מבקש... שותה אני, מפני שמשנה-צער רוצה אני להצטער! – וכמו מיאוש, השמיט את ראשו על השלחן.

– איש צעיר, – המשיך בהתרוממו שוב; – בפניו אני רואה מעין הבעה של איזו תוגה. איך נכנס נכנס הנה, ומיד הכרתי בהבעה זו, ולכן פניתי אליו בלי כל שהיות. יען כי במסרי לו את ספור-המעשה של ימי חיי, אין אני מתפנן בזה להוקיע את עצמי לרָאָה בפני הריקים הללו, שבלאו-הכי הכל כבר ידוע להם, אלא את איש-הרגש ואיש-ההשכלה מבקש אנכי. יָדַע אפוא, שאשתי נתחנכה באינסטיטוט אצילי שבעיר-הפלך, ואחרי גמרה את חָקָה שם, יצאה במחול לפני שר-הפלך ויתר השרים, ובעד זה קבלה אות-הצטיינות של זהב ותעודת-תְּהֵלָה. אות-הצטיינות... נו, הלה כבר נמכר... כבר... המ... ותעודת-התהלה – זו מְנַחַת עד היום בארגזה, ועוד זה לא כבר הראתה אותה לבעלת-דירתנו. ואף-על-פי, שעם בעלת-הדירה יש לה דין-ודברים בלתי פוסקים, בכל- זאת נכספה להתגאות קצת בפני מי-שיהיה ולספר למי-שהוא על הימים הראשונים, שהיו טובים מאלה. ואני איני מאשים אותה, איני מאשים אותה, כי רק זה אשר נשאר לה בזכרונה, וכל השאר – כלה, בעשן כלה! כן, כן, היא – גברת נלהבה, גָאָה ועקשנית. את הרצפה היא בעצמה משפשת ופְתָה פת-קיבר, אבל יחס של אי-כבוד לעצמה לא תרשה בשום אָפֶן. לפיכך לא החרישה גם לה' לבזטניקוב על גסותו וכשהכה אותה בעד זה ה' לבזטניקוב, נפלה למשכב לא כל-כך מחמת ההכאות כמו מחמת רגשותיה הנעלבים. אלמנה מבעלה נשאה לי, עם שלושה ילדים, אחד קטן מחברו. לבעלה הראשון, אופיצר מחיל-הרַגְלִים נשאה מאהבה, ואתו ברחה מבית אביה. היא אהבה אותו מאד, אבל הוא התמכר אל המשחק-בקוביה, אחר-כך נמסר לדין, וכך מת. לבסוף הגיע לידי כך, שהוא היה מכה אותה; והיא, אף-על-פי שלא החרישה לו, מה שידוע לי בדיוק מפי השמועה ועל-פי דוקומנטים, אבל עד היום היא מזכירה אותו בדמעות ומציגה אותו לי למופת, ואני שמח, שמח על זה, יען שבדמיונה, לכל-הפחות, היא רואה לפעמים את עצמה מְאָשְׁרָה... ונשארה היא אחרי מותו עם שלשה פעוטים בעיר-מחוז רחוקה ואכזריה, שגם אני נמצאתי שם אז, ונשארה בדחקות כל-כך נוראה, עד שגם אני, האיש אשר מראות הרבה ראה בימי, אין בכחי לתאר אותה. כל קרוביה לא חפצו לדעת אותה. ואף היא גָאָה היתה, גאה ביותר... ואז, אדוני הנכבד, אז בעת ההיא, שהייתי אז גם-כן אלמן ואב לבת אחת, בת ארבע-עשרה, מאשתי הראשונה, הצעתי לפני את ידי, כי לא יכלתי לראות מיני יסורים כאלה. ויכול כבודו לדון על-פי זה, עד היכן הגיעו יסוריה, שהיא, משכילה ומקנחת וממשפחה מְיֻחֶסֶת, הסכימה לקבל את הצעתי ולהנשא לי. אבל הסכימה! הלכה ונשאה לי! הלכה! בבכי ובדמעות ובספיקת-כף על ירך – אבל הלכה! יען כי לא היה לה שום מקום אחר ללכת אליו. המבין הוא, המבין הוא, אדוני הנכבד, מה משמע, כשאין כבר שום מקום ללכת אליו? לא! את זה אין הוא מבין עדין... ושנה שלמה מלאתי את חובותי בדחילו ורחימו ובזה (הוא הורה באצבע על צלוחית היין) לא נגעתי, יען כי רגש יש בליבי. אבל גם זכות זו לא עמדה לי; וכאן אבדה לי גם משרתי, וגם-כן לא באשמת, אלא מחמת חלופי-מקומות, ואז נגעתי!... והנה לפני שני וחצי, אחרי מסעות רבים והרפתקאות אין-מספר, הגענו לזו עיר-הבירה המפארה והמקשטה במצבות-אבן הרבה לאנשי-שָׁם. וגם כאן השגתי לי מְשֻׁרָה... השגתי – ושוב אבדתי. מבין הוא? כאן כבר אבדתי באשמת עצמי: תכונתי גרמה... עכשו דרים אנו בקרן-זוית שבמעונה של הגברת אָמֵלִיָה פיודורובנה לִיפִינְקוֹל, ובמה אנו חיים ובמה אנו משלמים – לא אדע. הן הרבה אנשים גרים שם גם חוץ ממני... סדום ועמורה... המ... כן, ובינתיים פָּגְרָה גם בתי מנשואי הראשונים; וכל אשר נשאה וסבלה בתי זו מאמה חורגתה, כל שנות התבגרותה – על כל זה אני שם מחסום לפי. יען כי עף-על-פי שקטרינה איבנובנה מלאה קְלָה רגשות נאלצים, הרי היא גם אשה רתחנית ורגזנית, ולא תנוח ולא תשקוט... כן! נו, אין מה לזכור את כל אלה! כל חנוך, כפי שהוא יכול לשער, לא קבלה סוניה שלי. נסיתי אמנם לפני ארבע שנים ללמדה גיאוגרפיה ודברי-ימי-עולם; אך היות שפחי אני בכנון אלה אינו גדול ואף ספרי-למוד הגונים לא היו תחת ידי, כי כל הספרים אשר היו... המ! היו ואין עוד עתה אותם הספרים, לפיכך נגמר כל הלמוד בלא כלום. אצל כורש הפרסי נשארו עומדים. אחר-כך, כשהגיעה כבר בתי לשנות-בגרות, קראה איזו ספרים בעלי תִּכְוֵן של אהבה, וזה לא כבר, באמצעותו של ה' לבזטניקוב – ספר אחד, תורת הפזיולוגיה מאת לואיס – האם ידוע לאדוני הספר הזה? – בהתענינות רבה קראה אותו וגם לנו מסרה ממנו ראשי פרקים; הנה זה כל חנוכה והשכלתה. כעת אפנה אליו, אדוני הנכבד שלי, מצד עצמי ובשאלה פרטית: האם הרבה יכולה, לפי דעתו, עלמה עניה וישרה להשתכר מיגיע פְּפִיָה?... חמש-עשרה קופיקות ביום, אדוני, לא תשתכר, אם היא רק יִשְׁרָה, ומִפְרָנְסוֹת צדדיות אינה יודעת, ואף גם זה במה דברים אמורים? – אם תעבוד בפרך! ומה גם אם יועץ הממשלה קלופשמוק, איבן איבנוב – האם שמע אדוני על-אודותיו? – לא רק שלא שָׁלַם עד היום בעד תפירת חצי-תריסר פְּתָנוֹת הוֹלְנְדִיּוֹת, אלא שגם גְּרָשָה בחרפה, רקע למולה ברגליו וקרא לה שם של גנאי, והכל באמתלה, שפי הכתנת אינו, כביכול, על-פי הַמְדָה ואינו ישר. וכאן הילדים רֵעִים... וכאן קטרינה איבנובנה סובבת בחדר, סופקת כף וכתמים אֲדָמִים עולים בלחיה – כמו שמצוי אצל מחלה כמחלתה: “חיה אַת אָתָנוּ, כלומר, הולכת-בטל, אוכלת ושותה ובחם ביתנו תתחממי”, ומה שִׁיךְ לאמר, שותה ואוכלת, אם גם הילדים יש שאינם רואים פרוסת-לחם בעיניהם שלושה ימים רצופים! אני שכבתי אז... נו, מה יש לכסות ולהעלים! שכבתי שכור, ושומע אני, סוניה שלי אומרת (כשִׁיָה נאלמה היא, וקול לה כל-כך חשאי... צהבהבה היא, קטנה, ופניה תמיד חֹרִים, כחושים-כחושים...) והיא אומרת: “מה, קטרינה איבנובנה, וכי באמת עלי ללכת בדרך זו?” ודריה פְּרַנְצוֹבְנָה, אשה רעה וידועה היטב לפוליציה, שלחה כבר לא פעם על-ידי בעלת המעון להגיד... “ומדוע לא?” – עונה קטרינה איבנובנה בכעין הלצה – מה יש לשמור! איזה אוצר! אבל אל יאשימה, אל יאשימה, אדוני הנכבד, אל יאשים! לא בדעה צלולה נאמר זה, אולי מתוך רגשות מְבַלְבְּלִים מתוך קְלִי ובשעת בכי הילדים הרעבים, ואף נאמר מעקרא יותר בכדי להעליב מאשר פשוטו כמשמעו... יען כי קטרינה איבנובנה היא בעלת אָפִי כזה, ואך יתנו הילדים את קולם בבכי, אף אם על רעבונם, מיד היא מתחילה להכותם. ורואה אני, בשעה הששית, קמה סוֹנְצ'יקָה, שמה את המטפחת על ראשה, לבשה את הבוורנס שלה הקל, ותלך מן הבית, ובשעה תשיעית חזרה, חזרה ישר אל קטרינה איבנובנה, ומחרישה והניחה על השלחן לפני שלשים שקל. אף הגה אחד לא הוציאה בשעת מעשה, אף מבט אחד לא שלחה בה; לקחה רק את המטפחת היִרְקָה המְשׁוֹרָה הגדולה (מטפחת כללית כזו יש לנו, מְשׁוֹרָה), עטפה בו את כל ראשה ופניה ושכבה במטה ופניה אל הפתל, רק כתפיה הדלות וכל גופה רועדים... ואני, כמקדם, שוכב באותו

מרמלדוב הכה באגרופו על מצחו, חרק שניו, עצם עיניו ונסמך בשארית פָחו על זרועו ועל השלחן. אך כעבור רגע נשתנו פניו פתאם ובמין איזו ערמומיות מעשה והקצה מִכַּנְתּוּ הבית ברסקולניקוב, נתן קולו בצחוק ואמר:

– והיום הייתי אצל סוניה, הלכתי לבקש שתתן לי בשביל ההמשך! חע-חע-חע!

– האמנם נתנה? – קרא מן הצד אחד מן הבאים, קרא וצחק צחוק גדול.

– הנה, בקבוק זה נקנה בכספה, – אמר מרמלדוב בפנותו רק לרסקולניקוב – שלושים קופיקות הוציאה לי, בידיה ממש, אגורותיה האחרונות. כל מה שהיה לה, בעיני ראיתי... לא דברה דבר, רק הביטה אלי בדומיה... ככה עושים לא בארץ, כי-אם שם... מתעצבים על בני-האדם, בוכים, אך לא נוזפים בהם, לא נוזפים בהם, לא נוזפים! וזה יותר מְכַאֵב, כשלא נוזפים!... שלושים קופיקות, כן, והרי הן נחוצות עכשיו גם לה, אָה? מה סבור הוא, אדוני היקר? הלא היא מְחִיבָה עכשיו לשמור על נקיונה וטהרתה. ונקיות זו, טהרה מְיַחֵדָה זו, עולה בדמים, מבין הוא? נו, וחוזר מזה, איזו תמרוקים גם כן נחוצים, אי-אפשר בלי זה, שמלה צבועה, זוג נעלים, שיש בהן משום טפיפה, בכדי להבליט בהן את כף הרגל הענגה בשעת מעבר על-פני בצה. עכשיו מבין הוא, מבין הוא, אדוני, נקיות זו מה פְרוּשָׁה? נו-ס, והנה, אני, אביה-מולידה, באתי וגזלתי ממנה את שלושים הקופיקות לייני! והרי אני שותה! והנה כליתי לשתות! נו, מי זה יחמול על איש שכמותי, אָה? יש בו רחמים אלי עכשיו, אדוני, או לא? יגיד, אדוני, יש או לא? חע-חע-חע-חע!

הוא רצה למזוג לו עוד כוס, אך היי"ש כבר אָזל, הצלוחית נתרוקנה.

– וכי מה יש לרחם אותך? – קרא בעל-הבית, שנמצא שוב בקרוב-מקום.

נשמע קול-צחוק וגם גרופ. צחקו וגדפו גם השומעים וגם הבלתי-שומעים; בשביל כך די היה להם רק להביט אל פרצופו של מי-שהיה-פקיד זה.

– לרחם! מה יש לרחם אותי! – צָנַח פתאם מרמלדוב בקומו ממושבו עם יד נטויה לפניו ומתוך השראת-רוח יתרה, כאלו רק אל המלים האלה הבה והתפלל – מה יש לרחם, אומר אתה? כן! אותי אין מה לרחם! אותי צריך לצלוב, לצלוב ולא לרחם! אבל צלוב הַדָּן, צָלוּב וְחָמוּל! ואז אני בעצמי אלך אליך לצליבה, יען כי לא חדוה אני מבקש, כי-אם צער ודמעות!... וכי סבור עתה, הַתְּגָרָן, כי צלוחית יִינַךְ נעמה לי? אַתְּ הצער, את הצער חפשתי על תחתיתה, צער ודמעות, ואף טַעַם טעמתי מזה, ואף מצא מצאתי; ירחם אותנו מי שמרחם את הפל. מי שמבין הכל, הוא היחיד והמְיַחֵד, הוא גם הַדָּן. ביום ההוא יבוא וישאל: "איה הבת אשר בשביל אמה חורגתה הרעה והחולה, אשר בשביל עוללים זרים לה מכרה את עצמה? איה הבת אשר על אביה שבארץ, השכור והמתעב, קָמְלָה ואת פשעיו העצומים לא זכרה?" אז יאמר: "בואי! אני כבר סלחתי לך פעם... סלחתי לך פעם... והנה כל חטאותיך כצמר ילבינו, עָקַב אשר הרבית לאהוב".... ואז יִכְפֹּר לסוניה שלי, יִכְפֹּר, אני כבר יודע שיִכְפֹּר... ולפני שעה, כשהייתי אצלה, חשתי את זאת בלבי!... ואת הפל ישפוט ברוח אפו, ולְפִל יסִלַח, לטובים ולרעים, לחכמים ולכסילים... וכאשר יִכְלָה לעשות את דבר-משפטו בְּכֶלֶם, אז ידבר גם אלינו: "בואו, יאמר, גם אתם! בואו, השְׂכֹרִים, בואו, החלשים, בואו, החטאים!" ואנו נצא חוצץ מבלי הִפְלָם, ונתיצב, והוא יאמר: "חזירים אתם! פני חיה רעה לכם חותם החיה עליכם; אבל בואו גם אתם!" אז יענו ויאמר החכמים, אז יענו ויאמרו הצדיקים: "רבון עולמים! למה תקבל את אלה?" והוא יאמר: "לכן אני מקבל אותם, החכמים, לכן אני מקבל אותם, הצדיקים, יען אשר איש מאלה לא חשב את עצמו כדאי והגון לזה".... ובדברו יפרוש עלינו את כפיו ואנו נפול לפניו... ונבכה... ונבין הפל! אז נבין הכל... הפל יבינו... גם קטרינה איבנובנה... גם היא תבין... אָלֶהִי... תבוא מלכותך...

והוא נשמט על הספסל, נדכה ורפה-רוח, לבלי הביט על שום איש, כאלו נעלם ממנו כל אשר מסביב לו וישקע עֵמָק במחשבות. דבריו השאירו אחריהם איזה רשם; לרגע נשתררה דומיה בבית, אך מהרה נשמעו קולות הצחוק והחרפות הקודמים.

– פֶּסֶק את פסוקו!

– ערבב את היוצרות!

– פקיד!

וכו' וכו'.

– לכה ונלכה, אדוני, – אמר פתאם מרמלדוב, בהרימו את ראשו ובפנותו לרסקולניקוב – יובילני... ביתו של קוֹלֵל בחצר. הגיעה השעה... לקטרינה איבנובנה...

רסקולניקוב רצה ללכת מפה זה כבר, ולעזור למרמלדוב חשב גם הוא בעצמו. נתגלה, שפחו של מרמלדוב היה הרבה גדול בפניו מאשר ברגליו, ובקומו נשען בקוֹזָקָה על האיש הצעיר. הדרך היתה בת מאתיים-שלוש-מאות צעדים. הפְלָמָה והיראה, שתקפו את השכור, התגברו וגדלו בו ככל אשר קרב לביתו.

– לא את קטרינה איבנובנה אני ירא עתה – מלמל בסערת רוחו, – ואף לא זה, אשר תתחיל למרוט שערות ראשי. מה שערות?... אפס!... זה אשר אני דובר! אם תמצא לאמר, הרי עוד יותר טוב, אם תמרוט, ולא את זה אני ירא... אני... את עיניה אני ירא... כן, עיניה... וגם מפני הכתמים האֲדָמִים שבלחייה אני ירא... וגם – מפני נשימתה אני ירא... ראייתם, כיצד השחופים נושמים, מתוך התרגזות?... את בכיר הילדים אני גם-כן ירא... מפני שאם סוניה לא האכילה אותם, הרי... אין אתי יודע עד מה! אין אני יודע! ולהכאותיה איני חושש... ידע, האדון, שהכאות בגין אלו לא רק שאינן מכאיבות לי, אלא שיש והן נעימות לי... יען כי בלי זה לא היה נוח לי... כך יותר טוב. תִּפְנֵי נָא – יוקל לה... כך יותר טוב. והנה הבית. ביתו של קוֹזֵל. נִפְחָ. אשכנזי עשיר... הכניסני פנימה!

הם נכנסו אל החצר ועלו אל הדיוטה הרביעית. וככל אשר עלו כן גדלה החשכה על המדרגות. היתה כבר כמעט השעה האחת-עשרה, ואף-על-פי שבתקופה זו אין לילות ממש בפטרבורג, בכל-זאת היה ברום המדרגות אפל גדול.

דלת קטנה ומסאבה בעשן, בקצה סלם המדרגות, היתה פתוחה. איזה שׂיור של נַר האיר חדר דל עד למאד, אשר צעדים אחדים אָרְפוּ כל החדר נראה מן הפרוזדור. הפל התגולל בו בלי סדר, ביחוד בלויי-סחבות שונים של מלבושי-ילדים, על פני אחורי-החדר היה פרוש סדין נקוב. כנראה, עמדה מאחורי הסדין מטה. בעצם החדר היו רק שני כסאות וספת-עור, קרועה מאד, שלפניה עמד שלחן-מטבח ישן, בלי צבע וכלי כל מְקֶסָה. על קצה השלחן דלק אותו שׂיור של נר-חֶלֶב בפמוט-ברזל. נתברר, שמרמלדוב גר בחדר מִיָּחַד, ולא בפנת-חדר, אלא שהחדר שֶׁמֶשׁ דֶּרֶךְ-מֵעֶבֶר למעון אחר, הדלת ליתר הדירות, או הכלובים, שמלאו את ביתה של אפליה לִיפִינְחֹזֶל, היתה פתוחה. משם עלה קול-שאון וצחוק. שחקו, כמִדְמָה, בקוביה ושתו מה. פרחו משם לפעמים מלים בלתי נמוסיות כל-עֶקֶר.

רסקולניקוב הכיר כרגע את קטרינה איבנובנה. זו היתה אשה שפִּקְשָׁה עד לאפן נורא, דקה, גבוהה למדי וזקופה, בעלת שערות שחרחרות-כהות ונאות עדין ובעלת-לחיים, שהאדימו באמת מפתִיָּקָן. היא התהלכה הלוך ושוב בחדרה הבלתי-גדול, באַמְצָה את ידיה אל חֶזֶה; שפתיה היו חרוכות ונשימתה קצרה, עצבנית. עיניה בערו כמו בקדחת, אבל המבט היה קשה וקפוא, ורשם מדכא עשו פניה השחופים והרגשניים לאור המהבהב של שריד-הנר הדועך. בעיני רסקולניקוב נדמתה לבת-שלשים, ובאמת לא התאימה למרמלדוב כל-עֶקֶר... בצעדי הבאים לא הרגישה האשה כלל; היא, דומה, היתה באיזה מצב של שכחה, לא שמעה דבר ולא ראתה דבר. אויר החדר היה מחניק, אבל את החלונות לא פתחה; מסלם המדרגות נדף ריח-בְּאִשָּׁה, אבל הדלת לעבר ההוא לא היתה סגורה; מן החדרים הפנימיים דרך הדלת הפתוחה, התאבכו גלי עשן-טבק; היא השתעלה והדלת נשארה פתוחה, איש לא נעלה. הילדה הכי קטנה, כבת-שש, יָשְׁנָה על הרִצְפָה, באיזה מצב של ישיבה, כל גופה הקטן כפוף וראשה נעוץ בספה. והנער, הגדול מאחותו זו בשנה, רעד ונזדעזע פְּלוּ בפנה מבכי. נראה היה, שזה לפני רגע הִפָּה מכות נאמנות. הילדה הבכירה, כבת-תשע, שגופה בגבהו ובדקותו דומה היה לגפרור, בכתנת אחת קרועה לעורה ובבורנוס ישן ומעוץ על כתפיה העֲרָמוֹת (הבורנוס, כפי הנראה, נתפר לה לפני שנתים מפני שעכשו לא הגיע גם לְבִרְפָיָה), עמדה בפניה אצל אחיה הקטן וחבקה את צוארו בזרועה האֲרָפָה והכחושה כגפרור. והיא, נדמה, השקיטה אותו, לחשה לו דבר-מה, עצרה בו בכל פחותיה, לבל יפרוץ שנית בבכי, ובאותה שעה שמרה בעיני-בְּעֵתָה את תנועות אמה ועיניה השחורות והגדולות-גדולות נראו לגדולות עוד יותר מִשֶּׁהָן על פניה הרזים והנפחדים. מרמלדוב, מבלי הִפְנֵס הַחֲדָרָה, כרע אצל המפתן על ברכיו, ואת רסקולניקוב דחף והציג לפניו. האשה, כראותה את האיש הזר, נִצְבָה לפניו פזורת-נפש, ולרגע כאלו שָׁבוּ אליה עשתונותיה והיא חקרה לדעת: מה ענינו של זה לכאן? אבל, כנראה, מיד עלה על דעתה, שהאיש הזה עובר בודאי לחדרים הפנימיים, בהיות דירתם חדר-מעבר; ולאחר שסברה כך, לא הוסיפה עוד לשים לו כל לב, והלכה לדלת-הפרוזדור בכדי לסגרה, ופתאם נשאה את עיניה ותרא את אישה כורע על ברכיו במפתן – ותצעק.

– אה! – צעקה כמִטְרָפָה – תִּזְרְחִי! הורג-נפשות!... והיכן המעות? מה בכיסך, הראה! וגם בגדיך לא הם! היכן בגדיך? היכן המעות? דַּבְּרִי!...

והיא התנפלה עליו לחפש בכיסיו. בהקשבה ובהכנעה גמורה חלק מרמלדוב ברגע את ידיו לשני צדדיו, בכדי להקל עליה על-ידי כך את מעשה הבדיקה. לא נמצאה אף פרוטה.

– היכן, אפוא, המעות? – צעקה הוי, אֵלֵי, האמנם הוציא את הכל לשכרות? הן שנים-עשר רֶבֶל נשארו בארגז!... – ופתאם, בהתקף השגעון, אָחַזָה אותו בשערותיו וסחבה אותו החדרה. מרמלדוב הִקָּל לה את מעשה הסְחִיבָה, בזחלו בהכנעה אחריה על ברכיו.

– והרי זה לי לענג! והרי זה לא למכאוב לי, כי-אם לע-נג, אדו-ני הנכ-בד, – הוציא מגרונו, מְרוֹט-שערות, ואף הטיח פעם את מצחו ברצפה. הילדה, שישנה על הרצפה, נתעוררה והתחילה לבכות. הנער שבפנה לא הבלגי עוד, נזדעזע, התחיל צוֹחַ והתנפל אל אחותו באימה גדולה, כמעט מתעלף. הילדה הבכירה רעדה מתוך תנומה כְּעֵלָה נֶדְף.

– בזבז! את הכל בזבז! – צעקה ביאוושה האשה האַמְלֵלָה – וגם את הבגדים! רעבים, רעבים! (היא ספקה כף ורמזה על הילדים). חיי, חיים ארורים! ואתה, אתה לא תבוש? – התנפלה פתאם על רסקולניקוב – מבית-המרזח! אתה שתית עמו! גם אתה שתית עמו? צא מביתי, צא!

האיש הצעיר מהר ללכת, מבלי הוציא הגה, וביחוד כשנוסף על כל זה, נפתחה הדלת מן החדרים הפנימיים לרִנְחָה, וממנה נשקפו סקרנים אחדים; נזדקרו ראשים מִחֻצָפִים ומִחֻצָכִים, במצפנות ועם סיגריות בפיות; נתגלו פרצופים בִּחֻצָיִם ובלִי חֻלְטִים, במלבושי קיץ וכלי כל מלבושים, וקלפים בידי אחדים מהם, ביחוד הרבו הם לצחוק, בשעה שמרמלדוב הנסחב בשערותיו, צעק, כי לענג לו הדבר. הם התחילו אפילו להִפְנֵס הַחֲדָרָה, לאחרונה נשמעה גם צִנְחָה מבִּשְׁרֵת רעה; אמליה לִיפִיחֹזֶל בעצמה פלסה לה נתיב דרך הנצבים, בכדי לעשות סדרים על-פי דרכה ולהפחיד בפעם המאה את האשה האַמְלֵלָה בפִּקְדָת-גדוף לצאת מהר מן הדירה. לפני לכתו הספיק עוד רסקולניקוב להכניס ידו לתוך כיסו, גרף משם אגורות-נחשת בכל אשר העלה חפנו (מן הנכיון אשר קבל מהִרְבֵּל בבית-המרזח) והניחן בלאט על החלון. לאחר כך, כשהיה כבר על המדרגות, נחם בלבו על הדבר ואמר לחזור בו.

איזו מעשה טפשות עשיתי, – הרהר – כאן יש להם סוניה, ואני בעצמי “נצרך”. אולם בשימו אל לב כי להחזיר את הכסף כבר אי-אפשר, ולו גם היה אפשר, לא היה נוטלו בכל-זאת, נפנף בידו לאות יאוש וילך למעונו. “לסוניה הלא נחוצים גם איזו תמרוקים, הוסיף להרהר בצעדו ברחוב ויצטחק באָרֶס; בדמים עולה נקיות זו... הם! וסוניה זו אפשר, שהיום תפשוט בעצמה את הרגלים... שהרי העסק הוא קצת מִסְכָּן... ציד חיות... חפירת מטמונים... והרי שבלי כספי הנה פֶּלֶם מחר שרויים בתענית... אֵי, סוניה! איזו באר, על-כל-פנים, עלה בידם לחפור! איזה מקור ל”חיונה” ומקבלים את “החיונה” הזאת! מקבלים! בכו קצת – ונתרגלו. נבל הוא האדם וְלִפְלֵ הוא מתרגל)

הוא שקע במחשבות.

– ואם שקר בפי, – קרא פתאם מבלי-משים, – אם באמת לא נבל האדם, כל האדם, כלומר, כל מין האדם, הרי יוצא, שכל השאר – משפטים קדומים, רק פחדים ואיומים של ילדים, וְהִתְרוּ כל הרצועות, וכך צריך להיות!...

הוא הקיץ משנתו ביום השני בשעה מאַחַרָה; שנתו היתה שנת-דאגה ונדודים ולא חֶזְקָה את פְּחוּתוֹ. ביקיצתו הרגיש, שמִּכְרָתוֹ תִּשְׁתַּפֵּךְ עליו, שהוא מְרַגֵּז ומלא כעס, ובחֶמְהָ וּבְתַעֲבוֹב הַבֵּיט על מדורו הקטן, זה היה כלוב צר, כששה צעדים ארכו ומראהו עלוב מאד; נֶרֶ-הַכְּתָלִים הַצְּבוּע צָהָב נִקְלַף בְּהִרְבָּה מְקוּמוֹת וְהִיא מְלֵא אֲבָק, וְהַתְּקָרָה הִיְתָה כֹּל-כֶּךְ נְמוּכָה, עַד שֶׁעַל כָּל בַּעַל קוֹמָה לְמַעַלָּה קִצַּת מְבִינֹנִית הִיְתָה מְטִילָה פָּחַד, שֶׁהִנְהֵ-הִנְה יִטִּיחַ רֵאשׁוֹ בָּהּ. הַרְהִיטִים הַתְּאִימוֹ לְתוֹרַת-הַבֵּיט; שְׁלוּשָׁה כְּסָאוֹת יִשְׁנִים, בְּלִתי מְתַקְנִים כֹּל-צֶרְכָם; כֹּסֵא אֶחָד צְבוּע עֵמֵד בְּזוּיִת, עָלָיו הָיוּ מְנַחִים מַחְבְּרוֹת וְסִפְרִים אֲחָדִים (מִשְׁכָּבֵת-הָאֲבָק הֵעֵבָה שֶׁעַל אֱלֹהֵי הַמַּחְבְּרוֹת וְהַסִּפְרִים אֲפִשֶׁר הִיָּה לְלִמּוּד, כִּי זֶה עֵדֵן וְעֵדֵנִים לֹא נִגְעָה בָּהֶם יָד-אָדָם), וְנוֹסֵף עַל זֶה – סִפָּה אֶחָד גְּדוּלָּה וּמְשֻׁנָּה שֶׁתַּפְסָה כִּמְעַט אֶת כָּל אֲרֶךְ הַפֶּתַל וְחִצֵּי רֹחַב הַחֹדֵר וְשִׁלְפָּנִים, כִּנְרָאָה, הִיְתָה מְכֹסָה בְּאִיזָה מִיַּן אֲרֶג, אֲלֵא שֶׁעֲכָשׁוֹ לֹא הִיָּה כְּסוּיָה אֲלֵא בְּלוּיִ-סַחְבוֹת בַּעֲלָמָא. הַסִּפָּה הַזֹּאת שְׁמֵשָׁה מִשְׁכָּב לְרִסְקוֹלְנִיקוֹב, וּמִצּוּי הִיָּה לִישׁוֹן עָלֶיהָ כִּמוֹ שֶׁהוּא, בְּמַלְבוּשׁוֹ, בְּלִי סִדִּין, לְאַחַר שֶׁהִיָּה מִתְכַּסֶּה בְּמַעִיל-הַסְּטוּדֹנְטִים הִישָׁן שְׁלוֹ וְשָׁם לְמִרְאֵשׁוֹתָיו כִּר קַטְנָטָן אֶחָד, שֶׁבְּכַדֵּי שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִמּוֹךְ בִּיּוֹתֵר הִיָּה מְנִיחַ מִתְחַתּוֹ אֶת כָּל לְבָנָיו, הַכְּבוֹסִים וְהַבְּלִי-כְבוֹסִים. לְפָנָי הַסִּפָּה עֵמֵד שֶׁלֶחֶן קָטָן.

מִצָּב שֶׁל עֲזוּבָה וְהַתְּרַשְׁלוֹת יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁנִּמְצָא בּוֹ רִסְקוֹלְנִיקוֹב לֹא יִתָּאֵר, אֲבָל לוֹ, בְּמַעֲמֵד נִפְשׁוֹ הַנוֹכְחִי, הִיָּה הַמִּצָּב הַזֶּה אֲפִילוֹ נִעִים. הוּא הִרְחִיק וְהִלֵּךְ מֵאֵת פְּנֵי הַכָּל לְחִלוּטִין, כְּצָב זֶה הַמִּתְכַּנֵּס לְשִׁרְיוֹנוֹ, וְאֵף גַּם פְּנֵיהֶם שֶׁל הַמְּשֻׁרְתָּה, שֶׁמְחֻבְּתָה הִיְתָה לְהַבִּיא סִדְרִים בְּחֹדְרוֹ וְשִׁלְפַעְמִים הִיְתָה נִכְנַסֶּת אֵלָיו, הָיוּ מְעוֹרְרִים בּוֹ מְרִירוֹת וְהִזְדַּעְזְעוֹת. מִדָּה זֶה מִצּוּיָה אֲצֵל הַמְּטָרְפִים לְדַבֵּר-אֶחָד, כֹּאשֶׁר הַתְּקָף הַהִתְרַכְזוֹת שֶׁלָּהֶם בְּאוֹתוֹ דָּבָר. בַּעֲלַת דִּירָתוֹ הַפְּסִיקָה אֶת מְשֻׁלּוּח-אֶכְלוֹ זֶה שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, לְחִמּוֹ לֹא נִתָּן לוֹ, וְעַל דַּעְתּוֹ לֹא עָלָה עוֹד לְהִפְנֵס אֵלֶיהָ בַּעֲנִין זֶה וְלִשְׁאֵלָה פֶּשֶׁר דָּבָר. דַּעְתָּה שֶׁל נְסֻטְסִיָּה, הַמְּבַשֶּׁלֶת הַמְּשֻׁרְתָּה הַיְחִידָה שֶׁל בַּעֲלַת-הַבֵּיט, הִיְתָה נוֹחָה בְּמִדָּה יְדוּעָה בְּמַעֲמֵד נִפְשׁ זֶה שֶׁל הַדְּיָר, כֹּאשֶׁר רֵאֲתָה עֲצָמָה עַל-יָדֵי-כֶּךְ פְּטוּרָה לְגַמְרֵי מְנִקוֹת וּמְפַבֵּד אֶת חֹדְרוֹ, וְרַק אוֹלֵי פַעַם בְּשָׁבוּעַ, כִּמוֹ שֶׁלֹּא בְּמִתְפַנֵּן, הִיְתָה יְדָה אוֹחֲזוֹת בְּמִטָּאטָא. וְהִיא הִיא אֲשֶׁר הֵעִירָה אוֹתוֹ גַּם-הַפַּעַם.

– קוֹמָה, לְמָה תִּישָׁן! נִתְנָה עָלָיו בְּקוֹלָה – הַשְׁעָה הַעֲשִׁירִית כִּבְר. אֲנִי הַבֹּאֵתִי לְךָ מֵהָ. רוֹצָה אֶתָּה בְּמָה? מָה, עוֹד לֹא כַחֲשַׁת דְּיָךְ?

הוּא פָקַח עֵינָיו, נִרְעַד וְהִכִּיר אֶת נְסֻטְסִיָּה.

– מָה שְׁלוּח מֵאֵת בַּעֲלַת-הַבֵּיט, מָה? – שָׁאֵל, בְּהִתְרוֹמְמוֹ בְּכַבְדוֹת חוֹלְנִית עַל הַסִּפָּה.

– מֵאִיזוֹ בַּעֲלַת-בֵּיט!

הִיא הִצִּיגָה לְפָנָיו אֶת הַקוֹמָה הַסְּדוּקָה שֶׁלָּהּ עִם טָה קְלוּשׁ מֵאֵד וְהִנִּיחָה שְׁנֵי גַזְרֵי-סֶפֶר קַטְנִים יִרְקִים וּמְלִכְכִּים.

– הִנְה, נְסֻטְסִיָּה – אָמַר רִסְקוֹלְנִיקוֹב, בְּמִשְׁמָשׁוֹ בְּכִיסוֹ (הוּא יִשָּׁן בְּמַלְבוּשׁוֹ) וְהוֹצִיא מִשָּׁם אִיזוֹ מְטַבְּעוֹת-נִחֲשֶׁת – קַחֵי, בְּבִקְשָׁה, וְלִכֵּי וְקָנִי לִי גְלוֹסְקָה. וּבַחֲנוּת-הַנְּקִיָּים תִּקְנֵי לִי, לְכָל-הַפְּחוּת, חֲתִיכַת נִקְנִיק זוֹלָה.

גְלוֹסְקָה אֲבִיא לְךָ כְּרָגַע וּבְמִקוֹם נִקְנִיק, אֲפִשֶׁר רוֹצָה אֶתָּה בְּחִמִּיצָה? חִמִּיצָה טוֹבָה, מֵאֲתִמוֹל, עוֹד אֲתִמוֹל הַשְּׂאֲרָתִיָּה בְּשִׁבְלֶךְ, אֲלֵא שֶׁאֲתָה אֲחֵרֶת לְשׁוּב, חִמִּיצָה טוֹבָה.

כִּשֶׁהוּבָאָה הַחִמִּיצָה, וְהוּא הַתְּחִיל לְאֹכְלָהּ, יִשְׁבָּה נְסֻטְסִיָּה אֲצֵלוֹ עַל הַסִּפָּה וְהַתְּחִילָה מְפַטְפֵט. הִיא הִיְתָה אִשָּׁה כְּפִרִית וּפְטַפְטִינִית עַד-מֵאֵד.

– פֶּרְסֻקוֹבָנָה פְּבִלּוֹבָנָה אוֹמֵרֶת לְקַבּוֹל עָלֶיךָ בְּפוֹלִיצִיָּה, – הוֹדִיעָה.

פְּנֵי רִסְקוֹלְנִיקוֹב רַעְמוּ מֵאֵד.

– בְּפוֹלִיצִיָּה? מָה הִיא רוֹצָה?

–שֶׁכֶר-דִּירָה אֵינְךָ מְשַׁלֵּם, וּמִן הַדִּירָה אֵינְךָ יוֹצֵא. גְלוּי וִידוּעַ מָה שֶׁהִיא רוֹצָה.

– אַה, כְּלוּם אֵינִי חֹסֵר אֶל זֶה, – רִטָּן בְּפָנָיו עֲצָמוֹ מִתּוֹךְ חֲרִיקַת שְׁנִים; – לֹא... זֶה עֵתָה... לֹא יְאוֹת לִי... פְּתִיחָה הִיא, – הוֹסִיף בְּקוֹל – הַיּוֹם אֶפְנֵס אֵלֶיהָ, אֲדַבֵּר אֶתָּה.

– פְּנִים הַדְּבָרִים: הִיא פְּתִיחָה, כִּמוֹנֵי הַפְּתִיחָה, זֶה נְכוּן, אֵךְ אֲתָה, הַחֲכָם, לְמָה אֲתָה מוֹטֵל כֹּאבֵן שְׁאִין לָהּ הוֹפְכִין? מִקְדָּם הִיָּת אֹמֵר, שְׁמֹרָה הַנֶּךְ לִילִדִים, וְעֲכָשׁוֹ מְפָנֵי מָה אֵינְךָ עוֹשֶׂה כְּלוּם?

– עוֹשֶׂה אֲנִי... – קָרָא רִסְקוֹלְנִיקוֹב בְּלִי-חֶפֶץ וּבְקוֹל זוֹעֵם.

– מָה אֲתָה עוֹשֶׂה? בְּמָה אֲתָה עֹסוֹק?

– בְּדִבְרָה...

– בְּאִיזָה דָּבָר?

– בְּמַחְשָׁבָה... חוֹשֵׁב אֲנִי, – עָנָה בְּרִצְיוֹנוֹת לְאַחַר הַפְּסִיקָה קִצְרָה.

נסטסיה התפרצה בצחוק. היא היתה מן הנשים הצחקניות, וכשהצחיקו אותה, היתה צוחקת מבלי השמיע קול, כשכל גופה מתנועע ומתנוודד, עד אשר היה הצחוק לה לעצמה לזרא.

– הרבה ממון המצאת במחשבתך? – עלה לה, לאחרונה, להוציא קגה.

– כשאין נעלים, אי-אפשר ללכת להוראה. וגם יורק אני על כל זה.

– בָּאָר, שאתה שותה ממנה, אל תירק בה.

– בעד שעורים מקבלים פרוטות. מה אפשר לעשות בפרוטות? – המשיך בלי-חפץ כשוקל ומורה את עצמו.

– ואתה רוצה לזכות ברכוש גדול בפעם אחת?

הוא העיף עליה מבט משנה.

– כן, ברכוש גדול, – ענה בתקיפות, לאחר הפסקה.

– ואתה, לאט-לך, פן יפחדו מפניך; אימתה ופחד. האלך להביא לך את הגלוסקה אם לא?

– כחפצך.

– כן, שכחתי! על שמך הן נתקבל מכתב אתמול, בזמן שלא היית בבית.

– מכתב! אלי! ממי?

– ממי, איני יודעת. שלש קופיקות נתתי לנושא-האגרות ממעותי. כלום תחזירן לי?

– הביאי, אפוא, את המכתב, בשם אלהים, הביאי! – צָנַח רסקולניקוב כשהוא נרגש פָּלוּ – אֵלִי!

כעבור רגע הובא המכתב. הוא הדבר: מאמא, מפלך ר. פני רסקולניקוב פָּסוּ חֹרָה, בשעה שנמסר המכתב לו. בכלל, זה זמן רב שלא קבל כל מכתבים; אלא הפעם נוסף דבר-מה אחר, אשר בגללו נתפַּנֵּץ לבו של רסקולניקוב פתאם.

נסטסיה, צאי-נא, בשם אלהים; הרי לך שלש הקופיקות שלך, ורק, בשם אלהים, מהרי לצאת מזה!

המכתב רעד בידו; הוא לא רצה לפתחו בפניה; הוא רצה להתייחד עם המכתב הזה. וכאשר אך יצאה נסטסיה מן החדר, מיד הקריב את המכתב לשפתיו וַיִּשְׁקְהוּ; אחר-כך התבונן שעה ארְפָה לאותיותיה של הכתבת, לְאֵלוֹ האותיות הידועות והחביבות לו, האותיות הקטנות והאלכסוניות קצת של כתב-יד אמו, אמו, אשר לְמִדָּה אותו לפני שנים לקרוא ולכתוב. הוא התמהמה במְכַנְנֵן; הוא גם כמו התיירא מפני איזה דבר. לאחרונה קרע את המעטפה: המכתב היה גדול, עָבָה, כרביעית שברביעית הליטה; שני גליונות-פוסטה גדולים כתובים מכל עבריהם אותיות קטנות-קטנות.

“רודיה היקר שלי, – כתבה האם – הנה זה יותר משני חדשים אשר לא שוחחתי אתך, לא באתי אתך בכתובים, מה שגרם לי לעצמי יסורים לא מעט, והיו גם לילות שנדדה שנתי מעיני מתוך רב מחשבות. אבל ודאי אין אתה מאשים אותי על שתיקתי זו, שהיתה לא לרצוני כי-אם בעל-כרחי. אתה יודע, מה רבה אהבתי אליך; יחיד אתה לנו, לי ולדוניה, אתה הנך בשבילנו הפל, כל תקנתנו, כל תוחלתנו, אין לתאר את עגמת-נפשי בהנדע לי, שזה חדשים אחדים אשר עזבת את האוניברסיטה, מפני שלא היה לך במה להחיות את נפשך, ושהשעורים ושאר אמצעי החיונה שלך היו כלא היו! במה יכלתי אני עם מאה ועשרים הרֶבֶל של “קֶצֶה” שלי לשנה לעזור לך? את ט”ו הרֶבֶל, ששלחתי לך לפני ארבעה חדשים, לויתי, כמו שידוע לך היטב, על סמך אותה הקצבה, מהסוחר דמחננו וְסִילֵי איבנוביץ' וחרושינ, הוא אדם טוב, ואף היה רעהו וגבר-עמיתו של אביך ז”ל. אולם היות שנתתי לו את הזכות לקבל את סכום “הקצבה” בעדי, מְכַרְחָה הייתי להמתין על שיגֶפָה החוב, וזה נעשה רק עכשיו, באפן שבמשך כל הזמן הזה לא היה לְאֵל ידִי לשלוח לך כלום. אבל עתה, ברוך השם, אני, כמְדַמָּה, יכולה לשלוח לך שוב, ובכלל, הרי אנו יכולים עתה להודות ולשבח לשיי”ת, מה שאני ממהרת להודיע לך. והנה ראשית לך, והנה ראשית לך לבך, רודיה יקירי, שאחותך הנה זה חֹדֶשׁ וחצי לְשִׁנָּה אתי, וגם להבא לא נִפְרָד. ישתבח הבורא יתברך, בא הקץ לענייה, אבל, הבה ואספר לך הפל, על הסדר, למען תדע, איך אָרְעוּ כל אותם הדברים, שעד עכשיו העלמנו ממך. כשכתבת לי לפני שני חדשים, ששמעת מפי מאן-דהו, שדוניה סובלת יסורים הרבה מגסותם של האדונים סוידריגילוב, שבביתם היא נמצאת, ושאלת ממני על זה באור נכון, – מה יכלתי אז לכתוב לך על זה? אֵלוֹ הייתי כותבת לך אז קֶשֶׁט, כל דבר אמת, כי אז ודאי היית עוזב הפל ורגלי היית בא אלינו, שהרי את תכונתך ורגשותיך אני יודעת, כי כבוד אחותך יקר לך מכל. אני בעצמי הייתי במצב של יאוש גדול, אבל מה היה לעשות? אני בעצמי לא ידעתי אז את כל האמת. וכל הקשי שבדבר היה, מה שדוונצ’קה בשעה שבאה לביתם לפני שנה בתור אומנת לקחה דמי-קדימה מאה הרֶבֶל, על-מנת שהסכום יִגֶבֶה לה משכירותה בכל חֹדֶשׁ, והרי שלא יכלה לעזוב את המקום מבלי להשיב את חוֹבָה. מה שנוגע לאותו סכום (עכשו אני יכולה כבר לגלות לך הפל, עטרת ראשי), הנה לקחה אותו בעֶקֶר, בכדי לשלוח לך את ששים הרֶבֶל, שכל-כך היו דרושים לך אז, ושקבלת מאתנו אשתקד. אנחנו ראינו אותך אז, כתבנו לך, שהסָפָה הוא ממה שחסכה דוניה ממשֶׁרְתָה הקודמת, אבל באמת לא היה כך, ועכשו אני מוסרת לך את כל האמת, יען שעכשו נשתנה הכל לטובה ופתאם בעזרת-השם, ולמען תדע, עד כמה אוהבת אותך דוניה ומה יקר לבה אשר אין ערוך לו. באמת ה’ סוידריגילוב נהג בה תִּחְלָה מנהג גסות מאד והיה מלעיב בה בלי כל נמוס בשבתו אל השלחן... אך אין אני רוצה להעלות לפניך את כל אלה הפרטים המכבידים, שלא להדאיב את לבך חנם, לאחר שכל זה חלף ועבר. בקצור, למרות כל ההתייחסות הטובה והעדינה לדונצ’קה מצד מְרִתָּה פֶּטְרוֹבְנָה, אשת ה’ סוידריגילוב, ומצד כל בני-הבית, היה לה, לדונצ’קה, קשה שם מאד, ביחוד בשעה שה’ סוידריגילוב, על-פי רגילותו היִשָּׁנָה, הצבאית, נמצא תחת השפעתו של בְּ־קֶקוֹס. אלא מה נתגלה לבסוף? שער בנפשך שבעל-השגועון הלזה

חשקה נפשו בדוניה מאז, ורק שכסה על רגשותיו במסכה הגסות והבוז. יוכל היות, שהוא בעצמו נקוט בנפשו והתבייש על שאיש בא-בימים כמוהו ואב למשפחה משקיע עצמו במין קלות-ראש שכזו. ולפיכך התקצף מבלי-משים על דוניה. ויוכל היות גם זה, שבהתנהגותו הגסה ובלגלוגו רצה להסתיר מעין אחרים את האמת, אבל, לאחרונה, לא הבלוג על עצמו והעז להציע לדוניה הצעה גלויה ומחפירה, בהבטיחו לה קטבות שונות, ונוסף עליהן – לעזוב הפל ולנסוע אתה לכפר אחר, או גם לחוץ-לארץ. אתה תוכל לשער לך את כל יסוריה! לעזוב את המקום מיד אי-אפשר היה, לא רק מפני חוב-הממון, אלא גם מתוך רחמנות למרתה פטרובנה שבספה זו היו יכולים להתעורר כל מיני חשדים בלבה, וכתוצאה מזה היו שלום-הבית מופר, ואף בשביל דונצ'קה לא היה הדבר עובר בשלום; שערוריה גדולה. היו פה עוד סבות שונות רבות, באופן שלפני ששה שבועות לא היתה לדוניה כל תקווה להמלט מן הבית הנורא ההוא. כמוכן, אתה יודע את דוניה, אתה יודע מה חכמה היא ומה אמיץ אפניה. דונצ'קה מכשרה לשאת ולסבול הרבה, ואף במקרים היותר קיצונים יכולה היא למצא בעצמה גדלות-נפש במדה כזו, עד כדי שלא לאבד את אמיץ-רוחה. היא אפילו לא הודיעה לי על כל זה, בכדי שלא להדאיב את לבי, אף-על-פי שעמדנו בחליפת-מכתבים תכופה, אבל כל הקשר החרב באופן בלתי-צפוי. אזניה של מרתה פטרובנה לקחו פעם מבלי-משים את דברי אישה, בהתחננו לפני דונצ'קה בגן, והיא, מרתה פטרובנה, עקמה את כל הכתובים והאשימה בכל את דונצ'קה, אשר נתנה ממשול לפני ה' סוידריגילוב. וכאן, באותו המקום בגן, התחולל מחזה אים: מרתה פטרובנה נתנה אפילו מכה לדוניה, אטמה אזניה משמוע כל דברי התנצלות, ובעצמה צעקה שעה שלמה, ולבסוף פקדה להעביר תכף-ומיד את הסוררת אלי העירה, בעגלת אכרים פשוטה, שְׁלֶשֶׁם השליכו יחדו את כל חפציה של דוניה, לבניה, שמלותיה, ככל אשר עלה ביד, לא חבושים ולא ארוזים. וכאן נתן עוד מטר סוחר דוניה, נעלבה ושבעת-חרפה, הכרחה לנסוע עם האכר שבע-עשרה וירסטאות שלמות בעגלה בלתי-מקרה. עכשו שנה בנפשך, מה יכלתי לכתוב לך במכתב בתור תשובה על מכתבך שקבלתי לפני שני חדשים, ועל-אודות מה יכלתי לכתוב? בעצמי הייתי קלי יאוש; לכתוב לך את האמת לא הרהבתי בנפשי עז, שהרי היתה עושה אותך לאמלל מאד, ומה היית יכול לעשות? שמא להוסיף אסון על אסוני? וגם דונצ'קה אסרה עלי את הכתיבה אליך; ולמלא מכתב בדברי-הבל, בשעה שעל הנפש הוטל אסון שכזה, לא יכלתי. חדש שלם היו הולכות ומתפשטות בעירנו שמועות-דבָה בנוגע למאורע זה, והגיעו הדברים לידי כך, שלא היתה אפשרות לי ולדוניה גם ללכת לבית-התפלה מפני מבטי-הבוז הנטויים אלינו והלחשים אשר התלחשו סביבנו, ואף דברי-גדוף בקול רם לא חשכו מפנינו. כל מכרינו התרחקו מעלינו, הכל חדלו אפילו לאמר ולענות לנו שלום, ובכרור נודע לי, שמשרתי-חנניות אחדים עם פְּתֶבְנִי-בית-הפקידות אמרו גם להעליבנו באופן גס ושלל, היינו למרוח בעטקן את שערי ביתנו, ולפיכך התחילו בעלי-הבית כופין אותנו שנצא מן הדירה. הסבה לסבל זה היתה מרתה פטרובנה, שהספיקה להאשים את דוניה ולעולל את כבודנו בעפר בכל בתי העיר. היא מכירה ומידעה לכל גרי עירנו, ובחדש הזה היתה באה לרגעים העירה, והיות שהיא אוהבת קצת לפטפט ולספר דברים על עסקי ביתה ומשפחתה, וביחוד לקבול על בעלה לפני כל איש ואיש, – מדה לא-נכוננה כל עקר – לכן הפיצה את כל הדבר במשך זמן קצר לא רק בעירנו, כי-אם גם בכל המחוז. אני נפלתי למשכב, אך דונצ'קה היתה חזקה ממני, וצריך היית לראות, איך נשאה היא וסבלה את כל זה וגם אותי נחמה ואמצה! היא מלאך! אולם, ברחמי השם, נתמעטו סוף-סוף צרותינו: ה' סוידריגילוב חזר בו ונחם על מעשהו, ומתוך חרטה וחמלה, בודאי, על דוניה, הוכיח למרתה פטרובנה בראיות נאמנות ובמופתים חותכים את כל אי-אשמתה של דוניה, הראה לה את המכתב שכתבה לו דוניה עוד טרם מצאה אותם מרתה פטרובנה בגן. את המכתב הזה נאלצה דוניה לכתוב ולמסור לסוידריגילוב, בכדי להפטר מדבורים פנים אל פנים ומפגישות-סתרים, שהוא בקש ודרש ממנה, ולאחר נסיעתה נשאר המכתב בידו. במכתב הזה היא פונה אליו ברגש היותר חם ובהתרגזות שלמה וגמורה, והיא מוכיחה אותו על פניו על התנהגותו הרעה ביחס למרתה פטרובנה, – הוא, אב ובעל-משפחה, – ולסוף כמה מלצר מצדו לענות עלמה אמללה נחֶסֶת-הסוּת ולהמיט עליה אסון, לא תוכל להמיש צוארה ממנו, במלה אחת, רודיה חביבי, המכתב הזה כתוב בנוסח של אצילות כזה ונוגע עד הנפש כל-כך, עד שאני בכיתי בדמעות שלישי כשקראתיו, ועד היום איני יכולה לקרוא אותו מבלי הוריד דמעה. זולת זאת צדדה בזכותה של דוניה גם עדותם של המשרתים, שכנהוג תמיד, ראו וידעו הרבה יותר ממה ששער ה' סוידריגילוב. תבוסתה של מרתה פטרובנה היתה שלמה; “אני המומה והלומה מחדש”, הודתה בעצמה לפנינו, אבל תחת זאת נוכחה לחלוטין בצדקתה של דונצ'קה, וממחרת, בראשון לשבוע, באה יש אל בית-הכנסת, נפלה על ברכיה ובדמעות בקשה מאם-הרחמים לתת לה פח לעמוד בנסיון זה החדש ולמלא את חובתה, אחר-כך, יש מבית-הכנסת, מבלי לנסוע קדם לשום מקום, באה אלינו, ספרה לנו הכל, בכתה מרה ובחרטה גמורה, חבקה את דוניה והתחננה לסלוח לה. ובאותו הבוקר, מבלי כל שהיות, ישר מביתנו, הלכה ובאה לכל בתי העיר ובכל מקום השיבה את כבודה המחלל של דונצ'קה על פנו ובמבטאים הכי-מרוממים ובדמעות הכי-רותחות הללה את דונצ'קה, את רגשותיה הנאצלים ואת התנהגותה הנצאה. ולא הסתפקה בזה אלא שהראתה והקריאה לפל את טופס מכתבה של דונצ'קה לה' סוידריגילוב וגם הרשתה לעשות ממנו העתקות (מה שהיה, כמדמני, כבר מעין הגדשת סאת-המדה). באופן הזה הקדישה ימים אחדים רצופים לנסיעות של בקורים לכל בתי העיר, היות שהיו כאלה אשר חשבו לפגיעה בכבודם על שמרתה פטרובנה עשתה בקור אצל אחרים ואצלם לא; ולכן הנהיגה מרתה פטרובנה תור לקריאת המכתב, באופן שבכל בית המתינו לזה מקדם, והפל ידעו, שביום פלוני ופלוני תקריא מרתה פטרובנה את המכתב בביתו של אלמוני, ולכל קריאה וקריאה היו מתאספים שוב גם אלה אשר שמעו את קריאת-המכתב לא פעם אחת, בביתם הם ובבית אחרים, על-פי התור. לפי דעתי היה כאן הרבה הרבה מאד מן המיתר; אבל מרתה פטרובנה היא בעלת-אפי שכזה. איך שיהיה, והיא השיבה את כבודה של דונצ'קה למקומו הראשון לגמרי, וכל הנבלה שבדבר חלה – לדראון עולם – על ראש בעלה, שהוא האשם העיקרי בכל, באופן שנחומי גם נכמרו להמלה עליו; דין קשה יותר מדאי הטילו על אותו המטרף-בדעת. ולפני דוניה התחילו מיד להציע שעורים פרטיים בבתיים שונים, אבל היא לא קבלה. בכלל התחילו כלם לפתע-פתאם להתחסס אליה בהערצה מיוחדת. ומאת כל זה היתה הנסבה העיקרית גם לאותה העובדה הבלתי-צפויה, שעל-ידה, רשאים לאמר, משתנה כל מצבנו. להוי ידוע לך, רודיה החביב, כי לדוניה נשתדך חתן אחד, והיא כבר הספיקה לתת לו את הסכמתה, מה שאני ממהרת להודיע לך. ואף-על-פי שהענין הזה נעשה מבלי שנועצנו בכך מקדם, אך אתה ודאי לא תתאנף על זה לא בי ולא באחותך, כאשר תִּנְכַח בעצמך מהמשך הדברים, שלחכות ולדחות את הדבר, עד קבלת תשובתך לא היתה לנו כל אפשרות. ואף אתה בעצמך לא היית יכול, מחמת רחוק המקום, לדון על הדבר בכל הדיקנות הדרושה. וכך היה הדבר. לו יש כבר התאר יועץ-החצר, לפטר פֶּטְרוֹבִיץ' לוז'ין, והוא קרוב-רחוק למרתה פטרובנה, שנכנסה בעבי-הקורה ועזרה הרבה לגמור הענין. היא התחיל בזה, שעל-ידה הביע את רצונו להתודע אלינו, נתקבל בביתנו כהוגן, שתה קפה, וביום השני הריץ אלינו אגרת, שְׁפָה הוא מביע את הצעתו באדיבות גמורה ומבקש מענה ברור ומהיר. הוא אדם עסוק, שאין עותותיו בידו, ועכשיו הוא ממהר לפטרבורג, באופן שכל רגע יקר בעיניו. מובן מאליו, שבתחלה היינו נפתעות מאד, מפני שהדבר הזה היה פתאומי ביותר ובלתי-צפוי. שקלנו וטרינו בדעתנו ביחד כל אותו היום. הוא אדם נאמן ובטוח, יש לו שתי משרות, והוא גם כבר בעל-הון. אמנם, הוא כבר בן ארבעים וחמש, אבל בעל-צורה נאה למדי ויכול עוד למצא חן בעיני אשה, ובכלל הוא גבר נכבד מאד וממס, רק קצת מענן ובמקצת בעל-גאוה. אולם זה, יוכל היות רק נדמה כך, לכאורה. והרי אני מודיעה לך למפרע, רודיה חביבי, שכשֶׁתִּרְאֶה אתו בפטרבורג, מה שיקרה בעוד זמן קצר, אל תהא נמהר ונסער ביותר במשפטך עליו, כדרךך מימים ימימה ואל תדון אותו דין קשה, אם בראיה ראשונה לא יישר בו דבר-מה בעיניך. אומרת אני זאת כאמירת-שְׁמָא בעלמא, אף-על-פי שבטוחה אני באמת, כי הוא דוקא יעשה עליה רשם נעים, כי הנה, חוץ מזה, בכדי לדעת כהוגן את מי-שהוא, צריך לגשת

אליו לאט-לאט, להתיחס אליו ביחס של זהירות מרבה, שלא לנפול חלילה בטעות ובדעה קדומה, שאחר-כך קשה להוציאן מלב ולְישר את הַעֶקֶב. פטר פטרוביץ', למצער על-פי סמנים הרבה, הרי הוא איש שוע וקצין. בבקורו הראשון הודיע לנו, כי הוא אדם חיובי, אך בהרבה הוא תמים-דעים, כמו שהתבטא בעצמו, עם "בני-הדור הכי-הַדְּיִשׁ" ושואן לכל משפט קדום. הוא דבר עוד רבות, יען כי הוא כְּאֵלוּ לקוי קצת ביוהרה ואוהב מאד, שיתנו לו אֶזֶן קשבת, אבל הן זהו חסרון לא גדול ביותר. אני, כמובן, לא הבנתי הכל מכל אשר דבר, אבל דוניה בארה לי, שאף-על-פי שהוא אינו בעל-השכלה מרבה, הרי הוא אדם פֶּקֶח וגם, כמִדְמָה, טוב. אתה יודע, מה טיבה של אחותך, רודיה. זוהי עלמה אמיצת-לב, טובת-שכל, סבלנית וגְדֵל־נפש, אף-על-פי שאינה כלל-וכלל־קרת-הלב, מה שלמדתי היטב לדעת ולהכיר בה. מובן, שלאהבה מִיְחָדָה אין כאן מקום, לא מצדה ולא מצדו, אבל דוניה, מלבד שהיא חכמה גדולה, הרי היא יחד עם זה גם בעלת-נפש ומדות תרומיות, כמלאך אלהים, וְתִשׁוּבָה לחובתה לתת אשר לאיש, אשר ימצא לחובתו הוא לדאוג לאֶשְׁרָה; ולפקק בזה אין לנו לפי-שעה סבות חשובות, אף שצריך להודות, שכל הענין בא קצת נמהר יותר מדאי. נוסף על זה, הרי הוא בעל-חשבון גדול, וכמובן יָדַע להביא בחשבון, שאשר המשפחה שלו יגדל, במדה שדונצ'קה תרגיש עצמה מאֶשְׁרָה אצלו. ובנוגע לזה, שהם קצת אינם שוים בתכונות, בהרגלים, וגם באי-אלה רעיונות (מה שלא ימנע אפילו בנשואין היותר מְצֻלְחִים), בנוגע לכל זה אמרה לי דונצ'קה בעצמה, שהיא סומכת על עצמה, שלירא אין כאן מפני מה-שהוא ושהיא נבונה ומְכַשְׁרָה לשאת הרבה, אם רק היחסים להבא יהיו בתמים ובישר. הוא, למשל, אף לו נדמה, קצת קָשָׁה, אבל הלא זה יכול היות מפני שהוא תם-לב, ובודאי שכך הוא, למשל בשעת בקורו השני, לאחר שקבל הסכמה הביע בשיחה, שעוד מקדם, בטרם הִכִּירוּ את דוניה, גמר אמר בנפשו, לקחת לו בתולה ישרה, אבל בלי נדוניה, ודוקא כזו, שכבר ראתה עֲנִי בשבט עברתי; יען, כמו שבאר, טוב לבעל, אם אינו צריך להרגיש שום התחייבות כלפי אשתו, ואשרי מי שאשתו חושבת אותו למטיבה ואיש-חסדה. צריכה אני להוסיף, שהוא אמר זאת בסגנון יותר נוח מזה שמסרתי כאן, מפני שאני שכחתי את נוסח-דבריו בדיוק, וזכרתי רק את הרעיון, (מלבד זאת לא נאמרו הדברים האלה במתפנן, אלא נזרקו אגב-ריהטא, אגב שיטפא דלישנא, באֶפֶן שהוא בעצמו השתדל אחר-כך לתקן ולרכך את הדבר; ברם בעיני, בכל זאת, היתה לדברים צורה קשה קצת, וגם הבעתי זאת לדוניה. אבל דוניה ענתה לי אפילו באיזו התרגזות ש"עֲדִין יש הבדל בין דבור למעשה", מה שכמובן נכון מאד. לפני החלטתה לא ישנה דונצ'קה כל הלילה, ובחשבה, שאני ישנה כבר, קמה ממטתה וכל הלילה התהלכה אַרְפֹּת וקצרות בחדר; לאחרונה כרעה על ברכיה לפני האיקונין והתפללה שעה אַרְפָּה בהתלהבות וּלְפָקֵר הודיעה לי, שהחליטה בהן.

"אני כבר הזכרתי, שפטר פטרוביץ' יסע בימים האלה לפטרבורג, יש לו שם עסקים גדולים, ובדעתו לפתוח שם משרד של עורך-דין. הוא עוסק זה מאז בעניני טוען-ונטען, ובימים האלה זכה במשפט חשוב אחד. בפטרבורג יש לו גם דבר נחוץ אחד וחשוב מאד בסינט, באֶפֶן הזה, רודיה חביב, יוכל להיות גם לך להועיל, בפל ומפל, ואני ודוניה כבר נמנינו וגמרנו, שמהיום והלאה יוכל אתה ללכת בדרך סלולה בנוגע לקְרִיבָה שלך בעתיד ולחשוב את חלקך בהיום לדבר שנתברר לְמִדִּי. הוי, הלואי שיקים כל זה! כֹּחַ והצלחה שכזה, אם יעמוד לנו, אין לחשבו אלא לחסד ישר אלינו מרבוֹן-כל-עולמים. דוניה אינה אלא חולמת על זה. אנחנו גם הרהבנו בנפשנו עַד להגיד מלים אחדות על-אודות זה לפטר פטרוביץ'. הוא ענה בזהירות ואמר, שכמובן, היות שבלי מזכיר אי-אפשר לו להתקדם בעסקיו, הרי מובן מאליו שטוב לשלם שכירות לקרוב מאשר לאיש זר, אם רק אותו קרוב יהיה מְכַשֵׁר למשרה זו (שאלה היא, אם אתה תהיה מְכַשֵׁר!). ואולם כאן הביע גם את פקפוקו אם למודיק באוניברסיטה ישאירו לך עתים פנויות לעבור במשְׁכָדוֹ. הפעם לא יִסְפְּנוּ לְדַבֵּר, אך דוניה אינה חושבת עכשו על שום דבר חוץ מזה. עכשו, זה ימים אחדים, והרי היא בוערת, פשוט, כמו בחם של קדחת, וכבר יש לה פרוֹקֵט שֶׁלֶם מוכן וּמְמֵן והצעה שלמה, איך שִׁתְּעֶשֶׂה בעתיד לחברו וגם לְשִׁתְּפוֹ של פטר פטרוביץ' במשאו-ובמתנו, ביחוד הואיל ואתה לומד בפֶּקוּלִטֵט לתורת המשפטים. אני, רודיה, מסכימה לה לכל תכניותיה ותקוותיה, בראותי בהן אך דברים שבגדר המציאות. ולמרות מה שפטר פטרוביץ' כאלו משתמט עכשו מזה (מה שמובן מאד: הוא עדין אינו יודע אותך), הרי דוניה בטוחה בכל תִּקְוָה, שהיא תשיג הכל בהשפעתה הטובה על בעלה לעתיד. לפי-שעה נזהרנו לדבר עם פטר פטרוביץ' אפילו ברמיזה על-אודות דמיונותינו הרחוקים, ובעקף על זה, שאתה תהיה שִׁתְּפוֹ, הוא אדם ממשי וחיובי, ואפשר שהיה מתיחס לכל זה בקרירות, בהיות כל הדברים האלה בעיניו רק דברי דמיונות, כיוצא בזה גם אני גם דוניה עוד לא הזכרנו לו אפיו בחצי-דבור על תקותנו החזקה, שהוא יעזור לנו בכסף בשבילך, כל זמן שאתה לומד באוניברסיטה; ולא דברנו על זה – ראשית, מפני שזה יִעֲשֶׂה אחר-כך מאליו, וְדַאי שהוא, בלי דבורים יתרום, יציע בעצמו (וכי יעלה על הדעת, שבדבר כזה ישיב פני דוניה ריקם?), ובפרט שאתה יכול להיות ליד ימינו במשרד ולקבל את הַסְּיוֹעַ לא בתור תמיכת-חסד אלא בתור שכירות. כך חפצה דונצ'קה לסדר את הדבר, ואני מסכימה לה בכל לב. והשנית, לא דברנו מפעם זה, מפני שחפצתי מאד להעמיד אותך עכשו, בשעת הפגישה הראשונה אתו, שְׁנֹה אליו ובמצב בלתי-תלוי בו. כשדוניה דברה לו על-אודותיך בהתלהבות, ענה, שבכדי להוציא משפט על איזה אדם אסור לסמוך על דעת אחר, אלא דרושה התבוננות עצמית ומקרוב, והוא משאיר לעצמו את הזכות לדון עליך, לאחר שיתנדע אליך פנים. יודע אתה, רודיה היקר שלי, לי נדמה, על-פי אלו השערות (אגב, שאינן שְׁכֹחַת כלל לפטר פטרוביץ', אלא כך, בעלמא, על-פי איזו קפריזים עצמיים, פרטיים, יוכל גם היות קפריזים של אשה זקנה) – לי נדמה, שאני, אפשר, אטיב לעשות אם אחרי חתונתם אקבע את דירתי ביחידות, לבדי, כמו עכשו, ולא אגור אֶתֶם ביחד. אני, אמנם, בטוחה, שהוא יהיה אסיר תודה ומִנְמַס במדה כזו, עד שלא לתת לי להִפְרֵד עוד ולהתרחק מעל בתי. ואם לא הציע ולא דָּבַר על זה, עד הַנַּה, אין זה, כמובן, אלא מפני שהדבר הוא מובן מאליו, גם בלי שפת-יתר; אולם אני לא אקבל את ההצעה. אני ראיתי בחיים לא פעם, שהחתנת אינה לבעל לרצון, ואני לא רק שאיני רוצה להיות משהו על למי-שהוא, אלא שגם בעצמי אני רוצה להיות חפשית. כל זמן שיש לי איזו פרוסת-לחם משלי ובנים כמורך וכדונצ'קה, אם אפשר יהיה, אתישב מקרוב לשניכם, יען, רודיה, – את הכי-טוב השארתי לסוף המכתב: דע לך, אפוא, ידידי הטוב, שיוכל מאד היות, שבעגלא ובזמן קרוב נודמן פֶּלְנוּ שוב למקום אחד ונחַבֵּק איש את רעהו אחרי פרידה של שלש שנים כמעט! כבר החלט בודאות, שאני ודוניה נסע – לפטרבורג אימתי אני יודעת, אבל, בכל אֶפֶן במהרה, במהרה בימינו, יוכל גם היות, בעוד שבוע. הפל תלוי בפקודותיו של פטר פטרוביץ' אשר לאחר שיסדר קצת בפטרבורג, מיד יודיע לנו לבוא. הוא תִּפְּץ מתוך איזו נמוקים, ועל-פי איזו חשבונות, למהר ככל האפשר בהעמדת הַחֶפֶה והוא נכון לעשות את החתונה אם רק אפשר יהיה, בחדש זה. ואם לא יעלה הדבר, מפני קֶצֶר הזמן, הרי – מיד אחר ימי הצום. הוי, באיזה רגש של אשר אַחַבְּךָ ואשימך כחותם על לבי! דוניה קָלָה סוערת משמחת הפגישה העתידה אתך, ופעם אמרה דרך-שחוק, שבשביל זה לבד כדאי היה להִנְשָׂא לפטר פטרוביץ'. מלאך היא! במכתב הזה אין היא מוסיפה כלום אליך, ורק צותה עלי לכתוב לך שיש לה כל-כך הרבה לדבר אתך, כל-כך הרבה, עד שעתה אין פֶּח בידה לאחוז בעט, יען שבשורות אחדות לא יִאָמַר כלום, ורק מקצרים את הנפש; ועוד צותה לחבק אותך בכל פֶּח ולמסור לך נשיקות אין-ספורות. אולם, אף-על-פי שאנו, יוכל היות, נתראה בקרוב פנים, אשלח לך בימים האלה כסף ככל אשר תשיג ידי. עכשו כשנודע לכל, שדונצ'קה נִשְׂאָת לפטר פטרוביץ', נתרבתה פתאם האמונה בי, ואני בטוחה, שאֶפְּנִי איבנוביץ' יאמין לי עתה, על חשבון הַקְּצָבָה, גם עד שבעים וחמשה רָבֵל, באֶפֶן שעשירים וחמשה, ואולי גם שלשים, אשלח לך. הייתי שולחת יותר, אלא שמתיראה אני מפני הוצאות הדרך שלנו; ואף-על-פי שפטר פטרוביץ' היה כל-כך טוב לנו, שנטל על עצמו חלק מהוצאות מסענו לעיר הבירה, הִינּוּ, התעורר מעצמו להעביר על חשבוננו את חפצינו וארגו גדול אחד (הוא יעשה זה על-ידי איזו הזדמנות), בכל-זאת עלינו גם לבלי לשכוח את היום שנבוא לפטרבורג, שאי-אפשר להתקדם בלי פרוטה, לפחות, בימים הראשונים.

אגב, אני ודוניה כבר העלינו הכל בחשבון מדְיָק ויצא שהדרך לא תעלה לנו בממון הרבה. עד מסלת-הברזל מעירנו רק תשעים ורסטאות ובאנו כבר בדברים עם אפר בעל-עגלה אחד ממכרינו; ומשם נעבור בעזרת-השם במחלקה השלישית. באפן שאפשר, כי לא כ"ה אלא שלשים רָבֵל בודאי יעלה בידי לשלוח לך. אך דִי; שני גליונות מְלֵאתי מִפְּנִים ומאחור ואין עוד מקום לכתוב; כל ההיסטוריה שלנו; והרי כמה מאורעות נאספו גם יחד! ועתה, רודיה שלי היקר לי לבלי קץ, הריני מחבקת אותך עד ראינונו הקרוב ומברכת אותך ברכת-אם. אָהֵב את דוניה, את אחותך, רודיה; אָהֵב אותה כמו שהיא אוהבת אותך, ודע, כי היא אוהבת אותך לאין שעור, יותר משהיא אוהבת את עצמה. היא מלאך, ואתה, רודיה, אתה בשבילנו הֶלֶל, כל תקותנו ותוחלתנו, באֶשְׁרֵךְ גם אֶשְׁרֵנוּ. המתפלל אתה לאלהים, רודיה, כמקדם, ואם מאמין הנך בחסדי בוראנו וגואלנו? מִפְּחַדֵּת אני בלבי, פֶּן היתה גם בך יד הכפירה דהא-דנא. אם חלילה כך, הרי אני מתפללת בעדך. זכור, חביבי, איך שבִּילְדוּתך, בחיי אביך ז"ל, היו שפתיך מתנועעות בתפלותיך על ברכי ואיך שהיינו אז פְּלֵנוּ מְאֻשְׁרִים, הָיָה שְׁלוֹם, או יותר נכון, לְהַתְּרָאוֹת! הנני מחבקת אותך בכל פְּחִי ומנשקת לאין-ספורות.

שלך עד רדתי קבר

פולחֶרִיה רסקולניקובה."

כמעט כל עת קרוא רסקולניקוב את המכמב, מראשיתו ועד אחריתו, היו פניו רְטֻבִים מדמעות; אך כשגמר, היו אותם הפנים חֹרִים, אחוּזֵי-פְּלֻצוֹת, ובת-צחוק כְּבֵדָה ארסית, אכזרית התפתלה על שפתיו. הוא הִטִּיל ראשו על הכר הצנום והמגֹאֵל ויחשוב אֲרָכּוֹת, אֲרָפּוֹת. לבו דפֵק בחזקה, ואף מחשבותיו סערו בחזקה. לאחרונה נעשה לו צר ומחניק במדור צֶהָב זה, הדומה לארון או לארגז; גם מבטו גם מחשבותיו בקשו הרְחָחָה. הוא אחז במגעו בחטיפה ויצא, והפעם כבר לא נתירא, שמא יפגש במי-שהוא על המדרגות; הוא שכח על כל זה, את פעמי שם לאי-נְסִילֵי, דרך רחוב ב, כְּאֵלוֹ מֵהָר שמה לרגל ענינו, אך, כדרכו, הלוך הֶלֶךְ מבלי הֶפֶר בדרך אשר הוא הולך בה. שפתי רחשו איזו מלים, ויש שאף דִּבֶּר לעצמו בקול, מה שהפליא לא-מעט את העוברים ושבים. רבים חשבוהו לשְׁכּוֹר.

IV

מכתבה של אמו דָּפָא אותו. אולם בנוגע לנִקְדָּה העקרית, המרכזית של המכתב לא היה בו כל פקפוק אף לרגע. עוד בעת קראו את המכתב. עָקַר כל הדברים הֶחֱלַט בקרבו, לגמרי, גִּזְרָה דְּלֵא עֲבִידָא לִיבְטַל. "השרוך הזה היה לא היה, כל הזמן שהנשמה בקרבי, ולעזאזל האדון לוז'ין!"

"שהרי הענין ברור הוא", רָטַן בפני עצמו, מצטחק וּשָׁשׁ בחרונו על נצחון-החלטתו העתיד לבוא – "לא, אמא, לא, דוניה, אותי לא תִּרְמִינָה! ... ועדין מבקשות הן את סליחתי על שלא דרשו בעצתי ושהחליטו את הדבר בלעדי! שאלה היא! מאמינות, שעתה כבר אין להשיב את הנעשה; אך אנחנו עוד נראה ונִנְכַח, אם אין להשיב או יש להשיב! איזו אֶמְתָּלָה נפלאה: "פטר פטרוביץ' הוא, כביכול, עסקן גדול שכזה, עד שגם לֵשָׂא אשה אין הוא יכול אלא על-גבי סוסי-מְרוֹץ או על חֶץ מִקֶּשֶׁת". לא, דונצ'קה, הֶלֶל גלוי וידוע לפני ולא נכחד ממני, מה שאת מתכוננת ועל-אודות מה אֶת מתכוננת לדבר אתי הרבה; יודע אני גם על-אודות מה השבת כל אותו הלילה מתוך טיול בחדר ועל-אודות מה התפללת לפני אֶם-האלהים מִקְּזוֹן, הִמְצָגָה בחדר-הִשְׁנָה של אמא. קשה העליה לגלגלתא. המ... והרי שמנוי וגמור: יש לך הכבוד, אבדוטיה רומנובנה, להנשא לאיש סוחר ומשכיל, ובעל-הון (כבר בעל-הון, זה חשוב ביותר, עושה רֶשֶׁם ביותר), שיש לו שתי מְשֻׁרוֹת ותמים-רעים עם ההשקפות החדשות של בני דורנו (כמו שכותבת אמא) וּכְמִדְמָה, איש טוב, כמו שמעידה דונצ'קה בעצמה. נחמד ביותר הִכְמִדְמָה הלו! ואותה דונצ'קה גופה הולכת להנשא לִכְמִדְמָה זה! ... יפה ונחמד! ... נחמד.. ונעים! ..."

... ועל-כל-פנים מענין הוא, למה כתבה לי אמא על "בני הדור הכי-חדיש"? האם, פשוט, בשביל לתת תמונה ממהותו של החתן! או לשם מטרה אחרת יותר רחוקה: לקנות את לבבי לטובת ה' לוז'ין? הוי, נשי-מִזְמָה! מענין היה לברר עוד סעיף אחד: עד כמה היו הן גלויות-לב אשה מול אחותה, בכל אותו היום ובכל אותו הלילה ובכל הימים שאחר זה? האם השתמשו גלוי בִּכְל הַמְּלִים, או שהבינו שתייהן, ששתייהן לדבר אחד מתכוננות, ולפיכך אין לבטא הֶלֶל בניב-שפתים וגם אין צָרֵךְ, שִׁינְרֵךְ הדבר מן הפה שלא במתפָּנֵן. קרוב לנְדָאֵי, שכך היה במדה ידועה, והמכתב יוכיח: לאמא נדמה הוא לקֶשֶׁה קֶצֶת, והיא, התמימה, הלכה לדוניה עם הערותיה, וזו כמובן, התקצפה. ו"ענתה באיזו התרגות". שאלה היא! לב מי לא ירגז, אם כל הענין מובן בלי כל שאלות ותשובות של תמימות, ואם החלט, שאין מקום שוב לדבורים. ומה הוא זה, שהיא כותבת לי: "אָהֵב את דוניה, רודיה, והיא אוהבת אותך יותר משהיא אוהבת את עצמה": האם לא ייסרוה כליותיה, על אשר הביאה את בתה קרבן לִבְנָה? "אתה תקותנו, אתה לנו הֶלֶל". הוי, אמא! ... "הקצף הרתיח את כל קרבי יותר ויותר, ואלו, היה נפגש בו כעת ה' לוז'ין, כי עתה, כִּמְדָה, הֶרְגָהוּ!"

"המ... זה נכון, – הוסיף להִמְשֵׁךְ אחרי סופת-המחשבות אשר התחוללה בְּחֵבו – שלאדם "צריך לגשת לאט לאט ובוזהירות, בכדי לעמוד על אֶפְיוֹ"; אבל ה' לוז'ין פרוש לפני כשמלה. העקר "איש-מעשה וּכְמִדְמָה טוב": מלֵטָא זוֹרְתָא, לקח על עצמו להעביר את החפצים, להעביר ארגז גדול על חשבוננו! נו, כיצד אפשר לחשבו לבלתי-טוב? והן שתייהן, הִכְלָה והאם, תִּשְׁפָּרְנָה אכר בעל-עגלה ותסענה במרכבה קפודה במחצלת (אני הלא נסעתי על מחצלת שכזו!), אין דבר! הלא רק תשעים וירסטאות "ומשם נעבור בעזרת השם במחלקה השלישית" אלף וירסטאות. וחד וחלק: כשאין כנף לעוף – זָחַל. אבל אתה, האדון לוז'ין, מה סבור אתה? הִתְכַּן? הן זוהי ארוסת כבודו... והלא אי-אפשר היה לכבודו שלא לדעת, שהאֶם לֹתָה להוצאות הדרך על חשבון הקֶצֶה שלה. כמובן, כאן עשה כבודו ענין של מסחר, עסק של סחר-מכר לתועלתם של שני הצדדים ולחֶלֶק כְּחֶלֶק בְּרִיחַ, והרי שגם ההוצאות צריכים לסבול שני הצדדים. איש-המעשה נתגלה כאן בכל שעור-קומתו, ואף השתמש בקצת תרמית: העברת-החפצים תעלה יותר בזול מנסיעתן, ואפשר שלא תעלה כלום. – מה, אָפּוֹא, הן שתייהן אינן רואות כל זה, או עושות הן עצמן ללא רואות? ושבעות רצון, שבעות רצון! מְרָצוֹת! וכל אלה הרי עדין רק ציצים ופרחים – הִפְרוֹת, הִפְרוֹת ממש עודם צפונים בחיק העתיד! ומה שחשוב ביותר בכל זה: לא הקמצנות, לא הפילות הנפרזה – הִטוֹן! הן זוהי נבואה לאותו הטון, שישלוט לאחר החתונה... ואף אמא על מה תִּשְׁעֵן? על איזה סמך היא מכינה את המשתה? במה תבוא לפטרבורג? עם שלושה רָבֵלִים או שני "שטרות", כמו שאומרת אותה הזקנה... המ! במה, אָפּוֹא, היא חושבת לחיות בפטרבורג לאחר כך? הן על-פי איזו סבות הספיקה כבר להבין, שעם דוניה לא תוכל לגור. אחר החתונה, ואפילו בימים

הראשונים! האיש הנעים ודאי שגם זה נזרק מפיו באיזה אופן, הביע את יחסו, אף-על-פי שאמא מנערת קצנה מכל זה וצועקת: "לא אקבל את ההצעה". מה אפוא, על מה היא סומכת? על המאה ועשרים קצבה בנכיון החוב לאפנסי איבנוביץ? אמנם, איזו מטפחות-חרף היא שם שוזרת ומיני אלונטיות היא רוקמת, מכלה אור עיניה השבות, אבל המטפחות והאלונטיות הן אינן מוסיפות אלא עוד עשרים רבל על המאה ועשרים, זה ידוע לי, זאת אומרת, שעל-כל-פנים מקוים ומיחלים לעדינות רגשותיו של ה' לוז'ין: "ודאי שבעצמו, כביכול, יציע, יבקש". קני! קני! מאז ומעולם נהוג ככה אצל הנפשות היפות הללו מתוך שירת ויצירת שילר: עד הרגע האחרון הן מלבישות בדמיון את האדם שני עם עדנים ונוצות-טנס, עד הרגע האחרון הן סומכות על הנס ומקוות לטובה ולא לרעה; ואף שלבן נבא ומראה להן צורת המטבע מהעבר השני, אבל את הילד לא יקראו לעצמן בשמו הנכון לעולם; הרעיון כשהוא לעצמו לקרוא לילד בשמו מפיל עליהן אימתה ופחד; ובשתי רגליהן הן נרתעות לאחוריהן מפני האמת, עד אותו הרגע, שהאדם בנוצות-הטנס בכבודו ובעצמו ישלח להן לשון. ומנין הוא, היש לאדון לוז'ין אורקנים? אנכי אערבנו, כי האורדן אנה מתנוסס כבר לתפארה כדשי מעיל כבודו, שהוא לובש בהליכתו לסעוד סעודת-הצהרים אצל איזה סוחר או קבלן. אפשר, שהוא גם יראה את האורדן לכבוד הקפה! ברם, ילך לעזאזל!

"נו... נחשוב, שאמא – מילא, אלהים עמה, הנה היא כזו, אבל דוניה – לה מה היה? דונצ'קה, חביבה, הן אני תכנתי את רוחך! הן את היית כבר כבת-עשרים בעת שראיתך בפעם האחרונה: תכונתך לא נכחזה ממני, הנה אמא כותבת: "דונצ'קה יודעת לשאת ולסבול הרבה": ידעתי זאת, עוד לפני שנתיים וחצי ידעתי זאת, ומאז, זה שנתיים וחצי, חשבתי על זאת, על זאת ממש, ש"דונצ'קה יכולה לשאת ולסבול הרבה". אם את ה' סוידריגילוב ואביזריה ידעה לשאת ולסבול, הרי שבאמת יש כשרון לשאת ולסבול לא מעט – ועכשו, הנה עלה בדעתך, בצותא עם אמא, שגם את ה' לוז'ין תוכלי שאת, את זה הָבָא ומלמד, שיפה עושה הבעל הלוקח אשה מתוך דלות ועני, בכדי לעשות עמה חסד, ותורה זו יוצאת מפיו כמעט בבקור ראשון. נו, נניח, התורה "נזרקה" מפיו שלא במתכון, אף שהאיש הוא בעל-שכל (ואפשר, אפוא, שכלל לא נזרקה, אלא שהיתה פה כונה גמורה לבאר הכל מראש), אבל דוניה, דוניה – מה היה לה? הן היא יודעת מהו האיש הלז, והן עליה להיות עמו. הן היא עלולה להסתפק בפת-קיבר, לשתות מים במשורה, ואת החפש המוסרי שלה לא תמכור בעבור נעליים; בעבור ש"י ממלכות לא תמכור, ולא-כל-שכן בעבור האדון לוז'ין. לא, היא לא היתה מכשרה לכגון דא, עד כמה שאני יודע אותה, ובודאי לא נהייתה לאחזרת גם עכשו!... מה יש לדבר! קשים הסבידריגילובים! קשה בעד מאתיים רבל להתגורר כל שנות החיים בתור אומנת באחוזת-הפלך. אך אני יודע, אף-על-פי-כן, שנקל לאחזתי ללכת לעבוד אצל פלנטטור בחברת הכושים השחורים, או אצל אשכנזי בסביבת ים-קדם בחברת הלט'ישים, מאשר לנול את רוחה ואת רגש מוסרה על-ידי קשר עם איש, שאינה מכבדת אותו ושאינה לה מה לעשות אצלו – ולעולמים – בשביל תועלתה הפרטית! ויהא גם האדון לוז'ין קלו זהב מקשה, או ספיר, כדפד ויהלם, גם אז לא היתה הולכת לעשות פלגש על-פי החק לאדון לוז'ין! למה, אפוא, היא מסכימה כעת? מהו הטעם לדבר? מי יפתור את החייה? הדבר ברור: בשביל עצמה, בשביל הקומפורט שלה, ואפילו בשביל להנצל ממות, לא תמכור את עצמה, ובשביל אחר הרי היא מוכרת! בעד האדם האהוב, הנערץ תמכור! הנה הסוד: בעד האה, בעד האח תמכור! הפל! אָה, במקרה כזה נדפא גם את הרגש המוסרי; את החפש, המנוחה, אפילו את הישר – הפל, הפל אל השוק! יאבדו החיים, ובלבד שאֵלו הנפשות האהובות תהיינה מאשרות. המעט מזה, עוד נמציא איזה פלפול, מן הישועיים נלמוד לפלפל, ולשעה נרגיע, אולי, גם את עצמנו, נוכיח לעצמנו, שכך צריך, צריך לעשות לשם המטרה הטובה. כך היא טבענו, והכח ברור כשמש. ברור, שהרוח החיה בכאן היא רודיון רומנוביץ' רסקולניקוב, הוא העומד כאן במעלה ראשונה, ראש וראשון. הגיעו בעצמכם: אפשר לגרום לו אשר, לכלכלו באוניברסיטה, לעשותו שתף בקונטורה, להבטיח את כל גורלו; אפשר, יהיה לגביר, לקצין, לבעל בעמיו, אפשר שגם ימות בשם טוב לתהלה ולתפארת! ואמא? אבל הן הכתוב מדבר פה ברודיה, ברודיה אשר אין ערוך לו, בפְּכֹר! ואיך לבלי הקריב על מזבח הבכור הזה אפילו בת חשובה שכזו? הוי, לבבות חביבים ונפתלים! גדולה מזו: כאן, אפשר, שגם את גורלה של סונצ'קה אנו נכונות להטיל על עצמנו! סוניצ'קה, סוניצ'קה מרמלדובה, סונצ'קה הנצחית, אשר ימיה כימי עולם! האם שמתן מדה נכונה? הכדאי הוא? הלפי כחכן הוא? הלהועיל הוא? הבהשכל הוא? היודעת את, דונצ'קה, שגורלה של סונצ'קה אינו רע מן הגורל עם ה' לוז'ין? "לאהבה אין כאן מקום", כותבת אמא, ומה, אם מלבד אהבה, אין כאן מקום לרגש של כבוד, ולהפך יש כבר תעוב, בוז, געל-נפש, מה אז? יוצא אז, ששוב לא נשאר כלום אלא "לשמור על הנקיות והטהרה". וכי לא כך? המבינה את, המבינה את, טהרה זו מה פרושה? המבינה את, שטהרה זו אצל לוז'ין אינה נבדלת מטהרה זו שאצל סונצ'קה, ואפשר, שעוד יותר גרועה, נאלחה, נתעבה, מפני שאצלך, דונצ'קה, יש סוף-סוף איזה חשבון של מותרות, ושם, פשוט, ענין של מיתה מרעב! "ביקר, ביקר, דונצ'קה, עולה טהרה זו". נו, ואם לבסוף יהיה הדבר למעלה מפתותיך, תתחרטי? וכמה צער אז, כמה יגון, כמה קללות, כמה דמעות נסתרות מעיני הפל, שהרי לא מרתה פטרובנה את! ואמא – מאי הנה עליה? הן גם עתה כבר לא תדע שָלו, מתענה ענוי גדול, ואז, כשיתחנך לה הפל? ואני? מה זה באמת בלבכן עלי? איני רוצה בקרבנכן! איני רוצה דונצ'קה, איני רוצה, אמא! הֵיה לא יהיה הדבר כל עוד נשמה באפי, היה לא יהיה! איני מבין!

הוא נְעוֹר פתאם ויעמוד.

"היה לא יהיה? ומה תעשה, שלא יהיה? תאסור אסור? ובאיזו זכות? מה אתה מצדך יכול להבטיח להן, שתהא לך הזכות לאסור? כל חייך, כל עתידך, כשתגמור חק למודך ותשיג משרה? ידענו את הדברים האלה, אבל הלא כל זה הלכתא למשיחא, ועתה? הן כאן נחוץ לעשות דבר-מה תכף, מבין אתה? ומה אתה עושה? גוזל מהן את יתר הפלטה. הן הכסף בא לידן על משכון הקצבה של מאה רבל לשנה או מפרנסה של האדונים סוידריגילוב! בפני הסוידריגילובים, מפני אפנסי איבנוביץ ונחושין במה תגן עליהן, אתה, מליונר לעתיד, אלהים צבאות, החותך חייהן וגוזר גזרות עליהן! בעוד עשר שנים? אבל במשך עשר שנים הן תספיק אמא להסתמא משזירת מטפחותיה, וגם מדמעות; תדל מצומות; ואחותך? האם עלה בדעתך, מה יכול לקרות לאחותך אחר עשר שנים או בתוך עשר השנים? הבנתה?

ככה ענה את עצמו והתגרה בעצמו בשאלות הללו, ואפילו באיזה מין תענוג פנימי, אגב, כל השאלות הללו לא היו חדשות, לא היו פתאומיות, אלא ישנות נושנות, עוכרות-נפש מכבר, זה זמן רב מאז החלו להציק לו ולשסע את לבו. זה מכבר נולד בקרבו היגון הזה של עכשו, נולד, גָדל, נתרבה ובעת האחרונה גָמל ונתרכז ויהי לשאלה אִימה, פראית, דמיונית, אשר טרפה את לבו ומוחו ודרשה פתרון בכל תִקף. עכשו בא מכתבה של אמו ויהלמהו כרעם. ברור היה, שעתה צריך היה לבלי התמסר ליגון, לבלי הענות דומם, מתוך מחשבות גרידא על אשר אין פתרון לשאלות, כי-אם לעשות איזה דבר שהוא, ותכף-ומיד יהיה מה שיהיה – צריך היה להחליט דבר-מה או...

"או להפטר מן החיים לגמרי! – קרא פתאם בסערת-חמה – לקבל בהכנעה את המוטל מן הגורל כמו שהוא, עולמית, ולכא בקרב את הפל, להסתלק מכל זכות על מעשה, חיים ואהבה!"

“המבין הוא, המבין הוא, אדוני הנכבד, מה משמע, כשאין כבר שום מקום ללכת אליו?” – עלתה פתאם בזכרונו שאלת מרמלדוב מאמש – “כי נחוץ ונחוץ הוא, שלכל אדם יהיה איזה מקום שהוא, שיוכל ללכת שם”...

פתאם נרעד. מחשבה אחת, אף היא מאתמול, חלפה שוב במוחו. אולם הוא נרעד לא מחמת שחלפה אותה המחשבה. הן הוא ידע, הוא חש, שהיא “תחלוף” בודאי, וכבר חכה לה; ואף המחשבה גופה לא היתה כלל מאתמול. ברם, ההבדל היה בזה, שלפני חדש, או אפילו גם אתמול, עדין לא היתה המחשבה ההיא אלא הזיה גרידא, בעוד שעתה... עתה היתה פתאם ללא-הזיה, כי-אם נתגלתה באיזו צורה חדשה. מחרידה ולא ידועה לו עד הנה, והוא פתאם הכיר בזה בעצמו... דבר-מה הכה אותו בראשו ועיניו חשכו.

הוא הביט לצדדין במהירות, הוא חפש דבר-מה. הוא בקש לשבת וחפש לו ספסל; הוא עבר באותה השעה את הבולוֹר ק. – ספסל נראה מלפניו, בעוד איזה מאה צעדים. הוא החיש את פעמיו, ככל אשר יכל; אלא שבדרכו ארע לו מאורע קטן אחד, שלרגעים אחדים לקח את כל לבו.

בנשאו את עיניו לתור לו ספסל אשר ישב עליו, ראה בכעשרים צעדים לפניו אשה אחת עוברת, אבל בתחלה לא שם אליה כל לב, כמו שלא שם לב עד הנה לכל הדברים אשר התנועעו מסביב. לו, למשל, ארע לא פעם ללכת הביתה, מבלי זכור כלל את הדרך אשר הוא עובר בה, והליכה כגון זה נעשתה לו כבר דבר שבהרגל. אולם באשה העוברת לפניו היה דבר-מה משנה מאד, ההולך ומסב עליו את העין מתוך ראייה ראשונה, עד שלבו התחיל לאט-לאט להיות מושם אליה, – מתחלה באיזה מין אי-רצון ורגז, ולאחר-כך בתקיפות הולכת הולכת וגדלה. חשק פתאמי נתעורר בו להבין, מה, בעצם, יש מוזר באשה זו? ראשית, הלכה היא – עלמה צעירה מאד, צריך לשער – בחם כזה גלוית-ראש, בלי מחסה-משמש ובלו נעלי-י, ובדרך הלוכה נענעה בידיה באפן מצחיק, שמלתה היתה של משי קלוש קל, אבל באפן לבישתה היה גם-כן משנה, מרכס לא לגמרי, ומאחור, במתנים, בהתחלת החלצה, קרועה; קרע גדול היה תלוי והתנוודד. מטפחת קטנה נראתה על הצואר החשוף, מטפחת לא קשורה ושומה באלכסון. ולהשלמת התמונה הלכה הנערה בצעדים לא בטוחים, נתקלת ואף מתנוודדת לצדדין, הפגישה הזאת עוררה, לאחרונה, כל תשומת-לבו של רסקולניקוב. הוא נפגש בה פנים-אל-פנים בקרבו אל הספסל, אלא שהיא, בגשתה אל המושב, נפלה על קצהו, השמיטה ראשה לאחור על דפן הספסל ותסגור עיניה, כפי הנראה, מלאות רבה ביותר. לאחר שהסתכל בה נוכח, שהיא שפורה. המחזה היה משנה ופראי, ורסקולניקוב נתן אל לבו, אם לא טעות-ראיה היא. לנגד עיניו היו פנים צעירים מאד של ילדה בת שש-עשרה, ואולי גם לא יותר מחמש-עשרה, – פנים פעוטים, צהבהבים, נאים, נעימים, אבל פני להבים, וכמו נפוחים. הנערה, כמקמה, היתה כבר כאבודת-עשתונות. רגל אחת שמה על השניה, ובזה הבליטה אותה יותר משהרשה, וכל חזותה הוכיחה בה, שהיא כמעט שאינה מכירה, כי ברחוב הנה.

רסקולניקוב לא ישב כאן וגם לא רצה ללכת מכאן, אלא עמד לפניו עמידת-תמהון. הבולוֹר הזה היה תמיד מן המועטים באוכלוסין, ועתה, בשתי שעות אחר הצהרים וביום חם כזה היה כמעט ריק לגמרי. ואולם מן הצד, בקצה הבולוֹר, בכחמשה-עשר צעדים, עמן בן-אדם אחד, שכפי הנראה התאזה מאד לגשת גם-כן אל הנערה לשם איזו מטרה. הוא, אפשר היה לשער, נתן בה עין מרחוק ומיהר אחריה להשיגה, אלא שרסקולניקוב עמד לו בדרך. הוא השליך על הקרוע-פלווי מבטי-זעם, כשהוא משתדל, בכל-זאת, שרסקולניקוב לא ירגיש בהם, והכה בקצר-רוח לתורו, כשפיהוטי זה, המפריע, ילך לו. מטרת האדון היתה ברורה. זה היה איש כבן-שלושים, עָבָה, שָׁמֵן, דם וחלב, בעל שפתי-שני, שפם מסלסל ולבוש בפרנטיית יתרה. רסקולניקוב נמלא תמה גדולה; חפץ בא בו להעליב באיזה אפן את הפרנט השמן הלזה. הוא עזב לרגע את הילדה ונגש אל האדון.

– הוי, ה' סוידריגילוב! מה לך פה? – קרא בקול, קמץ אגרוף ויצחק בשפתיו המעלות קצף של חרון-אף.

– מה זאת אומרת? – שאל האדון קשות, כשהוא מרעים גבותיו בהעויה של תמיהת-גאווה.

– לך לעזאזל, זאת אומרת!

– איזו חצפה, מנבל!...

והוא הוריד עליו את שוטו. רסקולניקוב התנפל עליו באגרופיו, מבלי התחשב גם בזה, שהאדון העבָה יכול היה לשים לעפר גם שנים שכמותו. אולם באותו רגע אחז בו מאן-דהוא בקזקה מאחוריו; ביניהם נצב שוטר-הרחוב.

– די לכם, רבותי, אל תקראו למהלומות ברשות הרבים. מה לך? מי אתה? – פנה בקול קשה לרסקולניקוב, לאחר ששם עין בבלויי-סחבותיו.

רסקולניקוב נתן בו עין בוחנת. זה היה איש בעל פני-תְּהֵל ישרים, בעל שפם לָבָן ומבט נבון.

– אכן, אתה האיש הדרוש לי, – קרא בתפסו בידו – אני מי שהיה סטודנט, רסקולניקוב... זה יכול גם אתה לדעת, – פנה אל האדון. – ועתה בוא-נא ואראך דבר-מה...

ובהחזיקו את השוטר בידו, הובילהו בקזקה אל הספסל...

– הנה, ראה והביטה, שפורה גמורה, זה עתה באה אל הבולוֹר. מי יודע, מאיזה מעמד היא, אבל אינה דומה ליצאנית. קרוב לודאי, השקוה באיזה מקום יין והשתמשו בה לרעה... בפעם הראשונה... מבין אתה? וכך שלחזה החוצה. ראה-נא, כמה קרועה שמלתה, ראה, כיצד הלבשוה בה. הן כך לא לבשה בעצמה, כך הלבשוה אחרים, ידיים בלתי-אמונות, ידי גברים. זה ברור. ועכשו ראה עוד: זה הפרנט, אשר התקוטטתי בו כרגע, אינו ידוע לי. רואה אני אותו בפעם הראשונה. אולם גם הוא נתן בה עין בדרך, עתה כשהיא שכורה, כשהיא מבלבלה, והוא משתוקק מאד לגשת וללכוד אותה, מכיון שהיא במצב שְׁפָה, למשכה לאיזה מקום... וזה נכון; האמן לי, שאיני טועה. אני בעיני ראיתי, איך שהתבונן אליה ושמר את צעדיה, אלא שאני עמדתי לו לשטן על דרכו, והוא עומד ומחכה עד שיפטר ממני. הנה פנה עתה קצת לעבר אחר, עומד, וכאלו עושה לו פפירוסה... איך אפשר לנו להצילה מידו? איך אפשר להביאנה הביתה, – חָשַׁב-נא בדבר!

השוטר הבין הכל ברגע. טיבו של האדון העבָה נתברר כל-צרכו; נשאר לתהות על קנקנה של הנערה. הִקְהֵל ככף עצמו אליה בכדי להסתכל בה

מקורב, וחמלה מקרב-לב התבלטה ברשמי פניו.

– הוי, איזו רחמנות! – אמר, בהניעו בראשו – עדין ילדה גמורה. השתמשו בה לרעה, זה ברור. תשמע-נא, גברתי, – התחיל קורא אליה – איה מקום מגוריה?

הנערה פתחה את עיניה העיפות והעששות, הביטה במבט קָהָה על הדורשים ונפנפה בידה, כרוצה לגרש מעליה מאן-דהוא.

– שמע-נא – אמר רסקולניקוב לשוטר – הנה (הוא פשפש בכיסו והוציא עשרים קופיקות; נמצאו), הרי לך, שְכּוּר עגלון וצוה עליו להביאה למעונה. צריך רק להִנְדֵע היכן מעונה.

– גברת, גברת? – התחיל שוב השוטר, לאחר שקבל את המעות – אני תָכַף אקח למענה עגלון ואֶלְנָה אותה בעצמי. לאן תצוה? אַה? איה מקום מגוריה?

– הלאה... לא יתנו מנוחה – רחשה הנערה בשפתיה ושוב נפנפה בידה.

– הוי, הוי, כמה לא-טוב! הוי, איזו בושה, גברת, איזו חרפה! – השוטר התחיל שוב להניע בראשו, גוער, חומל וכועס – הנה שאלה חמורה! – פנה לרסקולניקוב. וכאן, דרך-אגב מדד אותו בעיניו שוב מכף-רגלו ועד ראשו. נראה, שגם זה הפליא אותו לא-מעט: קרוע-בלוי שכזה, ומנדב את כספו!

– ואתה רחוק מפה מצאת אותה? שאלהו.

– הן דובר אני אליך; מלפני הלכה מתנוודדת. פה בבולְנֶר. ואך הגיעה אל הספסל, מיד נפלה עליו.

– הוי, איזה מעשי-כלמה, נעשים עכשו בעולם, רבונו-של-עולם! ילדה פותה שכזו, וכבר שְפּוֹרָה! התעללו בה, זה גלוי לעין. הנה גם שמלתה קרועה... כמה נתקלקלו המדות ביום הזה... השחית כל בשר את דרכו... הזנות דהאיִדנא!... ואולי היא גם מאיזו משפחה מִיֶחֱסֶת, עניה... בימינו נתרבו משפחות כמו אלו. הכרת פניה תענה בה – עדינות; דומה ממש למעֶנְגָה, לבת-אצילים. – הוא התכופף שוב אליה:

אפשר, שגם בביתו גדלו בנות כאלו “דומות ממש למעֶנְגָה והכרת פניהן עדינות”, עם פריטְנֹזִיּוֹת על “פריצות” ועם כל מיני התִיפּוֹת מקבלת ועוברת מיד ליד.

– העקר, – דאג רסקולניקוב – שלא לתתה בידי אותו נבל. הראיתם נבל שכזה, אינו הולך מפה!

רסקולניקוב דָּבַר בקול רם והורה עליו ישר באצבע. לאזני פלוני הגיעו הדברים, והוא אמר כבר לכעוס, אלא שחזר בו והסתפק במבט-בוז גרידא. אחר-כך עבר לאטו הלאה, צעד כעשרה צעדים ועמד.

– שלא למסרה לאזון ההוא, זה אפשר, – ענה השוטר מתוך רבות-מחשבות – הנה אלמלי היתה היא מודיעה את האדריסה שלה... שאלמלא כך... גברת, גברת! – כפף את עצמו שוב אליה.

היא פקחה פתאם את עיניה לרְנָחָה, הביטה בתשומת-לב, כאלו הִבְרַר לה דבר-מה, קמה מן הספסל וְקָשְׁב על עקבה, ותלך אל העבר ההוא, אשר ממנו באה. – הוי, בני-בליעל, לא יתנו מנוחה! – הביעה בשפתיה ובנפנוף-היד, היא התחילה ללכת במהירות, אבל חגה ונעה כבתחלה. הפְּרָנֶט נעקר גם הוא ממקומו וילך אחריה, ורק לא בשדרתה, כי-אם בשדרה השניה, המקְפִילָה, מבלי גרוע ממנה עין.

– אל תדאג, לא אָתָן, – אמר השוטר בהחלטה לרסקולניקוב ויכונן צעדיו אחריהם.

– הוי, הזנות דהאיִדנא! – חזר בקול, מתוך אנחה.

ברגע זה כמו הרעיל דבר-מה ארסי את רסקולניקוב; בכהרף-עין אחד כמו נהפכו כל קרביו.

– שמע-נא, אַי! – צעק אחרי השוטר.

הלה נפנה אליו.

– הנח! מאי אָכַפַת לך? חדל לך! יתענג אותו בן-אדם (הוא הורה על הפרנט). מה זה עסקך?

השוטר לא הבין ולטש עיניו. רסקולניקוב נתן קולו בצחוק.

– אַ-אָח! – גנח השוטר, הניע בידו וילך אחרי הפרנט והנערה, בחשבו את רסקולניקוב, כנראה, לְמִשְׁגֵע, או לגרוע מזה.

“את עשרים הקופיקות שלי לקח לו – התאנף רסקולניקוב כשנשאר לבדו – יקח גם מטבע מאת פלוני ויניח לו את הילדה, ובזה יגמר הדבר... ומה אנכי כי נתערבתי בענין זה להיות גונן ומציל? האם יש לֶאֱל ידי להושיע? האם יש לי זכות להושיע? יבלעו הם איש את רעהו חיים – מה לי לזה? וכיצד העזתי לתת לו את עשרים הקופיקות האלה? וכי שלי הן?”

עם הדברים המשנים האלה קשתה עליו רוחו מאד, הוא ישב על הספסל הנעזב. נפשו היתה פזורה... ובכלל קשה היה לו לחשוב ברגע זה על מה- שהוא. נכסוף נכסף לשכוח נפשו כליל, להקדים, לשכוח הפל, ואחר-כך להקיץ ולהתחיל הכל מחדש...

– ילדה מספנה! – קרא לאחר ששלח מבט לקצה הספסל הריק – כשתתעורר משנתה, תבכה, ואחר-כך ינדע גם לאמה... אמא תכה בתקלה, ואחר-כך תיסר בשוטים, להרבות הכאב והכלמה, ואולי גם תגרש מן הבית... ואם לא תגרש, על-כל-פנים, אותן נשים, אותן דריות פרנצובנות, ריחן חזק... תבאנה – וילדתי תתחיל להתרוצץ, כעטלף, הנה והנה... ואחר-כך בית-החולים (וזה תמיד דוקא אצל אלו הישרות, שחיו תחת סנורי אמותיהן ושתו מים גנובים במסתרם), נו, ואחר-כך... שוב בית-החולים... יין... בתי-מרזח... ועוד בית-החולים... שתים שלש שנים עוברות – והיא כבר בעלת-מום, ושנות חייה תשע-עשרה או שמונה-עשרה שנה... כלום לא ראיתי כמו אלו? וכיצד היו לכומו אלו? הנה באפן שכזה היו... טפו! ויהא כך! כך, אומרים, צריך להיות. אחוזים ידועים, אומרים, צריכים ללכת... לאיזה מקום... לשעירים, כפי הנראה, בכדי להשיב נפש אחרים ובכדי שלא לגרום אי-נעימות לאחרים. אחוזים! אכן מלים נאות ומשבחות יש להם: כל-כך מרגיעות, מדעיות. נאמר “אחוזים” – והכל כאן, והרי שאין להתרגש... הנה אלו היתה מלה אחרת, כי אז... אז, אפשר, היתה קצת פחות מנוחה... ומה, אם גם דונצ'קה תפול בכתוב-האחוזים!... ממין זה או ממין אחר?

“ולאן אני הולך? – חשב פתאם. – משנה. הן אני יצאתי לשם איזה דבר. מיד לאחר שגמרתי קריאת המכתב, יצאתי... לאי-נסילי, לרזומיחין הלכתי, הנה המקום, עתה... נזכרתי. אבל לשם מה, בכל-זאת? ובאיזה אופן עלה בדעתי ללכת לרזומיחין עתה? זה מעניין”. הוא תמה על עצמו. רזומיחין היה אחד מחבריו באוניברסיטה. ראוי לציון, שרסקולניקוב, בעת שלמד באוניברסיטה, כמעט שלא היו לו כל רעים; הוא התנכר לכל, התרחק מהפל, לא נכנס ולא בא לשום איש, וגם כשהיו באים אליו, היה מקבל בסבר-פנים-קשות. אמנם, מהר פנו הכל גם לו ערף. לא באספות הכלליות, לא בנפוחים, לא במשחקים – בשום דבר לא לקח חלק; מאליו יצא כך משום-מה. הוא למד בשקידה, המית עצמו באהלה של התורה, ובשביל זה כבדוהו, אבל איש לא אהבוהו. הוא היה עני מאד ובעל-גאוה יתרה ובורח מן החברה; הוא כמו הסתיר דבר-מה בחפזו. לאחדים מרעיו יש שנדמה, כי הוא מביט עליהם, על קלם, כעל ילדים, ממעלה למטה, כאלו העביר את קלם גם בהתפתחותו וגם בידעותיו ודעותיו ושאָל הדעות והענינים שלהם הרי הוא מתיחס כאל דבר-מה פחות בערכו.

ואולם עם רזומיחין התרועע משום-מה, זאת אומרת, לא שהתרועע ממש, אלא שלא התרחק ממנו ביותר והיה גלוי לפניו בהרבה. אגב, עם רזומיחין אי-אפשר היה להמצא ביחוסים אחרים. זה היה בחור שמח ואוהב-חברה באפן בלתי-מצוי וטוב-לב עד לידי פשטות קיצונית. ברם, מתחת לפשטות הזאת היתה גם עמקות, גם הכרת ערך-עצמו. הטובים שברעיו הבינו זאת, והכל אהבוהו. הוא לא היה טפש כל-עקר, אף שלפעמים, באמת, תמים יותר מדאי. חיצוניותו היתה ברורה ומפרשה: קם, דק, תמיד גלוח למשעי, שחור-שער. לפעמים היה איש-מדנים וקורא למהלומות, ויש לו בגבורים. פעם בלילה, בחברת עליזים, הכריע לארץ במכת-יד אחת שומר-סדר אחד, שגבּוהו שלש אמות וזרת. לשתות יין ושכר היה יכול לאין שעור, אבל יכול היה גם שלא לשתות כלל; לפעמים התהולל יתר על המדה, אבל יכול היה גם שלא להתהולל כלל. רזומיחין הצטיין גם בזה שלא היה מתפעל משום אי-הצלחה, ושום מצב רע, כמדמה, לא דכּאהו. הוא היה מְכשר לשים קנו על הגג, לסבול כל פגעי רעב וקר – ואין-דבר. הוא היה עני מאד ולא קבל שום תמיכה מן החוץ, אלא כלכל את עצמו בכסף, שהשתכר מאיזו מיני מלאכות שונים. הוא ידע מקורות אין-קץ לשאוב פרנסה מהם, כמובן, ביגיעה. ארע לו, שעבר עליו חרף שלם מבלי שיעלה אש בכירה שבחדרו, והוא הבטיח, שכך יותר נעים, באשר הקר גורם לשנה מתוקה. בימים האלה נאלץ גם הוא לעזוב את האוניברסיטה. אבל לא לארץ-ימים, ובכל פחו התאמץ לתקן את מצב עסקיו, למען יוכל לחזור ולהמשיך את למודיו. רסקולניקוב לא היה אצלו זה כארבעה חדשים, ורזומיחין לא ידע אפילו את מעונו של רסקולניקוב. לפני שני ירחים, בערך, נפגשו פעם ברחוב, אבל רסקולניקוב הסב מעליו את פניו, ולא עוד אלא שעבר לצד השני, בכדי שלא ירגיש בו רזומיחין. וזה, אף-על-פי שהרגיש בו, עבר מבלי התעכב אצלו, מפני שלא רצה להפריע את “גבר-עמיתו”.

V

אמנם, זה עוד לא כבר אמרתי לבקש מאת רזומיחין, שימצא למעני איזו הוראות-שעה, או מה-שיהיה... עמד רסקולניקוב סוף-סוף על ציר-מחשבותיו – אבל עכשו במה הוא יכול להושיעני? נניח, שימצא לי איזו הוראות-שעה, יחלק אתי את פרוטתו האחרונה, אם רק יש לו, באפן שגם, אפשר, נעלים יקנה לי וגם את תלפּשתי יתקן, בכדי שתהא לי אפשרות ללכת לשעורי... המ... נו, והלאה? מה יתנו ומה יוסיפו לי הפרוטות? וכי לכוזה אני צריך עכשו? באמת, מגחך הוא, שהלכתי אל רזומיחין...”

השאלה, למה הלך הפעם לרזומיחין, הסבה לו דאגה גדולה ויתרה משנדמה לו; בסערת-לב עזה בקש איזו כּננה רעה ונוראה בשבילו בזו העובדה הכי-רגילה, לכאורה.

“מה זאת? האמנם אמרתי לפתור את כל השאלה ברזומיחין לבדו? האמנם מצאתי מוצא לכל ברזומיחין?” – שאל את עצמו בתמהון.

הוא חשב ושפשף את מצחו, ומשנה הדבר – לפתע פתאם וכמעט מאליו, אחרי הסתבכות-הרהורים ממשכה, בא אליו רעיון מוזר אחד.

“המ... לרזומיחין, רטן פתאם במנוחה גמורה, כאלו מתוך קבלת החלטה אחרונה, – “לרזומיחין אלך, זה ודאי, אלא – לא עתה... אני אבוא אליו... ביום השני... ממחרת לאותו דבר... לאחר המעשה... כשהפל יתחיל מחדש”...

ופתאם שב אליו רוחו.

“לאחר המעשה, – צנח וקפץ מעל הספסל – וכלום זה יהיה? כלום באמת יהיה?”

הוא עזב את הספסל וילך, ויברח. הוא רצה לשוב על עקביו, לעבר ביתו, אך הרעיון ללכת הביתה היה לו פתאום לתועבה רבה: שם בפנה, באותו

המעון-הארון הנורא, הן גמל כל זה מלפני חדש ויותר; וילך רסקולניקוב אל כל אשר נשאוהו עיניו.

הרעד העצבני עבר אצלו למין רעד של קדחת; הוא חש גם קר; בעצם יום-חם שכזה נעשה קר לו. הוא התחיל להתאמץ (כמעט שלא בהכרח, על-פי איזה הכרח פנימי) להסתכל היטב-היטב בכל אשר נפגש לו על דרכו, כאלו חזר אחרי דבר, אשר יסיח את דעתו בקזקה, אבל חפצו לא עלה בידו, ולרגעים שקע ברב-מחשבות. הוא היה מזדעזע, מרים ראשו ומתבונן לצדדין – ומיד שוכח על-אודות מה חשב כרגע ואף את המקום אשר חלף בו. באופן הזה עבר את כל אי-נסיון, יצא אל נִיבֶה-הקטנה, עמד את הגשר ונפנה אל האיים. הדשא והרעננות ישרו לראשונה בעיניו הלאות והמצויות אצל אבק-העיר, אצל סיד וחומות גדולות, מְצָרוֹת ומדכדכות. כאן נעדרו גם מחנק, גם פֶּאֶשָה, גם בתי-מרזח. אולם מהרה נעשו גם הרשמים החדשים והנעימים הללו לחולניים ומרגיזים. יש שהתייצב לפני איזה מעון-קִיץ הנתון בתוך הירק המסובבו, הביט לתוך הגדר, ראה מרחוק על המעקות ובמרפסת נשים עדויות, ובפרדסים – ילדים רצים אנה ואנה. ביחוד לקחו את לבו הפרחים; עליהם התעכב מבטו ביותר. נפגשו לו גם מרכבות נהדרות, רוכבים ורוכבות; הוא היה מעביר עליהם עינים סוקרות ושוכח אותם עוד בטרם נעלמו מלפני עיניו. פעם עמד ומנה את מעותיו; נמצאו כשלישים קופיקות; “עשרים לשוטר, שלש לנסטסיה בעד המכתב; יוצא שלמרמלדובים נתן אמש כארבעים ושבע קופיקות, או חמישים” – עשה חשבון לשום-מה, אבל מיד שכח אפילו למה הוציא את הכסף מכיסו. הוא נזכר על זה, כשעבר אצל בית-מזון אחד והרגיש שהוא קָעֵב... הוא נכנס, שתה כוס יין-שרוף ואכל איזו לביבה מְמֵלָאָה. את אכילת-הלביבה גמר שוב בדרך. יין-שרוף לא בא אל פיו זה כבר, ולפיכך השפיעה עליו גם הכוס האחת אשר שתה. רגלי קָבֵדו פתאם, ותשוות-תרדמה נפלה עליו. הוא כונן צעדיו הביתה; אולם אל אי-פֶטֶר נפסק הלוכו מתוך עיפות גמורה, והוא סר מעל הדרך, יצא אל השיחים, נפל על העשב ויישן בכהרף-עין.

החלומות שאדם חולם במצב-רוח חולני יש שמצטיינים בבליטות יתרה, בבהירות רבה ובקרבה גמורה אל המציאות. התמונה יש שהוא פֶלָה בעתותים, אבל מקום-החזיון וכל הפרוֹצֵס שלו הַנֵּם, יחד עם זה, כל-כך קרובים לאמת ומלאים פרטים כל-כך דקים, אמנם בלתי-צפויים, אבל מתאימים במובן האמנותי לשלמות התמונה, עד שבעל-החלום בעצמו בקִיץ לא היה יכול להמציאם בדמיונו בשום-אופן, ואפילו אם יהיה אמן כפושקין וכטורגניב. חלומות כאלה, חלומות חולניים כאלה, נזכרים לאחר-כך זמן מְרָבָה ומשאירים רשם חזק על גופו של אותו אדם, הנסער והנרגש גם בלא-הכי.

חלום נורא חלם רסקולניקוב. ימי ילדותו עלו לפניו, בהיותו עוד בְּעִירָתוֹ, הוא בן-שבע ומטִיל ביום חג לפנות ערב עם אביו מחוץ לעיר.

העת אפורה, היום מְהִיֵּל, המקום – ממש כזה שנחרת בזכרונו; גדולה מזו: בזכרונו בהקִיץ היה אותו מקום מְשֻׁשֵׁט לגבי זה שנראה לו כעת בשנתו. העִירָה נשקפת פֶלָה כמו על כף איש, מסביב אין עץ ואין ענף; רק באיזה מרחק כביר, בקצה אפק השמים, משחיר יער קטן. צעדי מספר אחרי הקצר האחרונה של העיר עומד בית-מרזח. בית-מרזח גדול, שתמיד בעברו אצלו, אגב-טיול עם אביו, היה עושה עליו רשם, שאין אי-נעים ממנו ורשאים אפילו לאמר, מטיל עליו אימה. שם היה תמיד המון גדול כל-כך וכל-כך צעקו שם, צעקו, צחקו, חרפו וגדפו, זמרו צרודות ומְכֵעֵרוֹת, הכו איש את רעהו מכות-רצח, ומסביב לבית-המרזח שוטטו תמיד פרצופים כל-כך שכורים ואִיִּמִים... בהפגשו אֶתָם, היה נלחץ בכל כחו אל אביו ורועד פֶּלֶו. אצל בית-המרזח היתה דרך-הרבים, דרך צדדית שבין הכפרים, תמיד מלאה אבק רב ושחור כל-כך. הולכת היא ומתפתלת, וכשלת מאות צעדים הלאה, מימין, הרי היא סובבת ומקיפה את בית-הקברות של העיר. בתוך בית-הקברות בית-תפלה, בנין אבנים עם פֶּהָה יִרְקָה, שפעמים בשנה היה הוא, עם אביו ועם אמו, בא שמה לתפלת-מוסף, בימי הזכרת נשמת זקנתו, שְׁמֵתָה לפני עֵדוֹ וְעֵדָנִים ואשר מעודו לא ראה אותה. לאזכרתה של הנפטרת היו אבותיו לוקחים אתם אל בית-התפלה על טס לבן ובמטפחת נקיה דִּיֶּסֶת-סֶפֶר מֵאֲרֵז, שצמקים נעוצים בה שְׁתֵי וְעֵרֵב. הוא אהב את בית-התפלה הזה עם צלמי-הקדושים היִשְׁנִים שבו, שהיו לרב בלי מסגרות, ועם הכהן הזקן בעל הראש הרועד. על יד קבר הזקנה ומצבת-האבן שעליו היה קבר קטן של אחיו הצעיר ממנו, שמת בן-ששה חדשים, ושגם אותו לא ידע ולא זכר כלל, אלא שאמר לו, כי היה לו אח שכזה, ומדי בואו אל בית-הקברות, היה ברגש-אש-דת וביראת-הכבוד מצטלב על גב-הקבר, משתחוה לו ומנשקהו. והנה בחלומו: הוא הולך בדרך עם אביו אל בית-הקברות ועובר על-פני בית-המרזח; הוא אוהז בכף אביו ומעיף עין-בְּעֵתָהּ על בית-המרזח. דבר אחד מִסֵּב עליו את תשומת-לבו: בפעם הזאת יש כאן מעין איזו חגיגה, המון עירוניות לבושות-פאר, נשים כפריות עם בעליהן וְעֵרֵב רב, הֶפֶל שְׁפֹרִים, הֶפֶל מזמרים זמירות, ואצל מבוא בית-המרזח עומדת עגלה, ועגלה מְשֻׁנָה. זוהי אחת מאותן העגלות הגדולות, שבהן רותמים סוסי-משא גדולים ומעבירים עליהן סחורות וחביות יין. הוא אהב תמיד להביט על סוסי-המשא הגדולים הללו, אֶרְכֵי-הֶרְעָמוֹת, בעלי הרגלים העבות, שדרכם ללכת בשלוה, בצעדים מדודים, מבלי התפעל כלל מהרי-המשא שמאחוריהם, כאלו קל וניחא להם בעגלות משאר בלא-עגלות. אבל עתה – מְשֻׁנָה הדבר – רתמו בעגלה גדולה שכזו סוסי-אכרים קטנה, כחושה, שְׂרָקָה, אחת מאותן הסוסות, הנשברות לפעמים תחת סבל של עגלה טעונה עצים או שחת, ביחוד כשהעגלה טובעת בכֶּף או נעכבת במסלול-האופן, ואז – הוא ראה זאת לעתים מצויות – מלקים אותן האכרים באכזריות קשה, כל-כך קשה, בשוטים וברצועות, לפעמים בסנטר ובעינים, ורחמיו כל-כך נכמרים, כל-כך נכמרים למראה הזה, והוא כל-כך עלול לבכות על זה, עד שאמו היתה תמיד מעבירה אותו מעל-פני החלון. אבל הנה קול שאון רב עולה: מבית-המרזח יוצאים איזו מיני אכרים גבוהים-גבוהים ושְׁפֹרִים-שכורים עם פֶּלְלִיקָאוֹת וְצֹחוֹת וּפְזוֹנוֹת, בקלצות אֶדְמוֹת וּכְחָלוֹת, עם סודרים חמים על הכתפים. “שבו! שבו קְלַכְּם!” צועק אחד מהם, אכר צעיר עוד לימים, בעל צוואר אדם מאד ופני-בשר אֶדְמִים כְּלֶפֶת – “את קְלַכְּם אוביל על עגלתי, שְׁבוּ!” אבל מיד נשמעו קולות-צחוק וקריאות:

– כלום סוסה שכזו תשא לבדה!

– נטרפה דעתך עליך, מיקולקה: לרתום סִיָּח שכזה בעגלה שכזו!

– והן מין שְׂרָקָה שכזו היא בודאי כבר כבת-עשרים, אחים!

– שבו, את קְלַכְּם אוביל! – צִיָּח שוב מיקולקה, קופץ ראשון לתוך העגלה, לוקח את המושכות ומתיצב בקדמת-העגלה בכל קומתו. – על החום נסע מְטֻנִי (צועק מיקולקה בעגלה) ושְׂרָקָה זו, אחי, שְׂבָר-לבי היא: כמְדָמה, שנכון אני להרגה בכל רגע, לחם חנם היא אוכלת. אומר אני לכם, שבו! במרוצה נִלְכָה! במרוצה! – והוא נוטל בידו את השוט ומכין עצמו בהנאה להלקות את הסוסה.

– שבו, איפוא, מה? – מְלָהגים בקול רם בתוך ההמון – הן שומעים אתם, במרוצה יסע!

– סוסה זו לא הלכה במרוצה זה שנות עשר.

– תלך!

אל תחמולו, אחים, קחו שוטים, הכונו!

גם זה נכון! הלקוה!

הכל עולים לעגלתו של מיקולקה בלהג פראי, בהלצות. זחלו ועלו כששה אנשים, ועדין יש מקום פנוי. מעלים אליהם אשה אחת, עבה ואדמה. היא גלה בבגדי ארג-צמר אדם, בצניף עם פניני-זכוכית, על רגליה נעלי-עור, מפצחת אגוזים קטנים ומגחכת. מסביב בהמון גם כן מגחכים, ובאמת, איך לבלי לצחוק: סוסה לא-תצלח שכזו טעונה משא כבד שכזה – תרוץ! שני בחורים שבעגלה נוטלים בידיהם איש איש את שוטו, בכדי לעזור למיקולקה. נשמעה פקודת – “נו!” – הסוסה מושכת בכל פחה, עוקרת את העגלה ממקומה, אבל לא רק במרוצה, אלא גם לסחוב לאט-לאט אינה יכולה; היא עושה צעדים קטנים-קטנים, נואקת, כורעת ושוֹפֶפֶת מהלמות שלשת השוטים, היורדים עליה כברד. הצחוק והלהג בעגלה ובהמון נכפלים, אבל מיקולקה כועס, ובאפו כי עז הוא מלקה תכופות את הסוסה כאילו מאמין הוא באמת, שיכולה היא להוביל במרוצה.

– הניחו גם לי, אחים, – צועק בחור אחד מן ההמון ברב תאבון.

– שבו כלכם, שבו! – צועק מיקולקה – את כלכם תשא ותוביל. הרג אהרגנה! – ובתוך-כך הוא מלקה, מלקה אותה, וכבר אינו יודע במה להכות אותה מרב חמה.

– אבא, אבא, – צועק הוא אל אביו, – אבא, מה המה עושים? אבא, את הסוסה המסכנה הם מכים!

– נלכה, נלכה מזה! – אומר האב – שפורים הם, משתובבים, הנבערים, נלכה, אל תבט שמה! – ואביו רוצה להוליכהו משם, אבל הוא מתמלט מתוך ידי ונאבוד-עשתונות הריהו רץ אל הסוסה. אבל זו – מר לה מר, נשימתה מתקצרת; היא פוסקת, שוב מושכת, מתמוטטת.

– עד מות! – צועק מיקולקה. – גזרה היא! הרג אהרוג!

– האם אין כל אלהים בלבבך, רוצה-היער?! – צועק זקן אחד מן החבורה.

– הראיתם מימיכם, שסוסה דלה כזו תוביל משא רב כל-כך? – מוסיף השני.

– היא לא תחיה מן המכות האלו! – צועק השלישי.

– לא עסקכם! קנין-כספי היא! בידי לעשות בה כחפצי. שבו עוד! כלכם שבו! רוצה אני דוקא, שתלך במרוצה!..

פתאם מתפרץ קול-צחוק כרעם ומכסה הכל: הסוסה לא הבליגה על כאב ההכאות התכופות ומתוך חולשה התחילה בועטת ברגליה האחורניות. אפילו הזקן לא יכל להתאפק ויצטחק. ובאמת: לא-תצלח שכזו – ובוועטת!

שני בחורים מן ההמון מוצאים גם הם איש איש שוט ורצים אל הסוסה להלקותה בצדדיה, כל אחד רץ מעברו הוא.

– על סנטרה, על עיניה הלקה, על עיניה – צועק מיקולקה.

– זמר, אחים! – צועק מאן-דהוא מתוך העגלה, כל המקלה פוצחת רנה. עולה קול-זמר עליז, מכה התף ובסוגרי-החרוזים – שריקת שפתים. הנקבה מפצחת אגוזים ומתקצת.

... הוא רץ ומתקרב אל הסוסה, הוא רץ לפנייה, הוא רואה, איך שמלקים אותה על עיניה, על עיניה ממש! הוא בוכה. לבבו יחשוב להֶשְׁבֵר, דמעותיו זולגות. אחד מן המלקים נוגע בפניו; הוא אינו מרגיש בזה, הוא סופק כפיו בלילה, נוהם, נופל לפני הישיש לֶבֶן-הזקן, המניע בראשו ודן את כל המחזה לחובה. אשה אחת תופסת בידו כחותיה לסחוב, ושנית היא מתחילה בועטת.

– אַח, שְׁדָה! שופך מיקולה את חמתו עליה. הוא משליך את השוט, כופף עצמו ומוציא מעל קרקע העגלה מוט ארך ועב, אווז בקצה המוט בשתי ידיו ובכל כחו הוא מניפו על השְׁרָקָה.

– הוא יִפְנֶה לרסיסים! – צועקים מכל עבר.

– יפוצצה!

– קנין-כספי! – צועק מיקולקה ובמלא תנופת ידו הוא משלשל את מוט על גב הבהמה. נשמע הֶלֶם חזק.

– הֶפְוֶה! הכוה! למה חדלתם! – צִנְחִים מתוך ההמון. ומיקולקה מניף ומשלשל את המוט בפעם השניה. הסוסה האמללה שוקעת לאחוריה ונוטה לנפול, אלא שהיא קופצת ומושכת, בטפת-פחותיה האחרונה היא מושכת את העגלה לצדדים שונים, בכדי לעקרה ממקומה. ואולם מכל עבר מקדמים את פניה ששה שוטים, והמוט אשר ביד מיקולקה עולה ויורד בשלישית, ברביעית, בהכאות מדודות ובמלא תנופת היד. מיקולקה מלא זעף אים, על שאינו יכול להרגה בפעם אחת.

– תָּהָה וְקִנְיָה עֵדִין! – צועקים מסביב.

– עתה תפל בודאי. אחים, עתה בא קצה! – צועק מתוך ההמון חובב רצח אחד.

– בקרדם הָטָה אותה! מה יש להמתין! צריך לכלותה בפעם אחת, צועק השלישי.

– אי, יאכלוך הזבובים! פנו דרך! – מוציא מיקולקה מתוכו קולות

שגעון, משליך את המוט, כופף עצמו שוב לקרקע העגלה ומוציא משם מעדר שָׁלוּ ברזל. – הזהרו! – צועק הוא ומהמם את סוסתו המסכנה במעדר. ההכאה גזרה דבר-מה; הסוסה התנודדה, ישבה שפופה, חִפְצָה למשוך עוד פעם, אבל הברזל נָחַת שנית על גבה והיא נופלת לארץ, כאלו חתכו לה את ארבע רגליה בחדא מחתא.

– עֲשׂוּ בה כָּלָה! – צועק מיקולקה וקופץ מעל העגלה כמטרף. בחורים אחדים, אֲדָמִים וְשָׁפוּרִים כמוהו, חוטפים מכל הבא לידם – שוטים, מקלות, את המוט – ורצים אל הגוססת. מיקולקה מתיצב בצדה ומתחיל לִקְצוֹת בה בברזל בעלמא. הסוסה מבליטה את סנטרה, גונחת קשה ומתה.

– נפחה נפשה! – צועקים בהמון.

– וכי למה מאנה לרוץ?!

– קנין כספי! – צועק מיקולקה, והברזל בידו והדם בעיניו. הוא עומד כמצטער על שאין מי להרוג עוד.

– ובאמת אין אלהים בלבבך! – צועקים מההמון קולות מספר.

ואולם הילד הַחֵלְקָה לא קם בו רוח. בשועה הוא פורץ לו דרך אל הַשֶּׁרְקָה, מחבק את סנטרה המת, הרטב בדם ומנשק אותו, מנשק את עיניה, שפתיה... אחר-כך הוא מתעורר פתאום ובהתרגשותו העזה הוא מתנפל על מיקולקה באגרופים קטנים. ברגע זה מופיע אביו, שרדף אחריו זה זמן רב להשיגו, ואחז בו לאחרונה ומוציאהו על כפיו מתוך ההמון.

– בוא! בוא! – הוא אומר אליו – הביתה נלך!

– אבא! בעד מה... את הסוסה המסכנה... הרגו? – נתן את קולו בבכי, אולם לגרונו הושם מחנק והדברים מתפרצים מקוזהו המִדְכָדך בצעקות.

– שְׁפוּרִים... משתובבים... זה לא עניננו... נלכה! – אומר אביו. הוא תפס את אביו בידיו, אבל בחֲזָהוּ מועקה, מועקה. הוא רוצה לשאוף רוח, לצעוק – וייקץ.

רסקולניקוב היה כְּלוּ טבול בַּעֲזָה, גם שערותיו היו לחות מזעה, נשימתו קָצְרָה, הוא קם באימה.

– תודה לַאֲל, זה רק חלום! – אמר בְּיָשְׁבוֹ תחת אילן ובשאפו רוח לרְנָחָה. – אבל מה זאת? האם לא טָרוֹף של חם בי? חלום בלהות שכזה!

כל גופו היה כמו שבור; בנפשו – תָּהוּ וְאָפֵל. הוא שם זרועות-ידיו על ברכיו ויסמוך את ראשו עליהן.

– אֲלִי! – קרא – הַאֲמַנִם אקח אני קרדם ואלך להכות על ראשה, לרוצץ את גְּלִגְלִתָּה... להחליק בדם חם, מתדבק... לשבור את המנעול, לגנוב ולרעוד; להתחבא טבול-דם... עם קרדם... אלי, האמנמ?

הוא רעד כעלה נדף בַּדְּבָרוֹ את הדברים האלה.

– ולמה זה אנכי! – המשיך כמו בתמיה גדולה – הן ידוע ידעתי, כי זה

למעלה מפחותי, ולמה, אפוא עניתי את נפשי עד הַנָּה? הן עוד אמש, אמש, בלכתי לעשות את זה... הַנְּסִיוֹן, הן עוד אמש הבינותי לחלוטין, כי כבד ממני הדבר לִישָׁאתו... ומה לי, אַפּוֹא, עתה? למה עוד פקפקתי עד הנה? הן אמש בַּדְּרָתִי מעל המעלות אמרתי בעצמי, שזה נְוֹל, תעוב, שפלות... בהקיץ – הן הרעיון לבדו ממלאני גֵעַל ואימה...

– לא, יכבד ממני הדבר, יכבד! ואם גם נניח, שאין שום ספק בצדקת כל חשבונותי; יהא אפילו, שכל מה שֶׁחֲלַט בחדש זה ברור הוא כשמש ונכון כארמטיקה, אלי! הן אני, בכל אפן לא אעשה את הדבר!...

יכבד ממני, יכבד! למה אַפּוֹא, למה אַיפּוֹא עד הנה...

הוא קם על רגליו, הביט בתמהון על כל סביבותיו, כְּאִלּוּ תמוה היה בעיניו גם מה שהוא נמצא בכאן, וילך אל גשר ט. – הוא היה חָנָר, עיניו בערו, עֵיפּוֹת היתה בכל אבריו, אבל הנשמה כמו הוקלה עליו פתאום. הוא הרגיש, כי כבר הסיר מעליו את העל הנורא, אשר הכביד עליו ימים כל-כך הרבה, ולנפשו היתה הרְנָחָה והשלום. “אלהים! – התפלל – הורני את הדרך אשר אלך בה ואני אחזור בי מזו הַ... הזיה הארורה!”

בְּעִבְרוֹ על הגשר הביט בהשקט ובמנוחה על ניבה-הנהר ועל השקיעה הבהירה של החמה האֲדָמָה, הבהירה, למרות חולשתו, כמעט שלא הרגיש

כל עיפות. כאלו המכה הגדולה אשר היתה בקרב לבו נפתחה פתאם. חרות, חרות! משחרר הוא כעת מחבלי-הקסמים, מן הכשוף, מרשת יצר-הרע!

לאחר זמן, כשהיה נזכר בימים האלה ובכל אשר קרה לו בהם, כשהיה מעלה אותם בזכרונו רגע אחר רגע, נקדה אחר נקדה, קו אחר קו, היה דבר אחד מעורר בו תמיד הרגשת-תְּהִיָּה, הדומה ואמונת-הבל; בעצם היה אותו דבר לא מן הבלתי-רגילים ביותר, אלא שאחר-כך היה תמיד נדמה לו, כאלו הוא הוא אשר יַעַד את גורלו מראש.

וזה הדבר: הוא בשום אופן לא יכל להבין ולבאר לעצמו, למה הוא, העֵיף והמעֵנה, שלכאורה היה עליו לבחור את הדרך הכי-קצרה וישרה לביטו, בחר לשיבתו דוקא דרך מגרש-סינייה, מגרש אשר לא היה בו כל צֶרֶךְ להליכתו. העקמימות אמנם לא היתה גדולה, אבל גלויה לעין ומִתְקַרֶת לחלוטין. אמת, עשרות פעמים אָרַע לו לשוב הביתה מבלי שים לב לרחובות אשר עבר בהם. אולם למה – שאל הוא תמיד – למה באה אותה פגישה, פגישה כל-כך חשובה, כל-כך מחליטה בשבילו וכל-כך מקרית, אותה פגישה במגרש-סינייה (שפלל לא היה דרוש לו לעבור שם), למה באה אותה פגישה דוקא באותה שעה, באותו רגע של חייו, דוקא במצב-רוח ובמעמד שכזה, שרק בקשר עֵמֶם יכלה היא, אותה פגישה, לעשות את הרשם ולהשאיר את ההשפעה היותר מכריעה על כל גורל-חייו? כאלו עמדה היא שם בכִּנְהַה והמתינה לו!

היה קרוב לשעה התשיעית בעת שעבר את מגרש-סינייה. כל בעלי השלחנות, העֶרְבוֹת, המחסנים והחֲנִיּוֹת או שסגרו את בתי-מסחרם או שהסירו וסדרו את סחורתם והלכו הביתה, מה שעשו גם קונייהם, אבל בתי-המזון בדיוטות התחנות, בחצרות-סינייה הנרפשות והסרוחות, וביותר אצל בתי-המזיגה, התגודדו כל מיני תגרנים וסמרטוטים שונים. רסקולניקוב חבב ביחוד את כל המקומות הללו, לרבות את הסמטאות הקרובות, מדי יצא החוצה להתהלך באין מטרה, כאן לא משכו סמרטוטיו כל עין סוֹקֶרֶת-מְעַל; ותהא חיצוניותו מה שתהיה – איש לא יתעַבֵר עליו בגלל זה. אצל הסמטה ק. בקרן הסמטה, היו אצל עירוני אחד ואשתו שני “מעמדים” למכירת חוטים, פתילים מטפחות וכדומה. הם גם כן התכוונו ללכת הביתה, אלא שנתאחרו בגלל שיחתם עם המִכְרָה שבאה אליהם, מכרה זו היתה אלישבע איבנובנה, או פשוט, כמו שקראו לה הפל, אלישבע, אחותה הצעירה של אותה אֶלְיִנָה איבנובנה. המִלְנֶה-ברבית הזקנה שרסקולניקוב היה אצלה אתמול לִמְשֶׁכֶן את שעונו ולעשות נִסְיוֹן... הוא ידע הכל מכבר על-אודות אלישבע זו, ואף פלונית הכירה אותו מעט. זו היתה בתולה גבוהה, פְּבֵדַת-תְּנוּעָה, בישנית ועֵנִיּוֹת, כמעט הדיוטית, בת שלושים וחמש, שפחה חרופה אצל אחותה עובדת בשבילה יומם ולילה, תְּרַדָּה מפניה ונושאת וסובלת ממנה אפילו הכאות. היא עמדה עם צרור, שקועה בהרהורים, לפני העירוני ואשתו והקשיבה לדבריהם. הללו באדו לה דבר מה דבר-מה בהתפעלות רבה. כאשר ראה אותה רסקולניקוב פתאם, חדרה אל קרבו איזו הרגשה מְשֻׁנָּה, הדומה להתפלאות עֲמָקָה, אף כי בפגישה זו לא היה שום דבר מפליא.

– יפה היה לך, אלישבע איבנובנה, להחליט בעצמך, – דִּבֵּר העירוני בקול בואי אלינו מחר, בשעה השביעית בערך. וגם אלה יבואו.

– מחר? – אמרה אלישבע בקול מְמֻשָּׁךְ, תפושֶׁת הרהורים, כבלתי יודעת להחליט דבר.

– הוי, אימה יתירה מטילה עליך אלינה איבנובנה! – טרטה אשת הרובל, אשת-חיל זריזה ומהירה – מביטה אני עליך: אין בינך ובין ילדה קטנה ולא-כלום. לכאורה אין היא לך אלא אחות-חורגת, והרי איזה שלטון בלתי-מְגַבֵּל היא שולטת בך!

– ואת בפעם הזאת לא תגידי לאלינה איבנובנה דָּבָר – הפסיק הבעל – הנה עצתי. תבואי אלינו מבלי שאול את פיה. העסק – עסק טוב. לאחר כך תדע גם אחותך בעצמה להסכים לו.

– לבוא?

– בשעה השביעית מחר; גם מאלה יבואו; בעצמך תחליטי.

– וגם את המַחֵם נחמם, – הוסיפה האשה.

– טוב, אבוא, – מלמלה אלישבע, מתוך הרהוריה, ולאט-לאט נעקרה ממקומה.

ברגע זה עבר רסקולניקוב ולא יָסַף לשמוע דבר. הוא עבר תְּקֵשׁ, לא-מְכָר, משתדל שלא תֵּאָבֵד הקשבתו אף מלה אחת מן השיחה. ההתפלאות אשר היתה בו בתחלה עברה לאט-לאט לרגש של אימה, כאלו קָרַע עבר בכל בְּדֵי-עוֹרוֹ. לוֹ נודע אפוא פתאם ובאִפֶּן בלתי-צפוי, כלל שמחר בשבע בדיוק לפנות ערב לא תהיה אלישבע. אחות הזקנה ושכנתה היחידה, בבית, זאת אומרת: הזקנה בשבע שעות לפנות ערב בדיוק **תשאיר בביתה לבדה**.

עד מעונו נשאר רק צעדים אחדים. הוא נכנס לחדרו כְּנֻדוֹן למיתה. על שום דבר לא חשב ולא יכל לחשוב; אך בכל מהותו חש פתאם, שמעכשו אין לו לא חֶפֶשׁ-המחשבה ולא חֶפֶשׁ-הרצון, ושפתאם הִחַלֵּט הפל ולא יִשְׁנֶה.

הרי אילו היה אפילו גומר בלבו לחכות הרבה שנים למקרה מתאים, הן גם אז אי-אפשר היה לקוות להזדמנות יותר בטוחה, שתקרב אותו בודאות יותר גדולה למטרתו, לצעד יותר בטוח להצלחת מפעלו, מאשר זה הדבר, שהופיע לפניו פתאם כעת. אימתי היה יכול לעלות בידו להנָדֵעַ יום קדם, בדיקנות היותר גדולה ובהסתכנות היותר קטנה, מבלי כל דרישות וחקירות מעוררות-חשד, שמחרת בשעה פלונית, תהיה הזקנה האלמונית, שבנפשה יתנקש, יחידה – יחידה בדירתה הבודדה.

מקץ הימים קרה לו לרסקולניקוב להנדע, לשם מה קראו אז העירוני ואשתו את אלישבע לבוא אליהם. הדבר היה פשוט בתכלית הפשטות, דבר רגיל שברגילים. משפחה אחת שירדה מנכסיה באה אל עיר-הבירה ומכרה את חפציה, שמלות ושאר חפצי-נשים. והיות שלעשות מכירה זו בשוק לא היה רצוי למוכרים, לכן בקשו תגרנית פרטית לחפצם, ואלישבע עסקה בכגון זה: בסוכנות, בשליחות; וגם היה לה שמוש מרָבָה בדברים כמות אלה, מפני שהיתה ישרה מאד ותמיד קבעה מקח אחרון, והמחיר היוצא מפיה הוא הנכון. אכן דבוריה בכלל היו מעטים, וכאמור, היתה ענותנית גמורה ובעלת פחד...

ואולם רסקולניקוב בעת האחרונה נעשה למאמין בהשגחה פרטית. עקבות האמונות הקדומות נשארו בו גם הרבה ימים לאחר-כך, וכמעט שלא נמחו לעולם. ובכל הדבר הזה נטה לראות גם אחר-כך עד-עולם איזה פלא, איזו מסתורין, איזה סמן למציאותן, כביכול, של איזו השפעות והזדמנויות נסתרות וסודיות. עוד בחרף העבר מסר לו באקראי סטודנט-מֶכָר אחד, פּוֹקוֹרֵב שמו שנסע לְחַרְקוֹב, את כְּתָבְתָה של הזקנה אלינה איבנובנה והגיד לו בשיחתו, שאצלה אפשר להשיג הלוואה במשכון. ימים רבים לא השתמש במסירת-מודעה זו, מפני שהיו לו עדין אי-אלה שעורים, ורק לפני חֹדֶשׁ וחצי זכר את הכְּתָבְתָה. שני חפצים היו לו, שאפשר היה לתָמֵם בעבוס: שעון-כסף ישן של אביו וטבעת-זהב קטנה עם איזו שלוש אבנים אֲדָמוֹת קטנות, שנתנה לו אחותו בשעת-הפְּרָדָה לזכרון. הוא החליט לְמַשְׁכֵּן את הטבעת; מצא את דירת הזקנה, ומן המבט הראשון, עוד טרם ידע על-אודותיה דבר מִיָּחָד, הרגיש אליה רגש של תעוב מר, אשר אין להתגבר עליו; לקח ממנה שני "שטרות", ובחזירתו נכנס לבית-מזיגה דל אחד. הוא בקש להגיש לו טֵה, ישב ונשקע בהרהורים קשים. רעיון מְשָׁנָה אחד התנקר והתבקע במוחו, כאפרוח המתבקע לצאת מן הביצה, וּפְנִין אותו מאד, מאד.

כמעט בשורה אחת אתו, אצל שלחן קטן מן הצד ישבו שניים: סטודנט (אשר לא ידעהו מתמול שלשום) ופקיד-צבא צעיר. הם פְּלוּ לשחק בְּבִילָרְד והתחילו לשתות טֵה. פתאם עלה באזני רסקולניקוב קול הסטודנט, והנה הוא מדבר לפקיד-הצבא על-אודות המלוה-ברבית אלינה איבנובנה, אלמנתו של מי שהיה מזכיר קוֹלְגִי, ומוסר לו את כְּתָבְתָה. זה בלבד הפליא את רסקולניקוב בהרבה: היאך, הנה הוא בא משם, והרי הוא מיד נתקל בשיחה על-אודותיה! מובן מאליו, אך מקרה הוא, ובכל-זאת... הנה הוא אינו יכול להשתחרר מרשם אחד מְשָׁנָה ומִיָּחָד במינו, והרי כאן כאלו מאן-דהוא בא ומגרה אותו: הסטודנט התחיל פתאם להרצות פרטים שונים על-אודות אותה אשה.

— מועילה היא, — אמר — תמיד אפשר להשיג מעות אצלה. עשירה היא כיהודי, יכולה להלוות בפעם אחת גם חמשת אלפים, ויחד עם זה אינה נמנעת מקבל מְשָׁפָנוֹת על רֶבֶל אחד, הרבה משלנו משכימים לפתחה. אלא מְנַלֶּת היא מאין כמותה...

והסטודנט התחיל מספר על רֶע-לבה ושרירות-לבה של הזקנה; דִּי לְאַחֵר רק יום אחד בפרעון החוב, שהמשכון ילך אצלה לטמיון. מְלֹנָה היא רק רבע משווי של המשכון, ולוקחת רבית של חמישה וגם שבעה לחדש וכו' וכו'. אגב פטפוט הודיע הסטודנט, מלבד זאת, כי אחות לזקנה ואלישבע שמה, שהיא הזקנה הקטנה והשפלה כל-כך, מכה אותה לרגעים ומחזיקה אותה במצב של עבדות והכנעה מחלטה, בעוד שאלישבע זו אֲמָתִים וחצי ארכה, לכל הפחות...

— הרי פִּינֹמֶן! — הריע הסטודנט ויתן קולו בצחוק עז.

הם התחילו לְדַבֵּר על אלישבע. הסטודנט ספר דברים על-אודותיה באיזו מין הנאה מִיָּחָד ולא פסק מצחוק, ופקיד-צבא האזין לספוריו בהתענינות מְרָבָה ובקש מנו לשלוח אליו את אלישבע זו לתקון לְבָנָיו. רסקולניקוב עשה אזניו כאפרכסת ולא אבד אך מלה אחת מכל השיחה, והכל נודע בחדא-מחאת: אלישבע היתה אחות-חורגת (לא מאם אחת) לזקנה וימי-חייה שלשים וחמש שנה. היא עבדה בשביל אחותה יומם ולילה, עשתה בבית כל המלאכות של מבשלת וכובסת, וחוצץ מזה עוד תְּפָרָה דברים שונים למכירה, ואף נשכרה לפעמים לשפשוף-הרצפה בבתי-אחרים, ואת כל משפָּרָתָה נתנה לאחותה. לא הִקְיָנָה לעשות קטנה או גדולה, לקבל איזו הזמנה או עבודה, בלי רשיונה של הזקנה. הזקנה מצדה כבר כתבה את הצְנָאָה שלה, שעל-פיה (אלישבע ידעה זאת) אין אחותה מקבלת מכל רכושה אפילו פרוטה אחת. רק המטלטלין, הכסאות וכו' לה המה, אבל הכסף, כל הכסף, חָרַם למנוזר בפלך נ. לזכרון-עולם נשמטה. היה היתה אלישבע "עירונית" במעמדה החברתי, לא פקידה; פנויה, כלל לא יפת-מראה, בעלת קומה גבוהה מאד עם רגלים גדולות, אֲרָכוֹת, כמו מְעַקְמוֹת, בנעלי-עזים מעוכות, וזהירה במדת הנקיות. ומה שהפליא והצחיק את הסטודנט ביחוד היה זה, שלעיתים קרובות היתה אלישבע מעֻבָּרָת...

אבל הן אתה אומר, שהיא מפלצת? — העיר האופיצר.

— כן, שחֲרַחֲרַת!... ודומה לְחִיל בשמלת-אשה, אבל יודע אתה, — כלל לא מפלצת. פניה ועיניה כל-כך טובים, טובים מאד, והראיה — מוצאים חן בעיני רבים, שוקטה כל-כך, סבלנית, נוחה, מסכימה, מסכימה על הפל. ובת-צחוקה שלה אפילו נעימה למדי.

— אבל הלא גם בעיניך היא מוצאת חן! — צחק האופיצר.

— על הפלא שבדבר. לא, הנה מה שאגיד לך, אני הייתי חורג את

הזקנה הארורה הלזו, וכל שללה לבז, ומבטיח אני אותך, — בלי כל צל של מוסר-כליות, הוסיף הסטודנט בהתלהבות.

פקיד-הצבא נתן קולו שוב בצחוק, ורסקולניקוב נדעזע. מה מְשָׁנָה היה כל זה!

— הרשני נא, אני רוצה לשאלך שאלה חשובה, — דָּבָר הסטודנט בחם זה שאמרתי לך כרגע, לא אמרתי, כמוכן, אלא בליצנות, אבל הגע בעצמך: מצד אחד זקנה בלה, אוילית חסרת-דעת, אפסית, מרשעת, חולנית, שאין בה כל חִפְץ לשום בריה שבעולם, ולא עוד אלא שְׁלָפֶל היא מביאה רע, ובעצמה אינה יודעת למה היא חיה, ומחר-מחרתים תמות מעצמה. מבין אתה? מבין אתה?

— נו, מבין, — ענה האופיצר ויבחן בעיניו את דעתו המתלהב.

– ועתה האזינה הלאה, מצד שני, פחות עלומים וצעירים, ההולכים וכלים בלי משען ומשענה, לאלפים, בכל מקום; מאה, אלפים מפעלים טובים ונחוצים, שאפשר היה לעשות ולתקן בממונה של הזקנה, שיג'ך למנזר; מאה, אולי, אלפים נפשות, שבכסף הזה היו יכולים למצא את דרכן בחיים; עשרות משפחות מצלות מעני, מירידה, מהתנונות, מאבדון, מזנות, מבתי-חולים למחלות נגרות, – והכל בממונה של אותה הזקנה, אם תהרוג, אפוא, אותה ותקח את ממונה בכדי להקדיש בעזרתו את עצמך לעבודת האנושיות וטובת הכלל – כסבור אתה, שלא יצא הפסד העברה הקטנה בשכר אלפי הדברים הטובים? בעד חיי האחת – אלפי חיים מצלים מרקב והתנונות. מיתה אחת – וחילופה מאות חיים... הרי זה חשבון אקלמטרי! ואם תתן בכף אחת את חיי הזקנה השחופה, הרעה והכסלה – מה לא יכריע אותם? הן חיים אלה אינם חשובים יותר מחיי הפנה, הפשפש, – לא, עוד פחות חשובים, מפני שהיא גורמת רעה לעולם. היא מוצצת דמים של אחרים: היא נשכה בימים האלה באצבעה של אלישבע מרשעות; כמעט צריך היה לחתוך את האצבע!

– כמובן, היא אינה שוה לחיות, – ענה האופיצר, – אבל הן כאן הטבע.

– הוי, אחא, כלום אינך יודע, שאת הטבע מתקנים ומדאיכים, שאם

לא כן – לא שבקית חיי לכל בריה מפני המשפטים הקדומים. אם לא כן – היינו טובעים ברשת המשפטים הקדומים. אף אדם גדול אחד לא היה נמצא אז. אומרים: "חובה, יצר טוב" – אני איני רוצה לדבר כלום נגד החובה ונגד היצר הטוב – אבל השאלה היא, כיצד צריך להבין כל זה? חכה, אני אשאלך עוד שאלה אחת: שמע!

– לא, חכה אתה; אני אשאלך שאלה, שמע!

– נו!

– הנה אתה נאה ודורש, ברם, הגידה לי: אתה בעצמך נכון להרוג את הזקנה או לא?

– כמובן, לא! אני מדבר רק בשם הישר... לא כי הכתוב מדבר...

– ולדעתי, אם אתה בעצמך אינך מכשר לזה, הרי אין כאן שום ישר...

הבה נשחק עוד מערכה אחת!

רסקולניקוב נסער מאד-מאד. מובן, כל אלה לא היו אלא שיחות ורעיונות של צעירים רגילים שברגילים ומצויים שבמצויים, אשר שמע לא פעם, רק בצורות אחרות ובנוגע לענינים אחרים. ואולם למה קרה מקרהו לבוא ולהטות און לשיחה שכזו ולרעיונות שכאלה **דוקא בשעה זו**, בעת שבמוחו ולבו הוא נולדו זה עתה... **ממש רעיונות כמו אלה?** ולמה דוקא עכשו, כשלפני רגע הוציא מבית הזקנה את גרעין המחשבה הזאת, מזדמן לו לשמוע מן הצד שיחה על-אודות הזקנה? ... תמיד נראתה בעיניו ההזדמנות ההיא למוזרה. לשיחת-בית-מרזח בלתי-חשובה זו היתה השפעה מרבה מאד על התפתחות הרעיון בימים הבאים: כאלו באמת נזרקה כאן בשבילו איזו הוראת הלכה, כאלו נתן לו רמז לכבר...

בשובו ממגרש סינה, התנפל רסקולניקוב על הספה ושעה שלמה ישב בלי נוע. בינתים בא הלילה. נר לא היה לו, ואף אלו היה לו נר, לא היה עולה על דעתו להעלותו. בימים שלאחר-כך לא היה יכול לעולם לזכור, אם באותה שעה חשב על איזה דבר או לא. לבסוף הרגיש, שהקדחת אשר שחרתו בצהרים חוזרת ונעורה, רעד-קר בא בעצמותיו, ובהנאה רבה מצא, שעל הספה אפשר גם לשכב. מהרה הוטלה עליו שנת-עפרת עזה, כאלו באה וחנקה אותו.

הוא ישן שלא כדרכו – שעה ארכה ובלי חלומות. נסטיסיה שנכנסה אליו ממחרת בפקר בשעה העשירית, לא יכלה להעירו אלא בעזרת נענועים ודחיפות הרבה. היא הביאה לו טה ולחם. הטה היה גם הפעם שיורי-טה ובקומקום שלה.

– הראיתם, כיצד אדם ישן! – צעקה בכעס – אינו פוסק משנה!

הוא קם בהתאמצות רבה. ראשו כאב; הוא עמד על רגליו, עשה צעד אחד במדורו ונפל שוב על הספה.

– שוב לישון! – צווחה נסטיסיה מחדש – חולה אתה, מה? הוא לא ענה דבר.

– חפץ אתה במה?

– אחר-כך – הביע בהתאמצות, בסגרו את עינו ובהפכו את פניו אל הקיר. נסטיסיה עמדה עליו רגעים אחדים.

– ובאמת, יוכל היות, חולה הוא, – אמרה, נפנתה ויצאה.

בשתי שעות אחר-הצהרים נכנסה אליו שנית וקערה של מרק בידה. הוא שכב כמקדם. הקומקום עמד על עמדו, והיה נפר, שלא נגעה בו יד. נסטיסיה מצאה אפילו, שזוהי פגיעה בכבודה ובחמה שפוכה התחילה לטלטלה. — מה אתה נרדם! – צעקה בהתבוננה אליו בבחילה. הוא נתעורר וישב, אבל לא אמר לה כלום והביט לארץ.

– חולה הנך או לא? – שאלה נסטיסיה, וגם הפעם לא קבלה מענה.

– אתה, צריך היית, לכל-הפחות, לצאת החוצה, – אמרה לאחר שתיקה קצרה – שינשב בכך הרוח קצת. אכל תאכל או לא?

– לאחר-כך, – הוציא קול חלש – לכי! – ונפנף בידו הנפת-יאושי. היא עמדה עוד זמן-מה, שלחה בו מבט של חמלה ויצאה. כעבור רגעים אחדים נשא את עיניו והביט אַכְכוּת על הטוה ועל המרק. אחר-כך לקח את הלחם, את הכף והתחיל לאכול.

בלי תֵאָבוֹן, מכוונתית, בלע שלש-ארבע כפות-מרק. כאב-ראשו הוקל. אחרי אכלו, השתרע שוב על הספה, אבל לישון לא יכל. הוא שכב בלי נוע, ופניו כבושים בכר. חלומות בהקיץ שחרוהו, ומשנים היו החלומות. לרב רקם לו דמיונו, שהוא באיזה מקום באפריקה, במצרים, בנוה-מדבר. האורחה נחה, הגמלים רובצים, עצי תָמָר גדלים מסביב; הכל סועדים את לבם. ברם הוא אינו פוסק משתות מים, מים, ישר מן הנחל המפְּכָה פה, מן הצד, זורם ושואן. קרירות נעימה מרחפת וכל-כך נפלאים-נפלאים וכחלים המים, הקרים והשוטפים על-פני סלעים מְרִבִי-גְנִיָּים ועל-פני החול הנקי כל-כך וזהרורי-זהב לו... פתאום עלה באזניו צלצול ברור של שעון. הוא נזדעזע, נתעורר, הרים ראשו, השקיף מחלון, שָׁעַר את השעה ופתאם קפץ ממקומו, עָר לחלוטין, כְּאִלו דחף אותו מאן-דהו מעל הספה. על בהונות רגליו נגש אל הדלת, פתחה מעט חָרַש והתחיל להקשיב רב-קשב אל עבר המדרגות. לבו דפק בְּחֻזָּקָה ובאימה. אבל על המדרגות היה שקט, כְּאִלו הכל נשקע בשנת... מְשָׁנָה ופראי נראה הדבר בעיניו, שהוא יכל לבלות בשנת-חלשות שכזו את כל הזמן מאמש, ועדין לא עשה כלום, לא הכין כלום... בעוד שאפשר כי השעון השמיע כבר את השעה השישית... ופתאם אחז אותו חפזון קדחתני בלתי-רגיל ומלא בלבול; תחת מצב-השנה והקהות והטמטום, אמנם, גם ההכנות הדרושות לא היו מְרַבֵּת. הוא חגר כל פֶּח התאמצותו, בכדי לְחַשֵּׁב מראש כל פרטי העניין ולבלי לשכוח דבר; והלב כל העת דפק, עד כי קָבְדָה עליו הנשימה. ראשית, צריך היה לעשות עניבה לחפרה אל בגדו, – עבודת רגע אחד. הוא הרים את הכר שלו, פשפש והוציא מתוך הֶלְבָּנִים הנערמים שם כתנת יְשָׁנָה, לא-כבוסה, בלוייה לגמרי. מסחכות-הכתנת קרע לו פתיל, זרת רחבו ושמונה ארכו. את הפתיל הזה קפל לשניים, הסיר מעל עצמו את בגד-הקיץ הרחב שלו (בגדו העליון היחידי; הוא היה מצמר-גפן, חזק עוד ועָבְדָה) והתחיל לחבר בתפירה את שני קצות הפתיל קרוב לזרוע השמאלית מבפנים. ידיו רעדו מאד בשעת התפירה, אבל הוא התגבר ועשה את מלאכתו, באֶפֶן שמבחוץ לא נראה כלום כשלבש שוב את הבגד. מחט וחוטים הוכנו אצלו עוד מאז, והיו מְנַחֵם בארגז-השלחן בגליון-ניר. ובנוגע לעניבה בעצמה, היתה זו המצאה שלו, אשר המציא, כדי לשים בה, בעניבה, את הקרדם. הן אי-אפשר היה לשאת בחוץ את הקרדם ביד. ואלו היה רק מחביאו תחת הבגד, הרי היה צריך להחזיק בו ביד מבחוץ, מה שהיה נראה לעין. ברם עכשו, כשיש עניבה, די רק לשים בה את ברזל-הקרדם, בכדי שהקרדם יהיה תלוי כל הדרך תחת הזרוע – ואין פוצה פה ומצפצף. ואם ישים עוד את שמאלו בכיס-הבגד, יוכל להחזיק בה מבלי-משים את קצה היד של הקרדם, שלא יתנדנד. והיות שהבגד היה רחב מאד, שק ממש, לא היה יכול להיות נֶפֶר מבחוץ, שהוא תומך בידו אשר בכיס באיזה דבר, את מעשה העניבה הזאת המציא כבר לפני שבועים.

אחרי אשר גמר את ענין העניבה, עמד ותחב את אצבעותיו הרצפה, פשפש אצל הזוית השמאלית, והוציא משם את **המשכון**, שהיה מוכן ונתון שם זה מכבר. המשכון הלו, אמנם, לא היה משכון כל-עָקָר, אלא, פשוט, גֶזֶר של עֵץ מְהֻקָּצֵע תָּלָק, בגדל ובעֵבִי של קופסת-סיגרות. את הגזר הזה מצא במקרה באחד מטויליו בחצר אחת, שבאחד מאגפיה נמצא איזה בית-חלשת. לאחר ימים עמד והוסיף עליו מטיל-ברזל דק וחלק, מין שֶׁבֶר של טֶס, שגם אותו מצא בחוץ בעת ההיא. הברזל היה קטן מן העץ, והוא צרף אותם יחד וקשרם בחוט, שתי וערב, קשר של קֶמָא, אחר-כך גָּלַם באֶפֶן יפה אף נעים, את הצרור בנֶיך לֶבֶן ונקי וקשר אותו מחדש בקשר, שֶׁהִתְחַלְתוֹ תעלה בעמל. פְּנֵת הדבר היתה להסב על-ידי כך את תשומת-לבה של הזקנה, כשתתחיל לטפל בהתרת הצרור, ולמצא מתוך-כך את רגע-הפֶּשֶׁר. מטיל-הברזל נוסף לשם פְּבֵד המשקל, בכדי שהזקנה לא תעמוד, לכל-הפחות ברגע הראשון, על טיבו של ה"משכון", אשר עץ הוא. כל זה היה שמור אתו עד עת קֶץ תחת הספה, ואך הוציא משם את המשכון, עלה אליו פתאום מן החצר קולו של מאן-דהו:

– כבר יותר מְשָׁבְע!

– יותר משבֵע! אלי!

הוא התנפל אל הדלת ונטה אֶזֶן להקשיב, חטף את כובעו והתחיל לרדת על-פני שלושה-עשר שלֶבִיּוֹ, בזהירות, מבלי השמיע קל, כחתול, נשאר עוד לעשות את הדבר הכי קשה: לגנוב את הקרדם מן המטבח. שאותו מעשה צריך להעשות דוקא בקרדם – זה הֶחֱלַט אצלו מכבר. לו אמנם היה עוד סכין מתקפל, מן הסכינים העשויים לעבודת-גן, אך על סכין, וביחוד על פְּחוּתִיו, אי-אפשר היה לסמוך, ולפיכך נתקבלה אצלו החלטה גמורה: קרדם. נעיר אגב-אורחא על פרט אחד בנוגע לכל ההחלטות הגמורות, שכבר נתקבלו במעשה הזה; לכלן היתה תכונה אחת מוזרה, והיא שכל אשר קרבו להתגשמותן, כן קבלו בעיניו יותר ויותר צורה של אבסורד מְגָנָה. למרות כל המלחמה הפנימית המְעֵנָה שבו, לא יכל בכל הזמן הזה להאמין אפילו רגע אחד, שיציאת הדבר אל הפעל היא בגדר האפשרות. ואלו היה מגיע בזמן מן הזמנים לידו-כך, שהכל הכל, עד הנקדה היותר אחרונה, היה מתברר, מתְחַוֵּר ומחלט אצלו, ושוב לא היו נשארים כל פקפוקים וכל ספקות, – כי אז דוקא היה הוא, כמְדָמָה, מסתלק מכל הענין הזה, כמו מְדָבֵר, אשר אין לו שחר, כמו מדבר נעדר-בינה ובלתי-אפשרי. אלא שכאן היה עדין תהום של פרטים בלתי-נפתרים וספק-ספקות. ואולם מה שנוגע להשגת קרדם, הנה הפרט הקטן הזה דוקא לא הסב לו כל דאגה, באשר לא היה דבר נקל ממנו. כי הנה נסטסיה, וביחוד לפנות ערב, היתה עוזבת לרגעים את המטבח ורצה לחברותיה-שכנותיה או לחנות – והדלת היתה תמיד נשארת פתוחה לרְנָחָה. רק מאת מנהגה זה היתה נִסְבָה למחלקת שבינה ובין בעלת-הבית. ובכן צריך היה רק, כשתגיע השעה, לבוא בלאט אל המטבח ולקחת את הקרדם ואחר-כך, כעבור שעה (אחר גמר כל הדבר) להחזירהו למקומו. ואולם כאן נתעוררו גם ספקות. מה, אם הוא, נניח, יבוא בעוד שעה להחזיר את הקרדם ונסטסיה בינתיים חזרה מבקוריה. והרי היא לפניך! מובן, אז צריך יהיה לעמוד הלאה ולהמתין עד שתצא שנית. אבל מה אם בינתיים ידרש הקרדם, והיא תתחיל לחפש, לצעק – הרי לך חֶשֶׁד או, לכל-הפחות, יָדִים לְחֶשֶׁד.

ברם, כל אֵלו לא היו אלא קטנות, שהוא עדין לא התחיל אפילו לחשוב על-אודותיהן, ואף פנאי לא היה לו בשבילן. הוא חשב על העָקָר, ואת הקטנות שאיר לאותה השעה, **כשהוא בעצמו יִנְכַח בכל**. ואולם זה הדבר האחרון נדמה ליוצא מגדר המציאות. כך, לכל-הפחות, נדמה לו. הוא למשל, לא יכל בשום אֶפֶן לתאר לעצמו, שיבוא יום והוא ישים קֶץ למחשבותיו, יקום וילך פשוט לשם... גם זה הַנְסִיּוֹן שעשה לא כבר (זאת אומרת, אותו הבקור בכונה לרגל את המקום כראוי) הרי לא עשה, אלא **נסה** לעשות, אבל כלל לא באמת ובתמים, כי-אם כך: "הבה, כלומר, אלך ואנסה, הזיות בעלמא – עד מתי!" – ומיד לא עמד בבחינה, יָרַק וברח בגעל-נפש רב כלפי עצמו. ובתוך-כך, כל השקלא-וטריא במובן המוסרי של השאלה הרי נגמרה אצלו, לכאורה, לגמרי; פלפולי רעיונו נעשו חריפים ושנונים בחרב-פיפות, ובתוך-עצמו לא מצא עוד פרכות שכליות, שאין עליהן תשובה. אלא שבוזה הצעד האחרון לא האמין, פשוט, בעצמו, ובאיזו עקשנות, ובאיזו הכנעת-עבדים, בקש לו הוכחות

מתנגדות, בקש בצדי-דרכים, כמגשש באפלה, כאלו הכריחהו מאן-דהו ומשך אותו לזה. והנה היום האחרון הזה, שבא לפתע פתאום כל-כך והכריע את הכל בפעם אחת, השפיע עליו כמו באפן מכונתי: כאלו היה בא מאן-דהו, תופס אותו בידו ומושכהו בכח שלמעלה מן הטבע שילך אחריו מבלי כל דחיה, כעוור, בלי כל תירוצים. דומה היה כאלו נסתבך בקצה בגדו באופן של מכונה, והוא הולך ונמשך לתוכה מאליו, בעל-פֶּרְחוּ.

בראשית – אמנם, זה היה כבר, עוד מקדם – ענינה אותו שאלה אחת: מפני מה נמצאים ומתגלים כל-כך בנקל-כמעט כל מעשי-פשע שבעולם, וכל-כך ברור מסתמנים עקבותיהם של כמעט כל הפושעים? לאט-לאט בא למסקנות מגוונות ומלאות-ענין. יצא, אליבא דידיה, שעקר הסבה אינו באי-האפשרות מצד המציאות להסתיר את הפשע, כי-אם בפושע בעצמו; הפושע, כמעט כל פושע, ברגע בואו לעבור את העברה נכנסת בו איזה רוה-שטות, פחות רצונו ושכלו נופלים ויורדים, ובמקומם באה איזה קלות-דעת משנה, ילדותית, – ודוקא ברגע אשר רצונו ושכל דרושים ביותר. הוא בדק ומצא, שאותן רוה-שטות והתמעטות-הרצון באות ותופסות לאדם כמין מחלה, מתפתחות לאט-לאט ומגיעות לידי קיצוניותן ברגע האחרון לפני עשית העברה, נמשכות באותה צורה בשעת העברה ועוד זמן-מה אחרי עשייתה, הכל לפי אפני האדם; ולבסוף מצב זה חולף והולך לו, כאשר תחלוף ותלך לה כל מחלה. מה שנוגע לשאלה: אם המחלה מולידה את העברה, או העברה גופה, על-פי טבעה המיוחד, מתלנה תמיד במין דבר הדומה למחלה? – על זה עוד לא מצא די-אונים בנפשו לתת פתרון.

מתוך מסקנות אלו, גמר אמר בנפשו, שאצלו, בענין שלו, אין מקום לשנויים חולניים כאלה, שהשכל והרצון שלו לא ירדו ולא יפלו לא לפני המעשה ולא בשעת מעשה, מפני שהמעשה שלו "אינו מעשה-עוון" ... נחסיר פה את כל אותו הפרוצס, שעל-ידו בא לידי החלטה זו; גם בלאו-הכי הקדמנו יותר מדי והכנסנו בהרצאתנו מה שהיה צריך לבוא במאחר ... נוסף רק, שהמעצורים המעשיים והקשי הקמרי שבדבר לא תפסו במוחו בלתי-אם מקם פחות במעלה, "צריך רק למשול עליהם בכל פח הרצון והשכל, ואז יכנעו כל המעצורים והמכשולים ברגע הדרוש ולא יפריעו בבואי להפגש פנים-אל-פנים עם כל פרטי הדבר", אבל הדבר לא נתקרב ולא היתה לו התחלה. בהחלטותיו היותר אחרונות האמין עוד פחות מבקודמות וכשהגיעה השעה, יצא הפל לא כמו ששער אלא באפן פתאמי, כמעט בלתי צפוי.

עובדה אחת פחותת-ערך הביאה אותו במבוכה גמורה עוד טרם רדתו מעל המעלות. בהגיעו אל המטבח, שדלתו היתה פתוחה לרנחה כמו תמיד, העיף מבט אלכסוני זהיר, בכדי להנכח תחלה, אם אין שם תחת נססטיה בעלת-הבית בעצמה, ואם אין – האם סגורות כראוי דלתות חדריה של בעלת הבית, שלא תשים בו עין בהִנְסוּ לקחת את הקרדם. אולם פה גדל תמהון לבו בראותו פתאום, שנססטיה לא די שהיא הפעם במטבח, היא שהיא עוד עסוקה בתלית לבנים על-גב החבל! כשראתה אותו, פסקה ממלאכתה, הפכה אליו פנים והביטה אחריו עד עברו. הוא השפיל עיניו ועבר כנראה ואינו רואה. אולם על כל הדבר הקיץ קיץ; אין קרדם! הוא חרד חרדה גדולה.

"ומהיכן למדתי, – חשב בצאתו אבל השער – מהיכן למדתי, שדוקא ברגע זה לא תהיה בבית! מדוע, מדוע, מדוע בטחתי בזה?" הוא היה כאלו נרמס ברגל, כאלו נעלב, והשפל עד הדיוטה התחוננה. הוא התאוה ללעוג לעצמו מרב קצף. ... קצף קקה של חיה רעה עלה ורתח בקרבו.

הוא התיצב שקוע במחשבות אצל השער. ללכת החוצה לטייל, כביכול, היה לו לתועבה; לשוב החדרה – תועבה עוד יותר דבר. "ואיזו אפשרות אבדה לי לעולמים!" מלמל בעמדו אצל השער בלי כל מטרה, ישר לגבה מדורו הקטן והאפל של השוער, שהיה פתוח גם הוא. פתאום עבר רעד בכל יצורי גוו: ממדורו של השוער, במהלך של צעדים אחדים, מתחת הדרגש מימין, נצנץ לנגד עיניו דבר-מה... הוא פנה כה וכה – אין איש. על בהונות רגליו נגש אל המדור, ירד על-פני שני השלבים ובקול רפה קרא לשוער. – "זה הדבר, הוא אינו אמנם נמצא הוא בקרוב-מקום, בחצר, שהרי הדלת פתוחה לרנחה". הוא התנפל בראשו למטה על הקרדם (זה היה קרדם) והוציא אותו מתוך שני גזרי עצים, וכאן, לפני צאתו, שם אותו בעניבה אשר מתחת למדיו, תקע שתי ידיו לתוך שני כיסיו ויצא ממדורו של השוער; עין לא ראתה! אם הכזיב השכל, הושיע השטן!" – חלף הרהור במוחו ושפתיו עוו בצחוק משנה. המקרה הזה עודדהו מאד.

הוא הלך בדרך **מתוננות**; לא נחפז כדי שלא לתת ידיים לחשוד בו. נמנע מהרבות במבטים על העוברים-ושבים, ולא עוד אלא שהשתדל לבלתי להביט כלל על אחרים ולהיות בלתי-מְקַר ומוחש לאחרים ככל האפשר. כאן זכר במגבעתו. – "אלי! גם מעות היו שלשום, ולא החלפתיה בכובע!" קללה התפרצה מנפשו.

באקראי ובעין אחת השקיף לחנות אחת וראה שם על שעון-הקיר: עשרה רגעים אחר שבע. צריך היה למהר, ויחד עם זה לעשות הקף ולגשת אל אותו הבית מן העבר השני...

לפנים, כשארע לו לתאר כל זה בדמינו, יש שחשב, כי עתיד הוא להיות ירא מאד. ואולם עכשיו לא נתירא מאד, לא נתירא כלל. הוא היה עסוק אפילו בשעה זו בהרהורים צדדיים, אבל מתחלפים. בעברו את גן-יוסופ שֶׁחָר אותו אפילו רעיון גדול אחד אל-אודות בנין מזרקות-מים גבוהות, ואיך שמזרקות כאלו היו מצחצחות ומנעימות את האויר בכל המגרשים. ולאט-לאט בא לכלל דעה, שאלו היו מרחיבים את גן-הקייץ על-פני כל שְׂדֵה-מֶרְס והיו מחברים את כל זה עם גן-מיכאל של הארמון, כי אז היה הדבר לברכה ולתפארת לכל העיר. וכאן התעניין פתאום: מפני מה נמשך האדם בכל הכרים הגדולים לא רק מתוך הכרח, אלא גם כמו מתוך איזה נטיה מִיְתֵרָה, להתישב דוקא באותם חלקי-העיר, שאין בהם לא גנים ולא מזרקות, כי-אם רפש ובאשה וכל חלאה. כאן עלו בזכרונו טיוליו הוא במגרש-סינה, והוא נֶעוֹר לרגע ממחשבותיו. "איזו הבלים! לא, מוטב שלא לחשוב כלום!"

"כך נהוג בודאי אצל המוכלים לגרדום, להִדְבֵק במחשבותיהם בכל הדברים הנפגשים להם בדרךם" – חלפה מחשבה במוחו, אבל רק חלפה, כברק; הוא עצמו מהר לכבות את נצנוץ-המחשבה הזאת... אבל הנה הוא הולך וקרב, הנה הבית, הנה השער. באיזה מקום השמיע שעון פתאום לצלול: אחד. "מה זאת? האמנם חצי השמינית? לא יוכל להיות, בודאי מקדים אותו שעון!"

בשער עבר לאשרו שוב הכל בשלום. גדולה מזו כמו בכונה פגשה אותו ברגע ההוא עגלה גדולה של שחת, שנכנסה גם היא החצרה וכסתה עליו לגמרי מעין השוער, ואך עברה העגלה, מהר ועלה בהרף-עין במעלות מימן. משם, מעב-העגלה השני, נשמעו קולות מריבים. אך בו לא שָׁם איש עין ואיש לא נזדמן לקראתו. הרבה חלונות היו פתוחים בשעה זו אל החצר המְקֵבֵה, הגדולה, אבל הוא לא נשא אליהם את עיניו – לא היה לֶאֱלֵ-ידו. המעלות אל דירת הזקנה היו קרובות אל השער מימין, הוא עלה במעלות...

רגע שאף רוח ותמך בידו את לבו הדופק, וכאן נגע עוד פעם בקרדם והתקינו; אחר-כך התחיל לעלות בזהירות ובחשאי, מאזין ומקשיב לרגעים. אבל גם סלם-המעלות היה ריק לגמרי בעת הזאת; כל הדלתות היו סגורות; איש לא נפגש. בדיוטה השניה אמנם היתה זירה ריקה אחת פתוחה לרונחה, ובה עשו צבעים את מלאכתם, אבל הם לא השגיחו בו. הוא עמד, חשב רגע ועלה הלאה. – “מובן, שטוב היה, אלו לא היו אלה בכאן, אבל... עוד שתי דיוטות למעלה מהם”.

אבל הנה גם הדיוטה הרביעית, הנה הדלת, הנה המעון אשר ממולה; מעון ריק. גם המעון שבדיוטה השלישית, אשר מתחת למעונה של הזקנה, ריק הנהו: הכרטיס, שהיה מדבק אל הדלת במסמרים, הוסר, – נסעו בעליו מכאן!... נשימתו קצרה. להרף-עין חלף במוחו: “לילך מפה?” אבל הוא לא ענה לעצמו דבר ונטה אזנו לדלת דירתה של הזקנה: דממת-מות. אחר-כך התחיל שוב להקשיב אל המעלות מתחת; הקשיב הרבה, רב קשב... אחר כך התבונן לעצמו ולצדדין בפעם האחרונה, פִּנֵס את עצמו, הִישִׁיר את בגדיו, התקין שנית את הקרדם בעניבה. “האם לא חָוֵר אני... ביותר? האם לא נרגש ביחוד? היא חשדנית... האם לא להמתין עוד... עד שיִקְרַע הלב?...”

אבל הלב לא נרגע. להפך, כמו מכונה, דפק עוד יותר, יותר, יותר... הוא לא עצר עוד בעצמו, שלח לאט את ידו אל הפעמון ויצלצל. כעבור חצי-רגע צלצל שנית, ביתר תִּקְף.

אין מענה. לִצְלֹץ בעלמא לא היה כדאי וגם בלתי מתאים למצבו. הזקנה, כמובן, היתה בבית, אלא מלאת-חשד ולבדה. הוא ידע במדה ידועה את הרגליה... ושוב הסמיך את אזנו לדלת. האם היה חושיו כל-כך חדים (מה שבכלל קשה להניח), או שבאמת אפשר היה לשמוע, אבל לו נשמע פתאום רשרוש-יד זהיר אצל כף-המנעול וכעין-שמלה בדלת עצמה. מאן-דהו לא נראה התחבא בפנים, וכמוהו מבחוץ, עמד אצל המנעול והקשיב, כמְדַמָּה, גם-כן על-ידי הסמֶכֶת-אזן...

הוא עשה תנועה מְקֻנֶּת משמיעה-קול וגם מלמל איזה דבר בקול, להראות, שאין הוא מתחבא. אחר-כך צלצל בשלישית, בנחת, ובחשיבות ובלוי כל קצר-רוח. לאחר-כך, כשהיה נזכר ברגע זה זכרון ברור, בהיר (רגע זה נחרת בו לנצח), היה תמה על עצמו, מהיכן נטל כל-כך הרבה ערמומיות, ובפרט ששכלו כאלו הָאֶפֶל לרגעים ואת גופו כמעט שלא חש בעצמו... כעבור רגע נשמע קול הבריח בהוֹסְרוֹ.

VII

הדלת, כמו בפעם ההיא, נפתחה משהו, נתהוה סדק צר, ושוב הציצו עליו מן המִפְל שתי עינים חודרות וחשדניות. כאן נתבלבל רסקולניקוב ועשה משגָה רב.

מתוך חשש, שמא תִפְחֵד הזקנה מהתיחדותה אתו – בהיותו אי-בטוח, שמראהו יניח את דעתה – אחז הוא בדלת ומשָׁכָה אליו, בכדי שלא תִמְלֶךְ הזקנה פתאם להִסְגֵר שנית. כשראתה הזקנה את זה, לא משכה את הדלת בחזרה אליה, אבל גם לא הניחה מידה את כף-המנעול, באפן, שמעט שהוציא גם אותה אל הפרוזדור. אך בראותו, שהיא עומדת בדלת על דרכו ואינה נותנת לו לעבור, פסע הוא ישר עליה. היא נָתְרָה ממקומה בפחדים, חפצה להגיד דבר-מה, אך לשונה כמו נדבק לִחְפָה, והיא נתנה בו את כל עיניה.

– שלום, אלינה איבנובנה – התחיל בקול מהיר וחפשי ככל האפשר, אבל קולו לא נשמע לו, נפסק ונרעד – אני לה... חפץ הבאתי... אבל מוטב תבוא הנה... אל האור...

הוא עזב אותה וישר, בלי כל הזמנה, נכנס החדרה. הזקנה רצה אחריו; הדבור שב אליה.

– רבונו של עולם! מה לו פה? מי אתה? מה דרוש לו?...

– במטותא, אלינה איבנובנה... הן מְפָרָה... אני... רסקולניקוב... הנה משכון הבאתי כמו שהבטחתי – והוא הושיט לה את “המשכון”.

הזקנה השקיפה על המשכון, אך כרגע הסירה ממנו את עיניה ונתנה אותן בעיני האורח הבלתי-קרוא. היא הביטה בעין בוחנת קוצפת וחשדנית. עבר רגע; לו נדמה לראות בעיניה גם מעין לגלוג, כאלו נתגלתה לה כל מְזֻמָתוֹ. הוא הרגיש שעשתונותיו אובדות, שבמעט אימה נופלת עליו, ואימה במדה כזו, עד שבמְדַמָּה, אם יוסיף להביט ככה, אם כמשל של עוד חצי-רגע לא יוציא הגה, יברח מיד.

אבל מה היא מביטה ככה, כאלו לא הכירתני? – קרא פתאם וגם-כן בקצף. – רצונה תקח, נְלֵא – אלך לאחריים. לי אין פנאי.

הוא לא נתַנְוֵן לאמר כך; הדברים יצאו מאליהם.

הזקנה כאלו שב אליה רוחה; קולו הנטרף של אורחה עודד אותה, כנראה.

אבל מה זה אבי, כך פתאם... מה יש לו? – שאלה בהביטה על המשכון.

– קופסת-סיגרות של כסף: הן אמרתי לה בפעם האחרונה.

היא שלחה את ידה.

– אבל למה הנהו כל-כך חָוֵר? הנה גם ידיו רועדות! האם קם ממחלה, אבי?

– קדחת, – ענה בהפסקות. – בעל-כרך תחוויר... כשאין מה לאכול, – הוסיף באין-אונים להוציא את המלים מפיו. – פחותיו עזבוהו שנית. – אולם התשובה היתה דומה לאמת; הזקנה לקחה את המשכון.

– מה זה? – שאלה לאחר שסקרה שוב את רסקולניקוב בל, בשקלה את המשכון על קף-ישב.

– חפץ... קופסת-סיגרות... של כסף... תביט...

– אבל מה זה, כאלו לא של כסף... הנה כמה קפל.

בעמלה להתיר את הצרור ובפנותה לפיכך אל האור, אל החלון (כל חלונותיה היו סגורים למרות החם המחניק), השאירה אותו לבדו לרגעים אחדים ופנתה אליו ערף. הוא פתח את המעיל שלו והוציא את הקרדם מן העניבה. אבל לא לחוץ, כי-אם תמך בו בימינו מתחת לבגדו. ידיו היו חלשות מאד, מאד; הוא חש, כיצד הן, מרגע לרגל קופאות ונעשות כבול-עץ. יראה באה בו, פן יפל הקרדם מתחת ידו... פתאם נעשה ראשו עליו סחרחר.

– אבל איזה קפולים עשה כאן! – קראה הזקנה בכעס ועשתה איזו תנועה לעברו.

אף הרף-עין אחד עוד אי-אפשר היה לדחות, הוא הוציא את הקרדם בל, נפנף בו בשתי ידיו, מתוך אבדן כל החושים, וכמעט בלי כל התאמצות כמעט באופן מכונתי, הטיח על ראשה במטיל-הקרדם, פחו הוא כאלו לא היה בשעת מעשה. אולם לאחר ששלח בה פעם אחת את הקרדם, נתעורר בו גם פח.

הזקנה, כמו תמיד, היתה גלוית-ראש, שערותיה הקלושות, האמצות-השבות, המשוחות, כרגיל, בשמן, היו שזורות על ערפה בקנצה, כעין זנב-העכבר, ממעל לה בלט שֶׁבֶר של מסרק מקרן-פרח. הקרדם נפל על קדקדה, מפני שהיתה קצרת-קומה. היא הוציאה קול שועה, אבל רפה מאד, ופתאום התמוטטה בלה לארץ, אם כי הספיקה עוד לשאת שתי ידיה אל ראשה. ביד אחת עדין החזיקה את "המשכון". כאן הכה הוא בכל פחו פעם ושתיים, בראש הקרדם בקדקדה. הדם זנק כמו מכוס נהפכה, וכל גופה השלך אחורנית. הוא הרתיע עצמו לאחוריו, נתן לה לנפול ומיד כפף עצמו אל פניה; היא כבר היתה מתה. עיניה היו לטושות, כמתרוצצות ללצאת מחוריהן, והמצח וכל הפנים היו קמוטים ואחוזים עֵינִית.

הוא הניח את הקרדם על הרצפה אצל המתה, ומיד שלשל את ידו לתוך כיסה, בהתאמצו לבלי להתלכלך בדם השותת ממנה, – לאותו הכיס הימני, שממנו הוציאה בפעם האחרונה את המפתחות. שֶׁכָּלו כבר היה שֶׁלֵם אתו, לקוי-תבונה והסתובבות-ראש לא היו לו עוד, ורק ידיו רעדו עדין. הוא היה זוכר אחר-כך, שבאותה שעה היה אפילו מבחין גדול בין דבר לדבר, זהיר גדול, וכל העת השתדל לבלי התלכלך... את המפתחות הוציא כרגע; בלם, כמו אז, היו בצרור אחד, על חולית-בדיל אחת; ומיד רץ עמם אל חדר-המטות. זה היה חדר גדול עם חבורת-איקונין גדולה. אצל הפתל השני עמדה מטה גדולה, נקיה למדי, עם שמיתת-צמר-גפן מכסה טלאי-משי. אצל הפתל השלישי היתה קומודה. ומשֶׁנָּה הדבר; אך החל להתאים את המפתחות אל תיבות הקומודה, אך עלה באזנו צלצולם, מיד עבר כמו רעד בכל בדי עורו. שוב נתעורר בו חפץ פתאומי לעזוב הכל וללכת לו. אולם החפץ לא היה אלא רגעי: ללכת מפה עתה כבר היה מאַחַר יותר מדאי. הוא גם הצטחק, כמלעיג על עצמו, אלא שפתאום הכתה אותו על ראשו מחשבת-דאגה אחרת: לו נדמה פתאם, שהזקנה אפשר, חיה עוד ועוד תקום ממקומה. הוא עזב את המפתחות עם הקומודה וירץ אל הגֵנִיָּה, חטף את הקרדם והניפו שוב על הזקנה, אך לא הקריבו אליה. לא היה כל ספק, כי מתה היא. בהכפפו אליה ובהסתכלו בה שנית מקרוב, ראה ונוכח שגֵלְגֵלְתָה היתה רצוצה וגם קצת מְתָקָה ממקומה. הוא רצה למשש בה באצבע – וישב אחור את ידו, גם בלי זה היה הדבר גלוי. הדם הנוזל, בינתיים, נהיה על הרצפה לבצה שלמה. פתאם ראה על צווארה איזה פתיל. הוא משך בו, אבל הפתיל היה חזק ולא נִתְקַם, אגב היה בלוי שריו בדם. הוא נסה להוציאו כך, דרך חיקה, אבל דבר-מה, הפריע בעד זה.

מקצר-רוח הניף שוב את הקרדם בכדי לבקע בו את הפתיל ממעל, על הגוף, אך לא הרהיב עז בנפשו לעשות כדבר הזה, ובקשי רב, לאחר שלבֵּן את ידיו ואת הקרדם וטִפֵּל בזה רגעים אחדים, עלה לו לחתוך את הפתיל מבלי לנגוע בקרדם בגוף. הוא הסיר את הפתיל וירא, כי לא טעה: ארנק בקצהו. חוץ מזה היו על הפתיל שני צלמים, של עץ ושל נחשת וגם איקונין זוגי; והארנק לא גדול, זְמֶשֶׁאי, מגאל, עם חֶשֶׁק של בדיל, ומלא מאד. רסקולניקוב שָׁם את הארנק לתוך כיסו, מבלי התבונן אליו, את הצלמים השליך לזקנה על לבה, ובחטפו אָתוּ בפעם הזאת את הקרדם, מָהַר וחזר אל חדר-המטות.

הוא נחפז מאד, חטף את המפתחות ושוב התחיל לטפל בהם. אולם ההצלחה לא היתה במעשהו: המפתחות לא נכנסו לתוך חללי המנעולים. ולא רק מפני רעד ידיו, אלא גם מפני שהיה טוֹעֵה: הזאת הוא, למשל, שאין מפתח זה הולם לתבה זו, ואף-על-פי-כן הוא משתדל להכניסו. פתאם זכר ושער, שזה המפתח הגדול, עם הזיז המתנועע כאן מצד הקטנים, ודאי שאינו מתבנות הקומודה (השערה זו עלתה על דעתו גם בפעם הקודמת), כי-אם מאיזו מְזוֹנְדָה טמונה, ושבאותה מזודה, מסתמא, אָצוּר הכל. הוא עזב את הקומודה ומיד גחן אל תחת המטה, בדעתו "אוצרות" כאלה של זקנות עשירות נמצאים תחת מטותיהן. וכהשערתו כן היה: תחת המטה עמדה מְזוֹנְדָה הגונה, יותר מאמה ארכה, עם מכסה בולט של סְתָהֵן אדם ומסמרי-בדיל קטנים נעוצים בו. שן המפתח הגדול התאימה אל המזודה, וזו נפתחה לפניו. ממעלה, תחת סדין לבן, היתה מְנַחַת אדרת-ארנבת שאריגה מבחוץ היה אדם; אחריה שמלת-משי, מעטפת-צוואר, והלאה, בעמק, במְדָמָה, נצברו כל מיני סמרטוטים, קדם-כל התחיל לקנח את ידיו המלכלכות באדרת האַדְמָה. "אֲדָמָה, ובאדם אין הדם נֶכֶר כל-כך", התחיל להסביר לעצמו, ופתאם התעורר: "אלי! האם יוצא אני מדעתי?" – חלפה בו מחשבת-פחד.

אולם אך הגיע את גל הסמרטוטים, והנה מתחת האדרת נשמש ויצא שוֹעוֹן-זהב. הוא השתער על כל זה להפכה ולבדקה. ובאמת, בין הסחבות השונות נמצאו מערבים כלי-זהב – משכנות, כפי הנראה – צמידים, שרשרות, עגילים וכדומה. יש מהם שהיו שומים בנרתיקים ויש שהיו מקפלים, פשוט, בנֶר של עתונים, אבל בסדר ובזיהרות; הנירות היו כפולים וקשורים מסביב בפתילים. בלי כל שהיות התחיל למלא בחפצים אלה את כיסי מכנסיו ואת כיסי הפֶּלְטוֹ שלו.

הוא לא שם כל פדות וכל הבדל בין צרור לצרור ולא פתח את הנרתיקים; ברם, הוא לא הספיק לצבור הרבה...

פתאם נשמע, שבחדר השני, במקום שהזקנה מנחה, צועד מאן-דהו. הוא נעצר ונשתתק כמת. אולם מסביב היתה דממה; הרי שָׁרַק נדמה לו. פתאם עלתה ברור צעקה קלה, כאלו גנח מאן-דהו גניחה מקטעת ונאלם. אחר זה נשתררה שוב דממת-מות לרגע, או לשנים. הוא ישב שפוף אצל הארגז וחכה, כל עוד רוח בו, אך פתאם קפץ ממקומו, חטף את הקרדם וירץ מן החדר.

בלב החדר עמדה אלישבע, חבילה גדולה בידיה, והביטה נדהמה על אחותה ההרוגה, פֶּלַה חֲנֻרַת כְּבֵד וכמִחְסֵר־אוֹנִים לצעוק. בראותה את היוצא מחדר-המטות התחילה רועדת כעֶלְה רעידה תכופה, את כל פניה אחזה פלצות, אמרה להרים את ידיה, לפעור פיה, ואף-על-פי-כן לא צעקה, ולאט-לאט, אחורנית, התחילה לסור מפניו אל הפנה, כשהיא מביטה אליו מבט חודר ועקשני, אבל לא צועקת כאלו הושם מחנק לה לבלתי צעוק. הוא התנפל עליה בקרדם: שפתיה נעו מתוך קובלנה עצומה, כמו שמצוי אצל הפעוטות, כשהם מתחילים לפחד מפני דבר-מה, מסתכלים בפני הדבר המפחיד אותם ומתכוננים לבכי. וכל-כך היתה אלישבע אַמְלָלָה זו עלובה ונדכאה, עד שגם את ידיה לא נשאה להגן על פניה, אף שהתנועה הזאת היתה לכאורה, היותר טבעית והכרחית בשעה שכזו, כשהקרדם היה נטוי ישר לנכח פניה. היא רק מעט-מעט הרימה את שמאלה, שלא היתה עסוקה באחיזת החבילה, אבל לא אל פניה, כי-אם שלחה אותה מפניה אליו, אל העומד ממולה כמרחיקה אותו מעליה. חָדוּ של הקרדם בקע את מצחה כמעט עד קדקדה. היא נפלה בפשוט-ידיים. רסקולניקוב נתבלבל לגמרי, חטף את חבילתה, הוציא את החבילה מן היד – וירץ אל הפרוזדור.

הפחד לפת אותו יותר ויותר, ביחוד אחרי זה הרצח השני, הבלתי-צפוי, הוא השתוקק לברוח מפה במהירות היותר אפשרית. ואלו היה מכשר באותו רגע לשפוט מישרים, אָלוּ למצער, היה ביכלתו לראות ולהבין את כל קשי-מצבו, את כל האימה שבו, להבין, כמה הרפתקאות, ואפשר גם רציחות, עוד מוכנות לפניו, בכדי להקלט מכאן ולהגיע לביתו, כי אז יוכל מאד היות, שהוא היה משליך הכל אחר גוו והולך להודיע ברבים על מעשהו, ולא מתוך פחד הענש אלא מפני האימה והחבילה אל זה אשר עשה. הבחילה ביחוד עלתה וגברה בו מרגע לרגע. בשום אופן שבעולם לא היה קרב עתה אל הארגז, או גם נכנס החדרה.

ואולם איזה פזור-נפש, איזה המון-שרעפים, הלך ותקף אותו לאט-לאט. יש גם שכמו נפל לתוך מצב של שכחה, או יותר נכון, הוא היה שוכח את העקר ורודף אחרי הטפל. אגב, בהשקיפו אל המטבח ובראותו שם על הספסל דלי מלא עד חציו מים, השכיל לרחוץ בו את ידיו ואת הקרדם. ידיו היו מגאלות בדם ומתדבקות, את הקרדם הִשְׁרָה ישר במים, חטף מעל החרס שעל משקוף-החלון את חתיכת-הבורית הקטנה והתחיל בתוך הדלי, לשפשף את ידיו. כשגמר את זה הוציא גם את הקרדם ורגעים מספר, כשלשה-ארבעה, נקה את הנֶצֶב, במקום שטֵנַף בדם, ואפילו בבורית. אחר-כך קנה את כל זה בלבנים שנתבישו כאן במטבח על החבל ושעה אַרְפֶּה, בהתבוננות רבה, בדק את הקרדם לאור החלון. כל עקבות לא נשארו, ורק עץ-הנצב היה רטב עדין. בזהירות ובדִיקָנוּת שם את הקרדם בעניבה שמתחת לבגדו. לאחר כך, עד כמה שאפשר היה לעשות זה בחצי-האפל של המטבח, בדק את מעילו, מכנסיו, נעליו. מבחוץ, לכאורה, לא היו כל סמנים, ורק על הנעלים היו איזו כתמים. הוא הרטיב סמרטוט וקנה בו את נעליו. הוא, אמנם, ידע שאין בדיקתו בדיקה בדיקה, שאולי יש עליו איזה סמן הדוקר את העין, והוא אינו רואהו. אז נשקע בהרהורים ונצב בלב החדר. מחשבת-אפל מַעֲנָה ומְדַכָּא התעוררה בו, שהוא משתגע, עושה מעשה-שגעון, ושברגע זה אין בִּפְחוּ לא להבין דבר ולא להגן על עצמו, ושאוּלִי, בכלל, לא זה דרוש לעשות מה שהוא עושה... "אֵלִי! אֵלִי!" צריך לברוח, לברוח! "מלמל וירץ אל הפרוזדור. ואולם כאן נועדו לו פחדים, אשר, כמוֹבֵן, לא ידע כמותם מעודו.

הוא עמד, הביט ולא האמין למראה עיניו: הדלת מן הַפִּיָּאָה אל המדרגות, אותה הדלת, שבה צלצל ונכנס לפני שעה, לא היתה נעולה: יתר על כן, היא היתה פתוחה לרחב של כף איש; לא מִסְגֵר ולא בריח בכל העת, בכל העת הזאת! הזקנה לא סגרה אחריי אולי, מתוך זהירות, אבל, אלוהים! הן הוא ראה אחר-כך את אלישבע! ואיך לא שם אל לבו, איך לא שם אל לבו, שהן נכנסה היא דרך איזו דלת! הן לא דרך הפותל באה!

הוא מהר אל הדלת והניח עליה את הבריה מבפנים.

– אך לא, שוב לא זה! צריך ללכת מפה, ללכת...

הוא הסיר את הבריה, פתח את הדלת והתחיל להקשיב לעבר המדרגות.

הוא האזין והקשיב שעה אַרְפֶּה, באיזה מקום הרחק, כנראה, מתחת, אצל השער, צעקו והמו איזו קולות, שני קולות רבו וגדפו אחד את השני. "מה המה?...!" הוא חכה בסבלנות, לבסוף נאלם הכל דומיה, כאלו נגזר פתאם; הרבים נפרדו. הוא כבר רצה לצאת, והנה פתאם בדיוטה שמתחת נפתחה פתאם הדלת שאֵל המדרגות בשאון, ומאן-דהו התחיל לרדת למטה ואיזה זמר בפיו. "כיצד הם כל העת הולכים וסואנים כל-כך!" חלף הרהור במוחו. הוא סגר בעדו את הדלת שוב והמתין. לאחרונה נָדַם הפל. אין איש, ואולם כשכבר צָעַד צָעַד אחד על המדרגות, נשמע פתאם שוב קול של צעדים חדשים.

הצעדים האלה עלו ממרחק רב, מהתחלת המדרגות שמתחת. אבל הוא זכר אחר-כך בברור גמור, כי מן הצליל הראשון אשר עלה אז באזניו החל לחשוך, שאין פוֹנוֹם של אותם הצעדים אלא הלום, אל הדיוטה הרביעית, אל הזקנה. משם מה? האם היו עצדים מִיְחַדִּים כל-כך, מסמנים באיזה דבר? הצעדים היו כבדים, ישרים לא-נחפזים. הנה הוא כבר עבר את המדרגות של הדיוטה הראשונה, הנה התנשא עוד, עולה ועולה! נשמעה נשימתו הכבדה של העולה, הנה הוא כבר בדיוטה השלישית, הלום! ופתאם נדמה לו לרסקולניקוב, שהוא כאלו נקפא, שהוא כמו בחלום-בלהות: האויב מדביקו, הוא קרב, הוא רוצה להרגו – והרגלים כמו אָסְרוּ אל המקום, והידיים כאלו יָבְשוּ ואין להגיע בהן...

ובאחרונה, כשהאורח התחיל כבר לעלות במדרגות הדיוטה הרביעית, רק אז התעורר סקולניקוב פתאם פָּלוּ, והספיק במהירות ובחריצות לקפוץ ולשוב מן הפרוזדור אל החדר. אחר-כך אחז בבריה וישיטו על הדלת מבפנים בלחש, בלי השמעת קול. האינסטינקט היה בעזרו. כשכלה את זה עצר בנשימתו והתחבא מיד סמוך לדלת האורח הבלתי-נודע היה גם הוא כבר אצל הדלת. הם עמדו עכשיו איש אל מול פני רַעְוָהוּ כמו שעמד הוא לפני שעה עם הזקנה, מאזין ומקשיב – והדלת בינותם.

האורח שאף רוח ונשם נשימות כבדות אחדות. “עבה וגדול, כפי הנראה”, שער רסקולניקוב בלחצו את הקרלם בכף-ידו. באמת היה כל זה כמו בחלום. האורח אחז בפעמון הקטן ויצלצל בתזקה.

אך שקשק צליל-הפחים של הפעמון, מיד כמו חלף איזה דמיון תעתועים לפני רסקולניקוב, שהמוטלות בחדר התנדודו. רגעי מספר נטה און באמת ובתמים להאזין אל התנודה. האלמוני שקשק עוד פעם בפעמון, חכה זמן מועט, ופאם, בקצור עליו רוחו, התחיל בכל פחו למשוך בכפות-המנעול שבדלת, באימה הביט רסקולניקוב על הברייח המתרוצץ ובפחד קקה חכה, שהנה-הנה יתמוטט הברייח ויצא ממסגרותיו. ובאמת, זה היה לא מן הנמנע: כל-כך קזקה המשיכה. הוא אמר רגע להחזיק את הברייח בידו אך פלוני יכול היה להכיר בזה. ראשו שוב התיל מסתובב. “הנה אָפֶל בנופלים!” חלפה בו הרגשה אחת. אבל הבלתי-נודע התחיל לדבר, וזה השיב אליו רוחו מיד.

— אבל מה זאת, האם ישנות הן ככה או מי-שהוא שם להן מחנק? ארורות! — נהם פלוני כמו מתוך החבית — אי, אלינה איבנובנה, מכשפה זקנה! אלישבע איבנובנה יפת תאר ומראה! פתחנה! הוי, ארורות, האם ישנות הן, או מה?

ושוב בחמה שפוכה, משך פעמים עשר רצופות ובכל כחו בפעמון. ודאי, זה היה כאן כעין בן-בית.

ובאותו רגע ממש נשמעו פתאם מקרוב על המדרגות צעדים נְחִפְזִים, הלך וקרוב עוד אחד. תחלת בואו נסתרה מרסקולניקוב.

— האם אין איש? קרא הבא בקול מצלצל ועליז, בפנותו ישר אל המבקר הראשון שעדין לא פסק ממשיכת הפעמון — שלום, קוֹך!

“אם לשפוט על-פי קולו, הרי זה עלם צעיר” — עלה מדעת רסקולניקוב פתאם.

— השד יודע אותן, כמעט ששברתי את המנעול, — ענה קוֹך — והוא, מהיכן הוא יודע אותי?

— הרי לך! והרי לשלם, בהמברייגוס, זכיתי אצלו שלוש מערכות-בילרד רצופות!

— א-א-א-א-א...

— ובכן אינן בבית? משָׁנָה. ובכלל, טפשות נוראה. לאן יש לה לזקנה ללכת. לי דבר אליה.

— גם לי דבר, אבי.

— נו, מה לעשות? זאת אומרת: השיבנו לאחור! א-א-א! ואני אמרתי: אשיג הלואה! — קרא הצעיר.

— כמובן, נחזור, אבל כיצד קובעים עת, מזמינים — והולכים? הן בעצמה קבעה לי שעה זו, המכשפה. עשיתי דרך רחוקה. ואף אָנה היא משרכת דרכיה, הַשְׁדָּה, אין אני מבין! שָׁנִים על שָׁנִים יושבת היא בית המכשפה, רגליה בצקות ופתאם יצאה לטִיל!

— אפשר נשאל את השוער?

— מה?

— לאן הלכה ומתי תשוב?

הם... השד... לשאל... הן היא אינה הולכת לשום מקום... — והוא הניע עוד פעם בכף המנעול — השד, אין מה לעשות, ללכת!

— יחכה-נא! — קרא פתאם הצעיר — יִרְאָה נא. רואה הוא, כיצד הדלת מתפרדת מן המשקוף, כשמושכים?

— נו?

— שמע-מינה, שהדלת אינה סגורה על מסגר, כי-אם בברייח. השומע הוא, כיצד הברייח מקשקש?

— נו?

— איך אינו מבין? זאת אומרת, שאחת מהן נמצאת בבית. אָלו היו יוצאות שתיהן, כי אז היו סוגרות מבחוץ, ולא בברייח מבפנים. וכאן — שומע הוא, כיצד הברייח מקשקש? בכדי להסגר מבפנים, הן דרוש שימָצא מי-שהוא בבית, מבין הוא? היוצא מזה, שהן יושבות בבית ואינן פותחות!

— בא! באמת! — קרא קוֹך בתמהון — פלא — ובכן מה זה היה להן?! — והוא התחיל למשוך את הדלת בהסתערות רבה.

— יחכה-נא! — קרא שוב הצעיר — אל יוסיף למשוך! כאן יש דברים בגו... הן הוא צלצל, משך — והן אינן פותחות; שמע מינה, שהן שתיהן במצב של התעלפות או...

— מה?

— זה: נלך ונקרא לשוער. יעירן השוער משנתן.

– נכון! – ושניהם שמו פעמיהם למטה.

– יחכה-נא ישאר הוא כאן, ואני ארד לקרא לשוער.

– למה להשאר?

– מי יודע! ...

– אפשר ...

– אני הן מתעתד להיות חוקר-דין! כאן בלי-כל-ספק, בלי-כל-ס-פק דברים בגו – קרא האיש הצעיר בחם וְרָץ לרדת מעל המדרגות.

קוֹךְ נשאר, הרעיד עוד פעם בלאט את הפעמון, שהשמיע רק צלצול אחד; אחר-כך התחיל חֶרֶשׁ כחושב ומתבונן, להגיע את כף-הדלת, מושכה פעם אליו מרפה ממנה פעם, בכדי להִנְכַח שוב, שהדלת אינה אלא נעולה בבריח. אחר-כך גָחַן בנשימות כבדות והתחיל להסתכל בסדקו של המנעול; אולם בסדק זה מבפנים היה תחוב המפתח, ולפיכך אי-אפשר היה לראות בעדו כלום.

רסקולניקוב עמד ולחץ את הקרדם. הוא היה כחולם בהקיץ. הוא התכוון גם להִלָּחם בהם כשיִפְנֶסוּ. בשעה שהם דפקו ושוחחו ביניהם, עלה בדעתו לא אחת לשים קץ לדבר ולקרא להם. יש גם שהשתוקק לריב אִתָּם, לחרפם, לגדפם, להתגרות בהם, כל זמן שלא פתחו. “ימהרו יחישו” – חלפה הרגשה בו.

– בכל-זאת, השד ...

העת עברה, רגע, שני – איש לא בא. קוֹךְ התחיל מתנווד.

– בכל-זאת, חשד! ... – צָנַח פתאם ובאי-סבלנות עזב את מקום משמרתו ויָרַד גם הוא למטה, בחפזון ובקשקוש הנעלים על המדרגות. כל צעדים נדם.

– אֵלֵי, מה לעשות!

רסקולניקוב הסיר את הבריה, פתח את הדלת – דממה; ופתאם, מבלי לחשוב כבר כל-עקר, יצא, סגר היטב כפי האפשר את הדלת מאחוריו והתחיל לרדת.

הוא עבר כבר שלוש מעלות, והנה עלה פתאם שאון חזק מתחת, – לאן? אין מחפא, הוא התחיל לרשוץ לאחור, שוב על הבית.

– הוי, שד-היער, תפשוהו!

בצעקה התפרץ מאן-דהו מאיזה מעון מתחת, ולא ירד במרוצה, אלא כמו נפל מעל המדרגות, שואג בכל מלוא גרונו:

– מיקה, מיטקה, מיטקה, מיטקה, יקחך א-א-אפל!

הצעקה נגמרה ביבבה; הקולות האחרונים עלו כבר מהחצר; ושוב נָדַם הפל. ואולם באותו רגע התחילו אנשים אחדים, ששוחחו בקול רם ובתכיפות לעלות ברב שאון על המעלות. הם היו שלשה או ארבעה. באזנו עלה קולו המצלצל של הצעיר. “הם!”

מתוך יאוש גמור הלך הוא ישר לקראתם: יהיה מה שיהיה! יחזיקו בו – הפל אבד: יזכרוהו. הם כמעט שנפגשו כבר: ביניהם נשאר רק מעלות של דיוטה אחת ופתאום – הצלה! מעבר לשלבים אחדים, מימין, חדר ריק ופתוח, אותו החדר בדיוטה השניה, שהצִפְעִים עבדו שם, ועתה, כמו בכִּנְנָה, הלכו להם. הם הם, ודאי, אשר התפרצו ממנו זה כרגע בצעקה שכזו. הרצפה היתהמשוחה בששר מחדש, בלב החדר עמדו חבית קטנה וכלי של צבע עם מכחול גדול. כהרף-עין אחד התחמק ופָּרַח לתוך הדלת הפתוחה והסתתר אצל הפתל. בו בזמן שהם כמעט עמדו על הסף של מעלות הדיוטה השלישית, אחר-כך שמו הם פניהם למעלה ועברו אל הדיוטה הרביעית מתוך שיחה קולנית. הוא חכה רגע, יצא על בהונות רגליו וירץ למטה.

על המדרגות אין איש! בשער גם כן. בחפזון יצא אל הרחוב ופנה לשמאל.

הוא ידע היטב, הוא ידע היטב מאד, שהם הנם ברגע זה כבר בחדר, שהם התפלאו מאד בראותם את הדלת פתוחה, בעוד שלפני רגע היתה נעולה, שהם כבר מביטים על גופות ההרוגות ושלא יעבור רגע עד שימצאו פשר-דבר ויבינו שכאן היה זה עכשיו הרוצח ושהוא הספיק להִקְבֵּא באיזה מקום, לחמוק ולעבור עליהם, להִמְלֵט; אפשר, יבינו אפילו, שהוא ישב בחדר הריק עד שעברו הם למעלה, ובתוך-כך לא הָיָה שום אפן להרחיב צעדו ביותר, אף כי לקרן-הרחוב הראשונה נשאר לא יותר מצעדים מאה. “אולי טוב היה להכנס לאיזו חצר? לחכות עד יעבור זעם באיזה רחוב זר? לא, לא, צרה! ואולי להשליך את הקרדם לאיזה מקום? אולי לשבת באיזו עגלה? צרה! צרה!”

אבל הנה קרן הרחוב, הוא פנה אל הסמטה מת למחצה, כאן היה כבר מְצַל כמעט והבין את זה. כאן נתמעטה אימת החשד, ואף גדול ורב היה פה ההמון המתרוצץ, והוא נתערב בו כגרגיר-חול. ואולם היסורים של השעה האחרונה החלישוהו כל-כך עד שנשא רגליו בכבדות מְרִבָּה. הִזְעָה נטפה ממנו נטפים, נטפים; צָנְאָרוּ היה רטב. “הוי, שתית לרֵב!” קרא אליו מאן-דהוא, כשיצא אל המבוי.

כאן כמעט שלא ידע מעצמו דבר; זכרונו הורע ונתרופף עם כל צעד. הוא זכר, אף-על-פי-כן, שפתאם, בצאתו אל המבוי, נפחד מפני מעוט-האוכלוסין שבו, שעל-ידי זה הוא נעשה יותר נפר, ואמר לחזור אל הסמטה. למרות זה שהוא כמעט נפל לארץ מרב חולשה, דקדק לעשות הקף ולבוא לביתו מן העבר האחר.

לקוי בהכרתו, עבר גם את שער חצרו; למצער, רק בהיותו כבר על המעלות זכר את דבר הקרדם. ובאמת, הרי עדין היה לפניו ענין קשה מאד: להחזיר את הקרדם למקומו ובהסתר ככל האפשר. כמובן, שכבר לא היה בכחו לשקול ולמדוד, שמא מוטב לבלוי להחזיר כלל את הקרדם למקומו, אלא להשליכו, ולאחר-כך, לאיזו חצר.

ברם, הכל עבר בשלום. דלת מדורו של השוער היתה סגורה, אבל לא על מסגר. מזה אפשר היה ללמוד, שהשוער בביתו הוא. אולם לרסקולניקוב אבד אז כשרון-המחשבה במדה כזו, עד שנגש ישר אל המדור ופתחו. אלו היה השוער שואל אותו: "מה לך?", "כי אז, אפשר מאד, שהוא היה מגיש לו ישר את הקרדם. ואולם השוער לא היה במדורו, ורסקולניקוב הספיק להניח את הקרדם במקומו הראשון תחת הדרגש, ואפילו לכסותו בגור-עץ כמקדם. שום נפש חיה לא פגש אחר-כך עד הגיעו לחדרו; דלת מעונה של בעלת-הבית היתה נעולה. כשנכנס לדירתו, התנפל על הספה כמו שהוא. הוא לא ישן אבל היה כמתעלף. אלו היה מי-שהוא נכנס באותה שעה אליו, היה הוא מיד קופץ ממשכבו, ומשוע. שברים וקטעים של איזו רעיונות שרצו ורמשו כמוהו, אבל אף אחד מהם לא היה בכחו ללכוד, אף על אחד מהם לא היה ביכלתו לעמוד, גם אלו היה מתאמץ הרבה...

חלק שני

I

שכיבה זו נמשכה זמן ארוך מאד, לרגעים אמנם, יש שהוא היה כמו נעור, וברגע-י-יקיצה אלה היה גם מכיר, שהלילה בא זה כבר, אבל לקום לא עלה על דעתו, לאחרונה נשא עיניו וראה מסביבו אור כאור-היום. הוא שכב על הספה ופניו למטה, נדהם עדין מהתעלפות חושי. לאזניו הגיעו וחקרו מן הרחוב צנחות של אימה וזנעה, שאמנם בכל לילה היו מתחוללות מתחת לחלוננו בשעה השלישית. אותם הקולות העירו אותו גם הפעם: - "א! הנה השכורים! חוזרים כבר מבית-המרזח", חשב - השעה השלישית - ופתאם קפץ ממשכבו, כאלו טלטלהו מי-שהוא טלטלת-גבר. - "כיצד! כבר שלש!" הוא ישב על הספה - וכאן נזכר בכל! פתאם-לפתע, בכהרף-עין זכר את הכל.

ברגע הראשון כסבור היה, שהוא יצא מדעתו, קר נורא חדר את כל בדי עורו; אך קר היה בו גם תחלה, קר הקדחת שאחזה אותו זה כבר, עוד בשנתו. אולם עכשו תקפתו פתאם מן צמרמרת, שכמעט השיקה את שניו מתוך פיו, והכל רעד בו רעידה גדולה. הוא פתח את הדלת ונטה און שומעת: בכל הבית היה הכל שקוע בשנה. בתמהון בדק את עצמו ואת כל אשר מסביבו לו בחדר ולא הבין: כיצד עשה כדבר הזה אמש? לבוא, לבלוי לסגור הדלת אחרי ולהתנפל על הספה לא רק בבגדיו, אלא גם במגבעתו: זו התגוללה מעל ראשו והיתה מנחת כאן על הרצפה, סמוך לזכר. - "אלו נכנס לכאן מאן-דהו, מה היה משער? שאני שפור, אבל... הוא נחפו אל החלון. שם היה די אורה, והוא מהר והתחיל לבדוק את עצמו שוב, את פלו מכף רגלו ועד ראשו, את כל בגדיו; האם לא נשאר איזו סמנים? ואולם כך אי-אפשר היה לבדוק כראוי: רועד ממכות-קר התחיל להסיר מעליו את הכל ולעשות בדיקה חדשה. הוא הפך והפך בכל חוט וקרע, ומחסר-בטחון בעצמו, שנה ושלוש את הבדיקה. כמדמה, שלא היה שום דבר, שום סמן; רק על הציציות, אשר היו תלויות מתחת לשולי-מכנסיו הקרועים אצל העקב, נשארו עקבות עבים של דם קרוש. הוא חטף סכין-מקפל גדול וגזז את הציציות. יתר מזה לא היה דבר, כמדמה. פתאם זכר, שהארנק והחפצים, אשר הוצאו מארגזה של הזקנה, עודם מנחים בכיסו! עד הרגע הזה עוד לא עלה בדעתו להוציאם מכיסו ולהחביאם! לא זכר בהם גם בשעת בדיקת-הבגדים! מה זאת? - כרגע עמד והתחיל מוציאם במהירות רבה ומשליכם על החלון. לאחר שגמר לעשות את זאת ולאחר שהפך גם את כיסיו, בכדי להנכח שלא נשאר אתו דבר, העביר את כל קפת-החפצים לקרן-וניית. שם, מתחת, במקום אחד, היה קרוע נר-הכתלים, הנפרד מעל הפתל: אל תוך החלל הזה, למתחת הניר, התחיל מיד לתחוב הכל: - "נכנסו הכל! לא תראינה עיני את זה! ואף הארנק!" - חשב בשמחה, עמד מכרוע על ברכיו והביט במבט קהה אל הפנה, אל הפנצה שהתרחבה עוד יותר, ופתאם נרעד פלו מאימה: - "אלי, אלי, - לחש ביאוש - מה זה היה לי? האם זוהי הסתרה? וכי כך מסתירים?

אמנם, מתחלה לא חשב על חפצים; הוא חשב, שיהיו רק מעות במזמן, ולפיכך לא הכין מחבא לחפצים. "אבל עתה, עתה על מה אני בוטח? - וכי כך מסתירים? באמת, בינתי מסתרת!" - מתוך לאות מרבה ישב על הספה, ומיד אחזה שוב צמרמרת כבדה-מנשוא את כל גופו. בתנועה מכוונת גרף אליו מעל הכסא הסמוך את אדרת-החרף שלו, ששמשו לו בעבר אדרת-סטודנטים ושהיתה עדין חמה, אלא רבה פקלה בלויי-סחבות, ונתכסה בה; שנת-בעתה נפלה עליו שוב כרגע. חליש ואינגד.

לא עברו חמשה רגעים והוא קפץ שוב ממקומו וכמו בשגעון התנפל על בגדיו. - "איך יכלתי להקדם שוב, בשעה שלא נעשה עוד כלום! הרי כך הוא, כך הוא: את העניבה שאצל בית-השחי עוד לא הסירותי! שכחתי, על דבר שכזה שכחתי! סמן חותך שכזה! הוא נתק את העניבה ובחפזון נמרץ התחיל לפוצץ אותה ולתחוב את הגזרים אל תחת הכל לבין הלכנים. - "גזרי בד קרוע אין בהם בשום אופן לעורר חשד; כמדמה, כך!" - שני לעצמו בעמדו בלב החדר, ובשימת-לב מתוחה עד לכאב התבונן שוב מסביב, לרצפה ולכל מקום, אם לא שכח עוד דבר-מה נחוץ. מעין הוכחה ונאית התחילה לענות, שהכל, הכל לרבות פח-הזכרון, לרבות שקול-הדעת הפשוט, אבד לו. - "מה, האמנם זוהי כבר ההתחלה, התחלת הענש הבא? הנה, הנה - זהו?" ואמנם, גזרי הציציות, אשר גזר מתחתיות מכנסיו, התגוללו על הרצפה, בלב החדר, למראית עיניו של כל נכנס ראשון! - אכן, מה זה אתי?" - קרא שוב לנפשו, כאיש אשר כל עצה אבדה ממנו.

כאן עלתה על דעתו מחשבה משנה: אפשר וכל בגדיו מלכלכים בדם, אפשר והרבה כתמים על בגדיו, אלא שהוא אינו רואה, אינו מרגיש, מפני שתפיסתו נחלשה, נתפוררה... דעתו נטרפה... פתאם זכר, שגם על הארנק היה דם. - "המ! אם כך, אז גם על הכיס ודאי שיש דם, שהרי אז שמתי ארנק לח בכיסו!" בכהרף-עין הפך את כיסו - ובאמת, נמצאו כתמים! - "הרי ששכלי לא אבד עוד לגמרי, הרי שעוד נשארו לי הדעה

וכה-הזכרון, אם נזכרתי בכגון-דא! – חשב בשמחת-נצחון ושאף רוח במלא עמק חזהו; - "פשוט, חולשה, קדרות, תעתועי החושים לרגע", והוא קרע בחזקה את כל הפיס השמאלי מעל מכנסיו. ברגע הזה האירה קרן-שמש את נעלו השמאלית: על הפוזמק, שקבלט מתוך הנעל, נראו כעין איזו סמנים! הוא חלץ את נעלו: - "אמנם, סמנים! כל קצה הפוזמק שרוי בדם"; כפי הנראה, לא ידע אז להקזר ולבלתי דרוך בשלולית הדם ההיא... אבל מה לעשות עתה בזה? איפה ישים את הפוזמק, הציציות, הכיס!"

הוא צבר כל זה בידיו ונצב באמצע החדר. – "לתוך הכירה? אבל הן ראשית-כל יתחילו לחפש בכירה. לשרוף? אבל במה? אפילו גפרורים אין. לא, מוטב לצאת ולהשליך הכך באיזה מקום, כן! מוטב להשליך" – חזר בפני עצמו, בשבתו שוב על הספה, - "ומיד, ברגע זה, מבלי שהיות...". אולם במקום לצאת ולהשליך, נפל ראשו שוב על הכר, ושוב הרעיד אותו קר נורא, ושוב נמשכה אליו אדרתו, ושעות ארפות אחדות הקזה למקטעין, שהנה מה טוב היה לצאת לאיזה מקום, בלי שהיות, ולהשליך הכל חוצה, מבלי השאיר זכר, מהר, מהר! פעמים אחדות התאמץ לקום, לעקור את עצמו ממשכבו, אבל לא יכל. רק לאחרונה העירה אותו לגמרי דפיקה עצומה בדלת.

– פתח נא! חי או מת? עד מתי תישן! – צעקה נסטסיה ונקשה באגרופה בדלת – שימים כלילות יבלה בישנה! ככלב! ככלב ממש! התפתח אם לא?! אחת-עשרה שעות.

– ואולי אינו בבית, - העיר קול גבר.

“המ! קולו של השוער... מה דרוש לו?”

הוא קפץ וישב על הספה, לכו דפק עד לכאב.

– ומי זה סגר בבריה מבפנים? – השיבה נסטסיה – הראיתם, התחיל להקסגר! שמא חושש הוא, שלא יגנבו אותו בעצמו? עורה, בר-נש, פתח!

“מה דרוש להם? למה השוער? הכל נודע, להתנגד או לפתוח? לאבדון...”

הוא התרומם קצת, כפף עצמו לפניו והסיר את הבריה.

כל גלגל חדרו היה כזה, שאפשר היה להסיר את הבריה מעל הדלת, מבלי רדת מעל הספה.

וכהשערתו כן היה: לפניו עמדו השוער ונסטסיה.

נסטסיה נתנה בו איזו עין משנה. הוא מצדו נתן בשוער מבט מקצף ונואש. השוער הושיט לו בשתיקה גליון-ניר אמץ מקפל וחותרם של פקידות עליו.

– פתקת-הזמנה, מן הלשכה, - מלמל לאחז שמסר את הגליון.

– מאיזו לשכה?

– אל הפוליציה מזמינים, אל הלשכה. כשאומרים לשכה, יודעים אל מה מתכוונים.

– אל הפוליציה?... למה?...

– ואני מהיכן עלי לדעת? מפקדים לבוא – לך! – השוער בחן אותו בעיניו, שם עין על סביבותיו ונפנה לצאת.

– מה, קלית לחלוטין? – העירה נסטסיה, אשר לא גרעה ממנו עין. השוער גם הוא הפנה אליו את ראשו. – מיום אתמול הוא מוטל בחם, - הוסיפה.

הוא לא ענה. בידו היה גליון-הניר, דבוק ומקפל ובלתי פתוח עדין.

– אל תקום, - נכמרו עליו רחמי נסטסיה, בראותה, שהוא משמיט את רגליו מעל הספה. אם חולה אתה, אל תלך: לא יחמץ. מה זה בדידך?

הוא נשא עיניו: בכף-ימינו היו הציציות הגזורות ממכנסיו, הפוזמק וקרעי הכיס השמאלי. הוא ישן אתם. מקץ הימים, כשהיה מהרהר על זה, היה נזכר, שגם בהקיצו למחצה מתוך חם-הקדחת, היה לוחץ את כל זה בכפו בכל תקף, וכך היה נרדם שוב.

– הראיתם, איזו סמרטוטים צבר לו וישן עמם, משל, כאלו היו אוצר נחמד... – ונסטסיה נתנה קולה בצחוקה החולני-העצבני, הוא נתן מיד את כל זה תחת האדרת ונעץ בנסטסיה את עינו. אף-על-פי שברגע ההוא קצר כח-שכלו להבין דברים כהויתם, הנה הרגיש בכל-זאת, שלא כך ינהגו בבן-האדם כשיבואו לאסרו. – “אבל... פוליציה?”

– רצונך בטח? רוצה? הנני להביא; נשאר...

– לא... אני אלך... מיד אלך, - דובבו שפתיו, בעמדו על רגליו.

– כלום יש בכחך לעבור גם את המדרגות?

– אעבור...

– כרצונך.

היא יצאה בעקבות השוער. מיד התנפל רסקולניקוב אל אור-החלון להסתכל בציציות ובפוזמק. – “ישנם כתמים, אבל אינם נִפְרִים ביותר; הכל נרפש, נתמעך ואבד צבעו. מי שאינו יודע מראש, לא יכיר מאומה. נסטסיה, אָפּוּא, לא יכלה לראות כלום מרחוק, תודה לַאֲלִי”. אז קרע ברעדה את החותם מעל פתקת-ההזמנה של הפוליצייה והתחיל לקראה; הוא קראה זמן מְרָבָה, ולבסוף הבין את הקרוא. זו היתה הודעה רגילה מן ה־“רבע” לבוא ביום הזה בחצי-העשירית ללשכת פקיד-הרבע.

“אבל מתי קרה לי כדבר זה? כשאני לעצמי הן אין לי שום מגע-ומשא עם הפוליצייה! ולמה דוקא היום?” – חשב בתמהון של מצוקה. – “אֲלִי, ימהרו, יחישו את מעשיהם!” לרגע קטן אחד כמעט שנפל על ברכיו להתפלל, אלא שמיד עמד בעצמו ולגלג, - לא על התפלה, אלא על עצמו. הוא התחיל להתלבש במהירות. “כאשר אבדתי, אבדתי – ואת הפוזמק אשים ברגלי!” – עלה פתאם בדעתו, “על-ידי האבק יתמעך עוד יותר, והסימנים יִמָּחוּ”. ואולם אך שם את הפוזמק ברגלו, מיד קרע אותו מעליה בגעל-נפש ובאימה. קרע, אבל אחר שְקוּל-הדעת, שפִּזְמַק אחר הן אין לו, נטל ושם אותו שנית ברגלו – ויתן את קולו שנית בצחוק. “כל זה בגדר היחסי, היחסי, כל אלה אינם דברים שבחיצוניות”, חשב כבדרך-אגב, רק בקצה כנף מחשבתו, בשעה שרָעַד בכל גופו – הֵן הִנֵּה לבשתי! הן סוף-סוף גמרתי בזה, שלבשתי!” ברם, הצחוק פָּנה מיד מקומו ליאוש מחלט. – “לא, לא לפי הפחות...” עבר רעיון בו. רגליו כושלות “מפחד”, מלמל בפני עצמו. הראש הסתובב וְכָאֵב מִחֵם. – זוהי ערמה! הם רוצים ללכוד אותי בערמה, לבלבלני ולהביאני לידי הודאה בכל”, המשיך לדבר אל עצמו, בצאתו אל המדרגות – רק רע מה שאני בהם של קדחת... במצב שכזה יכול איזה דבור שלא כהוגן להִמְלֵט מפִּי...”

בהיותו על המדרגות נזכר, שהשאיר את כל החפצים כך, בחור שבין הפתל ונִירו – וכאן אפשר שאחרי לכתו יבואו דוקא לעשות בדיקה בחדרו” – נזכר ונעצר בהלוכו. אולם איזה יאוש ואיזה רגש צִינִי בנוגע לאבדנו תקפו אותו פתאם. הוא נענע בידו נענוע של “מה- בכך” וילך הלאה.

“רק יחישו, ימהרו!”...

בחוץ היה שוב הבל-חֵם קשה מנשוא; בכל הימים האלה לא ירדה אף טפת-גשם אחת. שוב אבק, אבנים וסיד, שוב פֶּאֶשֶׁה מהחֲנִיּוֹת הקטנות ובתי-המרזח, שוב שכורים על כל צעד ושעל, רְכָבִים מְסֻבִּים בהרחבה. השמש הציפה ישר את פניו באור-יקרות, עד כי קשתה עליו הרָאִיָה וראשו נסתכסך לגמרי, - אותה ההרגשה המצויה אצל הקודח בצאתו פתאם החוצה ביום שמש בהיר.

בגשתו אל השער ברחוב של אתמול, העיף עין בסערת-מצוקה על אותו הבית... ומיד הסיר מבטו ממנו.

“אם ישאלו, אפשר שאגיד את האמת”, חשב בקרבו אל הלשכה.

לשכת-הפוליצייה היתה רחוקה ממעונו מהלך רבע פרסה. זה לא כבר עברה לדירה חדשה, לבית חדש, לדיוטה הרביעית. בעת שנמצאה הלשכה עוד בדירה הקודמת, נזדמן לשם פעם באקראי, אבל מאז עבר כבר זמן רב. הוא נכנס אל השער וראה מימין סֶלֶם של מדרגות, שממנו ירד בן-כפר ופנקס בידו: - “שוער, בודאי; והרי שכאן הלשכה”, והוא התחיל לעלות למעלה, מבלי דעת אל-נכון, אם כהשערתו כן היא. לשאל פי איש על איזה דבר שהוא – לא רצה.

“אָפּנֶס, אכרע על ברכי ואתְנֶה על הכל”... – חלף הרהור במוחו, בעלותו אל הדיוטה הרביעית.

הסֶלֶם היה צר, תלול וְכָלוּ מלא שופכין. כל המטבחים של כל המעונות בכל ארבע הדיוטות היו דלתותיהם פתוחות אל סֶלֶם-מדרגות זה כמעט כל היום. לפיכך היתה כאן באשת-מחנק אִימָה. למעלה ולמטה עלו וירדו שוערים ופנקסים תחת אצילי זרועותיהם, שליחים וכל מיני בריות, זכר ונקבה, מן הבאים אל הבית, דלת הלשכה הפוליציית אף היתה פתוחה לרְנָחָה. רסקולניקוב נכנס ונשאר עומד בביאה. כאן, כמו תמיד, עמדו וחפו איזו אכרים. באשת-מחנק היתה גם כאן לא-מעט, וחוזק ממנה נדף עוד עד לגעל ריח של צבע טָרִי, מעֶרֶב בִּפְפֶּר מִעֶפֶשׁ, מעל-פני הכתלים הצבועים מחדש, לאחר שעמד כאן זמן-מה, נמלך לעבור קדימה אל החדר הסמוך. כל החזרים היו קטנים ונמוכים. קצר-רוח אִים משך את רסקולניקוב הלאה, הלאה. איש לא הרגיש בו. בחדר השני ישבו וכתבו איזו כתבנים, שמלבושיהם לא היו הרבה יותר טובים משלו, בכלל, איזו כנופיה מְשֻׁנָּה למֶרָאָה. הוא פנה אל אחד מהם.

– מה דרוש לך?

הוא הראה את פתקת-ההזמנה.

– סטודנט הוא? – שאל פלוני, לאחר ששם עין בפתקה.

– כן, מי שהיה סטודנט.

הכתבן סקר אותו; אמנם, בלי כל התענינות. זה היה מין פרצוף פרוע ביותר עם איזה רעיון קפוא במבטו.

“מהלֵז אי-אפשר לדעת כלום, מפני שהכל אחת לוי” – חשב רסקולניקוב.

– ילך לשם, אל המזכיר – אמר לו הכתבן והורה באצבע על החדר היותר אחרון.

הוא נכנס אל החדר הזה (הרביעי על-פי הסדר), חדר צר ומלא קהל – קהל קצת יותר נקי במלבושיו מזה שבחדרים הקודמים, בין הקהל היו שתי גבירות, אחת, לבושה בגדי-אָבֵל דלים, ישבה אל השלחן לנֶכַח המזכיר וכתבה דבר-מה על-פי הקראתו. השנייה, אשה שמנה ואֲדָמָה מאד, עם כתמים בפניה, אשה בעלת-צורה ולבושה באיזה הדור נפרז, עם תכשיטים גדולים על חזה, עמדה מן הצד והמתינה לאיזה דבר. רסקולניקוב הושיט למזכיר את פתקת-ההזמנה שלו, פלוני שָׁם בה מבט קל ואמר: "יחכה", והמשיך את ענינו עם הגברת האֲבֵלָה.

רסקולניקוב שאף רוח. – "נראה, שלא זה!" לאט-לאט התחיל להתאושש, בכל פחו זרז את עצמו להתעודד ולהתאושש.

"איזו טפשות קלה, איזו אי-בהירות פעוטה שבפעוטות, והרי אני מוסר את עצמי בידיהם! המ... צר, שאין כאן אויר..." – הוסיף – אין מה לנשום... הראש מסתובב עוד יותר... וגם השכל...

הוא הרגיש בכל ישותו אי-סדר נורא. הוא חשש, כי לא יבליג על עצמו: הוא השתדל להִדְבֵק בדבר-מה, יהיה מה שיהיה, ולחשוב עליו, על אותו הדבר הצדדי, אבל זה לא עלה לו כלל. אמנם המזכיר ענין אותו מאד-מאד: עֵדִין היתה תשוקה בקרבו ללמוד איזה דבר מפניו, לרדת לסוף דעתו של זה. זה היה אדם צעיר מאד, כבן-עשרים ושתים, שצורתו השחרחרת והזריזה נראתה זקנה מכפי שנות בעליה, לבוש על-פי המודה היותר אחרונה, עם חריץ בשערותיו המסֻרְקוֹת והמְשֻׁמּוֹת, עם הרבה טבעות על אצבעותיו הלְבָנוֹת והמְצַחְחוֹת, עם שרשרת-זהב על חֻשְׁנוֹ. היה פה גם לועזי אחד, בן ארץ אחרת, והמזכיר דָּבַר אתו שתיים-שלוש מלים בשפת צרפת – ובאפן מספיק למדי.

לואיזה איבונבנה, מדוע אינה יושבת? – אמר כבדרך אגב לאשה האֲדָמָה והלבושה פאר, שעמדה על העת על רגליה, כִּאֲלוֹ לא הרהיבה בנפשה עז לשבת, אף שכסא ריק היה סמוך לה.

איך דֶאֱנָקֶע, - אמרה אותה אשה, ובלחש, ברשרוש משי, השמיטה את עצמה על הכסא. שמלתה הבהירה-הכְּהֵלָה, עם הסלסולים הלְבָנִים, נפרשה על-יד השלחן ככדור מעופף ותפסה כמעט מחצית החדר. נדף ריח תמרוקים. אולם הגבירה התבישה, כפי הנראה, על שהיא תופסת מחצית החדר ועל שריח תמרוקים נודף הימנה, ואם כי הצטחקה בפחדנות ובקצפה גם יחד, הנה אי-שלוֹתָה היתה גלויה.

האשה האבלה גמרה, סוף-סוף, את ענינה והתעתדה לקום פתאם, ובאיזה שאון, בתנועות של בן-חיל גמור וכשהוא מסובב עם כל צעד את כתפיו באפן מִיָּחָד, נכנס אופיצר אחד, השליך את כובעו עם הקוקרדה על השלחן וישב בכסא הרך. הגבירה לבושת-הפֶּאָר קפצה מיד ממקומה בראותה אותו ובאיזה מין התפעלות מְיָחָדָה התחילה להחוות קדה; אולם האופיצר לא שָׁם אליה לב, והיא לא הֵהִינָה כבר לשבת בפניו, זה היה סגן-פקיד-הרֵבֵע, עם שפם צהב בולטים משני עברי פיו ועם שֻׁרְטוּטֵי-פנים פעוטים ביותר, שלא הביעו אלא קצת העזה. הוא העיף על רסקולניקוב מבט אלכסוני, כעסני: תלבשתו של זה היתה גרועה ביותר, ולפיה לא היתה מדת ההכנעה של העומד שלמה ומלאה; למרות כל שפלותו, עֵדִין היתה לו הדרת-קומה, שלא לפי בגדיו. רסקולניקוב, מתוך חסר זהירות, הביט אליו ישר ובאריכות, באפן שהוא נעלב אפילו.

– מה לך פה? – צָנַח, מתפלא, כנראה, על שקרוע-בלוי שכזה אינו נופל מפני מבט-הברק שלו, של רום-מעלתו.

– קראו לי... על-פי הזמנה... – הפליט רסקולניקוב איזה מעֵנָה בדחק.

– זהו בנדון תביעת הכסף ממנו, מהסטודנט – מהר המזכיר להודיע, בהרימו ראשו מעל הנִגְרוֹת אשר לפניו – הנה! – והוא זרק לרסקולניקוב מחברת והראה לו בזה איזו פסקה: - יקרא!

"כסף? איזה כסף? – חשב רסקולניקוב – "אבל... הרי שבדאי לא זה!" והוא נרעד משמחה. פתאם נעשה לו קל עד למאד, קל עד למעלה מכל אמר ודברים. כל פֶּבֶד-העל הוסר מעל שכמו.

– אבל באיזו שעה היה עליו לבוא על-פי הפקדה, אדון נכבד?! – קרא הפקיד, שלא ידע על שום מה התרגז, ונפגע בכבודו, יותר ויותר: בפתקה כתוב: בתשע, וכעת כבר שתיים-עשרה שעות!

– את הפתקה הביאו לי אך זה לפני רבע שעה. – ענה רסקולניקוב בקול רם וכלאחר-יד; גם הוא כֶּעֶס פתאם ובאפן בלתי-צפוי, ולא עוד אלא שבכעסו זה מצא איזה ענג. – גם זוהי רבותה גדולה מצדי, שבאתי, למרות שאני חולה וקודח.

– יואֵל-נא לבלתי צעוק!

– אני איני צועק כל-עֶקֶר, כי-אם מדבר במתינות גמורה; ואדרבה, הוא צועק עלי; ואני סטודנט, ולצעוק עלי לא אֲרֵשָׁה.

חמת-הסגן בערה כל-כך, עד שברגע הראשון דבקה לשונו לחכו, ואך איזו מיני רסיסים נתזו מבין שפתיו. הוא קפץ ממקומו.

– יואיל להח-ח-רישו! הוא בבית הרשות. אל יתנהג בגסות, אדון!

– אבל גם בבית הרשות, - קרא רסקולניקוב – ומלבד שהוא צועק, הרי הוא גם מעשן סיגרה, זאת אומרת, שהוא אינו יוצא ידי חובתו כלפי קָלְנוֹ. – כשִׁצְאוּ הדברים האלה מפיו, הרגיש רסקולניקוב ענג לא ישער.

המזכיר הביא עליהם בבת-צחוק. הסגן מהיר-החֵמָה בא, כפי הנראה, בין המצרים.

– זה לא עסקו! – הוציא, לאחרונה, איזה קול-צוּחָה אי-טבעי – הנה יואֵל-נא לתת מעֵנָה על הטענה. אלכסנדר גריגורוביץ', יֵרָאָה לאדון הזה את הקובלנה. כסף תובעים ממנו! הראיתם, מין צפור שכזו?

– מה הדבר? – שאל רסקולניקוב את המזכיר.

– שכר-דירה תובעים ממנו. הוא מקיב או לשלם את כל המגיע עם כל ההוצאות, קנסות וכו' או לכתוב כתב-התחייבות, למתי יוכל לשלם, ויחד עם כתב-התחייבות זה לבלי לצאת מן העיר עד הפרעון ולבלי למכור ולבלי להסתיר את מטלטליו. התובע מצדו רשאי למכור את המטלטלין של אדוני ולנהוג עמו בכל חמר הדין.

– אבל... אני איני קיב לשום איש!

– זה לא עסקנו. אלינו הגיע שטר-שכירה זה, שזמן פרעונו עבר, והמחאה באה עליו כחך בסכום של מאה וארבעה-עשר רבל, שטר שהוא נתן לפני תשעה חדשים לאלמנה, האססורשה הקוליג'ית, זרניצ'ינה, ושעבר לידי יועץ-החצר צ'ברוב, ואנחנו, לפיכך, דורשים ממנו מענה.

– אבל הלא היא בעלת-בית?

– ומה בכך, שהיא בעלת בית?

המזכיר הביט עליו בצחוק-חסד של השתתפות, ויחד עם זה גם באיזה ששון-נצחון, כעל טירון בצבא, שזה אך החלו להשתפך עליו החצים הראשונים. מבט זה אמר: מה, אחא, עכשו איך אתה מרגיש את עצמך?

ואולם איזה, איזה ענין היה עכשו לרסקולניקוב ולכל אותם שטרי-השכירה והטענות והתביעות! האם כדאים היו כל אותם הדברים למשהו דאגה מצדו, אפילו לאיזו תשומת-לב! הוא עמד, קרא, שמע, ענה, שאל אפילו בעצמו איזו שאלות, אבל כל זה לא היה אלא באפן מכוונתי. נצחון האינסטינקט של שמירת-עצמו, ההצלה מן הסכנה המדכאה – הנה מה שמלא ברגע זה את כל ישותו, לבלי השאיר מקום לשום צפיה לעתיד, לשום נתוח, לשום שאלות ופתרונים, לשום פקפוקים. זה היה רגע של שמחה מלאה, ישרה, שמחת בעל-חי. אולם באותו רגע ממש התחוללה בלשכה סערה גדולה. הפקיד שהיה עדין קלו נרעש ובווער מחמת כבודו שנפגם זה עתה, בחפצו, כנראה, למלאות את הפגימה המכאיבה, התנפל בכל תקפו ועזו על הגבירה המפארה והאמללה, שהביטה אליו מרגע בואו ועד הנה בבת-צחוק, שאין כמותה לטפשותו.

– ואת ה... ה... וה... – שאג פתאם בכל מלא-גרונו (האשה האבלה כבר הלכה) – מה היה שם אצלך בלילה שעבר? א? שוב בושח וחרפה לכל הרחוב בגללך? שוב מהלומות ושכרות? אל בית-הסהר רוצה את? הן אני כבר דברתי לך, הן אני העידותי בך עשר פעמים, שבפעם האחת-עשרה לא תנקי! ואת שבת לסורך, את, ה... ה... וה!...

הנזר נפל מידי רסקולניקוב, והוא הביט פראות על האשה העדויה, שכל-כך חרפו אותה בפניה; אולם מהרה, אף-על-פי-כן, הבין את הדבר לאשורו, וכל הענין התחיל לבדח את דעתו. הוא שמע בענג, וקפץ היה בו לצחוק, לצחוק, לצחוק. כל עצביו יצאו במחול.

– אליה פטרוביץ'! – נסה המזכיר להתחיל בהרגעה, אלא שנפסק ויחכה לשעת-הפשר, בדעתו על-פי הנסיון, שהפורוצ'יק, מכיון שבא לכלל כעס, אין עוצרין בו בדברים, אלא צריך לאחוז בו בידים.

מה שנוגע לגבירה, הנה בראשית נפחדה ונרעשה, פשוט, מפני הברקים והרעמים; אבל – דבר משנה ופלאי – ככל אשר רבו ועבו החרפות והגדופים, כן נעשו פניה יותר ויותר חביבים, כן נעשתה בת-צחוקה כלפי הפורוצ'יק האים יותר ויותר מקסימה. היא רתתה על מקומה והקוּתה קדה בלי הפסק, פניה הביעו קצ-רוח וצפיה, שסוף סוף ירשו גם לה לפצות פה; ואמנם, משאלתה באה.

– כל ריב וכל מחלקת לא היה אצלי, אדוני הקפיטן – התחילה פתאם לזרוק מלים, כגל-עדשים, מתוך פיה, בשפת-רוסיה מהירה ובהבעה אשכנזית נמרצה – ולא שום שקנדל, והוא בא שכור, ואני הנני לספר הכל, אדוני הקפיטן, ואני איני אשמה... ביתי – בית-כבוד, אדוני הקפיטן, ומתנהגים אצלי באצילות, אדוני הקפיטן, ואני תמיד, תמיד איני רוצה בשום שקנדל. והוא בא לגמרי שכור, ואחר-כך בקש עוד שלשה בקבוקים, ואחר-כך הרים רגל אחת, והתחיל ברגל לנגן על הפסנתר, וזה לגמרי לא-טוב בבית-כבוד, והוא כל הפסנתר שבר, וכך לא יעשה, וזה לא מנמס, ואני אמרתי. והוא לקח את קרל ופצע את עינו, וגם פצע את עינה של הנרִיטה, ואותי הכה חמש פעמים על לחיי. וזה כל-כך לא דליקטי בבית-כבוד, אדוני הקפיטן, ואני צעקתי. והוא פתח את החלון והתחיל לילל כחזיר קטן על-פני חוץ, וזה לא יפה. איך אפשר לילל כחזיר קטן על-פני חוץ? פוי, פוי, פוי! וקרל משך אותו בפרק שלו מעל החלון, וזה אמתי, אדוני הקפיטן, שקרע את הפרק שלו. ואז צעק הוא, שבעלי ישלם לו חמשה – עשר רבל קנס. ואני בעצמי, אדוני הקפיטן, שלמתי לו חמשה רבל. וזהו אורח לא ישר, אדוני הקפיטן, ועושה שקנדלים! הוא, אמר, אני אדפיס עליכם סטירה גדולה, מפני שאני, אמר, בכל הגזיטין יכול לחבר עליכם.

– מן המחברים, כלומר?

– כן, אדוני הקפיטן, ואיזה אורח לא ישר, אדוני הקפיטן, כשבבית-כבוד...

– נו נו נו! די! אני הן התריתי בך, התריתי, אני הן התריתי...

– אליה פטרוביץ'! – קרא המזכיר שוב ברמיזה רבה. הסגן הביט עליו במהירות; המזכיר נענע בראשו נענוע קל.

– הרי לך, אפוא, לניזה איבנובה הנכבדה, פקדתי האחרונה, וזוהי כבר האחרונה, – המשיך הפורוצ'יק – אם רק עוד פעם אחת תחולל שערורה בבית-כבוד שלך, אז אלמד אותך "בִּלְק", כמו שאומרים המליצים. השמעת? הרי שסופר, מחבר, לקח בעד בגדו הקרוע חמשה רבלים "מבית כבוד"? הרי לכם המחברים שלכם! – והוא העיף מבט בוז על רסקולניקוב – לשלשום בבית-המרזח היתה גם-כן מין היסטוריה שכזו: גמר את סעדתו, ולשלם אינו רוצה: "אני אתאר אתכם בעד זה בסטירה". באניה בשבוע שעבר קרה גם-כן, שאחד מאלה גדף משפחה כבודה של

יועץ-שטטי, אָם וכת, בדברים הכי-מגנים. הנה לכם הסופרים, המחברים, הסטודנטים, המטיפים... טפו! ואת צָאֵי מפה! אני בעצמי אשים עין על ביתך... אבקררה בעצמי בימים האלה... ואז השמרי לך! השמעת?

לואיזה איבנובנה התחילה להשתחוות בחביבות נחפזה, ומתוך קדות והשתחויות לכל עבר נסוגה אחרונית והגיעה עד הפתח; אלא שבפתח עלתה באחוריה על אופיצר אחד בעל-קומה ובעל-צורה, בעל-פנים גלויים ורעננים ובעל-שערות לבנוניות, משפחות ועבות על לחיו. זה היה ניקודים פומיץ', בכבודו ובעצמו, פקיד-הרבע, לואיזה איבנובנה מהרה והשתחוה לפניו כמעט עד הארץ ובצעדים קטנטנים ותכופים, בחינת רקוד, פרוחה לה מן הלשכה.

– שוב רעם ורעש, שוב קולות וברקים, גלים, סערה! – פנה ניקודים פומיץ' בחביבות וידידות אל אליה פטרוביץ' – שוב הרעיש את לבו, שוב התגעש! – עוד על המדרגות שמעתי!

– מה-יש! – קרא אליה פטרוביץ' בהתרשלות אצילית (ולא בטא אפילו "מה-יש", אלא כעין "מ-ש"), נטל איזו נְרֹות ועבר אָמָם אל שלחן אחר, בהגיעו יפה את כתפיו עם כל צעד: לאשר הצעד, שמה תלך גם הפתך – הרי לנגד עיניו: מר מחבר, זאת אומרת, סטודנט, כלומר, מי שהיה סטודנט, וחובותיו אינו רוצה לפרוע, שטרות נתן ביד רחבה, מן המעון אינו יוצא, קובלנות נכנסות עליו בלי שיעור, ועדין יש לו תביעה עלי, שעשנתי סיגרה בפניו! בעצמו עושה מְמַעשים שלא יעשו, והנה התענגו נא על מראהו: הרי הוא כלו לפניכם, בכל הדרו!

– העניות אינה חטא, ידיד, אבל למה הדבורים! ידוע הוא: אבק-שֶרְפָה; לא עבר על מדותיו. אדוני בודאי סבל עלבון על-ידו, ולא יכל לעצור בעצמו, – המשיך ניקודים פומיץ' בפנותו בחביבות אל רסקולניקוב – אבל לחנם: זהו איש מְצִין, אומר אני לו, ורק אבק-שֶרְפָה, אבק-שֶרְפָה! נאחזה האש, בערה, כתבה – ואינה! והכל עבר! והשורה האחרונה: לב-זהב. גם בגודו קראו לו הפורוצ'יק אבק-שֶרְפָה.

– ועוד איזה גָדוד היה אותו גדוד! – קרא אליה פטרוביץ', שבע-רצון למדי מהשכחים שנאמרו בפניו אלא שמצא לנכון להראות עוד מקצת תרעמת.

נפשו של רסקולניקוב חשקה פתאם להגיד להם לְכֵלם דבר-מה נעים ויוצא מגדר הרגיל.

אבל אחלי, הקפיטן – התחיל בחריצות גמורה ופנה פתאם לניקודים פומיץ' יחדור נא, להבין גם את מצבי... אני נכון אפילו לבקש סליחה מכבוד הסגן, אם מצדי נהגתי כנגדו שלא כהוגן. אני סטודנט עני וחולה, נְדָקָה (הוא כך אמר: "נדכה") בגלל עניותי. אני מי שהיה סטודנט מפני שעכשו אין לי במה להחיות את עצמי, אבל אני אקבל כסף... לי אם ואחות בפלך... ישלחו לי... ואשלם. בעלת-ביתי היא אשה טובה, אלא שהיא כל-כך כועסת על שאבדו לי כל שעורי ועל שאיני משלם שכר-דירה זה החדש הרביעי, עד שהיא מונעת ממני גם את סְעֵדתי... והבין לא אוכל, מה טיבו של שטר זה!... עכשו היא דורשת ממני על-פי שטר-השכירה, ואיך אשלם לה, הגעו בעצמכם!...

– אבל הן זה לא עסקנו... – נסה שוב המזכיר להעיר.

– במטותא, במטותא, אני תמים-דעים עמכם לגמרי, אבל הרשוני לבאר מצדי – מהר רסקולניקוב לְמָלֵא את דבריו, בפנותו לא אל המזכיר, כי-אם אל ניקודים פומיץ', אלא שיחד עם זה השתדל בלכ מאמצים לחותיו, שדבריו יסבו גם אל אליה פטרוביץ', אף-על-פי שזה התחפש בעקשנות, שלבו נתון רק לכתבים, שהוא מחטט בהם, ולמדבר הוא בז ואינו שם אליו כלל לב, – הרשו גם לי לבאר מצדי, שאני גר אצלה כשלוש שנים, מאז בואי מן הפרובינציה, עוד טרם... טרם... אגב, למה אִמְנַע מהודות, שעוד מתחלה הבטחתי לה הבטחה, שאִשָּׂא את בתה, הבטחה בעל-פה, הבטחה חפשית לגמרי... זו היתה נערה... אגב, היא אפילו יִשְׁרָה בעיני... אף שלא במצב של התאהבות... במלה אחת, מעשה-נערות, זאת אומרת, רוצה אני לאמר, שבעלת-הבית הקיפה לי אז הרבה, ואני במדה ידועה נהגתי מנהג של... אני הייתי קל-בדעתי מאד...

– איש אינו דורש ממנו, שיספר את עניניו האינטימיים, וגם אין פנאי לשמוע, – הפסיקה אליה פטרוביץ' בגסות ובנצחון, אבל רסקולניקוב עצר בו בהתלהבות, אם כי פתאם הִקְשָה עליו הדבור מאד.

– אבל הרשוני-נא, הרשוני-נא לספר הכל... במדה ידועה... איך היה הדבר... מצדי... ואף שכל זה הוא למותר, מסכים אני לכם – אבל לפני שנה מתה הנערה ממחלת הטיפוס, ואני נשארתי דַיָר בבית כמו שהייתי, ובעלת-הבית כשעברה אל המעון הזה, אמרה לי... בידידות אמרה לי... שהיא בוטחת בי לגמרי... והכל... אלא שמא אני רוצה לתת לה את שטר השכירה הזה בסכום של מאה וחמשה-עשר רֶבֶל, ככל הסכום אשר חשבה, שאני חָיָב לה, הרשוני אפוא: היא אמרה בפרוש, שאם רק אתן לה את השטר הזה, תתן לי שוב בהקפה ככל אשר אחפץ ושלעולם, לעולם – אלה היו דבריה ממש – לא תשתמש בשטר זה, עד שאשלם לה בעצמי... והנה עכשו, כשאבדו לי כל שעורי, ואני סובל חרפת רעב, עומדת היא ותובעת ממני על-פי השטר הזה. מה אמר ומה אדבר על זה?

– כל אלה הפרטים הרגשיים, אדון נכבד, אינם נוגעים כלל אלינו. – שסעוהו בקצפה אליה פטרוביץ'. – הוא חָיָב לתת מענה וכתב-התחייבות; וזה שהוא הואיל להתאהב ושאר הטרגדיות שלו אינו שִׁיךְ אלינו כלל וכלל.

– נו, זוהי כבר... אכזריות... – מלמל ניקודים פומיץ', בהסתדרו מתוך ישיבה אצל השלחן, ובהתחילו גם הוא לחתום על נְרֹות, הוא נכלם משום-מה.

– יכתוב אפוא, – אמר המזכיר לרסקולניקוב.

– מה לכתוב? – שאל רסקולניקוב בגסות מִיְחַדָה.

– הנה אקריא לו.

לרסקולניקוב נראה, שהמזכיר התחיל להתייחס אליו יותר באי-כבוד אחרי הַנְדוּי, אך – מִשְׁנֵה הדבר – בו בעצמו נשתרר שויון-נפש מחלט בנוגע לכל דעת-אחרים עליו, והשנוי הזה נעשה בו במשך של רגע אחד בכהרף-עין. אלו היה רוצה להגות מעט, כי אז, מובן, שהיה מתפלא. איך אפשר היה, שהוא ידבר ככה עמהם לפני רגע, שהוא עוד יעמיס עליהם את רגשותיו? ומהיכן באו כל אותם הרגשות? עתה, להפך, אלו גם נמלא החדר הזה לא בפיקדי-הרבע, אלא בטובים מידידיו, גם אז לא היה מוצא בשבילם, כמִדְמָה, אף מלה אנושית אחת בלב; כל-כך התרוקן לְבוּ. הרגשה אפלה של בדידות מִעֵנָה, אין-סופית וְנִרְוּת גמורה לְפַל נתגלתה פתאם לנפשו. לא השפלות של השתפכות-נפשו לפני אליה פטרוביץ', וגם לא השפלות של הנצחון הפְּקִידִי עליו, הפכו את לְבוּ כך לפתע-פתאם. הוי, מה לו עתה ולנְלִוּתוֹ הוא עצמו, מה לו ולכל אותם האִמְבִּיִצִיּוֹת, הפִּרְוִצ'יִקִים, האשכנזיות, התביעות, הלשכות וכו' וכו'! אלו דנו אותו ברגע זה לשְׁפָה, כי גם אז לא היה מניע עפעף, וספק הוא, אם גם היה נוטה אֶזֶן לשמוע גזר-דינו. בנפשו התחולל הפעם דבר-מה חדש, פתאמי, לא נודע לו מתמול שלשום. לא שָׁכְלוּ הגיד לו, כי-אם השגה בהירה של חושיו, של כל כח-הרגשתו, כי לא רק בדברים שבלב, כאשר עשה זה עתה, אלא גם במה-שהוא אין לו לבוא אל אלה האנשים, ואפילו היו כְּלָם אחיו ואחיותיו, ולא פקיד-הפוליצייה, כי גם אז אין לפנות אליהם בשום אִפְן שבעולם; מעודו ועד הרגע לא הרגיש הרגשה מִשְׁנֵה ואימה כיוצא בה. ומה שעָנָה ביותר: זו היתה לא רק הרגשה, הכרה, הבנה; זו היתה גדולה מהרגשה, מהכרה, מהבנה; זה היתה ההרגשה הכי-עֲרָמָה, הכי מדכאה מכל אשר ידע בימי חייו.

המזכיר הקריא לפניו את הנוסח הרגיל של פתב-התְּחִיבוֹת: לשלם איני יכול, מבטיח אני לעתיד, מן העיר לא אצא, רכושי לא אמכור ולא במתנה וכו'.

– אבל הן הוא אינו יכול לכתוב, העט נופל מידו – העיר המזכיר, בהתבוננו בסקרנות אל רסקולניקוב – הוא חולה?

– כן... הראש... הלאה!

– זה הכל; יחתום.

המזכיר נטל מידו את הכתב ובא בדברים עם אחרים.

רסקולניקוב מסר את העט, אבל תחת לקום וללכת, הניח את שתי זרועותיו על השלחן וְנִלְטָ את ראשו בידיו. כאלו תקעו מסמר לתוך קדקדו. מחשבה מִשְׁנֵה באה אליו פתאם: לקום מיד, לגשת אל ניקודים פומיץ' ולספר לו כל המעשה של אתמול, הכל בפרטי פרטיות, ואחר-כך ללכת אתם אל מעונו ולהראות להם את החפצים אשר בַּחֹר, בַּפְּנֵה. התשוקה היתה כל-כך גדולה, עד שהוא כבר קם ממקומו בכדי למלאותה. – “ואולי צריך היה להמְלִיךְ עוד רגע” – חלף הרהור במוחו. – “לא טוב, בלי כל ישוב-הדעת להשליך המשא ארצה”. אולם פתאם נצב כהלום-רעם: ניקודים פומיץ' דבר בהתלהבות עם אליה פטרוביץ', והדברים הגיעו אליו:

– אי-אפשר את שניהם ישחררו. ראשית, הכל מוכיח כנגד. הגע בעצמך: למה היה להם לקרוא לשוער, אם הדבר הוא מעשה-ידם? למסור את עצמם, מה? ואם לשם ערמומיות? לא, ערמומיות כזו אינה מצויה! ועוד: את הסטודנט פִּסְטְרִיקוֹב ראו בכניסתו אצל השער שני השוערים ואשה אחת, ממש ברגע כניסתו; הוא הלך עם שלשה חברים ונפרד מהם אצל השער, וגם על המען שאל, עוד בפני חבריו. נו, היעלה על הדעת, שישאל על המעון, אם הוא הולך בכְּנָה שכזו? וקוץ, הרי זה טרם לכתו אל הזקנה ישב מתחת אצל הצורף, חצי שעה ורבע שעה בדיוק לפני שמוֹנָה הלך מאתו אל הזקנה. עכשו חָשׁוּב בדבר...

– אבל שמע-נא, כיצד נתגלתה אצלם סתירה שכזו: אומרים הם בעצמם, שדפקו בדלת ושהדלת היתה סגורה, וכעבור שלשה רגעים, כשבאו עם השוער, נמצאה הדלת פתוחה?

– הלא זהו הדבר: הרוצח ישב בלי-כל-ספק שם ונעל בעדו מבפנים; ובלי-כל-ספק היו תופסים אותו שם, אלמלא נשתטה קוץ ללכת בעצמו להביא את השוער, והוא בין כך הספיק לרדת מעל המעלות ולהמְלִיט. קוץ מצטלב בשתי ידו: “אלו הייתי נשאר שם, הוא אומר, היה הוא יוצא והורג אותי בקרדם”. “הגומל” הוא רוצח לברך, חֶ-חֶה!...

– ואת הרוצח לא ראה איש?

– וכולם אפשר שם לראות? הבית – תִּיבַת נַח, - העיר המזכיר, שהקשיב ממקום מושבו.

– הדבר ברור! הדבר ברור! – חזר ניקודים פומיץ' בהתלהבות.

– לא, הדבר אינו ברור כלל וכלל, - עמד על דעתו אליה פטרוביץ'.

רסקולניקוב הרים את מגבעתו וילך אל הדלת, אבל לא הגיע אליה...

כְּשִׁשָׁב אליו רוחו, ראה והנה הוא יושב על כסא, ומימינו תומך בו איזה איש, ומשמאלו עומד עליו גם-כן אישה איש, וביד האיש כוס צֶהְבָּה, מלאה מים צֶהְבִּים, וניקודים פומיץ' עומד לפניו ומביט בו בתשומת-לב רבה; הוא קם מעל הכסא.

– מה זה, הוא חולה? – שאל ניקודים פומיץ' קשות.

– הוא גם בחתמו על הכתב לא עצר פֶּח להחזיק בְּעֵט, - העיר המזכיר בשובו למקומו ולנְיָרוֹתיו.

– ומאימתי הוא חולה? – קרא אליה פטרוביץ' ממקומו, מתוך חטיטה בנְיָרוֹת. גם הוא, כמובן, התבונן לחולה בשעת התעלפותו, אולם מיד לאחר

שנתעורר זה, סר מעליו.

– מיום אתמול... – גמגם רסקולניקוב.

– ואתמול יצא מביתו?

– יצאתי.

– חולה?

– חולה.

– באיזו שעה?

– בשמונה בערב.

– ולאן, ירשה לשאול?

– אל הרחוב.

– חד וחלק.

רסקולניקוב ענה קשות, בהפסקות, פלו חנך כסיד, מבלי להוריד את עיניו השחורות, הבערות מפני מבטו של אליה פטרוביץ'!

– הוא כמעט נופל, ואתה... – נסה ניקודים פומיץ' להעיר.

– אין דבר! – אמר אליה פטרוביץ' באיזה בטוי מנחד. ניקודים פומיץ' רצה להוסיף עוד דבר-מה, אבל לאחר שנתן עין בפני המזכיר, שגם הוא הביט עליו בתשומת לב רבה, נשתתק. הכל נשתתקו פתאם. היה משנה.

– נו, טוב, טוב, – גמר אליה פטרוביץ' – אין אנו עוצרים בו יותר. רסקולניקוב יצא. הוא עוד הספיק לשמוע, שמיד אחרי צאתו נתעוררה פתאם שיחה חיה, שקולו השואל של ניקודים פומיץ' עלה בה ביותר... ברחוב שב אליו רוחו לגמרי.

“בדיקת הפוליצייה, תכף תהיה בדיקה!” – חזר בפני עצמו בהכחישו את צעדיו: – “הרוצחים חושדים בי!” הפחד הידוע לו אחז אותו שוב, מכף-רגלו ועד ראשו.

II

“ומה, אם כבר נעשתה הבדיקה? מה אם דוקא עתה אמצאם שם?”

אבל הנה חדרו. אין דבר ואין איש. איש לא היה. אפילו נסטסיה לא נגעה בשום דבר. אבל, רבון עולם! כיצד עשה לפני שעה כדבר הזה, להשאיר את כל אלה החפצים בחור?

הוא התנפל על הפנה, תחב ידו אל תחת נַך-הכתלים והתחיל לגרור משם את החפצים ולטעון בהם את כיסו. כל החפצים היו שמונה במספר: שתי תיבות קטנות, ובהן עגילים, או כדומה לזה – הוא לא התבונן כראוי; ועוד ארבעה נרתיקי-עור לא-גדולים, שרשרת אחת היתה פשוטה, מלככה בגליון של עתון, ועוד דבר-מה היה בגליון של עתון. אות-כבוד, כמנמה...

הוא שם הכל בכיסים שונים, בכיסי האדרת ובכיס הימני שנשאר במכנסיו, באפן שלא יהיה בולט ביותר. את הארנק לקח גם-כן אתו מתוך החפצים. אז יצא מן החדר, והפעם השאיר אותו פתוח לגמרי.

הוא הלך במהירות ובצעד נכון, ואף-על-פי שקש, כי שבור ורצוץ הוא כלו, הנה כח-הכרתו היה אתו. הוא נתקרא, פן ירדפו אחריו, הוא חשש, שבעוד חצי שעה, רבע שעה יצא צו להתחקות על עקבותיו; הרי שצריך היה בהקדם היותר אפשרי להסתיר כל מה שדורש הסתר. צריך היה להפנות מכל העסק הזה כל עוד נשאר בו קורטוב של כח, כל עוד בינתו מסגלה לאיזו פעלה... לאן אפוא?

זה החלט אצלו מכבר: “להשליך הכל לאיזו תעלה, למים – וסוף לדבר”. כך גמר אמר עוד בלילה, בשנתו הפכה, באותם הרגעים, – הוא זכר את זאת – שהוא היה משתער לקום ולצאת: “מהר, מהר, להשליך הכל”. אולם כעת הברר לו, שזה לא יעשה כל-כך על נקלה.

הוא התנוודד על חוף תעלת-יקטרינה זה כחצי-שער, ואולי יותר מזה, ופעמים הרבה שם עין על המורדות. בכל המקום אשר מצאן ואולם הרעיון להוציא לפעל את הדרוש לא היה יכול גם לעלות על הדעת: או שרפסודות עמדו שם, ממש אצל המורדות, וכובסות כבסו עליהן את לבניהן, או שסירות נסמכו אל המורדות ובכל מקום שרצו ורמשו בני-אדם. מלבד זאת על החוף הגלוי, אי-אפשר היה להסתר ממראית-העין; והרי הדבר מעורר חשד, שאדם אחד יורד בכונה אל המים, נצב על המורדות ומשליך דבר-מה מעליו. ומה, אם הנרתיקים לא יטבעו ויצופו למעלה? אין

ספק, שכך יהיה. והכל יראו. גם בלאו-הכי כל הנפגשים מביטים בו, מתבוננים אליו, כאלו הוא ורק הוא לוקח את כל לבם. – “למה זה? או, יוכל היות, שכך רק נדמה לי”, חשב.

לאחרונה עלה בדעתו, שיותר טוב ללכת אל הנִבְהָה. שם פחות עוברים-ושבים, החשש מפני מראית-עין פחות, ובכל אופן, יותר קל, והעקר – רחוק מאלה המקומות. אז תמה על עצמו: כיצד התנדד כאן, במקום מספן, יותר מחצי שעה, בשממון ובדאגה, ולא מצא עצה זו מקדם. יותר מחצי שעה אֵבֵד וְקָלָה לעמל ולתהו רק מפני שכך הִחַלְתָּ אצלו פעם בתעותי-בלהות-שנתו! הוא נצב בפזור-נפש ובשכחה עצמית קיצונית, וידע, כי נצב הוא, ובהכרח היה להחיש את מעשהו!

הוא הלך אל הניבה דרך רחוב ו; ואולם בדרך באה פתאם בלבו מחשבה חדשה! “למה אל הניבה? למה להשליך המימה? האם לא מוטב לבוא לאיזה מקום רחוק, אל האיים למשל, כמו אז, ושם, היכן-שהוא, בפנה בודדה, ביער, תחת איזה שיח, להטמין כל זה, ואולי גם לסמן את השיח ולזכרהו?” ואף-על-פי שהרגיש, כי אין ברוחו נכונה עד כדי לדון ברגע זה על איזה דבר בבהירות, הנה הרעיון נדמה לו לבלתי-מטעה.

אולם המקרה בא והסב את פני הדבר לעבר אחר: כשיצא מרחוב ו' אל המגרש, ראה פתאם משמאל מבוא לחצר אחת מְקֻפָּה כתלים שוממים. מימין לשער החצר, מן הכניסה עד עמק, עמק בה, נמשך פתל שומם ובלתי מסִיד של בנין-החומה הסמוך, בעל ארבע הִדְיוֹטוֹת. משמאל, גם-כן מן הכניסה ואילך, ממול הפתל היתה גדר-עץ, שנמשכה כעשרים צעד לעמק החצר, ואחר-כך יצא לפן שמאלה. זה היה מקום בודד ובלתי-מפֹּלֵשׁ, שאיזו חמרי-בנין היו מְנַחִים בו. הלאה, בעמק החצר, נשקף מבעד הגדר זוית של בנין-אבנים נמוך ונמלח בעשן, כנראה תֵּלֵק של איזה בית-חֹרֶשֶׁת עזוב. כאן, ודאי, היה איזה בית לעשית מרכבות, או למלאכת-המסגר, או כיוצא בזה; פה ושם, כמעט מן השער ואילך, השחיר אבק-פחמים מְרַבֵּה. “פה טוב היה להטיל הכל וללכת!” – עלה בלבו פתאם. בראותו, שאין איש בחצר, התגנב לתוך השער, ומיד נגלה לעיניו על הפתל מְרוֹב וממעל למְרוֹב (כרגיל באותם הבתים, שיש בהם אספוסוף של פועלים, שְׂתָפִים, עגלונים) רשומה בנתר ההלצה: “כִּהֵן אָסֵר לְתַנְיָה”. היה בזה יתרון גדול, כי דבר הִכְנָסוֹ הֵנָּה וְעָמְדוֹ במקום הזה לא היה עלול לעורר שום חשד. כאן צריך להשליך הכל ביחד ולהפְטֹר!

הוא פנה כה וכה עוד פעם, נתן את ידו בכיסו להוציא את החפצים, ופתאם ראה אצל פתל-החוף, בין השער והמְרוֹב, בְּרַחֲוֵק-מקום של אמה, אבן גדולה בלתי מְסֻתָּה במשקל של פוד וחצי בערך, מעבר לאותו הפתל, שהאבן היתה סמוכה לו, היה רחוב, מדרכה, נשמע משם קול צעדי העוברים, שמספרם לא היה קטן. אולם איש לא היה יכול לראות אותו, כל עוד לא יכנס לתוך השער. והיות שזה הדבר האחרון לא היה בגדר הנמנע, לפיכך צריך היה למהר.

הוא כפף עצמו אל האבן, אחז בראשה בעז, בשתי ידיו, אָמַץ את כל פחותיו והפְכָה על פניה. תחת האבן נתהוו מְשֻׁקֵּעַ לא גדול, ומיד התחיל להשליך לשם מכל הנמצא בכיסיו, הארנק נפל אחרון ולמעלה מכל, ועדין נשאר מקום פנוי במשקע. אז אחז שנית באבן ובסבוב אחד החזירה למצבה הקודם, עד שלא נָפַר בה כל שנוי, מלבד מה שכאלו הורמה משהו. אבל רסקולניקוב גרף עפר מסביבה וכבש ברגל בקצותיה. לא נראה דבר.

אז יצא מן החצר ושם פעמיו אל המגרש. ושוב תקפתהו לרגע אותה השמחה החזקה, הגדולה מנשוא, כמו לפני שעה בלשכה. “נמחו כל הסמנים! וכי על דעת מי יכול לעלות, לחפש תחת אבן זו? אבן זו, אפשר, מְנַחֶת פה מיום הִבְנוֹת הבית, ועוד תנוח פה כִּהֵנָּה וכהנה. וגם אלו היו מוצאים – מי יחשוב עלי? קץ לדבר! אין הוכחות!” – והוא נתן קולו בצחוק. כן, הוא זכר אחר-כך, שנתן קולו בצחוק עצבני, דק, בלתי-נשמע, ממשך, שלא פסק ממנו כל העת עד עברו את המגרש, ואולם בהכנסו על הבולִנֵר ק, במקום שפגש שלשום את הנערה, נטל צחוקו פתאם. מחשבות אחרות זחלו ובאו אל ראשו. נדמה לו גם-כן, שנורא ומכער הוא עכשו בשבילו לעבור על-פני אותו הספסל, שישב עליו אז, לאחר שהלכה הנערה, וחשב את מחשבותיו, וְשָׁקָשָׁה ונורא הוא להפגש שוב באותו השומר בעל-השפם, שלקח אז ממנו את עשרים הקופיות: “יקחהו השד!”

הוא הלך והביט מסביב פְּזוֹר-נפש ומְרַגֵּז. כל מחשבותיו הסתובבו עתה מסביב לאיזו נקדה עקרית – והוא בעצמו הרגיש, שאכן הנקדה הזאת היא העקרית, ושעכשו, דוקא עכשו, נצבה ממולו אותה נקדה עקרית פנים-אל-פנים, – ובפעם הראשונה בכל שני החדשים האחרונים.

“לעזאזל כל זה!” – חשב פתאם בחרון-אפו כי רב – החדשות הנה באו, תהינה חדשות ולעזאזל גם אותם החיים החדשים! ... מה נבער כל זה, אֵל! ... וכמה כזבתי ונִבְלַתִי היום! כמה השפלתני עצמי ושחקתי לפני אותו מְנַלֵּל אליה פטורוביץ! אבל – גם זה הבל! יורק אני על פְּלֵם וגם על זה שהשפלתני את עצמי ושחקתי! לא זה העקר! לא זה העקר!”

פתאם נפסק בהלוכו; שאלה חדשה, לגמרי בלתי-צפויה ומאד פשוטה, סכסכה את מחשבותיו והכתה אותו בתמהון-מרירות.

“אם באמת נעשה כל המעשה הזה בהכרה שכלית, ולא מתוך טפשות, אם באמת היתה לך מטרה ברורה ומסִימָה, כיצד עדין לא שמת עין אף פעם בארנק, ועד הֵנָּה אינך יודע, מה נפל לך לשלל, בעד מה קבלת עליך יסורים כאלה והלכת ועשית בהכרה מעשה שפל ומְגַנָּה שכזה? הן אתה הפצת לפני שעה להשליכהו המימה, את הארנק, עם כל החפצים, שגם אותם לא ראתי עוד ... הא כיצד?”

כן, זה כך; כל זה כך הוא. הוא, אמנם, ידע זאת גם מתחלה וכלל לא חדשה היתה אותה שאלה בשבילו; הוא ידע זאת גם בלילה, בעת שזה הִחַלְתָּ בלי כל שקלא-וטריא, אלא כדבר, שכך הוא צריך להיות, שאחרת אינו יכול להיות ... כן, הוא ידע כל זאת והבין הכל: הדבר הִחַלְתָּ כך כמעט עוד אתמול, באותו הרגע שישב סמוך לארגז וגרר ממנו את הנרתיקים ... כך! ...

“זהו מפני שאני חולה מאד” – החליט לאחרונה בקצה – “אני בעצמי דכאתי ושסעתי את עצמי, עד שבעצמי איני יודע מה שאני עושה ... וגם תמול, גם שלשום, גם בכל העת הזאת הייתי משסע את עצמי ... לכשאבריא ... אהדול מענות את עצמי ... נו, ואם לעולם לא אבריא? אֵל! מה קָצָה נפשי בכל זה?” ... הוא המשיך את הליכתו בלי הפסקות. הוא רצה מאד להתבדר באיזה אֵפֶן שהוא, אבל לא ידע מה לעשות ובמה להתחיל. הרגשה אחת חדשה, בלתי-מְצַלְחָה, נשתררה בו יותר ויותר, גְּדֵלָה בו כמעט מרגע לרגע; זה היה איזה גְּעֵל אין-סופי, כמעט פיזי, לכל הנפגש בו והמסובב אותו, גְּעֵל עקשני, זועם, מלא משטמה, נמאסים ומאוסים היו לו כל הנפגשים: פניהם, הלוחם, תנועותיהם. פשוט, הוא היה יורק מפני

מי-שהוא, היה נושך, כמקמה, אלו פנה אליו מי-שהוא בדבור אחד...

הוא עמד פתאם כשהגיע אל חוף ניבה הקטנה, אל אינסולי, אצל הגשר. "הנה פה הוא גר, בבית הזה" – חשב – מה זאת, כאלו מאלי באתי לרזומיחין! שוב אותה המעשיה, כמו אז... ואמנם מענין מאד: מאלי באתי אליו, או, פשוט, הלכתי לתמי ובאתי הלום במקרה? אחת היא; הן אמרתי... שלשום... שממחרת לאותו דבר אלך אליו... הרי אני הולך! כאלו עכשיו אין לאל ידי? מה?"

הוא עלה אל הדיוטה החמישית.

רזומיחין היה בביתו, בחדרו הקטן, והיה עסוק באותה שעה בכתיבה, ובעצמו פתח לו. זה כארבעה חדשים שלא ראו איש את רעהו. רזומיחין ישב בקלט, בחינת סמרטוט, בסנדלים על רגליו היחפות, פרוע-שער, לא מגלח ולא רחץ. רסקולניקוב העלה סקר של תמהון על פניו.

– מה אתך? – צנח רזומיחין, בהתבוננו אל רעו הנכנס ובמדדו אות מכף-רגל ועד ראשו; אחר כך נשתתק ושרק בשפתיו.

– האמנם הגיע? ימים רעים כאלה? הן אתה, אחי, עלית גם עלי, – הוסיף, בהביטו על מלבושיו של רסקולניקוב – נו, שוב אפוא, עיפית, כמובן! – וכשהלה נפל על הדרגש, שהיה עוד גרוע מהספה שלו, ראה רזומיחין פתאם, שאורחו חולה הוא.

– הרי אתה חולה ברצינות, היודע אתה זאת? – הוא התחיל למשש את דפקו; רסקולניקוב התיק את ידו.

– לא צריך, – אמר – אני באתי... זה הדבר; לי אין כל שעורים... ואמרתי... אגב, לי אין כל צורך בשעורים...

– היודע אתה? הרי אתה מדבר מתוך חם! – העיר רזומיחין, שהביט עליו בעין בוקנת.

– לא, לא מתוך חם... – רסקולניקוב קם מעל הדרגש. בעלותו לרזומיחין לא חשב על זה, שעליו יהיה, אפוא, להפגש אתו פנים-אל-פנים. עכשו קברר לו ברגע אחד מפי הנסיון, שברגע זה אין הוא מסגל בשום אופן ואפן להפגש פנים-אל-פנים עם מי שיהיה בכל העולם. כל

מקרתו השתפכה בו. הוא כמעט שלא נחנק בארס-האיבה לעצמו אז, כשעבר את מפתן חדר רזומיחין.

– הִיָּה שלום! אמר פתאם ויצעד אל הדלת.

– אתה, שמע, חֶפֶה, פרא-אדם!

– לא צריך, – חזר פלוני, בהתיקו שנית את ידו.

– ובכן, אם כך, למה באת, לכל הרוחות! דעתך נטרפה עליך מה? הן זה... כמעט מעליב. כך לא אתן לך ללכת.

– נו, שמע: אני באתי אליך, מפני שמלבדך איני יודע איש, אשר... יעזור לי... להתחיל... מפני שאתה טוב מכלם, זאת אומרת, נכון... ויודע לשפוט דבר... ועתה רואה אני, שאיני צריך כלום, שומע אתה, כלום, לחלוטין... כל טובה והשתתפות ממי שיהיה... אני בעצמי... יחיד... תנו לי מנוחה!

– אבל חכה-נא רגע, מְנַקֶּה-אַרְבֹּת! מְשַׁגֵּעַ האיש. לדידי – עֵשָׂה כחפצך, רואה אתה! שעורים ולקחים טובים גם לי אין, יקח אותם אֶפֶל, אבל בשער-הרוכלים יש מוכר-ספרים אחד, פרובימוב שמו, והוא בעצמו אינו אלא מין לקח טוב. אני לא אחליף ולא אמיר אותו עתה בחמשה לקחים ושעורים לבני-סוחרים. הוא עושה מיני "תוצאות" כאלו ומוציא חוברות מדעיות-פופולריות כאלו – ואיך הן נפוצות! ה"שערים" שלהן כשהם לעצמם – כמה נפלאים הם! הנה אתה טענת תמיד, שאני טֶפֶשׁ אני; חי נפשי, אחי, יש טפשים יותר גדולים ממני! עכשו התחיל להוציא גם קונטרסים לרוח הזמן; בעצמו אינו יודע בין ימינו לשמאלו, ואני, כמובן, מזרזו. הנה כאן יותר משני גליונות דפוס נוסח אשכנז – לדעתי, שְׂרַלְטִינִיּוֹת שאין כמותה לסכלות – בקצור, התכן הוא: האם גם האשה קרויה אדם? מובן מאליו שהמחבר מוכיח בחגיגות רבה, שאכן קרויה היא אדם. פרבימוב מכין זה לדפוס בשביל המחלקה "שאלת הנשים"; אני מתרגם; משני הגליונות ומחצה האלה יעשה הוא ששה; נוסף על זה הקדמה מפארה של חצי עמוד – ונוציא לשוק במחיר של חצי רֶבֶל. זכות הרבים! בעל התרגום הוא נותן לי ששה רֶבֶלִים לגליון, הרי שבעד כל הספר אקבל חמשה-עשר רֶבֶל. וששה כבר לקחתי דמי-קדימה. כשנגמור את זה, נתחיל לתרגם על התנינים שבפנים, אחר-כך סִמְנו לנו איזו בדויות משעממות מהחלק השני של Confessions – נתרגם; מאן-דהוא אמר לכרובימוב, שרוסו הוא, כביכול, מין רֶדִישׁ צ'ב שלנו. אני, כמובן, איני חולק עליהם – יקחם בכור-שטן! נו, רוצה אתה לקחת לתרגום את הגליון השני של: "מנין שהאשה קרויה אדם?" אם רוצה אתה, טול את המקור, טול עטים, נִרְ – כל זה הוא על חשבון המו"ל – וקח גם שלשה רֶבֶלִים: הואיל ואני לקחתי דמי-קדימה בעד כל התרגום, בעד הגליון הראשון והשני, הרי שלשה רֶבֶלִים נופלים ישר לתוך חלקך. וכשתגמור את הגליון – תקבל עוד שלשה רֶבֶלִים. ועוד דבר: בבקשה ממך, אל-נא תחשוב את הדבר לאיזו טובה מצדי, להפך, כשרק נכנסת, מיד עלה בדעתי שאני יכול להפיק ממך תועלת. ראשית, אני צולע קצת בישר-הכתיבה, ושנית, בנוגע לגרמנית, הרי אני לפעמים פשוט, שוואר, באפן שלרוב אני מחבר יותר ממתרגם, ורק זה ינחמני, שלפי זה יוצא עוד יותר טוב. נו, ומי יודע, אפשר שיוצא לא יותר טוב, כי-אם יותר רע... הנך נוטל או לא?

רסקולניקוב לקח בשתיקה את הדפים הגרמניים של המאמר, לקח שלשה רֶבֶלִים, ויצא מבלי הוציא הגה. רזומיחין שלח אחריו מבט תִּמְנָה. ואולם לאחר שעבר כבר רסקולניקוב עד קרן-הרחוב, שב פתאם על עקביו, עלה שנית לרזומיחין, הניח על השלחן את הדפים ואת שלשת הרֶבֶלִים, ושוב מבלי הוציא הגה, יצא.

– קורדיקוס אחז אותך?! – גער רזומיחין וחמתו בערה בו – מה אתה משחק קומדיות לפני?! גם אותי מעביר אתה על דעתי... אם כן למה אפוא

באת, שד?

– לא צריך ... תרגומים ... מלמל רסקולניקוב בִּרְדוּ מעל המדרגות.

– לאיזה שד אתה צריך איפוא? – צעק רזומיחין ממעלה. הלה הוסיף לרדת בשתיקה.

– אי, אתה! היכן דירתך?

מענה לא היה.

אולם רסקולניקוב כבר היה בחוץ. על גשר-ניקולי נזדמן ו להתעורר שוב פעם וכדבעי בגלל מקרה אחד בלתי-נעים כלל בשבילו. רָפָב אחד הלקה אותו על כתפו בשוט שבידו על זה, שלמרות אשר התרה בו שלש או ארבע פעמים, לא שמע רסקולניקוב מאומה וכפשע היה בינו ובין תחת רגלי הסוסים. הכאת-השוט העלתה כל-כך את חמתו, עד שהוא נרתע אל מעקה-הגשר (לא ידוע מפני מה היה מהלך באמצע הגשר, במקום שנוסעים ולא הולכים) והתחיל חורק שיניו. מסביב, כמובן, נשמע קול-צחוק.

– מתן שכרו בצדו!

– מנגל!

– מן המפורסמות הוא! מתחפש לְשָׁפֹר ודוחק עצמו אל תחת האופנים; ואתה הִנֵּה אחראי בעדו.

– עסק עשו להם מזה, רבתי, עסק...

אולם, בשעה שעמד רסקולניקוב אצל המעקה, הביט בקצף ובהעדר-בינה אחרי המרכבה המתרחקת וחכך את כתפו, הרגיש פתאם, שמאן-דהוא תוחב כסף לתוך כפו. הוא נשא עיניו; אשת-סוחר באה בשנים, במטפחת על ראשה ובנעלי-עזים, ואֶתָה נערה במגבעת ועם אהיל ירק, כנראה, בָּתָה. “קח, אבי. בשם אלהים”. הוא לקח והן עברו הלאה. המטבע היה עשירים קופיקות. לפי בגדו ומראהו אפשר היה מאד לחשבהו לעני, לקבצן ממש, הפושט ידו בשוק. ומה שנתנו לו נדבה של עשירים קופיקות, זה היה בודאי הודות למלקות שקבל. הן שהעירו רחמי האם ובתה.

הוא קמץ את המטבע בידו, צעד כעשרה צעדים והפנה את פניו אל הניבה, לעבר הארמון. השמים היו בלי עב קל, והמים – תכלת, חזון כה בלתי-נפרץ על הניבה. פֶּתַת היכל התפלה, שבשום מקם אין שרטוטיה מטיבים להסתמן מאשר פה על הגשר, בעמדך כעשירים צעד לפני אהל-הקדש ומסתכל בה, נוצצה בכל תפארתה, ודרך האויר השקוף אפשר היה אפילו להכיר כל הדור וכל עטור שלה. הכאב מהכאת השוט נשתתק, ורסקולניקוב שכח את כל הענין; מחשבה אחת בלתי-שוקטה וגם קצת לא ברורה מלאה אותו כלו. הוא עמד והביט אֶרְפוֹת ובעינים בוהנות למרחק; המקום הזה היה ידוע לו ביחוד. כשהיה מהלך לאוניברסיטה, וביותר כשהיה חוזר משם לביתו, אָרַע לו, אולי, מאה פעמים להתעכב בהלוכו במקום זה ממש, להסתכל בפְּנֵרְמָה נפלאה זו, וכמעט מדי פעם בפעם לתמוה על רֶשֶׁם אחד, רֶשֶׁם בלתי-ברור ודורש-פתרונים, שהיה מתקבל אצלו. קר אין-לו-פשר היה עולה אליו תמיד מזו הפְּנֵרְמָה הנפלאה; רוח אלם וְחֶרֶשׁ היה מלא בשבילו זה המראה הנהדר. בכל פעם היה מתפלא על הרֶשֶׁם הזעום והסתום הזה, ומפני אי-אמונתו בעצמו, היה דוחה את בקשת פתרון-החידה לימים יבואו. עתה חדר ועלה אליו פתאם בכל תִּקְף זכרון אותם השאלות והפקפוקים, ונדמה לו, שלא במקרה זכר אותם. צורה תמוהה ופראית היתה בעיניו כבר לזה גופא, שהוא התיצב ממש באותו המקום, כמקדם, מתעניין באותם העניינים והמראות, שהתעניין בהם... בעבר הקרוב כל-כך. כמעט למִגְחָךְ נראה לו הדבר, ויחד עם זה התפִּיץ לבו מכאב. באיזו מעמקים, באיזו תחתיות, כדבר המתעלם מתחת לרגליו, ראה עכשו את כל עֶבְרוֹ, ואת מחשבותיו הקודמות, ואת מטרותיו הקודמות, ואת עניניו הקודמים, ואת רֶשְׁמֵי הקודמים, ואת זו הפְּנֵרְמָה, ואתו בעצמו, והכל, הכל... נדמה, הוא הגביע עוף, והכל נעלם מעיניו... שלא במתפִּיץ עשתה ידו איזו תנועה, וְיִחַשׁ פתאם את המטבע בכפו הקמוצה. הוא פתח את פפו, הסתכל בִּ”נדבה” וישליכנה המימה; אז נפנה לאחוריו וילך לביתו. לו נדמה, שברגע זה גזז את עצמו כמו במספִּרִים מהכל ומכל.

הוא שב לביתו עם חשכה, זאת אומרת שבחוץ התנווד כשש שעות. היכן וכיצד הלך בחזירתו – לא זכר. הוא רעד כסוס עיף. הוא התפשט, שכב על הספה, משך על עצמו את האדרת, ומיד נפל לתוך מצב של שכחה עצמית.

הוא נעור בתוך חשכה גמורה מפני צעקה נוראה. אֵלִי, איזו צעקה! מיני קולות מְשֻׁנָּים כאלה, מין נהימה כזו, מין יללה, יבבה, חרוקי-שָׁנִים, בכי, מכות-רצח וחרופים-גדופים כאלה לא שמע ולא ראה מעודו. למעלה גם מכח הדמיון היה מין אכזריות חִתִּית, מין טְרוֹף-רגשות שכזה. בחרדה קם וישב על משכבו, ונשמתו פרחה ממנו מתוך ענוי והתחמצות-לב. אבל ההכאות, היללות והגדופים הלכו הלוך וגבור. והנה, לתמהונו המִרְבָּה, לקחה אזנו פתאם את קולה של בעלת-ביתו. היא גנחה, נהמה ויבבה במהירות, בחפזון; היא המליטה מלים משפתיה באפן שאי-אפשר היה להבינן, היא התחננה על דבר-מה – כמובן, על זה שיחדלו מהכותה. מפני הכוה בלי-רָחֵם על המדרגות. קולו של המִפְּהָ נעשה כל-כך אים מכעס וְחִמָּה, כל-כך צרוד, ואף-על-פי-כן לא פסק גם הוא מדבור, וגם-כן דבור נחפז, לא-מְבָרָר, נחנק. פתאם נרעד רסקולניקוב כעֶלָה: הוא הכיר בקול הזה; זה היה קולו של אליה פטרוביץ! “כאן ומכה את בעלת-הבית! הוא מכה אותה ברגליו מטיח את ראשה בשָׁלְפִים – זה ברור, זה נשמע מתוך הצלילים, הגניחות, ההכאות! מה זאת, חרבן העולם? נשמע היה, איך שמכל הדיוטות, על-פני כל המדרגות, נאסף המון; עלו קולות, קריאות; עלו אנשים, ירדו, דפקו, הקישו בדלתות, התגודדו. “אבל בעד מה, ואיך זה אפשר!” חזר בפני עצמו, בחשבו באמת ובתמים שבינתו נסתתרה. אבל לא, הוא שומע ברור יותר מדאי!... אבל, אם כך, הרי שמיד יבואו גם אליו, “מפני שבודאי אין זה אלא... בשביל אותו דבר... של אתמול... אלי!” הוא רצה לסגור את הדלת בעדו בבריה, אבל ידו לא יכלה למוש ממקומה... וגם ללא הועיל! הפחד עטף את נפשו בקרח הנורא... אבל, הנה, לאחרונה, התחיל כל אותו השאון, שנמשך לא פחות מעשרה רגעים, לקום לאט-לאט לדממה. בעלת-הבית נתאנחה וגנחה, אליה פטרוביץ עָיִן אֵיִם עליה וְחֶרְפָּה... אבל הנה, לאחרונה דומה, שגם הוא השפיל את קולו; הנה נשתתק... “האמנם הלך מפה? אלי!” אבל הולכת גם בעלת-הבית בבכי-תמרורים... הנה נסגרה הדלת בעדה... הנה ההמון מתפזר מעל המדרגות ואיש איש הולך למעונו – נאנחים, רְבִים, קוראים זה אל זה, פעם מרימים את קולם עד כדי צַחָה ופעם משפילים עד כדי לחש. כפי הנראה, רְבִים היו, מכל הבית נאספו. “אבל, אלי! וכי כל זה

אפשרי הוא? ולשם מה, לשם מה בא הוא לכאן?"

רסקולניקוב צנח בלי-כח על הספה, אבל שוב לא יכל לסגור את עיניו; הוא שכב כחצי-שעה בענויים כאלה, בהרגשה כזו של אימה אין-סופית, אשר כמותם לא ידע עוד מעולם. פתאם האיר את חזריו אור בהיר: נכנסה נסטסיה עם גר ועם קערה של מרק. היא התבוננה אליו, וכשראתה שאין הוא ישן, העמידה את הנר על השלחן והתחילה לסדר את כל אשר הביאה אֶתָּה: לחם, מלח, פנכה, כף...

— בודאי, מיום אתמול לא בא מאומה אל פיו. כל היום שוטט ושוטט. והקדחת בעצמותיו.

— נסטסיה... בעד מה הכו את בעלת-הבית?

היא בחנה אותו בעיניה.

— מי הכה את בעלת-הבית?

— עתה, לפני חצי-שעה, אליה פטרוביץ', סגן-פקיד-הרבע, על המדרגות... בעד מה הכה אותה כל-כך? ו... ולמה היה פה?

נסטסיה הביטה אליו ארְפֹּת בשתיקה ובפנים זועפים. הבטה זו היתה לו לא-לרצון, כמעט לחרדה.

— נסטסיה, מה את מחרישה? — רטן, לאחרונה, כבושה ובקול רָפָה.

— זה הדם, — ענתה, לאחרונה, בלחש וכמו לעצמה.

— הדם!... איזה דם? — גמגם, פניו חָרוּר, והוא התחיל להתיק עצמו אל הפתל. נסטסיה הוסיפה להביט עליו בשתיקה.

— איש לא הכה את בעלת-הבית — הביעה שוב בקול חד ומחלט. הוא הביט עליה כל עוד רוחו בו.

— באזני שמעתי... אני לא ישנתי... אני ישבתי... — גמגם ביתר בושה — אני הקשבתי זמן רב... בא סגן-הפקיד... על המדרגות נאספו הכל, מכל המעונות...

— איש לא בא. קול הדם צועק כך. זה תמיד, כשהדם אינו מוצא לו מקום, והוא מתחיל להקָרֵשׁ ולהכביד, באים החלומות הרעים... התאכל? מה?

הוא לא ענה. נסטסיה הוסיפה לעמוד עליו ולהסתכל בו.

— לשתות תני לי... נסטסיושקה.

היא ירדה למטה וכעבור שני רגעים הביאה אתה מים בפך של חרס לבן; אולם הוא כבר לא זכר מה שנעשה אחר-כך. הוא זכר רק, שגמא פעם אחת מן המים הקרים ומן הפך נשפך על חזהו. אחר-כך באה החלֶשֶׁוֹת.

III

הוא, אף-על-פי-כן, לא היה מחסר-חברה לגמרי במשך כל ימי מחלתו. זה היה רק מצב קדחתני, עם הזיות והכרה-למחצה. הרבה מאותן הזיות נזכרו לו אחר-כך. יש שהיה נדמה לו, שהמון רב הולך ונאסף סביבו, והאנשים אומרים לקחתו ולשאתו לאיזה מקום, נפלגים בדעותיהם עליו ונָצִיִּים. ויש שהיה רואה את עצמו פתאם יחידי בחדר, הכל הלכו להם, יראים מפניו, ורק לעתים רחוקות פותח מי-שהוא מהם את הדלת, כדי סדק, פְּקֻדוֹ של מחט, בכדי להביט עליו, מאימים עליו באצבע, חורשים עליו רעה, לועגים לו ומתקלסים בו. את נסטסיה זכר לפרקים מצויים, והנה היא יושבת אצלו; הבחן הבחין עוד אדם אחר, אדם מְבַדֵּל ומְצַיֵּן בין האחרים, אדם ידוע לו מאד, אבל מי הוא — לא יכל לברר לעצמו בשום אֶפֶן, ונצטער על זה צער גדול, וגם פָּכָה. פעמים היה נדמה לו, שהוא שוכב כבר כחֶדֶשׁ ימים, פעמים — שעוד לא קָלָא יום אחד. אבל **אוֹתוֹ הַדָּבָר** — אותו הדבר שכח לחלוטין, תחת זאת זכר לרגעים, שהוא שכח דבר-מה, דבר שאסור לשכחו — ונצטער, ונתענה, גנח, נפל לתוך מצב של חמת-שגעון, או של פחד נורא וגדול מנשוא. אז היה משתער ממקומו, רוצה לברוח, אבל תמיד היה מאן-דהוא עוצר בו בכח, והוא היה חוזר שוב לחולשה והתעלפות. לאחרונה שב אליו רוחו.

זה אָרַע בְּפֶקֶר, בעשור שעות. בשעת-פְּקֹר זו, בימים בהירים, היתה רצועת-שמש אֶרְכָּה משתטחת על פתל-חדרו הימני ומאירה את הזוית שאצל הדלת. אצל מטתו עמדה נסטסיה ועוד אדם אחד, לא נודע לו מתמול-שלשום, שהתבונן אליו בסקרנות רבה. זה היה בחור צעיר לבוש בקֶפְטָן, בעל זקן קטן וצביון-פרצופו של שְׁמֵשׁ בחברה מסחרית. מבעד הדלת הפתוחה למחצה נשקפה בעלת-הבית. רסקולניקוב התרומם קצת מעל משכבו.

— מי זה, נסטסיה? — שאל בהורותו על הצעיר.

— הראיתם, נתעורר! — קראה.

— נכון, נתעורר, — קרא גם השְׁמֵשׁ. ובעלת-הבית, שארבה לחולה בדלת, אך נודע לה, שהוא התעורר, מיד סגרה את הדלת ונסתתרה. היא היתה

בישנית מאז ומעולם, ותמיד היו קשים עליה כל מיני שיחות ודברים. שנותיה היו כארבעים וגופה עֵבָה ושמן, בבוֹתיה שחורות ועיניה שחורות, לבה טוב משמנונית ומעצלות, ותאר-פניה – רשאים לאמר: טוב מאד. אפס בִּישְׁנוֹתָה היתה יותר מכפי הצרך.

– הוא... מי הוא? – הוסיף רסקולניקוב לחקור ולדרוש בפנותו לזר בעצמו. אולם באותו רגע שוב נפתחה הדלת ונכנס – לאחר שכפף את עצמו קצת, מפני שהיה רם-קומה ביותר – רְזוּמִיחִין.

– איזה לול! – קרא בהכנסו – תמיד אני מטיח ראשי בו. ועוד שם “הדר” קָאָ לו! ואתה אחא, נתעוררת? מפי פִּשְׁנָקָה שמעתי זה כרגע.

– זה עתה נתעורר, – אמרה נסטסיה.

– זה עתה, – השמיע כהד השמש ובת-צחוק על שפתינו.

– ואדוני מי הוא ואיזהו, ירשני-נא לשאל? – פנה אליו פתאם רזומיחין – אני, אם יש את נפשו לדעת, הנני נְרִזוּסִיחִין, לא רזומיחין, כמו שהכל קוראים לי, אלא נְרִזוּסִיחִין, סטודנט, בן-אצילים, והוא – גבר-עמיתי. ואדוני מי הוא?

– ואני שָׁמַשׁ בקונטורה שלנו, של הסוחר שְׁלוֹפֶיב, ובאתי לרגל דבר אחד.

– יוֹאֵל-נא לשבת על כסא זה, – רזומיחין בעצמו ישב על השני מעבר השני לשלחן הקטן.

– ובכן טוב עשית, אחא, ששב אליך רוחך, – המשיך בפנותו לרסקולניקוב – זה היום הרביעי, שכמעט אינך אוכל ושוחה. אמנם, מעט מה השקוך מתוך כף קטנה. אני הבאתי אליך פעמים את זוסימוב. זוכר אתה את זוסימוב? בָּדַק אותך כדבעי, ומיד אמר, שאין כל סכנה – איזה דבר טפשי נכנס לך בראשך או בדומה לזה, איזו טפשות עצבנית, מְנָה פחותה נתנו לך, צנון וחזרת המעיטו לסעודתך, והרי סבת-המחלה, אָמֵר, אבל אין דבר, יעבור ויגיע וירצה. בן-חיל זוסימוב! הוא הולך ונעשה לרופא מְהֵלֵל. נו, ואת אדוני אין אני מעכב בכאן, – פנה שוב אל השמש, – רצונו להביע את הדרוש לו? רָאָה, רוֹדִיָה, מקונטורה שלהם באים אליך כבר בפעם השנייה; אלא שמקדם לא זה בא כי-אם אחר. מי היה אותו בן-אדם?

– יש לשער, ביום שלשום, נכון, זה היה אֶלְקָסִי סְמִיוֹנוֹבִיץ', משמש גם-כן בקונטורה שלנו.

– ואותו איש פָּקַח מכבודו, לא כן?

– נכון מאד, אלקסי סמיונוביץ' הגון ממני.

– גדולה ענוה. נו, ימשיך-נא.

– והנה על-ידי אֶפְנָסִי איבנוביץ' נְחָרוּשִׁין, שעל-אודותיו ודאי, כסבור אני, שמע לא-פעם, על-פי בקשת אמו של כבודו נשלחה לקונטורה שלנו הַמְחָאָה, – התחיל השמש בפנותו ישר אל רסקולניקוב – ואם דעתו של כבודו כבר מִיֵּשְׁבֶת עליו, הרי אני נכון למסור לו שלשים וחמשה רֶבֶל, היות שסְמִיוֹן סְמִיוֹנוֹבִיץ', על-פי בקשת אמו של כבודו, קבל מאֶפְנָסִי איבנוביץ' הודעה מְקֵדְמָה על זה. כבודו יודע את האיש?

– כן... זוכר אני... נְחָרוּשִׁין... – מלמל רסקולניקוב שקוע במחשבות.

– שומע הוא, את נְחָרוּשִׁין יודע כבודו! – קרא רזומיחין – הרי שכבר דעתו מִיֵּשְׁבֶת עליו! אגב אורחא: עכשו נוכחתי, שגם אדוני אדם פָּקַח הוא. נו! ימשיך. דברי חכמה נעים לשמוע.

– הוא הוא נְחָרוּשִׁין, אֶפְנָסִי איבנוביץ'; ועל-פי בקשת אמו של כבודו, שכבר שלחה פעם באפן הזה, על-ידי אֶפְנָסִי איבנוביץ', לא השיב אֶפְנָסִי איבנוביץ' את פניה ריקם גם הפעם והודיע ממקומו לסמיון איבנוביץ' בימים האלה, למסור לכבודו שלשים וחמשה רֶבֶל, כן ירבו.

– הנה ה"כן ירבו" הלז עלה לו ביותר. הצליח גם “באמו של כבודו”. נו, מה סבור הוא, “כבודו”, דעתו כבר מִיֵּשְׁבֶת עליו או עוד לא מִיֵּשְׁבֶת – הא?

– לדידי – זה לא עסק שלי. לי דרוש רק, שכבודו יואיל ויחתום על ההמחאה, ותו לא.

את שמו יעלה בידו לשרטט! – מה זה, הפנקס?

– הפנקס, הֵנָּה.

– יתן הֵנָּה. נו, רוֹדִיָה, התרומם-נא, אני אחזיק בך, ואתה שֶׁרְטַט לו רסקולניקוב. טול את העט, מפני שעכשו, אחא, נחוץ לנו מְמוֹן, יותר מנפת-צופים!

– לא צריך, – אמר רסקולניקוב ודחה מפניו את העט.

– מה לא צריך?

– לא אחתום.

– פו, שד, איך תקבל את הכסף בלי חתימה?

– לא-צריך... הכסף...

– מה? כסף לא-צריך? נו, אחא, מכזב אתה, אנכי עד! – ואל השמש פנה: – אל יצטער, בבקשה, זה כך, בעלמא... שוב נסיעה לאלף הששי. ואמנם, הֵלָה מְסַגֵּל לכגון זה גם ביום חל... אדוני הן אדם נבון הוא, ואני והוא נוליכהו בארחות היום ונציב לו יד בתבל, זאת אומרת, פשוט נציב את ידו במקום הדרוש ונוליכנה עד שיחתום. הבה!...

– מוטב שאבוא בעת אחרת.

– לא, לא; למה לאדוני להטריח את עצמו? הן הוא אדם נבון... נו, רודיה, אל תעכב את אורחנו... עיניך הרואות, שהוא מחכה – וברצינות התכוון לנהל בידו של רסקולניקוב.

– הנח, אני בעצמי... – אמר הֵלָה, נטל את העט וחתם את שמו בפנקס. השמש הניח את הכסף והלך לו.

– פְּרוּו! ועתה, אחי, לאכול אתה רוצה?

– רוצה, – ענה רסקולניקוב.

– מרק יש?

– מאתמול, – ענתה נסטסיה, שעמדה כל העת כאן.

– תפוחי-אדמה וגריסי-ארז?

– תפוחי-אדמה וגריסי-ארז.

– יודע אני בעל-פה. הביאי את המרק, וגם טה.

– הנני ואביא.

רסקולניקוב הביט על הכל בתמהון עמק ובפחד קָהָה. הוא גמר אמר בנפשו להחריש ולראות מה יעשה בו הלאה “כמדמני, שזה כבר לא בחלום” – חשב הוא – “כמדמני, שכל זה בהקיץ”...

כעבור רגעים אחדים שבה נסטסיה ומרק אָתָה בצרוף של הודעה, שגם טה יהיה בקרוב. למרק חָבְרוּ שתי כפות, שתי פנכות וכל כלי-המכשירין: למלח, לפלפלין, לחרדל – סדר, שלא היתה דוגמתו זה ימים רבים, המפה היתה נקיה.

– לא היה מזיק כלל נסטסיושקה, אָלו היתה פְּרִסקוביה פְּבִלובנה שולחת לנו גם... משלוח מנות של... זוג בקבוקי-שֶׁכֶר. אנחנו לא היינו מסרבים...

אי, אתה, קל-הרגלים! – רטנה נסטסיה והלכה להוציא לפעל את האמור.

רסקולניקוב הוסיף להתבונן אל כל זה במבט פראי ובהתאמצות כל הפחות. באותה שעה עבר אליו רזומיחין, אל הספה; בתנועות כבדות, דְּבִיּוּת, אחז ביד שמאל את ראשו, למרות זה, שהחולה יכול היה כבר להרימו בעצמו, ובימין הגיש למו-פיו כף-מרק, לאחר שנשב עליה פעמים אחדות בכדי לקררה. (זה היה לחנם: המרק היה כמעט צונן). רסקולניקוב בלע בצמא כף אחת, שניה, שלישית. אולם לאחר שהמספר הגיע לסכום ידוע, הפסיק רזומיחין את עבודתו פתאם והודיע, שבנוגע למכאן ואילך צריך להִמְלֵךְ בזוסימוב.

נכנסה נסטסיה, ובידה שני בקבוקי שֶׁכֶר.

– וטה רוצה אתה?

– רוצה.

– מהרי והביאי טה, נסטסיה, מפני שבנוגע לטה, דומה אני, שאפשר לקבל החלטה בלי חכמת הרפואה. אבל הנה שֶׁכֶר! – הוא עבר אל כסאו, הגיש לעצמו את המרק והבשר והתחיל לאכול במין תְּאָבוֹן שכזה, כאלו זה שלשה ימים אשר לא בא כל אכל אל פיו.

– ואני, אחא רודיה, סועד אצלכם אַךְ-חַת-הצהרים שלי באפן שכזה. מדי יום ביומו, – דבר עד כמה שפיו המלא בשר היה מְכַשֵּׁר לדבור, – וכל זה הודות לפְּשִׁנְקָה, בעלת הבית הזה, המכניסה אליה בכל לבה ונפשה אורח שכמותי, אני, כמובן, איני תובע בפה, אבל איני בא גם במחאה. והנה גם נסטסיה גם הטה. איזו “בריה”! נסטנקה, רוצה אַת בשכר?

– לֵךְ לשאול תחתית!

– מזגי לך. לא, חכי, אני בעצמי אמזוג לך. שבי אל השלחן.

ומיד סדר הכל, מזג את הכוסות, הפסיק את סעדתו ועבר שניתאל הספה. כמתחלה לפת בשמאלו את ראשו של החולה, הרימו והתחיל להלעיטו מן הטח בכף קטנה; בלי הפסקות ובמסירת-נפש מיוחדת נשב על המִשְׁקָה שבכף בפי. כאלו בצנזן זה, בפרוצס של הנשיבה, מנח היסוד העקרי של ההצלה והרפואה. רסקולניקוב החריש ולא התנגד, למרות זה שחש בעצמו די-אונים לקום ולישב על הספה בלי כל עזרה צדדית, ולא רק להחזיק בידו כף או כוס כי-אם אולי גם לקום וללכת. אלא מתוך איזו ערמה משנה, כמעט חִזְתִּית, הסכים פתאם בלבו להסתיר לעת-עתה את פחתיו, להתחפש אפילו, אם יש צורך, לחלש עדין בדעתו, ובתוך כך להאזין לכל הנעשה מסביבו ולהתחקות על כל דבר שרש. ברם, הוא לא הבליג על געל-נפשו: לאחר שגמא כעשׂר גמיאות עמד ושחרר פתאם את ראשו, דחה בתנועה קפריזית את הכף והשמיט את עצמו על הכר. למראשותיו היו עכשו מנחים כרים ממש: מנוצה רבה ובצפויים נקיים, – ואף את הדבר הזה ראה ושמר בלבו.

– צריך, שפִּשְׁנָקָה תשלח לנו היום מרקחת של גרגירים, בכדי שנעשה ממנה משקה בשבילו, – אמר רזומיחין בשוכו למקומו, למרק ולשֶׁכֶר.

– ומהיכן תקח היא לך גרגירים? – שאלה נסטסיה. הצִלְחָת הקטנה של הטח היתה נתונה על-גב חמש אצבעותיה הפרושות, ואת החמין סננה לתוך עצמה דרך חתיכת הסֶפֶר הקטנה שעל לשונה.

– גרגירים, ידידתי, תִּקְנֶה בחנות. רואה אתה, רודיה, כאן שלא בפניך היה מעשה רב. לאחר שאתה ברחת ממני, כרמאי בן רמאי, וגם את מקום-מושכך לא הגדת לי, עלה עשן נורא באפי והחלטתי למצאך ולענשך – ויעבור עלי מה. ועוד באותו יום נגשתי אל הדבר. והייתי מהלך ומהלך, שואל ודורש, דורש ומבקש! את דירתך זו שכחתי, או יותר נכון, מעולם לא זכתי, מפני שמעולם לא ידעתיה. נו, ואת דירתך הקודמת זכרתי רק שהיא ב"חמש הפנות", בית חֶרְלֵמוֹב. חפשתי, חפשתי ביתו של חֶרְלֵמוֹב זה – ויצא שהבית אינו כלל ביתו של חרלמוב אלא ביתו של בוך – ככה מתחלפות לפעמים ההברות ומביעות לידי טעות! נו, וכעסתי, כעסתי והלכתי ממחרת אל שלחן-האדריסאות – יהיה מה שיהיה – ושָׁנָה בנפשך: מצאוך שם בשבילי במשך של שני רגעים. אתה רשום שם.

– כְּשׁוֹם!

– שאלה היא; ודוקא את הגנרל קוֹבְלִיב חפשו שם במעמדי ולא מצאו בשום אפן. נו, הרבה יש לספר. אולם כאשר עליתי אליך, מיד נודע לי כל עסקיך, על עסקיך, אחי; את פֶּלֶם יודע אני; הנה אף היא ראתה: גם לניקודים פומיץ' התודעתי, גם את אליה פֶּטְרוֹבִיץ' הראו לי, גם את השוער נפגשתי, גם את האדון יִמְנֵטוֹב, אלכסנדר גריגורביץ', מזכיר-הלשכה, ולבסוף גם את פִּשְׁנָקָה – גֵּלַת-הכותרת; הנה אף היא (נסטסיה) יודעת... –

– הוסיף לקיקה של דבש, – מִלְמָלָה נסטסיה בצחוק-ערומים.

– מדוע אין היא ממתיקה את הטח, נסטסיה ניקיפורובנה?

– לך-לך, ראש כלב! – צוחה נסטסיה פתאם והתפרצה בצחוק. – הן שמי פֶּטְרוֹבִיבָה ולא ניקיפורובנה, – הוסיפה פתאם, לאחר שפסקה מצחוקה.

– נשים את הדבר אל לבנו. – נו, ובכן, אחר, בכדי שלא להאריך בְּדְרוֹשׁ: לכתחלה אמרתי להפיץ פה זרם אֶלְקָטְרִי, שיבער את כל המשפטים הקדומים מן המקום הזה בפעם אחת, אלא שפִּשְׁנָקָה נצחה. אני, אחא, לא צפיתי כלל, שתהא היא... מין... מין... כזו... אַה? מה דעתך?

רסקולניקוב לא ענה, אם כי לא הסיר מרעהו את מבט-הדאגה שלו אף לרגע, ועדין הוסיף להביט בו בעקשנות.

– ומאד, מאד, וממש כמו שנאמר, – המשיך רזומיחין, מבלי התפעל כלל משתיקתו של רעו ומאי-תשובתו, ולא-עוד אלא שהוספתו כאלו לא באה אלא לחזק דברי המענה אשר עלה לולקבל ממנו.

– בריאה משנה! – צוחה שוב נסטסיה, שהשיחה הזאת, כפי הנראה, גרמה לה ענג לאין-שְׁעוֹר.

– רע הדבר, אחר שמבראשית קפחת את מעשיך. אֶתָּה צריך היה להתנהג באפן אחר. הן היא, אגיד לך, בעלת אפי מִיְחַד במינו אלא שעל האפי נדבר אחר-כך... ואולם להביא לידי כך, למשל, שהיא תמנע אכל מפין – בתמיה!... או, למשל, ענין השטר... האם יצאת מדעתך, שבאת והתמתת?! או, למשל, אותה הסברה של נשואיך עם פֶּתָה, עם נְטִילָה נְגוֹרֹבְנָה, עליה השלום... אני יודע הכל! ואגב, רואה אני, שזהו מִיְתָר רך בלבך וְשָׁאֲנִי תְמוֹר; אתה סלח לי, אבל אגב-אורחא, ראיתי מעשה-כסילות ונזכרתי: מה דעתך, הן פרסקובנה פבלובנה, אחא, אינה כל-כך כסילה, כמו שאפשר לחשוב עליה לכאורה, מה!

– כן... סנן רסקולניקוב מבעד שניו, מתוך הבטחה לצדדין, במצאו שמישיחה זו אפשר לו להפיק תועלת, ושעל-כן צריך להחזיק בה.

– האם לא כן? – צָנַח רזומיחין בשמחה גליה על שנענה – אבל הלא גם לא חכמה גדולה. אַה? אפי מִיְחַד, מִיְחַד במינו! אני, אחא, במדה ידועה נמצא פה במבוכה, האמינה לי... בת-ארבעים הן היא בודאי. היא אומרת שלשים ושש – ויש לה על זה זכות גמורה. אגב, שבועה, שכל משפטי עליה הוא יותר שכלי, ולא נסיוני, מְתִפְיִיקָה גרידא; כאן נתהוותה בינינו, אחא, מין אֶמְבִּלִימָה שכזו – אֶלְגֶּבְרָה! איני מבין כלום! נו, כל זה הבל, אלא שהיא בראותה שאתה פסקת מהיות סטודנט, ששעורים אין לך ומלבושים אין לך, ושאחרי מות בתה אין לה כל סבה לחשוב אותך לקרוב לה, נְתָאֵמֵר: אם כן למה זה אנכי? והיות, שאתה מצדך סלקת עצמך לקרן-זוית וביחסים הקודמים לא החזקת, עלה בלבה לגרשך מן הדירה.

לדבר זה נתפונה מכבר, אלא שחסה על השטר. והרי אתה הבטחת לה, שאמך תשלם...

– זו היתה נְבִלָה מצדי... אמי בעצמה עומדת כמעט לחזור על הפתחים... ואני בזבזתי, בכדי שלא יגרשוני מן הדירה, ובכדי... שיאכילוני – קרא רסקולניקוב בקול רם וברור.

– זה דוקא עשיית כבד-דעת. אלא שכל הצרה היתה בזה, שנזדמן לה ה' צ' פְּרוֹב, יועץ-החצר ואיש-מעשה. בלעדיו לא היתה פְּשִׁנְקָה מעזה לעשות דבר, מדת הבושה גדולה בה ביותר; ואיש המעשה לא ידע פֶּשֶׁת, וראשית כל, מובן מאליו, הציג שאלה: היש תקוה לגבות על-פי השטר? התשובה היתה: יש, מפני שאם יש לו, אשר מהקצבה השנתית שלה בסכום ק"ה רַבֵּל תפרה את רודנקה שלה, אפילו אם יכבד עליה הרעב, ועוד אחות יש, שבעד אחיה תמכור עצמה לעבדות-עולם, על יסוד זה נבנה הבנין... מה אתה מתנדנד? לי, אחי, נודעו עתה כל מצפוניך, לא לחנם גלית הכל לפשנקה, בעת שהיית אתה ביחס של קרובים, ואני מדבר אליך כל זה מאהבתי אותך... כך הוא הדבר: אדם ישר ורָגֵשׁ יגלה לבו, ואיש-המעשה שומע ועושה את שלו. וכך עמדה ומסרה שטר זה, בתור פרעון-חוב כביכול, לַצ' פְּרוֹב זה, ופלוני עמד ותבע כהלכה, לא התפיש. מתחלה אמרתי, מיד כשנודע לי כל הדבר, לזרוק גם אצלו זרם מטהר, אלא שבינתיים נתהוותה ההרמוניה ביני ובין פשנקה ופקדתי לשים קץ לכל הדבר הזה, היינו, שעקרתי את הרעה ממקורה, בערבי סעדך, שאתה תשלם. אני ערבותי לך, רַע, שומע אתה? קראו לַצ' פְּרוֹב, נתנו לו עשרה רַבֵּלִים בעד "טרחתו", ואת השטר לקחו בחזרה, והרי אני מתכבד לשימו לרגליך – על דברתך מאמינים לך עכשו – הרי שלך לפניך, קחה וראה, שעשיתי בו קריעה כהלכה.

רזומיחין הוציא והניח על השלחן את שטר-השכירה; רסקולניקוב נתן בו עיניו, ומבלי הוציא הגה, הפנה את פניו על הקיר. בהתנהגות זו היה בכדי לפגוע אפילו באדם מעביר על מדותיו כרזומיחין.

– רואה אני, אחי, – אמר כעבור רגע – ששוב הסכלתי עֲשָׂה. אמרתי לפכח את עצבונך ולבדח את דעתך בפטפוטי, ויצא, כמְדַמָּה, ההפך: שהרגתי אותך.

– האתה היית האיש, אשר לא הכרתי בהם-הקדחת? – שאל רסקולניקוב, גם-כן לאחר שתיקת-רגע, ומבלי הפנות את ראשו.

– אני ולא אחר, ואף התרעם כבודו מאד על זה, ביחוד שהבאתי פעם את זַמְטוֹב אתי.

– את זַמְטוֹב?... המזכיר?... למה? – רסקולניקוב הפנה את ראשו במהירות ונעץ עיניו בְּרַזוּמִיחִין.

– אבל מה אתך... למה רגשת? להתודע אליך רצה הוא; בעצמו הביע את רצונו, מפני שרבות נדברנו בינינו על-אודותיך... וכי מהיכן הייתי יכול ללמוד כל-כך הרבה על-אודותיך, אם לא מפיו? אדם נעים הוא, אחא, נחמד... כמוכן, רק מצד ידוע. עכשו נעשינו לידידים; כמעט בכל יום הננו מתראים. הן אני קבעתי דירתך ברבע הזה. אתה אינך יודע עוד? זה עתה עברתי, גם אצל לְוִיזָה

הייתי אתו פעמים. זוכר אתה את לְוִיזָה, את לְוִיזָה איבנובנה?

– דברתי דבר-מה מתוך חֶם?

– שאלה היא! מוחו של כבודו היה מסכסך מאד.

– על מה דברתי?

– על מה? ידוע הוא, על מה מדברים מתוך חֶם... נו, אחי, בכדי שלא לאבד זמן לבטלה – אל הענין.

הוא קם ונטל כובעו.

– על מה דברתי?

– עוד הפעם! שמא אתה חרד על הסודות שגלית? אל תדאג: על הנסיכה לא הָגַד דבר. תחת זאת על הכלב האנגלי, ועל העגילים, ועל איזו שרשרות, ועל אי-הצלמים, ועל איזה שוער, ועל ניקודים פומיך, ועל אליה פטרוביץ' סגנו – על כל אלה דָּבַר הרבה. וחויך מכל אלה, הואיל כבוד-מעלתו להתענין הרבה בַּזְמֵק שלו, הרבה מאד. התאוננת: תנו לי את הַזְמֵק – הכל בעד הַזְמֵק אחד. זַמְטוֹב בעצמו חפש את הַזְמֵקאותיך בכל הזויות, ובידיו ממש, בידיו הממרקות והמְכֻסוֹת טְבָעוֹת, הגישם לך. רק אז שבה נפש כבודו למנוחתה, וימים כלילות אחזת את בלווי-הסחכות הללו בידך: אי אפשר היה לנתקם מתוך ידיך בשום-אופן. ודאי שגם עכשו נמצאים הם תחת שמירתך. ואף יש שהיית מתישב ומתחיל לבקש את הציציות של שרווליי מכנסיך, ובאיזו דמעות! אנחנו חקרנו ודרשנו: איזו ציציות? אבל אי-אפשר היה לברר דבר... נו, ובכן אל הענין! כאן שלשים וחמשה רַבֵּל; מהם אני לוקח עשרה, ובעוד שעתים אתן לך עליהם דין וחשבון, בינתיים אודיע גם לזוסימוב, אף-על-פי שבלאו-הכי היה עליו כבד להיות פה: השעה השתים-עשרה. ואת, נסטנקה, הרבי לבקר אותן, בזמן שאני לא אהיה, בנוגע לשתייה, או לשאר דברים, אשר יִרְשׁוּ לַכְבוֹד מעלת חוֹלְנו. ולפשנקה אגיד כרגע בעצמי את כל הדרוש! שלום!

– "פשנקה" הוא קורא לה! הוי, יָד עָרוֹם! – קראה אחריו נסטסיה; ולאחר כך פתחה את הדלת והתחילה להקשיב, אלא שלא הבליגה על עצמה ותרץ לַמְטָה. התענינותה היתה רבה יותר מדאי: על מה הוא מדבר שם עם בעלת-הבית; ובכלל, נראה היה, שרזומיחין קסם ללבה בקסמים.

אך נסגרה הדלת מאחרי נסטסיה, השליך החולה מעל עצמו את השמיכה וכנשוך-נחש קפץ מעל המטה. בקצרה-רוח רותח, מזעזע, צָפָה להליכתם של אורחיו, בכדי שיוכל מיד לגשת אל הדבר, אבל לְמָה, לאיזה דבר? – זה כמו להכעיס נשכח ממנו. – "אֵלִי! הגד לי רק אחת: היודעים הם את

הכל או עוד אינם יודעים? ומה, אם הם כבר יודעים, אלא שרק מתחפשים, מתגרים בי, כל זמן שאני שוכב, ואחר-כך יכנסו פתאם ויאמרו, שהכל יודע להם מכבר... מה לעשות אפוא? הנה זה שכחתי, כמו להכעיס; פתאם שכחתי, עוד לפני רגע זכרתי!..."

הוא עמד בלב החדר ובתמהוון-יסורים התבונן מסביב; נגש אל הדלת, פתקה, הקשיב; אבל זה היה לא זה. פתאם, כאלו הוא זכרונו, התנפל אל הפנה, במקום שהיה אותו חור, והתחיל לבדוק; תחב את ידו לתוך החור, פשפש שם – אך גם זה לא זה. הוא נגש אל הכירה, פתחה והתחיל מחטט באפר: הציציות מתחתיות המכנסים עם גזרי הכיס הקרוע התגוללו שם, כביום השליכם שמה, משמע, שאיש לא נגע בהם עוד ולא ראם! כאן נזכר על-אודות הפזמק, אשר ספר רזומיחין זה עתה. אמנם, הנה הוא על הספה תחת השמיכה, אלא שכל-כך נתמעך ונתלכלך מאז, עד שזמנטוב, כמובן, לא יכול להכיר בו כלום.

"כך, זמיטוב!... הלשכה!... ולמה קוראים אותי אל הלשכה? היכן פתקת-ההזמנה? אה! ערבבתי... זה קראו אז... גם אז בדקתי את הפזמק... ועתה... עתה הייתי חולה... ולמה בא זמיטוב הלום? למה קביאו רזומיחין?" – דובבו שפתיו באין-אונים, בשבתו שוב על הספה – "מה זאת? החלום-בלהות הוא, ההולך ונמשך, או בהקיץ הוא? כמדומה, בהקיץ... אה, נזכרתי: לברוח! לברוח אני צריך, במהירות האפשרית, לא ישנה, לברוח! כן... לאן? והיכן בגדי? נעלי אינן! הם החביאו! מבין אני! אה, הנה האדרת – לזה לא שמו לב! הנה גם הכסף על השלחן, ברוך השם! הנה גם השטר... אני אקח את הכסף ואמלט, ואשכור לי דירה אחרת, והם לא ימצאוני!... כן, ושלחן האדרסאות? ימצאוני! רזומיחין ימצא. טוב לי לברוח לחלוטין... הרחק... לאמריקה – ולירוק על קלם... וגם את השטר אקח... שם אמצא בו חפץ... מה עוד לקחת? הם חושבים, שאני חולה. הם אינם יודעים, שאני יכול ללכת, חע-חע-חע! אני על-פי עיניהם הכרת, שהם יודעים את הכל! צריך רק לעבור את המדרגות! נו, ומה, אם העמד שם עלי משמר, שוטרם? מה זאת, טה? והנה גם שכר נשאר, חצי בקבוק, שכר קר!"

הוא אחז בבקבוק, עם השכר אשר בו, ויגיחהו אל פיו בהנאה יתרה ובפעם אחת, כאלו בא לכבות את האש הבווערת בחזהו. אבל לא עבר רגע, והשכר פעל עליו את פעלתו, ראשו כבד ועל כל גבו עברה רעדה קלה, ואפילו נעימה. הוא שכב ונתכסה בשמיכה. מחשבותיו, שהיו גם בלאו-הכי חולות ומקבלות, נתבלבלו עוד יותר, ומהרה נפלה עליו תרדמה קלה ומתוקה. בענג רב מצא לו ראשו מקום על הכר, גופו נתעטף היטב בשמיכת-הצמר הרכה, שהיתה לו עכשו במקום האדרת הקרועה; הוא נאנח בלחש ויישן ישנה עמקה וחזקה, שנת-מרפא.

הוא הקיץ בשמעו, שמאן-דהוא נכנס אליו, פקח את עיניו וראה את רזומיחין, שפתח את הדלת לרנחה ונשאר עומד על המפתן בישוב-הדעת: להקנס או לא. רסקולניקוב התרומם בחפזון מעל משכבו והביט עליו, כמתאמץ לזכור דבר-מה.

– אה, אינך ישן, והרי גם אני כאן! נסטסיה, הביאי הנה את הצרור! – קרא רזומיחין למטה – תיכף-ומיד תקבל דין-וחשבון.

– כמה השעה? – שאל רסקולניקוב בשלחו מבטי-פחד מסביב.

– כן, אחא, ישנת כדבעי: ערב בחוץ, קרוב לשש. כשש שעות ישנת, בערך.

– אָלי! מה זה אתי!...

– מה יש? לחיים ולשלום! מה יש לך למהר? איזה קאיון הועדת והחסרת? עתותינו בידינו. אני מחכה לך זה כשלוש שעות: נכנסתי פעמים אחדות, אתה ישנת. הייתי אצל זסימוב פעמים: אינו בביתו! אבל אין דבר, עוד יבוא!... גם לרגל עסקי שלי נתעכבתי. הן אני עברתי היום לדירתי החדשה, עברתי לגמרי, עם דודי. עכשו הן דוד לי... נו, לעזאזל! אל הענין! תני הנה את הצרור, נסטנקה. נגש ונראה. ואיך אתה מרגיש עצמך, אחא?

– אני בריא; אני איני חולה... רזומיחין, אתה פה מכבר?

– אמרתי לך, חכיתי שלש שעות.

– לא, מקדם.

– מה מקדם?

– מאימתי התחלת לבוא לכאן?

– הלא ספרתי לך בצהריים. אינך זוכר?

רסקולניקוב שקע במחשבות. כל העבר נדמה לו כמו חלום. הוא מעצמו לא יכל לזכור בו, ולכן הביט במבט של שאלה על רזומיחין.

– הָם!... אמר פלוני – שכחתי. זה לא כבר עוד נדמה לי, שאתה עדין לא לגמרי... עכשו החלימתך השנה. באמת, פניך הוטבו הרבה. בן-חיל. נו, ובכן, אל הענין! כרגע תזכור. הבט-נא הנה, חביבי.

הוא התחיל לפתוח את הצרור, שכפי הנראה, התענין בו מאד-מאד.

– זה, אחי, התאמין לי, העיק עלי ביחוד. שהרי צריך לעשותך לאיש. הננו נגשים. נתחיל ממה שמנח למעלה. רואה אתה קובע זה? – התחיל בהוציאו מן הצרור כובע רגיל וזול, ויחד עם זה יפה למדי – הוּאֵל-נא ושימו בראשך!

– לאחר-כך, – רטן רסקולניקוב בתנועות רגזניות.

– לא, אחא רודיה, אל תתנגד; אחר-כך יהיה מאחר, ואני תגזל שנתי כל הלילה, מפני שקניתי זה בלי מדה, ומי יודע אם יהלום אותך. בדיוק! – קרא בנצחון, לאחר שהושם הכובע בראשו של רסקולניקוב – ממש לפי מדתך! המִקְסָה לראשו של אדם, הרי זה הדבר הראש וראשון בתלָשְתוֹ, בחינת עדות ראשונה. טולסטיקוב, רעי טולסטיקוב מסיר תמיד את מגבעתו בהכנסו לאיזה מקום צבורי, גם כשאחרים אינם מגלים את ראשם. הכל חושבים, שהוא עושה זאת מתוך רגשי הכנעה ועבודות, ובאמת הספה היא אחרת: הוא מתביש מפני העטרה שבראשו; בִּישָן גדול הוא! נו, נסטנקה, הנה, למשל, לפניך שני אלה: מצד אחד אַחְשֶתְרָן זה (הוא העלה מתוך איזו פנה את המגבעת העגלה והמעוכה של רסקולניקוב, שלא ידוע משום-מה קרא לה אחשתרן) ומצד שני כובע-תכשיט זה – מי עדיף? הַעֲרָךְ עכשו, רודיה, את המחיר, כמה, לפי סברתך, נתתי בעד הכובע? וְאֵת, נסטיושקה? – פנה אליה בראותו, שהנשאל מחריש.

– עשרים קופיקות, צריך לשער, נתת במחירו, – ענתה נסטסיה.

– עשרים? שטיא! – קרא נעלב – בימינו לא תקנה בעד עשרים קופיקות אפילו מין חפץ שכמותך. שמונים! ואף זה רק מפני שאינו חדש לגמרי. אמנם תנאי התניתי: תבלה את זה – בשנה הבאה יתנו לך חדש בלי מחיר, חי נפשי! נו, עכשו נרד מן העליונים ונבוא אל התחתונים. ומראש הנני מגיד לך: בתחתונים הללו אני מתגאה! – והוא פרש לפני רסקולניקוב מכנסים אמצים מאריג-קיץ קל – לא תמצא בהם אף נקב כקופא דמחטא, אף כתם קטן שבקטנים, במלה אחת, מכנסים הגונים, אף כי לא חדשים, ומאותו הצבע גם המקטרן, כמצות המוֹדָה עלינו, ומה שהם יִשְׁנִים, הרי באמת אין זה אלא מעלה: על-ידי זה הם רפים ביותר, עדינים... רואה אתה, רודיה, בכדי להצליח בתבל די, לפי דעתי, רק לשמור על הסיזון: בתקופת טֵבֵת אל תבקש אספרגוס, ואז יֵאָצְרו ויִחְסְנו בכיסך רבלים אחדים; כיוצא בזה אתה מוצא בקניה זו. השתדלתי, שקנִיָה קיצית זו תספיק לך רק לעונת-הקיץ, שהרי בין כה וכה ידרוש הסתו חמר יותר חם, ואף את החדש צריך היה להשליך... אם לא מתאות-המותרות, הרי מחרבן פנימי. נו, הַעֲרָךְ! כמה לפי דעתך? – שני רבלים ועשרים וחמש קופיקות! וזכור, שוב בהוספת התנאי הקודם: תבִלֶה את אלה – לשנה הבאה תקבל אחרים חנם. בחנותו של פִּיִיִיב אין מוכרין באפן אחר: שלמת להם פעם כסף – יותר לא תשלם, מפני שיותר לא תלך לשם. נו, נגיע עכשו אל המגפיים – מה הם בעיניך? גם סקירה ראשונה מעידה, שאינם חדשים, אבל לירחים אחדים יספיקו, מפני שהסחורה הובאה מחוץ-לארץ וגם המלאכה מלאכת חוץ: המזכיר של הקונסוליה האנגלית מְכָרם בשבוע שעבר בשוק; הוא נִשָּׂאם ברגליו רק ששה ימים, אלא שנצרך לכסף. המחיר: רבל וחמשים. הצלחה?

– אבל אפשר שאינם לפי המדה! – העירה נסטסיה.

– אינם לפי המדה? וזה מהו? – והוא הוציא מכיסו מִגָּף ישן, מַעֲקָם, נקוב, מִכְסָה בבִּץ יבש, מגפו של רסקולניקוב – אני הלכתי בחברת זו המפלצת, ועל-פיה בחרתי לי לפי המדה. כל הענין הזה נעשה בכִנְנֵת הלב ולשמו של דבר. ובנוגע ללִבְנִים – על זה באתי בדברים עם בעלת-הבית. הרי, ראשית-כל: שלש פְתָנוֹת, כתנות-בד, עם פי-הצואר על-פי המוֹדָה... נו, ובכן: שמונים הפּוֹבֵע, שני רבלים ועשרים וחמש שאר-ירקות, סך-הכול: שלשה רבלים וחמש קופיקות; רבל וחצי המגפיים – מפני שנאים ומשִׁבְחִים הם ביותר – הרי ארבעה רבלים וחמשים וחמש קופיקות; הוסף על זה חמשה רבלים בעד כל הלבנים – בזה עשינו מסחר סיטוני – סך-הכל חשבון שוה: תשעה רבלים וחמשים וחמש קופיקות. נשאר ארבעים וחמש קופיקות נִפְיוֹן מטבעות נחשת – הוֹאֵל-נא לקבלן כאן, – ובאפן הזה, רודיה, יש לך עכשו חליפה שְׁלֵמָה, מפני שהמעיל העליון שלך, לפי דעתי, לא לבד שראוי והגון הוא עדין לאצטלא דא, אלא שיש בו איזו אצילות מְחַדָּת: כְּשֶׁשְׂרַמֵר ראש-הַחֲזָטִים תופר איזה בגד – מה יש לְדַבֵּר! מה שִׁינֵךְ לְפִזְמָקוֹת וכיוצא בזה, הרי אני מניח לך לעצמך לדאוג לזה, כסף יש אצלנו עשרים-וחמשה רבל. ולפשנקה ולשכר-דירה אל תִדְאָג; נדברתי אֵתָה: הקפה אי-מְגַבְלָה. ועכשו, אחי, תן לי להחליף עליך את לבניך, מפני שכל מחלתך עתה אינה, אולי, אלא בְּפִתְנֵךְ...

– הנח לי! איני רוצה! – השתמט ממנו רסקולניקוב, ששמע בגעל-נפש את כל צרופי-הדברים הבדחניים של רזומיחין על קניית הבגדים. – זה, אחי, אי-אפשר; למה, אפוא, הִפְחִיתִי את עקבי-נעלי! – הפציר בו רזומיחין – נסטיושקה, אל-נא יאדמו לחייה מבושה, אלא תעזור-נא – כך! כך! – ולמרות התנגדותו של רסקולניקוב החליף לו את לבניו. פלוני התנפל על המשכב ורגעים אחדים לא הוציא הגה.

“אימתי יִרְפו ממני!” – חשב – “בעד איזה כסף נקנה כל זה?” – שאל, לאחרונה, בהביטו אל הפתל.

– כסף? שאלה יפה! מכספך שלך. בִּפְקָר היה השִׁמְש; מאת וְחֵרוּשִׁין, אמא שלחה; או אולי גם זה שכחת?

– עתה נזכרתי... – אמר רסקולניקוב לאחר שתיקת-הרהורים אֲרָפָה וזועפה. גם פני רזומיחין זעפו, ובדאגה הביט על רעהו.

הדלת נפתחה, ואדם אחד נכנס, אדם גבוה ועָבָה, שגם הוא כאלו נודע קצת לרסקולניקוב מתמול-שְׁלִשׁוֹם.

– זוסימוב! סוף-סוף! – קרא רזומיחין בשמחה.

IV

זוסימוב היה אדם גבוה וְשָׁמֵן, בעל פנים נפוחים ונעדר-יצבע, מְגַלַח למשעי; שערותיו היו ישרות ולבנוניות, על עיניו היו משקפים ועל אצבעו הִצְבָּה מִחְלָב – טבעת-זהב גדולה. הוא היה כבן-עשרים-ושבע. לבושו היה – פִּלְטוֹ רחב, פְּרָנְטִי וקל, מכנסי-קיץ בהירים, ובכלל כל מה שהיה עליו היה רחב, פרנטי וחדש; לִבְנָיו – בלי כל דָּפִי, שרשרת-שעונו – מְסִיבִית. תנועותיו היו אטיות, כמעט רְשָׁלְנִיּוֹת, ויחד עם זה מְלֻמְדוֹת-חרוצות. הִפְרָטְנִיּוֹת שלו, שהוא אמנם היה מעלים עליהן בכל פחו, בִּצְבָצוֹ לרגעים, כל מִיָּדְעִיו חשבו אותו לאדם כבד, אלא שהיו מעידים בו, כי את המקצוע שלו יודע הוא.

– אני, אחי, הייתי אצלך פעמים... רואה אתה, הוא נתעורר! – קרא רזומיחין.

– רואה אני, רואה; נו, ובכן, כיצד אנו מרגישים את עצמנו עכשו, אה? – פנה זוסימוב לרסקולניקוב, בהתבוננו אליו בשים-לב ובשבתו אצלו על הספה לרגליו, במקום שהשתרע מיד כפי-האפשר.

– המרה-שחורה אינה עוזבת אותי עדין, – המשיך רזומיחין – זה עתה החלפנו את לבנו, ואף זה כמעט שהביא אותי לידי בכי.

– מובן מאליו; את הלבנים אפשר היה לדחות, כל עוד הוא בעצמו אינו רוצה... הדפק טוב, הראש, אף-על-פי-כן, עדין כואב קצת, אה?

– אני בריא, אני בריא לחלוטין! – עמד רסקולניקוב על דעתו ברגזנות, ופתאם התרומם מעל משכבו כשעיניו רבות ברקים, אבל מיד צנח שוב על הכר והפנה פניו אל הקיר. זוסימוב התבונן אליו בתשומת-לב.

– טוב מאד... הכל כמו שצריך להיות, – אמר בהתרשלות – האכל דבר-מה?

מסרו לו את פרטי הנדון ושאלוהו, מה מתר לתת לו לחולה לאכול.

– הכל מתר... מרק, טה... אבטיחים וקשואים, כמובן, אין מן הראוי לתת, נו, וגם בשר אל לתת, ו... נו, מה יש כאן להרבות בדברים!... הוא הביט ברזומיחין ופלוני הביט בו – הלאה כל הרפואות; ומחר אכנס... גם היום... נו, כן...

– מחר בערב אוליכהו לטיול! – החליט רזומיחין – לגן-יוסוף, – ואחר-כך נפנס גם לפלה די-קריסטל.

– מחר לא הייתי אני נוגע בו, אבל... קצת... נו, בעתו נראה.

– אה, חבל, הערב יש לי חגיגה בביתי – “חנפת-הבית” – צעדים מספר מפה; אלו היה גם הוא, שישכב, לכל-הפחות, על הספה בינינו! ואתה תהיה? – פנה רזומיחין פתאם לזוסימוב – ראה, אל תשכח, הבטחת.

– אפשר אפנס קצת, במאחר. וכי מה סדרת שם?

– אין דבר ביחוד: טה, יין-שרף, דגים מלוחים, פשטידה. הקרואים – משלנו.

– מי?

– כמעט פלם מבני המקום ומן החדשים, באמת; – אולי, מלבד דודי הזקן, שגם הוא, אמנם חדש אתנו: רק אתמול בא לפטרבורג לרגל איזו עסקים; אחת לחמש שנים אנו מתראים.

– מי הוא?

– מי שהיה פקיד פוסטה מחוזית כל ימי חייו... מקבל עכשו איזה פנסיה ושנותיו ששים-וחמש, לא כדאי לדבר... אני, אגב, אמנם אוהב אותו. פורפירי פטרוביץ' יבוא: ממנה לחקירת-דת-ודין... הן אתה יודע אותו...

– הגם הוא מבין קרוביך?

– הקרוב הכי-רחוק; אבל מה אתה מרעים פנים? וכי מפני שפעם נפלה קטטה ביניכם, הרי אתה נכון כבר לבלי לבוא?

– יורק אני עליו...

– וישפיר. נו, סטודנטים אחדים, מורה אחד, פקיד אחד, מגנן אחד, אופיצר אחד. זמיתוב...

– הגד לי, בבקשה, איזה דבר משתף יכול להיות בינך, או בינו – הוא הורה על רסקולניקוב – ובין איזה זמיתוב?

– הוי, אניני-הדעת! הוי, פרינציפים! כמעט שאין בך מתום: פלך פרינציפים. איש שאינו מעז להניד יד או רגל כרצונו, שלא על-פי הפרינציפ. ולדעתי: אדם טוב – זהו כל הפרינציפ, ושוב איני רוצה לדעת דבר. זמיתוב הוא אדם נפלא.

– ומקבל שחד.

– ומקבל שחד – ויורק אני על זה! יקבל לו כאות-נפשו! – צוח פתאם רזומיחין, כשהוא הולך ומתרגז שלא כדרך הטבע – וכי אני קלסתי לך על שהוא מקבל שחד? אני אמרתי, שהוא רק טוב על-פי דרכו! ואם באמת תתחיל לחפש אחרי טובים לכל דבר – כמה תמצא? בטוח אני, שגם בעדי, עם הכל-בכל, לא ישקלו אז אלא בצל מבשל אחד, ועוד ידרשו גם אותך להוספה!...

– זה מעט, אני אתן במחירך שני בצלים...

– ואני בעדך רק אחד! איני מתלוצץ! זמיתוב עודנו נער, ואני עוד אצרום את אזניו, מפני שעדין צריך להדריכהו בדרך טוב, ולא לדחוף אותו. בזה שתדחוף את האיש הבלתי-ישר בעיניך – לא תתקנהו, ועל-אחת כמה, אם האיש עודנו נער. לאט לך לנער, בנוגע לנער דרושה זהירות-

מְשֻׁנָּה. קובל אני עליכם, קהים פרוגרסיביים, שאינכם מבינים דבר! אין בכם רגש-הכבוד לאדם, ואף לא לעצמכם... ואם יש את נפשך לדעת, הרי יש לנו גם ענין מְשֻׁנָּה אחד.

– מענין היה לדעת.

– כל זה עדין בדבר אותו הַצֵּר, רצוני לאמר, הצובע... אנחנו נפדהו מרדת שחת! אמנם, עכשו חלפה גם הסכנה. הענין עכשו ברור בהחלט, בהחלט! עלינו רק להוסיף קיטור למכונה...

– באיזה צובע הכתוב מדבר?

– איכה! כלום לא ספרתי לך? באמת לא? אח כן, רק את ההתחלה... על-אודות רציחת הזקנה, המלֶוּה-ברבית, אלמנת הפקיד... ובכן, נתערב כאן על הצובע...

– אבל על מעשה זה שמעתי עוד קדם לך וגם הנני מתענין בו... במדה ידועה... מפני טעם אחד... וגם בעתונים קראתי! אלא...

– את אלישבע הרגו גם-כן! – השמיעה נסטסיה פתאם, בפנותה אל רסקולניקוב – היא נשארה עומדת בכל העת הזאת בחדר, אצל משקוף הדלת, עומדת ומאזינה.

– אלישבע? – דובבו שפתי רסקולניקוב וקולו כמעט שלא נשמע.

– את אלישבע, את התגרנית, וכי אינך יודע אותה? היא היתה באה פה למטה. היא תִּקְנָה לך פעם כתנת.

רסקולניקוב נפנה אל הפתל. על הנִר הצובע צהב והמְלַכְלֵךְ הצטִירו גם איזו פרחים לְכָנִים. הוא ברר לעצמו פרח אחד עם איזו קוים אֲדָמִים בקצהו והתחיל להתבונן אליו: כמה עליים לו, איזו פגימות בעליים וכמה קוים לעליים? הוא הרגיש, שקפאו ידיו ורגליו, כמו יבשו, אבל הוא גם לא נסה להניע בהן ובעקשנות הוסיף להביט על הפרח.

– נו, ובכן מה בדבר הצובע? – הפסיק זוסימוב את פטפוטה של נסטסיה באיזה אי-רצון מִיָּחַד. פלונית נאנחה ונשתתקה.

– כתבוהו בספר-הרוצחים! – המשיך רזומיחין בחם.

– יש איזו ראיות, הוכחות?

– איזו הוכחות! אבל, אמנם, יש הוכחה, אלא שההוכחה אינה הוכחה, ואת זה נחוץ להוכיח! למה הדבר דומה? מתחלה אסרו וחשדו את... מה שמותיבם? – את קוֹך ופִּסְטְרִיקוֹב. טפול! מה נבער כל זה, אפילו איש מן הצד יתקפהו הגעל! פסטריקוב אפשר שיהיה הערב אצלי... אגב, רודיה, אתה הלא יודע את כל המעשה הזה, עוד לפני מחלתך אָרַע הדבר, יום אחד לפני התעלפותך בלשכת-הפוליציה, בעת שספרו במעמדך את הדבר...

זוסימוב סָקַר את רסקולניקוב. הלה לא נע.

– היודע אתה, רזומיחין? מביט אני עליך וחושב: איזה מין שתדלן אתה, – העיר זוסימוב.

– יהא שתדלן, אבל אנחנו נוציא! – קרא רזומיחין ויך באגרופו על השלחן – שהרי מה היא פה החרפה הכי-גדולה? לא זה שהם משקרים, דבר-שקר אפשר למחול לעולם; השקר דבר חביב הוא, מפני שמוביל הוא אל האמת. לא, מכאיב פה דבר זה, שהם משקרים ונופלים-כורעים לפני השקר של עצמם. אני מכבד את פורפירי, אבל... הן, למשל, בראש וראשונה מה בלבל אותם? הדלת היתה סגורה, וכשבאו עם השוער – והנה היא פתוחה; שמע מינה, שקוֹך ופִּסְטְרִיקוֹב הרגו! הנה ההגיון שלהם.

– אבל אַל נא בהתרגשות; אותם עכבו פשוט לפי-שעה; הן אי אפשר היה... אגב, אני הן נפגשתי בקוֹך זה; נתברר שהוא היה קונה מאת הזקנה משכנות שעבר עליהם הזמן? כיצד?

– כן רמאי הגון! הוא גם קונה שטרות, סוחר. יקחהו בכור-שטן! אני הן על מה אני כועס, מבין אתה? על מסורת-הקדומים הבלה שלהם, המסורה הבלה, האוילית, המעֶקמה – על זה אני כועס... וכאן, בענין זה גרידא, אפשר היה למצוא דרך חדש לגמרי. על-פי יסודות פסיכולוגיים לבד אפשר היה להתחקות אחרי העקבות הנכונות "אצלנו, כביכול, יש עובדות!" אבל העובדות אינן הכל. לכל-הפחות, מחצית הדבר תלויה בידיעתך וביכלתך להשתמש בעובדות!

– ואתה יודע להשתמש בעובדות?

– אבל הן אי-אפשר להחריש, בעוד שאתה מרגיש, בהרגשה פנימית, שיכול היית לעזר לדבר, אלמלי... הוי!... את פרטי הענין יודע אתה?

– בדבר הצובע עודני מחכה למוצא פיך.

– כן! שמע אפוא! ביום השלישי לרצח, בפֶּקֶר, כשהם טפלו עדין בקוֹך ובפִּסְטְרִיקוֹב – אף-על-פי שהללו נתנו דין-וחשבון נכון מכל צעד שעשו לפני זה, מופתים חותכים! – מתגלית פתאם עובדה בלתי-צפויה כל עָקֶר. אחד ממפלגת-האכרים, דושקין שמו, והוא מחזיק בית-מרזח ממול אותו

הבית של הנרצחה, בא אל הפוליציה, הביא אתו נרתיק עם עגילי-זהב וספר ספור שלם: "שלושם לפנות ערב בראשית השעה התשיעית" – גם היום וגם השעה, שים לב! – "בא אלי במרוצה הפועל-הצובע מיקולי, שהיה יוצא-ובא בבית-המרזח גם מקדם, והביא לי את התבנה הזאת, עם עגילי-זאב ואבני-חן, ובקש ממני על משכון זה שני רבלים, ואל שאלתי, מהיכן לקח את הכבודה הזאת? ענה, שמצאָה על הרצפה. יותר לא דרשתי ולא חקרתי בדבר (כך מספר דושקין) והוצאתי לו שטר אחד (כלומר, רבל כסף) מפני שחשבתני (כביכול), אם לא אצלי, ימשכן זה אצל אחרים, ואת הכסף יאבד בשכרות, ומוטב שהחפץ יהיה אצלי, בכדי שאם יודע דבר-מה או ישמע דבר-מה, אלך ואודיע". – נו, מובן מאליו, שכל זה כזב ושקר, מפני שאת דושקין זה יודע אני, הוא בעצמו מקבל כל מיני משכונות, לרבות דבר הגנוב, ואת החפץ הזה, שערכו שלשים רבל, נפל מאת מיקולי ודאי שלא בכדי "להודיע". פשוט, מתוך פחדנות אמר כך, אלא לעזאזל, ואתה שמע הלאה את דברי דושקין: – ואת האכר הזה מיקולי דִימְנָטִיב יודע אני מילדותו, והוא מפלכנו וממחזנו, מחוז זָרִי, מפני שאנו כִּלְנו מפלך רִיזֵן. ומיקולי, אף-על-פי שאינו שָׁכּוּר, הנה הוא שותה לפעמים, ואנו ידענו, שהוא עובד באותו הבית, צובע יחד עם מיטְרִי, ומיטְרִי והוא בני-כפר אחד המה. לאחר שקבל את הרבל, פרט אותו מיד, שתי בוז-אחר-זו שתי כוסות, קבל את הנכיון ויצא, ומיטְרִי לא היה אתו באותה שעה. ממחרת יצאה השמועה, שאת אלינה איבנובנה ואת אחותה אלישבע איבנובנה הרגו בקרדם, ואנחנו הן ידענו אותן, ונתערור אצלנו ספק בנוגע לעגילים, מפני שידוע היה לנו, שהמנוחה היתה מלווה כסף בעבוט. אז הלכתי אל הבית והתחלתי לחקור ולדרוש בשביל עצמי, בזהירות, בפסיעות קטנות, וראשית כל שאַלתי: האם פה מיקולי? ואמר לי מיטְרִי, שמיקולי התמכר לשכרות, לביתו שב לפנות-בֶּקֶר, שָׁכּוּר כלוט, בביתו שהה רק כעשרה רגעים ואחר-כך הלך שוב, ומיטְרִי לא הוסיף לראותו עוד וגמר את המלאכה לבדו. והמלאכה שלהם היתה על אותן המדרגות של דירות נרצחות, בדיוטה השניה. לאחר ששמענו את כל זה לא גלינו אָזֵן מי-שהוא על הדבר (כך מספר דושקין) ורק דרשנו כפי יכולתנו ונודעו לנו כל פרטי הרצח ושכנו הביתה עם אותם הספקות שלנו. והיום בפֶּקֶר, בשעה השמינית – זאת אומרת, ביום השלישי, מבין אתה? – "והנה מיקולי נכנס, לא פָּחַח, אך גם לא שָׁכּוּר ביותר, מבין כל מה שמדברים אליו. ישב על הספסל, שותק. וחוץ ממנו בבית המרזח באותה שעה היה רק איש אחד צדדי, ועל הספסל ישן אחד, מֶפֶר, ועוד היו שני הנערים המשרתים שלנו, – ראית, שאלתיו, את מיטְרִי? – לא, עונה הוא, לא ראיתי. – וגם פה לא הייתי? – וגם פה לא הייתי משלושם. – ובלילה הזה היכן ישנת? – על הרצפה מצאתי. – ואת הדברים האלה הוא מדבר באופן מְשֻׁנָּה ומבלי הבט אלי. – השמעת, אומר אני לו, מה שקרה באותו הערב ובאותה השעה על אותן המדרגות? – לא, הוא עונה, לא שמעתי – ובתוך כך הוא מאזין לאשר אני מספר, לוטש עיניו, ופתאם הלבין כסיד. אני מספר לו, והנה הוא נוטל את כובעו וקם ללכת. כאן חפצתי לעצור בו: – המתן, מיקולי, אני אומר לו, שמא תשתה כוס? – ואגב רמזתי לנער, שישמור על הדלת, ובעצמי יצאתי מאצל שלחן הבופט. אז קפץ השְׁתָּעֵר וינס החוצה, אל הסמטה – ונעלם. רק אז לא הוספתי לפקפק עוד ובאתי להודיע, פן אשא עלי חטא..."

– שאלה היא! ... מלמל זוסימוב.

– חכה! שְׁמַע את הסוף! התחילו, כמובן מאליו, לחפש את מיקולי; את דושקין שמו במאסר וגם בדיקה עשו בביתו, אסרו גם את מיטְרִי – ומיקולי איננו. רק שְׁלוֹשָׁם הביאו פתאם גם את מיקולי בעצמו: תפסוהו בבית-מלון אחר. אל בית-המלון הזה בא, הסיר מעליו את צלמו, צלם של כסף, ובקש שיתנו לו בעדו כוס קטנה. נתנו. כעבור שעה קלה, הלכה האשה מן הבית אל הַכֶּפֶת וראתה דרך סדק, שהוא קושר את חגורתו לספון באַרוּה הסמוכה ועושה עניבה. אחר-כך התיצב על הזיו היוצא מן הפתל ורצה לשים את ראשו בעניבה; האשה התחילה לצעוק, נאספו מכל עברים. – "אה, ובכן הנך מין צפור שכזו!" – "הולכיכני, הוא אומר, ללשכת הפוליציה של אותו רִבֵּע, שם אודה על הכל". נו, מובן, שהולכיכוהו בכל הכבוד הראוי לשם, כלומר, לפה, ללשכת-הפוליציה שבכאן. נו, מילא, דָּא, הא, מי, איך, בן כמה שנים – "עשרים ושתים" – וכו' וכו'. שאלה: – "כשעבדת עם מיטְרִי, האם לא ראיתם את מי-שהוא עובר על-פני המדרגות בשעה פלונית ופלונית?" תשובה: – "ידוע הוא, אפשר שעברו איזו אנשים, אלא שלא לנו לראותם". – "האם לא שמעתם איזה שאון וכיצא בזה?" – "לא שמענו שום דבר שלא כרגיל". – "האם היה ידוע לך, מיקולי, באותו יום, שזקנה כזו וכזו נהרגה עם אחותה ונשדדה?" – לא ידעתי ולא שמעתי בלתי-אם מפי אָפֶנְסִי פְּבִלִיךְ לראשונה ביום השלישי בבית-המרזח". – "ואת העגילים מהיכן לקחת?" – "על הרצפה מצאתים". – מפני מה לא באת ביום השני לעבוד עם מיטְרִי?" – "מפני ששיתתי לשְׁכֵרָה". – "ואיפה שיתית?" – "במקום פלוני ופלוני" – "למה ברחת מפני דושקין?" – "מפני שנפחדתי אז מאד". – "מפני מה נפחדת?" – "שיענשוני". – "כיצד יכלת לפחד מפני זה, אם אתה מרגיש בעצמך שהנך חף מפשע?" – נו, התאמין אם לא תאמין, זוסימוב, ושאלה זו הַצָּגָה, וממש בנוסח זה, אני יודע בברור, לי מסרו בדיוק! הא-כיצד! הא-כיצד!

– אבל, אמור מה שתאמר, והוכחות יש.

– ואולם אני לא בהוכחות עומד עכשו, אני על השאלה מדבר, אני מראה לך, כיצד הם מבינים את המהות שלהם! נו, כן, שְׁד! ... נו, באופן הזה לחצו אותן, לחצו, עד שהודה: "לא על הרצפה מצאתי כי-אם במעון, שעבדתי בו, אני ומיטְרִי". "באיזה אופן?" – "ככה, היות שאני ומיטְרִי צבענו כל היום, עד שמונה לפנות-ערב, והתכווננו ללכת, ולקח מיטְרִי את המכחול וללכת לי על צורתני בצבע, ללכת ועשה פְּלִטָה, ואני אחריו. וכך אני רץ אחריו וצועק בכל פחי; וכשיצאתי מן המדרגות אל השער – נתקלתי אגב ריצה בשוער ובאדונים, וכמה היו אדונים איני זוכר, והשוער קללני בעד זה, וגם השוער השני קללני. ויצאה אשת השוער, וגם היא קללה אותי ואת מיטְרִי, ונכנס אל החצר אדון אחד עם גברת, וגם הוא קללני, מפני שאנחנו, אני ומיטְרִי, שכבנו על הדרך; אני לכדתי את מיטְרִי בשערותיו, הפלתיו והתחלתי להכותו, וגם מיטְרִי מתחתי אחז בשערותי והכני, וכל זה עשינו לא מכעס, כי-אם מחֶבֶה, כלומר, לשם משחק. לאחר-כך פעס מיטְרִי וירץ אל הרחוב ואני אחריו, אבל לא הדבקתיו ושבתני אל המעון לבדי, מפני שדרוש היה לסדר שם. התחלתי לסדר ולחכות למיטְרִי, אימתי יבוא, והנה אצל הדלת בפרוזדור, מעבר לפתל, בזוית, נתקלתי בתבה. רואה אני, מְנַחַה היא, לוטה בנֶר. הסרת את הנֶר, והנה קרסים קטנים, פתחתי את הקרסים – והנה עגילים בתבה..."

– אצל הדלת? אצל הדלת היתה מְנַחַה? אצל הדלת? – צַחַח פתאם רסקולניקוב, בשלחו מבט עבוד ונפחד אל רזומיחין, ובהסכו בידיו, התרומם לאט על הספה.

– כן... וכי מה? מה לך? מה זה אתה? – קם גם רזומיחין ממקומו.

– אין דבר! ... – לחש רסקולניקוב ויצנח שוב על הכר ויִפְּנָה שוב את פניו אל הקיר. הפל דממו רגעים אחדים.

– הוא נרדם, כנראה, ומתוך תרדמה... – אמר רזומיחין לאחרונה, בהביטו בשאלה אל זוסימוב; הלה עשה תנועה קלה בראשו לאות לא.

– נו, המשך אפוא, – אמר זוסימוב – מה הלאה?

– כן, מה הלאה? אך ראה את העגילים, מיד שכח גם את סדור-המעון, גם את מיטקה, חטף את כובעו וירץ אל דושקין, ולפי הידוע לנו, קבל ממנו רבל, שְקָר לו על-דבר מציאת העגילים והתמכר לשכרות. ובדבר הרצח הוא מחזיק בשלו: “לא ידעתי ולא שמעתי בלתי-אם ביום השלישי”. – “ולמה אמרת לתלות עצמך?” – “מחשבה”. – “מאיזו מחשבה?” – “שיעשונני”. הרי לך כל ספור-המעשה. עכשו, לפי סברתך, מה הוציאו הם מכל הדבר הזה?

– מה, לפי סברתי, סמנים יש, איזו סמנים שהם, אבל ישנם. עובדה. הן אתה אינך סובר, שצריך היה לשחרר את הצובע שלך?

– אבל הם הלא כתבוהו וחתמוהו בספר-הרוצחים! אצלם אין כבר שום ספקות בדבר.

– אתה מפרזי על המדה מהתרגשות. והעגילים מה? הסכם בעצמך, שאם באותו יום ושעה נמצאים בידי ניקולי עגילים מתוך ארגזה של הזקנה, הרי שהמצאו לידי באיזה אופן שהוא. ולא סלתא זוטרתה היא בענין שכזה.

– איך המצאו! איך המצאו – צַנַח רזומיחין – האָמנם אתה, דוקטור, אתה שמחובתך היא קדם-ללמוד לדעת תכונת-האדם ושבידך, יתר על הכל, יש האפשרות לזה – האָמנם אתה אינך רואה על-פי כל המספָר, מה טיבו של ניקולי זה? האָמנם אינך רואה, מראיה ראשונה, שכל עדותו בשעת החקירה אינה אלא אמת קדושה? העגילים המצאו לידו בדיוק כפי שספר, רגליו צעדו על הנרתיק – והרימו.

– אמרת קדושה! ואף-על-פי-כן הודה בעצמו, שמקדם שקר?

– שמע נא אלי שמע בשים-לב: גם השוער גם קוֹך, גם פסטריקוב, גם השוער השני, גם אשת השוער, גם האשה אשר ישבה באותה שעה אצלה, גם היועץ-החצר קריוקוב, שירד באותו רגע מעל עגלה ונכנס אל החצר, שלוב-זרוע עם גברת אחת, – כלם, זאת אומרת, שמונה או עשרה עדים, מעידים פה-אחד, שניקולי לחץ את דימיטרי אל הארץ, שכב עליו וחלק לו מהלומות, ופלוני נאחז בשערותיו של זה וחלק גם לו מהלומות. שכוב שכבו על הדרך וחסמו את המעבר; מחרפים ומגדפים אותם מכל עבר, והם “כילדים קטנים” (בטוים המדויק של כל העדים) שובבים איש אל רעהו, צועקים מכים וצוחקים, שניהם צוחקים, מתחרים בצחוק, ופני שניהם מְגַחכים מאד, (ואחד רודף את השני, כילדים שיצאו אל הרחוב לצחוק. שומע אתה? עכשו הגע בעצמך: גופות הנהרגות למעלה עוֹדן חמות, שומע אתה, חמות, כך מצאו אותן! ואלו הרגו הם, או ניקולי לבדו, ועם זה גם שכרו את הארגזים ושדדו את רכושם, או אלו רק השתתפו בדבר-מה בשד, אזי הרשני נא ואשאלך רק שאלה אחת: היתכן מצב נפש שכזה: נהמת פרא, צחוק, התאבקות ילדותית אצל השער, היתאים מצב-נפש שכזה עם הקרָמֶות, דם עֶרְמֶת-רוצחים, זהירות, שָד? זה עתה הרגו, לפני איזו חמשה או עשרה רגעים – שהרי הגופות נמצאו חמות – ופתאם עזבו את הגופות, שכחו את השלל, השאירו את הדלת פתוחה, ובדעתם שאנשים הלכו לשם, הרי הם מתגוללים כילדים קטנים במוצא השער, צוחקים, מְסִפִים עליהם עיני כל, ועל זה יש עשרה עדי-ראיה!

– מובן, שזה מְשֵנָה, אי-אפשר, אבל...

– לא אחא, בלי כל “אבל”, ואם באותו יום ובאותה שעה נמצאו בידי ניקולי עגילים, שנותנים באמת מקום להאשים אותו, אף שלפי עדותו הדבר מתברר ישר, והראיה-להאשים אותו, אף שלפי עדותו הדבר מתברר ישר, והראיה-להאשים מוטלת בספק, – הרי שצריך להתחשב גם עם העובדות המוכיחות את צדקתו, ביחוד כשאת העובדות הללו אי-אפשר להכחיש, ומה סבור אתה, לפי מהלך ותכונת המשפט שלנו, האם יתחשבו, האם מְכַשְרִים הם להתחשב עם עובדה שכזו, שכל יסודה היא הפסיכולוגיה, המצב הנפשי? האם יתחשבו את אי-האפשרות הפסיכולוגית כמו עם עובדה בלתי-מְנַצַחַת, שסותרת והורסת את כל העובדות הקְנִימוֹת האחרות, יהיו מה שיהיו? לא, את העובדה הזאת לא יקבלו, בשום אופן לא יקבלו, מפני שאת הנרתיק הן מצאו, כביכול, והאיש רצה להִתְלֹת, “מה שלא היה יכול להיות, אלמלא הרגיש את עצמו אשם!” הנה השאלה העקרית, הנה משום-מה אני מתרגש! הבינה!

– אכן, רואה אני, שאתה מתרגש. אבל הַמֶתן, שכחתי לשאלך! מנין, שהַתְבָּה עם העגילים היא דוקא מארגזה של הזקנה?

– את זה הוֹכִיחוּ, – ענה רזומיחין בסבר פנים זעומים ובלי כל חפץ – קוֹך הכיר את החפץ וקרא גם בשם המְמַשְׁפֵן, ופלוני הוכיח בראיות נאמנות, שהחפץ שלו הוא.

– רַע, עכשו עוד שאלה: האם לא ראה מי-שהוא את ניקולי בשעה שקוֹך ופסטריקוב עלו למעלה, ואם אי-אפשר להוכיח את זה באיזה אופן שהוא?

– הוא הדבר, שאיש לא ראהו, – ענה רזומיחין בלגז – זוהי הצרה. אפילו קוֹך ופסטריקוב לא ראו אותם בעלותם, אף-על-פי שלעדוּתם לא היה עכשו ערך גדול ביותר. “ראינו, אומרים הם, שהמעון פתוח, שבו עבדו בודאי, אבל לא שמנו לב ואיננו זוכרים בדיוק, אם היו שם פועלים באותה שעה או לא”.

– הם... הרי שכל הראיה-לזכות היא בזה שהכו איש את רעהו וצחקו. אמנם, זוהי ראיה חזקה, אבל... עכשו הרשני לשאול: כיצד אתה בעצמך מבאר, אם באמת הוא מצא אותם כמו שהוא מספר?

– כיצד אני מבאר? אבל מה יש כאן לבאר: הדבר ברור! למצער, הדרך, שבה צריך להלוך בדבר הזה, ברורה ומוכחה, ודוקא ענין הנרתיק הראה עליה. הרוצח האמִתִי הוא אשר הפיל שלא במתכון את העגילים. הרוצח היה למעלה, בעת שקוֹך ופסטריקוב דפקו בדלת. והוא סגר בעדו מבפנים. קוֹך עשה מעשה-שטות וירד למטה; כאן קפץ הרוצח וירד גם-כן למטה, מפני שמוצא אחר לא היה לו. על המדרגות נחבא הוא מפני קוֹך, פסטריקוב והשוער בחדר הריק. ממש באותו הרגע, שדמיטרי וניקולי יצאו מתוכו במרוצתם, ושם, מעבר לדלת, חָפַה עד שהשוער ובני-לויתו עלו למעלה; כשנעלם קול הצעדים, יצא הוא במנוחה, ממש באותו הרגע שדמיטרי וניקולי יצאו אל הרחוב, והכל נפנו איש איש לעֶבְרוֹ, ושום

ילוד-אשה לא נשאר אצל השער. אפשר, שגם ראו אותו, אלא שלא הרגישו בו: המעטים הם העוברים-ושבים? ותבת-העגילים נפלה מכיסו בעת שעמד מעבר לדלת, והוא לא הרגיש בזה, מפני שלבו היה נתון לענין אחר. נרתיק זה מוכיח כמה עדים, שהוא עמד שם. הנה כל הסוד!

– הַמְצָאָה! לא, אחי, זוהי המצאה. זוהי המצאה מעולם ההמצאות!

– אבל מדוע ולמה? מדוע ולמה?

– מפני שיותר מדאי נצטרפו כאן הדברים באפן מצלח... נשתזרו... ממש כמו על בימת-התיאטרון.

– אָ-אָח! – צוח רזומיחין ואמר להוסיף דבר, אלא שבאותו הרגע נפתחה הדלת ונכנס בן-אדם אחד, שלא היה ידוע אף לאחד מן המסבים.

V

זה היה אדון לא-צעיר לימים, מקדר, בעל צורה מפיקה וזהירות ורגזנותו שראשית מעשהו היתה להתיצב בדלת, להביט מסביב בתמהון גלוי ומעליב, כאומר: "להיכן נפלתי?". באי-אמון ואפילו באיזו התיפות של פחד קל, כמעט של עלבון, התבונן ל"לול" הנמוך והצר של רסקולניקוב. באותו התמהון העביר אחר-כך את עיניו והעמידן ברסקולניקוב, ששכב ערם, פרוע-שער, לא-רֶחֶץ, על ספתו הדלה, המלכלכה, ולא גרע עין מהקבא. אחר-כך התחיל, באותה האטיות, להתבונן אל פרצופו הפרוע, אשר לא ידע תער ומסרק של רזומיחין, וזה מצדו הביט לו ישר לעיניו במבט של עזות ושאלה ולא נע ולא זע ממקומו. הדממה נמשכה כרגע, אבל, סוף-סוף, כמו שאפשר היה לחכות, בא איזה שנוי בדיקורציה. הקבא הבין, כפי הנראה, – אמנם לא כל-כך קשה היה להבין את זאת – שכאן, ב"לול" זה, אין ההתהדרות החמורה והנפרזה עושה רשם ביותר, ולפיכך נתרכך קצת ובסבר-פנים-יפות, אמנם עדין בערב של הקפדה, פנה לזוסימוב בהטעמת כל הברה והברה:

– רַדְיוֹן רומניץ' רסקולניקוב, האדון סטודנט, או מי שהיה סטודנט?

זוסימוב עשה לאט איזו תנועה קלה, ואולי היה גם עוֹנָה, אלמלא קדמהו רזומיחין, שאליו לא פנו כלל, בתשובה מהירה:

– הנה הוא שוכב על הספה! ולאדוני מה דרוש?

זה ה"לאדוני מה דרוש?" קצץ לגמרי את כנפי האדון המקדר; עוד רגע והוא כבר היה נכון לפנות בעצמו לרזומיחין, ברם הוא הספיק אף-על-פי-כן, לעצור בעצמו בעוד מועד ומהר לפנות לזוסימוב.

– הנה רסקולניקוב! – רטן זוסימוב, בהורותו על החולה, ואחר-כך פתח את פיו ויפהק; ואותה פתיחת הפה היתה משום-מה שלא כרגיל, יותר מכפי הצרך, ואף הפהוק נמשך יותר מכפי הרגיל. אחר-כך הוליך את ידו לאט אל כיס-תֶּשֶׁנו, והוציא משם שעון-זהבו הגדול, הבולט, המטקטק בקול עצור, ראה בו את השעה, ושוב הוליך את ידו באטיות ובעצלות להחזיר את השעון למקומו.

רסקולניקוב בעצמו שכב כל העת הזאת בשתיקה, פרקדן ובעקשנות, אם כי בלי כל מחשבה, הביט על הבא. פניו, שלא היו מסִבִּים עוד אל הפֶּרַח המִשְׁנָה שעל נִרְ הפתל, היו חִנְרִים מאד והביעו ענויים בלתי-מצויים, כאלו לפני רגע עשו לא נתוח של סִפְנֵת-נפשות. אולם האדון הבא התחיל לאט-לאט לעורר בו תשומת-לב, אחר-כך תמהון, אחר-כך חשדנות, ואף מִעֵין פחד. וכשזוסימוב הורה עליו ואמר: "הנה רסקולניקוב", התרומם פתאם, בחפזון נמרץ, כמו בקפיצה, ישב על משכבו וכמעט בקול מִחְצָף, אך מִרְסָק ורִפָּה, אמר:

– כן, אני רסקולניקוב! מה דרוש לו?

האורח נתן בו עין בוחנת והכריז:

– פטר פטרוביץ' לוזשין, בטוח אני ששמי אינו בלתי-ידוע לו.

ברם, רסקולניקוב, שחָפָה לדבר אחר לגמרי, שלח לו מבט קָהָה ומִפְזָר, ולא אמר כלום, כאלו את השם הזה הוא שומע בפעם הראשונה.

– כיצד! האִמְנֵם לא נתקבלו אצלו עד היום כל ידיעות? – שאל פטר פטרוביץ' ופניו נתעוו קצת.

מתוך תשובה על זה השמיט רסקולניקוב את עצמו לאט-לאט על הכר, שם את כפות ידיו מתחת לראשו והתחיל להביט אל התקרה. פני לוזשין הפיקו יגון. זוסימוב ורזומיחין התחילו להתבונן אליו עוד ביתר סקרנות, והוא, סוף-סוף, נכלם:

– אני שערתי, אני חשבתי, שהמכתב אשר נשלח לפני יותר מעשרה ימים, כמעט לפני שני שבועות...

– ישמע-נא, האם כל העת יעמוד בפתח? – הפסיקו רזומיחין – אם יש לו להגיד דבר-מה, ישב, שהרי כך צר בודאי המקום שם, לו ולנסטסיה נסטסיושקה, פני דרך, תני לעבור! יבוא נא, הִנֵּה כסא, הִנֵּה! יעבור אפוא!

רזומיחין הרחיק קצת את כסאו מן השלחן, נתן מעט כֶּחַץ בין השלחן ובין ברכיו והמתין, במצב מִרְפָּז, לאורח, שיזחל ויעבור בסדק זה. הרגע היאות נבחר באפן, שאי-אפשר היה שלא לשמוע להצעתו, והאורח, כשהוא ממחר ונכשל, זחל ועבר במשעול הצר, שנפתחה בשבילו. כשהגיע לכסאו, ישב והעיף מבט חשדני על רזומיחין.

– אגב, אל נא יתבייש – טרטור הָלָה; – רודיה חולה זה חמשה ימים, ושלושה ימים דבר מתוך חם, ועכשו נתעורר וגם אכל בתאבון. זה הוא הרופא שלו, היושב כאן, זה לא כבר בדק אותו, ואני רעהו של רודיה, גם-כן מי שהיה סטודנט, ועכשו הרי אני מטפל בו, אדוני, אפוא, אל יתחשב אתנו ואל יפלם מפנינו, אלא ידבר את דברו.

– חן-חן, ואולם האם לא אגרום אי-מנוחה לחולה בישיבתי ובדברי? – פנה פטרוביץ' לזוסימוב.

– ל-לא, מלמל פלוני – אדרבה, הוא יכול עוד להסיח את דעתו, – ושוב פהק.

– אה, רוחו שב אליו זה כבר, עוד מן הפקר! – המשיך רזומיחין, שבהתקרבות המחצפת שלו היתה כל-כך פשוטת-נפש טבעית, עד שפטר פטרוביץ' נמלך והתחיל מתאושש, ובמדה ידועה, אפשר, גם על-ידי זה, שהקבצן המחצף הלז הודיע, אף-על-פי-כן שהוא סטודנט.

– אמו של... – התחיל לזשין.

– המ! – קרא רזומיחין בקול. לזשין הביט אליו בשאלה.

– אין דבר, כך; ימשיך...

לזשין משך בכתפיו.

– אמו שלו, עוד בהיותו בעִנְרָה, התחילה בכתיבת מכתב אליו, בבואי הלום, חכיתי בכַנְנָה ימים אחדים ודחיתי את בקורי אליו, בכדי להיות בטוח לגמרי, שכבר הספיקו להודיע לו את הכל. ואולם עתה, לתמהוני הגדול...

– יודע אני, יודע! – קרא רסקולניקוב פתאם בהבעה של קֶצֶר-רוח ורוגזה קיצונית – הוא? הֶחֱתָן? נו, יודע אני!... ודי.

פטר פטרוביץ' נעלב מאד, אך החריש. הוא חָתַר בחפזון להבין את פְרוּשו של כל זה. נשתררה דממה.

בינתיים, מתוך שרסקולניקוב נפנה קצת לאורחו בשעת תשובה, התחיל לסקור אותו שוב בתשומת-לב רבה ובאיזו סקרנות מִיְחָדָה, כאלו בראשונה לא הספיק לראותו כְלוּ, או כאלו דבר-מה חדש בו עשה עליו רשם פתאמי: לשם זה התרומם אפילו קצת מעל הכר. ובאמת בכל חיצוניותו של פטר פטרוביץ' היה דבר-מה, שאפשר היה להגדירו במלה "חתן" – זו המלה שהוטלה כרגע בפניו בהעדר-נמוס שכזה. ראשית, נראה היה, ואף גלוי ביותר, שפטר פטרוביץ' לא החמיץ כל-עֶקֶר להשתמש באלה הימים האחדים, ימי היותו בעיר הבירה, בכדי להתקשט ולהוסיף לעצמו נוי ולוֹיִת-חן בצאתו לקראת כלה. דבר, שאמנם לא היה בו כל חטא וכל עון. גם את הכרת-עצמו – יוכל היות, שהיתה מלאה קצת שבעת-רצון יותר מדאי – בשנוי החשוב והנעים לטובה, שבא בו בימים האלה, צריך ואפשר היה לסלוח, בשים אל לב, שפטר פטרוביץ' הריהו במדרגת חתן. כל בגדיו יצאו זה עתה מתחת המחט וְכֵלֶם היו טובים וחמודים, מלבד זאת, שהחדוש שלהם פֶלֶט ביותר וגלה ביותר את המטרה. על מטרה זו העירה אפילו המגבעת העֶגְלָה, הפדנטית והחדשה-חדשה: פטר פטרוביץ' התיחס אליה והתנהג אתה באיזה מין כבוד מִיְחָד והזהירות, אשר בה אחזה בידו, אף היא היתה מִיְחָדָה במינה. גם זוג נעלי-היד הנחמדות מצבע הסמבוק, היו עדים לאותה מטרה, ואפילו בזה בלבד, שהן לא היו על הידים, אלא בתוך הידים, נשואות ביד לתפארת. בתלפשתו של פטר פטרוביץ' הבהיקו בעֶקֶר צבעים בהירים, צבעי-עלומים; פידוק של קיץ נאה מעין הקֶנְמוֹן, מכסים קלים, בהירים, מאותו הצבע גם המקטָרֶן, לְכָנִים דקים וקנויים מחדש, רביד קליל פְּטִיסְטִי עם פסים וְרָדִים. ומה שהיה נפלא מכל, שכל זה היה נאה ויאה מאד לפניו של פטר פטרוביץ', פניו, פנים רעננים למדי ואפילו יפים, היו גם בלאו-הכי צעירים מפני איש ששנותיו ארבעים-וחמש. שערות-זקנות הכהות עָטְרוּם יפה משני עברי הלְחָיִים מלמעלה וּנְתָעְבוּ באֶפֶן מִצָּיִן משני עברי סנטרו הגלוח-הנוצץ מלמטה. גם שערות ראשו, שהלְכָנוֹת שבהן היו אך מעט מן המעט, אף-על-פי שֶׁתְּסַרְקָתָן נעשתה בידי גֶלֶב מְמַחָה, הנה לא היה להן בגלל זה שום מראה מְגַחַךְ, כרגיל במראה של שערות עשויות, הנותנות לפנים צְבִיוֹן של אשכנזי צועד אל תחת הַחֶפֶה. ואם היה באמת דבר-מה אי-נעים ודוֹקָה בזו הצורה הנאה והנכבדה, היו לדבר הזה סבות אחרות, לאחר שכלה להסתכל – בלי כל צרמוניות – באדון לזשין, גחך גחוך ארסי, חזר אל כרו והתחיל שוב להביט אל התקרה.

אולם האדון לזשין התחזק והחליט, כמֶזְמָה, לבלי ראות לעת-עתה את כל הזריות הללו.

– צר לי מאד-מאד על שאני מוצא אותו במצב שכזה, – התחיל מחדש, בהפריעו בהתאמצות את הדממה. – אלמלא ידעתי את דבר מחלתו, הייתי מקדים לבוא. אבל, יודע הוא, העסקים!... נוסף על זה יש לי ענין חשוב אחד לרגל פרקליטותי בסינַט. לא אזכיר כבר את הדאגות... שהוא מבין בודאי, לְמָה אני מתְכַנֵּן. לאמו ולאחותו אני מחכה משעה לשעה.

רסקולניקוב עשה תנועה ורצה לאמר דבר-מה; פניו הפיקו מעין התרגשות. פטר פטרוביץ' הפסיק את דבורו וחכה רגע, אך היות שדברי רסקולניקוב לא באו, המשיך הוא:

– משעה לשעה. מצאתי להן, ראשית כל, מעון...

– איפה? – שאל רסקולניקוב בקול רפה.

– לגמרי לא רחוק מפה, בית פְּקִלְיוֹב...

– זה ברחוב וֶזְנִיֶסְנְסְקִי, – הפסיקו רזומיחין – אכסניה בשתי קומות; מחזיק הבית – הסוחר יושיין; הייתי שם.

– כן, אכסניה.

– מקום נאלח, נורא; רפש, בָּאֵשָׁה, בכלל, מקום חשוד. קרו שם מקרים לא טהורים. השד יודע, מי גרם שם!... אני בעצמי הייתי שם לרגל שערורה אחת, אמנם, המקחים שם זולים.

– אני, כמובן, לא יכלתי לאסוף ידיעות מְרֵבוֹת כל-כך, שהרי אני בעצמי איש חדש בכאן, – ענה פטרוביץ' בקול של נפגע – אבל, אגב אורחא, שם דוקא שני חדרים נאים ונקיים למאד, והיות שזה רק לזמן קצר... אני מצאתי ושכרתי כבר דירה ממשית, זאת אומרת, דירתנו לעתיד, – פנה אל רסקולניקוב – ועכשו מביאים שם סדרים ומשכללים את הבית; ולעת-עתה אני בעצמי סובל דחק באכסניה קרובה לכאן, אצל הגברת ליפּוֹכְלָה, במעונו של רַעַ צעיר ממני, אנדרי סְמִיוֹנִיץ' לְבִזְטְנִיקוֹב; הוא הוא אשר הראה לי גם על בית בְּקָלִיֹּב...

– לְבִזְטְנִיקוֹב? – קרא רסקולניקוב לאט, כזוכר דבר-מה.

– כן, אנדרי סְמִיוֹנִיץ' לְבִזְטְנִיקוֹב, פקיד במיניסטריון, הוא יודע אותו?

– כן... לא... – ענה רסקולניקוב.

– יסלח, לי נדמה כך על-פי אפן שאלתו. אני הייתי לפנים האפיטרופוס שלו... צעיר נעים מאד... ומתעניין... ואני שמח להפגש בבני-הנעורים: על-ידיהם מתודעים אל כל חדש. – פטרוביץ' הביט בתקוה על המסבים.

– באיזה מובן? – שאל רזומיחין.

– במובן היותר רציני, לאמר, בעצם המהות של הדבר, – מהר פטרוביץ' לענות, כְּשֶׁמַח על שפנו אליו בשאלה – אני, רואים אתם, זה עשר שנים שלא הייתי בפטרבורג. כל אֵלוֹ החדשות, התקונים, האידיאות – כל אֵלוֹ אמנם הגיעו גם עדינו, בפרובינציה; אולם בכדי לעמוד יותר על הדבר ולראות הכל, צריך להיות בפטרבורג. נו, ושיטתי היא, שלראות ולדעת הרבה אפשר רק על-ידי התנדעות לדורות החדשים שלנו. הריני מוֹדָה ומתנַדָה: הם שמחונני...

– במה?

– שאלתו רחבה היא. אפשר שאני טועה, אבל, כמדמני, שאני מוצא בהם השקפה יותר בהירה, יותר בְּקָרָת, אם אפשר לאמר כך; יותר מְעִשְׂוִית...

– זה נכון, – שנין זוסימוב דרך שניו.

– זה לא נכון, מְעִשְׂוִית אין, – התערב רזומיחין. – המעשיות נרכשת ברב עמל. מן השמים, חנם, אינה נופלת. ואנחנו הנה זה כמאתים שנה, שכל מעשה נעשה זר לנו... אידיאות ערטילאות אפשר דאזלין, – פנה אל פטרוביץ' – יש שאיפה לטוב, אם כי ילדותית; גם ישר ימצא, למרות זה, שמכל עבר פרצו ועלו רמאים ונוכלים המונים-המונים, אבל מעשיות, על-כל-פנים, אין! למעשיות נחוצות רְגֵלִים.

רסקולניקוב לא הפנה גם את ראשו. פטרוביץ' התחיל לקום מעל הכסא.

– הרוצח הוא בלי-ספק אחד מהלונים! – דבר זוסימוב.

– בלי-ספק! – הסכים רזומיחין – פורפירי אינו מגלה את מחשבותיו, ואת הלונים הוא, בכל-זאת, חוקר ודורש...

– את הלונים? – שאל רסקולניקוב בקול רם.

– כן, וכי מה?

– לא-כלום.

– מאין הוא מוצא אותם? – שאל זוסימוב.

– אחדים מהם קרא קוך בשם; שמותיהם של אחרים היו רשומים על המשפונות, ויש שבאו מאליהם כששמעו את הדבר...

– נו, הרוצח, כפי הנראה, היה בריה חרוצה ומרבת-נסיון! איזה אמץ-לב! איזה עז-נפש!

– הוא הדבר, שלא ולא! – הפסיק רזומיחין – אמונה זו מטה אתכם פלכם מני ארח. ואני אומר – לא-חרוץ, לא מְנַסָּה, ובודאי היה זה צעדו הראשון! אם תניה, שכאן היה חשבון מראש ורוצח חרוץ – לא יאמן הדבר כי יספר. ואולם כשתִּשְׁנָה בנפשך רוצח-טירון, יצא, שרק המקרה פָּדָהו, והמקרה – מה אינו עושה? שמע-נא, הוא, אפשר, לא ראה גם את המעצורים שעל דרכו! וראָה כיצד הוא מתנהג? – נוטל חפצים בשזי של עשרה, עשרים רֵבֶל, ממלא בהם את כיסיו, מפשפש באוצר-של-נשים, בסמרטוטים – ועל הקומודה, בארגז העליון, הקטן, נמצאו כשני אלפים רֵבֶל במְזַמְנִים, חוץ משטרות! גם לשדוד לא היה ביכלתו, כל יכלתו הספיקה רק להרוג! זה היה רק צעדו הראשון, אומר אני לך, צעדו הראשון; נתבלבל! ולא בחשבון, כי-אם במקרה נצל!

– זה, כמקדמה, על-דבר הריגת הזקנה, שארעה זה לא כבר, – התערב פטר פטרוביץ', בפנותו אל זוסימוב; הוא נצב כבר עם המגבעת ונעלי-היד בידו. אלא שלפני יציאתו חשקה נפשו להשאיר פה עוד מקצת דבורים מקפזים. הוא, כנראה, השתדל לעשות רשם יפה, והשתדלות זו נצחה את פקחותו.

– כן, הוא שמע על-דבר זה?

– איזו שאלה. בשכנות...

– הוא יודע את הדבר בפרטיו?

– לא אוכל להגיד; אלא שאותו מענין בזה דבר אחר, כלומר, שאלה גמורה. לא אדבר על זה, שהפשעים בתוך המפלגה התחתונה נתרבו בחמש השנים האחרונות; לא אדבר על הגזלות והשרפות הפרושות על כל המקומות לאין-קץ וגבול; מה שמליא אותי ביותר הוא, שהפשעים הולכים ומתרבים במדה זו גם בתוך המפלגות העליונות, ואפשר לאמר, בפן פְּרָלְלִי, שם, שמענו, אחד, מי שהיה סטודנט, התנפל על הפוסטה בדרך-המלך; שם אנשים פרוגרסיביים, על-פי מצבם החברתי, עושים שטרות מזגפים; שם, במוסקבה, תפסו כנופיה שלמה של מזיפי שטרות-גורל מההלואה האחרונה, ובראשם לקטור אחד לדברי ימי עולם; שם הרגו את המזכיר שלנו בחוץ-לארץ מסָּבָה כספית וסודית... ואם הזקנה הזאת, נהרגה בידי אחד מהחברה העליונה, שהרי האכרים אינם ממשכנים חפצים של זהב, הרי במה אפשר לבאר מצד אחד את זו השחתת-המדות של החלק הציביליזציוני בחברתנו?

– השנויים האקונומיים הרבים... – העיר זוסימוב.

– במה אפשר לבאר? – התערב גם רוזמיחין – באותה אי-המעשיות שלנו, שנתערתה אצלנו ביותר, בה אפשר לבאר.

– זאת אומרת, כלומר?

– וכלום מה ענה הלקטור שלכם המוסקבואי על השאלה, למה עסק בזיוף שטרות? הוא אמר: "הכל מתעשרים באמצעים שונים, וחשבתי גם אני להתעשר מהר", איני זוכר את סגנונו בדיוק, אבל הרעיון הוא: מהר, בחנם, בלי עמל! נתרגלנו לשבת אצל שלחן ערוך על-ידי אחרים, להלוך על כתפי אחרים, ללעוס את הלעוס מכבר. ומשהגיעה השעה הגדולה, נתגלו האנשים כמו שהם.

– נו, על-כל-פנים, והמוסריות? כלומר, כללי-החיים?

– וכי על מה הוא דואג? – התערב רסקולניקוב באפן בלתי-צפוי – הן כל זה יוצא על-פי התיאוריה שלו!

– כיצד על-פי התיאוריה שלי?

– יביא רק את הדרשה שלו, שדרש זה לא כבר, עד לידי כל מסקנותיה ההגיוניות, ויצא, שמתר להרוג בני-אדם...

– אַח! – צווח לוזשין.

– לא, זה לא כך – קרא זוסימוב.

רסקולניקוב שכב חָנַר, שפתו העליונה רעדה ונשימתו היתה כבדה.

– לפל גבול, – המשיך לוזשין בנאות – האידיאה האקונומית עדין אינה הֵתֵר לרציחה, ואם רק להניח...

– וזה אמת, – שסעהו רסקולניקוב שוב בדברים, בקול רועד מִחֶמָה, שאיזה ענג של פְּנָה להעליב צלצל בו, – וזה אמת, שהוא אמר לארוסתו... ובאותו היום שקבל את הסכמתה... שיותר מעל הכל הוא שמח על... על שהיא עניה... מפני שטוב ומועיל הוא לשא אשה מנחות-דרגא... בכדי שאפשר יהיה אחר-כך למשול בה... ולהזכיר לה את חסדו אָתָּה?...

– אדוני הנכבד! צעק לוזשין בכעס גדול ונתבלבל – אדוני הנכבד... סרוס שכזה! יסלח לי, אבל אני צריך להגיד לו, ששמועה זו שבאה אליו, או יותר נכון, אשר הובאה לפניו, אין בה אף צל של יסוד בריא... ואני... חושד... מי... בקצור... זהו חָזָן... במלה אחת, אמו... היא גם בלאו-הכי נדמתה לי, אמנם, עם כל מעלותיה היתרות, למתפעלת ורומנטית במקצת במחשבותיה... אולם אני, אף-על-פי-כן, הייתי במרחק של אלף פרסאות מאפשרות ההשערה, שהפנסטיה שלה תעקם ותענות ככה את הדבר ותתן לו צורה שכזו... ולבסוף... לבסוף...

– והוא יודע מה? – צעק גם רסקולניקוב בהתרוממו מעל הכר ובהביטו בו במבט נוצץ ועָקֵש, חודר ונוקב – הוא יודע מה?

– ומה? לוזשין התיצב וחכה ומראהו היה נעלב ומתגרה, – רגעים אחדים נמשכה דממה.

– זה, שאם עוד פעם... יעז להזכיר אף מלה אחת... על אמי... אשליכהו מעל כל המדרגות!

– מה אתך! – קרא רוזמיחין.

– ובכן זהו הדבר! – לוזשין נתחַנַר ונשך את שפתו – משמע, אפוא, לי... – התחיל בהדרגת כל מבטא והתאפק בכל כחותיו, אלא שנשימתו

בכל-זאת, קצרה – אני עוד מכבר, למן הפסיעה הראשונה, הכרתי באיבתו, אבל נשארתי פה בכונה, בכדי לדעת עוד יותר. הרבה הייתי יכול לסלוח לחולה ולקרוב, אבל עכשו... לו... לעולם לא...

– אני איני חולה! – צעק רסקולניקוב.

– לא-כל-שכן...

– ילך לעזאזל!

ואולם לזושיין כבר הלך לו באמצע דבורו, בזחלו ובעברו שנית בין השלחן והכסא; רזומיחין בפעם הזאת קם ונתן לו לעבור, מבלי הביט על איש ומבלי הניע ראש אפילו לזוסימוב, שהראה לו מכבר אותות ורמזים לתת מנוחה לחולה, הרים מתוך זהירות את מגבעתו עד שכמו, בעת שכפף עצמו לתוך הדלת – ויצא, ואף קמטי-שכמו בשעת-מעשה הביעו, שהוא נושא אתו מפה עלבון נורא ואים.

– כלום רשאים לעשות כך, כלום רשאים? – דבר רזומיחין בהנעת-הראש של מבוכה.

– הניחו לי, הניחו לי כלכם! – שאג רסקולניקוב בחמת-שגעון – התעזבוני, סוף-סוף, מעניי?! אני איני ירא מפניכם! אני איני ירא עכשו מפני שום, שום איש! הלאה ממני! אני רוצה להיות לבדי, לבדי, לבדי!

– נלכה! – אמר זוסימוב בהניעו ראשו לרזומיחין.

– מה אתה סח, כלום אפשר להניחו כך?

– נלכה! – שנה זוסימוב בקזקה ויצא. רזומיחין הרהר רגע וירץ אחריו.

– רע מזה היה, אילולא נשמענו לו, – אמר זוסימוב בהיותם על המדרגות – להרגיזו אסור...

– מה אתו?

– לו דרוש איזה גורם נוח, איזו התערורות טובה! הנה זה לא כבר כמעט ששב לאיתנו... יודע אתה, בסתר-לבו יושב דבר-מה! דבר-מה פבד, מעיק... מפני זה אני ירא; כך!

– אפשר שאדון זה, פטר פטרוביץ', הוא שקלקל, מתוך שיחתם נראה, שהוא נשא את אחותו ושעל זה קבל רודיה מכתב סמוך לפני מחלתו...

– כן; השדים הביאוהו הנה; יוכל היות, שהוא קלקל לנו את כל הענין. ואתה ראית, שהוא אדיש לכל, שוחק על הכל, חוץ מדבר אחד, שמוציא אותו מעצמו; הרצח...

– כן, כן! – מלא אחריו רזומיחין – ראיתי והכרתי מאד! מתענין, מפחד. בזה הפחידוהו בעצם יום הראשון למחלתו, בלשכת הפוליצייה; התעלף.

– את זה תספר-נא לי ביתר פרטיות הערב, ואני אגיד לך אחר-כך דבר-מה. מענין הוא אותי מאד! בעוד חצי-שעה, אכנס לבקרהו... דלקת, אמנם לא תהיה.

– תודה לך! ואני באותה שעה אחכה אצל פֶּשְנֶקָה ואשגיח עליו על-ידי נסטסיה...

רסקולניקוב, כשנשאר לבדו, הביט בקצר-רוח וביגון על נסטסיה; אבל זו עדין שהתה.

– מה תשתה עכשו? – שאלה.

– אחר-כך! אני רוצה לישן! הניחי לי...

הוא נפנה ברעדה אל הפתל; נסטסיה יצאה.

VI

אך יצאה נסטסיה מן החדר, קם רסקולניקוב, נעל את הדלת, התיר את צרור-הבגדים, שהביא רזומיחין לפני שעה, והתחיל להתלבש. ונפלא הדבר: דומה, שפתאום נעשה שקט לחלוטין; לא היה מלמול קדחתני ומטרף, לא היה הפחד של כל העת האחרונה. זה היה הרגע הראשון של איזו שלווה משנה פתאומית. תנועותיו היו מדיקות וברורות ומהן נשקפה החלטה עזה. “היום, היום!”... – לחש בפני עצמו, הוא אמנם הבין, שפחותיו אינם עוד אתו, אבל התאמצות נפשית קיצונית שהגיעה עד לשלוה עד לאידיאה בל-תמוט, הרבתה לו עצמה ובטחה; הוא כֶּטַח שלא יפשל בלכתו. לאחר שהתלבש בכל בגדיו החדשים, נתן עין בכסף, שהיה מנח על השלחן, הרהר רגע, ואחר-כך שם אותו בכיסו. סכום הכסף היה עשרים- וחמשה רֶבֶל. הוא לקח גם את מטבעות-הנחשת, נכיון מעשרת הֶבְלִים, שהוציא רזומיחין על הבגדים. אז פתח את הדלת בלאט, יצא, ירד מעל המדרגות והשקיף בדלת המטבח הפתוחה לרְנָחָה; נסטסיה עמדה לנגדו אחורנית, כפופה; היא הבעירה אש במחם של בעלת-הבית. היא לא שמעה

ולא חשדה כלום, ובאמת, מי היה יכול לשער, שהוא יצא? כעבור רגע היה ברחוב.

היתה השעה השמינית, בערך, עם שקיעת-החמה. הבל החם היה במקדס, אך רסקולניקוב שאף בצמא את אויר-העיר הזה, המעפפ ומלא אבק ומחלות. ראשו התחיל להסתובב במקצת; איזו אַנְרִגִּיה פראית הבריקה פתאם בעיניו הבוערות ובפניו הכחוישים והחורים-יִרְקִים. הוא לא ידע ואף לא חשב לאן ללכת, – הוא ידע רק אחת: ש"את כל זה צריך לגמור היום, בפעם אחת, תכף-ומיד; שבאפן אחר לא ישוב הביתה, יען שאין הוא רוצה עוד לחיות כך". איך לגמור? במה לגמור? מזה לא היה לו כל מִשְׁג, ואף לא אבה לחשוב על זה, הוא גרש הלאה את הרעיונות: הם הציקו לו. הוא רק הרגיש וידע, שצריך, שהכל ישתנה, אם כה ואם כה; "יהא באיזה אפן שהוא" – חזר בפני עצמו בהחלטה ובטחת-יאוש תקיפה.

על-פי הרגל יִשָּׁן, כונן את צעדיו ישר למגרש-סִינִיה – הדרך הרגילה של טיוליו הקודמים. על הגשר, בטרם באַכָּה למגרש, לפני חנות-מַפְלָת, עמד מנגן צעיר, שְׁחֹר-שֶׁעַר, ונגן בתיבתו איזה רוֹמָנס מלא-רגש. הוא לוה בנגונו זמרתה של נערה כבת חמש-עשרה, שעמדה ממולו על המדרכה. הנערה היתה במנטיליה, בנעלי-יד ובמגבעת של תבן עם נוצה אֲדָמָה; כל זה היה בלה מישן. בקול רועד ומְרַסֵּק, אבל חזק ונעים למדי, זמרה את הרוֹמָנס בצִפִּיה לקבל אגורה מן החנות. רסקולניקוב עמד על-יד שנים-שלשה שומעים מן הצד, שמע, הוציא מטבע של חמש קופיקות והניח על פֶּה של הנערה. זו הפסיקה פתאם את זמרתה באקטָנָה היותר רמה והיותר רגשנית, ממש חתכה אותה, קראה למנגן: "די!" ושניהם התנהלו הלאה, אל החנות השניה.

– אדוני אוהב מנגינת-חוצות? – פנה פתאם רסקולניקוב לבן-אדם לא-צעיר אחד, שעמד אצלו; פלוני הביט אליו בתמהון-פרא. – אני אוהב, – המשיך רסקולניקוב ובסבר-פנים כזה, כאלו לא על מנגינה כלל הוא מדבר, – אני אוהב את מנגינת הַשְׁרָמָנְקָה בערב-סתיו קר, אפל ולח, דוקא בלח, בעת שפני כל ההולכים חורים-יִרְקִים וחולניים; או עוד יותר טוב, כששגל רטב נופל, ישר, בלי רוח, יודע הוא? ומבעד לשלג מהבהבים פנסי-הגז...

– איני יודע... יסלח... – רטן האיש, שנפחד גם מפני השאלה, גם מפני צורת רסקולניקוב המוזרה, ויעבור לצד השני של הרחוב.

רסקולניקוב הלך הלאה והגיע עד אותה הפנה במגרש-סִינִיה, במקום שעמדו אז אותו העירוני ואשתו עם אלישבע; אולם הם לא היו עתה פה. בהכירו את המקום, עצר בהלוכו, התבונן לצדדין ופנה לבחור אחד, בכתנת אֲדָמָה, שעמד במבוא למחסן של קמח ופרק.

– הרי כאן עירוני אחד ואשתו סוחרים בפנה, אָה?

– רבים הם הסוחרים, – ענה הבחור, בהביטו מגבוה על רסקולניקוב.

– ומה שמו?

– כשם אשר קראו לו בשעת הברית.

– ואולי גם אתה מְזַרְי? באיזה פלך אתה?

– הבחור מדד שוב את רסקולניקוב במבטו.

– אצלנו, הוד-אצילותך, לא פלך כִּי-אם מחוז, ואני יושב בית ומחוז-חפצך לא אדע... סלח לי, הוד-אצילותך, בחסדך כי רב הוא.

– ולמעלה בית-מזון?

– בית-מרזח, וגם בילֶרד יש, וגם בנות-מלכים תמצאנה... לולי!

רסקולניקוב עבר את המגרש, שם, בפנה עמד המון אכרים. הוא נתחב לתוך עצם מְעֵבָה-ההמון והביט לכל אחד בפניו, משום-מה נמשך לבוא בדברים עם הכל. אבל האכרים לא שמו לו כל-לב וכלם הצטפפו, התכנסו לחבורות והטו על-אודות דבר-מה בינם-לבין-עצמם. הוא נצב, הרהר וילך ימינה, במדרכה, אל רחוב וו. כשנעלם ממנו המגרש, נמצא באיזו סמטה...

הסמטה הקצרה הזאת; לא היתה זרה לו; הוא היה רגיל לעבור בה מאז, ולא עוד אלא שבעת האחרונה, כשנתעורר בו געל-נפש, נמשך אפילו להסתובב בכל המקומות האלה, בכדי שגעל-הנפש יתגבר עוד יותר. עכשו נכנס אל הסמטה הזאת בלי כל מחשבה קודמת. כאן יש בנין-חומה גדול, שִׁפְלו בתי-מרזח ואכילה ושתייה; מן הבתים האלה יצאו לרגעים נשים גלויות-שער ובשמלות תחתונות – כמו שמצוי בהליכה "בשכנות". בשנים שלשה מקומות על המדרכה התכנסו הן לכנופיות, ביחוד אצל המורדות לדיוטות תחתונות, שדרך שלבים אחדים אתה נכנס לכל מיני בתי-הלואל וחגגא. מאחד מהם, ברגע זה, נשמע קול-שאון והמלה על-פני כל הרחוב, התהולל איזה כלי-נגון, שרו שירים והשמחה היתה במלואה. כנופיה גדולה של נשים התגודדה במבוא; אחדות ישבו על השלבים, אחדות על המדרגות ואחדות עמדו ושוחחו. לא הרחק מהן, באמצע הסמטה, התנוודד איש-צבא שְׁפֹר עם פפירוסה וחרפות וגדופים בפיו; נדמה, שהוא רצה להִפְנֵס לאיזה מקום, אלא שכאלו שכחח לאן. יחף אחד רב עם יחף שני, ואיזה שכור כמת התגולל לרחב הרחוב. רסקולניקוב נצב אצל חבורת-נשים אחת. הן שוחחו בקולות צרודים; פֶּלֶן היו בשמלות-קנבוס, בנעלי-עִזִים וגלויות-ראש. היו כבנות-ארבעים ויותר, אבל היו גם בנות-שבע-עשרה, וכמעט פֶּלֶן פצועות מתחת לעיניהן.

משום-מה הלך לבו וְשָׁבִי אחרי זו הזמרה וההמלה שם, מתחת... מתוך הצחוק והצנחות, מבעד קול-החלילים הדק והזריז, עלה שאון-מחול; מאן-דהוא רקד במסירות-נפש, בהכותו על-פי הטקט בעקבי מגפיו; רסקולניקוב הקשיב בשים-לב, במרה-שחורה ובמחשבות רבות, בהִכְפָּפוּ ובהביטו בסקרנות מן המדרכה אל הפרוודור.

"יָפָה אֶתָּה מְחַמֵּל עֵינַי,

הוּי, חָנָם אֶל-נָא תַפְנִי!" –

השתפך הקול הדק של המזמר. נפשו של רסקולניקוב חשקה מאד לשמוע את דברי הפזמון, כאלו בזה היה תלוי הכל.

"אולי אָפֶנס", חשב "הם צוחקים! מְשֻׁכְרוֹת. ומה בכך. האם לא טוב גם לי להשתַפֵּר?"

– יָפֶנס אדון חביב! – פנתה אליו אחת הנצבות בקול מצלצל ובלתי צרוד עֲדִין. היא היתה צעירה לימים ואפילו לא מעררת בחילה.

– אי, יפת-תֶאָר! – ענה, בהזדקפו ובהביטו עליה.

היא הצטחקה; המחמאה טובה מאד בעיניה.

– הוא בעצמו יִפְהָפֶה, – אמרה.

– וכמה כֶּזֶה! – העירה אחרת בקול עבה – מבית החולים יצא?

– לכאורה בנות שָׁרִים וחטמיהן קצרים, – הפסיק פתאם בן-כפר אחד, שנגש כֶּזֶה-חדוה, כשגלימתו על כתפיו ופרצופו ערמומי-צחקני – אגיל ואשמח!

– הַכֶּנס, מכיון שבאת.

– אכנס! תענוג!

והוא נדחף למטה.

רסקולניקוב עבר הלאה.

– שמע-נא, אדוני! – קראה אחריו העלמה.

– מה?

היא נכלמה.

– אני, אדוני החביב, שִׁמְחָה, תמיד לחלק אתך את שעותי, ועתה לא אוכל להרים פני אליך. נִדְב־נא לי, קְנֹלֵךְ נעים, שש קופיקות לכוס יי"ש!

רסקולניקוב הוציא ככל אשר העלתה כף-ידו: שלש מטבעות בנות חמש.

– הוּי, איזה אדון טוב!

– מה שמך?

– תשאל לדוקלידה.

– לא, וכי נאה כך? – העירה פתאם אחת מן החבורה, בהניעה ראשה על דוקלידה – וכי איך פותחין ומבקשין? אני, דומה, הייתי באה בעפר מחרפה...

רסקולניקוב נתן עין סקרנית בדוברת. זו היתה ירקרקת כבת-שלשים, גְּלָה אבעבועות ופצעים, ושפתה העליונה נפוחה. דבריה ודִינָה-לחובה נאמרו, במנוחה וברצינות.

"היכן", חשב רסקולניקוב בצעדו הלאה, "היכן קראתי זה, איך שָׁנְדוֹן-למיתה אחד, שעה אחת לפני מותו, אומר או חושב, שְאֵלו העמידוהו בכֶּמָה, על שן-סלע בלב-ים, ובמקום צר כזה, שלא יספיק אלא לשתי כפות-רגליו בצמצום, – ומסביב תהומות פוערים פה, מי-אוקינוס, אפלת-נצה, בדידות-עד וסערת-עולם – וכך היו משאירים אותו מְעַמֵּד על שטח של אֵמָה לכל ימי חייו, לאלף שנים, לנצה-נצחים, – כי גם אז טוב לחיות כך מאשר למות מיד! רק לחיות, לחיות ולחיות! איזו חיים שהם – ובלבד לחיות! ... איזו אמת! אלהים, איזו אמת! נִכָּל האדם! ... ונבל האיש אשר קרא לו נבל בגלל זה", הוסיף כעבור רגע.

הוא יצא לרחוב אחר. "כן! היכל-הבדלח! רזומיחין דבר על היכל-הבדלח, אלא מה לי שם? כן, לקרוא! ... זוסימוב אמר, שקרא בעתונים..."

– עתונים יש? – שאל בהכנסו לבית-היין, שהיה בן חדרים אחרים מְנֻחִים ונקיים – וריקים. שנים-שלשה אורחים שתו מה, ובחדר אחד רחוק ישבה כנופיה אחת של ארבעה אנשים ושתי שִׁמְפָּנִיָה. לרסקולניקוב נדמה, שבתוכם גם זמיטוב. אמנם, מרחוק אי-אפשר היה לראות היטב.

"ויהא!", חלף בקרבו.

– יין-שרף? – שאל המלצר.

– מה, וגם הבא לי עתונים ישנים, מחמשת הימים האחרונים, ואני אגמלך.

– נשמע אני, הנה של היום. וגם יין-שרף?

הובאו העתונים והטה... רסקולניקוב ישב והתחיל לחפש. “איזלער – איזלער – אצטעקי – אצטעקי – איזלער – בארמאָלאַ – מאַסימאַ – אצטעקי – איזלער” – פו, יָשָׁד משחת! אה, הנה ידיעות ומקרים: “נפלו מעל הסלם – נשרף מיין – שרפה ברחוב פסקי – שרפה ברחוב הפטרבורגי – עוד שרפה ברחוב הפטרבורגי – עוד שרפה ברחוב הפטרבורגי – איזלער – איזלער – איזלער – איזלער – מאסימאַ”... א, הנה...!

הוא מצא, לאחרונה, את אשר בקש והתחיל לקרוא; השורות רקדו לנגד עיניו, והוא, אף-על-פי-כן, גמר את כל “הידיעה” ובתאבון התחיל לבקש בגליונות הבאים את הנוספות. ידיו רעדו בעלעלו בגליונות מתוך קצר-רוח קדחתני. פתאם הרגיש, שמאן-דהוא ישב על שלחנו. הוא נשא עיניו – זמֵטוב, אותו זמיטוב ובאותה הצורה, עם טבעות עם שרשרות, עם שערות שחורות, סרוקות ומבשמות, במקטרן פֶּרְנָטִי, אך במעיל מעוך קצת ובלבנים לא-צחים. הוא היה עליז למצער, הצטחק בעליזות מרבה ובטוב-לב. פניו השחרשרים להטו מעט מיין-השִּׁמְפָּנִיה אשר שתה.

– איך! הוא כאן? – התחיל בתמהון ובטון כזה, כאלו היו מפרים מנער – והרי רזומיחין אמר לי עוד אתמול, שאדוני עוד לא שב אליו רוחו... זה משנה! והרי אני הייתי אצלו...!

רסקולניקוב ידע, שהֵלָה יגש אליו. הוא הניח את העתון ופנה לזמיטוב, על שפתיו היתה בת-צחוק, ואיזו אי-סבלנות רגזנית חדשה בצבצה בה.

– את זה יודע אני, שהוא היה, – ענה, – שמעתי; כבודו חפש את הפזמק שלי... ויודע הוא, רזומיחין מלא התפעלות מכבודו; הוא אומר, שיחדו הייתם אצל לויזה איבנובנה, אותה, שכבודו השתדל בעדה וקרץ בשבילה בעיניו לפורוצ'יק אבק-שרפה, והֵלָה לא הבין, זוכר הוא? לכאורה, איך אפשר לבלי להבין – והרי הדבר כל-כך ברור... אה?

– הוי, איזה איש-חמסים!

– אבק-שרפה?

– לא, ידידו, רזומיחין...!

– אבל טוב לו להיות בעולם, אדוני זמיטוב; למקומות הכי-נעימים – כניסה חפשית! מי זה כֶּבֶד אותו עכשו ביין-שמפניה?

– זה אנחנו... שתינו... למה זה “כֶּבֶד”!?

– הוֹנֹרָרִים! כל טוב העולם לפניו! – רסקולניקוב נתן קולו בצחוק – אין דבר, נער חביב, אין דבר! – הוסיף בטפחו לזמיטוב על כתפו – הן אני לא להכעיסו אומר כל זה, כי אִם “מתוך חבה גמורה, כלומר, לשם משחק”, ממש כאותו פועל שלכם, בעת שהתאבק עם מיטקה. אותו פועל שבמעשה הזקנה.

– והוא מהיכן הוא יודע?

– אני, אפשר יודע יותר ממנו.

– הוא עכשו משִׁנָּה כל-כך... בודאי עֵדִין הוא חולה מאד. קדם זמנו יצא מביתו.

– אני משִׁנָּה בעיניו?

– כן, מה זה, הוא קורא עתונים?

– עתונים.

– השִׁרְפוֹת מרבות ביותר.

– לא. לא על השִׁרְפוֹת אני קורא, – כאן נתן מבט מלא-חידה בזמיטוב; בת-הצחוק המלגלגת עִנְתָה שוב את שפתיו – לא, אני לא על השִׁרְפוֹת קראתי, – המשיך, בקרצו עין לזמיטוב – אבל יודה-נא, נער חביב שהוא משתוקק מאד לדעת, על מה קראתי?

– כלל לא; אני שאלתי בעלמא, כלום אסור לשאול? ומה זה, שהוא...!

– ישמע נא, הוא אדם משכיל, ספרותי, אה?

– אני גמרתי את המחלקה הששית של הגימנסיה, – ענה זמיטוב בקורטוב של יהירות.

– הששית! הוי, צפורי! עם תִּסְרִקָת, עם טבעות – גִּבִּיר! אֶדִיר! פו, איזה נער נחמד. – כאן התפרץ רסקולניקוב שוב בצחוק עצבני, ישר בפני

זמיטוב. הלה נרתע לאחוריו, ויותר משנעלב, נשתומם.

– פו, כמה משנה! – חזר זמיטוב ברצינות מרבה. – כמךמה לי, שהוא עדין מדבר מתוך חם.

– מתוך חם? צפורי!... הרי שאני משנה? וגם מענין בשבילו, אה? מענין?

– מענין.

– כלומר, מה קראתי, מה חפשתי? הלא צייתי להביא כל-כך הרבה גליונות? זה מעורר חשד, הנה?

– מה הוא מדבר!

– על הקדקד – האזנים?

– איזה קדקד.

– אחר-כך אגיד, ועכשו, חביבי, הנני מודיע לו... לא, יותר טוב, הנני "מודה"... לא, עדין אין זה הנוסח: "הנני מתודה לפניו, בכדי שישמע וירשום" – כך! ובכל הנני מודה ומתודה, שקראתי והתענייני ובקשתי... וחפשתי – רסקולניקוב מצמץ בעין אחת וחכה: – וחפשתי – ולשם זה נכנסתי הנה – על אודות הריגת הזקנה, – הוציא לאחורונה כמעט בלחש והקריב מאד את פניו לפני זמיטוב. זמיטוב לא גרע ממנו עין, הביט עליו בעקשות, בלי נוע, ולא הסיר פניו מעל ני רסקולניקוב. ומשנה מפל נדמה לו לזמיטוב אחר-כך, מה שדק שלם נמשכה ביניהם הדממה, ודק שלם הביטו איש על רעהו.

– נו, ומה בכך? – קרא פתאם בתמהון ואי-סבלנות – מה זה עסקי? מה בזה, שקרא?

– היא היא הזקנה, – המשיך רסקולניקוב באותו הלחש, מבלי נוע לקול קריאתו של זמיטוב – היא היא, אשר בעת שדברו על-אודותיה בלשכה, זוכר הוא, התעלפתי? מה, עכשו מבין הוא?

– אבל מהו הדבר? "מבין הוא"? – קרא זמיטוב כמעט בחרדה.

פניו הרצינים ונעדרי-התנועה של רסקולניקוב נשתנו כהרף-עין אחד, ופתאם התפרץ שוב באותו הצחוק העצבני שמקדם כאלו אין הוא יכול בשום אופן להבליג עליו. ולהרף-עין הוארה בזכרונו בבהירות יתרה הרגשתו באותו הרגע, כשעמד לפני הדלת עם הקרדום, הקריח התנוודד, והם מעבר לדלת התדפקו והתקוטטו, ופתאם עלתה תשוקה בקרבו לצעוק להם, לחרפם ולגדפם, לשלוח לשון למולם, להתגרות בהם ולצחוק בקול רם, לצחוק, לצחוק!

– הוא או משגע, או... התחיל זמיטוב והפסיק, כאלו דפא פתאם על-ידי רעיון פתאמי שחלף במוחו.

– או? מה "או"? נו, מה? נו, יגיד אפוא!

– לא כלום! ענה זמיטוב בכעס – הבלים!

שניהם נשתתקו, אחרי התפרצות-הצחוק הפתאמית, החולנית, נעשה רסקולניקוב פתאם עצוב ושקוע במחשבות. הוא שם את זרועותיו על השלחן ויתמוך את ראשו בידיו. נדמה, שהוא שכח לגמרי את מציאותו של זמיטוב. הדממה נמשכה ונמשכה.

– למה אינו שותה את הטה? יצטנן, – אמר זמיטוב.

– אה? מה? טה?... אכן... – רסקולניקוב גמא מן הכוס, הניח לפיו חתיכת-לחם קטנה ופתאם נתן עין בזמיטוב ונדמה, שהוא זכר את הכל והתנער; ומיד שב לפניו אותו הבטוי המלגלג שהיה להם לראשונה, הוא הוסיף לשתות את הטה.

– בימינו נתרבו הרמאים, – הנה זה לא כבר קראתי ב"המבשר ממוסקבה", שתפסו במוסקבה חבורה שלמה של מזיפי-מטבעות. חבורה שלמה. עשו גם שטרות מזיפים!

– אה, זה היה כבר! אני קראתי על זה עוד לפני חדש, – ענה רסקולניקוב במנוחה – ובכן אליבא דידיה גם אלה כרמאים! – הוסיף בגחוך.

– אלא מה? לא רמאים?

– הללו? אלה הם ילדים, עוללי-שדים, ולא רמאים! וכי יאה הוא, שלמטרה שכזו תתאסף חבורה שלמה? וכי אפשר? כאן גם שלשה הנם די והותר, וגם-כן במה דברים אמורים? – כשאחד בטוח בשני יותר מבעצמו! שהרי די לאחד לגלות מלה כפטפט מתוך שפרות – והכל אבוד! תינוקות! הלכו ושכרו אנשים בלתי-נאמנים להחליף את השטרות בבנקים; ודבר שכזה מאמינים לכל אדם מן השוק? נו, נניח אפילו, שהצליחו גם התינוקות, נניח אפילו שכל אחד רכש לו מליון, – נו, ואחר-כך? לכל ימי-חייהם? שכל אחד יהיה תלוי בדעת חברו לכל ימי-חיו? הלא טוב מזה להחנק! והללו הלא גם להחליף לא ידעו ולא יכלו: התחיל אחד מהם להחליף, קבל חמשת אלפים ורעדו ידיו. ארבעת אלפים ספר כראוי, ואת החמשי קבל ולא ספר, יהיה פחות, ובלבד להספיק לשים בכיס ולברוח. נו, מובן, שעורר חשד. והכל הלך לאבדון בשל טפש אחד! כלום אפשר כך?

– שתרעד היד? – מלא אחריו זמיטוב – לא, זה אפשר, לא, אני מאמין באמונה שלמה, שזה אפשר. יש שאינם עוצר פח.

– לנשוא כגון זה?

– והוא היה נושא? לא, אני לא! בעד תשלום של מאה רבל לקבל על עצמו פחדים כאלה? ללכת עם שטר מִזְנֶף – לאן! לִפְנֵק, במקום של בעלי-נסיון, במקום שאכלו בַּנְדוּן זה כור-מלח – לא, אני הייתי מתבלבל, הוא לא?

בלב רסקולניקוב נתעוררה שוב תשוקה עזה “לשלוח לשון”. לרגעים עבר רעד בגבו.

– אני לא הייתי עושה כך, – התחיל “לבוא ממרחק”, – אני הייתי מחליף כך: קדם-כל אני סופר את האלף הראשון פעמים ארבע, פנים ואחור, מסתכל בכל שטר ושטר; אחר-כך אני נגש אל האלף השני, מתחיל וסופר, מגיע עד האמצע, מוציא איזה שטר בן-חמשים, משקיף בו לנכח האור, מהפך ומשקיף מהצד השני, – האם אינו מִזְנֶף? “אני, כלומר, חושש; קרובה אחת יש לי, והיא בימים האלה אבדה בגלל אי-זהירות שכזו עשרים-וחמשה רִבְל; וכאן היה בא ספור-המעשה, וכשהייתי עומד באלף השלישי – לא, הרשוני נא: דומה אני, שבאלף השני לא דִּיקְתִי כל-צרכי בספירת המאה השביעית, יש ספק אצלי, וכך הייתי משאיר את השלישי וחוזר חלילה אל השני – וכך הייתי נוהג בכל החמשה. נגמר הענין – ואני מוציא שטר שטר מן החמשי ומן השני, ושוב לנכח האור, ושוב פקפוקים, “חליף לי בבקשה”. באפן זה שהגזבר היה טובל בנהרי-זעה ובלכתי סוף-סוף, לא היה יודע איך לברך ולשבח לאלהיו על שנפטר ממני. אבל לא! הלכתי, פתחתי את הדלת – ושוב אני כאן, חוזר, שאלה אחת יש לי לשאול, פרט אחד לדעת, – כך הייתי נוהג אני!

פו, איזו דברים נוראים בפיו! – קרא זמיטוב בצחוק – אלא שכל זה אינו אלא בפה, וכשהיה בא לידי מעשה, ודאי שהיה נכשל. וגדולה מזו. לדעתי, לא רק אני והוא, אלא אפילו זקן ורגיל בפשעים, לעולם לא יאמין בעצמו, ברם, למה לנו להביא ראיות מרחוק – הנה חוששת לשום סכנה, באמצע היום, – נצל בדרך-נס – ואף-על-פי-כן רעדה אותה יד; לשדוד כראוי לא עצרה; זה נראה ממהלך הענין.

רסקולניקוב כמו נפגע בכבודו.

– נראה! אבל לכו-נא ותפסו אותו עכשו! – קרא כשמה להתגרות בזמיטוב.

– יתפסוהו!

– מי? אתם? אתם תתפסוהו? עורבא פרח! הן אצלכם מהו העקר בחפוש פושעים? אם האדם החשוד מבזבז ממון או לא. כיצד! עד עתה לא היה לוו כסף, ופתאם התחיל להוציא כסף – מי אפוא, אם לא הוא? ובזה הן גם ילד קטן יוכל לרמותכם, לכשירצה!

– הוא הדבר, – ענה זמיטוב, – שְׁפֵלֶם נוהגים כך, חורגים בכל ערמוניות שבעולם, מעמידים את נפשם בסכנה, ואחר-כך – מיד לבית-המרזח – ונודע הדבר! בשעת-בזבז-הכסף לוכדים אותם. הן לא הכל ערומים כמותו. הוא, ודאי, לא היה הולך לבית המרזח כמובן?

רסקולניקוב הרעים את גבותיו ונתן עין בוחנת בזמיטוב.

– כמִדְמָה, שגדול תֵּאבֹנוּ ביותר לדעת, איך הייתי נוהג אני? – שאל באי-רצון.

– רוצה הייתי, – ענה הלה בקול נמרץ ורציני. משום-מה התחיל להביט ולדבר ברצינות יתרה.

– מאד?

– מאד.

– טוב, אני הייתי נוהג כך, – התחיל רסקולניקוב, ושוב הקריב פתאם את פניו לפני זמיטוב, ושוב הביט בו בעקשות ודבר בלחש, באפן שהלה נרעד הפעם – אני הייתי עושה כך: אני הייתי לוקח את הכסף ואת החפצים, ומיד אחרי צאתי משם, תכף-ומיד, מבלי הכנס תחלה לשום מקום, הייתי הולך ובא לאיזה מקום שומם ומשומם, אשר גדרות מסביב לו, וכמעט אין איש – איזו גנה עזובה או כדומה לזה. ועוד מקדם, עוד לפני המעשה, הייתי מוצא באותה חצר ומיֵעֵד לי לִשֵּׁם זה איזו אבן, במשקל של פוד או פוד וחצי בערך, שם בפנה, אצל הגדר, אבן המנחה שם, אולי מיום הבנות הבית; הייתי מרים את האבן – מתחתיה ודאי שיש גוֹמָה – ולאותה גומה הייתי נותן את כל הכסף והחפצים. הייתי מסדרם שם ומכסה באבן, ואת האבן הייתי מניח, באפן שתשוב ותקבל את צורתה הקודמת, הייתי לוחצה ברגל והולך לי, ושנה שנתיים לא הייתי נוגע באוצרי, שלש שנים לא הייתי נוגע – ואתם חפשו! חפשו את המחט בעגלה של שחת!

– הוא מִשְׁגֵעַ! – אמר זמיטוב משום-מה גם-כן כמעט בלחש ומשום-מה התרחק פתאם מרסקולניקוב. עיניו של זה הבריקו ברגע; הוא קָוַר באפן נורא; שפתו העליונה רעדה והתחילה לרקוד; הוא התקרב לזמיטוב ככל-האפשר והתחיל להניע בשפתיו, מבלי הוציא כל הגה; כך נמשך כחצי-רגע; הוא ידע את אשר הוא עושה, אלא שלא יכל לעצור בעצמו. המלה האִיִּמָה, כאותו הבריה בדלת אז, רקדה על שפתיו; הנה-הנה – ותִּנְתֵּק; הנה-הנה – ותמלט; הנה-הנה – רק לבטאה!

– ומה, אם אני הוא שהרגתי את הזקנה ואת אלישבע? – אמר פתאם ונתעורר.

זמיטוב נתן בו מבט פראי והלבין כמפה, פניו נתעוו בחיך.

– כלום זה אפשר? – אמר בלאט.

רסקולניקוב הביט בו בזעם.

– יודה, שהוא האמין בדברי? – כן? הלא כן?

– כלל לא! עכשו עוד יותר ברי לי, שלא! – קרא זמיטוב במהירות.

– נלכד, סוף-סוף! נלכדה הצפור, משמע, שהאמין בהם, אם “עכשו עוד יותר ברי לו, שלא”!

– אבל כלל וכלל לא! – קרא זמיטוב בבלבול גלוי – והוא במתפנן הפחיד אותי, בכדי להביאני לידי כך?

– ובכן, איננו מאמין? ועל-אודות מה דברו אז שלא בפני לאחר שיצאתי מן הלשכה? ולשם מה חקר ודרש אוי הפורוצ'יק אבק-שרפה לאחר התעלפותי? הוי, אתה! – קרא הוא למלצר, בקומו ובנטלו את כובעו – כמה מגיע?

– סך-הכל שלשים קופיקות, – ענה פלוני, בגשתו במרוצה.

– ועוד עשרים הרי לך מתנה, הראיתם, כמה כסף, – הושיט לזמיטוב את כף-ידו הרועדת והמלאה שטרות – אדמים, כקלים, עשרים-וחמשה רבל. מאין? ומאין הבגדים החדשים? הן ידוע הוא לכל, שלא היתה אף אגורה! את פי בעלת הבית הן בודאי, שאלו... נו, די! 'Assez caus'e! שלום! להתראות... בשלום ונחת.

הוא יצא כשקלו רועד מאיזו הרגשה פראית-היסטרית, שאמנם היתה בה גם מדה ידועה של ענג, – ובכלל היה קודר ויגע מאד. פניו היו מעֵנתים כמו אחרי התעלפות קשה. עיפותו הלכה הלוך וגל, פחותי עכשו היו מתעוררים ומתרבים עם הדחיפה הראשונה, עם תחלת כל הרגשה מרגיזה, ועם החלשת ההרגשה, מיד הולכים ופוחתים במהירות.

וזמיטוב, כשנשאר לבדו, ישב עוד זמן מרבה על מקומו שקוע במחשבות. רסקולניקוב הפך שלא בכונה את כל מחשבותיו בנדון הענין הידוע וקבע את דעתו לחלוטין.

"אליה פטרוביץ' הדיוט! – גמר בהחלט.

אך פתח רסקולניקוב את הדלת אל הרחוב, והנה פתאם, על המעלות נתקל ברזומיחין הנכנס. שניהם, גם כשהיה כבר רק כוח של צעד ביניהם, לא ראו איש את אחיו, באפן שכמעט התנגחו בראשיהם. שעה קלה מדדו איש את רעהו במבטיהם. רזומיחין היה תחלה אחוז תמהון כביר, אלא שפתאם הבריקה בעיניו חמה, חמה אמיתית, שפוכה.

– הרי שאתה פה! – צעק בכל כח גרונו – מן המטה נסת! ואני חפשתיו שם תחת הספה! אל תחת הגג הלכנו לחפשו. את נסטסיה כמעט שלא הכיתי בגללך... והוא – היכן הוא! רודקה! מה פרושו של כל זה הוא, שקצה נפשי בקלכם עד מות, ואני רוצה להיות לבדי, – ענה רסקולניקוב בהשקט.

– לבדך? ככשאין בך כח ללכת, כשפרצופך אודנו לָבֵן לָבֵן ונשימתך קצרה? טפש! מה עשית בהיכל-הבדלח? תן תודה כרגע!

– הנה לי! – אמר רסקולניקוב ורצה לעבור. – זה הוציא את רזומיחין מעצמו והוא אחז בכתף רעהו בחזקה.

– הנה? אתה מעז לאמר “הנה”? וכי יודע אתה, מה שאעשה כרגע? אצנפך כדור, אשימך בצרור ואשאך הביתה ואסגרך על מסגר!

– שמע נא, רזומיחין, – התחיל רסקולניקוב בחשאי ולכאורה בנחת גמורה – האמנם – האמנם אינך רואה, שאני איני רוצה בטובותיך? ולמה זה תפץ לעשות טובות לאלה, ש... שירקים עליהן? לאלה, שזה, לבסוף, קשה באמת מנשוא? נו, למה בקשתני ומצאתני בראשית מחלתי? אני, יוכל היות, הייתי שמח מאד לקראת מות? נו, האם לא הראיתי לך היום די, שאתה מענה אותי, שאני... מואס בך! תפץ משנה באמת – לענות בני-אדם! הנני מבטיחך אפוא, שכל זה באמת ובתמים, מפריע בעדי לשוב לאתני, מפני שזה מרגיז אותי בלי הפסק! הן הלך מאתי זוסיםוב, בכדי שלא להרגיזני! הנה לי גם אתה, בשם אלהים! ולבסוף, איזו רשות יש לך להחזיק בי באנס? וכי אינך רואה, שאני דובר אליך בדעת צלולה? הורני, במה, במה אוכל לכפר את פניך, למען לא תציק לי ולמען לא היטב טיטיב עמדי? יאה, שאני כפוי-תודה, שאני שפל, רק סורו ממני קלכם, בשם אלהים, סורו! סורו!

הוא התחיל בנחת ובהשקט, מתענג למפרע על כל הרעל והארס אשר יוציא מתוכו, וגמר בחמת-שגעון ובנשימה חנוקה, כמו לפני שעה את לוזשין.

רזומיחין עמד, הרהר ויָרַף ממנו:

– לך אפוא לכל הרוחות! – אמר בחשאי וכמעט כמעמיק במחשבותיו. – עמוד! – נהם נהימה פתאמית, כשרסקולניקוב עשה תנועה ללכת; – שמע אלי, הנני מכריז לך ומודיע, שְׁלָכְכֶם, גְּלָכְכֶם, בלי יוצא-מן-הכלל, פטפטנים וגלגנים! כשאזזה חוט-השערה מעיק על לבכם, הרי אתם מתפנקים ודוגרים כתרנגולת טרם המליטה. גם בזה אתם מחקים כקופים את אחרים. אין בכם אף סמן של חיים עצמיים. מדונג קרצתם, ותחת דם – חמץ נוזל בעורקיכם. באיש מכם איני מאמין! אצלכם ראשית כל – לבלי היות דומה לאדם. עמ-מ-וד! – צוח בזעם-משנה, בראותו שרסקולניקוב עושה שוב תנועה ללכת – שמע עד הסוף! אתה יודע, היום מתאספים אצלי לחנכת הבית, יוכל היות שכבר נתאספו, אלא שאני השארתי את דודי (הייתי שם זה-עתה), שהוא יקבל את הבאים, ובכן אפוא, אלמלא הייתי שוטה גמור, שוטה שפל, טפש שבטפשים, אלמלא הייתי

תרגום מלועזית... רואה אתה, אני מודע, אתה איש חכם, אלא שאתה כסיל! – ובכל, אלמלא היית טפוש, היית בוחר להכנס אלי הערב, לשבת מעט, תחת לקרוע את הנעלים לשוא. הואיל ובין כה וכה יצאת מביתך, הרי שאין תרוצים! אני הייתי מכניס בשבילך מיני כסאות רכים, יש כאלה אצל בעל-הבית... כוס חמין, חברה... נלא – אשכיבך על הספה אצלי, ותשכב בינינו... גם זוסימוב יהיה. תבוא?

– לא.

– שקר וכזב! – קרא רזומיחין בקצר-רוח – מהיכן יודע אתה? אתה אינך אחראי בעד עצמך! ואף אינך מבין דבר בכל זה... אני גם-כן אלף פעמים התקוטטתי עם בני-אדם וחזרתי אליהם... בושים – וחוזרים אל האדם! זכור אפוא, בית פוֹצ'ינקוב, הדיוטה השלישית...

– באפן הזה, אדוני רזומיחין, הן אפשר שיתחיל במהרה לתת גוו למכים, מתוך הנאה לעשות טובות...

– למכים? אותי? בעד פְּנֵה כזו בלבד אָמרוט לחי! בית פוֹצ'ינקוב No 47, במעונו של הפקיד בְּבוֹשְקין...

– לא אבוא רזומיחין! – רסקולניקוב פנה לו עָרף וילך.

– אנכי אערבך, כי תבוא! – קרא רזומיחין אחריו – נלא – הנך... ולא – אין אני רוצה לדעתך! חכה, אי, זמיטוב שם?

– שם

– ראיֶת אותו?

– ראיֶתי.

– ודברת אֶתוֹ?

– דברתי.

– על מה? נו, השד אתך, אל תגד. פוֹצ'ינקוב No. 47, בבוֹשְקין, זכור!

רסקולניקוב הגע עד רחוב-סְדוֹוְיָה ופנה בזוית. רזומיחין הביט אחריו שקוע במחשבות. לאחרונה עשה בידו תנועה של יאוש וילך לבית, אלא שנעצר בחצי המדרגות.

– “יקח אפלי!” – המשיך לחשוב כמעט בקול – מדבר הוא בתבונה, ובתוך כך כאלו... אבל גם אני טפוש! כלום המטרפים בדעתם אינם מדברים בתבונה? זוסימוב, כמו שנדמה לי, ירא דוקא מפני זה!” – הוא נקף אצבעו במצחו – “נו ומה אם... כיצד השארתי אפוא לבדו? יכול הוא גם להטביע עצמו... אי, עשיתי מְשָׁה! אסור היה לעשות כך!” – והוא שב במרוצה לאחור, על עקביו, לדלוק אחרי רסקולניקוב, אלא שעקבותיו של זה לא נודעו כבר. הוא ירק ובצעדים נחפזים שב להיכל-הבדלח, לחקור ולדרוש את זמיטוב.

רסקולניקוב בא יש לגשר N, התיצב באמצעו אצל המעקה, שם עליו את שתי זרועותיו והתחיל להביט למרחב. לאחר שנפרד מרזומיחין, גברה חולשתו כל-כך, עד שבקשי רב עלה לו לבוא הנה. הוא רצה לשבת או לשכב באיזה מקום שהוא, בחוץ. הוא הרכין עצמו על-גב המים והביט במבט מכונתי אל האדמומות האחרונה של השמש הנוטה לערוב, על שורת הבתים, שהלכה הלוך וכהה באפלולית בין-ערפִים, על איזה חלון רחוק וגבוה משמאל לחוף, שהתנוץ כמו באש מקרן-השמש האחרונה, שהכתה בו, על מי-התעלה המשחירים, ונדמה, שבתשומת-לב יתרה הסתכל במים הללו. לאחרונה, התחוללו בעיניו איזו עגולים אֶדְמִים, הבתים הסתובבו ורקדו, ואָתָם – ההולכים, החופים, העגלות. פתאם נרעד, ואולי גם נצל מההתעלפות, על-ידי חזיון אחד מְשָׁה ופראי. הוא הרגיש, שמאן-דהוא עמד אצלו מימין; הוא נשא עיניו וירא סמוך לו אשה גבוהה אחת, מטפחת על ראשה. פניה יִרְקִים, מְאָרְכִים ורזים, עיניה אֶדְמִים ושקועות בחוריהן. היא הביטה עליו ישר, אבל נראה היה, שהיא אינה רואה ואינה מבדילה כלום. פתאם אחזה בימינה ברשת-הברזל, הרימה את רגלה הימנית והשליכה אותה מעבר לרשת, אחר כך השליכה גם את השמאלית, מי-התעלה העכורים נָחְצו להרף-עין, בלעו את קרבנם, אבל בעוד רגע עלתה הנטבעה למעלה, והזרם נִשְׁאָה עמו בחשאי, כשראשה ורגליה במים, גָּבַה למעלה ושמלתה נטויה ונפוחה על-פני המים פָּכָר.

– טבעה! – טבעה! – קראו עשרות של קולות; אנשים נתאספו במרוצה ובהמון, הורו על החופים; על הגשר, אצל רסקולניקוב התגודדו, הצטפפו ולחצו אותו מאחור.

– רבוננו של עולם, הן זוהי אפרוסיניושקה שלנו! – נשמע מקרוב קול-בוכים של אשה – הצילו, אנשים יקרים, הוציאוה!

– סירה! תנו סירה! – צעקו בהמון.

ואולם כבר לא היה צֶרֶךְ בסירה: שוטר הרחוב השליך מעליו את אדרתו ונעליו וקפץ לתוך המים. העבודה לא היתה מְרַבֶּה ביותר. הטובעת נִשְׂאָה במרחק של צעדים אחדים ממורדות התעלה, והוא נאחז בימינו בשמלתה, בשמאלו הספיק לאחוז במוט, שהגיש לו חברו: ומיד הוציא את האשה. הניחוחה על אבן-הגזית של המורדות. רוחה שבה אליה מהרה; היא ישבה, התחילה לעטוש ולנחור, ובלוי-דעת נִגְבָה את שמלתה הלחה בידיה. לא דברה דבר.

– עד היכן הביאה אותה השְפָרוֹת, עד היכן – ליל אותו קול האשה עכשו אצל אפרוסיניושקה – לפני ימים אחדים חפצה גם-כן להִתְחַקֵּק, ממש הוציאוה מן העניבה. עכשו הלכתי לחנות, השארתי את הילדה על השגחתה – והנה איזה חטא יצא! שכנת אבי, שכנה, בית אצל בית, כאן בזוית

ההמון נפרד והלך לדרכו, השוטרים טפלו עדין בטובעת, אחד הזכיר, שצריך להובילה ללשכת-הפוליציה... רסקולניקוב הביט על כל זה בהרגשה מְשֻׁנָה של שויון-נפש גמור. הדבר היה לו לזרא, "לא, זה מאום... מים... לא כדאי", מלמל בפני עצמו. – "דבר לא יהיה". – הוסיף, "אין מה לחכות. מה זה לשכת-הפוליציה?... ולמה זמיטוב אינו בלשכה? הלשכה פתוחה עד עשר..." הוא הפך עָרֵף למעקה-הגשר ויבט מסביב.

"נו, מה בכך! אפשר!" אמר לעצמו בהחלט, נטע ממקומו ויכוּן צעדיו לְעֵבֶר, שבו היתה הַלְשָׁכָה. לבו היה ריק וְחָרֵשׁ. לחשוב – מֵאֵן. אפילו השממון עָבֵר; מן הַאֲנָרְגִיָה שהיתה בו בצאתו מן הבית, "בכדי לגמור הכל", לא נשאר אף זָכֵר. מקומה לקחה אֲפֻטִיָה גמורה.

"וכי מה? גם זה מוֹצָא!" חשב בלכתו בשקט ובהתרשלות על חוף התעלה. – איך שיהיה, ואני אגמור, מפני שרצוני בכך... אך – האם מוצא הוא? אחת היא! אמה על אמה יקציעו – הע! ברכם, איזה סוף! האמנם סוף? האגיד להם אם לא? אי... שד! כמה עיפתי; צריך למהר ולשבת או לשכב... החרפה היותר גדולה בזה, היא הכסילות היתרה. אבל יורק אני גם על זה. פו, איז טפְּשִׁיּוֹת עולות בראשי..."

הדרך אל הלשכה היתה ישרה, רק על-יד הפְּנֵה השניה לרחוב אחד צריך היה להשמאיל, ומשם – צעדים מספר. אולם רסקולניקוב הגיע רק עד הפְּנֵה הראשונה לרחוב אחר, ושם נצב, פקפק – ופנה לצדדין להקיף – אפשר בלי כל מטרה, ואפשר בכדי לדחות את הדבר עוד לרגע. הוא הלך והביט לארץ. פתאם היה לו הרגש כאלו לחש לו מאן-דהוא דבר-מה באזנו. הוא הרים את ראשו וראה שהוא עומד אצל אותו הבית, בשער. **מאותו** הערב לא היה פה ולא עבר.

תשוקה בלתי-מְנַצַּחַת ונעדרת-פשר צָדָה אותו. הוא נכנס אל השער, פנה ימינה למעלות הידועות לו והתחיל לעלות אל הדיוטה הרביעית. על הסֶלֶם הצר והמַעְקָל היתה אפלה עבה. הוא שהה על סף כל דיוטה ודיוטה והתבונן לְפַל בשים-לב. מסגרת אחד החלונות בדיוטה הראשונה היתה נטולה. "אז לא היה זה", חשב. והנה המעון בדיוטה השניה, שְׁנִקְוִלִישְׁקָה ומִיטְקָה עבדו שם: "סגור על מסגר; והדלת צבועה מחדש; עומד, כפי הנראה, לשכירה". והנה הדיוטה השלישית... הרביעית... "כאן!" ותמהון תקף אותו: דלתו של המעון הזה היתה פתוחה לרְנָחָה שם היו אנשים, משם עלו קולות; כל זה היה בלתי-צפוי בשבילו לחלוטין. אחר פקפוק קצר, עבר את השלבים האחרונים ונכנס לתוך המעון.

גם המעון הזה, עסוקים היו בשכלולו; פועלים עבדו בו; זה כמו הכה אותו בתמהון. משם-מה נדמה לו בעלותו, שהוא ימצא פה הכל כמו שהשאיר אז, ואפילו, אפשר, שהפגרים עודם מְנַחִים על הרצפה. ועכשו: כתלים ריקים, כל רהיטים אין; מְשֻׁנָה! הוא נגש אל החלון וישב על אדנו.

הפועלים היו שְׁנַיִם, בחורים, אחד קשיש ואחד הרבה צעיר ממנו. הם הדביקו נְיָר צבוע חדש על הכתלים, ניר לבן עם פרחי-חבצלות, תחת הניר הקודם, הצהב, המְרַסֵּק והבְּלָה. משום-מה לא יָשֵׁר הדבר בעיני רסקולניקוב עד-למאד; הוא הביט על הניר החדש בחמה, כאלו צר היה לו על שִׁשְׁנו כך את הכל.

הפועלים, כפי הנראה, אָחֲרוּ את מועדם, ועתה נחפזו לקפל את נירותיהם וללכת הביתה. כניסתו של רסקולניקוב כמעט שלא הסבה כלל את תשומת-לבם. הם שוחחו על דבר-מה. רסקולניקוב שלב את זרועותיו על חזהו והאזין לדברי המשוחחים.

– ובכן באה אלי בְּפִקֵר, – דבר הקשיש אל הצעיר – פְּעֻלוֹת השמש, לבושה פאר. "מה את, אומר אני אליה, רוקדת כנגדי? מה את מתקשטת בשבילי?" – אני רוצה, היא עונה לי, אני רוצה, טיטוס נְסִילִיץ', מהיום והלאה לעמוד ברשותך לחלוטין". אָהָה, משמע, עד היכן הגיעו הדברים. ומלבושיה – אני אומר לך; ז'ורְנֵל, פשוט, ז'ורְנֵל!

– ומה זה, דודי, ז'ורְנֵל? – שאל הצעיר. הוא כפי הנראה, למד תורה מפי "דודו".

– ז'ורְנֵל, זהו, אחי, התמונות כָּאֵלוֹ, משוחות בששר, ואת התמונות אֵאלוֹ מקבלים החִיטִים של עירנו מדי שבת-בשבתו, על-ידי הפוסטה, מחוץ-לארץ, בכדי, כלומר, ללמוד מהן, איך לאנשים להתלבש, לזכרים ולנקבות. כלומר, ציורים. הזכרים מְצַיְרִים לרֵב בְּיָקְשׁוֹת ובסורטוקים, ומה שנוגע למחלקת-הנשים, הרי יש שם, אחי, עכסים ושביסים, קשורים ובתי-נפש כאלה, שאם תתן לי בעדם כל הון ביתך, ימעט לי!

– מה לא ימצא בקרית-מלך זו! – קרא הצעיר בהתלהבות, – חוץ מאבא-ואמא, הכל יש!

– חוץ מזה, אחי, הכל ימצא, – הורה הקשיש.

רסקולניקוב קם וילך אל החדר השני, במקום שהיו אז המזנדה, המטות והקומודה; החדר מְחִסֵר-הרהיטים נדמה לו לקטן מאד. הניר שעל הכתלים עדין היה כמקדם; בקרן-זווית אחת נסתמן ביותר מקומו האיקונין, שנטלו ממנו. הוא העיף מבט אחד וחזר לחלונו. הפועל הקשיש זרק עליו מבט אלכסוני:

– מה לאדוני בכאן? – שאל הוא פתאם, בפנותו אליו.

במקום תשובה, קם רסקולניקוב, יצא אל הפרוזדור, אחז בפעמון וימשוך. אותו הפעמון, אותו קול-הפחדים! הוא משך שנית, שלישיית; הקשיב רב-קשב והעלה זכרונות. אותה ההרגשה המענה, המְנַפְּאָה, האֲיָמָה התחילה לעלות לו ביתר וביתר בהירות; הוא נרעד עם כל צלצול, ואיזה ענג נתרבה ונתרבה בו.

– אבל מה לך בכאן? מי אתה? – קרא הפועל בקרצו אליו. רסקולניקוב שב החדרה.

– רוצה אני לשכור את המעון, – אמר, – ואני מְסִיֵר.

– אין שוכרין מעון בלילה; וחוזן מזה צריך היה לבוא עם השוער.

– את הרצפה שפשפו; אתם תצבעוה? – המשיך רסקולניקוב – ודם אין?

– איזה דם?

– הרי הרגו פה את הזקנה ואחותה. שלולית של דם היתה פה.

– אבל מי אתה ומה אתה? – קרא הפועל בדאגה.

– אני?

– כן?

– ואתה מתאוה לדעת? נלכה אל הפוליציה, ושם אגיד.

הפועלים סקרוהו בתמהון.

– לנו הגיעה העת ללכת מפה. נתאחרנו. בוא, אליושקה, צריך לסגור, – אמר הפועל הקשיש.

– נו, נלכה! – ענה רסקולניקוב בשויון-נפש. יצא ראשון וירד לאט לאט מעל המדרגות. – הוי, שוער! – קרא בקול בצאתו אל השער.

אנשים אחדים עמדו אצל הכניסה אל החצר מן הרחוב והתבוננו לעוברים-ושבים; שני השוערים, אשה אחת, עירוני בהקלט ועוד מאן-דהוא. רסקולניקוב נגש ישר אליהם.

– מה דרוש לך? – נענה לו אחד מן השוערים.

– בלשכה היית?

– זה עתה הייתי, מה דרוש?

– שם נמצאים הפקידים?

– נמצאים.

– וגם הסגן שם?

– היה שעה אחת. מה דרוש לאדון?

רסקולניקוב לא ענה ונספח אליהם שקוע במחשבות.

– את המעון בא לראות, – אמר הפועל הראשי בגשתו.

– איזה מעון?

– את המעון שאנו עובדים בו. “למה, כלומר, שפשפו את הדם? כאן, אמר, היה רצח, ואני באתי לשְׁכֹרֵר”. וגם בפעמון התחיל למשוך. כמעט שלא נתק. “ולכו ונלכה, אמר, אל הפוליציה, שם אגיד הכל”. נטפל אלינו.

השוער הביט בתמהון ובפנים זועפים על רסקולניקוב.

– אבל מי הוא? – שאל קשות.

– אני רדיון דומניץ' רסקולניקוב, מי שהיה סטודנט, ודירתי בבית שִׁיל, פה בסמטה, לא רחוק מפה, מעון No. 14, שְׁאֵל את השוער... הוא יודע אותי. – רסקולניקוב הגיד את כל-זאת באיזה מין עצלות ופזור-הנפש, מבלי הפוך פניו לאנשי-שיחו, בהביטו במלוא-עיניו אל הרחוב האפל.

– ולמה בא אל המעון?

– לראות.

– מה לראות?

– טוב היה לתפסו ולהוליכו אל הפוליציה! – התערב פתאם העירוני, ונשתתק.

רסקולניקוב שלח לו מבט אלכסוני דרך הכתף, נתן בו עין ואמר בלחישה ובעצלות:

– גלכה!

– ובאמת! – מלא אחריו העירוני המתעורר – למה הגיע עד **אותו דבר**? מה יש בלבו, אָה?

– שְׁפּוֹר לא-שְׁפּוֹר, אלהים יודע אותך, – רטן הפועל.

– מה לך פה? – קרא שוב השוער, שהתחיל לקצוף באמת – למה נטפלת?

– מַנְגֵּל! – קראה האשה.

– מה יש לבוא עמו בדברים, – קרא השוער השני, בן-כפר גדול, בגלימה על כתפיו ועם מפתחות בחגורתו – צא מפה! ... באמת מַנְגֵּל ... הלאה!

ובאחזו את רסקולניקוב בכתפו, דחף אותו החוצה. הלה התמוטט, אבל לא נפל, התישר, הביט בדממה על הנצבים וילך הלאה.

– בר-נש מְשֻׁנָּה, – אמר הפועל.

– מְשֻׁנִים נעשו הבריות בימינו, – אמרה האשה.

– ואף-על-פי-כן, צריך היה לְמַסְרוֹ אל הפוליציה, – הוסיף העירוני.

– לא כדאי, – החליט השוער הראשי – מַנְגֵּל ותו לא ... מכניס בעצמו את ראשו, וכשתביאהו בפלילים – אין לדבר סוף ... יודעים אנו!

”ובכן, ללכת או לא?” חשב רסקולניקוב בהתיצבו באמצע הגשר על פרשת-דרכים ובהביטו מסביב, כאלו חָפּה ממי-שהוא לפקדה אחרונה. אבל כל קול לא בא אליו משום מקום; הכל היה חָרֵשׁ וְאֵלֶם בשבילו, כאבנים אשר דרכו רגליו עליהן ... פתאם עלה מרחוק, כמאתים צעדים ממנו, מסוף הרחוב, מתוך האפלה העבה, קול המון, דברים, צעקות ... בין ההמון עמדה איזו מרכבה ... באמצע הרחוב הבהב איזה אור ... מה זאת?” רסקולניקוב הימין וילך אל ההמון. הוא כמו נאחז בכל שנפגש לו, וגחוך קר עבר על שפתיו כשהרהר בזה, מפני שאצלו כבר נתקבלה החלטה גמורה בנוגע ללשכה, וְכָרִי היה לו, שמיד יגמר הכל.

VII

באמצע הרחוב עמדה מרכבה עשירה ומְהֵדְרָה, רתומה לשני סוסים אֲמִצִים אבירים; נוסעים לא היו, והרכב בעצמו, שירד מעל מקום-מושב, עמד כאן; את הסוסים החזיקו ברסן ... מסביב התגודד המון רב, ובראשו שוטרים. ביד אחד השוטרים היה פנס קטן, שבו האיר מתוך התרופפות, דבר-מה על מרצפת הרחוב, אצל אופני המרכבה. הכל דברו, צעקו, נאנחו; הרכב היה כְּמִפְּהַת-תְּמָהוֹן ומזמן לזמן חזר:

– איזה אסון! רבונג-של-עולם, איזה אסון!

רסקולניקוב נדחק, כפי האפשר, וראה, לאחורונה, את נושא כל המהומה והסקרנות. על הארץ שכב אדם, שזה עתה עברו עליו הסוסים; האדם היה במצב של התעלפות; בגדיו היו דלים מאד, אך נִפְרוּ בהם סְמִי “יחסן”. מפניו, מראשו טפטפ דם; פניו היו מְכִים, קרועים, מעֲקָמִים. נראה היה, שהאופנים שחקוהו לא בדרך שחוק.

– אבותי! – יָבַב הרכב – איך אפשר היה כאן להִזְהַר! הן אני לא מהרתי, הן אני התנהלי לאטי וצעקתי לו. הכל ראו, משכור לא תצא טובה – יודע הוא! ... רואה אני אותו עובר את הרחוב, צעקתי לו פעם, פעמים, וגם עצרתי בסוסים; והוא נפל ישר אל תחת רגלי הסוסים. הבמתפֵּן עשה זאת, אם שתה יותר מן המדה ... הסוסים צעירים, רוטטים – משכו, והוא צעק – ומשכו יותר ... ויצא האסון.

– אמת ויציב! – נשמע קול מעיד מן ההמון.

– זה נכון, הוא התרה בו, שלוש פעמים התרה בו, – העיד עוד קול אחד.

– שלוש פעמים בדיוק, הכל שמעו! – קרא השלישי.

אמנם, הרכב לא היה נרעש ונפחד ביותר. לפי הנראה, היתה המרכבה שְׂיִכֵּת לאיש עשיר ונכבד מאד, שחכה לה באיזה מקום; השוטרים, כמובן, השתדלו לא-מעט לדאוג בעוד מועד לתקונו של דבר. את הנרמס צריך היה להעביר אל בית הפקידות ומשם אל בית-החולים. איש לא ידע את שמו.

בינתיים נדחק רסקולניקוב עוד יותר בתוך ההמון וכפף עצמו עוד יותר קרוב אל האֲמֵלֵל. פתאם האיר הפנס את פניו של זה – ורסקולניקוב הכירהו.

– אני יודע אותך, יודע! – צעק, בצאתו לפני כל האספסוף – זהו פקיד, מי שהיה פקיד, יועץ טיטולרי, מְרַמְלָדוּב! הוא גר פה, קרוב, בבית

קוזל... מהרו את הרופא! אני אשלם, הנה! – הוא הוציא מכיסו מעות והראה לשוטר. הוא התרגש למדי.

השוטרים שבעו רצון על שנודע מי הוא הנרמס. רסקולניקוב קרא גם בשם עצמו, נתן את כתבתו, ובכל כחותיו, כאלו זה היה אביו-מולידו, האיץ בהם להעביר את המתעלה לביתו.

– כאן, כאן, בעוד שלשה בתים, – התעסק רסקולניקוב – בית קוזל, אשכנזי, עשיר... הוא, בודאי, שכור, הלך לתמו, הביתה... אני יודע אותו... הוא שכור... לו יש משפחה, אשה, טפלי תלויים בו, בת אחת יש. עד שיסחבוהו לבית-החולים, הרי מוטב להכניסו לביתו, שם בודאי מחכה כבר הרופא! אני אשלם, אשלם!... בביתו, על-כל-פנים, יסעדהו, יעזרו לו מיד, ועד שיביאוהו לבית-החולים, מי יודע אם יחיה...!

הוא הספיק אפילו לתחוב איזו מטבע לידי השוטר; הענין, אמנם, היה ברור וחקי, ובכל אופן היתה העזרה כך יותר מהירה. הרימו את הנרמס וישאוהו; נמצאו עוזרים. בית קוזל היה במרחק של צעדים שלשים. רסקולניקוב היה מאחור, תמך בזהירות את ראש הנשוא והראה את הדרך.

הנה! הנה! על המדרגות צריך לשאת את הראש לפני; התהפכו... כך. אני אשלם, אני אגמלכם, – מלמל.

קטרינה איבנובנה, כמו תמיד בשעה שהיתה נפנית קצת, התהלכה הלך-ושוב בחדרה הקטן, הלך מן החלון אל הכירה ושוב אל החלון, באמצע אל חזה את זרועותיה השלובות ובדברה אל עצמה, דבר והשתעל. בעת האחרונה אמנם התחילה יותר ויותר לשוחח עם בתה הבכירה, פולינה, בת-העשר, שאף-על-פי שהרבה מדברי אמה לא הבינה עדין, על-כל-פנים, הבינה הקטנה היטב, כי דרושה היא לה לאמה, ולכן התחקה עליה תמיד בעיניה הגדולות והפקחיות והערימה ככל האפשר להתחפש, שהיא מבינה הכל. הפעם הפשיטה פולינה את הבגדים מעל אחיה הקטן, שהיה כל הים לא בקו הבריאות, בכדי להשכיבהו לישון. מתוך הקמתה עד שיחליפו לו את הכתנת (את הכתנת הזאת צריך היה לכבס מיד בלילה) ישב הנער על הכסא בדממה ובהעויה רצינית, זקוף ובלי תנועה, כשרגליו הקטנות פרושות לפניו, סמוכות בצעקות ופרודות בראשי-האצבעות. הוא שמע לאשר דברה אמה עם האחיות, שרַבב את שפתיו, לטש את עיניו ולא נע, ממש כמו שצריך לישב כל נער פקח, לאחר שהסירו ממנו את בגדיו, בכדי שילך לישון. הילדה הקטנה ממנו עמדה גם היא בסמרטוטיה אצל המסך וחקתה לבוא תורה. הדלת אל סלם-המדרגות היתה פתוחה קצת, בכדי להנצל מעט מגלי-עשן-הטבק, שהתפרצו ועלו מיתר החדרים ושהעירו לרגעים שעול אך ומענה אצל מכת-השחפת המסכנה. קטרינה איבנובנה כאלו כחשה עוד יותר בשבוע זה והכתמים האדמים שבלחייה התנוצצו עוד ביתר שאת וביתר עז.

– את לא תאמיני, את לא תוכלי גם לשוות בנפשך. פולינה – דברה בהתהלכה בחדר – עד כמה תינינו בתפארת ובכל טוב אצל אביך, ועד כמה אבד אותי השכור הלזו ואת כלכם יחדו! אבא שלך היה פולקובניק, וכמעט גברנזור; למדרגה זו לא נשאר לו אלא צעד אחד, באופן, שהכל היו באים אליו ואומרים: אנחנו חושבים כבר את כבודו, איבן מיכאילוביץ', לגוברנזור שלנו". כאשר... קחה! כאשר אני... קחה-קחה-קחה... הוי, חיים ארוכים! – שְׁנָעָה לאחר שיקרה את כיחה-וניעה ואחזה בחֶזֶק – כאשר אני... אַח, בחגיגה האחרונה... אצל ראש האצילים... כאשר ראתה אותי הנסיכה בְּזִמְלִינְיָה – אשר נתנה לי אחר-כך את ברכתה שלום בהנשאי לאביך, פוליה – שאלה מיד: "האין זו הנערה החביבה, שחוללה לפני בצאתה מן הפנסיון?" (את הקרע צריך לאחזה; קחי תפף את המחט, ותקני כאשר הוריתך, כי מחר... קחה! מחר... קחה-קחה-קחה! יגדל עוד יותר! – קראה בקול שבור)... בעת ההיא בא מפטרבורג גם הקטר-יונקר הנסיך שֶׁצ' נולסקי... יצא אתי במחול-מזורקה פעם וממחרת רצה לבוא ולהציע לי את ידו... אלא שאני בעצמי הודיתי לו בדברים נמלצים ואמרתי, שלבי נתון מכבר לאחר, האַחֵר היה אביך, פוליה; אבי כעס עלי מאד בעד זה... המים חמים כבר? נו, תני את הכתנת; והפזמקאות?... לידה, – פנתה אל בתה הצעירה, – את ישני הלילה בלי כתנת; איך-שהוא... וגם הפזמקאות הניחי... אכבס כל זה ביחד... מה זה אותו סמרטוט, אותו שכור, שאינו חוזר?! את כתנתו הן לא פשט זה עדן ועדנים, קרע אותה קלה... עוד צריך יהיה לכבס לילה אחר לילה... אלי! קחה-קחה-קחה! שוב? מה זאת? – קראה, בראותה את ההמון הפרוודור, המתפרץ אל חדרה עם איזה משא – מה זאת? מה נושאים? אָלִי!

– אי יש פה להניח? – שאל השוטר, בהתבוננו לצדדין, לאחר שהכניסו החדרה את מרמלדוב המְקֶסָה דם והמשולל-רוח-חיים.

– על הספה! הניחו ישר על הספה! את הראש הנה, – הורה רסקולניקוב.

– עגלה עברה עליו ברחוב! בהיותו שכור! – עלה קול מן הפרוודור.

קטרינה איבנובנה עמדה חֶנֶרֶת קְלָה וְנֶשְׁמָה בכבדות. על הילדים נפלה אימה. לידה הקטנה צעקה, נפלה בידי פולינה, חבקה אותה בזרועותיה הקטנות ורעדה קלה מבכי.

לאחר שהשכיב את מרמלדוב, נחפו רסקולניקוב אל קטרינה איבנובנה.

– בשם אלהים, תִּכְרַע-נָא, אל תפחד! – דבר במהירות – הוא עבר את הרחוב, מרכבה עברה עליו, אַל תפחד, הוא ישוב לאיתנו, אני צויתי להביאו הנה... אני הייתי בביתכם, זוכרת היא?... הוא יתעורר; אני אשלם!

– בא הקץ! – קראה קטרינה איבנובנה ביאוש אחרון והתנפלה אל אישה.

רסקולניקוב הכיר מהרה, שאשה זו אינה מאָלו, שמתעלפות מיד. בכהרף-עין הושמה למראשותי-החולה כר – דבר שעדין לא עלה על דעת איש לעשותו. קטרינה איבנובנה התחילה להפשיט את בגדיו, לבדוק; היא טפלה הרבה בחולה ולא נתבלבלה; שכחה את עצמה, נשכה את שפתייה הרועדות ודכאה את הצנחה, שהיתה נכונה בכל רגע להתפרץ מחזה.

רסקולניקוב השיא בתוך כך בהצלחה את אחד הנאספים לרוץ ולהביא את הרופא. הֶבְרַר, שרופא אחד התגורר בבית השלישי.

– אני שלחתי להביא רופא, – שגן לקטרינה איבנובנה – אל תדאג, אני אשלם, אין מים?... נתַמֵּן מִפֶּה, אלונטיה, מה שיהיה, רק מהר; לא ידוע

עדין איך נפצע... הוא נפצע ולא נהרג... תאמין לי... מה יאמר הרופא!

קטרינה איבנובנה מהרה אל החלון; שם, על כסא צולע, בפנה, עמד אגן של חרס מלא-מים, שהוכנו לכבוס הלבנים של ילדיה ואישה בלילה. (כבוס-לילה זה היה נהוג אצל קטרינה איבנובנה, לכל-הפחות פעמים בשבוע, לפעמים יותר, מפני שלבנים להחליף כמעט שלא היה להם כבר, אלא איש איש וכתנתו האחת, וקטרינה איבנובנה לא יכלה שאת אי-נקיון ותבחור להתענות בלילות, כשהפל ישנים, ולהקריב שארית כחותיה, בכדי להספיק עד הפקר ליבש את הלבנים הכבוסים על חבל תלוי, מאשר לראות חלָאָה בביתה). היא אחזה באגן ותאמר להביאהו לרסקולניקוב, כפקדתו, אלא שכמעט נפלה עם משאה. אך, הָלָה מצא בעצמו אלונטית, הרטיבה במים והתחיל לרחוץ בנקיון את פני מרמלדוב השטופים דם. קטרינה איבנובנה עמדה אצלם, שואפת רוח בכאב ואוחזת את חזה בידיה. היא עצמה נצרכה לעזרה. רסקולניקוב התחיל להבין, שהוא, אפשר, הָרַע לעשות על אשר השיא את השוטרים להביא הָנָה את הנרמס. השוטר אף הוא עמד בבלי-דעת מה לעשות.

— פוליה! — קראה קטרינה איבנובנה — רוצי אל סוניה, מהרי. אם אינה בבית, אחת היא, אמרי, שאת אבא רמסו סוסיס בדרך, ושתבוא מי הנה... כשתשוב. מהרי פוליה! הָא, שימי מטפחת עליך.

— בכל-כח רוצי! — קרא פתאם הנער מעל הכסא, ולאחר שאמר כך, חזר לישיבתו השתקנית והישרה, לטוש-עינים ומאָחד-רגלים, העקבות שומות ביחד וראשי-האצבעות מסלקים לשני עָבְרִים.

בינתיים נמלא כל החדר אנשים עד אפס מקום. השוטרים הלכו להם חוץ מאחד, שנשאר לפי-שעה והשתדל לגרש את העולם שבא מן החוץ, אל המדרגות; תחת זאת עלו ובאו מהחדרים הפנימיים כמעט כל שוכני בית-הגברת לִפְיִנְחֹזֶל, שלראשונה התגודדו בדלת, אבל אחר-כך פרצו בהמון החדרה. קטרינה איבנובנה יצאה מעצמה.

— תנו, למצער, למות במנוחה! — צעקה אל ההמון — האם גיא-חזיון לפניכם? עם מקטרותיהם בפיהם באו! קחה-קחה-קחה! נשאר רק שתִפְנֹסו גם חבושי-כובע... ואמנם, יש גם אחד בכובע... צא! כרגע! לְמֵתִים, למצער, יִמְצֵא-נָא רגש-כבוד בלבכם!

השעול שם לה מחנק, אבל נזיפתה הועילה. מפני קטרינה איבנובנה, כפי הנראה, גם נתיראו: הַדְיָרִים, איש אחרי רעהו, נדחקו אחור אל פתחיהם באותה ההרגשה הפנימית המְשֻנָּה של שבע-רצון, המתעוררת אפילו אצל האנשים היותר קרובים בשעת-אסון לרעיהם, ושממנה אין מפלט לשום אדם שבעולם, בלי יוצא מן הכלל, גם למרות הרגש היותר אמתי של רחמנות והשתתפות בצער.

אמנם מעבר לדלת נשמעו קולות על בית-החולים ועל שלא מן הראוי הוא, שהפריעו פה את המנוחה לחנם.

— למרות לא מן הראוי הוא! — קראה קטרינה איבנובנה, וכבר השתערה על הדלת לפתחה ולהתנפל על בעלי ההערות ברעם וברעש, אלא ששם נתקלה בגברת לִפְיִנְחֹזֶל בכבודה ובעצמה, שזה לפני רגע נודע לה כל הדבר והיא מהרה לבוא בכדי להביא סדריים. זו היתה אשכנזית קנתרנית ובהולה עד-מאד.

— הוי, אלהים שלי! — ספקה כפיה — בעלה השכור סוס רמס! לבית-החולים! אני בעלת-הבית!

— אַמְלִיָּה לודיגובנה! אבקשה לשמוע מה שהיא מוציאה מפיה, — התחילה קטרינה איבנובנה בגאון (עם בעלת-הבית דברה תמיד בגאון וגבה, “למען לא תשכח פלונית את מקומה”, ואפילו עכשו לא יכלה למנוע מעצמה את הענג הזה), — אמליה לודיגובנה...

— אני אמרתי לה מאה פעמים, לבל תעז לקרא לי אמליה לודיגובנה; אני אַמְלִי-אֵיבֵן.

— היא לא אַמְלִי-אֵיבֵן, כי-אם אמליה לודיגובנה; והיות שאני אינני בקהל החנפים המְנַגְלִים שלה, כאדון לבוטניקוב, העומד עתה מעבר לדלת וצוחק (ומעבר לדלת אמנם נשמע קול וצחוק: “יד אשה בשערות אחותה!”), לכן אקרא לה תמיד אמליה לודיגובנה, אף-על-פי שבשום-אופן אינני מבינה, מפני מה שֵׁם זה אינו טוב בעיניה. עיניה הרואות את אשר קרה לְסִמְיוֹן זְחַרְיִין: הוא הולך למות, אבקשה אפוא לסגור מיד את הדלת ולבלי להניח לשום איש להכנס. תתן, לכל-הפחות, למות במנוחה! ואם לא, תאמין לי, יִנְדְעו מעשיה מחר לגנרל-גֶבְרַנטוֹר בעצמו. הנסיך ידע אותי בנעורי בית-אבי וזוכר היטב את סמיון זחריין, בהיטיבו עמו את חסדו לא-פעם. הכל יודעים, שלסמיון זחריין היו הרבה ידידים ומגנים, אלא שהוא בעצמו עזב אותם מתוך גאווה אצילית, בהרגישו את חולשתו המדאיבה, אבל עכשו (היא הורתה על רסקולניקוב) עומד לימיננו אדם צעיר אחד גדל-נפש, שיש לו גם אמצעים, גם יחסים עם בני-מרום-הארץ; סמיון זחריין ידע את הצעיר הזה עוד בילדותו, ותהא-נא היא בטוחה, אמליה לודיגובנה...

כל זה נאמר ברהיטה יתרה, וככל אשר רבו הדברים, כן רבתה המהירות, אולם השעול הפסיק פתאם את יפי-מדְבָּרָה של קטרינה איבנובנה. ברגע זה נתעורר הגוסס ונָגַח ותרץ אליו. החולה פקח את עיניו ועדין בלתי-מכיר ובלתי-מבין כלום, התחיל להתבונן אל רסקולניקוב העומד עליו. הוא נשם נשימות כבדות, עִמְקוֹת, בהפסקות; בקצות שפתיו בצבץ דם; על מצחו עלתה זַעֲה. הוא לא הכיר את רסקולניקוב והתחיל להשליך מבטי-דאגה לכל עָבֵר. קטרינה איבנובנה הביטה אליו במבט נוגה, אבל זועם, ומעיניה זלגו דמעות...

— אלי! אלי! כל חזהו מְרַסֵּק! דם! דם! — מלמלה ביאוש — צריך להסיר מעליו את בגדיו! נָטָה מעט הצדה, סמיון זחריין, אם יש ביכולתך, — קראה אליו.

מרמלדוב הכירה.

— את הפהן! — קרא בגרון נחר.

קטרינה איבנובנה פנתה עֵרף לחולה, נגשה אל החלון, הגישה את מצחה אל המסגרת וקראה ביאוש:

– הוי, חיים ארורים!

– את הכהן! – חזר ואמר הגֵנע אחרי הפסקת-רגע.

– הלכו כבר לקרא! – גערה בו קטרינה איבנובנה; והוא נחת מגערתה וידם. עיניו חפשו אותה במבט של געגועים ובושה. היא שבה אליו ונצבה למראשותיו. הוא נרגע קצת, אך לא לאורך שעה.

מהרה ננעצו עיניו בלידוץ'קה הקטנה (חביבתו), שרעדה בפנה כקודחת והביטה אליו בתמהון ובהסתכלות ילדותית.

– י... י... – הורה עליה בדאגה. היה לו חפץ להגיד דבר-מה.

– מה לך עוד? – גערה בו קטרינה איבנובנה.

– יחפה! יחפה! – מלמל בהורותו במבטו המטרף על רגליה היחפות של הילדה.

– יד לפיך! – נזפה בו קטרינה איבנובנה ברגזנות – אתה יודע, מפני מה יחפה!

– תודה לאל, הרופא! – קרא רסקולניקוב בשמחה.

נכנס הרופא, זָקן דִיקון, גרמני; הוא העיף עין לכל עבר באי-אמון, נגש אל החולה, משש את הדפק, בדק כהוגן את הראש ובסיועה של קטרינה איבנובנה פתח את פי-הכתנת השרויה כלה בדם וגלה את חזה החולה. החזה היה מעוך ושסוע; צלעות אחדות מימין שבורות. משמאל, סמך ממש ללב, היה כתם גדול, צהב-שחור, מכה נוראה של פרסת-הסוס. פני הרופא רעמו. השוטר ספר לו, שהנופל נסחב ונתגלגל באופן כשלשים צעד על המרצפת.

– פלא הוא, כי עוד שב אליו רוחו. – לחש הרופא לרסקולניקוב.

– אבל מה יהיה? – שאל הלז.

– מיתתו קרובה מאד.

– האמנם אין כל תקוה?

– אף לא משהו! רגעיו ספורים... נוסף על זה, הראש פצוע באפן מסכן מאד... המ... אולי אפשר לפתוח את הדם... אבל... זה יהיה ללא הועיל. בעוד חמשה או עשרה רגעים ימות בודאי.

– ובכן מוטב, שיפתח את הדם!

– אולי... אגב, אני אומר לו מראש, שאין בזה שום תועלת.

בשעה זו נשמעו עוד צעדים בפרוזדור, ההמון פנה דרך ועל המפתן הופיע הכהן, איש-שיבה, עם כלי-קדשיו. שוטר אחד הלך לקרא לו עוד מן החוץ. הרופא פנה לו מיד את מקומו לאחר שהחליף אתו מבטים מלאים חשיכות. רסקולניקוב חָלָה את פני הרופא להשאר עוד מעט. הלה משך בכתפיו ונשאר.

הכל נסוגו לאחור. הַדוּי נמשך לא-הרבה. הגוסס ספק הוא, אם היתה דעתו נכונה להבין דבר-מה; ואולם להוציא מפיו יכל רק הברות בודדות, לא ברורות. קטרינה איבנובנה לקחה את לידוץ'קה על ברכיה, ואף את הילדים הברוכה לפניה, הילדה רק רעדה כל העת; ואולם הנער, העומד על ברכיו העֵרְמוֹת, העלה והוריד את ידו כחֵק, הצטלב בדיקנות, נפל אפים ארצה והטיח בה את מצחו, מה שגרם לו, כפי הנראה ענג מיוחד. קטרינה איבנובנה נשכה את שפתיה ועצרה בעד דמעוּתיה; היא גם-כן התפללה, בהתקינה מזמן לזמן את הכתנת על הנער; אף הספיקה לשים מטפחת דקה על כתפיה של הילדה, שהיו חשופות יותר מדאי (את המטפחת הוציאה מן הקומודה, מבלי קום מעל ברכיה ומבלי הפסק מתפלתה). בינתיים התחילו הדלתות של החדרים הפנימיים להִפְתַח שוב על-ידי סקרנים. בפרוזדור הצטפפו יותר ויותר המביטים-בחזיון, גָּרְי כל הדיוטות, אמנם לא עברו על מפתן החדר. שיוורו של גר-חֵלֵב אחד האיר את כל בימת-החזיון.

מן הפרוזדור, מבין ההמון, נדחקה ברגע זה פוליניקה, שרצה קרא לאחותה. היא נדחקה במהירות ונכנסה כמעט בלי נשימה מרב-ריצתה, הסירה מעליה את המטפחת, מצאה בעיניה את אמה, נגשה אליה ואמרה: "הולכת! פגשתיה בחוץ!" האם הברוכה גם אותה והעמידה אצלה. מבין ההמון, בחשאי ובבושה, נדחקה ועלתה נערה אחת, ומשנה היתה הופעתה הפתאמית בזה החדר, עם הַדְלֹות, הקרעים, המות והיאוש שבו. היא גם-כן היתה לבושה עֵדִים, תְּלַפְשֵתָה היתה בת-פרוטה, אבל מתקנת ומקשטת בטעם הרחוב, על-פי הכללים שנקבעו באותו העולם המיוחד, בהבלטת המטרה הַמְבִיֶשֶׁה. סוניה נֶצְבָה בפרוזדור, אצל המפתן, אבל לא עברה את המפתן והביטה כאבודת-עשתונות. דומה היה, שהיא אינה מכירה בכלום, שהיא שכחה גם את שמלתה הבהירה, שמלת-המשי שלה, שעברה הרבה מיד ליד עד בואה אליה ושכאן לא התאימה כל-כך; גם את סרחה-העודף הארך והמְגָחך מאד אשר לשמלה; גם את הקרינילינה הרחבה, שתפסה את כל חלל הדלת, ואת נעליה הבהירים, ואת אֶהִילָה הקטן, שלא היה דרוש בלילה והיא לקחה אותו, ואת מגבעת-התבן העֵגְלָה (המְגָחְכָה שלה, עם הנוצה הבהירה כעין האש, – את הכל שכחה. המגבעת היתה נתונה על ראשה כמנהג הנערים לשים כובעיהם על אחת מאזנם, ומתחתה נשקפו פנים קטנים, חורים ונפחדים, פֶּה פֵעוּר ועינים קפואות

מאימה. סוניה היתה נמוכת-הקומה, כבת שמנה-עשרה, דלת-גן, אבל יפה למדי, בעלת עיני-תכלת נפלאות. היא הביטה בכל מלוא עיניה על המטה, על הכהן; גם נשימתה היא קצרה ממהירות ההליכה. לבסוף הגיעו אליה, כפי הנראה, דברים אחדים מהתלחשות ההמון. היא הורידה עיניה, צעדה צעד אחד מעבר למפתן פנימה, ותעמוד בחדר, אבל שוב סמוך לפתח.

הודוי וכל מנהגי-הקדשה נגמרו. קטרינה איבנובנה נגשה שוב למטתו של בעלה. הפהן התרחק צעדים אחדים ובטרם לכתו נמלך לדבר דברים אחדים, דברי מוסר ותנחומין, לקטרינה איבנובנה.

— אבל מה אעשה לאלה? — שסעה את הכהן בקול קשה ורָגֵז, נתור על הילדים.

— אלהים הוא אל רחום וחנון; תִּבְטַח בחסדי העליון, — התחיל הכהן.

— אי, רחום וחנון, אבל לא לנו!

— עֲבֵרָה היא לדבר כך, עברה, גברתי — העיר הכהן בהניעו בראשו.

— וזו אינה עברה? — קראה קטרינה איבנובנה, נתור על בעלה.

— אלה שהסבו בדבר בשגגה, אולי יֵאוּתוּ לשלם לה... למצער את הפסד ההכנסות...

— הוא אינו מבין אותי! — קראה קטרינה איבנובנה ברגזנות ותעש בידה תנועה של יאוש, — לשלם בעד מה? הן הוא, השכור, רץ בעצמו אל תחת רגלי הסוסים! ואיזו הכנסות? ממנו לא היו לנו כל הכנסות, כי-אם צרות בלבד. הן הוא, השכור, נתן הכל ביין! הכל גנב מאתנו ונשא אל בית-היין, את חיי ואת חיי אלה אֶפְד בבית-היין! וברוך השם, שהוא הולך למות! האבדה אינה גדולה!

— לסלוח צריך היה בשעת-פטירתו, וזו עֲבֵרָה היא, גברתי, רגשות כאלה — עֲבֵרָה גדולה!

קטרינה איבנובנה טפלה כל העת בחולה, הגישה לו לשתות, קנחה את הזעה והדם מראשו, התקינה לו את הכר למראשותיו, ומתוך טפול זה דברה עם הכהן, כבדרך אגב, כשהיא אינה מספיקה אפילו להפנות אליו את ראשה אלא לרגעים רחוקים. ואולם עכשו התנפלה פתאם עליו כמעט בחמת-שגעון.

— אי, אבי! כל אלה הם דברים, דברים בעלמא! לסלוח! הנה הוא היה בא היום, אלמלא עברה עליו העגלה, שכור, וקָתַנְתוּ לעורו אחת היא, מגאלה-מגאלה, והוא היה נופל על המטה בסמרטוטיו וישן, ועלי היה להִשְׁרֹת במים עד אור-הפקר. כובסת את בלויי-הסחבות שלו ושל הילדים. מיִבְשֶׁת אותם על החלון, ועם עלות השחר הייתי יושבת להטילאם, — וכך היה עובר ליילי!... מה אפוא יש לדבר על סליחה! גם כך סלחתי!

שעול עמק, אים שם קץ לדבריה. היא ירקה לתוך מטפחתה, ואת המטפחת הושיטה לכהן, בהחזיקה בידה השניה אל חזה. המטפחת היתה כלה בדם...

הכהן הוריד ראשו ולא אמר דבר.

מרמלדוב גָּסֶס; הוא לא גרע עיניו מפני קטרינה איבנובנה, שהרכינה שוב את עצמה עליו, איזה חֶפֶץ היה בו כל העת להגיד לה דבר-מה; הוא גם התחיל להניע לשונו בשארית כחותיו ולדובב איזו מלים בלתי-ברורות, אלא שהיא, בהבינה, כי הוא רוצה לבקש מחילה ממנה, גערה בו מיד:

— שתוק! לא צריך!... יודעת אני מה אתה רוצה לאמר!... — והחולה נשתתק, אלא שבאותו הרגע נפל מבטו התועה על הדלת, והוא ראה את סוניה.

עד עתה לא הכיר בה: עמדה בפנה ובצל.

— מי זאת? מי זאת? — רטן פתאם בקול צרוד ונחנק, מלא כלו דאגה רבה בהורותו בעיני-זַנְעָה על הדלת, במקום שעמדה בתו, ואף עשה התאמצות להתרומם.

— שכב! שכבב! — צעקה קטרינה איבנובנה.

ואולם על-ידי איזו התאמצות שלמעלה-מדרך-הטבע עלה לו להִסְמֵךְ על זרועו. במבט פראי וקפוא הביט זמן-מה על בתו, כאלו לא הכירה. את העלובה והנדהה, את העדויה והנכלמה, העומדת ומחכה בהכנעה לתור-פרידתה מאביה ההולך למות. ענויי אין-סוף הסתמנו בפניו.

— סוניה! בתי! סלחי! — קרא רוצה לפרוש אליה פָּפִים, אבל באֶבֶד לו הדבר אשר נסמך עליו, התמוטט ונפל מן הדרגש לארץ, ופניו למטה. התנפלו להרימו, הרימוהו והניחוהו על מקומו; סוניה הוציאה מגרונה צוּחַת-לחש, נגשה אליו במרוצה, חבקה אותו וקפאה במצב זה. נשמתו יצאה בזרועותיה.

— השיג את מִבְקָשׁוֹ! — קראה קטרינה איבנובנה, בראותה את המת — נו, מה לעשות עתה! במה אקבר אותו! ולהם, להם מה אתן מהר לאכול!

רסקולניקוב נגש לקטרינה איבנובנה.

– קטרינה איבנובנה, – התחיל – בשבוע שעבר ספר לי בעלה המנוח את כל דברי ימי חייו ואת כל המצבים... יהא לבה סמוך ובטוח, שהוא דבר על-אודותיה בכבוד גלהב. ומאותו הערב, מאז נודה לי, איך היה הוא מסור ללכלכם, וכמה, ביחוד כבוד ואהב אותה, קטרינה איבנובנה, למרות כל חולשתו המדאביה, מאותו הערב נעשינו לידידים... תרשה לי אפוא עתה... לעשות את חובתי לידידי המנוח, הנה פה... עשרים רבבל, כמדמה – ואם הדבר יכול להיות לה לעזר, הרי... אני... במלה אחת, אני עוד אבוא, – אני ודאי אבוא... אני, יוכל היות, אבוא עוד מחר... שלום לה!

והוא נחפז ויצא מן החדר, נחפז ונדחק בין ההמון על המדרגות; אלא ששם נפגש פתאם בניקודים פומיץ', שבא, לאחר שנודע לו דבר האסון, בכדי להביא בעצמו סדרים. למן אותו המחזה בלשכת-הפוליציה לא ראו איש את רעהו, אך ניקודים פומיץ' הכירהו ברגע.

– אה, זה הוא? – שאל.

– מת, – ענה רסקולניקוב – היה רופא, היה כהן, הכל בסדר. אל-נא יטריד ביותר את האלמנה האמללה, היא גם בלאו הכי חולת שחפת. יאמץ אותה משהו, אם יש לאל ידו... הן הוא איש טוב, אני יודע... – הוסיף בחיוך, בהביטו ישר לתוך עיניו.

– וכמה נתלכלך הוא, על-כל-פנים, בדם, – העיר ניקודים פומיץ', לאחר שהתבונן אליו לאור הפנס וראה כתמי-דם אחדים על מקטרו של רסקולניקוב.

כן, נגאלתי... מלאתי דם! – אמר רסקולניקוב בסבר-פנים מִיָּחַד, ואחר-כן הצטחק, הניע בראשו לאות שלום וירד מעל המדרגות.

הוא ירד בהשקט, מבלי החפז, כלו בווער באש-קדחת ובלתי יודע מזה, כלו מלא הרגשה אחת חדשה. אין-סופית של זרמי חיים איתנים, שבאו ועלו אליו. דומה היתה אותה הרגשה לזו של הנדון למיתה, כשבאים לפתע-פתאם ואומרים לו: מִחֹול לך! חֲפְשִׁי אתה לנפשך! באמצע דרך המדרגות הדביקהו הכהן השב לביתו; בלי-אִמָּר נתן לו רסקולניקוב לעבור לפניו והתחלף אתו בהשתחויה דוממת. ואולם ברדתו כבר מעל השלבים האחרונים שמע פתאם מאחוריו צעדים ממהרים. מאן-דהוא דלק אחריו. זו היתה פולינקה; היא רצה וקראה לו: “ישמע-נא! ישמע-נא!”

הוא נפנה אליה. היא ירדה מעל סלם-המדרגות האחרון והתיצבה סמוך לפניו, על שלב אחד למעלה ממנו. אור כהה נצנץ מן החצר. רסקולניקוב הסתכל בפני הילדה הכחושים והחביבים, שהצטחקו והביטו אליו בגיל-ילדות. היא באה בשליחות, שהיתה, כפי הנראה, נעימה מאד גם לה לעצמה.

– ישמע נא, מה שמו?!... ועוד דבר: איה מעונו? – שאלה בחפזון ובקול דק ונפסק.

הוא שם את שתי ידיו על שכמה והביט אליה באיזה אשר. לו היה כל-כך נעים להביט אליה, – הוא בעצמו לא ידע למה.

– וכי מי שלח אותה?

– האחות סוניה שלחה אותי, – ענתה נערה הקטנה בהצטחקות יותר עליזה.

– אכן ידעתי, שהאחות סוניה שלחה אותה.

– וגם אמא שלחה אותי. כשהתחילה האחות סוניה לשלוח אותי, נגשה גם אמא ואמרה: הרי, פולינקה, רוצי!”

– ואת אוהבת את האחות סוניה?

– אני אוהבת אותה יותר מכל! – אמרה פולינקה באיזה עז מִיָּחַד, ובת-צחוקה נעשתה פתאם רצינית.

– ואותי תאהבי?

במקום תשובה, ראה את פני הילדה והנה הם מתקרבים אליו ושפתיה הקטנות המלאות נמשכות בתמימות לנשקו. ידיה, הדקות כגפרורים, אחזו בו פתאם בכל חֲקָף, ראשה נטה אל שכמו, והילדה פרצה בבכי חשאי, בהלחצה אליו בפניה יותר ויותר.

– לפי לאבא! – אמרה כעבור רגע, בהרימה ממנו את פניה הרטובים בדמעות ובקנחה בידיה את עיניה – פגעים רבים סביב שתו עלינו, – הוסיפה באופן בלתי-צפוי, באותה הבעת החשיבות המִיָּחַדה, שהילדים נותנים לפניהם, ברצותם פתאם לדבר כמו ה“גדולים”.

– ואבא אהב אתכם?

– הוא אהב את לידוצ'קה יותר מכלנו, – המשיכה ברצינות גמורה, בלי כל בת-צחוק, וכבר מִמָּש כְּדָבַר אחת הגדולות – ולכן אהב אתה, מפני שהיא קטנטנה, וגם מפני שהיא חולנית, ותמיד הביא לה מתנות, ואתנו למד לקרא, ואותי דקדוק ודְבָר-אֵל, – הוסיפה בגאון – ואמא לא הגידה דבר, ורק שאנו ידענו, כי הדבר הזה טוב בעיניה, וגם אבא ידע, ואמא רוצה ללמדני צרפתית, מפני שכבר הגיעה שעת לקבל השכלה.

– ולהתפלל יודעת את?

– אָה, בודאי, יודעות אנו! זה מכבר; אני, באשר אני כבר גדולה, מתפללת אני לבדי, וקוליא ולידה מתפללים עם אמא בקול; מתחלה תפלת “אם-אלהינו”, ואחר-כך עוד תפלה אחת: “שִׁדְי, סלח והשע לאחותנו סוניה”, ואחר-כך עוד: “שִׁדְי, סלח ושלח ברכה לאבינו האחר”, מפני שאבינו ההוא כבר מת, וזה הלא היה אבינו השני, ואנחנו מתפללות גם בעד ההוא.

– פוליצי'קה, שמי כִּדיון; התפללי פעם גם בעדי: "ולעבדך רדיון" – תו לא.

– בכל ימי חיי הבאים אתפלל בעדו, – אמרה הילדה בחם, ופתאם צחקה מחדש, התנפלה על צוארו ותחבקה שני ברב-אמץ.

רסקולניקוב אמר לה את שמו, נתן לה את פקבתו והבטיח לבוא מחר, לא יִשְׁנָה. הנערה הלכה מאתו, בהתפעלות גמורה רגעים היתה השעה האחת-עשרה בצאתו אל הרחוב. כעבור חמשה ממנו. עמד על הגשר, ממש באותו המקום, שממנו התנפלה האשה המימה.

"דיי!" – קרא לנפשו בהתעוררות ובהחלטה – "הלאה מדוחי-שוא, הלאה פחדים מְדַמִּים, הלאה חזיונות הבל! יש חיים! וכי לא הייתי זה עכשיו? עוד לא אבדו חיי עם מותה של אותה זקנה בלה! תהא נשמתה צרורה בצרור – ודי, חביבתי, נוחי בשלום על משכבך! עוד יש ממלכת השכל והאור! ו... והרצון, והכח... ועוד נראה! עוד נתמודד!" – הוסיף בגאווה, כאלו היה נצב וקורא לריב איזה כח נסתר ואפל – "ואני הן כבר מְרַצָּה הייתי באמה אל אמה!"

...חלש אני מאד ברגע זה, אבל... כמְדַמָּה לי, שכל חליי עבר. אני ידעתי שיעבור, כשיצאתי זה לא-מכבר ממעוני. אגב: בית-פוצ'ניקוב, מרחק של שני צעדים. ואף אלו היה יותר רחוק – הרי אני נכנס לרזומיחין!... לרזומיחין!... יזכה הוא בדיננו!... יקבל נחת גם הוא – אין דבר!... יקבל!... כח, כח דרוש, בלי כח לא תשיג דבר, וכח בכח יִשָּׁג; הנה את זה הם אינם יודעים", הוסיף בגאות ובבטיחות-עצמית וישא את רגליו ובשארית פחיתו וילך מעל הגשר. הגאות והבטיחות העצמית גדלו בו מרגע לרגע, ובכל רגע ורגע הרגיש, שאין הוא זה האיש של הרגע הקודם, שהוא הולך ונעשה לאחר. באמת, מה הדבר המִיֶּחֵד שְׁאָרָע לו, ושהפך אותו כל-כך? הוא בעצמו לא ידע; כמו לטובע, האוחז בראש שפלת, נדמה לו פתאם, שאִדְיָן יש חיים גם בשבילו, ש, עוד לא אבדו חיו עם מותה של אותה זקנה בלה". אפשר, שהוא היה מהיר במשפטו יותר מדאי, אבל הוא לא חשב על זה.

"ולהזכיר את העבד רדיון בתפלה שאלתי מאתה, אף-על-פי-כן", חלף פתאם במוחו, "אבל זה... לכל אפן שיהא!", הוסיף הוא ומיד פרץ בצחוק על מעשה-נערות זה. הוא היה במצב-רוח נפלא.

הוא מצא את מעון רזומיחין על-נקלה. בבית פוצ'ניקוב ידעו כבר את השכן החדש, והשוּעֵר הראה לו מיד את המבוא. עוד מאמצע סֶלֶם המדרגות אפשר היה להאזין קול השאון והשיחות של אספה רבתי. הדלת אל המדרגות היתה פתוחה לרְנָחָה; נשמעו קולות-קריאה ודברי נְכוּחַ. חדר-מעונו של רזומיחין היה מְרַנֵּחַ למדי, והנאספים בו כחמשה-עשר איש. רסקולניקוב נשאר עומד בַּבֶּאָה. כאן, מעבר לְחִיץ, טפלו שתי משרתות אצל שני מחמים גדולים, בקבוקים, קערות, פנכות עם פשטידה ומעדנים, שהובאו מן המטבח של בעלת-הבית. רסקולניקוב שלח להגיד על בואו. רזומיחין בא במרוצת-התפעלות. מראִיָּה ראשונה נָפַר היה, שהוא כר שתי הרבה מאד, ואף שרזומיחין כמעט שלא נִשְׁתַּפֵּר מעולם, כאלו לא היה ליון שליטה עליו, הנה הפעם נִפְרָה איזו השפעה.

– שמע-נא, – מהר רסקולניקוב – אני באתי רק להגיד לך, שהצדק היה אתך ושבאמת אין איש יודע את אשר יוכל לְקִרְוֹת לו. ואולם להִכְנִס אין אני יכול: אני כל-כך חלש, עד שמיד אֶפֶל לָאָרֶץ. ולפיכך שלום לך והיה שלום, ומחר בוא אלי...

– יודע אתה, אני אֶלְנֶךָ הביתה! כשאתה בעצמך אומר, שחלש אתה. אזי...

– ואורחִיךָ? מי הוא אותו המתְלַתֵּל, שהשקיף הנה כרגע?

– זה השד יודע אותו! מְכָרוּ של דוֹדֵי בודאי, ואולי איזה בלתי-מְזַמֵּן... אֶתָּם אשאיר את דודי? הוא איש-חמודות; חבל, שאינך יכל עתה להתודע אליו, ואם תמצא לאמר, יקח השד את כָּלֶם, הם אינם צריכים לי עכשו, וגם לי נחוץ לשאוף רוח קצת, מפני שאתה, אחא, באת בזמנו: עוד רגע ואני, חי אלהים, הייתי קורא למהלומות! הם מפטפטים מן שטות שכזו... אינך יכול לשער, עד היכן מגיעה אפשרות השקרים אצל האדם! אגב, מדוע אי-אפשר לשער? כלום אנו בעצמנו איננו משקרים? ואף ישקרו להם: יבוא יום ויחדלו מזה. שב רגע, אני קרא לזוסימוב.

זוסימוב יצא אל רסקולניקוב במין חשק סוער; איזו סקרנות מְיַחֵדָה נִפְרָה בו; מהרה הצהיבו פניו.

– בלי שהיות – לישון! – החליט לאחר שבדק, כפי האפשר, את החולה – וטוב היה לקבל דבר אחד. יקבל? אני הכינתי עוד מבעוד יום... אבקה קלה אחת.

– אפילו שתים, – ענה רסקולניקוב.

והאבקה נבלעה באותו מעמד.

– זה טוב מאד, מה שאתה בעצמך תִּלְוְהוּ הביתה, – העיר זוסימוב לרזומיחין – את אשר יהיה מחר נראה, והיום לא רע לגמרי: ההבדל בין מצבו לפנות ערב ובין זה של עכשו גדול, מה שלא יעשה השכל, יעשה הזמן...

– התדע מה שלחש לי זוסימוב כרגע, כשיצאנו? – אמר פתאם רזומיחין לרעהו, בהיותם ברחוב – אני, אחא, לא אגלה לך הכל, מפני שהם טפשים. זוסימוב צִנְיָן לפטפט אתך בדרך ולהביא אותה לידי טפוט, ואחר-כך לספר לו הכל, מפני שלו יש רעיון... שאתה... מְשָׁגֵעַ, או קרוב לשגעון. שִׁוְהַ בנפשך! ראשית, הרי אתה חכם ממנו פי-שלשה, שנית, אם אתה אינך מְשָׁגֵעַ, הרי אתה יורק על השטות הזרה שבראשו, ושלישית, אומצת-בשר זו שמלאכתה חירורגיה, הרי היא עכשו בעצמה מְשָׁגֵעָה לדבר אחד: למחלות הרוח; ובנוגע לך, חזקה את דעתו שיחתך הערב עם זמיטוב.

– זמיטוב ספר לך הכל?

– הכל, וטוב עשית. עכשו ירדתי אני לעמקו של דבר, ואף זמיטוב הבין... נו, ובכך, בקצור, רודיה, הדבר הוא כך... אני עתה שכור קצת... אבל זה... לא כלום... הדבר הוא כך, שהרעיון הזה... מבין אתה? אמנם נשתרש אצלם... מבין אתה? זאת אומרת: איש מהם לא העז להשמיע אותו בפרוש, שהרי שטות שכזו אין דגמתה, וביחוד מעת שאסרו את הצובע, נתפקע כל הרעיון והיה כלא היה. ברם, מפני מה הם שוטרים כאלו? אני חלקתי אז לזמיטוב מנה אחת אפיים – בינינו לבין עצמנו, אחא; ואתה, בבקשה, אל תרמז לו אפילו, שידע אתה מזה; אני הכרתי בו, שהוא בהול מאד על כבודו, אצל לויזה היה הדבר – אבל היום, היום נתחנך הכל. בעקר, אותו אליה פטרוביץ! הוא השתמש אז בהתפעלותך בלשכה, אלא שאחר-כך נקוט בפני עצמו; אני הן יודע...

רסקולניקוב שמע בצמא. היין שנכנס ברזומיחין הוציא סוד.

– אני התעלפתי אז מתוך מחנק-האוויר, מפני ריח-השֶׁשֶׁר שנדף, – אמר רסקולניקוב.

– הוא עוד מתנצל! ולא הששר בלבד: כל החדש היה לך ערב-דלקת; זוסימוב יוכיח! אלא שאלמלי ידעת, כיצד נער זה מלא עכשו חרטה, אינך יכול לשוות בנפשך עד כמה! “איני שוה בקטנו של אדם זה”, הוא אומר, בנוגע אליך, כלומר, רגשותיו של זה, אחא, טובים לפעמים. אולם הלקה-הטוב אשר נתת לו הערב בהיכל הבדלה – זה נעלה על כל תהלה! הן אתה הפחדת אותו בתהלה, שלחת רַעַד בעצמותיו! הן אתה כמעט שהכרחת אותו להאמין שוב באמונה שלמה בכל אותה הטפשות המכערה, ואחר-כך – פתאם – הוצאת לו לשון: “מה, כלומר, נוכחת?” המצאה! שלמות! ועכשו הוא בטל ומבטל לגמרי! אמן אתה, חי נפשי, וכך יפה להם! אי, כמה צר שאני לא הייתי שם! ועכשו המתין הוא לך בתשוקה נוראה. פורפירי רוצה גם-כן להתודע עליך.

– אה... גם זה... ובספר המשגעים למה כתבונני?

– זאת אומרת, לא משגעים. אני, אחא, כמִדָּמָה, פטפטי יתר על המדה... התמיה אותו, רואה אתה, לפני זה מה שרק סעיף זה מענין אותך; עכשו מובן, מפני מה הוא מענין אותך; בדעתך את כל המצב... והיות שהדבר הרגיו אותך אז והשתַּחַר עם המחלה... אני, אחא, שכור קצת, אלא שהשד אתו: לו יש איזה רעיון משלו... הרי אומר אני לך: משגע הוא למחלות-הרוח. אלא שאתה ירוק...

כחצי רגע שתקו שניהם.

– שמע, רזומיחין – התחיל רסקולניקוב – אני רוצה לאמר לך ישר: אני הולך מבית המת, פקיד אחד מת... אני השארתי שם כל כספי... וחוצץ מזה, נשקנתי זה עתה בריה אחת, שאפילו גם אם רצחתי נפש, הרי... בקצור, אני ראיתי שם עוד בריה אחת... עם נוצת-אש... ואגב, אני איני יודע מה שאני מדבר... אני חלש מאד... תמכני נא... הן המדרגות קרובות...

– מה אתך? מה אתך? – שאל רזומיחין בדאגה רבה.

– הראש סובב קצת, אלא שלא זהו העקר. אלא בזה שיגון כזה ירד על נפשי, יגון כזה! כאלו הייתי אשה... באמת! ראה, מה זאת? ראה! ראה!

– ומה?

– כי אינך רואה? אור בחדרי, רואה אתה? בסדק...

הם עמדו כבר לפני סלם המדרגות האחרון, אצל דלת מעונה של בעלת-הבית, ובאמת נראה היה מתחת, שבמדורו של רסקולניקוב אור.

– משנה! אפשר נסטסיה שם, – העיר רזומיחין.

– מעולם אינה באה לחדרי בשעה זו, וגם ישנה היא בודאי מכבר, אלא... לי אחת היא! היה שלום!

– יודע אני שנכנס ביחד, אלא שאני חפץ ללחוץ את ידך פה ולקחת פה את ברכת-הפְּרָדָה שלך. נו, תן ידך, היה שלום!

– מה לך, רודיה?

– אין דבר... נלכה... תהיה עד...

הם התחילו לעלות על הסלם, ובראשו של רזומיחין חלף הרהור, שזוסימוב אולי צודק באמת. “אי, הרגתיו בפטפוטי!” מלמל בפני עצמו. פתאם, כשנגשו אל הדלת, נשמע להם קול-דברים מן החדר.

– אבל מה זאת? – צווח רזומיחין.

רסקולניקוב אחז ראשו במנעול הדלת ופתקה לרוחה, פתקה ונשאר עומד על המפתן כנעוץ בקרקע.

אמו ואחותו ישבו בחדרו על הספה וחכו לו זה יותר משעה וחצי. משום מה היו הן האחרונות לצפיתו, האחרונות למחשבותיו, למרות מה שגם היום קבל ידיעה שניה, שהן יצאו מעירן, נוסעות, באות? כל אותה שעה ומחצה שאלו הן ודרשו את נסטסיה, בהכנסן אשה לדברי רעותה, וזו עמדה גם עתה לפנייהן והספיקה כבר לספר להן הכל בפרטי-פרטיות. הן כמעט שהשתוללו מפחד בשמען, שהוא “ברח” היום, חולה, וכפי היוצא מן הספור, בחם קדחת! “אלהים, מה אתו!” שותיהן בכו וסבלו ענויי-מצוקה בשעת ההמתנה הזאת.

הופעתו של רסקולניקוב פגשה שועת-צהלה והתפעלות. שתיהן התנפלו אליו, אולם הוא עמד כמת; הכרה פתאמית כבדה-מנשוא הכתה בו כרעם, ואף ידיו לא הורמו לחבקן; לא יכלו. אמו ואחותו לחצוהו בחבוקיהן, נשקוהו, צחקו, בכו... הוא עשה צעד, התמוטט ונפל ארצה מתעלף.

מבוכה ומבוסה, צוחות-אימה, גניחות... רזומיחין, שעמד על המפתן, התפרץ החדרה, תפס את החולה בידיו החזקות, והלה נמצא כרגע על הספה.

– אין דבר, אין דבר! – צעק לאם ולאחות – זוהי חולשה. אין סכנה! זה עתה אמר הרופא, שהרבה הוטב לו, שהוא בריא לגמרי! מים! ... נו, הנה רווחו שב אליו, הנה התעורר!

הוא אחז ביד דונצ'יקה באפן שזו תִּשָּׁבָה לְהִשָּׁבֵר, ואלץ אותה להרכין עצמה ולהִנְכֵחַ ש"הנה הוא התעורר". והאם והאחות הביטו על רזומיחין כעל המלאך הגואל, בהמון-רגש והכרת-טובה. הן כבר שמעו מפי נסטסיה את כל אשר עשה לרודיה בימי מחלתו "זה הצעיר החרוץ", כמו שקראה לו באותו ערב, בשיחה אינטימית עם דוניה פולחריה אלכסנדרובנה רסקולניקובנה בכבודה ובעצמה.

חלק שלישי

I

רסקולניקוב התרומם וישב על הספה.

הוא עשה תנועה רפה בידו, בכדי להפסיק את זרמי דברי-הנחמה הבלולים והרותחים, אשר נשפכו מפי רזומיחין, כלפי אמו ואחותו, לקח את כפות שתיהן בכפותיו, וכשני רגעים הסתכל בהן דומם, חליפות. האם נפחדה ממבטו. במבט זה התנוססה הרגשה עזה, הרגשה עד לידי כאב ויסורים, אבל יחד עמה היה דבר-מה חסר-תנועה, כמעט חסר-דעה. פולחריה אלכסנדרובנה נתנה קולה בבכי.

אֲבֹדוּטִיָּה רומנובנה היתה תִּנְרָת; כף-ידה רעדה ביד אחיה.

– לִכְנֵה הַבֵּיתָה... אָתוּ, – בטא בקול מְרֻסָּק, בהורותו על רזומיחין – עד מחר; מחר הפל... הִמְפָּכָר בָּאתָן?

– בערב באנו, רודיה, – ענתה פולחריה אלכסנדרובנה – המסע אחר מאד. אבל, רודיה, אני בשום אופן לא אלך עתה מעמך; אני אלין פה אצלך... – אַל תִּעַנּוּ אותי! – קרא והניע ידו בהתרגזות.

– אני אשאר אתו! – שאג רזומיחין – לא אעזבהו אף לרגע, ולעזאזל כל אורחי, יטפסו להם על הכתלים! דודי יושב שם בראש.

– במה, במה אֶפְפֶּה לו! – התחילה פולחריה אלכסנדרובנה, בלחצה שוב את ידי רזומיחין, אבל רסקולניקוב הפריעה שוב:

– איני יכול, איני יכול – חזר בהתרגזות – אל תענוני! די, לכו. איני יכול!...

– נִלְכָּה, אמא, נצא, למצער, מן החדר לרגע, – לחשה דוניה הנפרדה באזני אמה. – אנחנו ממתות אותו. זה גלוי.

– אבל האָמַנְם גם לא אביט בו, אחרי שלש שנות-פרידה! – בכתה פולחריה אלכסנדרובנה.

– עֲמַדְנָה! – עצר בהן – אתן מבלבלות אותי, ואני רעיוני מסכסכים... את לוזשין ראיתן?

– לא, רודיה, אבל הוא יודע כבר כי באנו. אנחנו שמענו, שפטר פטרוביץ' בָּקָר אותך הים בטובו, – הוסיפה פולחריה אלכסנדרובנה באיזה מדה של בושה.

– כן, בטובו... דוניה, אני אמרתי ללוזשין, שאשליכהו מעל המעלות ושלחתיו לכל הרוחות...

– רודיה, מה אתה סח! בודאי... אין כונתך לאמר, – התחילה פולחריה אלכסנדרובנה, אלא שמיד נפסקה, בהביטה אל דוניה.

אֲבֹדוּטִיָּה רומנובנה התבוננה בשים-לב לאחיה וחכתה לקִמְשֵׁךְ הדבר. מפי נסטסיה, עד כמה שזו היתה מסגלה להבין ולמסור, כבר נודה לה ולאמה דבר הריב מלפנות-ערב, ושתיהן כבר נתענו הרבה מתוך תמהון ואי-בְּרוּר.

– דוניה – המשיך רסקולניקוב בהתאמצות – אני איני רוצה בְּשִׁדוּךְ זה, ולכן אֶת צריכה מחר, ראשית כל, עם הפגישה הראשונה, להתפטר מלוזשין, שלא ישאר ממנו גם זָכָר.

– רבונו של עולם! – קראה פולחריה אלכסנדרובנה.

– אחי, תָּשׁוּב על מה שאתה מדבר! – התחילה אֲבֹדוּטִיָּה רומנובנה בחרי-אף, אבל מיד עצרה בעצמה. – אפשר שאתה אינך במצב... הנך עיף...

– אמרה ברפנות.

– מטָרף אני? לא... את הולכת להנשא ללוזשין בשבילי. ואני איני רוצה בקרבן זה. ולכן כתבי לו מכתב ליום המחרת, שלא... בפקר תתני לי לקראו – וסוף!

– אני איני יכולה לעשות זאת – קראה הנעלבה – איזו רשות יש לך...

– דונצ'קה, את גם-כן רגזנית, חדלי מהר... וכי אינך רואה? – נפחדה האם ומהרה אל בתה – הוי, מוטב לנו, שנלך...

– הוא הוזה! – צעק רזומיחין מתוך יינו – שאם לא כן, איך הוא מַעֵז! מחר ירף ממנו כל השגעון הזה... והיום אמנם גרש אותו. פשוטו כמשמעו. נו, פלוני התקצף... הוא נאם כאן, הראה את ידיעותיו והלך לו, וזנבו בין רגליו...

– הרי שזה אמת? – קראה פולחריה אלכסנדרובנה.

– עד מחר, אחי, – אמרה דוניה בחמלה רבה – בואי, אמא... היה שלום רודיה!

– שומעת את, אחותי? – שָנָה רסקולניקוב אחריה, באספו שארית פחותיו – אני איני מדבר מתוך חם. נשואין אלה – נְבֵלָה היא. יהא שאני נבל, ואת אינך צריכה... די באחד... ואני, אף-על-פי שנבל אני, לא אחשוב אחות כזו לאחותי. אני – או לוזשין! לְכָנָה...

– מדעתך יצאת! עריץ! – נָהָם רזומיחין נהימה גדולה, אבל רסקולניקוב לא ענה לו, ואולי, גם לא עצר פֶח לענות. הוא שכב על הספה והפנה פניו אל הקיר בעיפות מחלטה. אבדוטיה אומנובנה העיפה מבט סקרני על רזומיחין; בעיניה השחורות עבר ברק; רזומיחין נרעד פְלו מן המבט הזה. פולחריה איבנובנה עמדה פְמֶפֶת-תמהון.

– אני בשום-אופן איני יכולה ללכת מפה! – לחשה לרזומיחין, כמעט ביאוש גמור – אני אשאר פה, באיזה מקום שהוא... יְלוּה-נא את דוניה.

– ועל-ידי זה תִאָבֵד את כל הדבר! – לחש גם רזומיחין, כשהוא יוצא מִפְלִיו – נצא, לכל-הפחות, אל המדרגות. נסטייה, האירי! הנני נשבע לְכָן, – המשיך בחצי-קול, – כשכבר עמדו על המדרגות – שזה-עתה כמעט שהכה אותנו, אותי ואת הרופא! המבינות אתן? את הרופא בעצמו! ואף הלה נשמע לו, בכדי שלא להרגיזו, והלך, ואני נשארתי מלמטה לשמור עליו, והוא התלבש ועשה פְלִיטה. וגם עתה יעשה פְלִיטה, אם תרגיזוהו, באישון-לילה, וכך תטלנה את חייו מן העולם...

– אה, מה הוא מדבר!

– ואף לאַבדוטיה רומנובנה אין אפשרות להיות במלון לבדה, בלעדיה! תתן אל לבה את טיב האכסניה שלכן! הן נבל זה, פטר פטרוביץ' כלום לא יכל למצא לכן מעון יותר טוב?... ואמנם, יודעות אַתָּן, אני שכור קצת, ולכן... יצא הגדוף מפי; אל תשמנה...

– אבל, אני אלך לבעלת הבית הזה – התעקשה פולחריה אלכסנדרובנה – ואפילו לפני את תְחַנְתִּי, שתתן איזו פנה לי ולדוניה ללילה הזה. אני איני יכולה להשאירו כך, איני יכולה!

את הדברים האלה דברה, בעמדם על סף-המעלות, ממש לפני דלת מעון בעלת-הבית. נסטייה האירה להם, בעמדה על שלב אחד מתחת לִסְף. רזומיחין היה במצב של סערת-רוח בלתי-מצויה. עוד לפני חצי-שעה, כשִלְנָה הביתה את רסקולניקוב, אף שפטפט יותר וכמעט זך ורענן, למרות הכמות הנוראה של יין, אשר הגיח לתוכו הערב. אולם עכשו היה מצב-רוחו דומה לאיזו מין התפעלות רבה, ויחד עם זה, כאלו כל היין אשר בא אל קרבו הכה פְלו בראשו מחדש ובכח-מְשָנָה. הוא עמד עם שתי הנשים, אחז בידי שתייהן, דָּבַר על לְכָן, הביע להן את חות-דעתו בהתגלות לב מתמיהה, ובודאי בכדי להגדיל את פח-הוכחותיו, לחץ את כפותיהן, עם כל מלה ומלה, בגבורה עצומה, כאלו היה נותן בסד, עד לכאב, ואכל בעיניו, כפי שנדמה, את אבדוטיה רומנובנה, בלי כל דרך-ארץ. מתוך כאב יש שהיו מוציאות את כפותיהן מכף-ידו הגרומה והגדולה, אבל הוא לא רק שלא חש בדבר, אלא שעוד הוסיף למשכן אליו ביתר עֵז. אלו היו מפקדות עליו ברגע זה, שישליך עצמו בראש למטה מעל סֶלֶם-המדרגות לטובתו, היה עושה זאת מיד בלי-כל פקפוק. פולחריה

אלכסנדרובנה, שהיתה כְּלָה דאגה לרודיה שלה, הרגישה בכל-זאת שהאדם הצעיר הלז הנהו נלהב ומְשָנָה יותר מדי ושיותר מדי הוא מכאיב בלחיצת כפו; ואולם, היות שיחד עם זה היה הוא מְלַאָכָה-גואלה, השתדלה לבלי לראות את כל פרטי זרותו ופלאיו. אבדוטיה רומנובנה מצדה, למרות אותה הדאגה ולמרות שלא היתה כלל בעלת תכונה פחדנית, פגשה בתמהון וכמעט גם בפחד את עיני רַע-אחיה, היורות למולה באש פראית, ורק האמון הבלתי-מְגַבֵּל ששתלו בלבה אליו ספורי נסטייה על האיש המוזר הלזה, רק אמון זה עכב בעדה לבלי לנסות לברוח מפניו ולמלט גם את נפש אמה אַתָּה. אמנם, היא גם הבינה, שעכשו אולי אי-אפשר כבר גם להמלט ממנו; וכעבור עשרה רגעים אמנם נָחַנה להן האפשרות להִקְגַע הרבה בנְדוֹן זה. לרזומיחין היתה הסגלה להראות את עצמו פְלו בכל מצב שהוא באִפֶּן שמהרה נודע לכל בעלי-דבריו, עם מי שיש להם עסק.

– אצל בעלת-הבית אי-אפשר, זוהי שטות נוראה! – צוּחַ בפנותו בהוכחותיו לפולחריה אלכסנדרובנה – אף שהיא אָם, אבל אם תשאר, תביאהו בזה לידי חֲמָה גדולה, ואז השד יודע מה יהיה! תשמע, הנה מה שאעשה אני! עתה תשב אצלו נסטייה מעט, ואני אִלְנָה את שתיכן לבית-מלונכן, מפני שלבדכן אי-אפשר לכן ללכת ברחובות; אצלנו בפטרבורג בנוגע לזה... נו, לעזאזל... אחר-כך אני רִץ מאתכן הלום ובעוד רבע שעה, על דבְרָתִי ועל אמונתִי, אני מביא לכן ידיעות נכונות: מה שלומו? הישן הוא אם לא? וכו' וכו'. אחר-כך, שמענה! אחר-כך הנני בכהרף-עיני בביתִי, – שם אורְחִי יושבים, פְלָם שתו לשכרה – והנני לוקח את זוסימוב – את הרופא המרפא אותו, גם הוא יושב אצלי שם ואינו שכור; זה אינו שכור, זה אינו משתכר לעולם! והרי אני סוחבהו לרודקה, ואחר זה מִיֵד אליכן; זאת-אומרת, שבמשך שעה אחת תקבלנה ידיעות פעמים, ומהרופא,

מהרופא בעצמו, ידיעות, שיש להן כבר יותר ערך מאשר על-ידי! אם המצב רע, הריני נשבע לכן, שאני בעצמי אביאכן הנה, ואם טוב, תלכנה לישון. ואני אליו פה כל הלילה, בפרוזדור, והוא לא ידע, ועל זוסימוב אצול בעלת-הבית, בכדי שיהיה בקרוב-מקום. נו, מה טוב בשבילו עכשו: אָתָן או הרופא? הָנָה אומר: הרופא, בו יותר תועלת! יותר תועלת! נו, ובכן, לַכְנָה הביתה. ואל בעלת-הבית אי-אפשר: לי אפשר, ולְכָן לא: לא תרשה, מפני... מפני שהיא טפשית גדולה! היא תקנא לי בגלל אַבְדוּטִיָה רומנובנה... וגם בגללה, בגללה תקנא אותי, אם אתן רוצות לדעת, אבל בגלל אַבְדוּטִיָה רומנובנה בְּנָדָי. זהו אפי מְשֻנָּה, מְשֻנָּה מאד מאד! אגב אנה גפ-כן טפש... הבלים! באנה! המאמינות אתן לי? נו, מאמינות אתן לי אם לא?

– נלכה, אמא, – אמרה אַבְדוּטִיָה רומנובנה – הוא בודאי יעשה כאשר אמר. הוא כבר החיה פעם את רודיה. ואם אמת היא, שהרופא יאות ללון פה, מה יכול להיות יותר טוב?

– הנה היא... היא מבינה אותי, מפני שהיא – מלאך! – קרא רזומיחין בהתלהבותו – נלכה! נסטיה! עָלִי כרגע ושבי שם אתו לאור-הנר; אני אבוא בעוד רבע שעה...

פולחריה אלכסנדרובנה, אף-על-פי שלא נוכחה לגמרי, כי רשאית היא ללכת, לא הוסיפה להתנגד. רזומיחין שלב זרועו שתיהן וסחב אותן מעל המדרגות. אמנם, חשש היה בלבה: "אף שהוא חרוץ וטוב, אך כלום יש לאל-ידו למלא את הבטחתו? הן הוא במצב שכזה!..."

– אַה, מבין אני, היא חושבת, שאני במצב שכזה! – הפסיק רזומיחין את מחשבותיה, שָׁקַש בהן, ופסע ברגליו הגדולות על המדרכה, באֶפֶן ששתי הנשים כמעט שלא יכלו להלוך עמו, דבר שהוא, אמנם, לא הכיר בו. – הבלים! זאת אומרת... שכור אני כגולם, אלא שלא זה העקר, שכור אני ולא מיין. אך ראיתי אתכן, מיד נעשיתי פְּהֶלום-יין... אלא מה אני! אל תשמנה לב: אני מְכֻזָּב; איני כדאי לכן... איני כְּדָאי לכן כל-עֶקֶר!... ולאחר שאלָנָה אתכן מיד, במקום הזה, בחפירה, אצוק על ראשי שני דליים מים – וחסל... אלמלי ידעתן, כיצד אני אוהב את שתיכן!... אל תצחקנה ואל תקצפנה!... קצפנה על הכל, ועלי אל תקצפנה! אני רעהו, ולכן גם רעכן. אני רוצה כך... אני חשתי זאת מראש... אשתקד, רגע כזה היה... אגב, כלל לא חשתי, שהרי נפלתן כמו משמים. ואני אפשר, לא אישן כל הלילה. זוסימוב חשש זה לא כבר, שמא יצא מדעתו... הנה משום-מה אסור להרגיזו...

– מה הוא מדבר! – קראה האם.

– האמנם כך אמר הרופא בעצמו? – שאלה אַבְדוּטִיָה רומנובנה, נפחדה.

– אמר, אבל דא לא הא, לגמרי לא הא. הוא גם רפואה כזו נתן, אבקה, אני ראיתי, ואתן באתן... אי!... מוטב היה, אלו באתן מחר! זה טוב אשר הלכנו. ובעוד שעה יתן לכם זוסימוב דין-חשבון מכל. הנה פלוני אינו שכור! וגם אני אהיה לא-שכור... ולמה שתיתי אני כל-כך הרבה הערב? מפני שמשכוני לתוך נְפֹחַ, הארורים! אני הן נדרתי לבלי התוכח!... לדבר כסילות שכזו! הן אני עוד מעט והייתי מכה אותם! אני השארתי שם את דודי לישב בראש... נו, התאמינו: הם דורשים שליילת-אישיות גמורה, ובזה הם מוצאים את כל הטעם הטוב! העקר, שהאשם לא יהיה מה שהוא, שהאדם לא יהיה דומה לעצמו! זה נחשב אצלם לפרוג'קס הכי מְעֻלָּה. ואילו, למצער, היו הם משקרים על דעת עצמם; ברם...

– ישמע-נא... – הפסיקתהו פולחריה אלכסנדרובנה בקול רֶפָה, ואולם זה הוסיף עוד הבל להתלהבותו.

– וכי מה היא סבורה? – צעק רזומיחין בקול יותר חזק – היא סבורה, שלי אַכְפַת מה שהם מְשַׁקְרִים? הבלים! אני אוהב כשבני-אדם משקרים! השקר הוא הפריבילגיה היחידה של האדם כלפי שאר האורגניזמים. אין אדם עומד על האמת, אלא אם-כן משקר מתחלה. הריני אדם, מפני שמשקר אני. אין אמת בעולם, שבני-האדם באו אליה טרם ששקרו שבעים ושבע פעמים, ואולי מאה ושבעים ושבע פעמים, וזהו כבודם במדה ידועה; ואנחנו – וזה הדבר, שגם לשקר על דעת עצמנו אין אנו יכולים! שְׁקֵר בן-אדם, אבל שהשקר יצא מלבך אתה, ואז אֶהְבֶּךָ. לשקר באמת, מפי עצמו – זה כמעט טוב יותר מאשר לאמר אמת מפי אחרים; באֶפֶן הראשון אדם אתה ובאֶפֶן השני אינך אלא צפור, האמת לא תאבד. סופה שתמָצָא, ומקור החיים – סכנה יש בדבר – עלול להִסָּתֵם; דוגמאות ישנן. נו, מה אנו עכשו? פֶּלְנו, בלי יוצא מן הכלל, במקצוע המדע, ההתפתחות, המחשבה, ההמצאות, האידיאלים, הרצונות, הליברליות, השכל, הנסיון והפל, הפל, הפל? במכונה א' של הגימנסיה אנו יושבים! מצא הדבר חן בעינינו – לחיות בשכלם של אחרים! האם לא כך? האם לא כן אני דובר? – צעק רזומיחין בהגיעו ובלחצו ידיהן של שתי הנשים – האם לא כך?

– אוי, רבנו-של-עולם, אני איני יודעת – מלמלה פולחריה אלכסנדרובנה המסִפְנָה.

– כן... אף שלא בָּפֶל אני תמימת-דעים אמו, – הוסיפה ברצינות אַבְדוּטִיָה רומנובנה, ומִיד הוציאה קול-צעקה: כל-כך לחץ הפעם את ידה.

כן? היא אמרה, כן? אם כך, הרי היא... היא... היא... צעק בהתלהבותו – מקור הטוב, הטהרה, השכל, ו... השלמות! תתן לי את ידה, תתן... וגם היא תתן את שלה. אני רוצה לנשק את ידיכן פה, תכף, על ברכי.

והוא כרע על ברכיו באמצע המדרכה, שלאשרו לא היה בה איש בשעה זו.

– יחדל נא, אני מבקשת אותו, מה הוא עושה? – קראה פולחריה אלכסנדרובנה בדאגה קיצונית.

– יעמוד-נא, יעמוד! – צחקה ופחדה גם דוניה.

– בשום-אֶפֶן שבעולם לא, טרם שִׁתְּנָה לי את ידיכן! כך, כך, נְדִי, ועמדתי, ונלכה! אני גולם אַמְלֵל, אני איני כדאי לכן, וגם שכור, ומתְבַיֵּש אני... לאהבכן איני כדאי, אבל להשתחוות לפניכן – זוהי חובת כל אחד ואחד, אם רק איננו בהמה בצורת אדם! ואני השתחוויתי... והנה גם בית-

מלונכן... ומה צדק רדיון, שגרש את פטר פטרוביץ' שלכן! היאך העז פלוגי להושיבכן באכסניה שכזו! זוהי שערוריה!

יודעות אתן, את מי מביאים הנה? והן היא ארוסה! היא ארוסה, כן? אם-כן אמר לה, שהארוס שלה הוא נבל שבנבלים.

– ישמע, אדון רזומיחין, הוא שכח... – התחילה פולחריה אלכסנדרובנה.

– כן, כן, היא צודקת, אני שכחתי, הנני בוש ונכלם! – נזכר רזומיחין – אבל... אבל... אין אָתָן צריכות להיות בְּרָגָז עלי בעד דבורי! מפני שאני מדבר בלב תמים, ולא משום... המ! אלו משום זה. היתה זו נבלה... במלה אחת, לא משום שאני... המ! מילא לא צריך, לא אגיד משום מה, איני מְעִז!... ואנו כלנו הִבְנו מיד להִכְנֵסו, שאדם זה אינו מאנשי-שלומנו. ולא מפני שהוא בא כְּשִׁשְׁעוּרֹתיו נוטפות מים, לא מפני שהוא נחפז להראות את תבונתו, אלא מפני שהוא מְרַגֵּל וּסְפָקוֹלֵנֵט, מפני שהוא ז'יד ומתְעַתֵּעַ, וזה גלוי, שמא חושבות אתן, הוא חכם? לא, הוא טפש, טפש! נו, האם בן-זוג הוא לה? הוי, אלי! ראות אתן, גבירותי, – נצב פתאם בעלותן על המדרגות אל המלון – אף-על-פי שהם כלם שם אצלי סבואים, הנה הם כלם ישרים, ואף-על-פי שאנו מכזבים, שהרי גם אני מכזב, אבל סופנו לבוא לידי אמת. מפני שבדרך ישרה הולכים אנו, בעוד שפטר פטרוביץ'... הולך לא בדרך ישרה. אני, אף-על-פי שזה כרגע חרפתיים וגדפתיים, אך הן כבר אכבד את כלם; ואפילו את זמיטוב... אף-על-פי שאיני מכבדו, הרי אני אוהב אותו, מפני שהוא – כלב קטן! אפילו את החמור הזה, את זוסימוב, מפני שהוא ישר מאד ויודע את מעשהו... ואולם דִי. הכל נאמר ונסלח. נסלח? באמת? נו, נלכה. יודע אני את המסדרון הזה; הייתי כאן. כאן, בנומר שלשה, היתה שערורה... נו, היכן אתן מתאכסנות? בשמיני? נו, את החדר סָרְנָה על מסגר ואל תִתְנֶה לאיש לבוא. בעוד רבע-שעה אני פה עם הידיעות, ואחר-כך בעוד חצי-שעה אבוא הנה עם זוסימוב. תראינה! שלום, אני רִץ!

– רבנו-של-עולם, דונצ'קה, מה זה יהיה? – אמרה פולחריה אלכסנדרובנה, בפנותה לבתה בדאגה ופחד.

– הרְגָעִי אמא, – ענתה דוניה בהסירה מעליה את מגבעתה ומנטיליתה – אלהים שלח לנו את האיש הלז; אף שהוא בא ישר מאיזו הלולא. עליו אפשר לסמוך, מבטיחה אני אותך; וכל מה שעשה כבר בשביל רודיה...

– אה, דונצ'קה, אלהים יודע אותו, אם יבוא! ואיך יכלתי להסכים לעזוב את רודיה!... לגמרי, לגמרי לא כך שויתי לפני את פגישתנו! מה זועף היה כאלו אינו שמח לבואו...

דמעות נראו בעיניה.

– לא, זה לא כך, אמא. אַת לא התבוננת, את בכית כל העת. הוא מְרַגֵּז מאד ממחלה מסְכָנָה, – הנה הִסְפָּה לכל.

– אה, מחלה זו! מה זה יהיה, מה זה יהיה! ואיך דָּבַר אתך, דוניה, – אמרה האם בהעיפה מבט-בושה על עיני בתה, בכדי לקרוא בהן את מחשבתה; היא היתה כבר מְנַחֵמָה למחצה, בשמעה, שדוניה ממליצה על אחיה, והרי שסלחה לו. – אני בטוחה שהוא יִנְחַם מחר על דבריו, – הוסיפה לעשות את חקירתה עד הסוף.

– ואני בטוחה, שגם מחר יחזור על דבריו... בנוגע לזה, – הגידה ישר אַבְדוּטִיָה רומנובנה. ואמנם, זו היתה נקודת הפְּכֵד שבשאלה הקשה, ופולחריה אלכסנדרובנה נתיראה עכשו ביותר לנגוע בה. דוניה נגשה אל אמה ותנוק לה. זו חבקה אותה דומם ובכל כחה. אחר-כך ישבה בְּצִפִּית-דאגה לחזירתו של רזומיחין והתחילה להתחקות בבושה על אודות בתה, שגם היא, בצפִּיתָה שְׁלֵבָה את זרועותיה על חֶזֶק והתחילה להתהלך בחדר הלורך ושוב שקועה בהרהורים. הליכת-פנים-ואחור זו, מתוך השתקעות בהרהורים, היתה מדה שברגילות אצל אַבְדוּטִיָה רומנובנה, והאם נתיראה תמיד להפריע אותה בשעה כזו.

רזומיחין היה מְגַחַךְ, כמובן, בתאותו הפתאמית, השכורית, לאַבְדוּטִיָה רומנובנה; ואולם מי שהיה רואה את אַבְדוּטִיָה רומנובנה ביחוד עתה, בהתהלכה בחדר, ידיה מְשֻׁלְבוֹת על חֶזֶק, עצובה ומהרהרת, אפשר שהיה מוחל לו, גם מבלי הביא בחשבון את מצבו המִיָּחֵד. אַבְדוּטִיָה רומנובנה היתה יפה עד-לְהֵלֵל: רמת-הקומה, זקופה, אמיצה, בטוחה בעצמה – מה שהתגלם בכל תנועה מתנועותיה, שהיו, יחד עם זה, רכות וגְרַצִּיּוּזִיּוֹת. פניה היו דומים לפני אחיה, אולם היא היתה יפת-תֵּאָר. שערותיה היו כְּתֻמֹת-כהות, קצת יותר בהירות מאשר לאחיה; עיניה כמעט שחורות, נוצצות, גאות, ויחד עם זה לפעמים, לרגעים, טובות שלא כרגיל. עור פניה היה חָנֵר, אך לא חָנֵרֹן חולני; כֵּלָה היתה אור, רעננות ובריאות. פיה היה קטן, שפתה התחתונה, הרעננה והאֲדָמָה, בלטה משהו יחד עם הסנטר – הִשְׁרָטוּט הבלתי-ישר היחידי ברשמי פניה הנאים, אלא שגם הוא הוסיף לפנים האלה איזו אפיות מִיָּחֵדָה, שְׂפָה היה גם מעין איזו כְּמוֹת-רוח. הבעת פניה היתה תמיד קרובה יותר לרצינות מאשר לעליזות, הבעת-פנים מלאה הגיון; אולם תחת זאת מה נאווה לה בת-צחוקה, מה נאווה לה צחוקה העליון, הצעיר, החפשי! מובן, שרזומיחין הנלהב, הגלוי, הפשוט, הישר, החזק כענק והשְׁפֹר, שלא ראה מעולם כדומה לה, הלך אחריה שבי מְרַאָה ראשונה. נוסף על זה היתה יד-המקרה בדבר להראות לו את דוניה בפעם הראשונה ברגע יפה של אהבה ושמחת הפגישה עם אחיה. הוא ראה אחר-כך, איך רעדה בחרונה שפתה התחתונה הפעוטה, בתור תשובה על פקודותיו החצופות, האכזריות וכפויות-הטובה של אחיה, – ולא עמד בו לבו.

אגב, דבר-אמת היה בפיו בעת שהשמיע על המעלות מתוך שכרות, שבעלת-הבית המְשֻׁנָה של רסקולניקוב, פרסקוביה פבלובנה, תקנא לו לא רק בגלל אַבְדוּטִיָה רומנובנה, אלא, אולי, גם בגלל פולחריה אלכסנדרובנה. כי למרות ארבעים ושלוש שנות-חייה, נשמרו עדין בפני פולחריה אלכסנדרובנה, שרידי יְפִיָּה קודם, ונוסף על זה היה מראה פניה הרבה יותר צעיר מכפי שנותיה, מה שמצוי כמעט תמיד אצל אותן הנשים, שבהירות הרוח, רעננות הרגשות וטהר אש הלב הישר נשמרו אֲתָן עד לעת זקנה. ונִרְשָׁה לעצמנו להעיר בחצאי עגול, שהשמירה אמצעי היחידי לבלי-תת ליפִי לְאָבוֹד גם בידי זקנה. שערותיה כבר התחילו להפוך לבן ולנשור, קמטים קטנים מקרינים עלו זה מכבר סמוך לעינים, הלְחִיִּים צמקו ויבשו מעניי ותלאה, ואף-על-פי-כן היו פנים אלה יפים. זו היתה דמות-דיוקנה של דוניה לאחר עשרים שנה, מלבד הבעת השפה התחתונה, שלא בלטה אצלה. פולחריה אלכסנדרובנה היתה רגשנית (אמנם לא עד כדי מתיקות), בישנית וְנִתְרִנִּית, אבל רק עד גבול ידוע: היא יכלה לְנִתֵּר הרבה, להסכים גם לזה שהתנגד להוכחתה הפנימית, אבל תמיד היה גבול של ישר, כללים והוכחות קיצוניות, שלעבור עליו לא יכלו להכריחה

כל מצבים שבעולם.

כעבור עשרים רגע בדיוק אחרי לכתו של רזומיחין נשמעו בדלת שתי דפיקות לא-רמות, אבל נמהרות; הוא שב.

– לא אִפְנֵס, אין פנאי! – נחפז כשפתחו לו – הוא ישן שנת-צדיקים, שְנֵה טובה, במנוחה, ויתן השם, שיישן כך שעות עשר. אצלו יושבת נסטסיה; פקדתי עליה לבלי לצאת עד שאבוא. עכשו אביא את זוסימוב, הוא יתן לכן דין-וחשבון. ואחר-כך תשכבנה גם אַתָּן: נתיגענתן, כפי שאני רואה, דַיְקָן...

והוא השתער מֵאַתָּן לרוץ אֶרְח.

– איזה אדם מהיר!... מְסוּר! – קראה פולחריה אלכסנדרובנה, שמחה מאד על הבשורה הטובה.

– אישיות הגונה, כמדמה! – ענתה אבדוטיה רומנובנה בקצת התלהבות והתחילה שוב לטַיֵל אֶרְפוֹת וקצרות בחדר.

בעוד שעה בערך נשמעו צעדים במסדרון ושוב דפיקה בדלת. שתי הנשים חכו הפעם באמונה שלמה, כי רזומיחין יקים את דברו; ואמנם, עלה בידו להביא להן את זוסימוב. זוסימוב נאות מיד לעזוב את המשתה וללכת לראות את רסקולניקוב, אולם אל הנשים הלך בלי-רצון ובפקפוקים הרבה, בהטילו ספק בהוכחותיו של רזומיחין השכור. אולם אהבת-כבודו מצאה מיד את ספוקה. ואפילו את התרוממותה: הוא ראה, שאמנם חכו אל דבריו כאל דברי האורים. הוא ישב שם עשרה רגעים בדיוק והספיק להרגיע את רוחה של פולחריה אלכסנדרובנה לחלוטין. הוא דבר בהשתתפות בלתי-מצויה, אבל בהתאפקות רבה וברצינות מְכֻנָּה, ממש כדוקטור בן-עשרים-ושבע במועצה חשובה, ואפילו במלה אחת לא נטה מן הענין ולא הראה גם צל של חפץ להכנס ביחסים פרטיים עם שתי בנות-שיחתו. בהכירו עוד עם כניסתו כמה יפה היא אבדוטיה רומנובנה, השתדל כרגע לבלי לראותה כל-עקר, ובכל שעת הבקור לא היה פונה אלא לפולחריה אלכסנדרובנה בלבד. כל זה גרם לו ספוק פנימי מִיַּחַד. ומה שנוגע לחולה, אמר, שהוא מוצא אותו בשעה זו במצב מְרִינֵן לְמִדֵּי. לפי מה שיוצא מהסתכלותו, יש למחלת הנדון, מלבד המצב החמרי הרע של החדשים האחרונים, עוד סבות מוסריות אחדות, והיא, לאמר, תוצאה מהשפעות רבות ושוונות, מְרַכְבּוֹת, חמריות ורוחניות, דאגות, חששות, פחדים, אי-אלו אידיאות וכו'. בראותו, אגב-אורחא, שאבדוטיה רומנובנה התחילה להקשיב רב-קשב, האריך זוסימוב קצת יותר בדרוש זה. ברם, על שאלתה המלאה-דאגה והנכלמה של פולחריה אלכסנדרובנה בנוגע "לאפשרות איזה חשד בשגעון", ענה בבת-צחוק גלויה ושוקטה, שמוֹסְרֵי-דבריו נתנו להם צורה מְגֻזְמָה יותר מְדִי; שאמנם, מובן, בחולה אפשר למצא איזה רעיון בלתי-חולף, מה שמגלה בו איזו נטיה למונומניה – היות שהוא, זוסימוב, נתון עתה ביחוד ללמוד המקצוע המענין הזה של הַמִּדְיָצִינָה – אלא הרי צריך לזכור, שהחולה היה כמעט עד היום בחם בלתי-פוסק ו... ו... כמובן, ביאתם של הקרובים תחלימהו, תבדרהו ותשפיע עליו לטובה, "אם רק אפשר יהיה להמלט מזעזועים חדשים מִיַּחְדִּים", הוסיף ברמיזה גדולה. אחרי הדברים האלה קם זוסימוב, השתחוה בחשיבות נמוסית ובהסכרת-הפנים, וּמְקַף בְּרַכּוֹת מאליפות, תשואות-חן-חן נלהבות, בקשות ותפלות, – אבדוטיה רומנובנה הושיטה לו אפילו את ידה בכדי ללחוץ את ידו, מבלי אשר בקש ממנה – יצא שְׁבַע-רצון מאד מבקורו, ועוד יותר מעצמו.

– ואף-על-פי-כן, כמה חמודה היא, אבדוטיה רומנובנה זו! – העיר זוסימוב, כמעט בליקת-שפתים, כשיצאו שניהם החוצה.

– חמודה? אתה אמרת חמודה! – נהם רזומיחין נהימה גדולה. ופתאם השתער על זוסימוב ויאחז בגרונו. – אם רק תֵּעַז פעם... מבין אתה? מבין? – צעק בהניעו אותו בצוארונו ובלחצו אל הקיר – השמעת?

– הנח, לי, שד שכור! – אמר, מְעַנֵּן וקודר, – אבל הלא... גם אתה.

– לא, אחא. לא גם-כן. לי אין הזיות-שטות כמו אלה.

הם עברו הלאה מחרישים, ורק כשקרבו אל מעונו של רסקולניקוב הפסיק רזומיחין, מלא-דאגה, את הדומיה.

– שמע, – אמר לזוסימוב – אתה בחור טוב. אבל אתה, מלבד כל סְגֻלוֹתֶיךָ הרעות, גם רועה-רוח, אני יודע, ומן הנאלחים. אתה בר-נש עצבני, חלש, אתה הולל ופוחז, אתה שמנת, עבית, עשית, ואינך יכול כבר להתגבר על יצרך בשום דבר, ולזה אני קורא חלאה ובִּץ מפני שזה מביא לידי חלאה ובִּץ. אתה פנקת את עצמך כל-כך, עד שאודה ולא אבוש, תם אני ולא אדע, כיצד יכול אתה להיות עם-זה גם רופא טוב, רופא במסירות נפש, אדם ישן לו על כרים וכסתות, דוקטור! ובלילות הוא קם ללכת לחולה! ברם, בעוד שלש שנים לא תוסיף לקום בשביל חולה... נו, כן, שד, לא זהו הדבר, כי-אם זהו: אתה תלון הלילה אצל בעלת-הבית (ברב עמל עלתה לי ההרשאה!), ואני במטבח: והרי לך שעת-פֶּשֶׁר להתודע כראוי! לא מה שאתה חושב – כאן, אחא, אין אף צל של זה...

– אני איני חושב כלל.

– כאן, אחא, בישנות, שתקנות, ענותנות, תמות וצניעות של ברזל ויחד עם כל זה – אנחות, וּמְסָה כדוֹנֵג, נמסה! הצילנו מידיה, בשם כל הרוחות שבעולם! אסיר-תודה אהיה לך, אסיר תודה!

זוסימוב צחק בקול יותר גדול.

– הדבר נגע בך, אבל למה היא לי?

הנני אומר לך, העבודה אינה רבה, עליך רק לדבר באזניה קצת דברי-הבאי, ככל אשר יעלה המזלג, רק לשבת לימינה ולדבר. נוסף לזה הרי אתה רופא, הַתְּחַל אפוא לרפא לה דבר-מה, שבועה, שלא תתחרט. לה יש פסנתר. אני, הלא יודע אתה, מקרקש פורתא; לי יש שם איזו מנגינה, רוסיית

אמתית: "עיני זולגות דמעות מרות" ... היא אוהבת אמתיות, – נו, ומאותה מנגינה קלה התחיל הענין; לא-כל-שכן אתה, מנגן מִמחה, maitre, רובינשטיין ... הנני מבטיחך, שלא תתחרט!

– אבל מה אתה, הבטחות הבטחת לה? כתוב וחתום? הבטחת לְשֵׂא אותה, אפשר ...

– לא, לא, אף לא זכר; היא אינה כזו כל-עֶקֶר; צ'ֶבְרוּב, למשל, היה ...

– נו, עזבנה אפוא!

– כך אי-אפשר!

– מפני מה אי-אפשר?

– אי-אפשר – וחסל! כאן, אחא, יש יסוד מושך ...

– ובכן למה משכת?

– אני כלל לא משכתי, אני, אפשר, נמשכתי בעצמי, מתוך מדת הכסילות שבי, ולה הכל אחת, אתה או אני, ובלבד שישב מי-שהוא אצלה-ויאָנח, כאן, אחא ... אין אני יכול להביע לך זאת, כאן – נו, – הנה יודע אתה חכמת המתמטיקה היטב, ועדין עוסק אתה בזה, אני יודע ... נו, נסה ולְמַדְנָה את החשבון האינטֶגְרָלִי, חי נפשי, אינני מתלוצץ, ברצינות, לה יהיה הכל אחת: היא תביט בך, ותאָנח שנה שלמה. אני, למשל, דברתי באזניה זמן ארוך, שני ימים, על הבית העליון של הפרוסים (שהרי על מה אדבר אֶתֶה?) – והיא לא חדלה מדאגה ומהזיעה! רק על אהבה אל תדבר אֶתֶה – כי בישנותה מגיעה עד לידי חרדה – ורק הֶרָאָה פנים, שקשה עליך להֶפְרֵד ממנה, – זה נִי. הקומפורט גדול מאד; ממש כמו בביתך: קרא, שב, שכב, כתב ... רשאי אתה גם לנשקה, אך בזהירות ...

– אבל למה היא לי?

– אי, כמה אני טורח, ועדין לא פָּרַשׁ לך! רואה אתה: אתם שניכם מתאימים מאד איש לרעהו! ובכן, האם לא אחת היא לך – במקדם או במאָחֶר? כאן, אחא, מְנַח יסוד הרכות והחמימות שבחיים – ולא רק זה! כאן יש דבר המושך; כאן – סוף העולם, עֶגֶן-ההצלה, נוה-השָׁאֲנִים, טבור הארץ, יסודו של עולם על לִוְיָתָן ושור-הבר, הלביות, הדגים המטֶגְגִים, חמי-הערב, האנחות החשאיות, האפודות החמות ומושבי-התנור הרוחחים – ממש כאילו מִתְּ ויחד עם זה עודך חי, שתי ההנאות בחדא מחתא! נו, אחא, שד, סאת פטופטי נמלאה, עת לישון! שמע: אני בלילה מקיץ לפעמים, ואז אלך אליו לדעת את שלומו. אלא שאין דבר, הבלים, הפל טוב, אל תדאג גם אתה ביותר, ואם רוצה אתה, תבקרנה גם אתה פעם, ואולם אם תרגיש בו דבר-מה, קדחת, כדומה למשל, או חם, או כיוצא בזה, מיד הֶעִירָה אותי. אמנם, זה לא יעלה ולא יבוא ...

II

מלא דאגה ורצינות הקיץ רזומיחין ביום השני בשמונה שעות בפֶּקֶר. הרבה ספקות חדשים ובלתי-צפויים עלו פתאם בלבו בפֶּקֶר זה. גם ככה דמיונו לא היה לְשׁוֹת לעצמו מעולם, שבזמן מן הזמנים קיץ כך. הוא זכר בפרטי-פרטיות את כל אשר היה עליו אמש והבין, שאַרְעֵ לוֹ דבר-מה בלתי-רגיל, שהוא ספג לתוכו איזה רֶשֶׁם לא נודע לו מתמול-שלשום, רֶשֶׁם בלתי-דומה כלל לכל רשמיו הקודמים. באותה שעה היה, יחד עם זה, ברור להכרתו, שההֶזְיָה, אשר נתעוררה בו, אינה יכולה לצאת לפעולות בשום אֶפֶן שבעולם, שהיא כל-כך רחוקה מן המציאות, עד שכלמה כסתה פניו על מה שהוא עסוק בה, והוא מהר לעבור לענינים אחרים, לדאגות ולספקות יותר ממשיים, שהוריש לו "יום האתמל הארור".

הזכרון היותר אִים בשבילו היה, איך שנגלה אמש "בכל שפלותו וכעורו, ולא רק בזה, שהיה שפור, אלא גם בזה, שחרף וגדף בפני נערה, בהשתמשו לרעה במצבה המְנַחֵד, מתוך קנאה אוילית ונמהרה, את ארוסה מבלי-דעת כהוגן גם את האיש בעצמו. ואיזו רשות היתה לו לשפוט עליו בבהילות ובפזיזות שכזו? ומי קרא לו להיות שופטו בכלל! ונפש כאבדוטיה רומנובנה כלום מסגלה היא לתת את ידה לאדם בלתי-מֶהֶגֶן בשביל ממון? הרי שיש גם בו בודאי איזה מעלות. בית-המלון? אבל מִנֵּין היה לו באמת לדעת, בית-מלון זה מה טיבו? הן הוא מכין דירה אחרת ... פו, כמה שפל כל זה! ואיזה למוד-זכות יש בדבר, שהוא היה שפור? אמתלא טפשית, שמשפילה אותו עוד יותר. נכנס יין – יוצאה כל האמת, והנה "יצא כל הסחי והמאוס של נפשו הגסה, המלאה קנאה!" וכלום רשאי הוא, רזומיחין, לְקֶזֶז אפילו כל-שהוא מעין זה? מי הוא ומה הוא כלפי עלמה שכזו, – הוא, שפור הולל ומתהלל, כמו שהיה אמש? "וכי אפשרית היא השנאה צינית ומגחכה שכזו? אדם-בושה עָבָה עלה על פני רזומיחין עם המחשבה הזאת, ופתאם, כמו בכֶּנֶה, באותו רגע ממש, עלה ברור במוחו, איך שאמר להן בעמדו על המדרגות, שבעלת-הבית תקנא לו בגלל אבדוטיה רומנובנה ... לשאת את זה כבר היה למעלה מֶפֶח-אנוש. בכל תנופת אגרופו הכה רזומיחין בתנור המטבח, פצע את ידו והפיל אבן אחת.

"מובן, – רטן לעצמו כעבור רגע באיזה רגש של השפלת-עצמו, – מובן, כל מעללי אלה לא יִכְפְּרוּ ולא יִמָּחוּ לעולם ... ולפיכך שוב אין מה לחשוב בזה. ולפי ולמלא את חובותי ... גם-כן דומם ... ולבלי לבקש סליחה. לבלי לדבר דבר ... ו... ומובן, שעששו אבד הפל!"

ובכל-זאת, כשהתלבש, דִּיֵּק הפעם בתלֶבְשֵׁתוֹ יותר מהרגיל אצלו. חליפה אחרת לא היתה לו, ואף אֶלּוֹ היתה, לא היה, אולי, לובשה – "כך, דוקא לא לובשה". אולם, בכל אֶפֶן גם להשאר ציניקן ורשלן מְלַכְלֵךְ אי-אפשר: אין לו רשות להעליב רגשותיהם של אחרים, ובפרט אם אותם האחרים צריכים לו וקוראים אותו אליהם. לפיכך עמד ונָקָה במבְכָשֵׁת את בגדיו כהלכה. ומה שנוגע ללְבָנִים, והנה אלה היו תמיד עליו לא-מְלַכְלָכִים; בנדון זה היה מקפיד מאז.

גם רחיצה וסיכה באותו בקר עשה לא בקצור (אצל נסטסיה נמצא סבון): חפף את ראשו, שפשף את צוארו וביחוד את ידיו. ואולם כשהעמדה על הפרק השאלה: אם לגלח גם את ספיח שערות זקנו (אצל פרסקוביה פבלובנה נמצא תער מצ'ן, שנשאר אחרי מותו של האדון זרניצין בעלה), נפתרה שאלה זו בשלילה מחלטה: "יהי כך, שהרי מי יודע, אם לא יחשבו, שהתגלחתי לישם... ובודאי שיחשבו כך! בשום אופן שבעולם לא!"

ו... והעקר, הוא כל-כך גס, נרפש, התנהגותו של איש מבית-היין; ו... ו... נניח, הוא אמנם יודע, שהוא קצת גם בן-אדם מהגן... נו, ובכן במה יש להתנאות כאן? הכל תְּיָבִים להיות מהגנים, ועוד יותר ממנו... ו... ואמנם (הוא זוכר זאת) היו גם אצלו איזה מעשים... לא מעשים שלא יֵעָשׂוּ, אבל על-כל-פנים!... ואיזה הרהורי-עברה היו! המ... וכל זה להעמיד בשורה אחת את אבדוטיה רומנובנה! נו, כן, שד! יהי כך! להכעיס אהיה נרפש, מגאל, מלכלך, ויורק אני על הכל! עוד אגדיל מזה!"

בשיחות כאלה עם עצמו מצא אותו זוסימוב, שְׁלָן באולמה של פרסקוביה פבלובנה.

זוסימוב הלך הביתה, ובטרם לכתו הקדים לבקר את החולה. רזומיחין הודיע לו, שפלוני ישן שנת-מרמיטה. זוסימוב צוה לבלי העירו עד אשר יקיץ מעצמו, הוא בעצמו הבטיח להכנס באחת-עשרה.

— אם רק הוא בבית — הוסיף הרופא. — פו, שד! שבחולָה שלך לא תהיה בטוח, שלא יברח, ועכשו לך ורפא אותו! האינך יודע, הוא ילך אליהן או הן תבאנה אליו?

— הן, סובר אני, — ענה רזומיחין, שהבין מטרת השאלה, — וידברו בודאי על עסקי-משפחה. אני אלך. לי אתה, בתור רופא, יש לך, כמובן, יותר רשות ממני.

— הכל גם אני לא גֵלַח השומע וְדוּיִים; אבוא ואלך לי; גם בלעדיהם יש לי עסקים דְיִי.

— דבר אחד גורם לי דאגה, — הפסיקו רזומיחין בפנים זועפים, — אמש בלכתי אתו בדרך, גליתי לו שלא בכְּנָה, מתוך פטפוט של שפור, טפשיות שונות... שונות... ובתוכן, שאתה חושש... שהוא עומד לצאת מדעתו...

— גם לְנָשִׁים אמרת זאת אמש.

— יודע אני, כמה אוילי זה! הרגני נא הָרֵג! ומה, באמת היתה לך מחשבה רצינית בנדון זה?

— הבלים, אומר אני לך; איזו מחשבה רצינית! הלא אתה בעצמך תארת אותו לי בתור מוֹנוֹמְנִי כשהבאתני אליו... נו, ואנחנו עוד הוספנו אתמול חם על חֲמוֹ, זאת אומרת, אתה, בספוריך... על הצובע; זו היתה שיחה נאה, בשעה שזו, אפשר, הוא הנקדה של שגעונו! אלמלי ידעתי בדיוק מה שקרה אז בלשכת הפוליציה, שאיזה מְגוֹל... העליבו בחשד זה! המ... לא הייתי מניח לשיחתנו זו של אתמול. הן אלה המונומנים, אזוב בקיר כארוז בלבנון ישגה בעינם, חלומות יראו בהקיץ... עד כמה שאני זוכר מספורו של זה זמיטוב אתמול, יש בו כדי לברר הרבה. אבל מה יש לדבר! יודע אני עובדה אחת, איך שבעל-מרה-שחורה אחד, כבן-ארבעים, שְׁחַט נער קטן בן-שמונה, מפני שלא יכל לנשא את לגלוגיו של זה בשעת-האכל! וכאן לבוש-קרעים, פקיד-רֵבֶע מְחָצֵף, התחלת-מחלה — וחשד שכזה! חשד שכזה בעיני בעל-מרה-שחורה, שיצא בעצמו! ושאהבת-כבודו יוצאת מגדר הרגיל! הרי כאן, אפשר, סבת כל הסבות ועלת כל העלות! נו, כן, שד!... ואגב, זמיטוב זה הרי הוא באמת נער טוב, אלא... המ... לחנם ספר את כל זה אמש. פטפטן נורא!

— וכי למי ספר? לי ולך?

— גם לפורפירי.

— ומה בכך, שספר גם לפורפירי?

— אגב, יש לך איזו השפעה על אותן, על האם והאחות? טוב שיתנהגו אתו בזהירות היום.

— ישלימו! — ענה רזומיחין באי-רצון.

— ולמה זה הוא בועט כל-כך בלוזשין הלז? אדם שיש לו אפותיקי, ועליה, כמְדָמה, לא שנוא... והרי להן אין פרוטה לְפֶרְטָה? אַה?

— אבל מה אתה חוקר ודורש? — קרא רזומיחין בכעס — מִיָּן לי לדעת, אם יש פרוטה או אין? שאל אותן בעצמך, אפשר שִׁנְדֵע לך...

— פו כמה טפש, אתה לפעמים! השפרון של אתמול עודנו כך... להתראות! הוֹךָ בשמי לפרסקוביה פבלובנה שלך בעד הלינה. את דלתה סגרה על מִסְגֵר, על ה"שלוש" שלי מעבר לדלת לא ענתה ובעצמה השכימה בשבע שעות, את המָחֵם הכניסו לה מן המטבח דרך המסדרון... ואת פניה לא זכיתי לראות...

בתשע שעות בדיוק בא רזומיחין אל בית-המלון של בְּקֵלְיוֹב. שתי הנשים חכו לו זה מכבר בקֶצֶר-רוח היסטרי. הן קמו בשבע או עוד קדם. הוא נכנס קודר בלילה, החוה קדה כבדה, מה שעורר בו מיד קצף — על עצמו, כמובן. אולם הוא עשה חשבון שלא ברשות בעלים: פולחריה אלכסנדרובנה התנפלה אליו, אחזה בשתי ידיו וכמעט שנשקה אותו. הוא העיף מבט נכלם על אבדוטיה רומנובנה; אולם בפניה הגאים היתה ברגע זה כל-כך הרבה תודה וידידות וכבוד גמור ובלתי-צפוי אליו (במקום מבטי-לעג ובזו מְכֶסָה למראית-עין!), עד שבאמת כבר יותר נקל היה לו, אֵלוּ פגשוהו בחרפות וגדופים: עכשו היתה חרפתו שלמה. לאשרו, היה ענין מובן לשיחה, והוא נחפז להֶאָחַז בו.

כששמעה פולחריה אלכסנדרובנה, ש"עוד לא הקיץ", אבל "הפל מציין", עמדה והודיעה שזה לטובה "מפני שלה נחוץ מאד, מאד, מאד לדבר, בטרם תראה את פניו". נתעוררה שאלה על שתית-טה והצעה לשתות ביחד; הן עוד לא שתו, מפני שהמתינו לרזומיחין. אבדוטיה רומנובנה צלצלה, נכנס משרת קרוע, בלוי ונאלח, קבל פקדה להביא טה, הביא לבסוף, אבל כל זה נעשה באפן כל-כך מגאל, עד שהנשים נתבישו. רזומיחין נסה להעיר דבר בגנותה של אכסניה, אבל נזכר בלוזשין, נשתתק, נתביש ושמן לאין-שעור, כששאלותיה של פולחריה אלכסנדרובנה התחילו להִשפך זו אחר זו בלי הפסק.

על כל השאלות ענה במשך של שלשת רבעי שעה, נפסק בכל רגע על-ידי שאלות חדשות וחזרה על הישנות. הוא הספיק למסור את כל העובדות העקריות אשר ידע בדבר השנה האחרונה לחי רדיון רומנוביץ וגמר בתאור מפורט של מחלתו. אמנם הרבה מה שצריך היה להחסיר, החסיר, בתוך-זה גם את המחזה בלשכת-הפוליציה עם כל תוצאותיו. את ספורו שתו בצמא; אולם בשעה שחשב, כי כבר גמר והִקנה את צמאון שומעותיו, נתברר, שבשבילן כֵּאלו עדין לא התחיל.

— יגיד, יגד-נא לי, איך הוא חושב... אה, יסלח לי, אני עד עכשו איני יודעת עוד את שמו... שאלה בחפזון פולחריה אלכסנדרובנה.

— דמיטרי פרוקופיץ'.

— ובכן, דמיטרי פרוקופיץ', אני הייתי מאד-מאד רוצה לדעת... איך בכלל.. רודיה מתיחס לדברים, זאת אומרת – בינה אותי! – איך לאמר לו, זאת אומרת, יותר נכון: מה הוא אוהב ומה אינו אוהב? לעתיד, אם אפשר לדעת? ולא יזה דבר יש עכשו עליו השפעה ביותר? במלה אחת, רוצה הייתי...

— אה, אמא, כיצד אפשר לענות על כל זה פתאם ובפעם אחת! – העירה דוניה.

— אה, רבוננו של עולם, הן אני צפיתי למצא אותו לגמרי, לגמרי אחר, דמיטרי פרוקופיץ'.

— זה טבעי למדי, – ענה דמיטרי פרוקופיץ', – אִם אין לי, ודודי בא הנה שנה שנה וכמעט מדי שנה בשנה אין הוא מכיר אותי, אפילו מצד היצונית, והוא אדם נבון; ובשלש שנות פרידתכן אתו הן אזלו מים רבים מני ים. ומה אני יכול לאמר לכן? זה שנה וחצי שאני יודע את רדיון: נזעם, נוגה וגָאָה; ובעת האחרונה (ואפשר גם קדם) חשדן ומלנכולי. גדל-נפש הוא וטוב-לב. לגלות את רגשותיו אינו אוהב, יבחר להתאכזר מאשר להראות את לבבו כמו שהוא. לפעמים, אמנם, אינו מלנכולי כל-עקר, אלא, פשוט, קר ונעדר רגש אנושי, ממש כֵּאלו שתי תכונות חיות בו חלפות. ויש שהוא נעשה שתקן עד לאפן נורא! כל העת אינו נפנה, הפל מפריע אותו, ובו בזמן הוא שוכב ואינו עושה כלום. רחוק מלעג, ולא מפני שאינו שנון, אלא כאלו אין לו פנאי להִקבלים כמו אלה. אינו שומע עד הסוף מה שאחרים מדברים אליו. לעולם אינו מתעניין בזה שהפל מתענינים בו בעונה ידועה. מעמיד עצמו במדרגה גבוהה מאד, וכמִדְמָה, לא בלי כל זכות על זה. נו, מה עוד?... דומה אני, שלבואִכֵּן תהא עליו השפעה מצילה.

אָה, יתן השם! – קראה פולחריה אלכסנדרובנה, שהתענתה ממשפטו של רזומיחין על רודיה שלה.

ורזומיחין נתן לבסוף עין טובה באבדוטיה רומנובנה. הוא היה מעיף עליה מבטים לעתים קרובות בשעת השיחה, אבל רק מעיף, בכהרף-עין, ומיד מפנה עיניו ממנה. אבדוטיה רומנובנה מצדה היתה פעם יושבת אל הִשְׁלָחן ומאזינה בשים-לב, ופעם קמה שוב ומתחילה להתהלך כדרכה מפנה לפנה, ידיה שלובות על לבה, שפתיה הדוקות; רק לפרקים רחוקים היתה מציגה שאלתה, מבלי הפסק מהלוכה, ושבה למחשבותיה. גם לה היה ההרגל לבלי לשמוע עד הסוף דברי איש-שיחתה. לבושה היתה באיזו שמלה כֵּהא מֵאָרֵג קל, ועל צוארה היתה כרוכה מעטפה לכֵּנה שקופה. על-פי סמנים רבים הכיר רזומיחין מיד, שמצבן של בנות-שיחתו אינו מזהיר כלל וכלל. אָלו היתה אבדוטיה רומנובנה לבושה כבת-מלכה, כי אז, כמִדְמָה, לא היה מתְקָרָא מפניה כלל; אך עכשו, אפשר מפני שמלבושיה היו דלים כאלה ומפני שהוא ראה את כל דלות-מצבה, תקף פחד את לבו, והוא התחיל להתירא מפני כל מלה היוצאת מפניו ומפני כל תנועה הנעשית בידו, מה שהעיק, כמובן, על אדם שכמותו, שלא האמין בעצמו גם בלאו-הכי.

— הוא אמר הרבה דברים מענינים על טיבו של רודיה ו... וכלי משוא-פנים. זה טוב; אני חשבתי, שיש לו יראת הרוממות מפניו, – העירה אבדוטיה רומנובנה בבת-צחוק. – כמִדְמָה, שגם זה נכון, שטוב היה, אָלו היתה אשה בקרבתו, – הוסיפה מתוך הרהורים.

— זאת לא אמרתי, אבל יוכל היות, שגם בזה הצדק אתה, אלא...

— מה?

— הלא הוא אינו אוהב איש; אפשר גם שלעולם לא יאהב, – אמר רזומיחין בקול חותך.

— זאת אומרת, הוא אינו מְכַשֵּׁר לאהב?

— ויודעת היא, אבדוטיה רומנובנה, היא עצמה דומה מאד מאד לאחיה, ואפילו כֵּפֶל! – קרא פתאם רזומיחין באפן בלתי-צפוי לו לעצמו, אלא שבו-ברגע זכר את אשר אמר לה על-אודות אחיה ונתאדם כסרטן ונתפִּיש נוראות. אבדוטיה רומנובנה לא יכלה שלא לצחוק למראהו.

— בנוגע לרודיה יכולים אתם שניכם לטעות, – התערבה פולחריה אלכסנדרובנה, שנפגעה במקצת מהשיחה. – אני איני מדברת מעניני השעה הזאת, דונצ'קה. זה מה שפִּטְר פטרוביץ' כותב במכתבו... ומה ששערנו שתינו – אפשר שאינו נכון, אך הוא, דמיטרי פרוקופיץ', אינו יכול לשער בדמיונו, כמה פִּנְטִסְטִי הוא רודיה וגם, איך לאמר זה, קפריזי. באִפְיו לא יכלתי מעולם לתת אָמוֹן גמור, גם בהיותו בן חמש-עשרה. אני בטוחה, שגם עכשו הוא מסגל לעשות פתאם לעצמו איזה דבר, שעל דעת שום אדם שבעולם לא יעלה לעשותו... לא נרחיק את דרכנו: האם

ידוע לו, כיצד התמיהני, הרעישני לפני שנתים, כמעט הגיעני עד שערי-מות, בעת שעלה בדעתו לשא את זו... מה שמה? את בתה של אותה זרניציה, בעלת-ביתו?

– האם יודע הוא אותו מעשה בפרטיות? – שאלה אבדוטיה רומנובנה.

– כסבורים אתם, – המשיכה פולחריה אלכסנדרובנה בהתלהבות, – שדמעותי, בקשותי, מחלתי, אפילו מותי מרוב יגון, עניונתנו – שפל זה היה מפריע בעדו מעשות את מעשהו? הוא היה פוסע ועובר במנוחה על כל המעצורים. והאמנם, האמנם אין הוא אוהב אותנו?

– הוא בעצמו לא דבר אלי מעולם דבר וחצי-דבר על הענין הזה – ענה רזומיחין בזהירות – אבל אני שמעתי דבר-מה מהגברת זרניציה בעצמה, שגם היא אינה בעלת-דברים הרבה, ומה ששמעתי, אמנם משנה הוא במדה יודעה.

– ומה, מה שמע? – שאלו שתי הנשים בבת-אחת.

– אמנם, לא שום דבר מיוחד ביותר. נודע לי רק, שנשואין אלה, שהיו כבר שרירים וקנמים לכל דבר ולא יצאו לפעל אלא מפני מותה של הכלה, היו לגברת זרניציה בעצמה לא לרצון... מלבד זאת, אומרים, היתה הכלה לא יפה, זאת אומרת, אומרים, אפילו כעורה... וכל-כך חולנית ו... ומשנה... אמנם, לא חסרו לה, כמדמה, גם איזה מעלות מצונות. בודאי היו איזה מעלות; שאם לא כן – אין להבין כלל... שום נדוניה גם-כן לא היתה, והוא אמנם, לא היה נותן לבו לזה... בכלל, בדברים כמו אלה קשה לדון.

– אני בטוחה, שהיא היתה הגונה, – העירה אבדוטיה רומנובנה קצרות.

– אלוהים יסלח לי, אני שמחתי אז על מותה, אף שאיני יודעת, מי מהם היה מאבד את השני: הוא אותה או היא אותו? – חתמה פולחריה אלכסנדרובנה את הענין; אחר-כך התחילה בזהירות רבה, בהפסקות ובמבטים תכופים על דוניה (מה שהיה לא נעים כלל לזו, כפי הנראה), לחקור ולדרוש על מה שעבר אתמול בין רודיה ובין לוזשין. זה המאורע, כפי הנראה, הפחידה והרעידה יותר מפל. רזומיחין ספר הכל מחדש, בפרטיות, אלא שהפעם הוסיף גם את חנות-דעתו שלו: הוא האשים ישר את רסקולניקוב, שהעליב בכונה את פטר פטרוביץ', והפעם לא רצה גם להצדיקו, שלא עשה זאת אלא מתוך חליו:

– הוא גמר אמר לעשות כך עוד לפני חליו – הוסיף רזומיחין.

– אני גם-כן חושבת כך, – אמרה פולחריה אלכסנדרובנה בהבעת-יאוש. אולם לפלא גדול היה בעיניה, מה שהפעם דבר רזומיחין על פטר פטרוביץ' בזהירות שכזו, כמעט בכבוד. הדבר הפליא גם את אבדוטיה רומנובנה.

– ובכן, זוהי דעתו על פטר פטרוביץ'? – לא התאפקה פולחריה אלכסנדרובנה.

– על המיעד להיות אישה של בתה אי-אפשר שתהא לי דעה אחרת, – ענה רזומיחין בקול מחלט ונהלהב. – ולא מאדיבות נתעבה אני אומר כזאת, אלא... אלא... נו, יהיה אפילו מפני זה בלבד, שאבדוטיה רומנובנה בעצמה, ברצונה הטוב, מצאה, שאדם זה כדאי לה. ומה שאתמול גדתיו כך, אין זאת אלא מפני שהייתי שכור עד-כדי כעור וגם... מטורף בדעת; כן, מטורף, מבלבל, חסר-דעה, משגע לגמרי... והיום אני בוש ונכלם מזה!... – הוא נתאדם ונשתתק. פני אבדוטיה רומנובנה התלקחו, אבל היא לא הפריעה את הדממה. היא לא הוציאה אף הגה אחד מאותו הרגע, שהשיחה נסבה על לוזשין.

ובתוך-כך, בלי סיועה, נמצאה פולחריה אלכסנדרובנה, כפי הנראה, במצב של פקפוק. לבסוף הודיעה, בגמגום ומבלי חדול להעיף עין על בתה, שעכשו היא מלאה דאגה בנוגע לדבר אחד.

– הרואה הוא, דמיטרי פרוקוביץ', – התחילה – אני לא אסתיר דבר מדמיטרי פרוקוביץ', דונצ'קה?

– כמובן, אמא, – העירה אבדוטיה רומנובנה בגלוי-דעת.

– הנה מהו הדבר, – נחפזה האם, כאלו העתק הר מעליה על-ידי הרשאה זו לשפוך את מרי-רוחה. – היום בפקר-השכם קבלנו מפטר פטרוביץ' פתקה, בתור תשובה על הודעתנו מאתמול על-אודות בואנו. אתמול היה הוא צריך לפגוש אותנו, כפי שהבטיח, בבית-הנתיבות. במקום זה נשלח לקראתנו איזה משרת עם הכתבת של אכסניה זו, שיראה לנו את הדרך, ופטר פטרוביץ' פקד עליו למסור לנו, שהוא יבוא אלינו בעצמו היום בפקר. במקום זה נתקבלה היום ממנו פתקה זו... אך מוטב, שאדוני יקרא אותה בעצמו; כאן יש סעיף אחד, שגורם לי דאגה רבה... אדוני יראה בעצמו איזה סעיף... ויגיד לי את דעתו גלוי, דמיטרי פרוקוביץ'! הן הוא יודע טוב מפל את תכונתו של רודיה ויוכל לעוץ לנו. הנני מודיעה לו מראש, שדונצ'קה כבר קבלה החלטה מן הרגע הראשון, אך אני, אני איני יודעת עוד איך להתנהג ו... וכל העת חכיתי לו, דמיטרי פרוקוביץ'.

רזומיחין גלל לפניו את הפתקה, שיום כתיבתה היה מאתמול, וקרא לאמר:

"גברתי הנכבדה, פולחריה אלכסנדרובנה. אתכבד להודיע, שמפני סבות בלתי-צפויות מראש לא יכלתי לפגשכן בבית-הנתיבות, ועל-כן שלחתי למטרה זו איש נאמן. כמו-כן הנני שולל מעצמי את הכבוד להתראות אתכן מחר בפקר, מפני עסקי-סינט, שאינם סובלים כל דחוי, וגם בכדי שלא להפריע את פגישתה עם בנה ופגישת אבדוטיה רומנובנה עם אחיה. הכבוד, אפוא, לבקר אתכן במעונכן ולברך את בואכן לשלום לא יעלה לי לפני יום-המחרת בשמונה שעות אחר-הצהרים בדיוק, ועם זה ארהיב בנפשי עז להוסיף את שאלתי ובקשתי, שאני שואל ומבקש, הנני מטעים את-זה במפגיע, שבשעת פגישתנו הכללית לא יהיה רדיון רומנוביץ' אתנו, היות שהוא העליבני באפן מחסר כל נמוס ושלא נשמע דוגמתו, כשבקרתי אותו בעת מחלתו, והיות שחוץ מזה יש לי אליכן הסברה נכבדה ונחוצה מאד בדבר סעיף ידוע, שבנוגע לו אני רוצה לדעת את הפרוש

שלכן. עם זה אתכבד להודיע מראש, שאם, למרות בקשתי, אפגוש אצלכן את רדיון רומנוביץ', אז אאלץ להתרחק כרגע, ואז לא תתרעמו אלא על עצמכן. את הדברים האלה אני כותב מתוך השערה, שרדיון רומנוביץ', אשר בשעת בקורי נדמה לחולה כל-כך, הבריא פתאם כעבור שעתים, ואפשר, שכשִׁיצא מביטו, יִכַּנס גם אליכן. חֲזוּק לדבר זה נותן לי מה שראיתי בעיני עצמי, שבבית שפור אחד, שנרמס ברגלי סוסים ומת מזה, נתן לבתו של אותו שפור, בתולה יצאנית, כעשרים וחמשה רבליים לדמי-קבורה, כביכול, מה שהפליאני מאד, בדעתי, בכמה עמל עלה לה לשלוח לו את הסכום הזה. יחד עם-זה הנני מביע את רגשי הכבוד המיוחדים שלי לאבדוטיה רומנובנה הנכבדה והנני מבקש לקבל את רגשי מסירותו וכבודו של

עבדה הנכנע

פ. לוזשין."

— עתה מה עלי לעשות, דמיטרי פרוקופיץ'?! — דברה שוב פולחריה אלכסנדרובנה כמעט בדמעות — נו, כיצד יכולה אני לאמר לרודיה, שלא יבוא? הוא דרש אתמול בכל תקף לפטור את פטר פטרוביץ', והנה מצוים עליו בעצמו, שלא יבוא! ואכן, הוא יבוא להכעיס, כשיִנָּדע לו, ו... ומה יהיה אז?

— תעשה כמו שהחליטה אבדוטיה רומנובנה — ענה רזומיחין מִיד ובמנוחה.

— אי, רבנו-של-עולם!... היא אומרת... השם יודע מה היא אומרת, וגם את המטרה אינה מבארת לי! היא אומרת, שטוב יהיה, כלומר, לא טוב, אלא שמשום-מה נחוץ דוקא, שרודיה יבוא גם-כן בשמונה לפנות ערב, ושהם יִפְגְּשוּ דוקא... ואני גם את המכתב לא חפצתי להראות לו, אלא לעשות כך, באיזו תחבולה, על-ידי אדוני, שהוא לא יבוא... שהרי הוא רגזן כזה... וגם איני מבינה, איזה שפור מת שם, ואיזו בת, ובאיזה אופן יכול הוא למסור לַבֵּת ההיא את המעות האחרונות... אשר...

— אשר עלו לך בקשי שכזה, אמא, — הוסיפה אבדוטיה רומנובנה.

— ברוחו לא היתה נכונה אמש, — אמר רזומיחין מתוך מחשבות. — אלמלי ידעתן מה שעשה בבית-המרזח, אף כי בחכמה... הא! על-דבר איזה מת ועל-דבר איזו בתולה אמנם דָּבַר גם לי בלכתנו הביתה, אבל אני לא הבנתי דבר... ואמנם אני בעצמי הייתי אמש...

— הטוב מפל, אמא, נלכה אליו, ושם, אני מבטיחה אותך, נראה מיד מה עלינו לעשות. מלבד זאת, הרי הגיעה השעה. — אֵלִי אחת עשרה! — קראה בהביטה אל שעון-זהבה הנפלא, שהיה תלוי לה על צווארה בשרשרת-זניציה דקה ושלא התאים כלל וכלל עם תלְבָּשְׁתָּה הדלה. "מתנת החתן" — חשב רזומיחין.

— אַה, הגיעה השעה! השעה, דונצ'קה, השעה! — התחילה פולחריה אלכסנדרובנה להִתְקַפֵּז מתוך דאגה. — הוא עוד יחשוב, שאנו כועסות עליו על של אתמול, ולכן איננו באות. אני, רבנו-של-עולם!

בחפזון שָׁמָּה עליה את המניליה וחבשה לראשה את מגבעתה; דונצ'קה התלבשה גם היא. נעלי-ידיה היו לא רק יִשְׁנוֹת, כי-אם פְּלוֹת (רזומיחין ראה זאת), ואף-על-פי-כן, זו פְּלוֹת תלְבָּשְׁתָּן של שתי הנשים הוסיפה להן איזו לויית-כבוד וחין ערך מִיְחָד, מה שאנו מוצאים תמיד אצל מי שיוודע ללבוש עֲדִים. רזומיחין הביט ביראת הרוממות על דונצ'קה והתגאה בזה, שילְנָה אותה. "אותה מלכה — הגה בלבו — שהטליאה את פִּזְמוֹתיה בבית-הסֵהֶר, היו לה ודאי באותה שעה פני מלכה ממש, ואולי יותר מאשר לפני, בשעת החגיגות הכי-נהדרות".

— אֵלִי! — קראה פולחריה אלכסנדרובנה — מי מֵלֵל לי, שיבוא יום ואני אפחד להפגש עם בני, עם רודיה החביב והיקר שלי, כמו שאני מפחדת עתה!... אני מפחדת, דמיטרי פרוקופיץ'! — הוסיפה בהביטה בו בבושה.

— אל תפחדי, אמא, — אמרה דוניה ותנשק לה. — מוטב שתאמיני בו.

— הוי, אֵלִי! אני גם מאמינה, וכל הלילה לא עצמתי עיני! — קראה האשה המסִפְנָה.

הם יצאו החוצה.

— היודעת את, דונצ'קה, עם הִבְקָר, כשרק נרדמתי קצת, נראתה לי בחלום מרתה פטרובנה המנוחה... פְּלָה עטופה לְבָנִים... נגשה אלי, אחזה בכפי והניעה אלי בראשה, בסבר פנים זועפים, זועפים, כאלו דנה אותי לחובה... האם אות לטובה הוא? הוי, אלי, דמיטרי פרוקופיץ', הן הוא אינו יודע עוד: מרתה פטרובנה מתה!

— לא, איני יודע; איזו מרתה פטרובנה?

— מתה לפתע פתאם; וישוה בנפשו...

— אחר-כך, אמא, — התערבה דוניה. — הן דמיטרי פרוקופיץ' אינו יודע עוד, מי היא מרתה פטרובנה.

— אַה, אינו יודע? ואני חשבת, שלו הפל ידוע כבר. יסלח לי דמיטרי פרוקופיץ', אבל שרעפי בימים האלה מסכסכים ומבְּלִיִּים. באמת, אני חושבת אותו לאיזה ציר שלוח אלינו ממרומים, ולכן הייתי בטוחה, שלו כבר הפל ידוע. אני חושבת אותו כמו לקרוב לנו... אל נא יקצוף על דְּבָרֵי ככה. אַה, אֵלִי, מה זו ידו הימנית? פָּצְעָה?

– כן, – מלמל רזומיחין המאָשר.

– אני לפעמים מדברת יותר מדי בתם-לבי, באפן שדוניה מתקנת... אבל, אָלי, באיזה מדור גר הוא! והאם הקיץ כבר? וזו האשה בעלת-ביתו, חושבת את זה לחדר? ישמע-נא, אדוני אמר, שרודיה אינו אוהב לגלות את רגשי-לבו, באפן שאני, אפשר, אהיה לו לזרא... בקלשותי?... האם לא יורני, דמיטרי פרוקופיץ', כיצד אני צריכה להתנהג אתו? אני, יודע הוא, אובדת-דרך לגמרי...

– אל תרבה לשאלהו על איזה דבר, אם היא רואה, שהוא מתפנץ; ביחוד על בריאותו אל תרבה לשאלהו: אינו אוהב.

– אַה, דמיטרי פרוקופיץ', מה קשה להיות אָם! – אבל הנה המדרגות... איזה מדרגות אַימות!

– אמא, אַת חֲנֶרֶת, הרגעי חביבתי, – אמרה דוניה בהתרפקה עליה; – הוא צריך לחשוב לו לאשר מה שהוא רואה אותך; ואַתּ מַעֲנָה את עצמך כל-כך, – הוסיפה ועיניה רָבו ברק.

– חֲפִינָה, אני אקדים לראות, אם כבר הקיץ.

הנשים עלו לאַט אחר רזומיחין, שהקדים ועלה, וכשהגיעו בדיוטה הרביעית עד דלת מעונה של בעלת-הבית, ראו, שהדלת פתוחה כדי סדק קטן וששתי עינים שחורות וחודרות מסתכלות בהן מתוך האפלה. המבטים נפגשו, והדלת נסגרה פתאם ברעש כזה, שפולחריה אלכסנדרובנה עוד מעט וצעקה מפחד.

III

– בריא, בריא הוא! – קרא זוסימוב בקול-חדוה לקראת הבאות, הוא כבר בא לפני עשרה רגעים וַיֵּשֶׁב על מקומו של אתמול, בירכתי הספה. רסקולניקוב ישב בפנה ממולו, לבוש פָּלוּ, ואפילו מִרְחֵץ למשעי ומסָרֵק כהלכה, מה שלא עשה זה עֵדָן ועֵדָנִים. החדר נמלא פָּלוּ מִיָּד. אך נסטסיה הספיקה בכל-זאת להכנס גם היא והתחילה לשמוע ולהקשיב.

רסקולניקוב היה באמת כמעט בריא, ביחוד בהשנאה למצבו של אתמול, אלא שהיה חֲנֶרֶת מאד, פָּזוּר-רוח ונזעם. בחיצוניותו נדמה לאדם שנפצע קשה או בכלל שנשא וסבל איזה מכאוב גופני גדול: גְּבוּת עיניו היו מִכְנָצוֹת, שִׁפְתָיו הדוקות, מבטו לוהט, דבריו היו מעטים, בלי רצון, בהתאמצות יְתָרָה, כָּאֵלוּ הוא ממלא איזו חובה, ואיזו אי-מנוחה יש שנתגלתה בתנועותיו.

חֶסְרָה איזו תחבשת על אחד מאבריו, בכדי שיהא דומה כִּפְּלֵל לאדם הסובל קשה מאיזו סבה טריה או כיוצא בה.

אמנם גם הפנים החֲרִירִים והזעומים האלה הווארו לרגע כשנכנסו האם והאחות, אבל האור הזה נָתַן להם, במקום הבעת היגון ופָּזוּר-הנפש הקודם, איזו הבעה של צער יותר מִרְכָּזוּ. האור חָשַׁךְ מהר, אך הצער נשאר, וזוסימוב שהתבונן לחולה שלו ולמד לדעתו בכל תשומת-הלב ובכל אש ההתמדה הצעירה של רופא-מתחיל, הכיר בו בתמהון שביאת בני-משפחתו עוררה בו תחת שִׁמְחָה איזו החלטה כבדה ומִסְתָּרָה להֶעֱנֹת שעות אחדות, הואיל ואי-אפשר להמלט מענוי זה. הוא ראה אחר-כך, שכמעט כל מלה ומלה מן השיחה שנתעוררה כָּאֵלוּ נגעה באיזה פצע מפצעי החולה וגרדה אותו; אולם יחד עם זה תמה על שהמונמי של אתמול, שכל חצי-דבור היה מביא אותו לידי התפרצות של חֲמָה נוראה, ידע היום לשלוט בעצמו ולכסות על רגשותיו.

– כן, היום אני רואה בעצמי, שהנני כמעט בריא, – אמר רסקולניקוב בנשקו לאמו ולאחותו בסבר פנים יפות, דבר שגרם לפולחריה אלכסנדרובנה לָאוֹר כְּרָגַע. – ולא באותו המובן של אתמול אני אומר זאת, – הוסיף הוא בפנותו לרזומיחין ובלחצו את כפו באחזה ורָעוֹת.

– ואני ממש התפלאתי היום עליו, – התחיל זוסימוב ששמח מאד על הבאים, מפני שבמשך עשרת הרגעים שישב עם החולה שלו הספיק כבר חוט-השיחה להנתק ביניהם, – בעוד שלשה-ארבעה ימים, בדרך זו, ישוב לאיתנו לגמרי, זאת אומרת, כמו שהיה לפני חֲדָשׁ או שְׁנַיִם... או, אולי שלשה? הן מחלה זו התחילה והתכוננה מכבר... אַה? יודה עכשו, שאולי הוא בעצמו אשם בה? – הוסיף בבת צחוק זהירה, כאלו חשש עֵדָן, שמא ירגיזו במה-שהוא.

אפשר מאד, – ענה רסקולניקוב בקרירות.

– אני מדבר כל זה – המשיך זוסימוב בהנאה – מפני שלהבריא לגמרי תלוי עכשו, בעקר, בו בעצמו. עכשו, כשכבר אפשר לדר אתו, חפצתי לתת בלבו את ההכרה, שנחוץ להרחיק את הסבות הראשיות, כלומר, העקריות, שהשפיעו על תולדות מצבו החולני, כי רק אז ישוב לאיתנו, ואם לא, יורע לו עוד יותר. את הסבות הראשיות האלה אין אני יודע, אבל הוא בודאי יודע אותן, הוא איש חכם, ובודאי הסתכל בעצמו. לי נדמה, שראשית מחלתו עולה בד-בבד עם יציאתו מהאוניברסיטה. לו אסור להֶשָּׂאֵר בלי ענין ומעשה, ולכן עבודה ומטרה מְסִימָה וברורה, אשר אליה ילך בצעדים בטוחים – שתי אלה, כמִמְּנִי, היו יכולות להיות לו לתועלת רבה.

– כן, כן, הוא צודק מאד... הנה מהרה אשוב אל האוניברסיטה ואז... הפל על מקומו יבוא בשלום...

זוסימוב, שהתחיל להביע את עצותיו המִתְקַמֶּמוֹת גם, במדה ידועה, בכדי לעשות רֶשֶׁם על האורחות, בא קצת במבוכה, כמוכן, כשהביט עם גמר נאומו על שומעו וראה בפניו לגלוג גלוי. אמנם זה נמשך רק כהרף-עין, פולחריה אלכסנדרובנה התחילה מיד להודות לזוסימוב, וביחוד על בְּקָרוֹ אותן בלילה בבית-המלון.

– היאך, הוא היה אצלכן גם בלילה? – שאל רסקולניקוב כנחרד – הרי שגם לא ישנתן אחרי בואכן מן הדרך?

– אַח, רודיה, הן כל זה היה רק עד שְׁתִים. גם בביתנו לא היינו, אני ודוניה, שוכבות לעולם לפני שְׁתִים.

– אני גם-כן לא אדע איך להודות לו – המשיך רסקולניקוב ופניו נתעצבו ורעמו פתאם. – מפלי לְדַבֵּר על שאלת השכר – הוא יסלח לי, שהזכרת את זה _פנה לזוסימוב) – תם אני ולא אדע, במה גם מכביד עלי, מפני שלא מובן: אני אומר לו גלוי.

– רק אל-נא יתרגז – התאמץ זוסימוב ונתן את קולו בצחוק – יניח שהוא אצלי ראשון לפְּצִינְטִים ואנחנו, הרופאים הצעירים, אוהבים את הפְּצִינְטִים הראשונים שלנו אהבת נפש. בפרט אני, שאין אני עשיר בפְּצִינְטִים מְרִבִים.

– עליו כבר איני מדבר, – הוסיף רסקולניקוב, בהורותו על רזומיחין, – והרי גם הוא, מלבד עלבונות והרפתקאות, לא ראה דבר ממני.

– איזה שקר! וכי מה זה אתך היום? במצב-רוח רגשני הנך? – קרא רזומיחין.

אלמלי היה יודע לחזור יותר לרוחו של רסקולניקוב, היה רואה, שאין כאן אף זְכָר למצב-רוח רגשני, ואדרבה, היה דבר-מה מעין ההפך. אולם אבדוטיה רומנובנה ראתה מה שלא ראה רזומיחין. היא התחקתה על אחיה בתשומת-לב רבה ובדאגה.

– ועל-אודותיך, אמא, אין אני מְעַז גם לדבר, – המשיך הוא, כמו שְׁעוֹר שְׁשָׁנָה בעל-פה – רק היום יכלתי להבין משהו, כמה עֲנִיתָן אמש בצְפִיתְכֵן לשובי.

כשאמר את זה, הושיט פתאם, דומם ובבת-צחוק, את ידו לאחוטו. ואכן הפעם הסתמן בבת-צחוקו רגש אמתי. דוניה אחזה מיד ולחצה בהתלהבות את היד המושיטה לה, מלאת שמחה ותודה. זו הפעם הראשונה אשר פנה אליה אחרי המחלקת שנפלה ביניהם אמש. פני האם הוארו בהתפעלות של אשר למראה השלום הגמור, בלי אמר ודברים, שנעשה בין האח ואחוטו.

– הנה בעד כגון-זה הריני אוהב אותי! – לחש רזומיחין, שדרכו היה להגזים הפל, ועשה סבוב נמרץ על כסאו – יש לו אלה התנועות!...

“וכמה טוב כל זה יוצא אצלו, – חשבה האם בלבה, – איזו התעוררות אצילית בכל דבר, ובאיזה אופן פשוט ועדין פִּפְר את מה שעבר בינו ובין אחותו אתמול – רק בזה שהושיט לה ידו ברגע כזה ושלח מבט טוב... ואיזה עינים יפות לו, ואיזה פנים יפים!... הוא יִפֶּה גם מדונצ'קה... אבל, רבוננו-של-עולם, באיזה מלבושים הוא לבוש, מה נורא!... וְסִיָּה המשרת בחנותו של אפנסי איבנוביץ' לבוש נאה הימנו!... והרי, כמְדַמָּה, כמה הייתי רוצה להתנפל עליו, לחבקו ולבכות – ואני יִרְאֶה, יִרְאֶה... מְשָׁנָה הוא, אֵלֵי! לכאורה הרי מדבר הוא בחביבות, ואני יראה! מה אני יראה?”

– אַה, רודיה, אתה לא תאמין – קראה בקול, בהקפזה לענות על הערתו – איך שאני ודונצ'קה היינו אתמול... אֲמִלְלוּת! עתה, כשהכל כבר עבר ונגמר וְכִלְנו שוב מְאָשְׁרִים, – מִתֵּר לספר. תאר בנפשך, רצות אנו לכאן, ישר מהמסע, בכדי לנפול על צוארך, וזו האשה, – אַה, הרי היא כאן! שלום, נְסִטְסִיָּה!... אומרת לנו פתאם, שאתה חולה באֲשָׁתָא לְבָנָה ושברחת חָרַשׁ מפני הרופא החוצה ושהלכו לחפשך. אינך יכול לשער, מה מר היה לנו! בדמינוי עליה מיד המעשה הַטְּרָגִי בפורוצ'יק פוטנצ'יקוב, מְפָרְנו, עֲמִית-אביך, – אתה אינך זוכר אותו, רודיה, – שגם הוא יצא באֲפֵן כזה אל החצר מתוך אֲשָׁתָא לְבָנָה ונפל לתוך הבאר. ורק ביום השני הוציאוהו. ואנחנו, כמובן, עוד הרבינו להפריז, אמרנו לרוץ ולחפש את פטר פטרוביץ', שבעזרתו, לכל-הפחות... מפני שהלא אנו היינו גלמודות, לגמרי גלמודות – משכה בקול מִיֵּבֵב, ופתאם הפסיקה, בזכרה, שלדבר על פטר פטרוביץ' עֲדִין מִסְפֵּן הוא, למרות זה ש"קָלְנו שוב מְאָשְׁרִים".

– כן, כן, כל זה, כמובן, מעציב... – מְלַמֵּל רסקולניקוב בתור תשובה, אבל בהבעה של פזור-נפש גמור, כמעט בלי כל שימת-לב, עד שדונצ'קה נתנה בו מבט תמוה.

– מה עוד רציתי לאמר, – המשיך כמתאמץ לזכור דבר-מה – כן: בבקשה, אמא, ואף אַת, דונצ'קה, אל-נא תחשובנה, שאני לא חפצתי לבוא אליכן היום ראשון וחכיתי, שְׁאֵתָן תבאנה אלי קדם...

– מה אתה, רודיה! – קראה פולחריה אלכסנדרובנה גם היא בתמהונה.

“מה זה, כדי ללצאת ידי-חובתו הוא מדבר אתנו? – חשבה דונצ'קה – עושה שלום, מבקש סליחה, כֶּאֱךָן צסדר אחזה סדר-תפלה או עונה למורה מתוך ספר-למוד”.

– אני רק זה עתה הקיצותי וחפצתי ללכת, אלא שהיה עָפּוּב מצד בגדי; שכחתי להגיד לה אתמול... לנסטסיה... שתכבס מקום-הדם... רק עתה הספקתי להתלבש.

– הדם! איזה דם? – נפחדה פולחריה אלכסנדרובנה.

– זה כך... אל תפחדי. זה הדם הוא... שאתמול, כששוטטתי בְּטְרוּף-הדעת, נתקלתי באדם נרמס אחד... פקיד...

– בטרוף-הדעת? אך הרי אתה זוכר הפל. – הפסיק רזומיחין.

– זה נכון – ענה על זה רסקולניקוב בתשומת-לב מִיְחָדָה – זוכר אני הפל, אפילו כל פרט קטן שבקטנים, אבל אם תשאלני, למה עשיתי כך, ולמה הלכתי לשם, ולמה דברתי דבר פלוני? – לא אדע לבאר לך כראוי.

– פינמון יודע הוא למדי, – התערב זוסימוב – יש שהחולה עושה מעשים נפלאים, מוציא אל הפועל מפעלים ערומים, אבל הרוח החיה במעשים וראשיתם – מקורן ברשמים אי-נורמליים שונים. דומה זה לחלום.

“והרי זה טוב, אולי, מה שהוא חושב אותי כמעט למשגע? – חשב רסקולניקוב.

– אבל הן זה אנו מוצאים גם אצל בריאים, – העירה דונצ'קה, בהביטה בפחד על זוסימוב.

– זוהי הערה נכונה למדי, – ענה הלה – במובן זה אמנם פלנו ולעתים קרובות מאד, כמעט כמשגעים, אלא שיש אותו הבדל קטן, ש“החולים” הם מבלבלים במדה יותר גדולה ממנו. ויש לדעת את הגבול. ואדם הרמוני, אמת היא, כזה אין כמעט כלל בנמצא. בין עשרות, ואולי בין מאות אלף, לא ימצא אלא אחד, ואף זה באכסמפלרים רפים למדי...

כשהוציא זוסימוב (מתוך אי-זהירות, בהסחפו בזרם דבריו על העניין החביב לו) את המלה “משגעים”, רעמו פני כל המסבים. רסקולניקוב ישב כבלתי שם לב לכל הדבר, שקוע בהרהורים ובת-צחוק משנה על שפתיו הקורות. דבר-מה הוסיף להעסיקו.

– נו, מה בנוגע לאותו נרמס? אני הפסקתיך! – מהר רזומיחין להסב את השיחה לענינה הקודם.

– מה? – נדמה רסקולניקוב למקריץ משנה – כן... נו, ובכן נתלכתי בדם, בעת שעזרתי להעבירה אל מעונו... אגב, אמא, אני עשיתי אתמול מעשה, שלא יעשה אחר: אמנם נטרפה דעתי עלי. אני נתתי אתמול את כל הכסף ששלחתי לי... לאשתו... לדמי-קבורה. האלמנה... חולת-שחפת... עלובה... שלשה יתומים קטנים... רעבים... בבית אין פל... ועוד בת אחת יש שם... אפשר שאת בעצמך היית נותנת, אלו ראית... אני, אמנם, לא היתה לי כל רשות, אני מודה, ביחוד בדעתי כיצד עלו לך המעות האלה. בכדי לעזור לאחרים צריך שתהא זכות מיוחדת לזה, ולא: Crevez chiens, si vous n'êtes pas contents!”, – הוא נתן קולו בצחוק. – לא כך, דוניה?

– לא, לא כך, – ענתה דוניה בהחלטה.

– בא! הרי גם את... בעלת-שאירות!... – רטן, נתן בה כמעט מבט של איבה וחיך בלגלוג – אני צריך הייתי להבין זאת...

נו, זה ראוי לתהלה, אשריך... ועוד תגיעי לגבול כזה, שאם לא תעברי אליו – תהיי אמללה, ואם תעברי – אולי עוד יותר... ואגב, כל זה הבל! – הוסיף בהגזזה על שנמשך בדברים שלא ברצונו. – אני חפצתי רק להגיד, שאני מבקש את סליחתך, אמי, – גמר בקול קשה ונפסק.

– חדל, רודיה, אני בטוחה, שפל מה שאתה עושה טוב הוא! – אמרה האם השמחה.

– אל תבטחי ככה, – ענה בעקמו את פיו לכעין בת-צחוק. נשטררה דממה. דבר-מה מעיק היה בכל השיחה הזאת, ואף בדממה, ואף בעשית-השלום, ואף בבקשת הסליחה, והכל הרגישו זאת.

“והרי הם באמת מפחדים מפני” – חשב רסקולניקוב בלבו, בהביטו כמתגנב על אמו ואחותו. פולחריה אלכסנדרובנה, אמנם, ככל אשר נמשכה הדממה, כן גדל פחדה.

“שלא בפניהן הלא כל-כך אהבתין, כמזמה” – חלף הרהור במוחו.

– יודע אתה, רודיה, מרתה פטרובנה מתה! – קפצה ואמרה פולחריה אלכסנדרובנה.

– מי היא מרתה פטרובנה?

– הוי, רבוננו-של-עולם, מרתה פטרובנה, אשת סוידריגילוב! הרי אני כל-כך הרבה כתבתי לך על-אודותיה.

– א, א, א, כן, זכורני... ובכן, מתה? אה, באמת? – התעורר פתאם, כמו מתוך תרדמה, – באמת מתה? מאיזו סבה?

– שער בנפשך, לפתע-פתאם! – נחפזה להשיב פולחריה אלכסנדרובנה; סקרנותו הוסיפה לה אמן – וממש באותו זמן ששלחתי לך את המכתב, באותו יום ממש! שער בנפשך, אותו אדם נורא היה, כמזמה, הסבה למותה. אומרים, שהוא הכה אותה לפני זה מכת-רצח.

– האם ביחסים כאלה היו? – שאל בפנותו לאחותו.

– לא, להפך. הוא התיחס אליה בסבלנות מרבה, אפילו באדיבות. במקרים רבים ותר על הרבה מצדדי תכונתה, שבע שנים שלמות... סבלנותו נתפקעה פתאם.

– הרי שאינו כלל נורא כל-כך, אם שבע שנים הבלג על עצמו? את, דונצ'קה, כמזמני, מלמדת עליו זכות?

– לא, לא, זהו אדם נורא! נורא ממנו אין אני יכולה גם להעלות על דעתי, – ענתה דוניה כמעט בחרדה, הרעימה את בכותיה ושקעה במחשבות.

– זה ארע אצלם בפקר – המשיכה במהירות פולחריה אלכסנדרובנה. – אחר זה צותה היא מיד לרתום את המרכבה, בכדי שתכף-ומיד אחרי סעדת-הצהרים תוכל לנסוע העירה, מפני שתמיד אחרי מקרה כזה היתה נוסעת העירה; בשעת הסעדה, אומרים, אכלה בתאבון גדול...

– אחרי הפותה?

– לה, אמנם, היתה מאז... רגילות זו, ומיד אחרי האכילה, בכדי שלא לאַחַר מועד הנסיעה, הלכה אל בית-הרחצה... רואה אתה, היא היתה מתרפאת ברחיצה; מְעַן קר יש להם שָׁם והיא היתה רוחצת בו מדי יום ביומו, ואך נכנסה המימה, אָחֶזָה השבץ.

– שאלה היא! – קרא זוסימוב.

– והוא הכה אותה מכה נאמנה?

– הן אחת היא – קראה דוניה.

– הם! ואמנם האם כדאי לך, אמא, לספר על הבלים כאלה? – קרא רסקולניקוב פתאם בהתרגזות וכמו שלא במתפָּן.

– אח, יקירי, הן אני איני יודעת על מה לְדַבֵּר, – קראה פולחריה אלכסנדרובנה כמו למרות רצונה.

– וכי מה, מפחדים אתם פְּלַכְכֶם מפני? – אמר בצחוק מְעוֹת.

– אמנם כן! – אמרה דוניה בהביטה ישר ובעז אל אחיה – אמא בעלותה על המדרגות הצטלבה אפילו מפחד.

פני רסקולניקוב כָּאֵלוֹ נתעקמו מפְּלָצוֹת.

– אח, מה אָתָּךְ, דוניה, אל-נא תקצוף עלי, רודיה... למה אמרת זאת, דוניה? נתבלבלה פולחריה אלכסנדרובנה – זאת אמת, בנסעי הָנָה, הזיתי כל הדרך, איך שנתראה, איך שנמסור הכל איש לרעהו... והייתי כל-כך מְאָשְׁרָה, עד שלא הרגשתי בנסיעה... אבל מה אני סחה! אני גם עכשו מְאָשְׁרָה... לחנם אמרת זאת, דוניה... אני כבר מְאָשְׁרָה בזה, שאני רואה אותך, רודיה...

– די לך, אפא, – מלמל הוא מבלבל, מבלי הֶבֶט בה, וילחץ את ידה – עוד נספיק לדבר דִּינּוֹ!

לאחר שאמר זאת, קדרו פניו פתאם וקוֹרוֹ; אותה ההרגשה האִימָה עברה שוב כקר-מות על נפשו; ושוב נתחַוֵּר לו פתאם, שהוא אמר זה עתה שקר נורא: שלא רק לעולם כבר לא יהיה סֶפֶק בידו לדבר דִּינּוֹ, אלא שלעולם כבר לא יהיה לו על מה ועם מי לדבר בכלל. הרשם של המחשבה המעֵנָה הזאת היה כל-כך חזק, עד שלרגע אחד שכח לגמרי היכן הוא בעולם, קם ממקומו ומבלי הביט בפני איש, שָׁם פעמיו לצאת מן החדר.

– מה-לך? – קרא רזומיחין ויאחז בידו.

רסקולניקוב חזר וַיִּשֶׁב; התחיל להתבונן דומם לצדדין; הכל הביטו עליו בתמהון.

– אבל מפני מה אתם פְּלַכְכֶם כל-כך משעממים! – קרא פתאם באֶפֶן בלתי-צפוי כלל – הגידו דבר-מה! וכי איזו צורה יש לשיבת-דממה זו?! דַּבְּרוּ אפוא!... נתחיל בשיחה... נתאספנו – והננו מחרישים... נו, דבר-מה, לכל-הפחות!

– ברוך השם, ואני חשבת, שאיזה דבר כעין של אתמול מתחיל בו שוב, – אמרה פולחריה אלכסנדרובנה ונצטלבה.

– מה אתך, רודיה? – שאלה אבדוטיה רומנובנה באי-אָמוֹן.

– כך, לא כלום, נזכרתי בדבר מְגַחֵךְ אחד, – ענה ויתן פתאם קולו בצחוק.

– נו, אם דבר מְגַחֵךְ, הרי טוב! כי הנה גם אני חשבת... – אמר זוסימוב בהתרוממו מעל הספר – על-כל-פנים, שעתי אני הגיעה ללכת; אני עוד אפנס, יוכל היות... אם אמצא...

הוא השתחוה ויצא.

– איזה אדם טוב! – העירה פולחריה אלכסנדרובנה.

– כן, טוב, מְעֵלָה, מְשֻׁבָּח, משכיל, חכם... – התחיל רסקולניקוב פתאם לדובב באיזו מין מהירות בלתי-צפויה ובאיזו התעוררות בלתי-מצויה אצלו עד כה – אין אני זוכר, היכן פגשתיו קדם, לפני מחלתי... כמְדָמָה לי, שפגשתיו... והנה גם זהו אדם טוב! – הורה על רזומיחין – המוצא הוא חן בעיניך, דוניה? – שאל אותה, ופתאם, לא נודע על מה ולמה, התפרץ בצחוק.

– מאוד. – ענתה דוניה.

– פו, איזה... חזיר אתה! – קרא רזומיחין מתוך פֶּשֶׁת רבה; הוא נתאדם וקם מעל הכסא. פולחריה אלכסנדרובנה הצטחקה, ורסקולניקוב צחק בקול גדול.

– לאן אתה?

– גם אני... נחוץ לי.

– כל לא נחוץ לך, הָשָׂאֵר! זוסימוב הלך, והרי גם לך נחוץ. אל תלך... וכמה השעה? יש כבר שתים-אשרה? איזה שעון יפה לך, דוניה! ומפני מה נשתתקת שוב? כל העת אין דובר דובר, חוץ ממני!...

– זוהי מתנת מרתה פטרובנה, – ענתה דוניה.

– ומתנה יקרה מאד! – הוסיפה פולחריה אלכסנדרובנה.

– א – א – א! איזה שעון גדול, כמעט לא של אשה.

– אני אוהבת כזה – אמרה דוניה.

“הרי שלא מתנת-החתן” – חשב רזומיחין ושמהה באה משום-מה אל לבו.

– ואני חשבתי, שתשורה זו שלח לך לוזשין, – העיר רסקולניקוב.

– לא, הוא עוד לא נתן לדונצ'קה כל מתנות.

– א – א – א! ואַת זוכרת, אמא, הן אני הייתי שבוי-אהבה ואמרתי לבוא בברית-נשואין, – אמר פתאם ויִבֵּט אל אמו, שהיתה כהלומה גם מהמעבר הבלתי-צפוי, גם מהמון שבו התחיל לְדַבֵּר בענין זה.

– אַח, יקירי, כן! – פולחריה אלכסנדרובנה התחלפה במבטים עם דוניה ורזומיחין.

– המ! כן! ומה יש לי לספר לך! באמת, גם אני איני זוכר הרבה מזה. היא היתה נערה ידועת-חולי, – המשיך שוב כמו מתוך השתקעות במחשבות והשפלת-העינים, – בעלת-מכאובים, אָהבה לתת נדבות לעניים ושגתה בדמיונות על המנזר, ופעם אחת בכתה בדמעות-שליש כשדברה אלי על זה; כן, כן... זכורני... זוכר אני. מְשֶׁק מאיש היה... מְרָאָה. באמת איני יודע, למה נקשרה אז נפשי בנפשה, כמְדָמה, מפני שתמיד היתה חולה... אָלו היתה עוד פֶּסַחַת או גָּבְנַת, הייתי, כמְדָמה, אוהבה עוד יותר (הוא הצטחק מתוך הרהורים). כך, איזו קדחת של אביב היתה...

– לא, לא רק קדחת של אביב, – אמרה דונצ'קה בהתלהבות.

בהתאמצות ובתשומת-לב רבה נתן עין באחותו, אבל לא שמע, ואולי לא הבין את דבריה. אחר-כך, מתוך השתקעות עמְקָה, קם נגש לאמו, נשק לה, שב למקומו ויִישֵׁב.

מצדך, בלילה הזה חשבתי על הדבר ומצאתי את הטעות. הטעות היא בזה, שאתה, כמְדָמה, משער, שאני, כביכול, מביאה את עצמי לקרבן לשם-מי. אבל זה לא נכון כלל. אני, פשוט, הולכת להנשא לשם עצמי, מפני שאם לא אעשה כך – קִשָּׁה לעצמי; אחר-כך, מובן, שאשמח, אם יעלה לי להביא תועלת גם לקרובים. אולם בהחלטתי אין זה גורם עקרי...

“משקרת! – חשב בלבו, בנשכו את צפרניו מְחִמה – בעלת-גָּאָה! אינה רוצה להודות, שיש חשק, לעשות טובות! רמות-רוח! הוי תכונות שפלות! גם אֶהְבֶּתְךָ אינה אלא כעין שנאה... הוי, כמה... כמה שונא אני את פְּלִן!”

– במלה אחת, אני נשאת לפטר פטרוביץ' – המשיכה דונצ'קה – מפני שמשפתי רעות אני בוחרת בקטנה. אני נכונה למלא בישר כל מה שהוא מחכה ממני, והרי שאין אני מְרַמה אותו... מפני מה הצטחקה כך? – פניה נתאדמו ובעיניה הבריק קצף...

– הכל תמלאי? – שאל בהצטחקות ארסית.

– עד גבול ידוע. אפן השתדכותו של פטר פטרוביץ' הָרָאה לי מיד, מה דרוש לו. הוא, כמובן, מעריך את עצמו, אפשר, יתר על המדה, אבל מאמינה אני, שגם לי יש ערך בעיניו... למה אתה צוחק שנית?

– ולמה אַת מתאדמת שנית? אַת משקרת, אחותי, את משקרת במתכַנֵּן, מתוך עקשנות-נשים גרידא, בכדי להוכיח את אמתותך בפני... מוכרת את עצמך בעד כסף, ובכל אפן אַת עושה מעשה-שפלות, ואני שמח על שעודך מְכַשֶּׁרָה, לכלל-הפחות, להתאדם מבושה!

– לא אמת, אני איני משקרת!... – לא הבליגה עוד דוניה על-עצמה – אני לא הייתי נשאת לו, אלמלא האמנתי, שיש לי ערך בעיניו ושהוא מוקיר אותי; לא הייתי נשאת לו, אלמלא הייתי בטוחה בכל תְּקָף, שאני יכולה לכבד אותו. לאשרי, אני יכולה להִנְכַּח בזה הוכחה נאמנה, ואפילו היום הזה. וְנִשְׂוֹאֵין כאלה אינם מעשה-נְבִלָה, כמו שאתה אומר; ואם גם צדקת, אם גם אני באמת החלטתי לעשות נבלה, – האם אין זה חסר-רגש מצדך לדבר עמי ככה? למה אתה דורש ממני גבורה, שאולי אינה גם אצלך? זוהי עריצות, זהו מעשה-אֲנֵס! אם אאבד נפש אחת, הלא רק את נפשי אני... נפש אחר עוד לא רצחתי!...

מה אתה מביט בי ככה? למה תִּנְרֶפֶךָ כך? רודיה, מה לך? רודיה, חביבי!

– אָלֵי! היא הביאה אותו לידי התעלפות! – צעקה פולחריה אלכסנדרובנה.

– לא... לא... הבלים... אין דבר!... הראש הסתובב קצת... כלל לא התעלפות... כל דבר אצלכם מיד התעלפות!... המ! כן... מה חפצתי

לאמר? כן! כיצד תִּנְכְּחֵי הַיּוֹם, שִׁיכוּלָה אֶת לִכְבֵּד אוֹתוֹ וְשֵׁהוּא... מוֹקִיר אוֹתְךָ... כְּמוֹ שְׂאִמְרַתְּ? אֶת, כִּמְדַמְנִי, אִמְרַת, שֶׁהַיּוֹם תּוֹכְחִי? אוֹ אוֹלֵי טַעוֹת-שְׂמִיעָה הִיא אֲצִלִּי?

– אִמָּא, הָרֵאִי-נָא לּוֹ אֶת מִכְתָּבוֹ שֶׁל פֶּטֶר פֶּטְרוֹבִיץ'; – אִמְרָה דוֹנִיָּה.

בִּידֵים רוֹעֵדוֹת מִסְרָה פּוֹלְחָרִיָּה אֲלֶכְסַנְדְּרוֹבְנָה אֶת הַמִּכְתָּב. רִסְקוֹלְנִיקוֹב לָקַח אוֹתוֹ בְּסִקְרָנוֹת רַבָּה. אוֹלְמוֹ עוֹד טְרַם הַתְּחִיל לְקָרְאוֹ, הַבֵּית פְּתָאֵם בְּאִיזָה מִיָּן תִּמְהוֹן מְשָׁנָה עַל אַחֲתוֹ.

– נִפְלָא הוּא, – אָמַר לָאֵט, כְּאֵלּוֹ חֲדָרָה לְתוֹכּוֹ פְּתָאֵם מַחֲשָׁבָה חֲדָשָׁה – לְמָה אֲנִי מְרַבָּה כֹּל-כֶּךָ דַּאֲגוֹת? וּמָה כֹּל הַצַּעֲקָה? הַנְּשָׂאֵי לְמִי שְׂאֵת רוֹצָה! הוּא דְבַר זֶה כְּמוֹ בְּפָנַי עֲצֻמוֹ, אֲבָל בְּטָא כֹּל מְלָה בְּקוֹל וְרַגְעִים אַחֲדִים הַבֵּית עַל אַחֲתוֹ כְּמִפְּהַ-תִּמְהוֹן.

לְבִסּוֹף גִּלְל אֶת הַמִּכְתָּב, וּבִהְיוֹת עוֹד לְפָנָיו מִרְאָה-תִּמְהוֹן, הַתְּחִיל לְקָרְאוֹ לָאֵט-לָאֵט וּבִשְׂמִית-לֵב מְרַבָּה – וַיַּעֲבֹר עֲלָיו אַחַת וּשְׁתַּיִם. פּוֹלְחָרִיָּה אֲלֶכְסַנְדְּרוֹבְנָה חֲרָדָה מְאֹד. וְהַכֹּל חָכוֹ לְדַבֵּר-מָה מִיָּחֵד.

– זֶה מִפְּלִיאָנִי, – הַתְּחִיל אַחֲרֵי רַגְעֵי-מַחֲשָׁבָה אַחֲדִים; הוּא מִסַּר אֶת הַמִּכְתָּב לְיַד אִמּוֹ, אֲבָל בְּדַבּוּרוֹ לֹא נִפְנָה לְאִישׁ מִן הַמְּסָבִים בִּיחּוּד – הֵן הוּא עֵסְקוֹן, פְּרִקְלִיט, וּמְדַבְּרוֹ... שֶׁל זָקֵן וְרַגִּיל – וְהַכְּתִיבָה שֶׁלּוֹ כֹּל-כֶּךָ בְּיָרִית.

פְּלָם עָשׂוֹ אִיזוֹ תְּנוּעָה; כִּלְל לֹא לְזֶה חָכוֹ.

– הַפֶּל כּוֹתְבִים כֶּךָ, – הָעִיר רוֹזוּמִיחִין קִצְרוֹת.

– וְאַתָּה כֹּלֹם קִרְאָת?

– כֵּן.

– אֲנִי הָרֵאִינוּ לּוֹ, רוֹדִיָּה... אֲנִי... הַתִּיעֲצֻנוּ, – הַתְּחִילָה פּוֹלְחָרִיָּה אֲלֶכְסַנְדְּרוֹבְנָה הַנְּכַלְמָה.

– בְּאִמְתָּ, זֶהוּ נוֹסַח בֵּית-דִּין – הַפְּסִיק רוֹזוּמִיחִין – הַנְּגִירוֹת שֶׁל בֵּית-דִּין נִכְתְּבִים עַד הַיּוֹם בְּסַגְנוֹן זֶה.

– בֵּית-דִּין? כֵּן, נִכּוֹן, שֶׁל בֵּית-דִּין, שֶׁל אִישׁ-מַעֲשָׂה... לֹא סַגְנוֹן בּוֹרֵי יוֹתֵר מְדִי, וְאֵף לֹא סְפָרוֹתֵי יוֹתֵר מְדִי; מַעֲשֵׂי!

– פֶּטֶר פֶּטְרוֹבִיץ' אִינוֹ מַכְסָּה, שֶׁהוּא לֹא לְמַד תּוֹרָה הַרְבָּה, וְלֹא עוֹד אֲלֵא שֶׁהוּא חוֹשֵׁב לוֹ לְתַפְאָרַת, שֶׁבְּכַח-עֲצֻמוֹ סָלַל לוֹ אֶת דְּרָכּוֹ – הָעִיר אַבְדוּסִיָּה רוֹמְנוֹבְנָה, קִצַּת נַעֲלָבָה מִן הַטּוֹן הַחֲדָשׁ שֶׁל אַחִיָּה.

– אִם הוּא חוֹשֵׁב לוֹ לְתַפְאָרַת, יַחֲשׁוֹב לוֹ לְתַפְאָרַת – אֲנִי אֵין לִי נֶגֶד זֶה כֹּלֹם. אֶת, אַחֲוִתִּי, נַעֲלַבְתָּ, כִּמְדַמְנִי, מִזֶּה, שֶׁמִּכְל הַמִּכְתָּב לֹא הוֹצֵאתִי אֲלֵא הָעִרְתִּי הַבִּלְתִּי-חֲשׁוֹבָה; חוֹשֵׁבֶת אֶת, שֶׁבְּכַנְיָה הַתְּחִלְתִּי לְדַבֵּר עַל הַקִּטְנוֹת הַלְלוֹ, בְּכַדִּי לְהַתְּגַרוֹת בְּךָ מִתּוֹךְ כַּעַס. וְהַדְּבַר אִינוֹ כֵּן. לְהַפְךָ, בְּגִלְל הַסַּגְנוֹן שֶׁל הַמִּכְתָּב עֵלְתָה בְּדַעֲתִי הָעִרָה אַחַת, שֶׁלֹּא תִהְיֶה כִּלְל לְמוֹתֵר בְּרַגְעַ זֶה. שֵׁם יֵשׁ מִבְּטָא אַחַד: “וְאֵז לֹא תִתְרַעַמוּ אֲלֵא עַל עֲצֻמְכֵן”, שֶׁפְּרוּשׁוֹ מְסַמֵּן וְגִלּוֹי, וְחוּץ מִמֶּנּוּ עוֹד אֵינִי, שֶׁהוּא יֵלֵךְ לוֹ כְּרַגְעַ, אִם אֲבוּא. זֶה הָאֵינִי לְהַתְּרַחֵק – פְּרוּשׁוֹ: לְהַשְׁלִיךְ אֶת שְׂתִיכֵן, אִם לֹא תִשְׁמַעְנָה לְקוֹלוֹ, לְהַשְׁלִיךְ עֵתָה, כְּשֶׁקָרָא לְכֵן לְבוֹא אַחֲרָיו לְפֶטְרוֹבְרֵג. נוֹ, אֵיךְ אֶת חוֹשֵׁבֶת: הַאֲפֶשֶׁר לְהַעֲלֵב מִמְּבִטָּא כֹּזֵה, שֶׁנִּכְתָּב בִּידֵי לוֹזְשִׁין, כְּמוֹ אֵלּוֹ הִיא נִכְתָּב עַל-יַדֵּי זֶה (הוּא הוֹרָה עַל רוֹזוּמִיחִין) אוֹ עַל-יַדֵּי זוֹסִימוֹב, אוֹ עַל-יַדֵּי מִי-שֶׁהוּא מֵאַתְנוּ?

– לֹא, – עֲנֵתָה דוֹנִצ'קָה בְּהַתְּעוֹרְרוֹת – אֲנִי הַבְּנִתִּי מְאֹד, שְׂאֵין זֶה אֲלֵא מִבְּטָא תַמִּים וְשֵׁהוּא, יִכוֹל לְהִיּוֹת, רַק אִינוֹ מְלִיץ מִפְּאָר... בְּמִשְׁפָּטְךָ זֶה קִלְעַת אֶל הַמְּטָרָה. אֲנִי גַם לֹא פִלְלִית –

– זֶהוּ נוֹסַח בֵּית-דִּין, וְעַל-פִּי נוֹסַח זֶה אֵי-אֲפֶשֶׁר לְכַתּוֹב אַחֲרָת, וַיֵּצֵא יוֹתֵר גַּס גַּם מִמָּה שֶׁהִיא בְּכַנְיָתוֹ. אֲגַב, אֲנִי נֹאֲלֵץ לְהַעֲמִידֵךְ קִצַּת עַל הָאִמְתָּ; בְּמִכְתָּב זֶה יֵשׁ עוֹד מִבְּטָא אַחַד, מִבְּטָא שֶׁל רְכִילוֹת בְּנוֹגַע אֵלַי, וְהוּא מְנַוֵּל דִּי-צָרְכוֹ. אֲנִי נִתְתִּי אֶת הַכֶּסֶף אֲתַמוֹל לְאַלְמָנָה, חוֹלֶת-שַׁחֲפַת וְנִדְכָּאָה, וְלֹא “לְדַמִּי-קְבוּרָה, כְּבִיכוֹל”, אֲלֵא מִמֶּשׁ, וְלֹא לְבַתּוֹ שֶׁל הַשְּׁפוֹר, כְּמוֹ שֶׁהוּא כּוֹתֵב, “הַבְּתוּלָה הַיִּצְאָנִית” (שֶׁאַתְמוֹל רָאִיתִיָּה בְּפַעַם הָרֵאשׁוֹנָה לְיָמַי חַיִּי), כִּי-אִם לְאַלְמָנָה. בְּכֹל זֶה אֲנִי רוֹאָה כְּנָנָה נִמְהָרָה בְּיוֹתֵר לְהַשְׁלִיךְ עֲלַי שְׂקוֹצִים וְלִשְׁלוֹחַ מְדָנִים. וְשׁוֹב – נוֹסַח בֵּית-דִּין, הֵינּוּ בְּהַטְעָמָה גִּלּוּיָה שֶׁל מִטְרַת הַדְּבָרִים וּבְמִהִירוֹת תְּמִימָה בְּיוֹתֵר. הוּא אִדָּם נִבּוֹן, אֲבָל בְּכַדִּי לְהַתְּנַהֵג בְּתַבּוּנָה – אֵין הַשְּׁכַל בְּלַבֵּד מִסְפִּיק. כֹּל זֶה אֶפְיָנִי בְּשִׁבִיל אָדָם זֶה!... וְאִינוֹ מֵאִמּוֹן, שֶׁהוּא יֵדַע לְהוֹקִיר אוֹתְךָ הַרְבָּה. כֹּל זֶה אֵין אִינוֹ אוֹמֵר לְךָ, אֲלֵא לְהוֹכִיחַ לְךָ אֶת מִצַּב-הַדְּבַר, מִפְּנֵי שְׂבָאִמְתָּ אֲנִי דוֹרֵשׁ לְךָ כֹּל-טוֹב...
דוֹנִצ'קָה לֹא אִמְרָה דְּבַר; הַחֲלִטָּה עֲמָדָה בְּתַקְפָּה; הִיא חֲתָה לְעַרְב.

– וּבִכֵּן אֵיךְ אַתָּה מַחְלִיט, רוֹדִיָּה? – שְׂאֵלָה פּוֹלְחָרִיָּה אֲלֶכְסַנְדְּרוֹבְנָה, שְׂדָאֲגָתָה עוֹד רַבְתָּה בְּגִלְל הַטּוֹן שֶׁלּוֹ הַפְּתָאוּמִי, הַחֲדָשׁ, הַמַּעֲשֵׂי.

– מָה פְּרוּשׁ “מַחְלִיט”?

– אֲבָל הֵרִי פֶטֶר פֶּטְרוֹבִיץ' כּוֹתֵב, לְבַל תִּהְיֶה אֲצִלְנוּ בְּעַרְב, שְׂאֵם כֶּךָ – יֵלֵךְ לוֹ... אִם תְּבוּא. וּבִכֵּן מָה אַתָּה... תִּהְיֶה?

– זֶה, כְּמוֹבֵן, לֹא אֲנִי צָרִיךְ לְהַחְלִיט, אֲלֵא, רֵאשִׁית, אֶת, אִם דְּרִישְׁתּוֹ שֶׁל פֶּטֶר פֶּטְרוֹבִיץ' אֵינָה מְעֵלִיבָה אוֹתְךָ, וּשְׁנִית, דוֹנִיָּה, אִם גַּם הִיא אֵינָה נַעֲלָבָה. וְאֲנִי אַעֲשֶׂה כְּטוֹב בְּעֵינַיִךְ, – הוֹסִיף בְּקוֹל יִבֵּשׁ.

– דונצ'קה כבר החליטה, ואני מסכימה לה – מהרה פולחריה אלכסנדרובנה להוסיף.

– אני החלטתי לבקשך, רודיה, לבקשך בכל תָּקָף, שתהיה דוקא בשעת פגישה זו, לא ישנה – אמרה דונייה. – תבוא?

– אבוא.

– ונבם אותו אבקש להיות אצלנו בשמונה בערב, – פנתה לרזומיחין – אמא, אני מזמינה גם את דמיטרי פרוקופיץ'.

– טוב, דונצ'קה. נו, ככל אשר החלטתם, – הוסיפה פולחריה אלכסנדרובנה – יהיה כך. וגם לי יותר נקל באפן זה. אין אני אוהבת להתחפש ולשִׁקֵר: טוב שנגיד את כל האמת מראש... ואתה קצוף כְּאוֹת-נפֶשֶׁךְ, פטר פטרוביץ'!

IV

ברגע זה נפתחה הדלת בחשאי, והחדרה נכנסה נערה אחת, כשהיא מתבוננת לצדדין בבושה. הכל פנו אליה בתמיה ובסקרנות. רסקולניקוב לא הפירה בראיה ראשונה. זו היתה סופיה סמיונובנה מרמלדובה. אתמול ראה אותה בפעם הראשונה, אבל בשעה, בסביבה ובתלפשת כזו, שבזכרונו נשארה תמונה של פנים אחרים לגרמי. עכשו היתה זו נערה לבושה בגדים צנועים ודלים, צעירה ורכה עדין מאד בשנים, דומה כמעט לילדה, בעלת פנים גלויים, קצת נפחדים, ותנועות ענוות ונמוסיות. שמלתה היתה פשוטה מאד, שמלת-בית קלה; על ראשה מגבעה מעוכה ומתבנית ישנה; רק בידיה היה, כמו אתמול, הָאָהִיל. כשראתה את החדר מלא אנשים, והיא לא פללה לזה, נתבלבלה כמו תינוקת, אבדו עשתונותיה לגמרי, ואף עשתה תנועה לשוב על עקבה.

– אַח... זו היא?... – אמר רסקולניקוב בתמהון רב ונתבלבל גם הוא.

בדמיונו עלה מיד, שאמו ואחותו יודעות כבר בדרך אגב, מתוך מכתבו של לוזשין, על-אודות "בתולה יצאנית" אחת. זה כרגע מחה נגד דבתו הרעה של לוזשין והזכיר, שאת העלמה הזאת ראה אתמול בפעם הראשונה, ופתאם הנה היא בעצמה באה. הוא זכר גם-כן, שלא מחה כלום נגד המבטא "יצאנית". כל זה חלף באפן מְטֻשֵׁשׁ וכהרף-עין במוחו. אולם בשימו לב יותר, ראה פתאם, שעלובה זו מְדַפּאה כל-כך, עד שנחומיו נכמרו עליה. וכשהיא נרתעה לאחוריה, לברוח מפחד – כמו נהפך עליו לבו.

– אני לא חכיתי לה כלל, – נחפז לעכב אותה במבטו – בבקשה, תשב-נא. היא באה בודאי בשליחותה של קטרינה איבנובנה. בבקשה, לא פה, תשב-נא פה...

עם בואה של סוניה קם רזומיחין, שישב על אחד משלשת כסאותיו של רסקולניקוב סמוך לדלת, בכדי לתת לה להִפְנֵס. מתחלה הראה לה רסקולניקוב על ירכתי הספה, במקום שישב זוסימוב, אולם בזכרו, שהמושב הזה הוא רְעוּתִי יותר מדי וכי הספה משמשת לו גם למשכב, מהר להראות לה על כסאו של רזומיחין.

– ואתה שב פה, – אמר לרזומיחין ויושיבהו על המקום שנתפנה מזוסימוב.

סוניה ירבה, כמעט רועדת מפחד, והעיפה מבט של חרדה על שתי הנשים. נראה היה, שהיא לא הבינה בעצמה, כיצד יכולה היא לשבת עמן יחדו, ואמנם, מפני הרעיון הזה נפחדה עוד יותר, עד שקמה פתאם שוב ממושבה ובבלבול גמור פנתה לרסקולניקוב:

– אני... אני... נכנסתי לרגע אחד, יסלח, שהטרדתיו, – התחילה לגמגם – אני שלוחה מקטרינה איבנובנה... לא היה לה את מי לשלוח... וקטרינה איבנובנה פקדה עלי לבקשהו מאד... להיות מחר בשעת הלוויה, בִּפְקָר... בתפלת-ההשכבה... בבית-התפלה... ואחר-כך אצלנו... אצלה... לסעֻדת-ההבראה... לחלק לה את הכבוד... היא צוֹתה לבקש.

סוניה נפסקה ונאלמה.

– אשתדל בודאי... בודאי... – ענה רסקולניקוב בגמגום ובקומו גם הוא ממקומו – בבקשה, תשב-נא – אמר פתאם – לי יש לדבר אֶתה. בבקשה – אפשר, היא ממהרת לשוב – תיטיב נא עמדי, תנדב לי רגעים אחדים...

והוא הקריב לה את הכסא. סוניה חזרה וישבה ושוב הביטה בבושה, כאובדת-עצות, אל שתי הנשים, והורידה את עיניה.

פני רסקולניקוב החורים נתלקחו; הוא כמו נשתנה קָלוּ; ועיניו נוצצו.

– אמא, – אמר בקול מְחַלֵּט ועז – זוהי סופיה סמיונובנה מרמלדובה, בתו של אותו מרמלדוב האַמְלֵל, שנרמס ברגלי סוסים אתמול לעיני ושעל-אודותיו כבר ספרתי לכם...

פולחריה אלכסנדרובנה העיפה מבט על סוניה ומצמצזה כמעט-קט בעיניה. למרות כל יראתה מפני מבטו התְּקִיף והמְתָרָה של רודיה, לא יכלה לעמוד בפני התענוג הזה של מצמוץ-עין. דונייה העמידה ישר את עיניה, ברצינות ובתשומת-לב, בפני הנערה המסִפְנָה והסתכלה בה בתמהון. סוניה, בשמעה את ההמלצה, הרימה שוב את עיניה, אבל נתבלבלה עוד יותר.

– אני חפצתי לשאול אותה – מהר רסקולניקוב לפנות אליה – איך נסתדר אצלכם היום? האם לא הטרידו אתכם? ... הפוליצייה, למשל.

– לא, הכל עבר בשלום; הן גלויה היא סבת-המיתה; לא הטרידו; אלא שהשכנים כועסים.

– על מה?

– על שהמת מִנח... הן חם, ריח... לכן יעבירוהו היום לפנות-ערב אל בית-התפלה שבבית-העלמין, עד מחר. קטרינה איבנובנה לא הסכימה לזה תחלה, אבל עתה היא רואה בעצמה, שאחרת אי אפשר...

– ובכן היום?

– היא מבקשת אותו לעשות לנו את הכבוד ולהיות מחר בשעת תפלת-ההשכבה, ואחר-כך לבוא אליה, לסֵעֶדַת-ההבראה.

– היא עושה סֵעֶדָה?

– כן; יין ופרפראות. היא צוֹתה להודות לו מאד בעד חסדו אתנו אמש... בלי עזרתו לא היה לנו במה לקבור. – שפתיה וסנטרה התחילו לרעוד פתאם, אלא שהיא התחזקה והתאפקה, במהרה להוריד שוב את עיניה לארץ.

בשעת-השיחה התבונן אליה רסקולניקוב בשים-לב. פניה היו פעוטים, כחושים, כחושים מאד, ושרטוטיהם לא-ישרים, חדים, חטם קטן וסנטר קטן – והכל מִקְדָד. אי-אפשר היה גם לקרא לה יפה, ורק עיני-התכלת שלה היו כל-כך נְפֹת, וכשהאירו, היתה הבעת-פניה כל-כך טובה ותמימה, עד שהלב נמשך אליה. בפניה ובכל צורתה היה, מלבד כל זאת, שְרִטוּט אֶפִינִי אחד: למרות שמונה-עשרה שנותיה דמתה כמעט לילדה, וזה יש שהתגלם אפילו באפן מִגֶחֶך באחדות מתנועותיה

– אבל איך יכולה קטרינה איבנובנה לעשות כל זה באמצעים קטנים כאלה, וגם סֵעֶדַת-הבראה?... – שאל רסקולניקוב, בהתעקשו להמשיך את השיחה.

– הארון הלא יהיה פשוט... והפל יהיה פשוט... לא ביקר... אני וקטרינה איבנובנה עשינו חשבון מִפְרֵט, באפן שעוד ישאר להזכרה... וקטרינה איבנובנה רוצה מאד בזה... והרי אי-אפשר... נחמה בשבילה... היא כזו, הן הוא יודע...

– מבין אני, מבין... בודאי... למה היא מתבוננת כל-כך לחזרי? הנה אמי אומרת גם-כן, שדומה הוא לקבר.

– הוא נתן לנו אתמול את כל מה שהיה לו! – השמיעה סונצ'קה פתאם בתור תשובה, בלחש עז ומהיר, ושוב השפילה את עיניה מאד. שפתיה וסנטרה התחילו לרעוד שוב. עניותו של רסקולניקוב עשתה עליה רשם מתמיה מהרגע הראשון להִקְנָסָה, ועתה התמלטו המלים מאליהן. נשתררה דממה. עיני דוניה כמו נתבהרו, ופולחריה אלכסנדרובנה העיפה אפילו מבט-רצון על סוניה.

– רודיה, – אמרה ותקם - אנו, כמובן, נאכל בצהרים ביחד. דונצ'קה, נלכה... ואתה, רודיה, טוב היה לך ללכת קצת, לטיל, אחר-כך לשכב מעט לנוח, ואחר-כך לבוא אלינו במקדם... שהרי... חוששני, שהוגענו אותך..

– כן, כן, אבוא, – ענה בקומו בחפזון – אמנם, אני איני נפנה...

– אבל האמנם גם אכול לא תאכלו ביחד? – קרא רזומיחין, בהביטו בתמהון על רסקולניקוב – מה זה אתה!

– כן, כן, אבוא, כמובן, כמובן... ואתה הִשָּׂאֵר-נא לרגע. הן הוא אינו דרוש לך עתה, אמא? או שמא אני לוקח אותו מִפֶּן, והוא נחוץ?

– את, לא, לא! והוא, דמיטרי פרוקופיץ', יבוא לאכול אתנו, בטובו?

– יבוא-נא, בבקשה, – בקשה דוניה.

רזומיחין השתחוה לאות תודה וַיִּנְהַר פָּלוּ. לרגע אחד נתפישו פֶּלֶם מִשְׁנֹת.

– היה שלום, רודיה, זאת אומרת, להתראות. אין אני אוהבת לאמר "היה שלום". היה שלום, נסטסיה... אַח, שוב אמרתי "היי שלום"!...

פולחריה אלכסנדרובנה אמרה להשתחוות גם לסוניה, אלא שמשום-מה לא עלה הדבר בידה, והיא נחפזה מאד ותצא.

אולם אבדוטיה רומנובנה כמו חתה לתורה, ובעברה אחרי אמה אצל סוניה השתחוה לפניה השתחויה עִמָּקָה, מלאה תשומת-לב וכבוד. זו נתבלבלה, השתחוה במהירות ובפחד ואיזו הרגשה חולנית הסתמנה ברשמי-פניה, כאלו אדיבותה ותשומת-לבה של אבדוטיה רומנובנה היו לה למשא כבד ולכאב.

דוניה, שלום לך! – קרא רסקולניקוב, כשיצאו אל הפרוזדור – תני לי אפוא את ידך!

– הן כבר נתתי לך פעם, שכחת? – ענתה דוניה, בפנותה אליו בחפה ובאיזו כבדות.

– ומה בכך, תני עוד!

והוא לחץ את אצבעות ידה בחזקה. דונצ'קה הצטחקה לעצמתו, נתאדמה, מהרה והוציאה את ידה מתוך ידו ותלך אחרי אמה, שאף היא היתה מאשרה כלה.

– ובכן הרי מצ'ן! – אמר לסוניה, בשובו אל חדרו, ויבט בה בעין טהורה – יתן אלהים מנוחה למתים, והחיים עוד יחיו! האם לא כך? לא כך? הלא כך?

סוניה הביטה בהשתוממות על פניו, שהצהיבו פתאם; והוא הסתכל בה דומם רגעים אחדים; כל ספורו של אביה המנוח עליה עבר פתאם ברגע זה בזכרונו...

– אלי, דונצ'קה! – התחילה פולחריה אלכסנדרובנה מיד בצאתן החוצה – הרי אני כמו שמחה על שהלכנו מעל פניו: כמו הוקל לי. נו, מי מלל לי אתמול, בשבתי בעגלה, שעוד אשמה על כיוצא בזה!

– הנני אומרת לך עוד הפעם, אמא, הוא עודנו חולה מאד, האמנם אינך רואה? אפשר, שמדאגתו לנו חלה. צריכים למדת-החסד, והרבה, הרבה אפשר לסלוח.

– והרי את לא התיחסת במדת-החסד! – הפסיקה מיד פולחריה אלכסנדרובנה בהתלהבות ובקנאות – יודעת את, דוניה, הסתכלתי היום בשניכם, והנה את פבואתו ממש, ולא רק בפנים, כי-אם בעקר בנשמה, שניכם בעלי-מרה-שחורה, נזעמים ורתחנים, שניכם בעלי-גאווה ושניכם גדולי-נפש... הן אי-אפשר, שהוא אגואיסט, דונצ'קה? אה?... ובזכרי, שהוא יהיה אצלנו הערב, ימות לבי בקרבי!

– אל תדאגי, אמא, יהיה מה שצריך להיות.

– דונצ'קה! חשבי-נא, באיזה מצב אנו נמצאות! נו, מה אם פטר פטרוביץ' יעזוב אותנו? – הביעה פתאם, על אף כל הזהירות, פולחריה אלכסנדרובנה המספנה.

– אז איזה ערך יש לו, אם יעשה כך! – ענתה דונצ'קה קשות ובבוז.

– זה טוב עשינו, מה שהלכנו עתה – הפסיקה ונחפזה פולחריה אלכסנדרובנה – לו לא היה פנאי; הוא היה צריך ללכת לאיזה מקום... ילך... ישאף מעט אור... איזה מחנק בחדרו! – נורא... אלא מהיכן יש כאן לשאף אור? כאן גם בחוץ כמו בבתיים עם חלונות אטומים. רבונו של עולם, איזו עיר!... חפי, נטי הצדה, פן ירמסוך. נושאים דבר-מה! זה נשאו פסנתר. באמת... איזו הדיפה ודחיפה!... ומפני זו הבתולה אני גם-כן יראה מאד...

– איזו בתולה, אמא?

– זו, סופיה סמיונובנה, זו שהיתה אצלו זה עתה...

– וכי מה יש?

– לבי נבא לי רעות, דוניה. התאמיני אם לא, אבל כשנכנסה, עלתה במחשבתי מיד, שבזה הוא עקר הצרה...

– אין כל עקר וכל צרה! – כעסה דוניה – והניחי לנבואות-לבך, אמא! הוא אינו יודע אותה אלא מיום אתמול, וכשנכנסה גם לא הכירה.

– עוד תראי ותנכחי... מפחידה היא אותי, ואת תראי, תראי!... וכמה נבהלתי: מתבוננת היא אלי, מתבוננת, ועיניה כל-כך משנות, אני כמעט שנפלתי מעל הכסא, זוכרת את, בשעה שהוא קרא בשמה לפנינו? ולפלא בעיני: פטר פטרוביץ' כותב עליה כך, והוא מציגה לפנינו, ובפרט לפניך! הרי שיקרה היא לו!

– מה בכך, שהוא כותב! על-אודותינו גם-כן דברו וכתבו, האם שכחת? ואני בטוחה שהיא... טובה, ושפל זה – הבל!

– הלנאי!

– ופטר פטרוביץ' הוא הולך רכיל ומוציא דבה – אמרה דונצ'קה פתאם.

פולחריה אלכסנדרובנה כמו נכפפה. השיחה נפסקה.

– זה הדבר אשר לי אליך... – אמר רסקולניקוב בהוליכו את רזומיחין אל החלון.

– ובכן אגיד לקטרינה איבנובנה, שהוא יבוא... – מהרה סוניה להשתחוות, בכדי ללכת.

– רגע אחד, סופיה סמיונובנה, לנו אין סודות. היא אינה מפריעה... אני חפצתי להגיד לה עוד מלים מספר... הנה... – פנה פתאם לרזומיחין, מבלי לגמור את שיחתו אתה – הלא יודע אתה את זה... מה שמו... פורפירי פטרוביץ'?

– שאלה היא! הוא קרובי, וכי מה יש? – הוסיף הלה בסקרנות בוערת.

– הן הוא עוסק בזה הענין... זה הרצח... שאתם דברתם עליו אתמול... הוא?

– כן... נו? – רזומיחין לטש את עיניו.

– הוא חקר ודרש את בעלי-המשפונות, והנה גם לי יש שם משכונות, דברים פחותי-ערך, ואף-על-פי-כן, טבעתה של אחותי, שנתנה לי לזכרון בנסעי הנה, ושעון-כסף, ירשה מאבי. כל זה שוה רבליים חמשה-ששה, אבל לי הם יקרים, מן-כך. ובכן מה עלי לעשות עתה? אין אני רוצה, שיאבדו החפצים, ביחוד השעון. אני רעדתי לפני שעה, פן תשאל אמי לראותו, בעת שדברו על שעונה של דוניה. החפץ היחידי שנשאר קים אחרי מות אבא. היא תקלה, אם יאבד השעון! אשה! ובכן מה לעשות. הורני! יודע אני, שצריך היה להודיע לפוליציה. אבל, האם לא טוב לפנות לפורפירי בעצמו, אה? מה דעתך? כך היה הדבר יוצא לפעולות בזמן קרוב יותר. אתה תראה, שעוד לפני ארוחת-הצהרים תשאל אמא לשעון!

– בודאי אין לפנות אל הפוליציה, אלא אך ורק לפורפירי! – קרא רזומיחין באיזו התרגשות בלתי-רגילה. – נו, כמה אני שמח! מה יש כאן לחשוב, נלכה תכף, שני צעדים מפה, בודאי נמצאהו עתה בביתו!

– אמנם... נלך...

– והוא ישמח מאד, מאד, מאד, מאד להתנדע אליך! אני דברתי באזניו רבות על-אודותיך בעתים שונות... וגם אתמול. נלכה!... הרי שאתה ידעת את הזקנה? זה הדבר!... נחמד ונעים יוצא כל זה!... אה, כן... סופיה איבנובנה...

– סופיה סמיונובנה – תקן רסקולניקוב. – סופיה סמיונובנה, זה ידידי ורעי, רזומיחין, אדם טוב.

– אם לו נחוץ ללכת עתה... – התחילה סוניה, מבלי הביט אפילו ברזומיחין, מה שהוסיף עוד בושש על בישנותה.

– ונלכה! אני אפנס אליה עוד היום, סופיה סמיונובנה, תגידי-נא לי רק את מקום מעונה.

איי-אפשר לאמר, שהוא נתבלבל בדבורו, אלא שהוא היה דומה לנחפז מאד, ואף השתמט מפני מבטיה. סוניה נתנה לו את כתבתה ונתאדמה. פלם יצאו ביחד.

– כלום אינך נועל? – שאל רזומיחין ברדתו על המעלות אחריהם.

– לעולם לא!... אמנם, זה שנתים, שאני מתעתד לקנות מנעול, – הוסיף בעלמא – הן טוב לאנשים, שאין להם מה לסגור? – פנה בצחוק לסוניה. הם יצאו החוצה ועמדו בשער.

עליה להימין, סופיה סמיונובנה? אגב: איך מצאה אותי? – שאל בעלמא, וקולו היה כאלו באמת רוצה הוא לדבר אֶתה, אבל על ענינים אחרים לגמרי. לא פסקה התשוקה מתוכו להביט בעיניה השוקטות, הזפות, ומשום-מה – כאלו לא עלה הדבר כחפצו בשום אופן...

– הן הוא נתן אתמול לפולצ'קה את כתבתו.

– פוליה? אה, כן... פולצ'יקה! זו... הקטנה... זוהי... אחותה? ואני נתתי לה את כתבתי?

– כלום שכח?

– לא... זוכר אני...

– ואני שמעתי על-אודותיו עוד אז מפי המנוח... אלא שלא נודע לי שמו, ואף המנוח בעצמו לא ידע... ועתה באתי... וכשנודע לי שמו אתמול... אז שאלתי פה: איפה מעונו של ה' רסקולניקוב?... ולא ידעתי שאין מעונו מיוחד לו לעצמו... שלום לו!... אני לקטרינה איבנובנה...

הוא שְׁמָחָה מאד מאד על שהלכה סוף-סוף; היא הורידה ראשה, השפילה עיניה ומהרה מאד, בכדי להפטר בהקדם האפשרי מעיניהם, בכדי לעבור כעשרים צעד ולהגיע באיזה אופן שהוא עד הרחוב הפונה ימינה. ששם תשאר לבסוף לבדה ושם, מתוך הליכה נחפזה, מבלי לראות איש ומבלי שים לב לשום דבר, לחשוב, לזכור ולברר כל מלה שנאמרה, כל תנועה שנעשתה, מעולם, מעולם לא היה לה רגש בדומה לזה של עכשו. עולם מלא וחדש נכנס בבלי-יודעים לתוך נפשה. היא נזכרה פתאם, שרסקולניקוב הביע את רצונו להקנס אליה היום, יוכל היות עוד לפני הצהרים, יוכל היות, מיד!

– רק לא היום, אָנא, לא היום! – דובבו שפתיה ולבה רעד ותהי כמתחננת לפני איש, כאשר יעשו הילדים בפחדם – אָלִי! אָלִי!... לזה החדר... הוא יִרְאֶה... הוי, אָלִי!

ומובן מאליו, שבהיותה שקועה כל-כך במחשבותיה, לא יכלה לראות ברגע הזה את האדון הבלתי-נודע לה, שהלך אחריה כצל ושהתחקה בהתמדה רבה על שרשי רגליה. הוא לֹוה אותה מרגע צאתה מן השער. באותה שעה שהם שלשתם, רזומיחין, רסקולניקוב והיא, התיצבו על המדרכה שאצל השער, עבר עליהם אותו בן-אדם, ופתאם כמו קָעַד בתפסו דרך-אגב את דבריה של סוניה: "אז שאלתי פה: איפה מעונו של ה' רסקולניקוב?" במהירות, אבל בתשומת-לב רבה נתן האלמוני את עיניו בשלשת הנצבים, וביחוד ברסקולניקוב, שאליו פנתה סוניה בדבורה;

אחר-כך העיף מבט על הבית וישמרהו בזכרונו. כל זה נעשה בכהרף-עין, מתוך הליכה, והאלמוני, בהשתדלו להסתיר את פְּנָתו, עבר הלאה, אלא שהקטין את צעדיו כמחכה לדבר-מה. הוא חכה לסוניה; הוא ראה, שהם נפרדו ושסוניה תלך מיד לאיזה מקום, למעונה.

“לאן באיזה מקום ראיתי את הפנים האלה, – חשב, בהעלותו בזכרונו את פני סוניה – צריך לדעת”.

בגשתו לפרשת-דרכים, עבר האלמוני לעבר השני, הפנה פניו וירא, שסוניה הולכת אחריו, מבלי הפך דבר. היא הימינה, וילך גם הוא ברחוב ההוא בצד השני, מבלי גרוע עין ממנה; אחרי צעדים חמשים, עבר אל הצד, שסוניה הלכה בו, הדביקה וילך בעקבותיה במרחק של צעדים אחדים.

זה היה אדם כבן-חמשים, בעל קומה למעלה מבינונית, בעל-בשר, וכתפים רחבות ועגלות, שעל-ידי זה היה מראהו במקצת כמראה הגֶבֶן. לבושו היה פרנטי עד-מאד וכל חיצוניותו של פריץ מכבד. בידו היה מטה-פאר, שעם כל צעד קשקש בו על-גבי המדרכה, ועל כפות-ידיו היו כְּסִיּוֹת חדשות. פניו הרחבים היו נעימים למדי ועינם רענן, לא כפני יושב פטרבורג. שערותיו, העֵבְּתוֹת עֵדִין, היו צְהָבֹת-בהירות, ואך מעט מזעיר הפכו לבן, וזקנו הסְמִיד והרחב, שירד על חזהו, היה עוד יותר בהיר משערות ראשו. עיניו היו תְּכָלוֹת ומְבֹטָן קר, חודר ומעמיק; שפתיו אֲדָמוֹת מאד, בכלל היה זה בן-אדם, שפחות עלומיו נשמרו אתו ומראהו צעיר הרבה מכפי שנותיו.

כשיצאה סוניה אל החפירה, נמצאו שניהם על המדרכה. הוא התבונן אליה וכבר הספיק להכיר, עד כמה היא שקועה במחשבותיה ופזורת-נפש. כשהגיעה עד ביתה, נכנסה השערה, והוא אחריה, כמתפלא קצת. בחצר פנתה היא ימינה לקרן-זוית, ששם היו המדרגות למעונה. “בֵּא!” – רטן האלמוני והתחיל לעלות אחריה על המעלות. ופה הרגישה בו סוניה. היא עלתה עד הדיוטה השלישית וצלצלה במספר 9, שעל דלתו היה רשות בנתר: פְּרָנָאוֹטוֹב חָטֵט. “בֵּא!” חזר הזר, בהתפלאו על ההזדמנות המְשָׁנָה, וצלצלו באותה שורת-המעונות מספר 8. שתי הדלתות היו כששה צעדים אחת מהשניה.

– היא גרה אצל כפרנאוטוב – אמר בהביטו על סוניה ויצחק – הוא תקן לי אתמול מקטרן אחד. ואני פה, בשורה אחת אֵתָה, אצל מְדָם כְּסִלְיִן גרטרודה קרלובנה. איזו הזדמנות!

סוניה שְׁמָה בו עין פקוחה.

– שטנים, – המשיך באיזו עליזות מְיַחֵדָה, – אני הן רק היום השלישי לבואי הנה. נו, לעת-עתה שלום!

סוניה לא ענתה; פתחו לה את הדלת, והיא כמו נמלטה לחדרה. משום-מה כסתה כלמה את פניה ושרעפיה נסתכסכו ...

רזומיחין, בדרכו לפורפירי, היה במצב-רוח נסער מאד.

– זה, אחא, נפלא, – חזר פעמים אחדות – ואני שמח! אני שמח!

בל לשמחה מה זו עושה? – חשב רסקולניקוב בלבו.

– אני הן לא ידעתי, שגם אתה חֶבֶט לְיוֹקְנָה ... ו... ו... מאימתי? רצוני לאמר, אימתי היית אצלה?

“איזה טפש!”

– אימתי? ... – נצב רסקולניקוב כמזכיר נשכחות – כשלושה ימים, כמְדָמָה, לפני מיתתה היית אצלה, כמְדָמָה. אגב, אני לא לפדות את החפצים הולך עתה – מהר באיזו דאגה מְיַחֵדָה לְחֶפְצִים; – הן אצלי שוב אין אלא רֶבֶל אחד ... מתוך השגעון הארור שלי אתמול! ...

על השגעון הזכיר הפעם בהטעמה מְיַחֵדָה.

נו, כן, כן, – נחפז רזומיחין להסכים, לא ידוע לְמָה – הנה משום-מה עשה עליך אז ... הדבר ... לשם במדה ידועה ... ויודע אתה, מתוך חֵם הקדחת היית מדבר על איזה טבעות ושרשרות! ... נו, כן, כן ... זה ברור, עכשו הכל ברור.

“ככה! ככה התערה החשד בלבם! הן אדם זה מוכן ומְזַמֵּן לְהֶצֶלֵב בעדי, ואף-על-פי-כן שמח הוא, שנתברר, למה הזכרתי בחליי את הטבעות! הרי שִׁכְכָה נתחזק הרעיון הזה אצל פְּלָם!” ...

– כסבור אתה, שעתה נמצאהו בביתו? – שאל בקול.

– נמצאהו, נמצאהו, – מהר רזומיחין – זהו, אחא, בחור טוב, תראה ותִנְכַח! הוא כבד קצת, זאת אומרת, הוא אדם עולמי, ואני אומר כבד במוכן אחר. בן-אדם פקח, פקח, לגמרי לא כסיל, אלא שמהלך-מחשבותיו מְיַחֵד הוא ... חשדן, ספקן, ציניקן ... אוהב לְרְמוֹת, זאת אומרת, לא לְרְמוֹת אלא לְשִׁטוֹת ... נאמן לשיטה המטרילית היְשָׁנָה ... אבל את ענינו יודע הוא, יודע ... אשתקד הִרְאָה נפלאות בענין-רצח אחד, שכל עקבותיו נעלמו! רוצה מאד, מאד, מאד להתנדע אליך!

– אבל מה היסוד לגדל רצונו זה?

– זאת אומרת, לא כל-כך ... רואה אתה, בעת האחרונה, מעת שחלית, אָרַע לי לעתים קרובות והרבה להזכיר על-אודותיך ... נו, הוא הקשיב ... וכשנודע לו, שאתה לומד מקצוע-המשפט ואין לְאֵל-יָדֶךָ לגמור את חֶק למודיך מְחָסֵר אמצעים, אמר: חבל! ... מזה למדתי ... זאת אומרת, הפל

ביחד, לא רק זה... ואתמול אמר זמיטוב... רואה אתה, רודיה, אתמול מתוך שְׁכֵרוֹתֵי פִטְפֻטֵי לֶךְ יוֹתֵר מְדֵי כִשְׁהִלְכְנוּ לְבֵיתְךָ... והרי אני מסתפינא, אחא, שמא תתקבל אצלך מזה תמונה מְפֻרְזָה. רואה אתה...

– מה? זה שחושבים אותי למשגע? אך הן, אפשר, אמת היא. הוא התאמץ לְחַיֵּךְ.

– כן. כן... זאת אומרת, טפו, לא!... נו, כן, כל מה שדברתי... גם על השאר... כל זה היתה שטות, מתוך שְׁכֵרוֹת...

– אבל למה אתה מתנצל! כמה היה לי כל זה לזרא! – קרא רסקולניקוב בהתרגזות נפרזה; הוא, אמנם, התחפש במקצת.

– יודע אני, יודע, מבין אני, בְּטֶחַח, שמבין אני. חרפה גם לְדַבֵּר...

– ואם חרפה, אֵל תדבר!

שניהם נשתתקו. רזומיחין היה ברקיע השביעי, ורסקולניקוב הרגיש בזה בכחילה. לא לענג היה לו גם כל מה שדבר רזומיחין זה עתה על פורפירי.

“גם בפני זה צריך לְהִתְמַם, – חשב; כסה את פניו ולבו דפק – ובאפן הכי-טבעי... האפן הכי-טבעי היה לבלי לְהִתְמַם כלל. בכְּנָה לבלי לְהִתְמַם! לא, בכְּנָה – הרי שוב לא טבעי... נו, הוא איך שיתגלגל שם הדבר, כך יהיה... נראה... בקרוב... הטוב הוא או לא טוב מה שאני הולך? הִפְרָפֵר פּוֹרַח בַּעֲצָמוֹ אֵל הָאֵשׁ, הַלֵב דּוֹפֵק, – זה ודאי לא טוב!”

– בזה הבית האפור – אמר רזומיחין.

“מה שחשוב ביותר הוא, אם יודע פורפירי, שהייתי אתמול במעונה של אותה מכשפה... ושאלתי לדם... זה צריך לדעת ברגע הראשון, מיד לְהִפְנִסִי, ממראה פניו; ואם לא... אָבֵד אָבֵד – ואדע!”

– התדע? – פנה פתאם לרזומיחין בצחוק-ערומים – אני, אחי, הכרתי בך היום, מאז הִבְקֵר, שאתה נמצא באיזה סער נפשי בלתי-רגיל! אמת?

איזה סער? אין כל סער ואין כל נפש! – נהפכו קרביו של רזומיחין.

– לא, אחא, הדבר נראה לעין. על הכסא ישבת לפני שעה, כאשר לא ישבת על כסא מעודך, על הקצה, ורעד לא פסק ולא חלף מיצורי-גֹן. היית קופץ ועומד בלי כל טעם וסבה. רגע זעפת ומשנהו – צורה מתוקה משום-מה, מתוקה מכל הממתקים שבעולם, היית מתאדם אפילו חליפות; ביחוד נתאדמת כשהזמינוך אל השלחן, נתאדמת מאד.

– לא היו דברים מעולם!... מה אתה רוצה?

אבל מה אתה משתמט כבן-כפר נפשע? פו! שד, הוא שוב נתאדם!

– איזה חזיר אתה, אף-על-פי-כן!

– אבל מה אתה מתביש כל-כך? רומיאו! חכה, אני אספר קצת על זה היום באיזה מקום.

תה-תה-תה! הנה אגרום לאמי קצת-שחוק... ועוד למאן-דהוא...

– שמע-נא, שמע, שמע, הן זה ברצינות, הן זה... מה זה אתה, אם אתה... שד! – נתבלבל רזומיחין לחלוטין, וְקָלוּ נִתְמַלֵּא אֵימָה וּפְחָד – מה תספר להן? אני, אחא... פו, איזה חזיר אתה!

– פשוט, שושנת-האביב! וכמה כל זה נאה ויאה לך, אלמלי ידעת: רומיאו שארבע אמות וחצי ארכו! ואיך התרחצת היום, איך נקית את צפרניך! אַה? אימתי קרה לך כדבר הזה! אך, חי אלהים, שגם בְּשִׁמְתָּ אֵת עֲצָמְךָ! הֵט אֵלַי רֹאשְׁךָ!

– חזיר!!!

רסקולניקוב צחק כל-כך, עד שנדמה, כי בשום-אופן שוב אין הוא יכול לעצור בעצמו, ומתוך צחוק זה נכנסו שניהם למעונו של פורפירי פטרוביץ'. צחוק זה היה זרוש לרסקולניקוב: בחדר הפנימי אפשר היה לשמוע, שהם נכנסו בצחוק, וענין הם צוחקים בְּפִיָּאָה.

– אֵל מְלֵה יוֹתֵר מִזֶּה, וְאִם לֹא... אֶדְקֶךָ! – מלמל רזומיחין בחמה שפוכה ויאחז בשכמו של רסקולניקוב.

V

הלה כבר נכנס אל החדר הפנימי; סבר-פניו היה כְּאֵלוֹ הוּא מִתְאַפֵּק בְּכָל כְּחוֹתָיו לְבַל יִתְפָּרֵץ בַּצְחוֹק. אחריו צעד רזומיחין גדל-הקומה והמְבִישׁ שְׁצוֹרָתוֹ הִיֵּתָה זוֹעֵפָה וּמְבִטְלָה לְגַמְרֵי וְקָלוּ אֵדָם כְּפִיוֹנֵיָאָה. פניו וכל פרצופו היו באמת מְגַכְחִים עֲכָשׁוֹ וְהִצְדִּיקוּ אֵת צְחוֹקוֹ שֶׁל רִסְקוֹלְנִיקוֹב.

רסקולניקוב לא חכה אד אשר יצג בפני בעל-הבית, שעמד בלב החדר והביט עליהם בשאלה, אלא השתחוה מיד, הושיט את ידו ולחץ את יד בעל- הבית, ועדין באותה ההתאמצות הגלויה לדפא את בדיחות-דעתו. לכלל-הפחות, לרכוש את האפשרות לבטא לו רק שתיים-שלוש מלים ולקרא בשם עצמו. ואולם אך עלה לו לתת לפניו הבעה רצינית ולמלמל מלים אחדות – והנה פתאם, שלא במתכוון, כביכול, הביט שוב בפני רזומיחין, וכאן כבר לא יכל להבליג על עצמו: הצחוק העצור והמקפה עד הנה התפרץ ביתר שאת ויתר עז, כמתנקם על אשר שמו מחסומו לו כל-כך הרבה. הזעם הנורא, שבו פגש רזומיחין את הצחוק ה"נפשי" הזה, נתן לכל המחזה צורה של עליזות שלמה, ובעקב של טבעיות גמורה.

– פו, שד! – נהם רזומיחין, הניף ידו והורידה כמו לכתחלה על השלחן העגל הקטן, שכוס של מה ריקה עמדה עליו. בפל השלך צלצול.

אבל למה לשבר כסאות, רבותי, הרי יש בזה הפסד-ממון לרשות! – קרא פורפירי פטרוביץ' בבדיחות.

למחזה היתה תבנית זו: רסקולניקוב הלך וגמר את צחוקו, שכח לרגע את ידו ביד בעל-הבית, אבל לא הגדיש את הסאה, כי-אם מצא מיד את רגע-הפשר ופסק מצחוקו בטבעיות מקבה. רזומיחין, מְיֵשׁ עד לקיצוניות מהפלת השלחן הקטן ושפור הכוס, העיף מבט נזעם על שברי-הזכוכית, וְרָק, הפנה פתאם עֵרֶף אל המסבים, נגש אל החלון, ושם התיצב והביט החוצה בפנים זועפים מאד. פורפירי פטרוביץ' צחק וגם רצה לצחוק, אבל נראה היה, שהוא מחכה לברור-דברים. בפנה, על כסא, ישב זמיטוב, אלא שעם כניסת האורחים קם ונשאר עומד במצב של צִפְיָה, קֶשְׁפִּי פֵעוּר קצת במין בת-צחוק, ואולם עיניו הביטו על כל המחזה בתמהון, כמעט בפקפוק, ועל רסקולניקוב – אפילו באיזה בלבול. מציאותו הבלתי צפויה של זמיטוב כאן עשתה רשם בלתי-נעים על רסקולניקוב.

“לזה צריך לשים לב!” – חשב.

– יסלה-נא, בבקשה, – התחיל כנכלם ביותר, – רסקולניקוב.

– במטותא, במטותא, נעים מאוד, וכל-כך נעימה היתה כניסתכם... מה, גם לאמר “שלום” אינו רוצה כבר? – הורה פורפירי פטרוביץ' על רזומיחין.

– חיי-נפשי, איני יודע על מה נתכה חמתו. אני אמרתי לו בדרך רק שהוא דומה לרומיאו ו... ו... והוכחתי, ויותר לא היה דבר, כמִקְמָה.

– חזיר! – קרא רזומיחין מבלי הסב פניו.

– הרי שבודאי היו לו סבות מכריעות לקצוף כך בגלל מלה אחת – צחק פורפירי.

– נו, אתה! חוקר-דין!... נו, מילא, יקה אפל את בלכם! – חתך רזומיחין, ופתאם נתן בעצמו קול-צחוק, פניו הצהיבו, וכאלו לא קרא דבר, נגש לפורפירי פטרוביץ'.

– חסל! בלנו טפשים; אל הענין. הנה רעי, רודיון רומיניץ' רסקולניקוב. ראשית, שמע את שְׁמַעך ורוצה להתודע אליך, ושנית יש לו ענין קטן אליך. בא! זמיטוב! מה לך פה! וכי יודעים אתם איש את רעהו? הִמְפְּרָר התרועעתם?

“חדשות!” – חלפה דאגה בלב רסקולניקוב.

זמיטוב כמו נכלם, אבל לא ביותר.

– הרי אצלך התודענו אתמול, – ענה בקלות.

– מעשי ההשגחה! לפני שבוע בקשני מאד להציגו לפניך, פורפירי, והנה נתאחדתם בלעדי... היכן הטבק שלך?

פורפירי פטרוביץ' היה לבוש בגדי-בית: חָלָט וסנדלים קלים; לְבָנָיו היו נקיים מאד. זה היה איש כבן שלשים וחמש, בעל קומה למטה מבינונית, מסרבל, בעל כרס לא-גדולה, גלוח, בלי שפם ובלי שערות בצדי הלחיים; גם שערות ראשו הגדול, העגל, היו מספרות למשעי, ופְּדָחְתו העגלה בלטה ביחוד. לפניו המלאים, העגלים, עם החטם השטוח קצת, היה מראה חולני, צבע צהב-כהה, אבל יחד עם זה היתה להם הבעה זריזה, כמעט מלגלגלת. אפשר היה למצא בהם גם טוב-לב, אלמלא הבעת העינים, שנוצצו באיזה אור מְיֵמי קלוש ושגבותיהן היו כמעט לְבָנוֹת, ממצמצות, כמו קורצות למי-שהוא, מבט העינים האלה לא התאים כלל וכלל עם כל פרצופו, שכעין איזו הבעה נְשִׂית היתה לו; המבט הזה נתן לאותו פרצות איזה כבד וחשיבות, שלכאורה, בסקירה ראשונה, אי-אפשר היה להכיר בו.

אך שמע פורפירי פטרוביץ', שרסקולניקוב יש “דבר קטן” אליו, מיד בקשהו לשבת על הספה; בעצמו ישב בקצה השני ונתן באורחו את עיניו בצִפְיָה בלתי-נדחית להרצאת הדבר. שימת-לבו היתה מקבה ביותר ורצינית ביותר, אותה שימת-הלב, שלפעמים היא מכבידה ומבלבלת, ביחוד בנוגע לאדם זר, ובפרט אם המרצה מרגיש בעצמו, שהענין הנדון רחוק מהיות כדאי לשימת-לב בלתי-רגילה וחשובה כזאת. ואולם רסקולניקוב הרצה את דברו במלים קצרות, ברורות ומְדִיָּקוֹת, ונשאר מְרָצָה מעצמו במדרגה כזו, שהספיק אפילו להתבונן כהוגן לפורפירי. הלה לא גרע גם הוא עין מרסקולניקוב כל עת דְּבָרוֹ. רזומיחין, שישב ממולם, אצל שלחנם, האזין להרצאתו של רסקולניקוב בהתלהבות ובקצב-רוח, בהעבירו את עיניו חליפות מזה לזה, מה שהיה קצת יתר על המדה.

“טפשי!” – חרפהו רסקולניקוב בלבו.

– עליו למסור מודעה לפוליצייה. – ענה פורפירי בהבעה הכי-מעשית – היות שנודע לו על מאורע כזה וכזה, זאת אומרת, על הרצח הזה, הרי הוא

מבקש מצדו להודיע לחוקר-הדין, המוציא והמביא בענין זה, שאותם ואותם חפצים שיכים לו, ושהוא רוצה לפדותם... או... הכלל, שם יתכבו לו את הנוסח.

– זה הדבר, שלפי שעה – השתדל רסקולניקוב להתבייש הרבה, ככל האפשר – אני דחוק קצת... ואפילו סכום מצער שכזה אין לאי-ידי... ועל-כן חפצתי רק להודיע, שהחפצים שלי הם... וכשיהיה לי כסף...

– אחת היא, – ענה פורפירי פטרוביץ', בשמעו ביחס קר את דברי רסקולניקוב בנוגע למצבו הכספי – ואגב, יכול הוא, אם יש את נפשו, לכתוב ישר אלי באותו הנוסח, שכפי שנודע לי על זה ועל זה ובהודיעי על אותם ואותם חפצים שהם שלי, הנני מבקש...

– כל זה הן אפשר לכתוב על נייר פשוט? – מהר רסקולניקוב להפסיקו, בהתענינו שוב רק בצד הכספי של הדבר.

– אַה, על הפשוט שבפשוטים! – ופתאום נתן בו פורפירי פטרוביץ' עין מלגלגת, מצמץ בה וכאלו קרץ לו, אמנם, יוכל היות, שזה רק נדמה לרסקולניקוב, מפני שפל זה נמשך לאיחר מכהרף-עין. בכל אופן, מעין זה היה במבטו הפתאמי של איש-שיחו. רסקולניקוב נכון היה להִשָּׁבַע, שפורפירי קרץ לו בעיניו, השד יודע על שום-מה.

“יודע!” – חלף בו כברק.

– יסלח לי על שהטרדתיו בקטנות כאלה, – המשיך, בנטות קצת מן הדרך – מחיר אותם החפצים שלי אמנם לא יותר מחמשה רבליים, אבל הם יקרים לי ביחוד, כזכרון אותם, שמידם באו אלי, ומודה אני, שכשנודע לי הדבר, נפחדתי מאד...

– מפני כך רגזת אתמול כל-כך, כשאמרתי לזוסימוב, שפורפירי גובה עדות מפי בעלי-המשכונות? – הכניס רזומיחין בכִּנֵּה גלויה.

זו כבר היתה הוספה יתרה עד לבלתי נשוא. רסקולניקוב לא עצר בעצמו ויור עליו מבט זועם של עינו השחורות, הבערות, אבל מיד שב אליו רוחו.

– אתה, אחי, כמדומני, מלעיג עלי? – פנה אליו בהתרגזות עוטיה יפה – מסכים אני, שאולי כבר יותר מדי אני דואג להבלים אלה בפניו; אבל הן אי-אפשר לחשוב אותי בשביל זה לא לאַגוואיסט ולא לבהול על ממונו, ובעיני אני אפשר שאין החפצים הללו קלי-ערך כל-עקר. הן אמרתי לך, שזה שעון הכסף, שמחירו אסימון, הוא החפץ היחיד שנשאר לי מאבי. לעג לי כאות-נפשך, אבל אֵלֵי באה אמי – פנה פתאם לפורפירי פטרוביץ' – ואלמלא ידעה – מהר לחזור לרזומיחין והשתדל ביחוד, שירעד קולו – שאבד שעון זה, היתה חושבת, נשבע אני, את הדבר לאסון גדול לה! אשה!

– אבל הן כלל לא, כלל לא במובן זה אמרתי! לגמר להפך! – צעק רזומיחין במרירות.

“האם טוב דברתי? לא מלאכותית? האם לא הפרזתי?” – חרד רסקולניקוב בלבו – למה אמרתי “אשה”?

– ואליו באה אמו? – שאל פורפירי לשם-מה.

– כן.

– אימתי?

– אמש.

פורפירי שתק זמן-מה, כחושב מחשבותיו.

– חפציו לא היו עלולים ללכת לאבוד בשום אופן, – אמר במנוחה ובקרירות – הן אני מצפה לו פה זה מכבר.

וכאלו לא אמר כלום, התחיל להקריב את המאפֶּרה לרזומיחין, שלא חס על המרבדים נטוף אותם באפר מקטרתו. רסקולניקוב נרעד. אבל פורפירי כאלו גם לא הביט לעברו והיה עסוק בְּלוֹ, כביכול, בדאגתו לסיגרה של רזומיחין.

– מה-ה? צפית! וכי ידעת, שגם הוא מִשְׁפֵּן שֵׁם? – קרא רזומיחין.

פורפירי פטרוביץ' פנה ישר לרסקולניקוב:

– שני חפציו, הטבעת והשעון, היו אצלה מקפלים בנִיר אחד, ועל הניר היה שמו רשום ברור, וגם היום והחדש, שבו קבלה אותם ממנו...

– מהיכן לו טביעת-עין שכזו? ... – הצטחק רסקולניקוב באי-נעימות, בהשתדלו ביחוד להביט ישר בעיניו של פורפירי, אלא שלא עמד בנסיונו והוסיף:

– אני העירותי זאת, מפני שבודאי היו הרבה משכונות... באופן שלא יאמן, כי יזכור את הכל... והוא, להפך, זוכר ברור את הכל... ו... ו...

“הוספה טפשית! רפה! למה עשיתיה!”

– כמעט כל בעלי המשכונות יודעים עכשו כבר, ורק הוא האחד, שלא הואיל לבוא עד היום, – ענה פורפירי בכעין צל דק של לגלגול, שכמעט לא נתן להרגיש.

– אני לא הייתי לגמרי בקו-הבריאות.

– גם על זה שמעתי. שמעתי אפילו, שהיה מְרָגז ביותר על-ידי דבר אחד. כמדמני, שגם עכשו הוא חָנַר קצת...

– כלל לא חָנַר... אדרבה, בריא לגמרי! – חתך רסקולניקוב בגסות ובכעס, והטון שלו בנוגע לפורפירי נשתנה פתאם. הכעס עלה והרתיח את כל קרְבֵיו, והוא לא יכל לדפאהו. “מתוך כעס אמסור את עצמי!” – חלפה שוב מחשבה בתוכו – “למה אפוא הם מְעִינים אותי!”...

– לא לגמרי בקו-הבריאות! – התערב רזומיחין – אדם בא ואומר, שהיה לא לגמרי בקו-הבריאות! הן עד יום אתמול היתה דעתך מטרפה עליך... התאמין, פורפירי, עוד אתמול... כמעט לא היה בו כח לקום על רגליו, ואך אני וזוסימוב פנינו ממנו לרגע – והילד איננו! התלבש ויצא בלאט והתנודד באיזה מקומות עד חצות, וכל זה בקדחת ובטרוף-דעת גמור, הגע בעצמך! לא יאָמן כי יספר!

– האָמנם בטרוף-דעת גמור? מה אתם אומרים לזה! – הניע פורפירי בראשו במין תנועה של אשה זקנה.

– אָה, הבלים! אל יאמין! ואמנם, הן הוא אינו מאמין גם בלאו-הכי! – התמלטו המלים מפי רסקולניקוב בחמתו כי רבה. אולם פורפירי פטרוביץ' כאלו לא שמע כלל את המלים המשונות הללו.

– אבל איך יכלת לצאת, אם לא מתוך טרוף? – התלהב רזומיחין – למה יצאת? לשם מה?... ולמה בלאט? וכי מתוך דעת עושים דברים כאלה? עכשו, כשהסכנה עברה, יכול אני להגיד זאת בפניך!

– למשא כבד יותר מדי היו הם לי אתמול – פנה פתאם רסקולניקוב לפורפירי בלגלוג של חֶצפה והתגרות – נאָכּרחה מהם לשכור לי חדר, בכדי שלא ימצאוני, ואף צרור-הכסף לקחתי אתי. הנה האדון זמיטוב ראה אצלי אמש כסף הרבה. מה, אדון זמיטוב, מִיֵּשֵׁב הייתי אמש או מטרף, יפתור הוא את השאלה!

הוא, דומה, נכון היה להחניק את זמיטוב ברגע זה, כל-כך לא מצאו חן בעיניו גם מבטו, גם שתיקתו של הלה!

– לדעתי, דָּבַר אדוני אמש בשכל, ואפילו בערמה, ורק שמְרָגז היה ביותר, – הודיע זמיטוב בקול יבש.

– והיום אמר לי ניקודים פומיץ', – הוסיף פורפירי פטרוביץ' – שפגשהו אמש בשעה מאַחֲרָה מאד במעונו של פקיד אחד, שעגלה עברה עליו...

– נו, הרי לכם, למשל, גם פקיד זה! – קרא רזומיחין – נו, כלום לא כמִשְׁגֵעַ התנהגת שם? את כל הכסף שהיה לו נתן לאלמנה לצרכי-קבורה! נו, נכספת לעזור – תן חמשה-עשר, תן עשרים, אבל שלשה רְבֵלִים, לכל-הפחות, השאר לך, וכך – נתן לה את כל העשרים וחמשה שהיו לו!

– אני, יכול היות, אוצר מצאתי, ואתה לא ידעת! לכן הייתי פזרן כל-כך אתמול... הנה האדון זמיטוב יודע, שמצאתי אוצר!... כבודו יסלח לנו, בבקשה – פנה בשפתים רועדות לפורפירי – מה שזה כחצי-שעה אנו מבלבלים את ראשו חליפות במיני שְׁטִיּוֹת כאלה. נמאסנו עליו, אָה?

– במטותא, במטותא, אדרבה! אד-ר-בה! אלמלי ידע אדוני, כמה הוא מְעִינֵן אותי! אני מוצא ענין רב, רב גם לראותו, גם לשמוע את דבריו... מודה אני: אני כל-כך שמח על שהואיל, לאחרונה, לבוא אלי...

– אבל תן טֵה, לכל-הפחות! הגרון נָחַר! – קרא רזומיחין.

– אידיאה נפלאה! בְּצוֹתא תדא! ואולי רוצה אתה... בקצת טעם-כְּעֶקֶר... לפני הטה?

– לֶךְ לעזאזל!

פורפירי פטרוביץ' יצא לצוות להביא טה.

סער של מחשבות התחולל בראשו של רסקולניקוב. הוא היה מְרָגז באפן נורא.

“הֶעֱקֵר, שהם אינם מוצאים לנכון גם להתחפש, שהם אינם רוצים גם להיות מְנַמְסִים אתי! שהרי למה אתה מדבר עם ניקודים פומיץ' על-אודותי בעת שאינך יודע אותי כלל?! משמע, שגם אינם רוצים לכסות, כי רודפים הם אחרי כעדת-כלבים! יורקים בפני בגלוי! – כְּעֵד בחמה נוראה – נו, הַפּוֹנִי ישר, אך אל תשחקו אתי משחק החתול והעכבר. הן ככה לא יֵעָשֶׂה, פורפירי פטרוביץ', הן אפשר, שאני לא אֲרֵשֶׁה לך!... הנה אקום ואגיד לְכֻלְכֶם את כל האמת, ותראו כמה בז אני לכם!” – הוא נשם בכבדות – “וּמָה, אם כל זה רק פרי דמיוני? מה, אם כל זה תעתועים, ואני טועה בפל וכוּעַס מְחַסֵּר נסיון, באין לֶאֱל-ידי למלא את תפקידי הארור? אפשר, שפל זה נאמר בלי כְּנָנָה מִיְחַדָּת? כל דבריהם – דברים רגילים ומצוים, אבל פטור בלא-כלום אי-אפשר. כל זה אפשר היה לאמר בכל זמן ובכל מקום, אבל דבר-מה יש באמירות אלה. למה אמר הוא ישר “אצלה?” למה הוסיף זמיטוב, שבערמה דברתי אליו? והטון שלהם? כן... הטון... אבל הלא רזומיחין גם הוא כאן – למה הוא אינו מרגיש בשום דבר? שוטה זה אינו מרגיש לעולם בשום דבר! שוב קדחת!... הֶקְרָץ לי פורפירי בעיניו אם לא? בודאי שטות: למה יקרוע? את עצבי הם רוצים להרגיז, או מתגרים הם בי? או אולי הכל תעתועים, או אולי יודעים הם! אפילו זמיטוב מְעִז פנים... האם באמת מְעִז הוא? זמיטוב חזר בו במשך הלילה. אני ידעתי מראש, שהוא יחזור בו! הוא יושב כאן כמו בביתו ואומר, שבפעם הראשונה! פורפירי אינו חושב אותו לאורח, אינו מְסַב לו פנים. נתאחדו! ובודאי בגללי... בלי ספק דברו עד בואי על-אודותי!... היודעים הם על-דבר הטעוּן? יחישו רק, ימהרו!... כשאמרת, י

שברחתי אתמול לשכור לי מעון, לא שם הוא לזה לב... הוספה זו עלתה יפה: לא למותר!... אחר-כך כשישאלו – מתוך טרוף – הא-הא-הא!
הוא יודע את דבר כל הנשף שלי אמש! את דבר ביאתה של אמי לא ידע!... והמכשפה רשמה גם את היום... לא, רבותי, לא אמסור את עצמי
לידכם! הן כל זה עדין אינן עובדות, אלא תעתועים! ואתם עובדות מוכיחות תנו הנה! וגם המעון אינו עובדה, אלא קדחת וטרוף; אני יודע מה
להגיד להם... היודעים הם את דבר המעון? לא אצא מפה עד אשר אדע! למה באתי הנה? זה שאני מתרגז עכשו – זאת, אולי, עובדה! פו, איזה
רגזן אני! ואולי גם זה טוב: תפקיד של חולה... הוא ממש ומגשש אותי. הוא רוצה לבלבלני, למה באתי?"

כל זה חלף במוחו כברק.

פורפירי פטרוביץ' שב כרגע. איזו עליזות השרתה עליו – מההלוא שלך, אחא, אני חש בראשי... ובכלל, אין בי מתום היום – התחיל בטון אחר
לגמרי, בפנותו לרזומיחין בצחוק.

– ומה, היה מענין? אני הלא עזבתיכם בנקדת הרתיחה. מי נצח?

– איש לא נצח, כמוכן. הן התנפחו בשאלות עולמיות, התהלכו בעולמות עליונים.

– שער בנפשך, רודיה, במה התנפחו אתמול. התנפחו, אם יש חטא או אין חטא, דברי שטיות, עד כדי אסור לרחם!

– מהו הפלא שבדבר? שאלה סוציאלית רגילה – ענה רסקולניקוב מפזר.

– השאלה לא הציגה כך – העיר פורפירי.

– לא כך בדיוק, זה נכון – הסכים רזומיחין מיד, במהירות ובהתלהבות כדרכו. – רואה אתה, ר'דיון, שמע וחינה את דעתך. אני רוצה בכך. אני
יצאתי מעצמי בגינם אמש וכל העת חכיתי לך; אני גם להם אמרתי, שתבוא... התחילו מהשקפת הסוציאליסטים, השקפה ידועה: החטא אינו אלא
מחאה נגד אי-הנורמליות שבסדר הסוציאלי, – וזה הפל, ותו לא, ויותר אין סבות, – ולא כלום!...

– שוב לא נכון! – קרא פורפירי פטרוביץ'. – הוא, כנראה, התבדח מרגע לרגע, הרפה לצחוק אל מול פני רזומיחין, מה שהוסיף עוד חם על קמו
של זה.

כל סבות אחרות אינן באות אצלם בחשבון – זה נכון!... אני אראה לך את קונטרסיהם: הפל אצלם "קלקול הסביבה" – ויותר לא-דבר.
"הסביבה קלקלה" – זוהי הפרזה החביבה שלהם! מזה יוצא, שאם יסדרו את הסביבה באפן נורמלי, מיד יתמו כל החטאים מן הארץ, שהרי לא
יהיה נגד מה למחות, והפל יהיו כרגע לצדיקים. הטבע אינו בא בחשבון, הטבע נרדף על צואר, הטבע – הס מלהזכיר! אליבא דידהו לא
האנושיות, שהתפתח בדרך היסטורית חיה עד הסוף תעשה לבסוף מאליה לסביבה נורמלית, אלא להפך: איזו שיטה סוציאלית שתגלד באיזה
מוח מתמטי, היא תבנה את כל האנושיות וברגע אחד תעשנה לצדיקה גמורה, קדם לכל פרוצס חי, בלי כל דרך היסטורית וחיה. לפיכך אין הם
אוהבים את ההיסטוריה. שנאה אינסטינקטיבית. "אין בה בהיסטוריה אלא כעור וכסילות" – ובכסילות זו הם רוצים לבאר הפל! לפיכך הם
שונאים כל-כך גם את הפרוצס החי: אין צורך בנפש חיה! הנפש החיה תדרוש חיים, הנפש החיה לא תשמע לקול המכניקה, הנפש החיה מפקפקת,
הנפש החיה כטרונג'רדית! וכאן אף-על-פי שריח פגר נודף, והפל נעשה מקאוטשוק – אבל לעמת זה, לכל-הפחות, נפש מתה, בלי-רצון, נפש
עבודתית, לא תמרוד. התוצאה היא, שהביאו את כל הענין לידי שאלה של כמה לבנים, כמה פרוזדורים וכמה טרקלינים בנוה השאגן של
הסוציאליסטים. הבנין מוכן ומזמן, אבל הטבע אינו רוצה לדעת ממנו, הטבע רוצה בחיים, הפרוצס החיוני עוד לא נגמר, לא עת עוד ללכת לבית-
הקברות! הלוגיקה גרידא לא תמית את הטבע! הלוגיקה מוצאת שלשה אפנים, והאפנים הם – מליון! התגרשו את כל המליון ותעמידו את הכל
רק על אחת: על הקומפורט? פתרון נקל ביותר! ברור – ואין מה לחשוב! העקר – לא צריך לחשוב! כל סוד החיים בקונטרס של שני גליונות
דפוס!

– הרי לכם טרטור שבטרטור! הן מצוה היא להחזיקו בידיו ולבלי תת לו לדבר – צחק פורפירי. – יגיע בעצמו, – פנה לרסקולניקוב – בכל זה
פגד אותנו גם אמש, חדר אחד, ששה קולות יחדו, ומשקאות חריפים כנוספות – היכול הוא לשער בנפשו? – לא, אחא, לא תצדק בשפטך:
ה"סביבה" גורם חשוב היא בחטא; זה יכול אני להוכיח לך.

– זה גם אני יודע; אבל אתה אמור לי רק אחת: איש בן-ארבעים הולך ומאנס ילדה בת-עשר, – האם גם פה אשמה הסביבה?

– ומה אתה סבור, אם להתעמק בדבר, אפשר שכך הוא – העיר פורפירי בחשיבות מפליאה – חטא כזה אפשר ואפשר מאד לבאר בקלקול
הסביבה.

רזומיחין יצא מכליו.

– נו, אם כך, – נהם – הרי אני יכול לבאר לך, שגבות עיניך לָבנות הן, מפני שאיבן הגדול היתה קומתו מאתים אמה, ואוכיח לך את זה בבהירות,
בדיקנות, בפרוגרסיביות, ואפילו בצל של ליברליות! הנני נוטל זה על עצמי! נו, התערב עמי!

– שפיר! נשמע, במטותה, כיצד יוכיח!

– אבל הלא הוא מתחפש כל העת, השד! – קרא רזומיחין, קפץ ממקומו והניע בידו – נו, כלום כדאי לדבר אתך! הן כל זה הוא מדבר רק
להכעיס. אתה עדין אינך יודע אותך, רודיון! גם אתמול היה על צדך, רק בכדי להתל בהם בכלם. ואיזה דברים דבר אתמול. אָלִי! והם שמחו
עליו!... יש ששבעים ימים רצופים הוא מתחפש בדבר אחד. אשתקד השיא אותנו משום-מה, שהוא הולך להיות לנזיר: שני חדשים רמה אותנו!

זה לא כבר עלה בדעתו להשיאני, שהוא הולך לְשֵׂא אשה, שהפל מְתָקן אצלו לְחֶפֶה. עשה לו אפילו מלבושים חדשים. אנחנו כבר התחלנו לשלוח לו ברכות. והנה – אין פֶּלֶה, אין כּוֹס, תעתועים!

– שוב לא נכון! את הבגדים עשיתי לי קֶדֶם, אותם הבגדים החדשים נתנו את המחשבה בלבי לרמותכם.

– הבאמת יש בו מדת התחפשות שכזו? – שאל רסקולניקוב כבדרך-אגב.

– כסבור הוא, לא? ימתין נא, אני אהתל גם בו – חא-חא-חא! לא, רואה הוא, אני אגיד לו את כל האמת. בנוגע לכל אלו השאלות, החטאים, החברה, הילדות, נזכרתי עכשו – אמנם הוא עִנְיָן אותי תמיד – במאמר אחד קטן שלו, **על החטא**... או מה היה שמו של אותו מאמר, שכחתי עכשו. לפני שני חדשים היה לי הענג לקרוא אותו ב"הדְּבָר".

– מאמרי? ב"הדְּבָר"? – תמה רסקולניקוב – אני אמנם כתבתי לפני חצי-שנה, כשיצאתי מן האוניברסיטה, בנוגע לספר אחר, מאמר אחד, אבל אני מסרתיו ל"השבוע", ולא ל"הדְּבָר".

– ונדפס ב"הדְּבָר".

– אבל הלא "השבוע" חדל מצאת, ולכן לא הדפיסו אז.

– זה נכון; אבל "השבוע" שנפסק, התאחד עם "הדְּבָר" ולכן הופיע גם מאמרו לפני שני חדשים ב"הדְּבָר", והוא לא ידע?

רסקולניקוב באמת לא ידע דבר.

– במטותא, הרי הוא יכול לבקש שכר מהם בעד המאמר! איזה אפי מְשֻׁנָה לו על-כל-פנים! הוא כל-כך מתבודד, עד שאינו יודע אפילו מדברים שנוגעים אליו ישר. הלא זוהי עובדה.

– פְּרוּוֹ רודקה! ואני גם-כן לא ידעתי, – קרא רזומיחין – עוד היום אהיה בבית-המקרא ואבקש את הגליון. לפני שני חודשים? באיזה גליון? מילא, אמצא! הנה ענין! ולא הגיד לי!

– והוא מהיכן ידע, שאני בעל-המאמר? המאמר חתום באות אחת.

– במקרה נודע לי בימים האלה. על-ידי העורך; הוא מכרי... התעניינתי מאד...

– אני דנתי שם, עד כמה שאני זוכר, על המצב הנפשי של החוטא בכל משך עשית החטא.

– כן, והוא מביע בכל תִּקְוָה את הדעה, שעשית החטא מתְלַנֶּה תמיד במחלה. דעה מקורית, מקורית מאד, אך... באמת... אותי ענין לא אותו החלק שבמאמר, כי-אם אותו הרעיון, שנאמר בקצור בסוף המאמר, שלדאבון-הלב אין הוא מביעו בְּפֶרוּשׁ, אלא רק ברמז, אי-ברור... במלה אחת, אם הוא זוכר, הוא מרמז רמזיה קלה על זה, שיש בעולם, כלומר, אנשים כאלה, שרשאים הם... זאת אומרת, לא רשאים, אלא שיש להם זכות גמורה לעשות כל העונות והפשעים שבעולם, וששבשבים, כביכול, אין חָק.

רסקולניקוב הצטחק על עקום-הכתובים המְכוּוֹן של פורפירי.

– מה? מה? רשות לחטוא? אבל הן לא מפני ש"הסביבה מקלקלת"? – שאל רזומיחין כנפחד.

– לא, לא, לא מפני זה, – ענה פורפירי – עקר הדבר הוא, שבמאמרו של האדון רסקולניקוב נחלקים כל בני-האדם לשני מינים: מצוים ובלתי-מצוים. המצוים תְּיָבִים לשמוע לקול החק ואסור להם לעבור עליו, מפני שהם, רואים אתם, מצוים. ברם הבלתי-מצוים רשאים לעשות כל מיני חטאים שבעולם ולעבור על כל מיני חֲקִים, מפני שהם הלא בלתי-מצוים. כך, כמְדַמְנִי, נאמר אצלו, אם איני טועה?

– איך? הרי אי-אפשר כך? – מלמל רזומיחין בתמהון.

רסקולניקוב הצטחק שנית. הוא הבין מיד את כל הענין ואל מה רוצים להטותו; הוא זכר את מאמרו. הוא החליט לתת לפורפירי פטרוביץ' תשובה כהלכה.

– כך בדיוק לא נאמר אצלי – התחיל בפשטות ובעניויות. – אמנם, מודה אני, שהוא מסר את תִּכְוָנָה מאמרי כמעט באפן נכון, ולכשירצה, לגמרי נכון... (לו כמו נעים היה להסכים, שלגמרי נכון). ההבדל הוא רק בזה, שאני איני תובע כל-עקר מהאנשים הבלתי-מצוים, שצריכים וְחִיבִים הם, כביכול, לעבור על כל עֲבָרוֹת שבעולם, כמו שאמר הוא. דומה אני, שלמאמר כזה לא היו מניחים גם לבוא בדפוס. אני לא רמזתי אלא, פשוט, על זה, שהאדם הבלתי מצוי" יש לו הרשות... זאת אומרת, לא רשות רשמית, אלא יש לו רשות שלו, כלפי מוסר-לבו, לעבור... על איזה מעצורים, ודוקא רק כשזה דורשת ממנו האידיאה שלו (שלפעמים יכולה היא להיות להצלה, אפשר, לכל האנושיות) ויצאתה אל הפעל. הוא הואיל לאמר, שמאמרי אינו מְחַנֵּךְ כל-צרכו; אני נכון לבארו לו, כפי האפשר. אני אולי לא אטעה אם אחשוב, שהוא, כמְדַמְנִי, רוצה בזה; והנה – לדעתי, אֵלּוֹ אי-אפשר היה, בעקב איזה קומביניציות, להתגלגלות של קְפֶלֶר וניוטון, להִנְדֵּעַ לעולם אלא על-ידי קרבן חייו של אדם אחד, של עשרה, של מאה וכו', שהפריעו בעד ההתגלות, כי אז היתה הרשות לניוטון, ואולי גם **החובה**... להסיר מעל דרכו את אֵלֶּה עשרות או מאות האנשים, בכדי להביא את תגליותיו לאנושיות. אולם מזה, כמובן, אין אתה למד, שלניוטון היתה הרשות להרוג את כל מוצאו, כְּאוֹת נפשו, או לגנוב בשוק. הלאה, זכורני, אני מביע במאמרי את הרעיון, שפל... נו, למשל, נאמר, המחוקקים ואדירי האנושיות, מן הקדמונים ועד

הליקורגים, הסולונים, המחמדים, הנפוליונים וכו' וכו', בלי יוצא מן הכלל, היו עוברי עברה כבר בזה בלבד, שבתתם חק חדש, הרי בזה גופא עברו על החק הישן, מורשת-אבות, שהיה קדש לכל הצבור, ואין צריך לאמר, שלא נרתעו לאחור מפני שפיכת דם (לפעמים דם נקי מאד ונשפך בגבורה בעד החק הישן), אם זו נדרשה למטרתם. – ראוי אפילו להעיר, שהחלק היותר גדול של מיטיבי האנושיות האלה היו שופכי-דם אימים. במלה אחת, מכל זה אני בא לידי מסקנה, שפל אלה, שגם אינם אנשים גדולים, אלא שהם קצת יוצאים מן הכלל, קצת מכשרים להגיד דבר חדש, צריכים על-פי טבעם להיות עוברי-עברה – פחות או יותר, כמובן. באפן אחר קשה יהיה להם לצאת מסביבתם, ולהשאר בסביבתם הם, כמובן, אינם יכולים להסכים, על-פי טבעם אינם יכולים, ולדעתי, גם חייבים לבלי להסכים. במלה אחת, הוא רואה, שעד כאן אין בכל זה שום רעיון חדש. כל זה נדפס ונקרא אלף פעמים. מה שנוגע לזה, שאני מחלק את כל האנשים למצויים ולבלתי-מצויים, הרי אני מודה, שהחלוקה הזו היא קצת זדוני, אולם הן אני איני קובע מסמרות ואיני מעמיד על מספרים. אני מאמין רק בעקרו של רעיוני, והוא, שבני-האדם, על-פי חק-הטבע, נחלקים בכלל לשני סוגים: לאדם תְּתָאָה (מצויים), שהם, נאמר, חֲמָר המשמש לעשיית אנשים אחרים בצלמם כדמותם, ולאנשים שחוננו במתת-יה להגיד בסביבתם מלה חדשה. כאן, כמובן, יש עוד מקם לחלוקים בלי-שעור, אבל השרטוטים המצינים את שני הסוגים הללו הרי הם בולטים למדי: הסוג הראשון, זאת אומרת, החמר, הוא בדרך כלל: אנשים קונסרטיביים על-פי טבעם, נמוסיים, צייתנים ואוהבים לצית. לדעתי, הם גם חייבים לצית, מפני שזוהי תעודתם, והציתנות אינה מדה משפילה לגבי דידהו כלל. הסוג השני הוא: פורצי-גדר או נוטים לזה, הפל לפי יכלתם וכשרונם. החטאים של בני-אדם כמו אלה אינם, כמובן, אלא יחוסיים וכמה פנים להם: לרב דורשים הללו, באפנים שונים, סתירת הַה־נָה בשם הטוב לעתיד. ואולם אם לבן-אדם שכזה נחוץ בשביל האידיאה שלו לצעוד על גופו של מת, לעבור דרך דם, הרי הוא, לדעתי, יכול להרשות לעצמו בפנימיותו, על-פי מוסרו שלו, את הדבר הזה – אמנם הפל לפי האידיאה ולפי מדתה – ישימו אל לב. רק במובן זה אני מדבר במאמרי על רשותם לחטוא (אתם זוכרים, אנחנו הן מדברים בנדון מן הצד היונידי). אגב, לדאוג ביותר אין מה; כמעט לעולם אין ההמון מודה ברשותם זה של העליונים, והוא מעניש אותם וצולב אותם (פחות או יותר), ובאפן הזה הוא ממלא בצדק את תפקידו (פחות או יותר). הסוג הראשון הרי הוא תמיד אדון ההנה; הסוג השני – אדון העתיד. הראשונים שומרים על העולם ומרבים את מספרו, השניים מניעים את העולם ומובילים אותו אל מטרתו. וגם אלה גם אלה יש להם הזכות הגמורה, בקצור, אליבא דידי, יש לפל זכות שוה, – Vive la guerre éternelle – עד ירושלים החדשה, כמובן!

– הרי שאף-על-פי-כן מאמין הוא בירושלים החדשה?

– מאמין, – ענה רסקולניקוב בתקיפות; גם באמרו את המלה הזאת, גם בדברו את כל דברי הטייחה הארפה שלו הביט לארץ, לתוך נקדה אחת, אשר בחר לו על המרבד.

– ו-נ-גם באלהים מאמין הוא? יסלח לי את סקרנותי.

– מאמין אני, – נשא רסקולניקוב את עיניו אל פורפירי.

– וגם בזה, שְׁלֹרֶךְ קם מן המתים?

– גם בזה, למה לו לדעת כל זאת?

– ומאמין הוא באמונה שלמה?

– באמונה שלמה.

– ככה... כך, הסקרנות שלי. יסלח-נא, אולם במטותא – אני חוזר לענייננו – הן לא תמיד מענישים אותם; יש מהם שלהפך...

– מנצחים בחייהם? אַה, כן, יש שהם מנצחים גם בחייהם, ואז...

– הם בעצמם מתחילים להעניש?

– כשיש צרך בדבר, ואם תמצא לאמר, לרב, בכלל, הערתו זו שנונה.

– חן-חן, אולם יגיד נא לי: במה אפשר להכיר את ההבדל שבין הבלתי-מצויים והמצויים? האם יש איזה סמנים לזה בשעת הַלְדָה? אני שואל כל זה, מפני שכאן דרוש היה יותר דיוק, כלומר, יותר הגדרה חיצונית. יסלח לי את דאגתי, דאגה טבעית לגבי אדם פְּרָקְטִי ומתפַּנֵּן לטוב; אבל אולי אפשר היה להנהיג, למשל, תְּלַבְשֵׁת מִיְחָדָה בשביל אנשים כאלה, איזה תו במצחם?... שהרי, יודה-נא, מה אם תבוא איזו אנדרלמוסיה, ואחד מן הסוג התחתון יחשוב בלבד, שהוא מהסוג העליון ויתחיל "להסיר את כל המפריעים", על-פי מבטאו המְצַלַח, ואז הלא...

– אַה, זה יקרה לעתים קרובות מאד! הערתו זו עוד יותר שנונה מהקודמת.

– חן-חן.

– על לא דבר; אולם יתן-נא אל לבו להבין, שאין טעות זו אפשרית אלא אצל הסוג הראשון, זאת אומרת, "המצויים", פְּשֵׁם, שאולי אינו עולה יפה, אשר קראתי להם, למרות נטייתם הטבעית לצית, הנה על-פי התהפוכות והשעשועים, שהטבע אוהב לעשות לו לפעמים, מה שאנו מוצאים גם אצל הבהמה, רבים מהם אוהבים לתאר את עצמם בדמיונם בתור בני-אדם מתקדמים, "מהפכים", להיות מבעלי "המלה החדשה" – ובאמת ובתמים, באותה שעה אין הם רואים את החדשים האמתיים, ויש גם שהם מתיחסים אליהם בבוז, כמו לאנשים נחשלים בדעותיהם. אולם, אליבא דידי, אין הסכנה מְרַבָּה כאן ביותר, ולכבודו אין באמת מה לדאוג כל-כך, מפני שאֵלָה לעולם אינם מרחיקים ללכת. מובן, בעד התפעלותם שלא במקומה כדאי להלקותם קצת לפעמים, בכדי להזכיר להם את מקומם, אבל לא יותר; כאן לא דרוש אפילו מי שילקה אותם; הם, סוף-סוף,

ילקו את עצמם, מפני שהם בעלי-דרך-ארץ מאד מאד; יש שאיש את אחיו יעזרו במעשה מועיל זה, ויוסי יכה את יוסי, ויש שיוסי ישתמש ברצועה לטובת עצמו, בידי עצמו ממש... מתנזרים ברבים ומקבלים על עצמם כל מיני תשובת-המשקל – יוצא יפה, “למען ישמעון ויראון”, ואין לכבודו מה לדאוג... יש חק כזה.

– נו, מצד זה, לכל-הפחות, הרגיע אותי במקצת; אבל הרי שוב “צרה”: יגיד נא לי, במטותא, האם רבים הם אותם האנשים שיש להם הרשות לרצוח, אותם ה“בלתי-מצויים”? אני, כמובן, מוכן ומזמן לכרוע ברך לפניהם, אבל יודה-נא, שגדול הוא הפחד, אם רבים הם ביותר, אָה?

– אָה, אַל-נא ידאג גם לזה, – המשיך רסקולניקוב בטון שלו. – בכלל, אנשים בעלי רעיון חדש, המְכשרים אפילו משהו מן המשהו החדש, נולדים מעט מזעיר, הרבה פחות ממעט. ברור הוא רק, שסדר הַנְלֵד האנשים האלה ויתר המינים והסוגים מְתַנָּה, בודאי, בדיוק נכון על-ידי איזה חק טבעי. החק הזה אינו ידוע לנו עכשו, כמובן, עוד לא נחקר, אבל מאמין אני, שחק זה ישנו במציאות ושבזמן מן הזמנים יוכל גם להחקר ולהנְדֵע. ההמונים הרבים, החמר, לא נבראו אלא בכדי סוּף-סוּף, על-ידי עמל רב, על-ידי איזה פרוֹצֶס נסתר מאתנו עד כה, על-ידי איזו שזירה של טיבים וסוגים שונים, יאִמֵץ פעם כל כחותיו ויוציא מתוכו לו אחד מאלף, שיקבע ברכה לעצמו, אדם בעל-ערך, בעל-ערך יותר גדול מזה נולד, אולי, אחד מרבבה (אני מדבר בדרך-משל); עוד יותר – אחד ממאת אלף; הגאונים – אחד ממליונים; והגאונים הגדולים, גדולי האנושיות, נולדים אחרי עבור דורות הרבה של אלפי מיליונים אנשים בארץ. במלה אחת: באוצר-הנשמות, במקום שכל זה מתְהַנֶּה, לא הסתכלתי. אולם איזה חק יש לכל זה בודאי: כאן אין מקום למקריית.

– אבל מה זה היה לשניכם, מתלוצצים אתם? – קרא רזומיחין לבסוף – מרבים אתם איש את רעהו? יושבים להם ואחד מהתל בשני? אתה מדבר ברצינות, רודיה?

רסקולניקוב הרים אליו דומם את פניו הָחֹרִים, הנוגים, ולא ענה דבר, יחד עם הפנים השוקטים והעצובים האלה ראה רזומיחין את הקנטרנות הגלויה; הרגזנית והמְקַצֶּפֶה של פורפירי – ותמה עליה.

– נו, אחא, אם אתה מדבר זה באמת, אז... מובן, שצדקת באמרך, כי כל זה אינו חדש ודומה לכל מה שקראנו ושמענו אלפי פעמים; אולם המְקוּרִי שבכל זה, מה שְׁיִנֵךְ באמת לך ורק לך, לְאַיִמְתִי הַרְבֵּה, הוא, שבכל אפן אתה מתיר דם על-פי מוסר-הלב, וסלח לי, אפילו באיזו קנאות... משמע, שבזה הוא הרעיון הֶעָקְרִי של מאמרך. והן הַתְּרָה זו... לפי דעתי נוראה היא הרבה יותר מהתרה רשמית, חֲקִית, לשפוך דם... – נכון מאד, הרבה יותר נוראה, – קרא פורפירי.

– לא, אתה נתעית ברעיו-שוא! זוהי טעות. אני אקרא את המאמר... רעיון שוא! אי-אפשר שאתה תחשוב כך... אני אקרא.

– במאמר אין כל זה, שם רק רמזים, – אמר רסקולניקוב.

– כן, כן, – לא יכל פורפירי לשבת על מקום אחד – לי נתְחַוֵּר עכשו כמעט, מה היא השקפתו על החטא, אך... יסלח לי את טרחנותי (מטריח אני אותו כבר יותר מדי, בושתי ונכלמתי!)... רואה הוא: הוא הרגיע אותי, ומאד-מאד, בנוגע למקרי-טעות ואנדרלמוסיה בין הסוגים השונים, אך... מקרים אחדים מעולם השמוש, מקרים שונים שבפעל ממש, עדין מסבים לי דאגה! נו, מה אם איש אחד או עלם יחשוב בנפשו, שהוא ליקורג או מחמד... בעתיד, כמובן – ויתחיל להסיר מעל דרכו את כל המפריעים... לפניו, נאמר, דרך אֶרְכָּה ולהוצאות הדרך נחוץ כסף... נו, והוא יתחיל לרכוש לו כסף בכל האפנים... מה?

זמיטוב נתן קולו בצחוק פתאמי מקרן-זויתו, רסקולניקוב גם לא הביט בו.

– אי-אפשר לי שלא להודות, – ענה במנוחה, – שאמנם יש במציאות מקרים כאלה. כסילים פעוטים ורודפים אחרי הכבוד המְמָה נלכדים ברשת זו; ביחוד בני-הנעורים.

– הנה, רואה הוא. ובכל מה אפוא?

– זה אפוא, – הצטחק רסקולניקוב – לא בצנארי אני תלוי הקולר, כך הוא הדבר וכך יהיה לעולמים. הנה הוא (הוא הורה על רזומיחין) אמר זה עתה, שאני מתיר דם, ובכן מה? לחברה הלא יש די והותר עונשין, בת-סֶהֶר, חוקרי-דין וקטורגות, – מה יש לירא? לְכַדו את הגנב!...

– ואם נלכדהו?

– עשו לו כרצונכם.

– אדוני הגיוני, על-כל-פנים. ומה בנוגע למוסר-כליותיו?

– מה אֶכְפֵת לכם?

– אף-על-פי-כן: אהבת-האדם!

– מי שכליותיו ייסרוהו, הוא יֵעָנֶה, אם מכיר הוא בחטאו. זהו ענשו – מלבד הַקְטוֹרְגָה.

– נו, והגאונים האמתיים – שאל רזומיחין בפנים זועפים – אותם, שהרשות נתונה להם לרצוח, הם אינם צריכים להֶעֱנֹת כל-עקר, גם בעד הדם אשר שפכו?

– מה שֶׁנָּךְ לאמר “צריכים?” כאן אין מְצוּה ואין עֲבֵרָה. יַעֲנֶה, אם לבו לקרֵבן יהמה... מכאובים ויסורים הנם תמיד גורלם של הלב הרחב וההכרה העִמְקָה. האנשים הגדולים באמת צריכים, כמִדְמָה, להרגיש בעולם עצב. – הוסיף פתאם, מתוך הרהורים, בשנוי-הטון.

הוא נשא את עיניו, העמיק להביט בכל המסבבים, הצטחק ונטל את כובעו. הוא היה שוקט מאד בהשָׁאָה למצב-רוחו בשעת כניסתו – וחש בזה. הכל קמו.

– נו, יקללני או לא יקללני, יקצוף עלי או לא יקצוף, ואני התאפק לא אוכל, אמר שוב פורפירי פטרוביץ' – ירשנה-נא לי להציג לו עוד שאלה קטנה (כמה אני מטריח אותו!), להביע עוד רעיון אחד קטן שבקטנים, בכדי שלא לשכוח...

– טוב, יביע את רעיונו, – רסקולניקוב עמד לפניו בצִפִּיתו רצין וְחֹרֵר.

– הנה... באמת איני יודע, איזה מלים יותר מְצַלְחֹת אבחר לי... ברעיוני זה יש קלות-דעת יותר מְדִי... שעשוע פסיכולוגי... הנה, כשחבר הוא את מאמרו – הרי אי-אפשר, קָה-קָה, שהוא לא יחשוב את עצמו, נו, לכל-הפחות, במקצת – לאדם “בלתי-מצוי”, שְׁמָלָה חדשה בפיו – במובנו, כלומר... הן כך?

– אפשר מאד – ענה רסקולניקוב בבוז. רזומיחין עשה איזו תנועה.

– ואם כן, האמנם היה מְכֻשֵׁר, – בשים אל לב למצבו הדחוק או לטובת האנושיות – להסיר מין מפריע שכזה?... נו, למשל, להרוג ולגזול?...?

וממש כמו לפני שעה קרִץ לו פתאם בעינו השמאלית וצחק לו צחוק בלתי-נשמע.

– אלו כן, כי אז, כמובן, לא הייתי מספר לו, – ענה רסקולניקוב בבוז גָּאָה.

– לא, אני הן איני אלא מתעניין בעלמא, בעקר, להבנת מאמרו, רק במובן הספרותי גרידא...

“פּוּ! איזו חֶצְפָה גלויה!” חשב רסקולניקוב בגֵּעַל-נפש.

– יִרְשֵׁנִי-נָא להעיר לו, – אמר בקול יבש – שלנפוליאון או למחמד אין אני חושב את עצמי... ולא לכיוצא בהם... והרי שאיני יכול לסַפֵּק את התענינותו ולאמר לו, כיצד הייתי נוהג אני, אלמלי הייתי מה שאינני...

– מה הוא מדבר! מי בימינו ברוסיה אינו חושב את עצמו לנפוליון? – קרא פורפירי פתאם בהתקרבות נוראה. גם בנגינת קולו היה הפעם יותר מְרָמֵז.

– האם לא איזה נפוליון-לעתיד-לבוא הרג בקרדם גם את אלינה איבנובנה שלנו בשבוע שעבר? – קרא פתאם זמיטוב מקרן-זויתו.

רסקולניקוב החשה והביט על פורפירי בעינים בוחנות, עזות. פני רזומיחין קדרו. גם עוד לפני זה נדמה לו מָה. הוא העיף מבט זועם מסביב. עבר רגע של דממה קשה. רסקולניקוב עשה צעד ללכת.

– הוא הולך כבר! – אמר לו פורפירי בקול מלטף ויושט לו את ידו ברֵב חֶבֶה – שמחתי מאד מאד על ההתנדעות. ובנוגע לבקשתו, אֵל ידאג כלל. יכתוב רק כמו שאמרתי לו. אך טוב מִפְּלֵ, שיִכְנַס אלי בעצמי לשם... כְּשִׁיפְנָה... בימים האלה... ואפילו מחר. אני אהיה שם באחת-עשרה בערך, בודאי. ושם נסדר הפל... נשוחח קצת... הוא, בתור אחד מהאחרונים, שהיו שָׂם, אפשר שהיה יכול גם להגיד לנו דבר-מה... הוסיף בהבעה של טוב-לב שאין למעלה הימנו.

– הוא רוצה לגבות מפי עדות רמשית, לכל פרטיה ודקדוקיה? – שאל רסקולניקוב קשות.

למה? – לעת-עתה אין צָרֵךְ בזה. הוא לא הבין אותי. אני, רואה הוא, איני פוסח כל מקרה ו... ועם כל בעלי-המשכונות כבר לקחתי דברים... יש מהם שגביתי עדות מפיהם... והוא, בתור אחרון... והנה, אגב! – קרא בשמחה פתאמית – נזכרתי אגב-אורחה, מה זה אני! – פנה לרזומיחין – הנה אתה החרשת את אזני בנוגע לניקולשקה... נו, והרי אני יודע בעצמי, יודע בעצמי – פנה לרסקולניקוב – שנקי הוא הבחור, אבל מה לעשות, וגם את מיטקה נאלצתי להחריד מרצו... הנה זהו הדבר, זה? כל הענין: אז, כשעבר על המדרגות... יִרְשֵׁנִי-נָא: הן הוא היה בשמונה?

– בשמונה, – ענה רסקולניקוב, ובאותו רגע הרגיש איזו הרגשה אי-נעימה, שכלל לא היה צריך לענות כך.

– ובכן, כשעבר בשמונה בערב... על המדרגות... האם לא ראה, למצער, בדיוטה השניה, במעון הפתוח – זוכר הוא? שני פועלים, או למצער, אחד מהם? הם צבעו שם, הוא לא ראה? זה חשוב מאד מאד בשבילם!...

– צובעים? לא, לא ראיתי... – ענה רסקולניקוב לאט וכמזכיר נשכחות, כשהוא מתאמץ באותו רגע בכל פה-שכלו למצא במקדם את המוקש הטמון וכשלבנו מת מְחֻשֵׁשׁ, שמא הוא נופל באותו מוקש – לא, לא ראיתי, וגם מעון פתוח לא היה שם... אך הנה בדיוטה הרביעית (הוא כבר מצא את המוקש וחגג את נצחונו) – זוכר אני, שאיזה פקיד עקר את דירתו... ממול אלינה איבנובנה... זוכר אני... זה זוכר אני ברור... אנשי-צבא הוציאו איזה ספה ולחצו אותי אל הקיר... אבל צובעים – לא, צובעים לא אזכור... וגם מעון פתוח לא היה, כמדמני, לא, לא היה...

– אבל מה אתה! – קרא פתאם רזומיחין, כמי ששב אליו רוחו – הלא הצובעים עבדו ביום הרצח, והוא היה לפני שלשה ימים? מה אתה שואל?

– פו! – הטיח פורפירי באצבע על מצחו – ערבבתי את היוצרות! שדין ורוחין, בקשת-סליחה – לנו הלא כל-כך חשוב לדעת, אם לא ראה אותם איש בשמונה שעות במעון, עד שעלה בדעתי עכשו, שגם הוא יכול היה להגיד לנו... ערבבתי לחלוטין!

– על-כן דרושה תשומת-לב, – העיר רזומיחין בפנים קודרים.

המלים האחרונות נאמרו בביאה. פורפירי פטרוביץ' לזה אותם עד הדלת בחביבות יתרה. שניהם יצאו החוצה קודרים וזועפים וצעדים אחדים לא דברו דבר. רסקולניקוב שאף רוח...

–... איני מאמין! איני יכול להאמין! – קרא וחזר וקרא רזומיחין הקלום, בהשתדלו בכל מאמצי כחותיו לבטל את ראיותיו של רסקולניקוב. הם הלכו וקרבו אל בית-המלון של בקליוב, במקום שפולחריה אלפסנדרובנה ודוניה חכו להם מכבר. רזומיחין הפסיק לרגעים את הלכו מתוך התלהבות הנופח, נכלם ונרעש מאותה עובדה גופא, שהם גוללו שיחה ברורה על העניין בפעם הראשונה.

– אל תאמין! – ענה רסקולניקוב בלגלוג קר – אתה אינך רואה כלום, כדרגך, ואני שקלתי כל מלה ומלה...

– אתה תשדני, ולכן שקלת... המ... באמת, אני מסכים, שהטון של פורפירי היה משונה למדי, וביחוד זה הנבל זמיטוב!... הצדק אתך, בו היה דבר-מה, – אבל למה? למה?

– במשך הלילה חזר בו.

– אפכא מסתברא! אפכא מסתברא! אלו היה אצלם רעיון מטורף זה, כי אז הלא היו משתדלים בכל מה דאפשר להסתירו, בכדי להשתער פתאם וללכווד... וכאן – קלפים גלויים – עזות ואי-זהירות!

– אלו היו להם עובדות מוכיחות, עובדות ממש, או, לכל-הפחות, חשדים, שיש להם על מה לסמוך, כי אז היו באמת משתדלים להסתיר את משחקם, בתקוה להרויח יותר (אגב, היו עושים בדיקה במעוני מכבר). אבל זה הדבר, ששום עובדה אין להם, אף לא אחת – הכל תעותועים, הכל אבק פורח – ולכן הם משתדלים לבלבלני בהצפתם. יוכל היות, שבעצמו הוא כועס על שאין ראיות, ומתוך כעס התגלע. ואפשר, שיש לו איזו כונה... כאן, אחא, פסיכולוגיה מיוחדת... אבל – מעכר הוא לטפל בזה, הנה!

– זה מעליב! מעליב! אני מבין אותך! אבל... מכיון שאנו מדברים על זה בגלוי (וזה טוב, שאנו מדברים על זה, סוף-סוף, בגלוי, אני שמח!) – אודה לך ישר, שאת החשד הזה מצאתי אצלם מכבר, בכל העת הזאת. מובן, במדה דקה מן הדקה, בתמונה זחלנית, אבל גם באפן שכזה – למה? איך? הם מעזים? מהיכן, מהיכן המקור לזה? לו ידעת כמה הקציף אותי דבר זה! עד לידי טרוף-הדעת! היאך! סטודנט עני, מפה דלות ומרה שחורה, ערב-מחלה אכזריה, שאולי כבר קננה בו (שים-לב!); סטודנט תשדני, אוהב-עצמו, היודע את ערכו, שששה חדשים היה חבוי בפנתו ולא ראה איש; קרוע-בלוי, בנעלים בלי תחתיות, העמד פתאם לפני איזה פקידים נבזים וסובל את חרופם וגדופם; נוסף על זה: חוב בלתי-צפוי, שצריך לסלק מיד, שטר שעבר זמנו, מגש מאת יועץ-החצר צ'ברוב, ריח הצבע, שלשים מעלות חם, אור מחניק, המון צפוף, ספור על רציחת נפש. שהיית אצלה לשלום – וכל זה על בטן ריקה – איך אפשר שלא להתעלה?! ועל יסוד זה, על יסוד רעוע כזה להקים את כל הבניין! שדין ורוחין! אני מבין, שזה מצער, אבל אלו אני במקומך, רודקה, הייתי צוחק בפני כלם, או טוב מזה: הייתי רוקק בפני כלם, אבל ריקקה גדולה, והייתי מפזר לכל עבר שתי עשרות מכות-לחי, בחכמה, כמו שתמיד צריך להתנהג בנוגע למכות-לחי, ובהיית גומר. ירוק! התאווש! בושח וגם חרפה!

“אכן הוא הרצה את הדבר כהוגן” – חשב רסקולניקוב.

– ירוק? ומחר שוב חקירה-ודרישה! – קרא בצער – האמנם עלי לבוא אליהם בפרושים ובאורים? לי צר גם על אשר השפלתי את עצמי אמש עד זמיטוב...

– יקה אפלי! אני בעצמי אלך לפורפירי! אלחץ אותו אל הקיר כדבעי, בתור קרוב: יגלה לי הכל עד השרש! ובנוגע לזמיטוב...

“סוף-סוף מצא את המאשים!” חשב רסקולניקוב.

– תפה! – צעק פתאם רזומיחין ויאחז בכתפו, – חכה! תהפכות דברת! שבתי וראיתי: תהפכות דברת! נו, איזה מוקש היה זה? אתה אמרת, שבשאלה על הפועלים היה טמון מוקש לרגליך! הגע בעצמך: אם אתה עשית זאת, האם אפשר היה שתאמר, כי ראית איך שצבעו את המעון... ואת הצובעים? אדרבה, אתה היית אומר, שלא ראית דבר, גם אם ראית! וכי מי מעיד כנגד עצמו?

– אלו אני הייתי עושה המעשה, כי אז הייתי אומר דוקא, שראיתי גם את הצובעים גם את המעון, – הוסיף רסקולניקוב לענות באי-רצון ובגלעל-נפש גלוי.

– וכי למה להעיד לרעת-עצמו?

– מפני שרק בני-כפר או טירונים גמורים מחסרי כל נסיון נוהגים בשעת החקירה והדרישה לכפור בפל ולענות על הפל ב"לא" שוה, לא כן אדם מפתח קצת ובעל-נסיון; הוא משתדל דוקא, כפי האפשר, להודות על כל העובדות החיצוניות והבלתי-נדחות, אלא שהוא מציא בשבילן סבות אחרות, מכניס לתוכן איזה שרטוט משלו, שרטוט מיוחד ובלתי-צפוי, שנותן להם צביון מיוחד ומאיר אותן באור אחר. פורפירי יכול היה לחשוב, שאני אענה דוקא כך, בחיוב, בכדי שלא להאפיל על הקרוב לאמת, אלא שאכניס דבר=מה לשם פרוש...

– אבל הוא הן יכול לאמר לך תכף, שלפני שני ימים לא היה שם מקום לשום פועלים, והרי, שמע מינה, שהיית שם ביום הרצח. בדבר ריק שכזה היה מבלבל אותך.

– ולזה נתפנן, שאני לא אספיק לרדת לסוף דעתו ואמהר לענות מענה קרוב לאמת, ואשכח, שלפני שני ימים לא היה שם מקום לשום פועלים.

– אבל איך אפשר לשכוח כזאת?

– אין נקל מזה! בפרטים פחותי-ערך שכאלה נכשלים על-נקלה האנשים הערומים; במדה שהאדם הוא ערום יותר, באותה מדה הוא נזהר פחות, שלא יכשילוהו בדברים ריקים. את האיש הכי-ערום צריך להכשיל דוקא בהכי-פשוט. פורפירי אינו כלל נבער, כאשר תחשוב...

– אם כך, הרי הוא נבל!

רסקולניקוב לא יכל לבלי לצחוק. אולם באותו רגע נעשו תמוהות לו גם ההתעוררות שלו, גם ההנאה, שבה הסביר את ענין ההקשלה, בעוד שבכל השיחה הקודמת השתתף בבחילה נזעמה, מתוך הכרה.

בי מתחיל ללכת אחרי אלה דברים! "אמר לעצמו.

ואולם כמעט באותו הרגע היתה אתו רוח אחרת, כאלו מחשבת-דאגה בלתי-צפויה הכתה את לבו פתאם. הדאגה הלכה הלך וגבור. הם כבר נגשו עד מבוא האכסניה של בקליוב.

– לך אתה – אמר פתאם רסקולניקוב – ואני אבוא אחריך מיד. לאן אתה? והרי אנו באנו כבר!

– נחוץ לי, נחוץ; ענין... אבוא בעוד חצי-שעה... אמור שם.

– עשה כחפצך, אבל אני ממך לא אסור!

– מה, גם אתה רוצה לדכאני! קרא רסקולניקוב ומטבו היה ספוג רגזנות כל-כך מרה, יאוש כל-כך תהומי, עד שידי רזומיחין רפו. זמן-מה עמד זה במבוא והביט בעצב על ר'עו, שמו—

צעדים מהירים אל הסמטה שלו, לאחרונה הִדָּק את שניו, קפץ את אגרופיו ונשבע בלבו, שעוד היום יקרע את פורפירי כדג, ויעל למעלה להרגיע את פולחריה אלכסנדרובנה, שכבר היתה מלאה דאגה על אחורו של בנה.

כשבא רסקולניקוב עד ביתו, היו רקותיו רטבות מִזֶּעֱה ונשימתו כבדה. בחפזון עלה על המעלות, נכנס לחדרו הבלתי-נעול ושם על דלתו את הבריה מבפנים. אחר-כך התנפל בפחד שגעוני אל הזוית, אל אותו החור בנֶר-הכֶּתֶל, שבו שם אז את החפצים, תחב את ידו לתוכו ורגעים אחדים פֶּשֶׁש שם בכל פֶּח התאמצותו, בודק בכל סדק וקמט. לאחר שלא מצא כלום, קם ושאף רוח בכל עמק חִזְהוּ. לפי שעה, כשקרב למבוא האכסניה של בקליוב, עלה פתאם בדעתו, שאיזה חֶפֶץ, איזו שרשרת, כפתור, או פסת-נֶיֶר, ששמשה תכריך לאיזה חפץ ורשימת הזקנה עליה – מעין כל זה אפשר שנשמט ונעלם שם באיזה סדר, ואחר-כך יקום פתאם ויוכיח את אשמתו בעליל!

הוא עמד כמו שקוע במחשבות ובת-צחוק מִשְׁנָה, עלובה, מִטְרֶפֶת-למחצה רחפה על שפתייו. לבסוף לקח את כובעו ויצא בלאט מחדרו. שרעפיו נתבלבלו. בשער שמע קול רם:

– הנה הוא בעצמו!

רסקולניקוב הרים את ראשו. השוער עמד בדלת והורה עליו לאיזה בן-אדם לא רם בקומתו ודומה במראהו לעירוני, שהיה נתון במין חֶלֶט, במקטרן, ומרחוק היה לו צביון של אשה המונית. ראשו החבוש במצנפת מגֶּאֶלֶה היה מוקד לארץ, וכלו היה כמו כפוף. צורתו הכמושה והמקמטה היתה של איש למעלה מחמשים. עיניו הקטנות והטרוטות הביטו בקגזה, בקפדנות קשה ובאי-רצון.

– מה יש? – שאל רסקולניקוב בגשתו אל השוער.

העירוני הביט עליו באלכסנרן מתחת למצחו והסתכל בו הסתכלות אִטִּית, בוחנת וחודרת; אחר-כך נפנה לאט לאחוריו, ומבלי הוציא הגה יצא מן השער החוצה.

– אבל מה יש! – קרא רסקולניקוב.

– הנה איזה בן-אדם היה פה, שאל אם פה גר הסטודנט, קרא בשם אדוני, שאל, במעונו של מי הוא גר, אדוני ירד, אני הראיתי לו, והוא הלך לו. הראיתם כזה!

גם בעיני השוער היה הדבר קצת לפלא, אבל רק קצת; הרהר בזה רגע קל, ואחר פנה וחזר למדורו.

רסקולניקוב נחפז להשיג את העירוני, ומיד ראה אותו הולך לאטו בצד השני של הרחוב, כשעיניו נעוצות בארץ וכלו כמו שוקל ומורה בלבו על איזה דבר. הוא הדביקו מהר, אבל זמן-מה הלך מאחוריו; לבסוף השתנה עמו על המדרכה והביט לו בפניו מן הצד. הלה הכיר בו מיד, העיף עליו מבט חודר ונחפז, ושוב הוריד את עיניו; ובמצב זה הלכו במשך של רגע, איש בצד רעהו ומבלי דָּבַר דָּבַר.

– הוא שאל עלי... את השוער? – קרא רסקולניקוב לאחרונה, אבל בקול לא רם כל-עקר.

העירוני לא ענה דבר ואף לא הביט בו. היתה שוב שתיקה.

– אבל מה זה... הוא בא ושואל... ושותק... מה זאת! – קולו של רסקולניקוב היה מרסק, והמלים מאנו לצאת מפיו ברור.

העירוני העיף הפעם את עינו ונתן ברסקולניקוב מבט רע ואפל.

– רוצח! – אמר פתאם בלחש, אבל בקול ברור ומדגן.

רסקולניקוב הלך אצלו. רגליו נחלשו פתאם עד לאפן נורא, על גבו עבר קר, ולבו כאלו מת לרגע, ומיד התחיל פתאם לדפוק, כאלו נתק ונמלט. כך עברו כמאה צעד, זה אצל זה, ושוב בשתיקה גמורה.

העירוני לא הביט בו.

– אבל מה הוא... מה... מי רוצח?... – דובבו שפתי רסקולניקוב וקולו כמעט שלא נשמע.

– **אתה** הרוצח! – קרא הלה ביתר הטעמה, וכמו בבת-צחוק של איזו משטצץ-נצחון, ושוב הביט ישר בפני רסקולניקוב החורים ובעיניו המתות. אז הגיעו שניהם לפרשת דרכים. העירוני השמאיל ונלך מבלי הביט לאחוריו. רסקולניקוב נשאר עומד במקומו והביט זמן מרבה אחרי ההולך. הוא ראה, איך שפלונג, לאחר שעבר כחמישים צעד, הסב עינו לאחוריו וראה אותו עומד בלי-נוע על מקומו. לראות ברור אי-אפשר היה, אבל לרסקולניקוב נדמה, שפלונג הצטחק שנית בצחוקו הקר של משטמה ונצחון.

בצעד אטי, נרפה, בברפים כושלות וכמו נרעד מקר, שב רסקולניקוב על עקביו ועלה למדורו. הוא הסיר והניח את כובעו על השלחן, וייתצב לבלי נוע כעשרה רגעים. אחר-כך צנח באין-אונים על הספה ויתפשט עליה באנחה רפויה, חולנית; עינו היו סגורות. במצב כזה עבר עליו כחצי-שעה.

הוא לא חשב דבר. היו איזה רעיונות או שברי רעיונות, איזה ציורי-דמיון, בלי סדר וקשר: פני אנשים, שראה עוד בילדותו, או שנפגשו לו באיזה מקום פעם אחת ושלעולם לא היה נזכר בהם; פפת-הפעמונים של בית-הכנסיה בעיר מולדתו; בילרד באיזה בית-מרזח ואיזה אופיצר אצל הבילרד. ריח סיגרות באיזו חנות-טבק קטנה במרתף, ושוב בית-מזיגה, סלם-מדרגות אפל, אפל מאד, לח פלו משופכין ומלא קלפות של ביצים. ומאיזה מקום עלה צלצול פעמונים חגיגי... הדברים נשתנו, נתחלפו והסתובבו. יש מהם שגם ישרו בעיניו, והוא נתאחז בהם, אלא שהם נעלמו, ובכלל היה דבר-מה מעיק בתוכו, אבל לא יותר מדי. יש שהיה גם טוב ונעים... הרעד הקל לא חלף, ואף זה היה כמעט נעים להרגיש...

באזניו עלה קול צעדיו וקול דבריו הנמהרים של רזומיחין; הוא סגר את עינו והתחפש לישן. רזומיחין פתח את הדלת ועמד זמן-מה על המפתח, כנמלך בדעתו. אחר-כך צעד קרש לתוך החדר ונגש בזהירות אל הספה. נשמע לחשה של סטסיה:

– אל תגע בו; יישן די-שבעו; יאכל אחר-כך.

– ואמנם – ענה רזומיחין.

שניהם יצאו בזהירות וסגרו את הדלת אחריהם. עבר עוד חצי שעה. רסקולניקוב פתח את עינו, ויצנח שוב אפרקדן, בשימו את ידו על ראשו...

“מי הוא?” מי הוא אותו האיש, ומה ראה? הוא ראה הפל, זה למעלה מכל ספק, אם כן, איפה עמד אז, ומאיפה ראה? ומדוע רק עתה יצא מתחת האדמה? ואיך יכול היה לראות, – היתכן?... המ... – המשיך רסקולניקוב בחרדו מקר – והנרתיק אשר מצא ניקולי אצל הדלת: האם גם זה יתכן? ראיות מוכחות? אם באחת מאלף מקדו של מחט שגית – תצא לך מזה ראייה מוכיחה בקורת בית-הבד! זכוב התעופף, הוא ראה! העצכו!”

ומתוך בחילה מרבה הרגיש פתאם, כמה נחלש, כמה נחלש בגופו.

“אני צריך הייתי לדעת זאת, – חשב בלגלוג מר – ואיך העזתי, בדעתי את עצמי, בחושי את הפל מראש, לטול את הקרדום ולהטנף בדם. אני מקיב הייתי לדעת קדם... קה! והרי אמנם ידעתי!”... לחש לעצמו ביאוש.

עתים יש שהיה נקפא לקראת איזו מחשבה חדשה.

“לא, אותם האנשים לא מחמר זה קרצו. השליט האמתי, זה שהפל מתר לו, מחריב את טולון, עושה הריגה גדולה בפריז, שוכח את חילו במצרים, מאבד חצי-מליון אנשים במלחמת מוסקבה ומתפטר מכל זה באיזו הלצה בנילנה. ולו, אחרי מותו, מחלקים כבוד-אלים, – הרי שבאמת הפל קרשה לו. לא, אנשים כמו אלה לא בשר הם, כנראה, אלא ברונזה!”

מחשבה צדדית ובלתי-צפויה אחת כמעט שהצחיקה אותו פתאם:

“נפוליון, הפירמידות, וטרלו, – ואיזו זקנה בלה, צנומה, מאוסה, מלנה-ברבית, עם תיבה אדמה תחת מטתה – נו, כיצד יעפל זה אפילו פורפירי פטורוביץ!... איך יוכלו לעפל זה, איך יוכלו להבינ!... הרי האסתיטיקה תפריע: “וכי מסגל היה נפוליון, הגיעו בעצמכם, לזחל אל תחת מטתה של זקנה!... אי, הבלים!”

לרגעים הרגיש, שהוא כמו מדבר מתוך חם; מצב-רוחו נעשה נלהב-קדחתני.

“הזקנה – שטות! – חשב בהתלהבות ובהפסקות – מעשה הזקנה אולי באמת היה טעות, אבל לא זה העקר! מעשה הזקנה אמנם היה מחלה... חפצתי לפרוץ גדר במקדם... לא נפש רצחתי, את הפרינציפ הרגתי! את הפרינציפ אמנם הרגתי, אבל את הגדר לא פרצתי, נשארתי מעבר מזה... כל יכלתי היתה רק להרוג! וגם זה לא יכלתי, כפי שמתברר... פרינציפ... למה חרף וגדף רזומיחין הטפש את הסוציאליסטים? עם עמל וסחרני: סוחר ב”אשר הכלל”. לא, אין אני חי בעולם אלא פעם אחת, ואין חיים מבלעדי החיים האלה: אין אני רוצה לחכות ל”אשר הכללי”. אני רוצה בחיים גם בשביל עצמי, ואם לא – מוטב לבלי לחיות. מה? אני רק לא רציתי לעבור על-פני אמי הרעבה בידים ריקות ובצפיה ל”אשר הכללי”. “נושא אני, מבינה את, לבנה קטנה לבנין האשר הכללי, ומתוך-כך מנוחה ושקט באהלי”. תא-תא! למה הנחתם לי? אני הן רק אחת חי בעולם, והן גם אני רוצה... אי, פנה אסתטית אני ותו לא – הוסיף פתאם בצחוק שגעוני – כן, פנה – המשיך, בהאחזו ברעיון זה במין רגש-נקם, כשהוא ממשמש בו, משחק בו ומשתעשע בו – ולו מפני זה בלבד, שראשית, הרי אני חושב עתה בזה, שפנה אני; שנית, שחדש ימים הרי אני מטריד את ההשגחה הקדושה ומעיד אותה עלי, שלא, כביכול, לשם בשרי ותאותי אני הולך לעשות את מעשי, אלא לשם מטרה נפלאה ונעימה. – תא-תא! ובשלישית; מפני שבלכתי לעשות מעשה גמתי אמר לשמור על הישר כפי האפשר, להתנהג בקצב ובמדה, על-פי חכמת החשבון; מכל הפנים בחרתי את הכי-אפסית, ולא עוד אלא שהחלטתי לקחת ממנה רק כמה שנחוץ לי בשביל הצעד הראשון, לא פחות ולא יותר (והשאר, באפן הזה, היה באמת קדש למנזר, על-פי צנצנת שכיב-מרע, תא-תא!... – ומפני זה אני כנה לחלוטין, – הוסיף בחריקת שן, – מפני שאני בעצמי אולי עוד יותר גרוע ונתעב מהפנה ההרוגה, ומראש הרגשתי, מקדם למעשה, שאגיד את זה לעצמי לאחר המעשה! מה ידמה ומה ישוה לאימה הזאת! הוי, פֵעוּר! הוי... נִגְלָה!... הוי, כמה אני מבין את “הנביא” על הסוס וחרבו על ירכו: כה אמר אֵלֶּה וּהִנֵנִי, “הרמש הרומש”! צדק, צדק “הנביא” כשהוא מעמיד באמצע הרחוב תותח נפלא ויורה מתוכו בצדיק וברשע, מבלי להִכְנֵס עם איש בדברי-התנצלות! הִנֵנִי, רמש, ואל תחפוץ, כי לא לך לחפוץ!... אַה, בשום אפן, בשום אפן לא אסלח לזקנה!”

שערותיו היו רטבות מְנֵעָה, שפתיו הרועדות היו יבשות, מבטו קפוא ונעוץ בתקרה.

“אמי, אחותי – כמה אהבתי! מפני מה אני עוין אותך עכשו? כן, אני עוין אותך, שונא, לא אוכל שאת קרבתך... היום נגשתי ונשקתי לאמי, אני זוכר... לחבק ולחשוב, שאלמלא ידעה, כי אז... המ! היא צריכה להיות כמוני... – הוסיף, בהתאמצו לחשוב הלאה, כאילו היה מתאבק על-ידי-זה עם הטרופ התוקף אותו – הוי, כמה מתעב אני את הזקנה ההרוגה! כמִדְמִי, שהייתי הורגה שנית, אלו היתה שָׁבָה לתחייה! אלישבע המספנה! למה באה היא לידי?... מִשְׁנֵה הוּא, על-כל-פנים, למה איני חושב כמעט עליה, כאילו לא הרגתי כלל!... אלישבע! סוניה! סוניה! סוניה! סוניה! סוניה! עיניך הנוחות... חביבות!... למה אינך בוכות? למה אינך נאנחות? הן נותנות כל אשר להן... ומבטן עֵינֵי וּשְׁקֵט... סוניה! סוניה! סוניה! השוקטה!...”

עשתונותיו אבדו; היה מִשְׁנֵה בעיניו, מה שאינו זוכר, איך יכול היה להמצא פתאם בחוץ. היתה כבר השעה מאַחֲרָה. אפלת בין-השמשות הלכה וגדלה; הלִבְנָה במלואה הבהיקה יותר ויותר; אולם באויר היה איזה מחנק מִיָּחַד. המונים נהרו בחוצות; בעלי-המלאכה וסתם אנשים עסוקים נפרדו לבתיהם, ויתרם טָלוּ; נדף ריח סיד, אבק, מים עכורים. רסקולניקוב הלך עצוב ומלא דאגה: הוא זכר היטב, שיצא מביתו לִשְׁם איזו מטרה, שנחוץ לו מאד למהר ולעשות דבר-מה, אבל מה – שכח. פתאם עמד וראה, שבצד השני של הרחוב, על המדרכה, נצב איזה איש ומולל לו באצבעותיו. הוא כוונן אליו את צעדיו לרחב הרחוב, והנה נפנה פתאם אותו האיש וילך לו, כשראשו מורד לארץ, מבלי להביט כלל לאחוריו, כאילו לא קרא לו כלל. “ימי אומר שקרא?” חשב רסקולניקוב, ואף-על-פי-כן הלך להדביקו. הוא לא הספיק לעשות כעשרה צעדים, ויכירהו, וירתת: זה היה אותו העירוני, באותו החֶלֶט וכפוף כמתחלה. רסקולניקוב הלך מרחוק; לבו דפק; נפנו שניהם לסמטא, ופלוני עדין לא הביט לאחור. “היודע הוא, שאני הולך אחריך?” חשב רסקולניקוב. העירוני נכנס לתוך שער אחד של חצר גדולה. רסקולניקוב מהר ונגש אל השער והתחיל להביט: האם לא יסב אליו את פניו? האם לא יקרא לו? ואמנם, לאחר שעבר פלוני עד עמק החצר, נפנה אליו פתאם ושוב כאילו נפנה לו בידו. רסקולניקוב היה גם הוא כרגע בחצר. אבל העירוני כבר לא היה שם. הרי שהוא עלה בודאי על סֶלֶם-המדרגות הראשון. רסקולניקוב התחיל לרוץ אחריו. ואמנם, כשעבר שתי מערכות-שִׁלְפִים, נשמעו עדין איזה צעדים מדודים, אטיים. ומִשְׁנֵה היה: המעלות כמו היו ידועות לו מתמול-שְׁלִשִׁים! הנה החלון בדיוטה הראשונה; בעצב ובסוד חָדַר מבעד השְׁמֻשׁוֹת נִגָּה הִדְרָה; הנה גם הדיוטה השניה, אַה! הרי זה אותו מעון, שהצובעים עבדו שם... כיצד לא הכיר מיד? קול צעדי האיש ההולך לפניו נאלם: הרי שהוא נעצר בקלוכו או שהתחבא באיזה מקום. הנה גם הדיוטה השלישית; ללכת הלאה? ומה גדולה שם הדממה... ונוראה! אולם הוא הלך. שאון צעדי הוא הפחידו והחרידו. אַלֵּי, איזה חֶשֶׁךְ! העירוני ודאי שהסתתר כאן באיזו פנה. אַה! המעון פתוח פֶּלֶו לרְנָחָה; הוא פקפק רגע ונכנס. בביאה היה אפל וריק, אין איש, כאילו הוציאו משם הכל; בחשאי, על בהנות רגליו, נכנס אל החדר השני. על כל החדר היה שפוך אור הירח הבהיר; הכל היה פה כמקדם: הכסאות, הראי, הספה הצִהָבָה והתמונות במסגרות. לִבְנָה גדולה, עִגְלָה, אֲדָמָה כנחשת, השקיפה ישר בחלון. “הדממה באה מהלבנה – חשב רסקולניקוב – היא תחוד לי חידות”. הוא עמד והמתין, שעה אַרְבָּע המתין, וככל אשר רבתה דממת הלבנה, כן גדלה דפיקת לבו, עד כי קָאָב לו. והדממה נמשכה. פתאם נשמע בכה-הרף-עין צליל יבש, כצליל הקסם הנשבר, ושוב דממת-מות. זבוב, שהקיץ מתנומתו, התעופף, הטיח עצמו בשְׁמֻשָׁה ויִזְמַם תמרורים. ובאותו רגע ראה בפנה, בין הארון הקטן והחלון, כעין מעיל-נשים תלוי על הפתל. – “מעיל זה כיצד בא הנה? – חשב – הלא קדם לא היה פה”... הוא נגש בחשאי והבין, שמתחת למעיל כמו יתחבא מאן-דהו. בזהירות הרים את שולי המעיל וראה, שכסא עומד פה, ועל הכסא יושבת הזקנה, פֶּלֶה כפופה ומִכְנָצָה וראשה מורד, באפן שהוא לא יכל בשום-אפן לראות את פניה, אבל זו היתה היא. הוא עמד זמן-מה סמוך לה: “יראה היא!” חשב, הוציא בחשאי מן העניבה את הקרדם ויך על קדקדה, אחת ושתיים. אבל מִשְׁנֵה הדבר: היא גם לא נעה ולא זעה מהכסא, כאילו היתה מִעֵץ. הוא נפחד, כפף עצמו אליה והתחיל להסתכל בה; אולם גם היא השפילה עוד יותר את ראשה. אז נתכפף עד הרצפה והביט לה בפניה ממטה למעלה, הביט וַיִּלְפֹּת: הזקנה ישיבה וצחקה – השתפכה בצחוק נמוך, בלתי-נשמע, בהתאמצה בכל כחותיה, שקולה לא יִשְׁמַע לו. פתאם נדמה לו, שדלת חדר-הִשְׁנָה נפתחה משהו ושגם שם כמו צוחקים ומתלחשים. חמת-שגעון תקפה אותו: בכל כחותיו התחיל להכות את הזקנה על ראשה, אבל עם כל מכה ומכה רבו וגדלו הצחוק וההתלחשות מחדר-הִשְׁנָה, והזקנה התגוללה פֶּלֶה מצחוק. הוא נפנה לברוח, אולם כל הביאה כבר היתה מלאה אנשים, הדלתות אל המדרגות פתוחות לרְנָחָה, ועל הסף, על השלבים ולמטה – אנשים, אנשים, ראשים צפופים, הכל מביטים, – אלא שִׁפְלָם נתחבאו וממתינים, ושותקים!... בחזהו מועקה, רגליו הושמו בסד... הוא רצה לצעוק – ויִיקֵץ.

הוא נשם בכבדות, – ומִשְׁנֵה הדבר: החלום כאלו נמשך עדין. דלת חדרו היתה פתוחה לרְנָחָה, ועל המפתן עמד אדם בלתי-ידוע לו כלל והתבונן

אליו בשים-לב.

רסקולניקוב בטרם הספיק לפקוח את עיניו לגמרי, סגרן שנית. הוא שכב, ופניו למטה, ולא נע. "ההמשך החלום הוא זה אם לא?" – חשב, ומשהו-משהו, בגנבה, הרים את שמרות עיניו לראות: האלמוני עמד על מקומו והוסיף להסתכל בו. פתאם עבר האלמוני בזהירות את המפתן, סגר בזהירות את הדלת בעדו, נגש עד השלחן, חכה רגע – ובכל העת הזאת לא גרע עין מהשוכב – ובחשאי, בלי שאון, ישב על הכסא אצל הספה; את המגבעת שלו העמיד בצדו על הרצפה, בשתי ידיו נשען על מטהו ואת סנטרו הוריד על ידיו. נראה היה, שהוא מתכוון לחכות הרבה. עד כמה שאפשר היה לראות דרך האשמורות, היה זה איש לא-צעיר לימים, ששמן, בעל זקן עבה, בהיר, כמעט לבן...

עברו כעשרה רגעים. היה עוד אור, אבל היום כבר פנה לערוב. בחדר שררה דממה גמורה. אפילו מהמדרגות לא עלה כל קול. רק איזה זבוב גדול תופף וזמזם בחלון. לאחרונה נעשה הדבר כבד מנשוא: רסקולניקוב התרומם פתאם וישב על הספה.

– נו, יגיד, מה דרוש לך?

– והרי אני ידעתי, שהוא אינו ישן כל-עקר, ואינו אלא מתחפש, – ענה האלמוני משנות ויתן קולו בצחוק שָלוּ – ירשני להתנדע אליו: ארקדי איבנוביץ' סוידריגילוב.

חלק רביעי

I

"האמנם המשך החלום הוא?" – שאל רסקולניקוב את עצמו שנית בזהירות ובחשדנות הסתכל באורח הבלתי-צפוי.

– סוידריגילוב? איזו שטות! אי-אפשר! – קרא לאחרונה בקול, מתוך תמהון.

נדמה, שהאורח לא התפלא כלל על הקריאה הזאת.

– ביאתי אליו יש לה שתי סבות. ראשית, חפצתי להתנדע אליו פנים-אל-פנים, מפני שזה מכבר שמעתי על-אודותיו הרבה דברים מענינים, שמושכים אליו את הלב; והשנית, יש לי התקוה, שהוא, ויכול היות, לא ישתמט מעזור לי בדבר אחד, הנוגע ישר לאינטרסים של אחותו אכדוטיה רומנובנה. אותי לבדי, הינו: בלי המלצה, אולי לא תניח לדרוך גם על סף ביתה, מתוך משפט קדום כנגדי, ואילו בעזרתו הוא, להפך, חושב אני...

– בטעות גמורה! – הפסיקו רסקולניקוב.

– הן הרי באו רק אתמול, ירשני לשאול?

רסקולניקוב לא ענה.

– אתמול, אני יודע. אני בעצמי הרי באתי רק לשלם. והנה מה שאמר לו בנוגע לזה, רודיון רומנוביץ'; להצדיק את עצמי אשוב למותר, אולם ירשני-נא רק להודיע: מה, באמת, פשעי וחטאתי בכל זה, זאת אומרת, בלי משפטים קדומים, אלא לאור השכל הישר?

רסקולניקוב הוסיף להתבונן אליו דומם.

– שְׁךְדפתי בביתי אחרי עלמה מקסרת-הגנה ו"העלבתי אותה בהצעות המגנות" – הלא כן? (בעצמי אני מקדים וקורא את כתב-האשמה!) – אבל הן די לו לשער, שגם אני איני אלא בשר-ודם, *et nihil humanum*. במלה אחת, שגם אני מסגל לחמוד ולאהוב (מה שנעשה לא ברצון עצמנו), די לחשוב רק רגע, בכדי שהפל יתברר באפן הכי-טבעי. כאן השאלה היא: רשע מְרשע אני, או קרבן? ומה, אם באמת קרבן? הן בהציעי לֵאבֶקֶט שלי לברוח אתי לאמריקה או לשוויציה, אפשר שהרגשתי בשעת מעשה הרגשות הכי-נכבדות וגם פללתי לבנות בנין-אשר לשנינו! ... עבד הוא השכל לחשק; ואני, אולי, גרמתי לעצמי רעה עוד יותר גדולה, יאמין לי! ...

– אבל כלל לא בזה היא נקדת-השאלה, – הפסיקהו רסקולניקוב בגעל-נפש – פשוט, הוא מאוס ונמאס, בין אם הצדק אתו ובין אם לא, ולכן אין רוצים לדעת אותו, ולכן מגרשים אותו, וילך לו! ...

סוידריגילוב נתן פתאם את קולו בצחוק רם.

– על-כל-פנים, הוא ... על-כל-פנים, אותו קשה לרמות! – אמר בצחוק הכי-גלוי – אמרתי לבוא במרמה, והנה לא, והנה הוא עמד מיד על הנקדה הכי-נכונה!

– אבל הן גם ברגע הזה הוא מוסיף להתהלך במרמה.

– ובכן מה בכך? – חזר סוידריגילוב, כשהוא מתנווד מצחוק – הן זהו מה שקוראים *bonne guerre*, הערמה הכי-כשרה! ... אבל, איך שיהיה,

הוא הפסיקני: אם כך ואם כך, ואני שונה את דברי: כל אי-נעימות לא היתה מתרחשת ובה, אלמלא המקרה בגן. מרתה פטרובנה...

– גם את זו, אומרים, שלח לעולם האמת? – הפסיק רסקולניקוב בגסות.

– והוא שמע כבר גם על זה? אמנם, איך אפשר לבלי לשמוע... נו, בנוגע לשאלתו זו לא אדע, באמת, מה להגיד לו, אף שכליותי אני לא ייסרוני כלל וכלל בנדון זה. זאת אומרת, אל-נא יחשוב, שאני אומר כך מתוך איזה חשש שהוא; לחשוש אין לי מה; בכל המעשה הובאו סדרים הכי-נכונים ומדיקים; החקירה והדרישה המדיציניית מצאה סבת המיתה הפתאמית בשבץ, שאחז אותה לרגלי רחיצתה סמוך לאכילת סעדה שלמה ושתיית בקבוק-יין כמעט שלם, ואף לא יכלה אותה דרישה וחקירה למצא אחרת... לא, אני הנה מה שחשבתי בלבי זמן-מה, ביחוד בדרך, בשבתי ברכבת: האם לא גרמתי במקצת לזה... האסון; נו, אולי, במובן הרוחני, בזה שהרגזתי, או בכיוצא בזה? אבל סוף-סוף באתי לידי מסקנה, שגם זה לא היה לחלוטין.

רסקולניקוב נתן קולו בצחוק.

– “בעלנות” מצדו לדאוג כל כך!

– מה הוא צוחק? יחשוב נא: אני לא חלקתי לה אלא שתי הכאות קטנות בשוט, אפילו סמנים לא נשארו אחריהן... בבקשה, אל יחשוב אותי לציניקן; אני הן יודע כהלכה, כמה מכער זה מצדי וכו' וכו'; אבל אני הן גם יודע בבטחה, שמרתה פטרובנה היתה כמעט שמחה על – נקרא לזה – התלהבות כעין זו. המעשיה בדבר אחותו נתרוקנה סוף-סוף מתכנה. מרתה פטרובנה נאלצה זה שלשה ימים לשבת בית: אין במה לבוא העירה, ואף כבר היתה שם לזרא לפל עם זה המכתב שלה (אזנו לקחה מענין קריאת אותו המכתב?). ופתאם נפלו עליה אותן שתי הכאות-השוט כמו מן השמים! ראשית פל, פקדה לאסור את המרכבה!... אני כבר איני מדבר על זה, שיש אצל הנשים מקרים כאלה, שהעלבון נעים ונעים להן מאד, למרות כל הקצף האמתי לכאורה. הם יִשְׁנֶם גם אצל גברים, אותם המקרים; האדם בכלל אוהב מאד להעלב (הוא הכיר בזה?); אולם הנשים ביחוד. רשאים אפילו לאמר, שזהו המזון שלהן היחיד.

שעה אחת אמר רסקולניקוב לקום וללכת, ובזה לעשות קץ למשא-ומתן. ואלם איזו סקרנות, וגם מעין איזה חשבון, עצרו בו לרגע.

– הוא אוהב להכות? – שאל מפזר.

– לא, לא ביחוד, – ענה סוידריגילוב שאנן – ועם מרתה פטרובנה כמעט שלא התקוטטתי. אנחנו חיים בשלום גמור, והיא היתה תמיד שבעת-רצון ממני. בשוט השתמשתי רק פעמים בכל שבע שנות שבתנו יחד (אם לא לחשוב עוד מקרה אחד שלישי, שאמנם הרבה פנים היו לו). בפעם הראשונה – שני חדשים אחר חתנתנו, מיד לבואנו אל הכפר; וזו הפעם השניה, האחרונה. – והוא כבר חשב, שאני איזה רשע, קטרוגרד, עריץ? קה-קה... ואגב: האם לא יזכור, רודיון רומנוביץ', איך שלפני שנים אחדות, עוד בימי חפש הדבור, הוציאו קול לפני כל עם ועדה, בכל הספרות, על אציל אחד – שכחתי את שמו! – שהלקה אשכנזית אחת בתוך רכבת-הקיטור, זוכר הוא? אז, באותה השנה, כמדמני, שקרה גם "המאורע המלכער של התקופה" (נו, והקריאה הפמבית של "לילי-מצרים" זוכר הוא? העינים, העינים השחורות! unsuccessfully than one CLR running, and issue transactions on each of these CLRs, verifying metrics are e איכם, ימי-הזהב, ימי נעורינו!). נו, ובכן, הרי דעתי לפניו: לאדון המלקה את האשכנזית איני מסכים כלל, שהרי באמת... מה יש כאן להסכים! ברם, יחד עם זה, לא אוכל לבלי להביע, שלפעמים אמנם נפגשות "אשכנזיות" מסיתות ומדיחות כאלו, שכמדמה לי, אין פרוגרסיסט אחד בעולם, שיוכל לערוב לו. – מנקדת-השקפה זו לא השקיף אז איש על הענין, בעוד שנקדה זו היא הכי-הומנית באמת, בנאמנות!

באָמרו זאת, נתן סוידריגילוב שוב את קולו בצחוק. לרסקולניקוב נתחנן, שזהו אדם, שהחליט איזה דבר בלבו בהחלטה גמורה ואיזו מטרה נסתרה לו.

– הוא, כפי הנראה, לא דבר עם איש ימים אחדים רצופים? – שאל.

– כמעט. וכי מה? תמוה לו בודאי, מה שאני אדם ידידותי ומסדר שכזה?

– לא; על שהוא יותר מדי ידידותי ומסדר.

– ולא מצאתי את עצמי נעלב מגסות שאלותיו? – מזה הוא למד? אבל... מה יש כאן להעלב? כשם ששאל, כך ענית, – הוסיף בספר נפלא של תמימות. – הן אני, חי אלהים, איני מתעניין עכשו ביחוד כמעט בשום דבר – המשיך כמו מתוך מחשבות – ביחוד עכשו אני הולך בטל לגמרי... אמנם לא יפלא, אם יחשוב, שאני מראה ידידות לשם איזו מטרה, בפרט שדבר לי אל אחותו, כמו שהודיתי בעצמי. אולם אני אגיד לו גלוי: גדול השעמום! ביחוד באלה שלשת הימים, עד כי גם עליו שמחתי... אל-נא באפו, רודיון רומנוביץ', אבל הוא בעצמו נראה לי משום-מה משנה מאד. יאמר מה שיאמר, ודבר-מה יש בו עכשו, זאת אומרת, לאו דוקא ברגע זה, אלא בכלל עכשו... נו, נו, לא אוסיף, לא אוסיף, אֵל ירעמו פניו! אני הן אינני דב מסרבל שכזה, כמו שהוא משער.

רסקולניקוב הביט עליו בפנים נזעמים.

– הוא, אפשר, אינו דב כל-עקר – אמר. – לי נדמה, שהוא אחד מבני החברה המשפחה ביותר, או, לכל-הפחות, לכשירצה, יכול הוא להיות גם בן-אדם מהגן.

– אבל הן אני אינני תלוי כלל בדעת אחרים ואיני מתעניין בזה ביחוד, – ענה סוידריגילוב בקול יבש, ואף בעין צל של גאות – ולמה אפוא אָמנע מהיות קצת מנגל, בעת שהמלוש הזה נעים מאד באקלים שלנו... וביחוד בעת שיש לזה גם נטיה טבעית – הוסיף שוב בצחוק.

– אני, בכל זאת, שמעתי, שיש לו כאן הרבה מפרים. הלא הוא מה שקוראים “אדם עם יחסים”. למה לו אפוא אני, אם לא לשם מטרת מיוחדת?

– זה נכון, שיש לי מפרים כאן, – מהר סנידריגילוב, מבלי ענות על עקר השאלה – אני כבר נפגשתי בהם; הלא זה היום השלישי שאני מתמודד; יש שאני בעצמי מכיר, וגם אותי, כמזמה, מכירים אחרים. והדבר מובן: לבוש כהוגן ונחשב ללא-עני; הן גם שחרור האכרים לא נגע בי: היערות והשדות שלי נמצאים במצב שההכנסה שלהם לא פחתה; אבל... לא אלך אליהם; לזרא היו לי מאז; זה היום השלישי שאני מתהלך ומסתיר פני... וכאן – עיר זו! יגיד נא לי, כיצד נתחברה עיר שכזו! עיר של קנצרטריסטים וכל מיני סְמִינְרִיסטים! באמת, הרבה לא ראיתי פה מקדם, לפני שנים שמונה, כשהתרוצצתי במקום הזה... עכשו רק אל האַנטומיה עיני נשואות, חי אלהים!

– איזו אַנטומיה?

– ומה שנוגע לקלבים והחברות שלכם, לרבות כל הפרוגֶס הנמצא אתכם, יהא כל זה בלעדי! – המשיך, ושוב בלי ענות על השאלה – הטוב טוב לי להיות עוד הפעם נוכל?

– והוא גם נוכל כבר היה?

– היתכן בלי זה? חבורה שלמה, הֶיְנוּ, בני מרום-עם-הארץ, לפני שנים שמונה; בלינו את יְמִינו; והכל, יודע הוא, היו אנשים יודעי-נְמוּסִים, היו בתוכם פִּיטְוִיסְטִים, קְפִיטְוִיסְטִים. בכלל, אצלנו, בחברתנו הרוסית, הֶנְמוּסִים היותר נאים הנם קנין הנופלים והיורדים – ההכיר בזה? הלא רק בכפר נתמעטו סְמִינְרִיסְטִים. ואף-על-פי-כן הושיבוני אז במאסר בעד חובות, יְנִי אחד מניזשין. כאן באה לידי מרתה פטרובנה, עמדה על המקח ופדתה אותי בעד שלשים אלף שקלי-כסף (כל החוב שלי היה שבעים אלף). באתי עמה בברית-הנשואין, והיא לקחה אותי תכף-ומיד והביאה אותי אל כפרה כמטמון כל יקר. הן היא זקנה ממני בחמש שנים. אָהָבָה אותי מאד. שבע שנים לא יצאתי מן הכפר. וישים נא לב, כל ימי חייה שמרה את הדוקומנט נגדי על שֵׁם זר, הֶיְנוּ שטר החוב על אותם שלשים האלף, באפן שאֵלוּ היה עולה בדעתי למרוד בדבר-מה – מיד השלשלת על צוארי! והיא היתה עושה כך! האהבה והשנאה אצל הנשים הרי עולות הן בקנה אחד!

– ואלמלא הדוקומנט, היה הוא עושה פליטה?

– לא אדע מה להגיד לו. הדוקומנט כמעט שלא אָסְרָנִי כלל. לא נמשכתי לשום מקום, ולנסוע לחוץ-לארץ – הציעה לפני שתי פעמים מרתה פטרובנה בעצמה, בראותה שאני משתעמם. אבל למה! בחוץ-לארץ הייתי קדם, והכל שֵׁם עורר בי אי-נעימות. לא שום דבר ביחוד, אבל הנה השחר עולה, מפרץ-גֵיאָפּוֹל, הים, מביט אתה – והיגון שורה עליך. ומה שמתעב ביותר, שדבר-מה מעורר בך יגון באמת! לא, בארץ-המולדת יותר טוב; כאן, לכלל-הפחות, אתה מאשים בכל את האחרים ומזכה את עצמך. אני, אפשר, הייתי נכון עכשו גם להתארח לאַכְסַפְדִיצִיה אל הקטב הצפוני, מפני j'ai le vin mauvais, ואף השתיה מעוררת בי גֵעַל-נפש, ומלבדה לא נשאר לי דבר. נסיתי. ומה, אומרים, פָּרַג יתעופף ביום הראשון בגן יוסוף על כדור גדול ומבקש בני-לִנְיָה בעד שכר ידוע, אמת היא?

– וכי מה, הוא היה מתארח לו?

– אני? לא... כך... – מלמל סנידריגילוב, כשקוע במחשבות באמת.

“מה אתו? הבאמת?” חשב רסקולניקוב.

– לא הדוקומנט אָסְרָנִי, – המשיך סנידריגילוב מתוך מחשבות – ברצון עצמי לא עזבתי את הכפר, והנה גם כשנה עברה כבר מעת שמרתה פטרובנה, ביום הולדתה, החזירה לי את השטר הלזה, ולא עוד אלא שהוסיפה לי סכום הגון במזמן. לה הן היה רכוש גדול. “רואה אתה, כמה אני מאמינה בך, אַרְקִי איבנוביץ” – חי נפשי, שפך אמרה. הוא אינו מאמין, שכך אמרה? והיודע הוא: הן אני נעשיתי לבעל-בית הגון באחזתי; גם בסביבה יודעים אותי לבעל-בית מצִין. קניתי גם ספרים במשק הכפר. מרתה פטרובנה הסכימה לזה לראשונה, ואחר-כך לא פסקה מחשוש, שמא אשתקע בספרים יותר מדי.

– כמֶזְמִי, שהוא מתגעגע למרתה פטרובנה לא-מעט?

– אני? אפשר. באמת, אפשר מאד. ואגב, הוא מאמין ברוחות?

– באיזה רוחות?

– במצויות! ב“איזה!”

– והוא מאמין?

– אם תמצא לאמר לא, pour vous plaire... זאת אומרת, לא לגמרי לא...

– מתגלות אליו?

סנידריגילוב נתן בו איזה מבט מְשֻׁנָה.

– מרתה פטרובנה באה לפעמים, – אמר, בעקמו את פיו לכעין בת-צחוק.

– מה פרוש: באה לפעמים?

– זה פעמים שלש. בפעם הראשונה ראיתיה ביום הקבורה, שעה אחרי הקבורה. זה היה בערב נסעי הלום. בפעם השנייה שלשם, בדרך, בעלות הבקר, בפתחנה וישקה הקטנה; ובפעם השלישית לפני שעתים, במעון שאני מתאכסן בו, בחדר. הייתי לבדי.

– בהקיץ?

– בהחלט. כל שלש הפעמים בהקיץ. באה, מדברת כרגע ויוצאת בדלת; תמיד בדלת. כמעט נשמע קול פסיעותיה.

– משום-מה אמנם חשבתי, שלו מתרחשים ודאי דברים כעין אלה! – קרא רסקולניקוב פתאם, ומיד תמה על שאמר כך, הוא היה נסער מאד.

– כ-כך? הוא חשב כך? – התפלא סוידריגילוב – האמנם? נו כלום לא אמרתי, שבינינו יש איזו נקדה משתפת, אה?

– הוא לא אמר זה מעולם! – קרא רסקולניקוב בקול קשה ובהתרגשות.

– לא אמרתי?

– לא!

– לי נדמה, שאמרתי. לפני שעה, כשנכנסתי וראיתי, שהוא שוכב בעינים סגורות ומתחפש, מיד אמרתי לעצמי: “זהו!”

– מה פרוש “זהו”? מה פנתו? – צוח רסקולניקוב.

– מה? חי נפשי, שאיני יודע מה... – מלמל סוידריגילוב בלב תמים, כמי שנסתבך בדברי-עצמו.

שתקו רגע. שניהם הביטו איש בפני רעהו במלא-עיניהם.

– כל זה הבל! – קרא רסקולניקוב בכעס. – מה אפוא היא מדברת לו בבואה?

– היא? ישוה בנפשו, על הקטנות הכי-פחותות; וטיבו של האדם מהו: הן זהו מה שמרגיזני ביותר. בפעם הראשונה באה (אני, מבין הוא, עיפתי: סדר תפלת ההשכבה, נסך המים, סעדת ההבראה – וסוף-סוף נשארתי יחידי בחדר, העליתי אש בסיגרה, שקעתי במחשבות), נכנסה בדלת: “ואתה, ארקדי איבנוביץ’, אומרת היא, שכחת מלב טרדה למתוח היום את השעון בחדר-האכל”. ואת השעון הזה, ככל שבע השנים, אמנם הייתי אני מותח בעצמי מדי שבוע בשבוע, ובמקרה של שכחה היתה תמיד מזכירה לי. ביום השני הריני נוסע כבר הלום. כעלות הבקר נכנסתי אל בית-הנתיבות – בלילה נרדמתי מעט, פלי שבור, עיני אחוזות שנה – נטלתי כוס-קפה; הנני נושא עיני – מרתה פטרובנה באה ויושבת אצלי, ובידה מערכת-קלפים: “האנחש לך לדרךך אשר אתה הולך בה, ארקדי איבנוביץ’?” והיא אָמְנִית גדולה היתה לנחש. נו, לעולם לא אסלח לי, שלא אמרתי לה הן; ברחתי, נפחדתי, ואמנם גם הפעמון צלצל. היום אני יושב אחרי ארוחה גרועה שבגרועות, שהביאו לי מבית-המזון, קבתי כבדה, – יושב, מעשן – ופתאם שוב מרתה פטרובנה נכנסת, פלה עדיה עדיים, בשמלת-משי ירקה חדשה, עם סרחה-העודף ארך מאד: “שלום, ארקדי איבנוביץ’! מה, שמלתי לפי טעמך? אניסקה לא תדע לתפור כזו” (אניסקה – תופרת בכפרנו, בת מי שהיה אפר-משעבד, למדה תפירה במוסקבה – נערה יפה). עומדת, מסתובבת לפני. אני התבוננתי לשמלה, ואחר-כך הבטתי בפניה בתשומת-לב רבה: “בעלנות היא מצדך, מרתה פטרובנה, לבוא אלי עם דברי-הבל שכאלה, להטריד עצמך!” – “אח, אָלִי, אבי, גם להטרידך קצת אסור כבר!” אז אני אומר לה, בכדי להתגרות בה מעט: “אני, מרתה פטרובנה, הולך לשא אשה” – “בידך הדבר לעשותו, ארקדי איבנוביץ’; אלא שאין זה לפי כבודך ביותר, שעוד טרם נסתם הגולל על אשתך הראשונה עמדת ונסעת לשא אשה שניה. ואָלו היית, לכל-הפחות, בוחר לך אשה הגונה, אבל הן יודעת אני, גם לך גם לה לא יהיה – רק שחוק לבריות”. עמדה ויצאה, וכמו סואנת בסרחה-העודף. שטות, אה?

– אך, אפשר, שהוא אינו אלא מפיח כזבים? – העיר רסקולניקוב.

– אני מכזב לעתים רחוקות מאד – ענה סוידריגילוב מתוך מחשבות וכאלו לא הרגיש כלל בגסות השאלה.

– ומקדם, עד עכשו לא נתגלו לו כל רוחות מעולם?

– לא, פעם אחת, רק פעם אחת, לפני שש שנים. פילקה, משרת אחד היה אצלי; אך קברוהו, ואני קראתי מתוך שכחה: “פילקה, סיגרה!” – הוא נכנס ונגש ישר לארון הסיגרות. אני יושב וחושב לי: “הוא יָקָם ביי”, מפני שסמוך מאד לפני מיתתו רָבְנוּ בְקוֹזָה. – “איך אתה מַעַז – אני אומר לו – להִקְנֵס אלי בשרוול קרוע – צא, נבל!” נפנה לאחור, יצא – ולא שב עוד. אני לא ספרתי אז למרתה פטרובנה דבר. חפצתי לסדר תפלת-הזכרה לנשמתו, אלא שנתפישתי.

– יָקָנָס לרופא.

– זה אני יודע גם בלעדיו, שחולה אני, אף שבאמת אין אני יודע במה: לדידי, ודאי שאני בריא מחמשתכם. אני כלום שאלתיו, אם מאמין הוא, שהרוחות באות ומתגלות? אני שאלתיו: אם מאמין הוא במציאותן של הרוחות בכלל?

– לא, בשום אופן לא אאמין! – צוח רסקולניקוב באיזה מין כעס מיוחד.

– הן כיצד מדברים בנדון זה כרגיל? – מלמל סוידריגילוב, כמו לפני עצמו, בהביטו לצד ובהטותו קצת את ראשו. – הם אומרים: “אתה חולה, שמע-מינה, שמה שנראה לך אינו אלא הזיה” אבל הלא אין כאן הגיון נכון. אני מסכים, שהרוחות אינן באות אלא לחולים; אבל מזה יוצא רק, שדרכן של הרוחות היא לבוא דוקא לחולים, אבל לא שאינן, שאין רוחות במציאות.

– כמובן, אין! – התעקש רסקולניקוב ברגזה.

– אין? כסבור הוא? – המשיך סוידריגילוב, בהביטו בו לאט – נו, ומה, אם נחשוב כך (יִסֵיע לִי!): הרוחות – הרי הן, כלומר, קטעים ושברים מעולמות אחרים, ראשיתם של אותם העולמות. אדם בריא, כמובן, אינו יכול לראותן, מפני שהאדם הבריא הוא בן-העולם-הזה ביותר, והרי שצריך הוא לחיות רק חיי העולם-הזה, למלאות את הארץ ולהביא סדרים בה. אולם אך קננה בו איזו מחלה, אך נפגם הסדר העולמי הנורמלי בגופו, מיד מתגלית אצלו האפשרות לחזות בעולמות אחרים, וככל אשר תגדל מחלתו, כך תגדל אפשרות-נגיעתו עם עולמות אחרים, באופן שעם מותו עובר האדם ישר לעולם אחר. אני חשבתי על כל זה מאז, מכבר. אם הוא מאמין בעולם-הבא, יכול הוא לקבל גם את האידיאה הזאת.

– אני איני מאמין בעולם-הבא, – אמר רסקולניקוב. סוידריגילוב היה שקוע במחשבותיו.

– ומה, אם שם רק שממיות וכיוצא בזה? – קרא פתאם.

“הִלָה מְטָרָף בדעתו” – חשב רסקולניקוב.

– הנה את הנצחיות או משוים לנגדנו תמיד כרעיון שלמעלה מהשגתנו, כאיזה גִדְל, גִדְל! אבל מִיָּיִן לנו הגִדְל? שמא תחת כל זה, שְׁוּוּ בנפשכם, יהיה שם רק חדר אחד קטן, מעין בית-מרחץ כפרי, פְּלוּ פִיח ועשן, ושממיות בכל הפנות שאתה פונה, והנה לך כל הנצח. יודע הוא, יש שמעין זה נראה לִי פְּתֹזוֹן.

– והאָמַנְם, האמנם אין הוא מתאר לעצמו דבר-מה פחות מר ויותר ישר מזה! – קרא רסקולניקוב בהרגשה חולנית.

– יותר ישר? מי יודע, אפשר שבאופן זה יהיה הישר הכי-גדול; ויודע הוא, אני הייתי עושה דוקא כך, – ענה סוידריגילוב בבת-צחוק, שלא נודע פרושה

איזה קר עז נשב על רסקולניקוב מזו התשובה המשנה. סוידריגילוב הרים את ראשו, נתן בו מבט חודר ויצחק פתאם בקול רם.

– לא, יתן-נא אל לבו, – צעק הוא – לפני חצי-שעה עוד לא ראינו איש את רעהו, נחשבים או לאויבים, בינינו יש ענין המחכה לפתרון; והנה או מניחים לענין שלנו ועוברים לאיזו הלכתא למשיחא! נו, האם לא צדקתי באמרי, שמחמר אחד קרצנו שנינו?

– אבקשהו אפוא! – התרגז רסקולניקוב – ירשנו לבקשהו לבאר מיד, לשם-מה כְּבַדְנִי בבקורו זה ו... ו... אני ממהר, לי אין פנאי, אני רוצה ללכת...

– בבקשה, בבקשה. אחותו, אבדוטיה רומנובנה, נִשְׂאת לאדון לוזשין, לפטר פטרוביץ'?

– אולי אפשר באיזה אופן שהוא להִמְנַע מכל שאלה על אחותי ולבלי להזכיר את שמה כלל? אני איני מבין אפילו, איך הוא מִעֵז לקרא בשמה בפני, אם באמת סוידריגילוב הוא!

– אבל הלא אני על-אודותיה באתי לדבר, ואיך אפשר לעבור על שמה בשתיקה?

טוב, ידבר, אבל בקצור!

– אני בטוח, שמה טיבו של עבר זה, האדון לוזשין, קרובי מצד אשתי, כבר הספיק הוא לדעת, אם רק ראה אותו כחצי-שעה או שמע על-אודותיו משהו דבר-אמת. הוא אינו בן-זוג מתאים לאבדוטיה רומנובנה. לדעתי, מקריבה אבדוטיה רומנובנה את עצמה בדבר הזה, בגִדְל נפשה הרב ובחֶסֶר כל חשבון, בעד... בעד משפחה. ולי נדמה מתוך כל זה ששמעתי על-אודותיו, שהוא מצדו היה מְרַצָה מאד, אֵלוּ היה השדוך הזה מתבטל, מבלי שיצא כל נֶזֶק מזה. עכשו, כשהתְּדַעְתִּי אליו פנים אל פנים, אני גם בטוח בזה.

– מצדו יש בכל זה הרבה תמימות, יסלח לי, חפצתי לאמר: חֲצֵפָה – קרא רסקולניקוב.

– זאת אומרת, הוא מתפַנֵּן לאמר בזה, שאני טורח בשבילי. אֵל יֵדָאָג, רודיון רומנוביץ', אֵלוּ הייתי דואג לטובתי, כי אז לא הייתי מדבר באופן גלוי כל-כך, הן לא טפש גמור אני. בנוגע לזה אגלה לו פלא פסיכולוגי אחד. לפני שעה, כשהמלצתי על אהבתי לאבדוטיה רומנובנה, אמרתי, שהייתי בעצמי הקרבן. נו, יָדַע אפוא, ששום אהבה אין אני מרגיש עכשו אליה, שֶׁ-שׁוּם, עד שהדבר נראה לי גם מְשֻׁנָה, משום שלפנים הן הרגש הרגשתי דבר-מה...

– מתוך בטלה וקלקול – הפסיקו רסקולניקוב.

– נכון מאד, אני איש הולך-בטל ומקלקל. ואגב, לאחותו יש כל-כך הרבה מעלות טובות, עד שגם אני לא יכלתי סוף סוף לעמוד בפני רשם ידוע. אולם כל זה הבל, כמו שאני רואה עכשו בעצמי.

– מאימתי התחיל לראות?

– להשיג את זה התחלתי עוד מכבר, אבל נוכח נוכחתי שלשם, ברגע בואי לפטרבורג. אגב, עוד במוסקבה תארתי לי בדמיוני, שנוסע אני לרכוש לי את ידה של אבדוטיה רומנובנה ולעמוד כצד לאדון לוזשין.

– יסלח לי על שאני מפסיקהו. יגדיל את חסדו אתי: אולי אפשר לקצר ולעבור ישר למטרת בקורו. אני נחפז, לי נחוץ ללכת...

– בענג הכי-גדול. באתי הלום, ובדעתי לעשות איזו... נסיעה, ולכן חפץ אני לסדר מקדם ענינים אחדים נחוצים. בני נשאר אצל הדודה; הם עשירים; ואני אינני דרוש להם. ואף – איזה אב אנכי?! לעצמי לקחתי רק זה שנתנה לי מרתה פטרובנה במתנה אשתקד. דיי. יסלח, אני עובר מיד לעצם הענין. לפני הנסיעה, שאולי תצא אל הפעל, אני רוצה לגמור את חשבונותי עם האדון לוזשין. זה אינו אומר, שיש בלבי טינה יתרה עליו, אבל הרי בגללו התגלע הריב ביני ובין מרתה פטרובנה, כשנודע לי, שיָדה באמצע השדוך הזה. אני רוצה עכשו להתראות עם אבדוטיה רומנובנה, באמצעותו הוא, ואולי במעמדו, ולהודיע לה, ראשית, שמהאדון לוזשין לא רק שלא תקבל שום טובת-הנאה, אלא גם, בלי-ספק, תשבע ממנו כעס וממרורים. ואחר-כך, אחר בקשת סליחה על העבר, על כל אלה אי-הנעימות, הייתי מבקש הרמנא ורשות להציע לה עשרת אלפים רֶבל, ובאפן הזה להקל את הפרת-הקנין עם האדון לוזשין. הַפְּךָ, שהיא בעצמה, בטוח אני, היתה רוצה בה, אלו היתה האפשרות לכך.

– אבל הוא באמת, באמת מִשְׁגֵע! – צַחַח רסקולניקוב, ותמהונו גדל מקצפו – איך הוא מְעֵז לְדַבֵּר כֵּך!

– אני אכן ידעתי, שהוא יצעק; אולם, ראשית, אף-על-פי שאיני עשיר, הנה עשרת האלפים האלה הנם לי לגמרי, לגמרי למותר. לא תקבלם אבדוטיה רומנובנה, אוציאם אני, אולי, באפן עוד יותר טפשי. זה ראשית. שנית: רגש-הישר שלי אינו סובל כאן אף במשהו; אני מציע זאת בלי כל חשבונות. האמינו או אל תאמינו, אבל סוף-סוף תדעו את האמת, גם הוא, גם אבדוטיה רומנובנה. קִטֵב הדבר הוא בזה, שהרי באמת גרמתי איזה צער ואי-נעימות לאחותו הנכבדה, ומתוך רגש חרטה גמורה הנני רוצה בכל לבי – לא לכפר את פניה, לא לשלם בעד אי-הנעימות, אלא, פשוט, לעשות לה איזו טובה קטנה, שהרי סוף-סוף לא נדרתי נדר לעשות אך רעות, אך רעות. אלו היתה בהצעתי אף חלק מליוני של בקשת תועלת, הן לא הייתי בא להציע באפן ישר שכזה; ואף לא הייתי בא עם עשרת אלפים, בעוד שלפני חמשה שבועות הצעתי לה הרבה יותר. חוץ מזה, אני, אפשר ואפשר מאד, אשא בקרוב נערה בתולה אחת, והרי שפל החשדים באיזה נסיונות מצדי כלפי אבדוטיה רומנובנה בטלים מאליהם. ובסוף דברי אגיד, שבהִנְשָׂאָה לאדון לוזשין לוקחת אבדוטיה רומנובנה אותו הכסף, ורק מצד אחר... אבל אל נא יקצוף, רודיון רומנוביץ'; יחשוב במנוחה ובמתינות.

בדברו את הדברים האלה, היה סוידריגילוב בעצמו מתון ושלו עד-מאד,

אבקשהו לגמור, – אמר רסקולניקוב. – בכל אפן, זוהי העזה גדולה.

– אף לא קטנה, שאם לא תאמר כן, יוצא, שהאדם רשאי לעשות לחברו בעולם-הזה רק רע, ואינו רשאי, להפך, לעשות אף קורטוב של טוב מפני הרשמיות המקבלה והריקה. זהו דבר, אשר אין לו שחר. הן אלו הייתי מת, למשל, ומשאיר לאחותו את הסכום הזה בצָנָאתי – האמנם גם אז לא היתה רוצה לקבל?

– אפשר מאד.

– לא, לא נכון. ואגב, לא – לא צריך, ואולם עשרת אלפים רֶבל בשעת הצורך – יש בהם חפץ. בכל אפן אבקש למסור את כל האמור לאבדוטיה רומנובנה.

– לא, לא אמסור.

– אז, רודיון רומנוביץ', אֶאֱלֵץ לבקש להִפְגֵש אתה פנים, זאת אומרת: להטריד.

– ואם אמסור, אז לא יבקש?

– לא אדע, באמת, מה להגיד. להתראות אֶתה פעם אחת הייתי רוצה מאד.

– אֵל יקוה.

– חבל. אמנם הוא אינו יודע אותי. הנה, אפשר נתקרב יותר.

– הוא חושב, שאנו נתקרב יותר?

– ומדוע לא? – אמר סוידריגילוב בבת-צחוק, קם ולקח את מגבעתו – הן אני לא נתפַנְנתי לשלול את מנוחתו כל-כך הרבה, ובלכתי הנה לא פללתי לזה ביותר, אף שצורתו, אגב-אורחא, עשתה עלי רשם גדול בבקר...

– היכן ראה אותי היום בפקר? – שאל רסקולניקוב בדאגה.

– במקרה... לי יש הרגש, שיש בו דבר-מה, המתאים לי... אבל אל ידאג, אני איני טרחני; גם לנוכחים התרועעתי, גם הנסיך סוֹיֶרְבִי, קרוב-רחוק לי ופריץ גדול, לא קצה נפשו בי, גם על הַמְדוֹנָה של רפאל ידעתי לרשום דבר-מה באלבומה של הגברת פּרִילֹקוֹבָה, גם עם מרתה פטרובנה חייתי שבע שנים בלי הפסק, גם בבית וַנְמַסְקִי במגרש-סֶנְיָה לְנָתִי לפני, גם על הכדור עם פָּרֶג, אפשר, אתעופף.

– נו, טוב. ירשני לשאלו: הוא מהרה ישים לדרך פעמיו?

– לאיזו דרך?

– נו, לאותה “נסיעה”... הן הוא אמר בעצמו.

– לנסיעה? אַה, כן!... באמת, אני דברתי לו על הנסיעה...

– נו, זוהי שאלה רחבה... ועל-כל-פנים, אלמלי ידע, על מה הוא שואל! – הוסיף ויצחק פתאם רמות וקצרות – אני, אפשר, במקום הנסיעה אשא אשה; נכבדות מְקַבֵּר בּי.

– כאן?

– כן.

– איך הספיק?

– ואולם עם אבדוטיה רומנובנה להתראות פעם אני רוצה ורוצה. אני מבקש ברצינות. נו, להתראות... אַה... כן! מה ששכחתי! ימסור, רודיון רומנוביץ", לאחותו, שבצנאטה של מרתה פטרובנה נפקדה היא בשלושת אלפים. זה ודאי. מרתה פטרובנה כתבה צנאטה שבוע לפני מותה. בעוד שנים-שלושה שבועות תוכל אבדוטיה רומנובנה לקבל את הכסף.

– הוא דובר אמת?

– אמת, ימסור, נו, עבדו המשתחווה. אני הן מתאכסן לא הרחק ממנו.

בצאתו נתקל סוידריגלוב בפתח ברזומיחין.

II

היתה כבר כמעט השעה השמינית; שניהם מהרו לבית-המלון של בקליוב, בכדי להקדים את לוזשין.

– נו, מי זה היה אצלך? – שאל רזומיחין אך יצאו החוצה.

– זה היה סוידריגלוב, אותו הפריץ, שבביתו סבלה אחותי

עלבון בעת ששמשה שם בתור אומנת לילדים. בגלל רדפו אחריה גרשה משם אחותי על-ידי אשתו מרתה פטרובנה. זו בקשה אחר-כך מחילה מדוניה, ועתה מתה פתאם. זה על-אודותיה דברו היום אצלי. לא אדע למה, אבל מפני האיש הזה אני ירא מאד. הוא בא מיד אחר קבורת אשתו. הוא מְשַׁנֵּה מאד ואיזו החלטה נסתרה בקרבנו... הוא כמו יודע דבר-מה. מפניו צריך לשמור את דוניה... זה הדבר אשר חפצתי להגיד לך, שומע אתה?

– לשמור! וכי מה הוא יכול לעשות לאבדוטיה רומנובנה? נו, תודתי לך, רודיה, שאתה מדבר אלי ככה... נדע, נדע לשמור!... היכן מְשַׁפְּנו?

– איני יודע.

– למה לא שאלת? אי, קָבֵל! אמנם, יָדַע אדע!

– אתה ראית אותו? – שאל רסקולניקוב אחרי שתיקה קצרה.

– אָהָא! כהוגן!

– כהוגן ראית אותו? – הדגיש והטעים רסקולניקוב.

– כן. זוכר אני אותו כראוי. בין אלף אכירהו. לי יש טביעת עין. שוב החרישו שניהם זמן-מה.

– המ... זה הדבר... – רטן רסקולניקוב – שהרי... יודע אתה... במחשבתי עלה... לי נדמה... שכל זה, אפשר, אינו אלא פרי דמיוני.

– על מה אתה מדבר? אני איני מבין אותך כהלכה.

– הנה בלכם אומרים, – המשיך רסקולניקוב ופיו נתעוה בבת-צחוק – שבינתי נסתתרה; לכן עלה בדעתי עכשו, שאולי אמת הדבר, ואך רוח היה בחדרי ולא איש.

– מה אתה...

– והן מי יודע! אפשר שבאמת משגע אני וכל מה שהיה בימים האלה לא היה אלא בדמיון...

– אי, רודיה! שוב באו והרגיזוך!... מה דבר הוא? למה בא? רסקולניקוב לא ענה, רזומיחין הרהר רגע.

– נו, הספּת ושמע לדין-וחשבון שלי, – התחיל. – אני הייתי אצלך, אתה ישנת. אחר-כך אכלנו ארוחת-הצהרים, אחר-כך הלכתי לפורפירי. זמיטוב כל העת אצלו. אני אמרתי להתחיל, אלא שלא יצא כלום. לא יכולתי לפנות אליהם בדברים ברורים. הם, אמנם, אינם מבינים ואינם יכולים להבין, אבל אינם מתפישים כל-עקר. הטיתי את פורפירי אל החלון והתחלתי לדבר, אלא ששוב לא יצא דבר משום-מה: הוא מביט לצדדין וגם אני מביט לצדדין. לאחרונה הגשתי אגרוף לפרצופו ואמרתי, שאפוצצו; קרובי הוא, "ובקרובי אֶקְדֵשׁ". הוא רק נתן בי עיניו. ירקתי והלכתי לי, זה הפל. נהגתי מנהג שוטה. עם זמיטוב לא דברתי דבר. אולם רואה אתה: ברדתי מעל המעלית ובחשבי על שלא נהגתי כראוי, נצנץ הרעיון במוחי: לשם מה אנו דואגים שנינו כל-כך הדבר? אמנם, אלו היתה בשבילך איזו סכנה בדבר, או מעין זה, כי אז – מובן, אבל כך – מה אֶכַּפֵּת לך! וזה לא עסקך כלל – וירק בפניהם! בבוא היום נלעג להם דַּיְנו, ואני במקומך עוד הייתי מהתל בהם ומונה אותם. הלא כמה יִפְלְמו לאחרונה! ירק; אחר-כך אפשר יהיה לחלק גם קצת מהלומות, ועכשו נמלא צחוק פינו!

– כמובן! – ענה רסקולניקוב. "אבל מה תגיד מחר?" – אמר בליבו. עד עתה לא עלה אף פעם בדעתו: "מה יאמר רזומיחין כשינדע לו?" ובבוא הרעיון הזה עליו, נשא רסקולניקוב את עיניו ויבט ברעהו בשים-לב. מה שנוגע לדין-וחשבון של רזומיחין על בקורו אצל פורפירי, לא התעניין בו עכשו אלא מעט מזעיר: מאז הרי באו במצבו חליפות ותמורות כאלה!...

במסדרון נפגשו בלוזשין; הוא בא בשמונה בדיוק וּחֶפֶשׂ את החדר, באֶפֶן שלושתם נכנסו יחדו, אלא מבלי הביט איש על רעהו ומבלי אמור שלום. הצעירים הקדימו ונכנסו, ופטר פטרוביץ', לשם הנמוס, עשה איזה הכנות מְכַנְנֹת בביאה, בשעת התפשטות פְּרָנְתוֹ. פולחריה אלקסנדרובנה יצאה כרגע לקדם את פניו על הסף. דוניה פנתה לאחיה.

פטר פטרוביץ' נכנס, ובחביבות רבה, אם כי בחשיבות-מְשֻׁנָּה, השתחוה לגבירות. אמנם סָבֵר פניו היה כאלו נתבלבל במקצת ועדין לא שבו אליו עשתונותיו. פולחריה אלקסנדרובנה, אף היא כנכלמה, מהרה מיד להושיב את אורחיה מסביב לשלחן העגל, שֶׁמֶחם רותח היה עליו. דוניה ולוזשין ישבו איש אל מול פני רעהו משני קצות השלחן. מקום רזומיחין ורסקולניקוב היה לנכח פני פולחריה אלקסנדרובנה – רזומיחין קרוב ללוזשין ורסקולניקוב סמוך לאחותו.

נשתחררה דַּמְת-רגע. פטר פטרוביץ' הוציא לאט מצלחתו מטפחת בְּטִיסְטִית, שריח תמרוקים נדף ממנה, וגרף את חטמו בסבר פנים של אדם בעל מדות תרומיות, שאף-על-פי-כן החליט בכל תֶּקֶף לדרוש פשר דבר, איך מצאו לאפשר לפגוע בכבודו. עוד בהתפשטו בְּפִיָּאָה, עלה בדעתו רעיון אחד: לבלי להסיר מעליו את פְּרָנְתוֹ, כי-אם להפוך עֶרְף ולנסוע מכאן מיד, ובזה להעניש קשה את שתי הנשים, למען יראו וייראו ולא יזידו עוד. אך לא קם בו רוח לעשות כן. נוסף על זה שנא האיש כל סתום, וכאן נדרש פְּרוֹר: אם עברו על פְּקֻדְתוֹ באֶפֶן גלוי שכזה, שמע-מינה, שיש דברים בגו, וטוב שִׁנְדַע הדבר בְּמִקְדָּם. לעונשין עוד יש שהות בעתיד. ובידו הדבר לעשותו אימתי שירצה.

– אקוה, שהדרך עברה בשלום, – פנה לפולחריה אלקסנדרובנה בטון רשמי.

– ברוך השם, פטר פטרוביץ'.

– נעים מאד, ואבדוקיה רומנובנה גם היא אינה חשה כל עיפות?

– אני צעירה וחזקה, מה לי ולעיפות? הנה לאמא היה כבד מאד – ענתה דוניה.

– מה לעשות; דרכינו הלאִמיות אֶרְכֹּת מאד. גדולה, כמו שאומרים, "רוסיה אמנו"... ואני, בכל רצוני הטוב, לא יכלתי בשום אֶפֶן למהר לקראתכן. אקוה, בכל-זאת, שהכל עבר בלי טרדות מִיְחָדוֹת?

– אי, לא, פטר פטרוביץ', לָּבְנו נפל עלינו לגמרי אתמול. –

מהרה להודיע פולחריה אלקסנדרובנה באינטונציה מִיְחָדָה – ואלמלא הקרה אלהים לפנינו את דמיטרי פרוקופיץ', כי אז, פשוט, אבדנו. הנה הוא, דמיטרי פרוקופיץ', רזומיחין – הוסיפה בהורותה עליו לפני לוזשין.

– אכן, היתה לי הנעימות... אתמול, – מלמל לוזשין, בשלחו מבט אלכסוני לרזומיחין, ואחר-זה רָעְמוּ פניו וַיֵּדָם. בכלל היה פטר פטרוביץ' מסוג אותם האנשים, שכפי הנראה הרי הם חביבים מאד בחברה, ולא עוד לאל שיש להם פרטנויות מִיְחָדוֹת על חביבות; אך במה הדברים אמורים? כשהפל על מכונו; ואולם די שיהיה משהו לא לפי רוחם, בכדי שיאבדו להם תֶּכֶף-ומיד כל אמצעיהם ויהיו דומים יותר לשֶׁקִי-קמח מאשר לקַנְגָלִים זריזים ונותנים חיים לחברה. – כל החרישו שנית: רסקולניקוב שתק בעקשנות, אבדוטיה רומנובנה לא חפצה להפריע את הדממה, לרזומיחין לא היה מה להגיד, באֶפֶן שפולחריה אלקסנדרובנה שוב התמלאה דאגה.

– מרתה פטרובנה מתה, השמע? – נסתה להשתמש בסגלה הבדוקה והמְנַסָּה.

– איזו שאלה, בודאי שמעתי. ראשון הייתי מאלה שהגיעה אליהם השמועה, ולא עוד אלא שבאתי עכשו להודיע לכן, שארקדי איבנוביץ' סִיְדֶרְגִילוב, מיד אחר קבורת אשתו, נסע לפטרבורג. כך, לכל-הפחות, נאמר בידיעות הכי-נכבדות שבאו אלי.

– לפטרבורג? הֵנָּה? – שאלה דוניה בדאגה והתחלפה במבטים עם אמה.

– כן, נכון, וכמובן לא בלי מטרות. בשים אל לב את חפזון הנסיעה ואת המצבים שקדמו לה בכלל.

– רבוננו-של-עולם! האמנם גם פה לא יתן מנוחה לדונצ'קה? – קראה פולחריה אלכסנדרובנה.

– דומה אני, שלדאוג ביותר אין מה, לא לה ולא לאבדוטיה רומנובה, כמובן, אם רק לא תחפצנה בעצמן, להִפְנֵס אתו בשום יחסים. מה שנוגע לי, הרי אני אורב לו, אני מתחקה לדעת, איפה הוא מתאכסן...

– אי, פטר פטרוביץ', הוא לא יוכל לשער בנפשו, עד כמה פזיזני בידיעה הזאת! – המשיכה פולחריה אלכסנדרובנה. – אני ראיתיו רק פעמים; הוא אים, אים! אני בטוחה שהוא סֵבב במותה של המנוחה, של מרתה פטרובנה.

– בנוגע לזה אין להחליט דבר. אני קיבלתי ידיעות מדִיקות.

אין אני חולק, שהוא, אפשר, גרם לפתאמיותו של הדבר, כלומר, בהשפעה המוסרית של העלבון; אולם במה שנוגע להתנהגותו, ובכלל וכרקטריסטיקה המוסרית של הנדון, הנני תמים-דעים עמה. – אין אני יודע, אם עשיר הוא עתה ומה הורישו לו מרתה פטרובנה; על זה יודיעו לי במהירות היותר אפשרית; אולם, מובן מאליו, שפה, בפטרבורג, גם אם יש לו איזה אמצעים כספיים, ישוב לארץ-חיייו בימים עברו ויאבדם. הוא מלא עֵבֶרוֹת כרמון ומִשְׁחַח מכל אדם מסוג זה! לי יש יסוד גדול להאמין, שמרתה פטרובנה, אשר קרה לה האסון לפני שבע שנים ללכת שבי אחר איש כזה ולפדותו מחובותיו, הצילתהו גם מרדת שחת בגלל דבר אחר. רק בהשתדלותה ובקרבנותיה נִפְא בראשיתו ענין של דיני-נפשות כנגדו, ענין של רצח אכזרי ואפשר לאמר פנטסטי, שבעדו היה יכול ויכול להִשְׁלַח לארץ גזרה. הנה האדם הזה מהו, אם רוצים אתם לדעת.

– אוי, רבוננו-של-העולם! – קראה פולחריה אלכסנדרובנה.

רסקולניקוב הקשיב רב-קשב.

– הוא דובר אמת ויש לו על זה עדות נאמנה ומדִיקה? – שאלה דוניה בקול חודר ומוכיח.

– אני מדבר רק את אשר שמעתי באזני בסוד מפי המנוחה מרתה פטרובנה. צריך להעיר, שמנקדת ההשקפה היווידית זהו ענין מְכֻסָּה בערפל. כאן גרה לפני, וכמִדְמָה גרה עד היום, אשה אחת, כִּסְלִיק שְׁמָה, בת-חויץ, מלֵנָה ברבית פעוטה ועוסקת גם בעסקים אחרים. עם כִּסְלִיק זו נמצא האדון סביריגילוב מאז ביחסים קרובים וסודיים ביותר. אצלה גרה קרובה אחת. בת אחותה, כמִדְמָה, חֲרֶשָׁה וְאֶלְמָת, כבת חמש-עשרה, ואולי ארבע-עשרה; כִּסְלִיק זו שטמה אותה בלי גבול, באה עליה בטרוניה בעד כל כזית-לחם, ואפילו מפה אותה בלי-רחם. פעם אחת נמצאה הילדה על הגג חנוקה. הוציאו משפט, שזו היתה מיתה בידי עצמה. נעשו הפרוֹצְדוֹרוֹת הרגילות, ובזה נגמר הענין, אך אחר-כך, על-כל-פנים, באה מסירה, שהתינוקת... יד סוידריגילוב היתה באמצע. אומנם כל זה לא היה ודאי, המסירה באה מצד אשכנזית אחרת, אשה זונה ופסולה לעדות; וכִּעֵקֶר לא הגיע הדבר גם לידי מסירה, הודות להשתדלותה ולמנוחה של מרתה פטרובנה, ולא יצא מגדר שמועה. אולם, מאידך גיסא, השמועה הזאת לא בשקר היה יסודה, היא, אבדוטיה רומנובה, שמעה בודאי, כשהיתה בביתם, גם את המעשה במִשְׁרַת פיליפ, שמת תחת השבט לפני שש שנים, עוד בימי שעבוד האכרים.

– אני שמעתי, להפך, שפיליפ זה נחנק בידי עצמו.

– כן, נכון, אולם הביאה אותו לידי-כך השיטה המתמידה של האדון סוידריגילוב לרדוף ולהעניש.

– זאת איני יודעת – ענתה דוניה בקול יבש – אני שמעתי רק איזו מעשיה מִשְׁנָה, שפיליפ זה היה בעל-מרה-שחורה, איזה פילוסוף ביתי, הבריות דברו שהקריאה הנפרזה בספרים העבירתהו על דעתו, ושהוא אבד את-עצמו לדעת לא מפני הכאותיו, אלא מפני לגלוגו של האדון סוידריגילוב. ואדרבה, בימי היותו שם התנהג הוא בטוב ביחס למשרתים, ואלה גם אהבו אותו אף שאמנם האשימו אותו במיתתו של פיליפ.

– רואה אני, אבדוטיה רומנובה, שהיא התחילה לנטות פתאם לזכותו, – העיר לוזשין ופיו נתעוה בכת-צחוק, דמשתמעה לתרי אפי. אמנם הוא אדם ערום ולוקח לב נשים, מה שאנו יכולים ללמוד מהמופת החותך והמעציב של מרתה פטרובנה, שמתה מיתה מִשְׁנָה שכזו. אני חפצתי רק להיות לה ולאִמָּה לעזר בעצותי, בשים אל לב, שהוא ודאי יעשה נסיונות חדשים. מה שנוגע לי, הרי אני בטוח, שהאדם הזה יעלם שוב בלי-ספק מלפנינו ויעבור לבית-הסֵהֶר. מרתה פטרובנה לא רצתה מעולם להעביר איזה דבר על שמו, בדאגה לילדיה, ואם גם השאירה לו דבר-מה, הרי זה בלי ספק לא יותר ממה שדרוש לו למחיתו, איזה דבר קל-ערך, אוירי, מה שלא יספיק אפילו לשנה אחת לאדם בעל-נטיות שכמותו.

– פטר פטרוביץ', אבקשהו, – אמרה דוניה, – נחדל מהאדון סוידריגילוב, זה משעמם אותי.

– הוא היה אצלי לפני שעה, – אמר רסקולניקוב פתאם.

אִמְרָתוֹ זו היתה האמרה הראשונה שלו בשיחה.

מצד כל המסבים נשמעו קולות-קריאה, הכל פנו אליו. אפילו פטר פטרוביץ' נתרגש.

– לפני שעה וחצי, כשישנתי, נכנס, העירוני וקרא בשם עצמו – המשיך רסקולניקוב. – הוא היה מהיר ועליו והביע תקוה גמורה, שאני אתרועע לו. אגב, הוא מבקש מאד להִפְגֵּשׁ אֶתְךָ, דוניה, ואותי ביקש להיות איש-הבינים בשעת הפגישה. לו יש הצעה אחת לפניך; מה היא, אמר לי. חויץ מזה הודיע לי בודאות, שמרתה פטרובנה, שבוע לפני מותה, הספיקה להשאיר לך, דוניה, בצנאנתה שלושת אלפים רֵבֶל ואת הכסף הזה יכולה את לקבל בקרוב.

– תודה לאל! – קראה פולחריה אלכסנדרובנה ועשתה אות-הצלב. – התפללי בעדה דוניה, התפללי!

– זה נכון – התמלט מפי לוזשין.

– נו, נו, מה הלאה? – האיצה דוניה באחיה.

– אחר-כך אמר, שהוא בעצמו אינו עשיר לכל האקזה נופלת בחלק בניו, הנמצאים אצל הדודה. ועוד, שהוא מתאכסן לא הרחק ממני, ואיפה? – איני-יודע, לא שאלתי...

– אבל מה, מה היא רוצה להציע לדונצ' קה – שאלה פולחריה אלכסנדרובנה הנפחדה. – הוא אמר לך?

– כן, אמר.

– מה אפוא?

– אחר-כך אמר. – רסקולניקוב נשתתק ונפנה לכוס-הֶטֶה שלו, פטר פטרוביץ הוציא את שעונו והביט בו.

– נחוץ לי ללכת לרגל עסק אחד, ובאפן הזה לא אפריעכם יותר, – הוסיף בהבעה של נפגע והתחיל לקום מעל כסאו.

– יִשָּׂאָר, פטר פטרוביץ', – אמרה דוניה, – הן הוא אמר לשבת אצלנו כל הערב. ואף הלא כתב בעצמו, שרוצה הוא לדון באיזה דבר עם אמא.

– כן, נכון, אבדוטיה רומנובנה, – קרא פטר פטרוביץ' בגלוי-דעת, נִישַׁב שנית על כסאו, אך את המגבעת אף-על-פי-כן לא הוציא מידו. – אני אמנם חפצתי לבוא בדברים עמה ועם אמה הנכבדה מאד, ובדברים חשובים למדי. אולם, כשם שאחיה אינו יכול למסור בפני את ההצעות של האדון סוידריגילוב, כך אין אני רוצה ואין אני יכול לדבר... בפני אחרים... על-דבר סעיפים אחדים החשובים מאד מאד. נוסף על זה... בְּקִשְׁתִּי היסודית והעקרית לא נתמלאה...

לוזשין עשה פנים מרירים ונשתתק בחשיבות.

– בקשתו, שאחי לא יהיה בשעת בקורו, לא נתמלאה רק על פי דרישתי, – אמרה דוניה. – הוא כתב, שהוא נעלב על-ידי אחי; אני חושבת, שזה צריך להתברר מיד ושאתם מְחַנְּבִים לעשות שלום, ואם רודיה העליב אותו, באמת, עליו לבקש סליחה ממנו, וגם יעשה זאת.

פטר פטרוביץ' התעורר והתנפח.

– יש עלבונות כאלה, אבדוטיה רומנובנה, שבכל רצונך הטוב אי-אפשר לשכחם. לכל דבר יש גבול, שְׁסִכְנָה היא לעבור עליו; יען שבעברך עליו פעם, אין לך חוזרין.

– אני בעֶקֶר, לא על זאת דברתי לו, פטר פטרוביץ', – הפסיקתהו דוניה בקצת קָצֶר-רוח. – יבין נא, שכל עתידנו תלוי עכשו בזה, אם יתברר וישתוה כל זה בְּמִקְדָּם האפשרי, או לא. אני אומרת ישר, בדבור ראשון, שהשקפה אחרת אינה יכולה להיות לי על זה, ואם יש לי איזה ערך שהוא בעיניו, אז, גם אם קשה לו הדבר, צריך כל הענין הזה להיות מוסר עוד היום. הנני שוֹנֶה את דברי: אם אחי אשם, אז יבקש סליחה ממנו.

– הנני מתפלא על שהיא מציגה את השאלה באפן זה, אבדוטיה רומנובנה, – התרגז לוזשין יותר ויותר – גם בהעריכי, כלומר, גם בהעריצי אותה, יכול אני באותה שעה ומאד לבלי לאהוב איש מבני-משפחתה. בהיות לי האשר לקחת את ידה, אין אני יכול באותה שעה לקחת עלי התחייבות ש...

– אי, יעזב-נא את כל הטרוניה הזאת פטר פטרוביץ', – הפסיקתהו דוניה ברגש – וישוב להיות אותו האיש הנבון והמְנַסֶּה, שבתור כזה חשבתיו תמיד ורוצה לחשוב אותו. אני נתתי לו את דברי, אני ארוסתי; יבטח אפוא בי בענין הזה ויאמין, שאני אעצור פֶּח לדון דין-אמת. מה שאני לוקחת לעצמי תפקיד של דָּן, זהו בלתי-צפוי בשביל אחי, כמו בשבילו. כשהזמנתיו היום, אחרי קבלת המכתב, לבוא בלי כל השתמטות למועד הקבוע לפגישתנו, לא הודעתיו מאומה על אשר אני חושבת לעשות. יבין נא, שאם לא יַעֲשֶׂה שלום ביניכם, אֶאֱלֶץ אני לבחור: זה או זה. כך הֶעֱמְדָה השאלה מצד שניכם. אני איני רוצה ואיני צריכה לטעות בבחירתי. בשבילו אני צריך להֶפְרֵד מאחי, בשביל אחי אני צריכה לנַתֵּק את הקשר עמו. אני רוצה ויכולה לדעת עתה בבטחה: האח הוא לי? ובנוגע לו, פטר פטרוביץ': היקרה אני לו? היש לי ערך בעיניו? היכול הוא להיות לי לאיש?

– אבדוטיה רומנובנה, – התעקש לוזשין – דבריה אומרים לי הרבה, או יותר נכון, דבריה מלבינים את פני, בשים אל לב את המצב, שבו יש לי הכבוד להֶמְצֵא ביחס אליה. מבלי לדבר כבר אף מלה אחת על המעליב והמְשֻׁנָּה שיש בזה, שהיא מעמידה אותי בשורה אחת עם... עלם גָּא, הנה בדבריה מצלצלת כבר האפשרות להפר את הברית הכרותה בינינו. היא אומרת: "או אתה או הוא", והרי שבזה בלבד היא מראה לי, מה דל ערכי בעיניה... ולזה אין אני יכול להסכים, בשים אל לב את היחסים ו... וההתחייבות אשר בין שנינו.

– היאך – התקצפה דוניה – אני מעמידה את האינטרס שלו בשורה אחת עם כל מה שהיה יקר לי בחיים עד עכשו, עם זה שהיה עד עכשו כל חיי, ופתאם הוא מוצא את עצמו נעלב על שערכו דל בעיני!

רסקולניקוב הצטחק דומם ובֶאֱרָס, רזומיחין נרעש עד היסוד; אך פטר פטרוביץ' לא קבל את המענה; להפך, הוא הלך ונעשה קנטרני ורגזני יותר ויותר, כאלו טָעַם בכל זה איזה טעם מִיָּחָד.

– האהבה לזה המיעד להיות חברה בחיים, בעלה, צריכה לעלות על האהבה לאח, – פסק בגזרה שאין להרהר אחריה – ואני בכל אופן, איני יכול לעמוד בשורה אחת עם... ואף שאמרתי קדם, שבפני אחיה אין אני רוצה ואין אני יכול לבאר כל אשר היה בדעתי טרם בואי, הנה אף-על-פי-כן נכון אני עתה לפנות לאמה הנכבדה מאד, בכדי לברר סעיף אחד יסודי ועקרי, שגרם לי עלבון מרבה. בנה, – פנה לפולחריה אלכסנדרובנה, – אתמול, במושב האדון רזודקין (או... במדמני כך? יסלח לי, שכחתי את שמו, – השתחוה בחביבות לרזודקין), העליבני בזה, שעקם את רעיוני, אשר הבעתי לה אז בשיחה פרטית, בשתית-קפה, והוא, שטוב לאדם, ביחס לחיי המשפחה, לשא בתולה עניה, שנתנסתה בקשי החיים, מאשר לשא כזו, שרגילה בתענוגים, מפני שכך יותר מועיל בשביל המוסר. והנה בנה עמד ועקם בכנה את פרוש הדברים, הגזימם עד לידי אפסורד והאשים אותי בכנות רעות, ולפי הבנתי נסמך בזה על מכתבה היא. אחשוב את עצמי למאשר, אם תוכל, פולחריה אלכסנדרובנה, להוכיח לי את ההפך, ועל-ידי כך להרגיע את רוחי במדה גדולה. תגיד לי אפוא, באיזה בטיים מסרה את דברי במכתבה לרודיון רומנוביץ'?

– איני זוכרת – נתבלבלה פולחריה אלכסנדרובנה – אני מסרתי כמו שהבנתי בעצמי. איני יודעת, כיצד מסר לו רודיה... אפשר שהוא הגזים במקצת.

– בלי השפעתה לא היה הוא מגזים.

– פטר פטרוביץ', – קראה פולחריה אלכסנדרובנה בגאון, – ראייה לדבר, שאני ודוניה לא קבלנו את דבריו במובן גרוע ביותר, יוכל לשמש זה, שאנו כאן.

– טוב דברת, אמא! – עודדה אותה דוניה.

– יוצא, שגם כאן אני האשם! – נפגע לוזשין.

– הנה, פטר פטרוביץ'. הוא מאשים את רודיון בהגזמה, והוא בעצמו כתב על-אודותיו במכתבו לא-אמת, – הוסיפה פולחריה אלכסנדרובנה, בהתעוררה.

– אני איני חושב, שיללתי לכתוב איזה לא-אמת.

– הוא כתב, – קרא רסקולניקוב בקול שנון, מבלי הפנות פניו ללוזשין – שאני נתתי אמש את הכסף לא לאלמנה, כמו שהיה באמת, אלא לכת (שעד אתמול לא ראיתיה מעולם). הוא כתב זאת, בכדי להטיל מחלקת ביני ובין קרובי, ולשם זה הוסיף מבטאים שפלים על נערה, אשר הוא אינו יודע אותה כלל. כל זה הוא – הוצאת שם רע ושפלות.

– יסלח אדוני, – ענה לוזשין, כשהוא רועד מכעס, – במכתבי לא נגעתי במדותיו ובמנהגיו אלא בכדי לקיים בקשת אמו ואחותו לכתוב להן את הרשם שהוא עשה עלי. ומה שנוגע למה שכתוב במכתבי, אדרבה, ומצא שם אפילו שורה אחת בלתי-נכונה, זאת-אומרת, יוכיח, שהוא לא אבד את הכסף בידים ושבאותה המשפחה האמללה אמנם, לא נמצאו פנים בלתי-הגונים? – ולדעתי, אין הוא, ההגון, עם כל חשיבותו, ראוי להתיר שרוך נעליה של אותה הנערה האמללה, אשר הוא מְדָה בה אבן. והרי שהוא היה מוצא אפילו לאפשר להכניסה בחברת אמו ואחותו?

– אני כבר עשיתי זאת, אם רצונו לדעת. אני הושבתיה היום במקום אחד עם אמי ודוניה.

– רודיה! צוחה פולחריה אלכסנדרובנה.

דוניה נתאדמה; רזודקין הרעים את בבותיו. לוזשין הצטחק בגאון ובלעג.

– עיניה הרואות, אבדוטיה רומנובנה, – אמר, כי אין כאן מקום לשלום. אבטח עתה, כי הענין נגמר ונתחנך כל-צרכו. ועתה אלך לי, בכדי שלא להפריע יותר את הנעימות של קרבת קרובים ושל מסירת סודות (הוא קם מכסאו ונטל את מגבעתו). ואולם, בטרם אלך, ארהיב בנפשי עז להעיר, שבימים הבאים לקראתנו אקוה להיות פטור מפגישות כאלה... כלומר, מקומפרומיסיים כאלה. ביחוד אֶחְלָה בזה את פניה, פולחריה אלכסנדרובנה הנכבדה, ובפרט שמכתבי היה שלוח אליה, ולא לאחר.

פולחריה אלכסנדרובנה הרגישה את עצמה נעלבה קצת.

– הוא פורש עלינו את כנפי ממשלתו יותר מדי, פטר פטרוביץ' – דוניה הן אמרה לו, למה לא נמלאה שאלתו: היא נתפונה לטוב. – ואף, בכלל, כתוב הוא לי כמפקד. האמנם עלינו לחשוב כל מה שיעלה ברצונו לפקדה מגבוה? ואני הנה אגיד לו, להפך, שהוא צריך להתיחס עתה אלינו בעדינות וברכות מיוחדת, מפני שאנחנו עזבנו הפל ומאמונתנו בו באנו הנה, והרי שגם בלאו-הכי אנו נמצאות כמעט ברשותו ותחת שלטונו.

– זה לא לגמרי נכון, פולחריה אלכסנדרובנה, וביחוד לעת הזאת, כשנודע לכן דבר הירשה של מרתה פטרובנה, – דבר בעתו, כמדמני, אם לשפוט על-פי הטון החדש, שהתחלתן להשתמש בו בנוגע אלי, – הוסיף בארס.

– אם לשפוט על-פי ההערה הזאת, אפשר באמת לחשוב, שהוא קוה להשתמש במצבנו הרעוע, – העירה דוניה בהתרגשות. – אבל עתה, למצער, אין לי לקוות, וביחוד איני רוצה להפריע בעד מסירת ההצעות הסודיות של אַרְקָדִי איבנוביץ' סנידְרִיגִילוב שעליהן נתן פֶחַ והרשאה לאחיה ושיש להן, כפי שאני רואה, ערך עקרי, ואולי גם נעים בשבילה.

– הוי, אלי! – צעקה פולחריה אלכסנדרובנה.

רוזמיחין התנווד על כסאו.

– וכלמה לא תכסה פניך, אחותי? – שאל רסקולניקוב.

– כלימה, רודיה, כלימה, – אמרה דוניה. פטר פטרוביץ', יצא מפה! – פנתה אליו חֲנַת מִקְרוֹן.

פטר פטרוביץ', כפי הנראה, לא צפה כלל לסוף שכזה. הוא היה בטוח ביותר בעצמו, בשלטונו ובקלסת קרבנותיו. הוא לא האמין גם למשמע אזניו. הוא קָוַר ושפתיו רעדו.

– אבדוטיה רומנובנה, אם אני אצא עתה בדלת הזאת, עם ברכת-הדרך הנוכחית, אז-תחשוב בדבר – לא אשוב עוד לעולם. תתישב בדעתה! כל היוצא מפי – קָדַשׁ.

– איזו חֲצֵפֶה! – צֹחֶה דוניה ותקפוץ ממקומה – אני איני רוצה, שישוב!

– האיך! כך, כך! – צעק לוזשין, שעד הרגע האחרון לא האמין בשום-אופן באפשרות זו ושלפיכך כאלו נשמט הקרקע מתחת רגליו – כך! אבל האם יודעת היא, אבדוטיה רומנובנה, שיש לי הרשות גם למחות?

– איזו רשות יש לו לְדַבֵּר אֶתָּה ככה! נתערבה פולחריה אלכסנדרובנה בחם – נגד מה למחות? ואיזה זְכוּיֹת?! נו, היתכן שאתן לכזה את דוניה שלי? ילך לו, יתן לנו מנוחה! אנחנו האשמים, כי הסכמנו לעשות את הבלתי-ישר, ויותר מכל אני...

– על-כל-פנים, פולחריה אלכסנדרובנה – הסתגר לוזשין, מִשְׁגַּע למראה-עיניו – אתן קשרתן אותי בדבורכן, שעכשו אינכן עומדות בו... ו... לבסוף, זה, כלומר, עלה לי בהוצאות.

תביעה זו התאימה כל-כך לתכונתו של פטר פטרוביץ', עד שרסקולניקוב, שנתחַנֵּר מקצף ומהתאמצות לעצור בו, לא הבליג על עצמו ויצחק בקול. אבל פולחריה אלכסנדרובנה יצאה מכליה:

– בהוצאות? איזה הוצאות? אולי להובלת ארגז חפצינו? אבל הלא הקונדוקטור עשה זה לו בחנם. רבנו-של-עולם, אנו קשרנו אותו! ישוב לעצמו, פטר פטרוביץ', הוא הוא אשר קשר אותנו בידינו וברגלינו, ולא אנו אותו.

– די, אמא, בבקשה, די! התחננה אבדוטיה רומנובנה – פטר פטרוביץ', יעשה לנו את החסד, ילך!

– אלך, אולם אדבר רק את דברי האחרון! – קרא מתוך אי-יכלת למשול ברוחו – אמה שכחה, כמִדְמָה, לגמרי, שאני החלטתי לקחת אותה לאשה, כלומר, אחרי דַּבַּת רבים, שנתפשטה בכל הסביבה בנוגע לַשֵּׁם כבודה, לַרְפוּטָצִיָּה שלה. בשבילה לא שמתי לב לדעת-הקהל, החזרתי לה את שמה הטוב, וכמובן, שהיתה לי הרשות לקוות מאד-מאד לתשלומים מצדה, בעד זה ולדרוש גם הכרת-טובה שלה... ורק עתה נפקחו עיני לראות! עיני הרואות, שאפשר ואפשר מאד, שנחפזתי במעשי, ששגיתי, באי שימי לב לדעת רבים...

– איזה מין בריה מִשְׁנָה! – קרא רוזמיחין, קפץ ממקומו והיה נכון להשתער עליו.

– אדם שפל ורע! – אמרה דוניה.

– אַל מלה! אל תנועה! – קרא רסקולניקוב בעצרו ברוזמיחין; אחר-כך נגש ללוזשין:

– החוצה! – אמר בלחש ובהטעמה – אַל הגה! ואם לא...

פטר פטרוביץ' הביט עליו דקים אחרים, פניו היו חֹרִים ומעֲנָתִים מקצף, ואחר-כך נפנה ויצא, ומובן, שלא לעתים קרובות ישא ילוד-אשה בלבו טינה כזו כלפי אחר, כאיבה הנוראה אשר הושתה בלב האישה הזה כלפי רסקולניקוב בלכתו מעליו. אותו ורק אותו האשים בכל אשר קרהו. ומענין הוא, שברדתו מעל המעלות חשב והאמין, שהענין עָדִין אינו אבוד לגמרי, ובמה שְׁנוּגַע לְנִשִּׁים בלבדן, "מאד מאד" עוד עלול לתקון.

III

קטב הדבר היה בזה, שעד הרגע האחרון לא פָּלַל פטר פטרוביץ' בשום-אופן לסוף כזה. הוא התעמר בקרבנותיו עד הקצה האחרון, מבלי שְׁעַר אפילו את האפשרות, ששתי הנשים העניות והמשוללות כל עזר יכולות לצאת מתחת יד שלטונו. לבטחונן זה גרמה הרבה המדה הנפרזה של הערצת-עצמו, שהיתה בפטר פטרוביץ'. הוא שמאשפתות עלה לעשר ולגְלָלָה, התרגל, עד לידי מדרגה חולנית, להתענג על עצמו, להעריך ביותר את שכלו וכשרונותיו, ולפעמים ביחידות, אפילו להתענג על קלסתר פניו בראי. אולם יותר מפל בעולם אהב והוקיר את כספו, את חילו, אשר עשו ידיו בכל מיני האמצעים: כספו הִשְׁנָה אותו עם כל מה שהיה למעלה ממנו.

בהזכירו עכשו לדוניה במרירות על זה, שהחליט לקחת אותה למרות שְׁמָה הרע, דבר פטר פטרוביץ' את דבריו בתם לבו, ואף הרגיש רגש של כעס עמֵק כלפי "כְּפִית-טובה" שכזו. ובין כה, בהשתדכו אז לדוניה, ידע כבר בכּוֹר את כל הזרות והסכלות אשר בשמועות האלה, שמרתה פטרובנה בעצמה הכחישה אותן בפני כל עם ועדה וכל בני העיר כבר חדלו מהן, בהצדיקם את דוניה בהתלהבות. ואמנם, הוא גם לא היה מכחיש

עכשו, שאַכּן ידע אז הפּל. ואף-על-פי-כן נתן ערך גדול להחלטתו אז להעלות את דוניה עד מדרגתו הוא וחשב את זה למעשה רב מצדו. ובדברו על זה עתה, הביע את רעיונו הכמוס אתו, החביב עליו, אשר לא פעם כבר התענג לזכרו, ונבצרה ממנו להבין, איך יכלו אחרים שלא להתפעל ממנו אף הם. בבואו אתמול לבקר את רסקולניקוב, היה לו בשעת כניסתו רגש של בעל-טובה, המתכונן לקצור את אשר זרע בטובתו ולהאזין לכבוד עצמו תהלות מתוקות מאד. ומובן, שעכשו, ברדתו מעל המדרגות, חשב את עצמו לנעלב במדה היותר גדושה ולאיש אשר שלמו לו רעה תחת טובה. דוניה בכלל, היתה לו, פשוט נחוצה; לותר עליה היה בשבילו דבר בלתי-אפשרי. זה רבות בשנים אשר הוא חולם בענג על נשואין, ואולם הוא הִרְבֵּה וְהִרְבֵּה את כספו – וצִפּה. הוא התמכר למחשבה אחת, שמורה עמק עמק בחֶבֶן, על נערה ישרת-דרך ועניה (דוקא עניה), שתהא צעירה מאד, יפה מאד, טובת-חן ומשכלת, רכה ומנסה ביסורים, שתהא בטלה בפניו, שתחשוב אותו כל ימי חייה לגואלה ואיש-חסדה, שתִּפְנֶע לפניו, ותעריצהו, אותו ורק אותו. כמה מחזות, כמה אִפְיוּזוֹדוֹת נעימות צִיָּר לו בדמיונו בנדון זה, המושך את הלב, בשעות המנוחה שאחרי עסקיו! והנה חלומו, חלום של שנים הרבה, כמעט שנפטר: הנוי וההשכלה של אבדוטיה רומנובנה עשו עליו רשם כביר; מצבה חשֹׁך-התקוה גרה אותו עד לקצוניות. כאן היה גם מעט יותר מאשר קוה! נתגלתה נערה גאיונה, בעלת תכונה אמיצה, מוסרית, העולה עליו בחנוכה ובהתפתחותה (הוא הרגיש זאת), וזו הנפש תהיה אסירת-תודה לו כל ימי חייה בעד מפעלו הרב, בעד מעשה גבורתו, ותבטל מפניו ביראת-הרוממות, והוא ימשול בה גְּלָה, עד לבלי-חֶק! ... הנה לפני זה, אחרי שקלא-וטריא ממשֶׁכָּה, גמר אמר להחליף את מעמדו להפנס לתוך סביבת-פעולה יותר רחבה, ויחד עם זה, לאט-לאט, לעבור גם לחברה יותר עליונה, דבר שחָזָה עליו בכלות-הנפש זה מאז ... בקצור, הוא החליט לנסות את מזלו בפטרבורג. והוא ידע, שעל-ידי נשים אפשר "מאד מאד" לרכוש הרבה. קסמי אשה יפה, מוסרית ומשכלת, יכלו מאד ליפּוֹת את דרכו, למשוך אליו את האנשים, לפאר את שמו בכבוד ... ופתאם – אבד הפּל! זה הפרוד הנוכחי, הפתאמי והמשונה, היה לו כרעם. זו היתה איזו הלצה נוראה, תפלה! הוא רק משהו התייגר, הוא לא הספיק אפילו לִדְבַר ככל אשר עם לבבו, הוא, פשוט, רק צחוק עשה לו, התרגש במקצת, והנה תוצאות רציניות שכאלו! לאחרונה, הן הוא גם אהב כבר את דוניה על-פי דרכו, הוא כבר שלט בה בדמיונו – ופתאם! ... לא! מחר, מחר צריך לתקן כל זה, להשיב הפל על מכוננו, לרפא, ובעיקר – לאבד ולהשמיד את הפרחח המקצף, שהוא הִסָּב בְּכָל. שלא-ברצונו, מתוך הרגשה חולנית, נזכר לו גם רזומיחין ... אבל מצד זה נרגע מיד. "יפה מאד, אלו היו גם את זה מעמידים אתי בשורה אחת." אולם מפני מי ירא הוא באמת? מפני סנידריגילוב ... הקצור, בדאגות לא היה מחסור ...

— לא, אני, אני, אשמה מְּכֻלָּם! – דברה דונצ'קה, בחבקה ובנשקה לאמה – כספו עָנַר את עיני, אך נשבעה אני לך, אחי, שלא שערתי, כי הוא אדם מגנה שכזה. אלו ראיתי את צורתו האמתית מקדם, לא הייתי עושה מעשה בשום אופן! אל-נא תאשימיני, אחי!

אלהים הצילנו! אלהים הצילנו! – מלמלה פולחריה אלכסנדרובנה, אבל כאלו מתוך העדר-הכרה, כאלו עוד לא נתחנן לה כל אשר קרה אתה.

פְּלֶם שמחו, וכעבור חמשה רגעים גם צחקו. רק לעתים יש שדונצ'קה היתה מחוירה ומרעימה כבותריה הזכרה את המאורע. פולחריה אלכסנדרובנה לא יכלה גם לשער, שגם היא תשמח: עוד בפקר נראה לה נתוק-הקשר עם לוזשין כסאון נורא. ברם, רזומיחין היה ברקיע השביעי. הוא לא הרהיב בנפשו עז להביע את כל משושו, אך פָּלו רעד כמו בקדחת, ויהי כאלו אבן בת חמשת-פודים נִגְלָה מעל לבו. עכשו יש לו הזכות להקדיש להן כל תְּחִיָו, לשרת לפניהן ... אך בכלל עכשו – מי יודע, מה עכשו! אמנם הוא פחד עוד יותר וגרש עוד יותר את המשך-המחשבות; הוא חרד עוד יותר מפני דמיונו. רק רסקולניקוב היה האחד, שישב על מקומו כמעט עצוב ופזור-נפש. הוא, שדרש בכל תִּקְוָה פְּטוּרִי לוזשין, כאלו התענין פחות מפל במה שקרה. דוניה אמרה בלבה, שעדין הוא קוצף עליה, ופולחריה אלכסנדרובנה שלחה אליו מבטי-פחד.

— מה אפוא אמר לך סנידריגילוב? – נגשה דוניה אליו.

— אַח, כן! כן! – קראה פולחריה אלכסנדרובנה.

רסקולניקוב הרים את ראשו.

— הוא רוצה בלי כל תרוצים לתת לך עשרת אלפים רֶבֶל, ועם זה הוא מביע רצונו לראותך פעם במעמדי.

— לראות! בשום אופן שבעולם לא! – קראה פולחריה אלכסנדרובנה – ואיך הוא מֵעַז להציע לה כסף!

אחר-כך מסר רסקולניקוב (בהרצאה יבשה לגמרי) את שיחתו עם סנידריגילוב, בהחסירו רק את הרוחות, בכדי שלא להִפְנֵס בדברים מְּתָרִים: הוא הרגיש רגש של בחילה להִפְנֵס באיזו שיחה שהיא, מלבד ההכרחית ביותר.

— מה אפוא עניתה לו? – שאלה דוניה.

— לראשונה אמרתי, שלא אמסור לך כלום. אז הודיע, שישתמש בכל האמצעים, בכדי להִפְגֵּשׁ בך, הוא הבטיח, שתשוקתו אליך לא היה בה ממש ושעתה אינו מרגיש אליך כלום ... הוא אינו רוצה, שִׁתְּנָשֵׂאֵי ללוזשין ... בכלל היו דבריו מקסרי-קשר.

— איך אתה בעצמך מבאר אותו, רודיה? איזה רשם עשה עליך?

— אודה, שכל באורים טובים אין לי. מציע עשרת אלפים – ואומר בעצמו, שאינו עשיר. מודיע, שרוצה לנסוע לאיזה מקום, וכעבור עשרה רגעים הוא שוכח, שאמר את זאת. פתאם הוא מגלה, שרוצה לשאת אשה ושגם משדכים לו כְּלָה ... מובן, שיש לו איזו מטרות, וקרוב לודאי, – קעות. ואולם שוב קשה לשער, שהוא יגש אל הענין באופן טפשי כזה. אלו היו לו כְּנֻת רעות בנוגע אליך ... אני, כמובן, השבתי את פניו בשמך בדבר הכסף – לעולם. בכלל, עשה עלי רשם משנה מאד ... אפילו ... יש איזה סמנים של מעין שגעון. אולם אפשר שטעיתי; אפשר, שכאן, פשוט, ערמומית מִיְחַדָּה במינה. מותה של מרתה פטרובנה עשה עליו רשם כמְּדָמָה ...

— תהא נשמתה צרורה בצרור החיים! – קראה פולחריה אלכסנדרובנה – עד נצח אתפלל בעדה לה! כי מה היינו עושות עכשו, דוניה, אלמלא שלשת האלפים הללו! רבוננו של העולם, כמו מן השמים נפלו עלינו! אַח, רודיה, הן הבקר לא נשארנו לנו אלא שלשה רֶבֶלִים, ואני ודונצ'קה

חשבנו רק, איפה למשכן את השעון, ובלבד שלא לקחת מפלוני, עד שיתעורר להבין מעצמו.

על דוניה עשתה הצעת סנידג'ילוב לשם מִיָּחַד, היא עדין עמדה שקועה במחשבות.

– לו יש איזו תכנית אימה! – אמרה כמעט בלחש, וכמו לעצמה, וְכֵלָה חֲרָדָה.

רסקולניקוב הכיר בזו החֲרָדָה היתרה.

– כמִדְמָה, שעוד לא פעם יהיה עלי להִפְגֵּשׁ אתו – אמר לדוניה.

– אנחנו נשמור את צעדיו! – אני אשמור את צעדיו! – קרא רזומיחין באמץ – עין לא אגרע ממנו! רודיה הִרְשָׁה לי, הוא אמר לי בעצמו לפני שעה: “שמור את אחותי”. והיא תרשה לי, אבדוטיה רומנובנה?

דוניה הצטחקה בדידות והושיטה לו את ידה, אבל הדאגה לא סרה מעל פניה. פולחריה אלכסנדרובנה הביטה עליה בפקפוק; אמנם שלשת האלפים, כנראה, הרגיעו אותה.

לא עבר רבע שעה והם כבר נכנסו כְּלֵם בשיחה הכי-חיה. אפילו רסקולניקוב, אף שלא דָּבַר, שמע שעה קלה בשים-לב. נאם רזומיחין.

– ולמה, למה לכן לנסוע מפה! – השתפך בנאום נלהב – ומה תעשינה בעירה? והעקר, שאתם כֻּלְכֶם יחד ואיש לרעהו דרושים, דרושים מאד – הבינו לרֵעִי! נו, לכל-הפחות איזה זמן... ואותי קחו לכן לידיד, לִשְׁתָּף, ומבטיח אני אתכם, שנעשה מפעל רב. שמעו, אני אבאר לכם את הפל בפרטיות, את כל הפרויקט! עוד היום בפקר, כשעוד לא אָרַע כלום, כבר רפרף הדבר במוחי... וזה הדבר: יש לי דוד (אני אציגו לפניכם: ישיש נבון ונכבד מאד!), ולדוד הזה קִפְטָל של אלף רֵבֵלִים, ובעצמו הוא מתפרנס מִפְּנִיָּה ולסכום הזה אינו זקוק. זה השנה השנית, שהוא אינו נותן לי מנוחה, שאקח ממנו את האלף בששה אחוזים. אני מבין: הוא, פשוט, רוצה לעזור לי; אולם בשנה שעברה לא נצרכת, ובשנה הזאת חכיתי רק לבואו והחלטתי לקחת. אתם תתנו אלף מהשלשה שלכם, ויהיה די לעת הראשונה, ונעשה את השתפות. מה נעשה?

כאן התחיל רזומיחין להרצות את דבר הפרויקט שלו והסביר באִרְפָּה, איך שכמעט כל המו"סים והמו"לים שלנו אינם יודעים כלום בטיב סחורתם, ולכן עסקיהם גרועים, בעוד שהוצאת-ספרים מתקנה היתה יכולה להביא תועלת וְרוּחַ. על עבודה זו חשב רזומיחין מאז, בהיותו עובד זה שנתים בשביל אחרים ויודע לא-רע שלש שפות ארופיות, למרות זה שלפני ששה ימים אמר רסקולניקוב, שידעתו בגרמנית היא "שוואך", בכדי להשיאהו לקבל חצי-התרגום ושלושה רֵבֵלִים דמי-קדימה; הוא שָׁקַר אז, ורסקולניקוב ידע, שהוא משקר.

– למה, למה אפוא לנו לְוַתֵּר על שלנו, אם בידינו נמצא אחד המכשירים היותר עִקְרִיִּים, כסף משלנו? – התלהב רזומיחין. – כמובן, צריך יהיה לעמול הרבה, אבל אנו נעמול, היא, אבדוטיה רומנובנה, אני, רודיון... יש הוצאות-ספרים, שמכניסות עתה רוּחַ הגון! וְעִקְר יסוד מפעלנו יהיה בזה, שאנו נדע מה צריך לתרגם. אנחנו גם נתרגם, גם נוציא, גם נתלמד – הפל יחד. עכשו אני יכול להביא תועלת, מפני שיש לי הנסיון. הני זה כשנתים שאני מְחַזֵּר אחרי כל המו"לים ויודע את כל נסתרותיהם: אינם כהנים-גדולים במקדש הספרות, האמינו לי! ולמה, למה לְוַתֵּר על שלנו! הנה אני בעצמי יודע ושומר בסוד שנים-שלושה חֲבוּרִים כאלה, שרק בעד הרעיון גרידא לתרגמם ולהוציאם אפשר לקבל מאה, מאה רֵבֵל בעד כל אחד, ובנוגע לאחד מהם לא אקבל גם חמש מאות בעד הרעיון. ומה אתם סוברים, אֵלוּ הייתי בא ומספר זה לאחד ממו"לינו, היה עוד מטיל ספק בדבר, בולי-עץ שכאלה! ומה שִׁינֵךְ לכל עסקי הדפוס, הנִּיָּר, המכירה – את כל זה מְסַרְו לי! כל החורים והסדקים לא נסתרו ממני. נתחיל מקטנות, נבוא לגדולות, לכל הפחות, את הדרוש להוצאותינו נִשְׁתַּפֵּר, ובכל אִפֵּן את הקרן לא נפסיד.

עיני דוניה נוצצו.

– מה שהוא אומר עתה, ישר מאד בעיני, דימיטרי פרוקופיץ' – אמרה דוניה.

– אני, כמובן, איני מכינה כלום בעינינים כאלה, – אמרה פולחריה אלכסנדרובנה – אפשר שזה טוב, ואפשר – השם יודע. איזה דבר חדש, לא נודע. מובן, שעלינו להִשָּׂאָר פה, דרוש, לכל-הפחות, לאיזה זמן... – היא נתנה את עיניה ברודיה.

– מה דעתך בזה, אחי? – שאלה דוניה.

– אני חושב, שהרעיון טוב הוא מאד – ענה. – על הוצאת-ספרים גדולה, מובן, שאין לחלום בטרם מועד, אבל חמשה-ששה ספרים אפשר להוציא ובהצלחה בלתי מוטלת בספק. אני בעצמי יודע ספר אחד, שיצלח בלי ספק. ומה שנוגע לשאלה, אם יֵדַע הוא לנהל את העסק, הרי גם זה למעלה מכל ספק: הוא מבין דבר... אגב, עוד תהא לנו שהות לדון ולהתישב בדבר...

– היידד! הריע רזומיחין, – עכשו חָפוּ, כאן יש טעון אחד, בבית הזה, טעון מִיָּחַד, אינו שִׁינֵךְ לאכסניה, עם רהיטים, במקח השוה, שלושה חדרים. שִׁכְרוּ את הדירה הזאת לעת ראשונה. את השעון אִמְשַׁפֵּן לכן מחר ואביא את הכסף, ואחר-כך יסתדר הפל. והעקר, שתוכלו לגור שלושתכם יחד, ורודיה אֶתְכֶם. לאן אתה, רודיה?

– איך, רודיה, אתה הולך כבר? – שאלה פולחריה אלכסנדרובנה באיזה רטט.

– ברגע שכזה! צעק רזומיחין.

דוניה הביטה על אחיה בתמהון חשדני. בידיה היה כובעו; הוא התכוונן ללכת.

– מה זה, שאתם כמו קוברים אותי, או נפרדים ממני לנצח – אמר באיזה קול משונה.

הוא כמו הצטחק, אלא שעל שפתיו לא היתה בת-צחוק.

– והלא מי יודע, אפשר שבאמת אנו מתראים בפעם האחרונה, – הוסיף כמו שלא במתפונן.

הוא אמר זאת בליבו, אבל האמירה התמלטה החוצה.

– אבל מה לך! – קראה האם.

– לאן אתה הולך, רודיה? שאלה דוניה בקול משונה.

– כך, – לי נחוצך מאד – ענה נבוך, כאלו פקפק במה שהוא אומר. אולם בפניו הקורים היתה איזו החלטה קשה.

– אני רציתי לאמר... בלכתי הנה... אני חפצתי לאמר לך, אמי... וגם לך, דוניה, שטוב לנו להפרד לאיזה זמן. אני מרגיש עצמי לא בטוב, אני איני יודע מנוחה... אני אבוא לאחר זמן, אבוא בעצמי, פ... כשתהא האפשרות. אני זוכר אתכן ואוהב... עזובנה אותי! עזובנה אותי לבדי! אני כך החלטתי, עוד קדם... אני החלטתי ולא אשנה... יהיה אתי מה שיהיה, אם אבד ואם לא, אני רוצה להיות לבדי. שכחנה אותי לגמרי. כך יותר טוב... אל תדרשו לי... כשיהיה צורך, אבוא בעצמי, או... אקרא לכן. אפשר, עוד הכל ישוב לתחיה... ועתה, אם אוהבות אתן אותי, שְׁעִינָה ממני... ואם לא, אשטום אתכן, אני מרגיש... שלום!

– אֵלִי! – שְׁוֹעָה פולחריה אלכסנדרובנה.

גם על האם וגם על האחות נפלה אימה רבה; על רזומיחין גם-כן.

– רודיה! רודיה! עֲשֵׂה שלום אתנו, נהיה כמקודם! – קראה האם האַמְללה.

הוא נפנה לאט אל הדלת ולאט התחיל לצאת מן החדר. דוניה הדביקה אותו.

– אחא! מה אתה עושה לאמנו! – לחשה ומבטה בְּעַר בְּחֶמָה עזה.

הוא הביט עליה בעינים כבדות.

– אין דבר, אני אבוא, אני אשתדל לבוא! – דובבו שפתיו, כאלו לא תפס בהכרתו מה ש הוא רוצה לאמר, וַיֵּצֵא מן החדר.

– אַגֹּאִיסֵט רע ומְחָסֵר כל רגש! – קראה דוניה.

– הוא מְטָרֵף בדעתו, ולא מְחָסֵר רגש! הוא מְשַׁגֵּע! האמנם אין היא רואה זאת? לה אין כל רגש, אם כך! – לחש רזומיחין על אזנה בכל תָּמוּ ולחץ את כפה בכל פָּחוּ.

– אני אבוא מיד! – קרא, בפנותו לפולחריה אלכסנדרובנה הַיְתָה למחצה, וַיֵּרֶץ מן החדר.

רסקולניקוב חָפָה לו בקצה המסדרון:

– אני ידעתי, שתצא, – אמר – שוב אליהן וְנִיְהִי עִמָּן... הִיָּה גם מחר אצלן...

ותמיד, אני... אפשר, אבוא... אם אוכל, שלום!

ומבלי תת לו את ידו, הלך מאתו.

– אבל לאן אתה? מה אתה? מה לך? האם אפשר כך?... מלמל

רזומיחין אבדו-עשתונות.

רסקולניקוב נעצר שנית.

– אחת אמרתי; לעולם על תשאלני דבר, אין לי מה להשיב לך... אֵלִי אל תבוא הנה... אותי עֲזוּב... ואותן אֵל תעזוב. אתה מבין אותי?

במסדרון היה חֶשֶׁךְ; הם עמדו אצל העששית. רגע אחת הביטו דומם איש בפני רעהו. רזומיחין זכר את הרגע הזה כל ימי חייו. מבטו הבורע והחודר של רסקולניקוב כמו הלך והתגבר, חדר לתוך נפשו, לתוך הכרתו. פתאם נרעד רזומיחין. כמו דבר-מה משונה עבר ביניהם... איזה רעיון חלף, איזה רמז; דבר-מה אִים, חֶסֶר-צורה ומובן פתאם לשניהם... רזומיחין תָּנַר כמת.

– עכשו מבין אתה?! – אמר פתאם רסקולניקוב ופניו נתעוותו. – שובה אליהן, – הוסיף פתאם, הִפְנָה ערפו וילך.

יֵלֵא עֵטִי לְתֹאֵר מֵה שְׁהִיָּה בְּאוֹתוֹ הָעֶרֶב אֲצֵל פּוֹלְחֵרִיָּה אֶלְכֶסְנֶדְרוֹבְנָה, אִיךְ שְׁחֹזֵר אֵלֶיהֶן רְזוּמִיחִין, אִיךְ שְׁהֶרְגִיעַ אוֹתוֹן, אִיךְ שְׁנִשְׁבַּע, שְׁצֵרִיךְ לְתֵת לְרוּדִיָּה מֶרְגַעָה בְּמַחְלָתוֹ, נִשְׁבַּע, שְׁרוּדִיָּה יְבוֹא בּוּדֵאִי, יְבוֹא מְדֵי יוֹם בְּיוֹמוֹ, שְׁהוּא מְרַגֵּז מֵאֵד-מֵאֵד, שְׁלֹא צֵרִיךְ לְהֶרְגִיזְהוּ יוֹתֵר; שְׁהוּא, רְזוּמִיחִין, יִשְׁמֹר אוֹתוֹ, יִשְׁיֵג לוֹ רוּפֵא טוֹב, טוֹב בְּיוֹתֵר, מוֹעֲצָה שֶׁל רוּפְאִים... בְּמֵלֶה אַחַת, מֵאוֹתוֹ הָעֶרֶב וְאֵילֶךְ הִיָּה לְהֵן רְזוּמִיחִין לְבֵן וְלֵאֵח.

IV

וּרְסֻקוֹלְנִיקוּב הֵלֶךְ יִשָּׂר אֶל הַבַּיִת שֶׁאֲצֵל הַחֲפִירָה, לְמִשְׁכְּנָה שֶׁל סוֹנִיָּה. הַבַּיִת הִיָּה בְּעַל שְׁלֹשׁ דְּיוֹטוֹת, יִשׁוֹן, מִצְבָּע יָרֵק. הוּא מִצֵּא אֶת הַשׁוֹעֵר וְקִבֵּל מִמֶּנּוּ הוּרָאוֹת בְּלִת־מִקְוֹרוֹת עַל מְקוֹם מְגוֹרֵיו שֶׁל כְּפֶרְנָאוֹמוֹב הַקְּיֵט. בְּחֶצֶר בְּפִנֵּה מִצֵּא מְבוּא לְסֵלֶם-מִדְּרָגוֹת צֵר וְאִפְּלֵ. הוּא עֹלֵה, הִגִּיעַ לְאַחֲרוֹנָה עַד הַדְּיוֹטָה הַשְּׁנִיָּה וְיִצֵּא אֶל מַעְקֵהָ, אֲשֶׁר סוֹבֵב אוֹתוֹ מִצֵּד הַחֶצֶר. וּבְעוֹד שְׁתַּעֲהַ בַּחֲשֶׁךְ וּבִפְקוּק, הֵיכֵן הוּא הִפְתַּח לְמַעוֹנוֹ שֶׁל כְּפֶרְנָאוֹמוֹב, וְהִנֵּה בְּמַרְחֵק שֶׁל שְׁלֹשָׁה צַעְדִּים מִמֶּנּוּ נִפְתַּח אִיזוֹ דֹלֵת; בְּתַנּוּעָה מְכוֹנֵתִית אַחַז בַּהּ.

— מי פה? — שאל קול- אשה נפחד.

— זה אני... אליה, — ענה רסקולניקוב ונכנס לפרוודור קטנטן. כאן, על כסא, שמקום-מושבו היה מרסק, בפמוט של פח מעקם דלק נר.

— זה הוא! אלי! — קראה סוניה בקול רפה ונשארה עומדת כהדוקה במסמרים.

— איך נכנסים אליה? לכאן?

ורסקולניקוב משתדל שלא להביט בה, מהר ונכנס לחדרה.

כעבור רגע נכנסה גם סוניה והנר בידה. היא העמידה את הפמוט והתיצבה לפני רסקולניקוב בבלבול גמור, בהתרגשות שאין למעלה ממנה. נראה היה, שבקורו הבלתי-צפוי הפחיד אותה. פתאם עלה אדם בלחייה הקורות ודמעות בעיניה... רגשות של בהילה, בושה ונעימות מלאו את לבה יחדו... רסקולניקוב סר ממנה במהירות וישב על הכסא אל השלחן. בכהרף-עין הספיק לסקור את החדר.

זה היה חדר גדול, אבל נמוך ביותר, החדר היחידי שהיו הכפרנאומובים משפירים לאחרים ושדלת נעולה היתה בין חדרם ובין החדר הזה בפתל משמאל. לנכח דלת זו, בפתל מימין, היתה עוד דלת חתומה וסתומה תמיד. מעבר לדלת זו היה כבר מעונם של אחרים, ומספר מיוחד לאותו המעון. החדר של סוניה דומה היה לארוה, צורתו היתה של רבוע בלתי-ישר, ומפני זה היה בו דבר מה משנה. הפתל עם שלושה חלונות, שיצא אל החפירה, היה כמו אלכסוני, ומפני-זה היתה קרן אחת של החדר נחצת ביותר, נתונה בעמק, באפן שלאור הנר הכהה אי-אפשר היה לראותה כראוי, ותחת זאת היתה הקרן השניה רחבה ביותר. בכל החדר הגדול הזה כמעט שלא היו כל רהיטים, בפנה מימין עמדה מטה, ואצלה, סמוך לדלת, כסא. אצל אותו הפתל, שהמטה נסמכה אליו, ממש אצל הדלת הסתומה למעון הזר, עמד שלחן-קרשים פשוט, מכסה במפה כחלה, ואל השלחן שני כסאות משזרים. מלבד זאת, בפתל שנמגד, קרוב לקרן-הזווית הנחצת, עמדה קומודה של עץ לא-גדולה, שכמו אבדה בחלל הריק. הנה כל מה שהיה בחדר זה, שהנר הצהבהב והבֵּלָה אשר על כתליו השחיר בכל הפנות; בחרף, כפי הנראה, היה פה רטב ואד-קטב. הדלת בצבצה לעין; אף למטה לא היה כל וילון.

סוניה הביטה דומם אל אורחה, שסיר את חדרה בהסתכלות כזו ובלי כל צרכמוניות והתחילה לבסוף לרעוד מתוך פחד, כאלו עמדה לפני שופטה וחותך-גורלה.

— אני באתי במאחר... יש כבר אחת-עשרה? — שאל ועדין לא הביט בה.

— יש, — מלמלה סוניה — אח. כן, יש! — נחפזה פתאם, כאלו בזה היה בשבילה המוצא היחידי — זה אתה צלצל שעונו של בעל-הבית... באזני שמעתי... יש.

— אני באתי אליה בפעם האחרונה — המשיך רסקולניקוב בפנים זועפות, אף שזו היתה לו גם הפעם הראשונה — אני, אפשר, לא אראנה עוד...

— הוא... נוסע?

— איני יודע... הפל מחר...

— ולא יהיה אצל קטרינה איבנובנה? — רעד קולה של סוניה.

— איני יודע. הפל מחר בפקר... אבל לא זה העקר: אני באתי להגיד לה דבר אחר...

הוא נשא אליה עין מלאה מחשבה וירא, שהוא יושב והיא עודנה יושבת עומדת לפניו.

— למה היא עומדת? תשב, — אמר וקולו החשאי נשתנה פתאם, נתרפך.

היא ישבה. הוא הסביר אליה פניו וכמעט בחמלה הביט עליה כרגע.

— כמה רזה היא! איזו יד! שקופה, אצבעות של מתה.

הוא נטל את כֶּפֶה. בת-צחוק רפויה הופיעה על שפתיו.

– אני הייתי כזו מֵאָז – אמרה.

– גם כשגָּרָה בבית אביה?

– כן.

– נו, מובן מאליו! – קרא בקול מְרֻסָּק וגם סבר-פניו, גם צלצול קולו נשתנו שוב פתאם. הוא העיף עוד פעם מבט מסביב.

– היא שוכרת את החדר מכפרנאומוב?

– כן.

– הם שם, מעבר לדלת?

– כן, גם להם חדר כזה.

– אחד לְכֵלֶם?

– אחד.

– אני במקומה הייתי מפחד בלילות בחדר זה, – העיר נזעם.

– בעלי-הבית טובים מאד, חביבים מאד, – ענתה סוניה, ועדין כאלו לא שב רוחה אליה – וכל הרהיטים, וכל... הפל שלהם, והם טובים מאד, ואף ילדיהם באים אלי לעתים קרובות...

– פבדי-פה?

– כן... הוא כבד-פה וגם פֶּם־ח. וגם אשתו, לא שהיא מגמגמת, אך כאלו לא הפל היא מוציאה מפיה. היא טובה, מאד. והוא מי שהיה מְשֻׁעֵבֵד... וילדים להם שְׂבֻעָה, ורק הבכור כבד-פה, והנשארים... חולים כך... אבל לא מגמגמים... והוא מהיכן יודע על-אודותם? – הוסיפה בתמהון קל.

– אביה סיפר לי הפל אז. הוא ספר לי על-אודותיה הפל... איך שהלכה בשש וחזרה בתשע... ואיך שקטרינה איבנובנה עמדה על ברכיה אצל מְשֻׁתָּה.

סוניה נתבלבלה.

– אני כאלו ראיתיו היום, – לחשה כמפקקת.

– את מי?

– את אבי. אני הלכתי ברחוב, שם, לא רחוק, בזוית, בשעה העשירית, והוא כמו הולך לפני, ממש הוא. אני כבר חפצתי להִכָּנַס לקטרינה איבנובנה...

– היא יצאה היום ועשתה טיולים?

– כן, – לחשה סוניה בקול נפסק. שוב נתפשה והשפילה עיניה.

– קטרינה איבנובנה הן כמעט שהיתה מכה אותה, בשבתה בבית אביה?

– אַח, לא, מה הוא, מה הוא אומר, לא! – הביטה בו סוניה כנבהלה.

– הרי שהיא אוהבת אותה?

– אותה? אלא מה? – קראה סוניה בצער ושלכה את ידיה פתאם בענוי –

אָה! הוא... אלו היה הוא יודע אותה! הן היא דומה ממש לתינוקת... הן בינתה כמו נסתתרה לגמרי... מיסורים, ואיזו חֶכְמָה היתה... איזו גְּדֻלַּת-נֶפֶשׁ... איזו טובת לב! הוא אינו יודע מאומה, מאומה... אַח!

סוניה דברה כל זה כמו ביאוש, נסערה ומענה וסופקת כף, לחייה הָקוּרוֹת האדימו שוב ובעיניה היה עָנוּי. נראה היה, ששאלת רסקולניקוב נגעה עד תהום נפשה, שרצונה גדול מאד להביע דבר-מה, להגיד, להגן. איזו חמלה לא-תדע-שְׂבֻעָה הסתמנה פתאם בכל שְׂרֻטוּי פניה.

– מִכָּה! מה הוא אומר! אֵלֵי, מכה! ואף אלו היתה מכה, מה-בכך! מה! הוא אינו יודע מאומה, מאומה... זוהי אָמְלֵלָה שכזו, הוי, איזו אָמְלֵלָה!

וחולה... היא צדק תבקש... היא טהורה. היא מאמינה כל-כך, שבכל צריך להיות צדק, ודורשת... ואף אם יענוה. היא את אי-הצדק לא תעשה. היא בעצמה אינה מכירה, עד כמה אי-אפשר, שהפל יהא בצדק אצל הבריות, ומתרגזת... כילד! כילד! היא צדיקה, צדיקה!

– והיא – מה יהיה עליה?

סוניה הביטה בשאלה.

– הן הם נשארו עליה ועל צוארה. אמת, גם קדם היה הכל תלוי בצוארה, ואף המנוח היה בא לקחת מידה ליינו. נו, ועכשו מה יהיה?

– איני יודעת – אמרה סוניה בעצב.

– הם ישארו שם?

– איני יודעת, בדירה ההיא הם תִּיבִים הרבה; בעלת-הבית, כפי ששמעתי, אמרה היום. שתגרשם, וקטרינה איבנובנה אומרת, שגם בעצמה לא תִּשָּׂא שם אף רגע אחד.

– למה אפוא תתראה כל-כך? על מי היא סומכת? עליה?

– אי, לא, אַל ידבר ככה... אנחנו כמו אחת. יחדו אנו תיות – נסערה סוניה ואף גם התקפצה, ממש כאלו היתה מתקפצת קִנְרִיה או צפורה אחרת קטנה.

– ומה היא יכולה לעשות? נו, איך, איך עליה לחיות? – שאלה בהתלהבות ובהתרגשות – וכמה, כמה בכתה היום! דעתה נטרפה עליה – הוא לא הכיר בזה? נטרפת; רגע היא דואגת כתינוקת לזה, שמחר יהיה הפל כחֶק-הַנְּמוֹס, פרפראות והפל... ולאחר-כך שוב מתנחמת ואליו תִּקְנֶה: אומרת שהוא עֶזְרָה ומפִּלְטָה ביום הזה, ושהיא תשיג איזה סכום בהלוואה ותשוב לעֶרְהָ, אתי, ושם תפתח פְּנִיּוֹן לנערות מִיְחֻסוֹת, ואותי תִּמְנֶה למשגיחה, וחיים חדשים לגמרי יתחילו אצלנו, חיים יפים, ומנשקת לי, מחבקת אותי, מנחמת, ואמונתה הלא כל-כך גדולה, אמונתה בהזיותיה! וכלום אפשר להכזיב תוהלתה, להתנגד לדבריה! כל היום הזה היא רוחצת, משפשת, מתקינה, את העֶרְבָה הכניסה בעצמה החדרה, בשארית פְּחָה המעט, עִיפָה ונפלה על המטה; ואנחנו הלכנו היום עוד אל השוק, היא ואני, לקנות נעלים לפוליצי'קה ולִלְנָה, מפני שנעליהן נתמעכו לגמרי, אלא שהכסף חסר לנו על-פי החשבון, הרבה חסר לנו, והיא כבר בררה נעלים קטנטנות כאלה, מפני שהוא טובת-טעם, הוא אינו יודע... ושם בחנות התפרצה בבכי, לעיני החנננים, על שחסר... אי, כמה רחמנות העיר מִרְאָה!

– נו, אחרי כל זה מובן, מה שיהיא... חיה כך, – אמר רסקולניקוב בלגלוג מר.

– ובלבו הוא כלום אין רחמנות? אין? – התנפלה עליו סוניה שוב – הן הוא, אני יודע, הוא נתן כל אשר היה לו, בטרם ראה דבר. ואֵלוֹ היה רואה עוד את הפל, הוי, אלי! וכמה, כמה פעמים הבאתיה אני לידי דמעות! עוד בשבוע שעבר! אוי, אני! שבוע לפני מותו. אכזרית הייתי! וכמה, כמה פעמים, הוי, מה מכאיב לזכור את זה עתה, כל היום!

היא גם ספקה כפיה ממרירות הִזְכָּרוֹן.

– היא – האכזרית?

– כן, אני, אני! אני באתי אז – המשיכה בבכי – והמנוח אומר לי:

“הקריאי לפני מעט, סוניה, ראשי כואב עלי... הקריאי לי... הנה...” הוא השיג איזה ספור-מעשה אצל אנדרי סמיוניץ', אצל לִבְזִיטְנִיקוֹב, שִׁכְנָנוּ, לוֹ יש ספורי-מעשיות מצחיקים כל-כך. ואני אומרת: “הגיעה שעת לציאת”, ולא רציתי להקריא, וכניסתי היתה בעקר בכדי להראות לקטרינה איבנובנה צוארון; אלישבע, התגרנית, היתה מביאה לי צוארונים וקשורי-יד, בזול, נאים, חדשים, מעשה רקמה. בעיני קטרינה איבנובנה מצא הצוארון חן: היא שמה אותו עליה, הביטה בראי – וייטב בעיניה מאד, מאד. “תני אותו לי, היא אומרת, סוניה, בבקשה”.

“בבקשה” אמרה – כל-כך גדלה תשוקתה לצוארון. וכי עם איזה בגדים תלכשהו? אבל כך: נזכרה בימים עברו, בימי אֶשְׂרָה. מתבוננת לעצמה בראי, מתענגת, ושום שמלות אין לה, שום שמלות, שום חפצים, זה רבות בשנים! ולעולם לא תִּאֲוֹת לבקש דבר-מה ממי-שהוא; גֵּאוֹנָה, תבחר לתת בעצמה לאחרים את כל הנותר לה, וכאן בְּקִשָּׁה – כל-כך מצא הצוארון חן בעיניה! ואני חסתי על הדבר, ולא נתתי לה: למה לה, קטרינה איבנובנה? – אמרתי. כך אמרתי: למה לה? כך, בכל-אֶפֶן, לא הייתי צריכה לאמר לה! היא נתנה בי עין כזו, וכל-כך פגע בה מה שלא מלאתי בקשתה, כל-כך קשה-קשה נעשה לה, ורחמנות כזו העיר מִרְאָה... ולא על שלא נתן לה הצוארון נתענתה, כי-אם על שהשבתי את פניה, אני ראייתי ונוכחתי. הוי, כמִדְּמִי, כמה הייתי רוצה להחזיר עתה, להתקין את כל המלות הקודמות... אוי, אני... אבל מה!... הן לו אחת היא!

– את אלישבע התגרנית ידעה היא?

– כן... והוא כלום ידע? – שאלה סוניה באיזו התפלאות.

– קטרינה איבנובנה חולת-שִׁפְתָּה, במדרגה עליונה; היא תמות בקרוב, –

אמר רסקולניקוב אחרי שתיקת רגע, מבלי ענות על השאלה.

– אוי, לא, לא, לא! – וסוניה אחזה מבלי-משים בשתי ידיו, כמתחננת לפניו, שיהא לא.

– אבל הלא טוב לה מותה מחייה.

– לא, לא טוב, לא טוב, כלל לא טוב! – חזרה בפחד, בבלי-דעת.

– והילדים? לאן תקח היא אז את הילדים, אם לא אליה?

– אוי, איני יודעת! – צעקה סוניה כמעט ביאוש, ותשם ידיה על ראשה.

נראה היה, שהרעיון הזה רפרף כבר לא פעם לפניו, והוא רק הרעידו שוב.

– נו, ומה, אם היא עתה, עוד בחיי קטרינה איבנובנה, תפיל למשכב

ויכניסוה לבית-החולים, מה יהיה אז? – הקשה את לבו עליה.

– אח, מה הוא, מה הוא מדבר! זה אי-אפשר! – פניה של סוניה נתעוה באימה.

– איך אי-אפשר? – המשיך רסקולניקוב בלגלוג קשה – כלום גדורה היא בפני מחלה? ואז מה יהיה אִתָּם? אל הרחוב יִשְׁלְכוּ כָּלֵם, קטרינה איבנובנה תשתעל ותפשוט יד, ואת ראשה תטיח באיזה קיר, כמו היום, והילדים יבכו... לבסוף תפיל, יובילוה לפוליציה, לבית-החולים, תמות, והילדים...

– אוי, לא!... אלהים לא יעזבם! – התפרץ לאחורונה מתוך עקת-לבה של סוניה, היא האזינה לדבריו, הביטה אליו בתחנונים ופרשה אליו כפיה בתפילה אֲלֵמַת, כאלו בו היה הפל תלוי.

רסקולניקוב קם והתחיל מתהלך בחדר. עבר רגע. סוניה עמדה, ראשה וידיה מורדים ויגונה נורא.

– ולחשוך מה ליום רע אין אפשרות? – שאל בהתיצבו פתאם לפניו.

– לא, לחשה סוניה.

– כמובן, לא! והיא כלום נסתה? – שאל כמעט בלעג.

– נסיתי.

– ולא עמדה בנסיון! נו כמובן! איזו שאלה.

ושוב התחיל מתהלך בחדר. עבר עוד רגע.

– לא בכל יום היא משתפרת?

סוניה נתבישה עוד יותר מבתחלה ואדם כסה את פניה.

– לא, לחשה בהתאמצות של ענוי.

– פוֹלְצ'קָה אף היא תעמוד בודאי בדרך זו, – אמר פתאם.

– לא! לא! אי-אפשר! לא! – צעקה סוניה, כאלו תקעו לה מאכלת בגופה – אלהים, אלהים לא יתן!...

– לְאַחֲרוֹת הַלַּא הוּא נוֹתֵן.

– לא! לא! לה יהיה אלהים למחסה! אלהים! – חזרה כמטֹפֶת.

– אך הלא אפשר, שאין כלל אלהים, – אמר רסקולניקוב בכעין שמחת-נקם, נתן קולו בצחוק ויבט אליה.

פני סוניה נשתנו פתאם נוראות; כאלו אֶקְזָתָה עֵינֵיהָ. בתוכחה-אין-אמר הביטה אליו, רצתה לאמר דבר-מה, אבל לא יכלה להביע כלום, וְתִלַּט את פניה בידיה, ותתפרץ בבכי מר-מר.

– היא אמרה, שקטרינה איבנובנה דעתה נטרפה עליה; הנה דעתה היא בעצמה נטרפת. – אמר אחרי הפסקה לא-אֲרָכָה.

עברו רגעים חמשה, הוא עֵדִין התהלך דומם פנים ואחור לא הביט אליה. לאחורונה נגש אליה; עיניו הבריקו. בשתי ידיו אחז בכתפיה והביט לה ישר בפניה הבוכים. מבטו היה יבש, בוער, חד, שפתיו רעדו מאד... פתאם נתכופף, נפל לארץ וישק את רגליה, סוניה נרתעה לאחור באימה, כמו מפני מִשְׁגָע. ואמנם היה מראהו לחלוטין כמראה מִשְׁגָע.

– מהו, מהו עושה? לפני? – דובבו שפתי, נתחורה ולבה נלחץ פתאם בכאב עז.

הוא קם מיד.

– לא לפניך כרעתי, כי-אם לפני כל יסורי-האדם, – אמר באיזה קול פראי וסר מעליה אל החלון. – שמעי, – הוסיף בשובו אליה כעברו רגע, – אני אמרתי לפני שעה לִיד אחד, שהוא אינו שוה להתיר שרוך נעליך... ושעשיתי לאחותי היום כבוד גדול, כשהושבתיה על-ידיך.

– אַח, למה אמר להם! ובפניה? – קראה סוניה בפחד – על-ידי! כבוד! והן אני אי-כבוד... אַח, למה אמר כזאת!

– לא בגלל אי-כבודך וְעוֹנֶיךָ אמרתי כזאת, כי אם בגלל יסוריך הגדולים. ושאת פושעת גדולה, זה נכון – הוסיף כמעט בהתלהבות – וגדול פשעך ביותר **שלחנם** הַמַּת ומסרת את עצמך. – האם לא נורא הוא! האם לא נורא הוא, מה שאת גרה בבצה זו, שאת מתעבת, ובאותה השעה את יודעת בעצמך (דרוש רק לפקוח עין ולראות), שלשום איש אין את עוזרת בזה ושום איש אינך מצילה משום דבר! והגידי לי סוף-סוף – קרא כמעט בחמת שגעון – איך ישפנו בכך קלון שכזה ושפלות שכזו עם רגשות אחרים, קדושים ומתנגדים לאלו? הלא טוב וישר ומשכל פי-אלף היה לך להטיל עצמך המימה וסוף לַפִּל!

– **והם? מה יהיה עליהם?** – שאלה סוניה בקול רפה, ותבט בו בעניו, אבל הצעתו כמו לא הפליאתה כלל. רסקולניקוב נתן בה עין משנה.

במבטה האחד הזה נתגלה לו הפל. הרי שרעיון זה אינו מוזר לה. אפשר, שהרבה פעמים הגתה באמת ובתמים לשים קץ לַפִּל, באפן שעתה היתה לה הצעתו לא לפלא כלל. אפילו אכזריות-דבריו לא עשתה עליה כל רשם (את פְּנֵנת תוכחתו ואת השקפתו המיוחדת על קלונה לא הבינה כהוגן, זה היה נראה לו), הוא ראה, עד כמה שסועה ופצועה היא מן הרעיון על מצבה, עד כמה נורא ונושן פצעה. מה אפוא, מה אפוא יכל היה – חשב – לעכב בה עד עתה מהוציא אל הפעל את החלטתה לשים קץ? וכאן הבין כהלכה, איזה מקום תפסו בלבה אלה היתומים הקטנים וזו קטרינה איבנובנה העלובה, המטרפה, עם שְׁחֻפְתָּה ועם הטחת ראשה בכתל.

ואף-על-פי-כן ברור היה לו, שסוניה עם תכונתה ועם אותה מדת-ההשכלה, שקבלה על-כל-פנים, אינה צריכה להשאיר כך בשום-אופן שבעולם. אף-על-פי-כן לא נפתרה לו השאלה: כיצד יכלה היא להשאיר כל-כך הרבה במצב זה, מבלי שתִּטְרֵף דעתה עליה. אם לא היה לַאֲל-ידה להטביע את עצמה? איך לא נשברה מיד, עם צעדה הראשון, בדרך הזאת? מה סֵעַר בה? הן לא קלקולה? הן החרפה הזאת, כנראה, לא נגעה בה אלא באפן מכונתי; מְקַלֶּאת-הַזְמָה לא חדר עוד אף נטף אחד ללבה; הוא ראה זאת; לא היה בה דבר נסתר ממנו...

“שלוש דרכים לפני: – חשב – להטיל עצמה המימה, להתקבל בבית-המשגעים או... לאחרונה, להעשות שטופה בזמה, עד כי יחשך שכלה ויתאבן לבה”. האפן האחרון היה היותר נורא בעיניו, ואולם הוא היה ספקן, הוא היה צעיר, חי בעולמות מְפֻשְׁטִים, זאת אומרת, אכזרי, ולפיכך לא יכל שלא להאמין, שהדרך השלישית היא היותר קרובה בשבילה.

“אבל האמנם? האמנם? – אמר בלבו – האמנם גם זו הנפש, שנשמרה עוד בטהרתה, תלך בהכרה ברורה ותִּמְשֵׁךְ לתוך שאול-תחתית נאלחה זו? האמנם כבר החל הפרוצס, ורק מפני זה עצרה כח לשאת ולסבול עד הנה, מפני שהחטא כבר אינו כל – כִּךְ נורא בעיניה? לא, לא, זה אי-אפשר! – קרא כמו סוניה לפני שעה, – מן הדרך הראשונה עכב אותה עד הנה הרעיון, שזוהי עֲבֵרָה כִּלְפֵי **אותם**... ואם דעתה לא נטרפה עליה עד עתה... אבל מי יאמר, שלא נטרפה? כלום מְיַשְׁבֶּה עליה דעתה? כלום כך מדברים כמו שהיא מדברת? כלום בת-דעת בריאה תחשוב כמו שהיא חושבת? וכי אפשר הוא לשבת על עברי פי-פחת, על פי בור נבאש, להִמְשֵׁךְ למטה, וְלִנְפֵן ביד ולשים אצבע באזן כִּלְפֵי הדובר אליה על סכנתה? מה היא? שמא היא מְצַפֶּה לנס? בלי-ספק, שהיא מצפה, האם אין כל אלה סְמִיני שגֵעוֹן?”

הוא עמד בעקשנות על רעיון זה. המוצא היה יָשָׁר בעיניו מפל. הוא התחיל לבחון אותה עוד יותר בעיניו.

– הרי שאת מתפללת הרבה לאלהים, סוניה? – שְׁאֵלָה.

סוניה החרישה; הוא עמד אצלה וחכה למענה.

– מה אני בלי אלהים? – לחשה בחפזון, באמץ, בהביטה בו כהרף-עין במבט נוצץ פתאם, ולחצה בחזקה את ידו.

“נו, זה הדבר!” – חשב.

– ומה עושה לך אלהים בעד זה? – שאל, בהוסיפו לחקור אותה.

סוניה החרישה הרבה, כְּאֵלוּ לא היה בכחה לענות דבר, חוזה הַרְפָּה התנועע כְּלוּ מהתרגשות.

– ישתוק! אַל ישאל! הוא אינו כדאי... – קראה פתאם קשות ותבט בו בקצף רב.

“זה הדבר! זה הדבר!” – חזר בפני עצמו בתכיפות.

– הפל עושה! – לחשה במהירות, ושוב השפילה עיניה.

“הנה המוצא! הנה המוצא והנה הַפְּשָׁר” – גמר אמר בנפשו, בהתבוננו אליה בסקרנות צמאה.

בהרגשה חדשה, משנה, כמעט חולנית, הסתכל באלה הפנים הקטנים, הָחֹרִים, הכחושים ובשרטוטיהם הבלתי-ישרים, באלה העינים הכחולות,

הענוות, שידעו להבריק באור כזה, ברגש תקיף כזה, בזה הגוף הקטן, שרעד עדין מקצף ותמה, וכל זה נעשה יותר ויותר תמוה בעיניו, כמעט בלתי-אפשרי, "משגעת! משגעת!" – חזר בפני עצמו.

על הקומודה היה מנח איזה ספר, מדי עברו עליה, בהתהלכו בחדר, ראה את הספר בכל פעם. עתה נטל אותו ופתחו. זה היה אנגליון בתרגום רוסי. הספר היה ישן, מעוך, בכריכה של עור.

– זה מנין? – קרא אליה בחלל החדר. היא עדין עמדה במקומה, כשלושה צעדים מן השלחן.

– הביאו לי – ענתה כמו בלי-רצון ומבלי הביט בו.

– מי הביא?

– אלישבע הביאה; בקשתיה.

"אלישבע! משנה!" – חשב. כל אשר בחדר הזה של סוניה נעשה לו יותר ויותר תמוה ונפלא מרגע לרגע. הוא העביר את הספר אל הנר והתחיל לעלעל בו.

– אי פה על-אודות אלעזר? – שאל פתאם.

סוניה הביטה בעקשנות לארץ ולא ענתה.

– איפה על תחית אלעזר? מצאי לי, סוניה.

היא הביטה עליו באלכסון.

– לא שם... ברביעי... לחשה קשות, מבלי לעשות צעד אליו.

– מצאי והקריאי לפני, – אמר, ישב, שם זרועותיו על השלחן, תמך את ראשו והעמיד עינים זועפות לצד אחד, מוכן לשמוע.

סוניה התקרבה כמפקקת אל השלחן, כבלתי-מאמינה בחפצו המשנה של רסקולניקוב. אמנם נטלה את הספר.

– האמנם לא קרא? – שאלה, בהביטה בו דרך השלחן, מתחת למצח.

קולה נעשה קשה יותר ויותר.

– זה כבר... כשלמדתי. קראי!

– ובבית-התפלה לא שמע?

– אני... לא הלכתי. ואת באה לעתים תכופות?

– לא, לחשה סוניה.

רסקולניקוב חיך.

– מבין אני... ואף לקבורת אביך לא תלכי מחר?

– אלך. גם בשבוע שעבר הייתי... להזכרת-נשמות.

– נשמת מי?

– נשמת אלישבע. בקרדם הרגוה.

עצביו נתרגזו יותר ויותר, ראשו התחיל להסתובב.

– את היית רעה לאלישבע?

– כן... היא היתה צדיקה... היא היתה באה... לעתים רחוקות... לא יכלה. אנחנו היינו קוראות... ומשוחחות. היא תקבל פני השכינה.

משנות צלצלו באזניו הדברים האלה, שנאמרו כאלו מתוך ספר, ושוב חדשה: איזה שויון סודי בינה ובין אלישבע, ושתייהן משגעות.

"כאן גם אתה תשתגע! מחלה מדבבית!" – חשב, – קראי! – קרא פתאם ברגזה.

סוניה פקפקה עדין. לבה דפק. לא הרהיבה עז בנפשה לקרא לו. כמעט בענוי הביט על "המשגעת האמללה".

– למה לו? הן הוא אינו מאמין... – אמרה בחשאי וכאלו הושם לה מחנק.

– קראי! רצוני בכך! – התעקש – הן לאלישבע היית קוראת.

סוניה פתחה את הספר ומצאה את הפרק. ידיה רעדו, קולה לא נשמע. שתי פעמים התחילה, ועדין לא בטאה המלה הראשונה.

"ויהי איש חולה ושמנו אלעזר מביית-עניה..." – קראה לאחרונה בהתאמצות, אבל פתאם באמצע הפסוק, צלצל קולה ונפסק כמיתר מתוח ביותר. נשימתה קצרה ובחזה נהיתה מועקה.

רסקולניקוב הבין במקצת, למה קשתה כל-כך הקריאה על סוניה, וככל אשר הרבה להבין כן הוסיף להתעקש, ובמין גסות ורגזה, שתקרא דוקא. הוא הבין למדי, כמה כבר היה ממנה עתה למסור לו ולגלות לפניו את **שלה**, את כל העקר שלה. הוא הבין, שאלה הרגשות היו **סוד**, סודה האמתי, ומכבר, אפשר עוד מימי נעוריה בית אביה האמללה ואמה-חורגתה המטרפה מעני, בין **הילדים הרעבים**, הקולות המגנים והתוכחות, ואולם באותה שעה נודע לו, ובברור, שאף שהוא התמוגגה מלב יגון ופחד בהתחילה לקרא, הנה יחד עם זה אימה תשוקתה היא עצמה לקרא, למרות כל היגון וכל הפחדים, ודוקא לו, שהוא ישמע, ודוקא **ענה** – ויהיה מה שיהיה!... הוא קרא את זאת במבטה, הבין מתוך התרגשותה הנלהבה!... היא הבלגה על עצמה, התגברה על המחנק בגרונה, שהפסיק את קולה בראשית הקריאה, והמשיכה בפרק י"א מהבשורה אשר ליוחנן עד הגיעה לפסוק י"ט.

"ויהודים רבים באו אל מרתה ומרים לנחמן על אחיהן. ויהי כשמוע מרתה כי ישוע בא ותצא לקראתו ומרים יושבת בבית. ותאמר מרתה אל ישוע: אדוני! לו היית פה עמנו ולא מת אחי. וגם עתה ידעתי כי בל אשר תשאל מאת האלהים כן יתן לך האלהים."

כאן הפסיקה שוב, בהרגישה בבושה, כי שנית ירעד ויפסק קולה...

"ויאמר אליה ישוע: הלא יקום אחיך. ותאמר אליו מרתה: ידעתי כי יקום ביום התקומה ביום האחרון. ויאמר אליה ישוע: **אנכי התקומה והחיים**; המאמין בי אף כי אף כי הוא מת יקום וחי; וכל חי אשר יאמין בי לא ימות לעולם; התאמיני זאת אַת? ותאמר אליו: "סוניה שאפה רוח בכאב, ואחר קראה בהטעמה ובכח, כאילו היא בעצמה הדורשת ברבים):

"הן אדוני! הן אנכי האמנתי, כי אתה הוא המשיח **בן האלהים הבא אל העולם**."

היא נפסקה רגע, מהרה ונשאה **אליו** את עיניה, אבל מיד התגברה על עצמה והוסיפה לקרא. רסקולניקוב ישב בלי-נוע ושמע; ידיו על השלחן ומבטו לצדדין. הגיעו עד פסוק ל"ב.

"ומרים באה אל המקום אשר ישוע עמד שם ותראהו ותפל לרגליו. ותאמר לו: אדוני! לו היית פה עמנו ולא מת אחי. כראות ישוע אותה בוכיה ואת היהודים בוכים עמה, וימר רוחו בקרבו ויסער לבו. ויאמר: אַן קברתם אותי? ויאמרו אליו: בא אדוננו, וראה, ויבך ישוע. ויאמרו היהודים: ראו, מה נפלאה לו אהבתו. ויש מהם אמרו: **ההוא** אשר פקח עיני העוֹר, לא יכל לעצר גם את זה ממות?

רסקולניקוב פנה אליה והביט בה בהתרגשות: כן, זה הדבר! היא כבר רעדה פלה בקדחת ממש. הוא ראה זאת מראש. היא הלכה וקרבה אל הפסוקים של הַנֶּס הכי-גדול והנפלא, ורגש של נצחון גדול תקף אותה. קולה נעשה צלול כקול המתכת; נצחון וגיל נשמעו בו וחזקו אותו. השורות רקדו ונתערבו לפניו, מפני שלעיניה באה אפלה, אולם היא ידעה בעל-פה את אשר קראה. בפסוק האחרון: "ההוא אשר פקח עיני העוֹר, לא יכל" – השפילה את קולה ובחם וברגש מסרה את הספק, התוכחה והלעג של הבלתי-מאמינים, של היהודים העוֹרים, אשר מיד, בעוד רגע, יפלו כמכי-רעם, יכבו ויאמינו... ואף **הוא, הוא** – אף הוא העוֹר והבלתי-מאמין, ישמע כרגע ויאמין, כן, כן, כרגע, עתה – כך קזתה וקעדה מצפית-ששון.

"וישוע במר-נפשו בא אל הקבר והוא מערה ואבן שומה על פיה. ויאמר ישוע: גלו את האבן. ותאמר אליו מרתה אחות המת: אדוני! הנה הוא נבאש, כי זה לו ימים **ארבעה**."

היא הטעימה והדגישה את המלה "ארבעה".

"ויאמר אליה ישוע: הלא אמרתי לך, אם תאמיני, אז תראי את כבוד האלהים. ויגלו את האבן, וישוע נשא את עיניו למרום, ויאמר: אודך אבי כי עניתני. ואני ידעתי כי מדי אדבר אתה תענה. אפס בעבור העם העומד עלי דברתי כן, לבעבור יאמינו כי אתה שלחנתי. ככלותו לדבר כן ויקרא בקול גדול: אלעזר, עורה וצאה! **ויצא המת**," (קראה בקול ובששון-נצחון, ורעד עובר בכל יצורי גוה, כאילו היא רואה זאת עין-בעין).

"וידין ורגליו אסורות. בתכריכים ופניו קשורים במטפחת. ויאמר ישוע אליהם: תתירוהו ותנו לו ללכת. ו**רבים מן היהודים אשר באו אל מרים, בראותם את אשר עשה ויאמינו בו**."

יותר לא קראה ולא יכלה לקרא; סגרה את הספר וקמה בחפזון מעל הכסא.

– כל זה על תחית אלעזר – לחשה בקול מרסק וקשה ועמדה בלי תנועה, לאחר שסרה מעליו, כאילו לא העזה והתבישה לשאת אליו עין. רעידתה הקדחתנית עוד לא חדלה, שריד-הַנֶּר הלך זה כבר הלוך וכבה בפְּמוֹט המעקל, בהאירו באור כהה בזה החדר הדל את הרוצח והזונה, שנפגשו יחד בקריאת הספר הנצחי. עברו כחמשה רגעים או יותר.

– אני באתי לדבר אתך על ענין אחר – אמר פתאם רסקולניקוב בקול רם ובפנים נזעמים, קם ונגש לסוניה. זו נשאה אליו את עיניה דומם. מבטו היה קשה ביחוד והפיק איזה החלטה פראית.

– אני עזבתי היום את אמי ואחותי – אמר – לא אוסיף לבוא אליהן. אני נתקתי כל קשר בינינו.

– למה? – קראה סוניה, מפת-תמהון, הפגישה בצהרים עם אמו ואחותו השאירה עליה רשם בלתי-מצוי, אף כי לא ברור לה לעצמה. הידיעה על הפרידה הטילה עליה אימה.

– עכשו אין לי אלא את, – הוסיף – נלכה יחדו... אני באתי אליך, שנינו ארורים, ושנינו נלך יחדו!

עיניו נוצצו. “כחסר-דעה!” – חשבה סוניה מצדה.

– לאן? – שאלה באימה, ושלא בכונה נרתעה לאחורה.

– מנין לי לדעת? יודע אני רק, שזרכנו אחת היא, זה יודע אני ברור – ותו לא. מטרה אחת לשנינו!

היא הביטה בו ולא הבינה דבר. היא רק הבינה, שהוא אמלל עד אין-קץ.

– איש מהם לא יבין דבר, אם תדברי אליהם – המשיך – ואני הבנתי, את דרושה לי, ולכן באתי אליך.

– איני מבינה... לחשה סוניה.

– אחר-כך תביני. כלום לא אותו מעשה עשית גם את? גם את עברת...!

יכלת לעבור. את אבדת לדעת את... עצמך, את חייך את – אחת היא! יכלת לחיות חיי רוח ושכל, וחייך יקלו בסניה... אולם כבד ממך לבדך לשאתו, ואם תשארי לבדך, תשתגע כמוני. את כבר כמשגעת; הרי שעלינו ללכת יחדו, בדרך אחת! נלכה!

– למה? למה הוא מדבר כל זה! – אמרה סוניה, נסערה מדבריו.

– למה? מפני שכך אי-אפשר להשאיר! הן צריך סוף-סוף לשפוט ישר, ברצינות, ולא לבכות כילדים ולצעוק, שאלוהים לא יעזוב! נו, מה יהיה, אם באמת יובילוך מחר לבית-החולים? ואותה אשה הלא מטרפה ושחפה, תמות בקרוב, והילדים? האם פוליצ'קה לא תאבד? האם לא ראית בפנות הרחובות ילדות, שאמותיהן שולחות אותן לבקש נדבה? לי נודע לא-פעם, היכן גרות אותן האמות. שם אי-אפשר לילדות להשאיר ילדות. שם בו-שבע הוא גנב ושטוף בזמה. ואת הילדים הלא ציוה גואלנו לכבד ולאהוב, כי הם עתידה של האנושיות...!

– מה לעשות אפוא, מה לעשות! – בכתה סוניה בכי היסטרי וספקה כף.

– מה לעשות לישבר מה שצריך לישבר; ואת היסורים לקבל! מה? אינך מבינה? אחר-כך תביני... חפש ושלטון, בעקר, שלטון! על כל הרמש הרומש ועל כל קן-הנמלים!... הנה המטרה! זכרי זאת! זוהי צנאתי! אפשר, שאני מדבר אתך בפעם האחרונה. אם לא אבוא אליך מחר, תשמעי בעצמך על הפל. ואז זכרי דברי אלה. ובזמן מן הזמנים, אחר-כך, כעבור ימים ושנים, אפשר תביני את פרושם. ואם אבוא מחר, אגיד לך, מי הרג את אלישבע. שלום!

סוניה נרעדה בלה מפחד.

– וכי יודע הוא, מי הרג? – שאלה, אחוזת-פלצות, בהביטה בו פראות.

– יודע ואגיד... לך, לך בלבד. בחרתי בך. אני לא סליחה אבוא לבקש, כי-

אם אגיד פשוט. אני בחרתי בך מאז להגיד לך את זאת. עוד אז, כשדבר אביך על-אודותיך, ואלישבע עוד היתה חיה קגית בזה. שלום! יד אל תתני לי, מחר!

הוא יצא. סוניה הביטה עליו כמו על משגע; אולם היא בעצמה היתה כמטרפת וחשה זאת. ראשה הסתובב. “אלי! כיצד יודע הוא, מי הרג את אלישבע? מה פרוש הדברים האלה? כמה זה נורא!” ואולם יחד עם זה לא בא הרעיון ללבה. בשום-אופן! בשום-אופן!... “הוי, ודאי שהוא אמלל מאד!... הוא עזב את אמו ואחותו. למה? מה היה? ואל מה הוא מתכוונן? מה זה דבר לה? הוא נשק את רגלה ואמר... אמר (כן, מפרש אמר), שבלעדיה אין הוא יכול לחיות... רבנו-של-העולם!”

בקדחת ובהזיות עבר הלילה הזה על סוניה. יש שקפצה ממשכבה, בכתה. ספקה כפיה, ויש שנפלה שוב לתוך תרדמת-קדחת וראתה בחלומה את פוליצ'קה, קטרינה איבנובנה, אלישבע, קריאת האנגליון ואתו... הוא עם פניו הקורים ועיניו הבערות... הוא מנשק את רגלה, בוכה... הוי, רבנו-של-העולם!

מעבר לדלת מימין, מעבר לאותה דלת סתומה, שהבדילה בין חדרה של סוניה ובין מעונה של גרטרודה קרלובנה קסליך, היה חדר-בנינים, שהיה ריק זה מכבר, שןך לדירתה של הגברת קסליך ועומד לשכירה, כפי שהכריזו המודעות בשער ובשמשות החלונות היוצאים אל החפירה. סוניה נתרגלה מאז לחשוב את החדר הזה לריק, אשר רגל אדם לא תדרוך בו. ואולם בכל העת הזאת, מעבר לדלת, בחדר הריק, עמד האדון

סנידריגילוב, מתחבא ומקשיב לשיחה. אחרי צאת רסקולניקוב, עמד הקשיב רגע, הרק, יצא על בהונות רגליו אל החדר השני, אל חדרו, לקח משם כסא וקָרַש אותו לכאן והעמידו סמוך לדלת, המובילה לחדרה של סוניה. השיחה נראתה בעיניו מענינת וחשובה מאד, ומאד-מאד מצאה חן בעיניו – כל-כך מצאה חן, עד שהכניס את הכסא, בכדי שלמִיָּם יבואו, ואפילו מחר, למשל, להנצל מאי-הנעימות לעמוד שעה שלמה על רגליו, אלא להסתדר באפן היותר מְנַעֵם, בכדי לְהִנּוּת הנאה שלמה וגמורה בכל המובנים.

V

ביום השני בפקר, באחת-עשרה שעות בדיוק, כשבא רסקולניקוב לבית-הפקידות, למחלקת חוקרי-הדין, ובקש להודיע על-דבר בואו לפורפירי פטרוביץ', נתפלא על שכל-כך הרבה זמן לא נתקבל לראיון: עשרה רגעים, לכל-הפחות, עברו עד אשר קראו לו. ולפי חשבוננו צריכים היו, כמִדְמָה, להתגולל ולהתנפל עליו ברגע הראשון לבואו. הוא עמד בפּיָאָה, ועל פניו הלכו ועברו אנשים, שכפי הנראה לא היה להם כל ענין אליו. בחדר השני ישבו כתבים אחדים וכתבו, וגלוי היה, שאיש מהם לא ידע, מי הוא ומה הוא רסקולניקוב. במבט נפחד וחשדני ארב מסביבו, אם אין איזה מבט סודי שלוח אליו, אם לא הֶעֱמַד עליו איזה שוטר שהוא? אולם דבר לא היה מכל זה: הוא לא ראה לפניו אלא פנים רשמיים, מלאים דאגה פעוטה. הפנים נתחלפו, ואיש לא שם אליו לב: הרשות והאפשרות היו בידו ללכת מפה לארבע כנפות הארץ. ויותר ויותר נקבע בלבו הרעיון, שאלמלי היה האלמוני מדאומול, האיש הפלאי, הרוח מתחת לאדמה, יודע ורואה הפל באמת – כלום היו מניחים לו, לרסקולניקוב, לעמוד עכשו במנוחה שכזו ולהמתין? וכלום היו מחכים לו פה עד אחת-עשרה, עד שיתישב בדעתו לבוא בעצמו? היוצא מזה, שאותו בן-אדם או שלא מסר עֲדִין כלום, או... שגם הוא, פשוט, אינו יודע כלום ובעיני עצמו לא ראה כלום (ואמנם, איך יכול היה לראות?), וכל מה שקרה לו, לרסקולניקוב, אתמול שוב אינו אל חזון-תעתועים, שקבל צורה מְגֻזְמָה על-ידי דמיונו המְרַגֵּז והחולה. ההשערה הזאת התחילה עוד אתמול, אפילו בשעות היאוש והדאגות היותר תקיפות, להתחזק בו. עכשו, כשפל זה עבר מחדש במוחו, והוא התכוון לקרב חדש, הרגיש פתאם רעד בעצמותיו, – וחמתו בערה בו לרעיון, שהוא רועד מפני פורפירי פטרוביץ' המתעב. היותר נורא בשבילו היה להֶפְגֵּשׁ שוב בזה האיש; הוא אָיֵב אותו בלי-שְׁעוֹר, בלו-קֶץ, ואף נתְנָרָא פן תהא איבתו זאת לפוקה לו ולמכשול. חמתו היתה כל-כך חזקה, עד שמפניה עבר הרעד; הוא התכוון להֶפְגֵּס בסבר פנים קרים ומְעִזִים ולהיות שתקני עד האפשרות האחרונה, להסתכל ולהקשיב ולנְצַח, למצער, הפעם, באיזה אפן שהוא את תכונתו הרגזנית והחולנית. באותה שעה נקרא לפורפירי פטרוביץ'.

נתגלה, שפורפירי פטרוביץ' ישב בשעה זו בחדרו לבדו. החדר היה לא גדול ולא קטן. רהיטיו: שלחן-כתיבה גדול לפני סֶפֶת-עוֹר, ביורו, ארון בזוית וכסאות אחדים, – בולי-עֵץ משוחים בששר צהב. בִּפְנֵהוּ, בִּפְתַל האחורי, או יותר נכון, במחיצה, היתה דלת סגורה, שמעבר לה היו בודאי עוד חדרים. לאחר שנכנס רסקולניקוב עמד פורפירי פטרוביץ' מיד וסגר את הדלת בעדו, והם נשארו לבדם. הוא פגש את אורחו בסבר פנים יפות מאד, ורק לאחר איזה רגעים הכיר בו רסקולניקוב, על-פי איזה סמנים, כעין בלבול, – כאלו נתפס פתאם בדבר הדורש הסתר.

– אָה, נכבדי! הנה הוא... במחננו... – התחיל פורפירי, בהושיטו לאורחו את שתי ידיו – נו, יֵשֶׁב-נָא, אבי! או, אולי, הוא אינו רוצה, שיקראו לו נכבדי... אבי – מִין tout court? את ההתקרבות שלי אֶל-נָא יחשוב לי לעוֹן... כאן, כאן, על הספה הרכה.

רסקולניקוב ישב מבלי גרוע ממנו עין.

“במחננו”, בקשת סליחה על ההתקרבות, מבטא צרפתי tout court וכו' וכו' – כל אלה היו סמנים אֶפְיָנִים. “הושיט שתי ידיו, ולא הגיש אף אחת, החזירן בזמנו” – חלפה מחשבה חשדנית במוחו של רסקולניקוב, שניהן ארבו איש לרעהו, ואולם אך נפגשו מבטיהם, מהרו שניהם במהירות הברק להסב עין איש מרעהו.

– אני הבאתי לו את הכתב... על-דבר השעוֹן... הנה... כך הוא הנוסח, או שצריך להעתיק מחדש?

– מה? הכתב? כן, כן... אל-נָא ידאג, כן – נכון, דבר פורפירי פטרוביץ', כאלו הוא ממחר לאיזה מקום, ולאחר שאמר כל זאת, לקח את כתב-הבקשה ושם בו עינו – כן, נכון, תו לא – אֶשֶׁר באותו הדבור הנחפו והניח את הגליון על השלחן. אחר-כך, כעבור רגע, כשדָפַר כבר על אחרת, נטל שוב את הגליון והעבירו מן השלחן לביורו.

– הוא, כמִדְמָה, אמר אתמול, שיש ברצונו לשאל אותי... באפן רשמי... מה אני יודע על זה... ההרוגה? – התחיל רסקולניקוב. “למה הוספת כמִדְמָה” – חלף בו הרהור כבדק. – “למה אני דואג כל-כך, שהוספתי ‘כמִדְמָה’?” – חלף בו מיד הרהור שני כבדק.

הוא הרגיש פתאם, שחשדנותו, מתוך המגע-ומשא הראשון עם פורפירי, מתוך שתי המלים, שדָפַר אתו, מתוך שנים-שלשה מבטים בלבד, גדלה ברגע אחד במדה מבהילה... ושזה מסכן מאד: עצביו מתרגזים, התרגשותו מתרבה... “אסון! אסון!... שוב יתמלטו דברים לא רצויים מפי”.

– כן, כן! אל ידאג, יש לנו פנאי, יש לנו פנאי, – מלמל פורפירי פטרוביץ', בהתהלכו פנים ואחור אצל השלחן, אבל כמו בלי כל מטרה; יש שְׁמָהָר אל החלון, אל הביורו, ויש שחזר אל השלחן; יש שהשתמט מבטו החשדני של רסקולניקוב, ויש שעמד בעצמו ונעץ בו שתי עינים. ומשנה ביותר היה בשעת מעשה פרצופו הקטן, הֶעֱבָה והעגל, שנדמה לכדור הנזרק לעברים שונים ונָתַר מכל הכתלים והפנות.

– עוד נספיק, עוד נספיק!... והוא מעשן? יש לו? הנה, פפירוסה זעירה, – המשיך, בהגישו לאורה סיגרה. – יודע הוא, אני מקבלהו פה, והרי הדירה שלי כאן, מעבר לְמִסְךָ, מְשָׁל הרשות, ואני גר לפי-שעה במעון חפשי... איזה תקונים נחוצים פה – בְּנֶדֶק-בֵּית! עתה הענין כבר קרוב לגמר... דירה משל הרשות, יודע, זה דבר נעים מאד – לא כך? מה דעתו?

– כן, נעים מאד, ענה רסקולניקוב, וישקף עליו כמעט בלעג.

– נעים מאד, נעים מאד – חזר פורפירי פטרוביץ', כאלו נשקע פתאם במחשבות אחרות לגמרי – כן! דבר נעים! – כמעט שָׁפָח לבסוף, בהעמידו פתאם את עיניו על רסקולניקוב ובהתיצבו במרחק של שני צעדים ממנו. זו הִתְּזָה הטפשית, שְׁמֵעוֹן הַנֶּתָן לאדם מאת הרשות הוא דבר נעים, התנגדה ביותר לזה המבט הרציני, העמק והסודי, ששלח עכשו כלפי אורחו.

זה הרתיח ביותר את רסקולניקוב, והוא כבר לא יכל בשום-אופן להתאפק מִתְּגַרָה בלתי-זהירה ומלאה לגלוג.

– היודע הוא, – שאל פתאם, בהביטו בו כמעט בהִצְפָּה וכֵּאלוֹ התענג על חִצְפָּתוֹ – הן, כמִדְמָה, יש כלל כזה, מנהג כזה אצל כל מיני חוקרי-דין, להתחיל כל חקירה מרחוק, מדברי הבלים, או אפילו מדברים רציניים, אבל צדדיים לחלוטין, בכדי, כלומר, לִאֶמֶץ, או יותר נכון, להסיח דעתו של הנחקר לדבר אחר, לִישֵׁן את זהירותו, ואחר-כך, פתאם, באֶפֶן בלתי-צפוי, להכות על קדקדו באיזו שאלה מכריעה. הלא כך? על זה, כמִדְמָה, מזכירים, כִּחֶק ולא יעבור, בכל תורת כללי החקירה וספרי ההדרכה?

– כן, כן... מה אפוא כסביר הוא, שגם ענין זה של מעון מן הרשות... אֵהָ? –

לאחר שאמר זה, מצִמֵץ פורפירי פטרוביץ' בעיניו ויקריץ בהן; דִּבְרָ-מָה מבדח וערמומי חלף ועבר על פניו; הקמטים שעל מצחו נתישרו, עיניו נתפצו, רשמי פניו נתרחבו, והוא השתפך פתאם בצחוק עצבני, מִמְשָׁךְ, כשפל גופו סוער ומתנועע ומבטו נעוץ ישר בעיני רסקולניקוב. הלה נתן גם הוא קולו בצחוק, מֵאֲנָס במקצת; ואולם כשראה פורפירי פטרוביץ', שגם אורחו צוחק, התחיל לצחוק במין קול כזה, עד שֶׁאָדָם כָּלוּ, ואז נצחה הבהילה את זהירותו של רסקולניקוב: הוא פסק מצחוק, פניו רעמו, ובכל שעת-צחוקו האֶכְפָּה של זה, שלא נפסקה כמו במתפנן, הביט בפורפירי במשטמה, מבלי גרוע עין ממנו. אי-זהירות היתה אמנם גלויה משני הצדדים; יצא, שפורפירי פטרוביץ' כמו מלעיג על אורחו בפניו, הלה מקבל את הלעג במשטמה, והוא לא אֶכְפָּת לו. זה היה חשוב מאד בשביל רסקולניקוב: הוא הבין, שבכל העת ודאי לא אֶכְפָּת לו, לפורפירי, דבר, ושהוא, רסקולניקוב, נפל בפח; שכאן יש בודאי איזה דבר נסתר ממנו, איזו מטרה; שאולי הפל כבר מוכן, ובעוד רגע יתגלה ויכריעהו...

מיד הלך ישר לקראת הדבר; קם ממקומו ולקח את כובעו: – פורפירי פטרוביץ' – התחיל בהחלטה, אבל בהתרגזות רבה – הוא הביע אתמול את רצונו, שאבוא אליו לשם איזה חקירות ודרישות (הוא הטעים ביותר את המלים "חקירות ודרישות"). אני באתי, ואם יש לו מה לשאל, ישאל, ואם לא, ירשה לי ללכת. לי אין פנאי, לי יש ענין... אני צריך ללכת אחר מטתו של אותו הפקיד הנרמס, ש... שגם הוא יודע עליו... – הוסיף, ומיד התקצף על הוספה זו, והתרגזותו גדלה עוד יותר. – כל זה יצא מאפי, שומע הוא? ומכבר... במדה ידועה חליתי מזה... ובקצור, – כמעט שצעק, בהרגישו, שהפְּרָזָה על מחלתו היתה עוד יותר שלא-לצֶרֶךְ – בקצור: או יעשה את הדרישה-החקירה, או שיתן לי ללכת, ומיד... ואם לשאל, אז דוקא באֶפֶן רשמי! אחרת לא אֶרְשֶׁה, ולכן לעת-עתה שלום, היות שעתה אין לנו מה לעשות.

– אֵלִי! מה אתו! מה לי לשאל אותו! – התחיל פתאם פורפירי פטרוביץ' לקרקר, ומיד נשתנה גם קולו, גם מראהו, והצחוק נעלם כלא-היה – רק אל ידאג-נא, בבקשה ממנו! – טרח, התגודד ממקום למקום וטפל ברסקולניקוב להושיבו ולהרגיעו, כביכול – יש שהות, יש שהות, וכל זה הבל! הרי אני, אדרבה, שמח כל-כך על שסוף-סוף בא אלינו... אני מקבל אותו כמו שמקבלים פני אורח. ואת צחוקי זה הארור, רודיון רומנוביץ', אבי, יסלח לי. – רודיון רומנוביץ' – הן כך, כמִדְמָנִי, שמו ושם אביו? עצבני אני ביותר; הוא הצחיקני מאד בחריפות הערתו; יש, בנאמנות, שאתנפל לארץ מתוך צחוק, כחולה-נופל, לא-עליכם, ובמשך של חצי-שעה... צחקני אני ביותר. אם לשים לב לקומפליקציה שלי, יש לחשוש גם לִשְׁבִיץ. אבל יֵשֶׁב-נָא, במטותא. מה לו? במטותא, אבי, ואם לא, אחשוב, שְׁאֵפוֹ עוד יחרה בי...

רסקולניקוב שתק, שמע והתבונן, ופניו עִדֵין זעפו. אמנם, הוא ישב, אבל לא הניח את כובעו מידו. – אני אגיד לו דבר אחד על-אודותי, אבי, רודיון רומנוביץ', כלומר, לִשֵׁם פְּרוֹשׁ הכרקטריסטיקה שלי – המשיך פורפירי פטרוביץ', בהתגודדו בחדר, וכמו מקדם, משתמט מִהֶפְגֵשׁ בעיני אורחו – אני, יודע הוא רֶנֶק, לא-נשוי, אדם לא-ידוע ולא מבני העולם-הזה, ויחד עם זה, אדם נגמר, אדם קפוא, בודד במועדיו... ו... האם שם את לבו, רודיון רומנוביץ', לזה, שאצלנו, כלומר, ברוסיה שלנו, וביחוד בחבורות הפטרבורגיות שלנו, אם יִקְרוּ יחדו שני אנשים לא טפשים, שעִדֵין לא הספיקו להתוודע איש לרעהו, אבל, כלומר, שמכבדים איש את רעהו, כמונו עכשו, למשל... ובכן, אם יִפְגְּשוּ שני אנשים כאלה, יעברו עליהם חצאי-שעות מבלי שימצאו בשום-אֶפֶן תֶּכֶן לשיחה – נקפאים איש לפני רעהו, יושבים ומתביישים אהדדי. לפל יש תֶּכֶן לשיחה, לנשים למשל... אצל בני החברה העליונה יש, c'est de rigueur, ובני-האדם הבינונים כמונו – תמיד פִּישֵׁנִים ושתקנים... מלאים מחשבה, כפי הנראה. במה אפשר לבאר זאת, אבי? או שאין ענינים חברתיים אצלנו, או שרגש-הישר המִפְתָּה אצלנו ביותר ואין אנו רוצים להונות איש את רעהו, איני יודע. אֵהָ? מה דעתו? אבל יואיל ויניח נא לכובע שלו, כֵּאלוֹ מתכוונן הוא חס-ושלום ללכת מיד; פשוט, לא נעים להביט... אני, להפך, שמח מאד...

רסקולניקוב הניח את כובעו, לא חדל משתיקתו, וברצינות ובפנים זועפים הקשיב לפטופטי הריק של פורפירי. "אבל באמת מה פִּנְתוֹ? כלום רוצה הוא באמת לבלבלי בפטופטו הטפשי?"

– בקפה לא אפבד אותו; לא פה המקום; ואולם איזה חמשה רגעים לשבת עם רַע, בכדי לבלות קצת בשיחה נעימה – מדוע לא? – פזר פורפירי מלים ומלים – יודע הוא, כל אלה חובות-המשרה... אבל הוא, אבי, אֶל-נָא יתרעם עלי, שאני מתהלך כל העת אֶרְפוֹת וקצרות; יסלח לי, אבי, ירא אני מאד להיות לו למרת-רוח, אבל המוציון, פשוט, דרוש לי ביותר. כל העת אני יושב ויושב, והרי אני שמח כל-כך להתהלך איזה חמשה רגעים... מחלת הטחורים... ומתכוונן אני להתרפאות על-ידי גִּמְנַסְטִיקָה; שֵׁם אומרים, גם יועצי-החצר וגם יועצי-סתר מרקדים על-גב החבל לשם רפואה; הנה המדע של תקופתנו... כן... ובנוגע לחובות המשרה הזאת, החקירות והדרישות וכל זו הרשמיות... הנה הוא, אבי, הואיל בעצמו להזכיר זה עתה על החקירות והדרישות... ידע אפוא, שבאמת, אבי, רודיון רומנוביץ', אֵלוֹ הדרישות והחקירות יש שהן מבלבלות את החוקר יותר מאשר את הנחקר... על זה הואיל הוא, אבי, להעיר אל-נכון ובהריפות גמורה. (רסקולניקוב לא העיר כלום מעין זה). ערבוביה! ערבוביה ממש! יום אחד דומה לחברו, יום אחד דומה לחברו, כהכאת התף! ובנוגע לכללים ולמנהגים של כל מיני חוקרי-הדין – כמו שהואיל הוא לומר בשנינות – הרי אני תמים-דעים עמו לחלוטין. נו, מי מכל הנאשמים, יגיע בעצמו, אפילו אם הוא בן-כפר, שלא ראה מאורות מימיו, לא יבחין ולא ידע, שמתחלה, למשל, יבוא לִישֵׁנָהוּ בשאלות צדדיות (על-פי מבטאו הִמְצָלַח) ואחר-כך יכו על קדקדו פתאם בקרדם, הֵּ-הֵּ-הֵּ! ממש על קדקדו, כפי המבטא הציורי שלו, הֵּ-הֵּ! באֶפֶן, שהוא חשב אפילו, שבדבר המעון חפצתי באמת רק... הֵּ-הֵּ! הרי שהוא אדם בעל-כשרון

של לגלוג! נו, לא אוסיף! אה, כן, אגב-אורחא: מלה גוררת מלה ומחשבה קוראת לחברתה, – הנה הוא הואיל להזכיר גם על הרשמיות, בנוגע, יודע הוא לחקירה... אבל רשמיות למה! הצורה, יודע הוא, אינה כלום בהרבה מובנים. לפעמים אתה נכנס בשיחת-רעים, ויוצא יותר טוב. הרשמיות לא תברח מאתנו, בזה ירשה-נא לי להרגיעהו. ובעקר, פרושה של רשמיות מהו, אתרשה לשאלו? אי-אפשר להצר את צעדי חוקר-הדין ברשמיות ובצורה. עבודת חוקר-הדין הרי היא, כלומר, אמנות, אמנות חפשית מְחֵדָה, או מעין זה... קְה-חה-חה!

פורפירי פטרוביץ' שאף רוח לרגע. שעה אַרְכָּה בזבוז מלים, מלים, בלי-לאות, מלים אין-דעת במו, ופתאם איזו מלה מלאה רמז, ושוב דברים אשר אין להם שחר. הוא כבר התרוצץ בחדר בכעין מרוצה, רגליו הקטנות והשמנות התנועעו מרגע לרגע ביתר מהירות וזריזות, עיניו מורדות לארץ, ימינו מאחורי כתפו ושמאלו עושה תנועות בלי-הפסק, תנועות שבכל פעם לא התאימו כלל לדבריו. רסקולניקוב ראה פתאם, שברוצו בחדר, כמו התיצב פורפירי פטרוביץ' פעמים או שלוש פעמים אצל הדלת, לכהרף-עין והקשיב... .

“מה, המחכה הוא לאיזה דבר?”

– ובזה הוא צודק מאד – מהר פורפירי לשוב לפזמונו, בהביטו בחדות בפשטות-נפש בלתי-מצויה על רסקולניקוב (הלה נרעד מזה והתכונן כרגע) – צודק מאד, בהלעיגו בשנינות שכזו על לפני הדרישה והחקירה. קְה-חה! אמנם אלה (כמובן, יש יוצאים מן הכלל) האפנים העמקים-הפסיכולוגיים שלנו נלעגים מאד, ואולי גם מקסרי-תועלת, אם הצורה מגבילה את יכולתם יותר מדי. כן... שוב חזרתי לצורה; אני, למשל, אלו הייתי חושב, או יותר נכון, חושד את מי-שהוא, את זה, את השני, את השלישי, לפושע, באיזה דבר, שנמסר לי לחקירה... הוא הן לומד תורת המשפטים, רודיון רומנוביץ'?

– כן, למדתי...

– נו, ובכן, הנה לו, כלומר דגמה קטנה לימים יבואו, – זאת אומרת, אַל יחשוב, שאני, חס-ושלום מְעַז להורתו דעת: הן הוא מדפיס איזה מאמרים על העונות ועל הפשעים! – לא; כן; בתור עובדה, בדרך משל – ובכן, אלו הייתי אני, למשל, חושד את מי-שהוא, את השני, את השלישי, באיזה פשע, למה, שואל אני, אפריע את מנוחתו בטרם מועד, אף-על-פי שיש לי נגדו הוכחות נאמנות? יש אמנם, שאני מְחַבֵּב לעשות כך, לאסור במקדם, למשל, אבל הלא יש גם בעל תכונות אחרות, באמת; ומה אכפת לי, אם יטיל בעיר עוד ימים אחדים. קְה-חה-ס! לא, הוא, רואה אני, אינו מבין אותי לגמרי, ולכן אבאר לו זה בתוספת-באור: אלו הייתי אוסר אותו, למשל, במקדם, הרי בזה גופא אני נותן לו, אולי, תמיכה מוסרית, קְה-חה! הוא צוחק? (על דעת רסקולניקוב לא עלה גם לצחוק: הוא ישב בשפתים הדוקות מבלי הסר את מבטו הבורע מעיני פורפירי פטרוביץ'). אבל בין-כך, הרי זה נכון, ביחוד בנוגע לסְבִיִקֵט ידוע, מפני שהבריות שונים בטיבם, והדין אחד. הנה הוא הואיל עכשו לאמר: הוכחות, ברם, הוכחות-לא-הוכחות, ולהוכחות אבי, שני פנים, לרב. ואני הרי חוקר-דין, זאת אומרת, ילוד-אשה, ואודה על האמת: שואף אני לדיוק מְתִמְטִי בחקירה, רוצה הייתי בהוכחה כזו, שתהיה דומה לשתים כפל שתיים! שתהיה ממש מופת חותך ורואה נאמנה! והרי אלו הייתי אוסר אותו שלא-בזמנו – אף-על-פי שאני בטוח, שזהו – הרי בזה גופא אני שולל מעצמי את האמצעים למצא הוכחות חדשות. יען מה? יען שאני, כלומר, נותן לו בזה מצב מסוים; במובן הפסיכולוגי, כלומר, אני מסדר ומרגיע אותו, והרי הוא יכול להמלט מְפָנִי לתוך שריונו: יבין, לאחרונה, שהוא אסיר. הנה במלחמת-סְטִטוּפּוּל, מיד אחרי אֶלְמָה, פחדו ותהו החכמים, שהנה-הנה יתנפל השונא בגלוי ויקח את סְטִטוּפּוּל; אבל כשראו, שהאויב בחר במצור מסדר – אֶהָה וישמחו, כמו שאומרים, ויִרְגְעוּ החכמים: לכל-הפחות נדחה הדבר לשני חדשים, שהרי במצור מסדר לא תקח כל-כך על-נקלה! שוב הוא צוחק? שוב אינו מאמין? מובן מאליו, גם הוא צודק. צודק! צודק! כל אלה הם מקרים יוצאים מהכלל, מסכים אני; העובדה שהרציתי יוצאת מן הכלל! ואולם הנה מה שצריך לשים-לב אליו, רודיון רומנוביץ' החביב: הלא אותו הכלל, שממנו נוצרו כל אותן הצורות היורידיות וְאֶפְנֵי-ההנהגה, שבשבילו קִשְׁתוּ ונכתבו בספרים, אינו כלל בנמצא, ויהא מפני זה בלבד, שפל ענין, שפל דבר-פשע, למשל, מכיון שהוא נעשה למאורע במציאות, הרי הוא מיד יוצא מן הכלל ונעשה בהחלט למקרה פרטי; ולפעמים עוד לאיזה פרטי: ממש, שאין דוגמתו. ואומר אני לו, מקרים קומיים ביותר עולים לפעמים בנדון זה. כשאני עוזב את האדון ההוא לנפשו, איני אוסרה ואיני מטרידהו, אבל כשהוא יודע בכל שעה ובכל רגע, או, לכל-הפחות חושד, שאני יודע הַלֵּל, את כל מסתרי, ויומם ולילה מתחקה על שרשי רגליו, שומר את צעדי בלי-הפסק; כשאני נותן לו בכננה להיות תמיד תחת אימת החשד, – אז, חי נפשי, שיתבלבל, חי נפשי, שיבוא בעצמו אלינו, ואולי יעשה עוד איזה מעשה, שיהיה דומה לשתים כפל שתיים. דיוק מְתִמְטִי – וכמה נעימות בזה בשבילנו! כזה יכול לאָרַע גם לבן-כפר, שלא ראה מאורות מימיו, ומכל-שפן לאחד מאנשי-שלומנו, בן השכלת דורנו, שנתפתה עוד בנטיה לצד ידוע. יען, חביבי, שחשוב הוא מאד להבין, לאיזה צד נוטה התפתחותו של אדם ידוע. ואת העצבים, את העצבים, חביבי, שכח לגמרי! הן כיום הַלֵּל חולה ונגוע ומְרָגֵז!... ומרה וארס – כמה מרה וארס אצלם האדנא! וכל זה, אֶמֶר לו, במקרה ידוע הנהו אוצר מְחֵדָה במינו! ומה אכפת לי, שהוא מתהלך ברחובות לא-אסור! יתהלך, יתהלך, יטיל לו לעת-עתה; הלא אני יודע גם בלאו-הכי, שהוא קרבני הטוב וממני לא יִמְלֵט? ואמנם – לאן ימלט? לאן יברח, קְה-חה? לחוץ-לארץ? פולני יברח לחוץ-לארץ ולא הוא, ובפרט שאני שומר עליו, וכבר אני משתמש באיזה אמצעים לשמור עליו. אלא מה? ינוס אל אחד המקומות הפנימיים של ארץ מולדתו? אבל הרי שם גרים אַפְרִים, אמתיים, מימות עולם, אַפְרִים רוסיים; והרי בן דורנו המפתח יבחר בתפיסה מאשר לגור עם בני עם אחר, כְּאֶפְרִים שלנו, קְה-חה! אולם כל זה הבל ודברים שאינם צריכים לגופו. מה פרוש: הוא יברח! זהו דבר חיזוני ואינו עקר. העקר הוא, שלא מחמת זה בלבד, שאין לאן לברוח, לא יברח מְפָנִי: מחמת פסיכולוגיה לא יעשה כן, קְה-חה! איזו בטיחות! על-פי חֵק הטבע לא יברח מפני, אף-על-פי שיהיה לאן לברוח. ראיתם צפרת לפני הנר? נו, כך יסתובב אצלי, כמו מסביב לנר; גם בחפש ימאס, יתחיל להעמיק במחשבות, להסתבך: יסבך את עצמו מכף רגלו ועד ראשו, כמו ברשת, ירבה לעצמו דאגות עד מות!... גדולה מזו: בעצמו יביא לי איזה מופת מְתִמְטִי, יכין בשבילי איזה שתיים-כפל-שתיים – אם רק אאריך לו את ימי חַפְשָׁתו... מיום ליום יוסיף עגולים מסביבי, מיום ליום יוסיף להִצָּר את הַרְדָּיוּם – וקיש-קיש! נפל לתוף פי, ואני בולעהו, וזה נעים מאד, מאד, קְה-חה-חה! הוא אינו מאמין?

רסקולניקוב לא ענה; הוא ישב חֵנֶר ובלתי-תנועה, והסתכל באותה ההתמדה בפני פורפירי.

“לִקַּח טוב! – חשב וקר עבר בכל יצורי-גוֹ. – זה כבר לא מְשַׁחֵק החתול ועכבר של אתמול. והן לא בכדי להראות לי את פחו הוא מְדַבֵּר... ונבא; הוא חכם הרבה מכפי זה... כאן מטרה אחרת, איזו? אי, הבלים, אדוני! רק מפחיד אתה אותי ובא עלי בעקיפין! אין לך הוכחות ואינך יודע מהאלמוני של אתמול! ואתה, פשוט, רוצה לבלבלני, להרגיני במקדם, ובמצב זה ללכדני, אלא שטועה אתה, והיא לא תצלח! לא תצלח! ואולם למה, למה הוא מגלה את אזני במדה כזו, במדה כזו? אפשר שהוא שם מבטחו בעצבי החולים!... אבל לא, לא יעלה בידך, אף שיש לך איזה דבר

מן המוכן... נו, אדרבה, הבה נראה, מה הכינות?"

והוא אִמָּץ את כל פִּוְחוֹתָיו והכין עצמו לקִטְסוֹרְפָה אִימָה, לרגעים התעורר בו החפץ להתנפל על פרופירי ולשים מחנק לצוארו. עוד בהִפְנִסוּ נִתְקָרָא מִפְנֵי הַחֲמָה הזאת. הוא הרגיש ששפתיו יבשו, קצף עלה עליהן וגם הקצף נתיבש, ולבו דופק. ואולם אף-על-פי-כן החליט לשתוק, לבלי להוציא הגה עד בוא מועד. הוא הבין, שזהו התכסיס היותר טוב במצבו, מפני שבאִפֵּן הזה לא לבד שהוא לא יוציא מפיו דבר-יתר, אלא שעוד ירגיז בשתיקתו את האויב, ופלוני אולי יגלה לו דבר-מה נחוץ. למצער, קוה לזה.

– לא, הוא, רואה אני, אינו מאמין, הוא חושב, שאני מבדח את דעתו בעלמא, – המשיך פרופירי, ושמתו גדלה, וצחוק-ענגו צָהֵל, וסבוביו בחדר רבו – מובן, הצדק אתו; גם את פרצוף פני עשה אלהים, כי יבדח רק את דעת הבריות ויעורר בהם רעיונות קומיים; בדחן; ואולם הנה מה שאמר לו, ושוב אני חוזר על בקשתי: אבי, רודיון רומנוביץ', הוא הלא יסלח לזקן שכמוני; הן הוא אדם צעיר, כלומר מבני-הנעורים, ולכן הלא עליו להוקיר יותר מפל את שכל האדם, כדרך בני-הנעורים. חריפות השכל ותוצאות מִפְשֻׁטוֹת של הרעיון הן צוד יצודו את לבו. משל למה הדבר דומה? לאתו הִפְקָרִיגְרִיטְט אוסטרי, עד כמה שאני יכול לדון בעניני-מלחמה: על הנגר הכו את נפוליון מכה רבה, וגם לקחוהו בשביה, וכיוצא בזה, בחדרם, כלומר, על צד היותר טוב, על חשבון היותר שנון, ולבסוף – הנה הִגְרָל מִקְּעֵם כל מחנהו נופל בידי האויב, קָה-חה-חה! רואה אני, רואה, אבי, רודיון רומנוביץ', לועג הוא לי, שאני, איש כמוני, מביא ראיות ומשלים מדברי-ימי הצבא. אבל מה לעשות, קָלֶשָה, אוהב אני את עניני-הצבא ואוהב כל-כך לקרא כל מיני רִילְצִיּוֹת של הצבא... פשוט, את חובותי ומשֻׁרְתֵי יש שאני שוכח מפני כך. לעבודת הצבא צריך היה למסור אותי, חי-נפשי. לנפוליון, אפשר, שלא הייתי נעשה, אבל מיור – אפשר מאד, חה-חה-חה! נו, הרי שעכשו, רחימאי, אניג לו בכרסיות את כל האמת בנוגע ליוצא מן הכלל: המציאות והטבעיות, אדוני, הִנֵּם דברים חשובים, והוי, הוי, כמה מקפחות הן לפעמים את החשבון הכי-מִחְסָם! הוי, ישמע-נא לזקן, ברצינות אני מדבר, רודיון רומנוביץ' (בדברו את הדברים האלה קבל פתאם פרופירי פטרוביץ', שכמעט עוד לא נמלאו לו שלושים וחמש שנה, צורה של זקן: אפילו קולו נשתנה, וְקָלוֹ כְּמוֹ נַתְפִּיץ). וחוזר מזה הלא אני גְלוּי-לב... גְלוּי-לב אני או לא? איך סבור הוא? כמִדְמֵנִי שלחלוטין: הרי מוסר אני לו דברים כמו אלה הנם, בלי כל צפיה לשום מתן שכר, חה-חה! נו, ובכן, הריני ממשיך: חריפות, לפי דעתי, מדה גדולה היא; היא, אם אפשר לומר כך, נזר הבריאה ונחמת החיים, היא יכולה לחולל נפלאות כאלה, שלא שערם איזה חוקר-דין מִסְכָּן, שיחד עם זה הוא בעצמו נתעה מדמיונו, בהיותו גם הוא לא יותר מבשר-ודם! אבל הטבע בא ומְסִיעֵ בידו חוקר-הדין המספן, דא-עקא! ועל-זה לא יחשבו בני-הנעורים חריפי-השכל, "העוברים דרך כל מכשול", כמו שהוא הואיל להתבטא אתמול באִפֵּן הכי-חריף והכי-ערום. נניח, שעלה בידו ביד אותו האיש, ביד היוצא מן הכלל, ביד incognito, עלה לכזב באִפֵּן היותר מְצַלְחָה, והרי, לכאורה, נצחון והתענגות על פרי חריפות שכלו, והנה – קיש-קיש! נלכדה הצפור! במקום היותר מענין. הכי-לא-יפה יעמוד ויתעלף! אמנם, מחלה, האויר מחניק לפעמים בחדרים, ואף-על-פי-כן! אף-על-פי-כן עורר חשד: את המְשֻׁגָּה עשה באִפֵּן שאין למעלה הימנו, והטבע הנה בגד בו! הנה היכן החמור עומד! ויש, שבהיותו שטוף במשחק החריפות שלו, יתחיל להערים על האיש החושד בו, יעלה חֲנֻרֹן בפניו, כמו במתפִּיץ, כמו מתוך משחק, אבל הנה הוא החורר באִפֵּן טבעי יותר מדי, דומה אל האמת יותר מדי, ושוב עורר חשד! יש שיסכל עצת אחר, אבל במשך הלילה יחזור בו פלוני, אם אינו סכל ביותר. וככה על כל צעד ושעל! גדולה מזו: הוא בעצמו יתחיל לתקוע חֲטָמוֹ במקום שלא צריך, יתחיל להִקְנֵס עם אחרים בשיחה על זה, שלכאורה היה עליו לשתוק, יתחיל לשלוח רמזים לכל עֵבֶר, חה-חה, יבוא בעצמו ויתחיל לשאול: למה אין נותנים אותו במאסר עד היום? חה-חה-חה! וכל זה הלא יכול לִאָרֵעַ לחריף היותר גדול, לפסיכולוג השנון, לסופר! הטבע הוא ראי, הראי היותר שקוף! הבט בו והתענג. הנה, הנה! אבל מה זה, רודיון רומנוביץ', החורר כל-כך? האם לא קשה האויר בשבילי? האם לא צריך לפתוח את החלונות?

– אָה, יִרְגַע-נא, בבקשה, – קרא רסקולניקוב ויתן פתאם את קולו בצחוק עז בבקשה, אֵל ידאג!

פרופירי התיצב אצלו, חכה רגע, ויתן גם הוא את קולו בצחוק. רסקולניקוב קם מעל לספה והפסיק פתאם את צחוקו ההיסטרי.

– פרופירי פטרוביץ'! – אמר בקול רם וברור, אם כי רגליו כשלו – אני רואה סוף סוף ברור, שהוא חושד אותי ברציחת אותה זקנה ואלישבע אחותה. מצדי הנני מודיע לו, שפל זה יצא מאפי זה-כבר. אם הוא מוצא, שיש לו הזכות לרדפני על-פי החק, ירדפני; לאסרני – יאסרני. ואולם ללעוג לי בפני ולענותני, לא ארשה...

פתאם רעדו שפתיו, עיניו התלקחו בהמה גדולה, וקולו, העצור עד הנה, התפרץ:

– לא ארשה! הכה באגרופו על השלחן – שומע הוא פרופירי פטרוביץ'! לא ארשה!

– הוי אלי, מה זה אתו שוב! קרא פרופירי פטרוביץ' בפחד גמור, כפי הנראה. – אבי! רודיון רומנוביץ'; רחימאי! יקירי! מה היה לו?

– לא ארשה! – צעק רסקולניקוב שנית.

– אבי! בלחש! הלא ישמעו, יבואו! נו, מה נגיד להם, יחשוב-נא! – לחש פרופירי פטרוביץ' באימה, בהגישו את פניו לפני רסקולניקוב.

– לא ארשה, לא ארשה! – חזר רסקולניקוב באִפֵּן מכוונתי, אבל משום-מה גם-כן בלחשה פתאמית.

פרופירי פנה ממנו בחפזון וירץ לפתוח את החלון.

– צריך להכניס אויר צח! וגם מעט מים ישתה-נא, הן זו היתה התעלפות! – והוא התנפל על הדלת לצוות להביא מים, אבל פה בפנה נמצא בקבוק מים. – אבי, ישתה-נא – לחש, לאחר שהתקרב אליו במרוצה והבקבוק בידו – אולי יועיל...

הפחד וההשתתפות של פרופירי פטרוביץ' היו כל-כך טבעיים, כביכול, עד שרסקולניקוב נשתתק והתחיל להסתכל בו בסקרנות פראית. את המים לא קבל.

– רודיון רומנוביץ' חביבי! הלא כך יכול הוא גם לצאת מדעתו. אָה! אָה! ישצה-נא! נו, יגמא-נא גמיאה אחת!

הוא הכריחהו סוף-סוף לקחת כוס מים בידו. רסקולניקוב הגיש בתנועה מכוונת את הכוס לפיו, אבל נזכר מיד והחזיר בבחילה את הכוס למקומה על השלחן.

– כן. זו היתה התעלפות קלה! באפן הזה, רחימאי, יחזיר לעצמו את מחלתו הקודמת – קֶרְקֶר פורפירי פטרוביץ' בהשתתפות ידידותית, אלא שפניו היו כמו נכלמים עֶדֶן – אלי! כיצד אדם אינו שומר את עצמו במדה שכזו? הנה גם דמיטרי פרוקופיץ' בא אלי אתמול – מסכים אני, מסכים, האפי שלי רע הוא, ארסי, והם באו והוציאו מזה, אלהים יודע מה!... אלי! בא אלי אתמול, אחרי בקורו, אני אכלנו ארוחת-הצהרים, דֶבֶר, דֶבֶר, אנירק תמהתי; נו, חושב אני... הוי אלי! שלוח היה מאתו, או מה? אבל ישב-נא, אבי, ישב, בשם אלהים!

– לא, לא שלוח מאת! אבל אני ידעתי, שהוא הלך אליו ולמה הלך – ענה רסקולניקוב קשות.

– ידע?

– ידעתי, אבל מה יוצא מזה?

– אבל זה הדבר, אבי, רודיון רומנוביץ', שאני יודע מפעלים יותר גדולים מצדו; הכל יודע אני! הן יודע אני גם, איך שהלך לשכור דירה בנשף, עם חשכה, בפעמון צלצל, ועל דם שאל, ואת הפועלים והשוערים בלב. הן מבין אני את מצב-נפשו אז... והרי באמת כך יצא מדעתו, חי-נפשי! נפול יפול! חמתו בוערת בו כבר יותר מדי. חמתו העדינה, על העלבון שנעלב מההשגחה העליונה. ואחר-כך מפקידי-הרבע, והרי הוא מתרוצץ ממקום למקום, בכדי, כלומר, להעיר עליו על ידי כך דעת רבים ולגמור הפל בחדא מהתא, מפני שכבר היו לו לזרא כל אלה ההבלים והחשדים הללו. הלא כך? הלא בנתי למצב-רוחו?... אלא שבאפן הזה יסכסך לא רק את עצמו, אלא גם את רזומיחין שלי: הן טוב הוא רזומיחין יותר מדי בשביל זה, אדוני הן יודע זאת. אצל אדוני מחלה, ואצל רזומיחין מדות טובות, ומדות טובות גורמות למחלה, מחלה מִדְבֶקֶת... אני, אבי, כשִׁיָּרְגַע קצת, אספר לו... אבל ישב-נא, בשם אלהים! ינוח נא, במטותא, פניו לא היו לו... ישב-נא.

רסקולניקוב ישב; הרעד עבר וחם השתפך בכל יצורי-גוו. בתמהון עמק ובהתאמצות כל הכחות האזין לפורפירי פטרוביץ', המטפל בו ברתת וברעות. אולם הוא לא האמין אף למלה אחת מדברי הדובר, אם כי חש והרגיש איזו נטיה מוזרה להאמין. המלים הבלתי-צפויות של פורפירי פטרוביץ' על-אודות המעון הכוהו בהשתוממות גמורה. "איך זה? הרי הוא יודע על המעון – ומספר לי בעצמו על זה!"

– כן, היה אצלנו מקרה כמעט דומה לזה, פסיכולוגי, בפרקטיקה המשפטית שלנו, מקרה חולני כמו זה – המשיך פורפירי במהירות. – גם-כן היה מעשה ואחד טפל על עצמו עון-רצח, ועוד איך טפל: עם חזון-בדים, בתור עובדות שרירות וקִנְמוֹת, ספר את כל מהלך הדבר, בלב, סכסך את הפל, ומה? בעצמו לא היה אלא סבה רחוקה, באיזה מדה, בשגגה, אלא כשנודע לו, כשנודע לו, שהוא נתן יד לפושעים, התעצב אל לבו, נטרפה דעתו, התחיל לראות חלומות בהקיץ, נסתתרה בינתו לגמרי והכריח את עצמו להאמין, שהוא הוא הרוצח! ברם הסינט השְׁלִיט ברר סוף-סוף את הדבר והאָמַלל יצא זכאי ונמסר לבית-המשגעים. תשועות הן-הן לסינט השליט! אָה-מה! נִי-נִי-נִי! איזו שאלה, אבי? כך נקל מאד להשתגע, כשהעצבים קוראים כבר למיני מעשים כאלה, ללכת לצלצל בפעמונים בלילות ולהציע שאלות על דם! את הפסיכולוגיה הזאת הן למדתי לדעת בימי הפרקטיקה המשפטית שלי. במדרגה כזו יש שהאדם נמשך לקפוץ מן החלון או מן הגג, וההרגשה כל-כך לוקחת לב... כיוצא בזה הפעמונים... מחלה, רודיון רומנוביץ', מחלה! הוא התחיל להתיחס באדישות יתרה למחלתו... צריך היה להִנְעֵץ ברופא מִמְחָה, ולא זה, אותו הִעֲבָה! מה יושיעו זה!... קדחת עצומה! כל זה נעשה אצלו, פשוט מתוך קדחת!

בכהרף-עין אחד הסתובב הפל בעיני רסקולניקוב.

"האמנם, האמנם הוא משקר עתה? – הסתכסך במוחו – אי-אפשר! אי-אפשר!" – דחה מעליו את הרעיון הזה, בהרגישו מראש, לאיזה מדרגה של חמת-שגעון יכול להביאו רעיון זה. זה לא היה מתוך קדחת, זה היה בהקיץ! – קרא, באמצו כל פחות בינתו לחזור למשחקו של פורפירי – בהקיץ, בהקיץ! שומע הוא? – כן, מבין ושומע! הוא אמר גם אתמול, שלא מתוך קדחת, ולא עוד אלא שהטעים ביותר, כי לא מתוך קדחת. בכל מה שהוא יכול להודות, מבין אני! אָ-אָח!... ישמע-נא, רודיון רומנוביץ', מיטיבי ואיש חסדי. נו, נקח-נא, למשל, רק את הקו הזה. אלו היה הוא באמת אשם, או מערב באיזה אפן שהוא בזה הענין הארור, נו, במטותא, כלום היה הוא מרגיש, שלא במצב של קדחת עשה את כל זה, כי-אם, להפך, בהקיץ ובדעה צלולה?! הלא אדרבה, להפך, לדעתי. הרי אלו היה מרגיש בידו עון אשר חטא, הן עליו היה אז להטעים דוקא, שמתוך קדחת, כביכול, היה כל זה! האם לא כן? הלא כן?

דבר-מה ערמומי נשמע בשאלה זו. רסקולניקוב נרתע לִפְנֵיהָ של הספה מפני פורפירי, שנכפף אליו, ודומם, בעקשות, בתמהון, הביט אליו. – כיוצא בזה בנוגע להאדון רזומיחין, כלומר, בנוגע לזה, אם הוא בא אתמול לדבר בשם עצמו או שלוח היה מאתו. הלא יאות היה לו לאמר, שבשם עצמו הלך ולא שלוח מאתו. והוא הן אינו מסתיר! הוא מטעים, ששלוח היה מאתו!

רסקולניקוב לא אמר זאת לעולם, רעד-קר עבר בגבו.

– כל דבריו כזב ושקר. – אמר לאט ובקול רפה, ושפתיו נתעקמו בבת-צחוק חולנית – הוא רצה שוב להוכיח לי, שהוא יודע את כל משחקי, יודע מראש את כל תשובותי, – דבר רסקולניקוב, כמעט מרגיש בעצמו, שכבר אינו שוקל את כל דבריו כראוי, – להפחידני רוצה הוא... או, פשוט, מלעיג הוא עלי...!

הוא הוסיף להביט אליו בעקשנות בדברו את הדברים האלה, ופתאום התלקחה שוב חמה אין-סופית בעיניו.

– כזב ושקר כל דבריו! – צָוַח – הוא בעצמו יודע היטב, שטוב לו לנאשם, כפי האפשר, לאמר אמת... כפי האפשר, שלא להעלים מה שאפשר

– ובסופריזי אחד קטן כלום אינו רוצה? – צחק פורפירי את צחוקו הקטן, ושוב אחז בו קצת למעלה מן המרפק ועצר בו אצל הדלת. הוא, כנראה נעשה עליז ובדחנו יותר ויותר, מה שהוציא את רסקולניקוב מעצמו לגמרי.

– איזה סורפריזי? מה? שאל, ויעמוד ויבט בפחד אל פורפירי.

– סורפריזי קטן, כאן, מעבר לדלת, יושב שם, קָה-קָה-קָה! (הוא הורה באצבע על הדלת הסגורה במחיצה, שהובילה לדירתו). אני גם נעלתי, בכדי שלא יברח.

– מה? היכן? מה... רסקולניקוב נגש אל הדלת ורצה לפתחה, אבל היא היתה נעולה.

– נעולה! הנה המפתח!

ופורפירי הוציא מכיסו את המפתח והראה לו.

– כזב ושקר – צעק רסקולניקוב צעקה גדולה, מבלי הוסיף עוד להתאפק – משקר אתה, לץ ארוך! – והוא התנפל על פורפירי, שנרתע לאחור אל הדלת, אבל לא נרתת כלל.

– אני מבין הפל, הפל! – קפץ עליו רסקולניקוב – אתה משקר ומתגרה בי, בכדי שאמסור את עצמי...

– אבל הלא אי-אפשר כבר למסור יותר משמסר, אבי, רודיון רומנוביץ'. – הן הוא יצא מכל הכלים. אל-נא יצעק, פן אקרא לאנשים.

– משקר אתה, דבר לא יהיה! קָרָא לאנשים! אתה ידעת, שחולה אני, ואמרת להרגיזני עד לידי שגעון, בכדי שאמסור עצמי. הנה מטרתיך! לא, אתה תן עובדות קָנה! אני הבנתי הפל! אין לך עובדות, יש לך רק השערות, השערות-שוא, השערות-תהו, מה שְנָאָה וְיָאָה לְזַמְיָטוֹב! ... אתה ידעת את טיבי, רציית להביאני לידי טְרוֹף-הדעת, ואחר-כך להממני פתאם בגחלים, בְּדִפּוּטִים... להם אתה מחכה? אָה? לְמָה אתה מחכה? איפה? תן קָנה!

– נו, איזה דפוטטים, חביבי! יש מיני חזיות אצל אדם שכזה? והרי כך באמת אי-אפשר לעשות על-פי הצורה הקבועה, כפי שהוא אומר... אין הוא יודע, איך צריך לנהוג, רחמימאי!... והצורה לא תאבד, בעיני יראה... מלמל פורפירי, בהטותו אֶזֶן לדלת.

ובאמת, באותה השעה, סמוך לדלת מעבר השני, נשמע איזה שאון.

– אָה, הולכים! – צעק רסקולניקוב – שלחת להביאם!... אתה חכית להם!... אתה סמכת עליהם!... נו, הגישים הלום, את כלם: את הדפוטטים, את העדים, את כל מי שאתה רוצה... תן קָנה! אני מוכן! מוכן!

ואולם כאן קרה מקרה מְשָנָה, כל-כך יוצא מגדר הרגיל, ממהלך-הדברים הרגיל, שגם רסקולניקוב גם פורפירי פטרוביץ' לא עכלו לצפות לו ולהביאהו בחשבון.

VI

לימים, כשהיה רסקולניקוב נזכר בזה הרגע, היה עולה לפניו המחזה הזה:

השאון, שנשמע מעבר לדלת, עלה ונתגבר פתאם והדלת נפתחה קצת.

– מה זאת? – קָעַס פורפירי פטרוביץ' – הן אני צויתי...

רגע עבר בלי מעֶנָה, אולם נראה היה, שמעבר לדלת נמצאים אנשים אחדים, וכמו דוחפים את מי-שהוא.

– אבל מה שם? – חזר פורפירי פטרוביץ' בדאגה.

– את האסיר ניקולי הביאו – נשמע איזה קול.

– לא צריך! הלאה! לחכות!... כיצד בא מצד זה! איזה אי-סדרים! – צעק פורפירי, בהתנפלו אל הדלת.

– הוא... התחיל שוב אותו הקול ונפסק פתאם.

במשך שני רגעים התחוללה שם מלחמה ממש, אחר-כך, פתאם, דחף שם בכח מאן-דהו את מי-שהוא – ואיזה בן-אדם חָנַר מאד עשה צעד אחד לתוך חדרו של פורפירי פטרוביץ'.

מראה האיש הזה בסקירה ראשונה היה מְשָנָה מאד. הוא הביט ישר לפניו, אך כאילו לא ראה דבר. בעיניו נוצצה החלטה, אבל יחד עם זה כסתה חֶרֶת-מות את פניו, כְּאִלּוּ העלוהו לגרדום. שפתיו, שהלבינו מאד, רעדו קצת.

הוא היה עוד צעיר מאד לימים, לבוש כאחד מן ההמון, בעל קומה בינונית, רזה, עם שערות גוזזות, עם רשמי-פנים דקים, יבשים. האיש, שנדהף על-ידו באופן בלתי-צפוי, התנפל אחריו ראשון לתוך החדר והספיק לאחוז בכתפו (זה היה תזל מן המשמר); אך ניקולי התיק את ידו והשתחרר ממנו שנית.

בדלתות הצטפפו סקרנים אחדים. יש מהם שנדחקו להפנס. כל זה נתהווה כמעט ברגע אחד.

– הלאה! עוד לא הגיעה השעה! חכה עד שיקראו לך... למה הביאוהו במקדם? – מלמל פורפירי פטרוביץ' בדאגה רבה, כאלו נסתכסך בכל שרעפיו. אבל ניקולי כרע פתאם על ברכיו.

– מה לך? – קרא פורפירי פטרוביץ' בתמהון.

– אני האשם! אשמתו היא! אני הרוצח! – קרא ניקולי פתאם, בקול נחנק קצת, אבל רם למדי.

לרגעים אחדים נשתררה דממה, כאלו כל העומדים הפו בתמהון; אפילו התזל נרתע לאחוריו ולא הוסיף לגשת לניקולי.

– מה יש? – קרא פורפירי פטרוביץ' בשוב אליו רוחו.

– אני... רוצח... – חזר ניקולי אחרי דממה קלה.

– איך... אתה... איך... את מי רצחת? – פורפירי פטרוביץ' נבוך, כנראה. ניקולי שתק שוב רגע.

– את אלינה איבנובנה ואת אחותה אלישבע איבנובנה... הרגתי... בקרדם. רוח-אפילה נכנסה בי... – הוסיף פתאם ונשתתק שוב. הוא עוד לא קם מכרוע על ברכיו.

פורפירי פטרוביץ' עמד רגעים אחדים כמתעמק בדבר, אבל פתאם התעורר שוב ונפנף בידיו כלפי העדים הלא-קרואים לגרשם. הללו נעלמו כרגע, והדלת נסגרה בעדם. אחר-כך שם עינו ברסקולניקוב, שעמד בפנה והביט פראות על ניקולי, וכונן צעדיו אליו, אבל פתאם עצר בעצמו, נתן בו שוב את עיניו, העביר ממנו את עיניו לניקולי, ושוב לרסקולניקוב, ושוב לניקולי, ופתאם התנפל על זה, כאלו קסמו לו קסם:

– מה אתה ממהר לענות לי על אשר לא שאלתיך? – גער בו כמעט בחרי-אף – אני כלום שאלתיך, אם נכנסה בך רוח-אפלה ואם לא? ... דַּבֵּר: אתה הרגת?

– אני הרוצח... הני מודה ומתנַּדָּה... אמר ניקולי.

– אָ-אָח! במה הרגתה?

– בקרדם. הכינותי מתחלה.

– אָח, ממהר! לבדך?

ניקולי לא הבין את השאלה.

– אחד היית בשעת ההריגה?

– אחד. ומיטקה אינו אשם, ולכל זה אין לו כל שְׁיָכוּת.

– אל תמהר לי על מיטקה! אָ-אָח! ... נו, כיצד זה, כיצד רצת אז מן המדרגות? הן השוערים פגשו בכם בשניכם?

– זה עשיתי למראית-עין... אז... רצתי עם מיטקה כְּאִלּוּ נחפזתי...

התכוננתי לזה מראש, – ענה ניקולי.

– נו, זה הדבר! – קרא פורפירי בכעס – מפי אחרים הוא מדבר, – רטן כמו לעצמו, ופתאם נשא עיניו וירא שוב את רסקולניקוב.

הוא, כפי הנראה, נמשך כל-כך אחרי ניקולי, עד שלכה-ה-עין שִׁכַּח את רסקולניקוב. עכשו נזכר פתאם, גם נתבלבל...

– רודיון רומנוביץ', אבי! יסלח – התנפל אליו – זה אסור; במטותא... לו אין מה... פה... אני בעצמי... רואה הוא, איזה הפתעות! ... בבקשה! ... והוא אחז בכפו והראה לו על הדלת.

– הוא, כמִדְמָה, לא פלל לזה? – קרא רסקולניקוב, שעדין לא הבין הכל ברור, כמובן, אבל שבכל-זאת הספיק כבר להתאושש דִּיו.

– אך הנה גם הוא, אבי, לא פלל, אי, כמה רועדת כף ידו הקטנה! קָה-קָה!

– אבל הנה גם הוא רועד, פורפירי פטרוביץ'.

– וגם אני רועד; לא פלתי!...

הם עמדו בדלת. פורפירי חכה בקצר-רוח שיצא רסקולניקוב.

– והסורפריזי מה יהא עליו? – קרא פתאפ רסקולניקוב בלעג.

– הוא מְדַבֵּר, ושניו הקטנות עִנְיָן דא לדא נקשן, קָה-קָה! אדם מִגְחָךְ הוא. נו, להתראות.

– ולדידי – **היו שלום!**

– זה תלוי ברצון האל, זה תלוי ברצון האל! – מלמל פורפירי בבת-צחוק מעקלה.

בעברו את הקנצלריה, ראה רסקולניקוב, שרבים נתנו בו עין בוחנת. בפרוזדור, בהמון, הספיק להבחין את שני השוערים **מאותו** הבית, שאז בלילה קרא אותם אל הפוליצייה. הם עמדו והמתינו. ואולם אך יצא אל המדרגות, והנה שוב קולו של פורפירי פטרוביץ' קורא לו. כשפנה אליו, ראה, והנה זה מדביקהו ונושם בכבדות.

– דבור אחד, רודיון רומנוביץ'; שם, בנוגע לפל-בפל, לא ידוע עוד, וכרצון האל, אבל, אף-על-פי-כן, באפן רשמי עלי עוד לשאלו דבר-מה... הרי שאנו עוד נתראה, כן?

ופורפירי נצב לעִמְתו בבת-צחוק.

– כן, – הוסיף עוד פעם. אפשר היה לשער, שנפשו חשקה להוסיף עוד דבר-מה, אלא שהדבר לא יצא מפיו.

– והוא, פורפירי פטרוביץ' יסלח לי בעד... זה, שהתרגשתי יותר מדי, – התחיל רסקולניקוב, שרוחו כבר שבה אליו במדה כזו, עד כדי חִפְץ בלתי-מִנְצַח להתהדר קצת.

– אין דבר, אין דבר, – ענה פורפירי כמעט בחדוה – גם אני בעצמי...

תכונה ארסית לי, הנני מוֹדָה ומתְנַדָּה. אבל אנו עוד נתראה. ואם יהיה ברצון האל, נתראה במאד-מאד!...

– ונלמד לדעת כדבעי איש את רעהו? – עזר לו רסקולניקוב.

– ונלמד לדעת כדבעי איש את רעהו, – הסכים פורפירי פטרוביץ', מצמץ בעינו והביט עליו ברצינות גמורה. – עכשו לבית-המשתה?

– לבית האַבֵּל.

– אַה, כן. לבית-האבֵּל! רק את בריאותו ישמור, את בריאותו...

– ואני מצדי איני יודע במה אברכהו! – קרא רסקולניקוב, שכבר התחיל לרדת מעל המעלות, אבל פתאם נפנה שוב לפורפירי – הייתי מברכהו ביתר-הצלחה במפעלו, אבל הנה עיניו הרואות, כמה מִגְחַכֵת מְשֻׁכָּתו.

– מפני מה מִגְחַכֵת? – עשה פורפירי מיד את שתי אזניו כאפרקסת; גם הוא נפנה כבר ללכת וחזר.

– אלא מה? הנה את מיקולקה האַמְלֵל הזה ענה גם-כן בודאי, באפן פסיכולוגי, על-פי דרכו, עד שהודה! יומם ולילה, יומם ולילה הוכיח לו בודאי: “אתה הרוצח! אתה הרוצח!”... נו, ועכשו, כשהוא כבר הודה, התחיל כבודו שוב לשפר את עצמותיו: “משקר אתה, כלומר, לא אתה הרוצח! לא יֵאָמֵן, שאתה הוא! מפי אחרים אתה מדבר!” נו, אחרי כל אלה – האם לא משרה מִגְחַכֵת מְשֻׁכָּתו?

– הה-הה-הה! והוא אף-על-פי-כן שם לבו לזה שאמרתי עתה לניקולי, ש“מפי אחרים הוא מדבר!”

– איך אפשר היה מבלי לשים לב?

– קָה-קָה! חריף ושנון! אין דבר נסתר ממנו! שְׁכַל חד ולא חֶלְק! ונוגע הוא תמיד דוקא במיתר הכי-מִגְחָךְ... קָה-קָה! הן מִבִּין הסופרים היה אצל גוגול, כמו שאומרים, הקו הזה מפתח ביותר.

– כן, אצל גוגול... להתראות בענג.

רסקולניקוב הלך ישר הביתה. הוא היה כל כך מְבֻלְבֵל ומסֻכָּסך, עד שגם בבואו הביתה ובהתנפלו על הספה, ישב כרבע שעה במצב של מתאמץ לנוח ולאסוף אליו את נדחי מחשבותיו. לחשוב על ניקולי גם לא נסה: הוא הרגיש, שהוא במצב של השתוממות בנוגע לזה, שבהודאתו של ניקולי יש דבר-מה שאי-אפשר לבארו, איזה פלא, שעתה אינו מבינו בשום אפן שבעולם. אולם הודאה זו היתה עובדה קְנִיָּה. תוצאותיה של העובדה הזאת נעשו ברורות מיד בשבילו: שקר, סוף-סוף, אין לו רגלים, ואז ישובו אליו, לרסקולניקוב. ואולם, לכלל-הפחות, עד שיתגלה השקר, חפשי הוא, וצריך לעשות דבר-מה לְרוּחְתו-לישועתו כי הסכנה נִדְאִית היא.

ואולם, על-כל-פנים, באיזו מדה? המצב התחיל להתברר. הוא נזכר בקוים כוללים של המחזה, שהיה בינו ובין פורפירי – ונודעזע מאימה. מובן, הוא עוד לא ידע את כל מטרותיו של פורפירי, לא השיג את כל חשבונותיו לפני שעה. אולם חלק מן המשחק נתגלה, ומובן, ששום איש אחר לא היה מסגל כמותו להבין, כמה אים היה בשבילו זה ה"צעד" במשחקו של פורפירי. עוד מעט והוא יכול היה למסור את עצמו ממש. פורפירי ידע את החולניות של טבעו, מראיה ראשונה חדר לתוכו, והוא משתער עליו בגלוי וביד רמה. אין ספק, רסקולניקוב כבר הספיק להגביר ביותר את החשד עליו, אלא שעד מופתים חותכים, בכל-זאת, עדין לא הגיע הדבר; כל זה, אף-על-פי-כן, אינו אלא דרך ההשאלה. אולם מאידך גיסא, מי יודע, אם נכון הוא, כאשר יחשוב עתה? שמא טועה הוא? לאיזו תוצאה נטה פורפירי היום? האם באמת היה דבר-מה מוכן אצלו? ומה? הבאמת חכה לאיזה דבר או לא? ואיך היו הם נפרדים היום, אלמלא מאורע ניקולי?

פורפירי גלה כמעט את כל מסתרי משחקו, מובן, הוא העמיד את הדבר בסכנה, אבל הראה הפל, ואלו – נדמה לרסקולניקוב – אלו היה בידו איזה דבר יותר ממשי, היה מראה גם אותו. מה הוא אותו "סורפריז"? הלצה בעלמא? היש בזה איזה ממש או לא? האמנם מסתתר בו מעין דבר הדומה לעובדה מוכיחה, להאשמה גמורה? האלמוני של אתמול? לאן נעלם אפוא? היכן היה היום? הן אם רק יש דבר-מה מכריע בידי פורפירי, ודאי שאינו אלא בקשר עם האלמוני של אתמול...

הוא ישב על הספה, כשראשו מורד למטה, זרועותיו נתונות על ברכיו ופניו לוטים בכפות-ידיו. הרעידה העצבנית עוד לא פסקה מכל גו. לאחרונה קם, לקח את כובעו, פקפק רגע וילך אל הדלת.

בלבו היתה מעין הרגשה, שליום הזה לכל-הפחות, יכול הוא לחשוב את עצמו כמעט בטוח מסכנה. פתאם הרגיש מעין חדוה: תשוקה נתעוררה בו למהר אל קטרינה איבנובנה. את שעת הקבורה כבר אחר, כמובן, אולם לסעדת-ההבראה עוד יספיק, ושם יראה מיד את סוניה.

הוא התיצב, חשב, ובת-צחוק חולנית נדחקה ובאה על שפתיו.

– היום! היום! – חזר בפני עצמו – כן, היום. כך צריך להיות...

ואולם אך רצה לפתוח את הדלת, והנה היא התחילה להפתח מאליה. הוא נרעד ונרתע לאחור. הדלת נפתחה חרש, לאט-לאט, ופתאם נראה פרצופו של האיש מתחת לקרקע.

האיש התיצב על המפתח, הביט דומם ברסקולניקוב וצעד לתוך החדר. הוא היה ממש כמו אתמול, אותו פרצוף פנים, אותם המלבושים, אבל בצורתו ובמבטו בא שנוי כביר: סבר-פניו עתה היה של מעין יגון-חרטה, ולאחר שעמד קצת, נאנח קשה. לא היה חסר אלא שישים כף-ידו על גחיו ושירכין ראשו קצת לצדדין, בכדי שיהיה דומה לגמרי לאשה המונית-עירונית.

– מה דרוש לו? – שאל רסקולניקוב ולבו מת בקרבו.

האיש שתק רגע ופתאם השתחוה לפני רסקולניקוב כמעט ארצה. למצער, אצבע ימינו נגעה בארץ.

– מה לו? – קרא רסקולניקוב.

– אשמתי – קרא האיש בלחש.

– במה?

– במחשבות רעות.

שניהם הביטו איש אל רעהו.

– רגזתי. אז כשבא כבודו, אפשר מתוך שכרון, וקרא לשוערים אל הפוליציה ושאל על דם, רגזתי על שלא אחזנוהו וחשבנוהו לשכור. וכל-כך רגזתי, עד שנגזלה שנתי. וכשנזכרתי בכחבת, באנו אתמול הלום ושאלנו...

– מי בא? – שאל רסקולניקוב, בהתחילו לזכור הפל כרגע.

– אני, כלומר, העלבתיו.

– הרי שהוא מאותו הבית?

הרי אני עמדתי אז שם אצל השער אפם; כלום שכח? לנו יש שם גם מלאכה משלנו, משנים קדמוניות. פננים אנו, עובדי-פנאות, עירוניים... יותר מכל רגזתי על...

ופתאם עלה ברור בזכרונו של רסקולניקוב כל המחזה של שלשום אצל השער! הוא הבין, שמלבד השוערים נצבו שם אז עוד אנשים אחדים, ואף נשים בתוכם, הוא נזכר בקול אחד, שהציע להוליקהו ישר אל הפוליציה. את פני הדובר לא יכל לזכור, ואף עתה לא הכירוהו, אולם בזכרונו פרף, שהוא גם ענה לו אז דבר-מה, פנה אליו...

הנה אפוא פשר כל חידות יום אתמול. ומה שהיה אים ביותר, לחשוב, שהוא באמת כמעט שאבד, כמעט שאבד את עצמו בגלל דבר של מה-בכך כזה. הרי שחוץ מענין שכירת-החדר והדבורים על דם אין האיש הזה יודע להגיד דבר. הרי שגם לפורפירי אין דבר, אין כלום, חוץ מזה הטרופ

הקדחתני, אין כל עובדות, מלבד זו **הפסיכולוגיה**, שהרבה פנים לה! הרי שאם לא יתגלו עוד עובדות (והן אינן צריכות להתגלות יותר, אינן צריכות!), אז... אז מה יכולים לעשות לו? במה יוכיחו את אשמתו, גם אם יאסרוהו? והרי שלפורפירי נודע דבר-המעון רק עתה, רק לפני שעה, ומקדם לא ידע דבר.

– זה הוא אמר לפורפירי... על זה, שהייתי אז? – קרא פתאם.

– לאיזה פורפירי?

– לחוקר-הדין.

– אני. השוערים לא הלכו אז, ואני הלכתי.

– היום?

– רגע לפני בואו, והכל שמעתי, הכל איך שענה אותו.

– איפו? איך? מתי?

– שם, מעבר למחיצה, ישבתי כל העת.

– איך? הרי שזה הוא הסורפריז? אבל באיזה אופן? במטותא!

– כשראיתי – התחיל העירוני – שהשוערים אינם שומעים לקולי, מפני, אומרים הם, שהשעה מאחרה ואפשר שעוד ינזפו בהם, רגזתי ונגזלה שנתי, והתחלתי לחקור ולדרוש. וכשנודע לי אתמול, הלכתי היום. לראשונה באתי, והנה הוא איננו עוד, באתי אחר שעה – לא קבלו, באתי בפעם השלישית – קבלו. התחלתי לספר לו דברים כהויתם, והוא התחיל לקפוץ בחדר ולהכות באגרופו בחזה: “מה עשיתם לי, גזלנים? הן אלו ידעתי כדבר הזה, הייתי שולח אנשי-צבא להביאהו!” אחר-כך יצא במרוצה, קרא לאחד מהם, והתחיל להתישב אתו בפנה, ואחר-כך חזר אלי והתחיל לחקרני ולגדפני. וחרפני הרבה; ואני ספרתי לו הפל וגם שכבודו לא העז לענות לי אתמול על דברי ושכבודו לא הכירני. והתחיל שוב להתרוצץ בחדר ולהכות באגרופו על חזהו ולהתקצף, וכשהודיעו על-דבר בואו של כבודו, – נו, אמר לי, בא ושב שם לעת-עתה מעבר למחיצה, שוב, ואל תשמע קול, גם אם תשמע מה שתשמע, וגם כסא העביר בעצמו בשבילו לשם, ויסגרני; אפשר, הוא אומר, אקרא לך. וכשהביאו את ניקולי, הוציאני, לאחר שהלך כבודו: אני, אמר, עוד אדרוש לך, ועוד אחקרך...

– ואת ניקולי חקר ודרש במעמדך?

לאחר ששלח את כבודו, שלח גם אותי ופנה לניקולי.

העירוני הפסיק ועשה פתאם שוב השתחוויה עמקה, בנגעו באצבע בארץ.

– על דבתי ועל רגזי יסלח-נא.

אלהים יסלח, – ענה רסקולניקוב ואך הוציא את זה מפיו. שוב השתחווה העירוני לפניו, אבל לא ארצה, כי אם עד מתניו, פנה לאט ויצא. “לפל שני פנים, מעכשו לפל שני פנים”, שגן לעצמו רסקולניקוב ויצא מזרז מן החדר, כאשר לא יצא ככה זה כמה.

“עכשו עוד נלחם קצת”, אמר לעצמו בבת-צחוק של קצף ברדתו מעל המדרגות. הקצף היה כלפי עצמו, בבזו ובכלמה זכר את “קטנות נפשו”.

חלק חמישי

I

כל אותו הבקר ממחרת לאותו הערב, שבו ונפלו הדברים המרים בין פטר פטרוביץ' ובין ארוסתו ואמה, היה פטר פטרוביץ' כמו מתפכח מיינו. לדאבון-לבו הרב נאלץ לאט-לאט לקבל כעובדה קיימת ובלתי-חוזרת מה שעוד אמש נדמה לו לדבר כמעט דמיוני, לדבר, שאם אמנם בא ונהיה, הרי הוא, אף-על-פי-כן, כאלו אינו, כאלו אי-אפשר שיהיה, הצפעוני השחור של כבודו הנפגע הפריש כל הלילה בלבו. בקומו מעל מטתו, הסתכל פטר פטרוביץ' בו ברגע בראי. הוא נתירא וקָדַק, אם לא השתפכה מִרְתו בקרבו במשך הלילה הזה. אולם מצד זה היה לעת-עתה הכל במישור, ובראותו בראי את קלסתר-פניו הלבן, האצילי והשָׁמֵן קצת בעת האחרונה, קבל פטר פטרוביץ' תנחומים לרגע, בהִנְכָחו לחלוטין, שהוא עוד ימצא לו כלה אחרת במקום אחר, ואולי ממין מִשְׁפַּח עוד יותר; אולם מיד נָקוּט בנפשו על המחשבה הזאת ורקק בעִזְמָה רבה. רקיקה זו העירה בת-צחוק אֶלְמָת, אבל סְרָקְסִית, מצד רעו הצעיר ושכנו, אנדרי סמיונוביץ' לְבִזְיִנְטִיבִיץ' פטר פטרוביץ' ראה בת-צחוק זו וישמור אותה ויזקוף אותה על חשבונו של רעו הצעיר. כעסו גדל כפלים בעלות על דעתו פתאם, שלא צריך היה לספר אתמול תוצאות הדברים לאנדרי סמיונוביץ'. זו היתה השגיאה השנייה מצדו אמש, שעשה בלי ישוב-הדעת, מתוך התפעלות יתרה, מתוך רגזנות שלא-במקומה... אחר-כך, בכל הבקר הזה, כמו להכעיס, נתכה על ראשו אי-נעימות אחת בעקב חברתה. אפילו בסינט מצאה אותו איזו אי-הצלחה לרגל הענין, אשר נתן בו בראשו ורָבו. ביחוד הרגזו בעל אותו הבית, ששָׁכַר למעון לו לאחר החתונה הקרובה וששָׁלַל על חשבונו: זה בעל-הבית, איזה בעל-מלאכה אשכנזי שנתעשר, לא

הסכים בשום-אופן לבלי לקיים את דבר החוזה, שנתאשר לפני ימים אחדים, ודרש את מכסת-הקנס המלאה מצד העובד לצד המקיים, ככתוב בחוזה, למרות מה שפטר פטרוביץ' החזיר לו את הדירה משכללה, כמעט בנויה מחדש. גם במחסן-הרהיטים לא רצו בשום-אופן להחזיר לו אפילו רֶבֶל אחד מדמי-הקדימה, שנתן בעד הרהיטים הקנויים, שעדיין לא העברו למעון. "הן אי-אפשר לי לאנוס את עצמי לשא אשה רק מפני שקניתי כבר רהיטים!" – חרק פטר פטרוביץ' שן במסתרים, ובאותה שעה נצנצה בו שוב תקוה אחרונה.

"אבל האמנם נגמר ואבד הכל ואין לו חוזרין? האמנם אי-אפשר לנסות עוד פעם?" הרעיון על דונצ'קה שוב לקח והמס את לבו. במכאוב רב נשא וסבל את הקגע הזה, וכמובן, שאֵלו אפשר היה מיד, ברצון גרידא, להרוג את רסקולניקוב, היה פטר פטרוביץ' מביע את רצונו בלי כל שהיות.

"הטעות היתה, חוץ מכל, גם בזה, שלא נתתי להן כל כסף – חשב, בשובו בתוגת-נפש אל משכנו של לְבִזְיִטְנִיקוֹב – ולמה, שְׁדִין ורוחין, הייתי לקמצן כזה? טעיתי בחשבון! חשבתי, שטוב לענותן קצת, למען תדענה להבדיל בין עני לעשר ושתתיחסנה אלי כמו לפודה ומציל, והנה יצא... טפו!... לא, אלו הייתי מוציא עליהן במשך הזמן אלף-אלפים רבליים למתנות ולתשורות ולתבות ולסמרטוטים מהמחסן האנגלי, היה יותר נאה ו... יותר חזק! לא היו משיכים את פני ככה על-נקלה! הבריות הללו הם ממין זה, שבלי-ספק היו חושבים לחובתם להחזיר במקרה של פרידה את המתנות ואת הכסף; ולהחזיר היה קשה! הלב היה חס על הממון... ואף הכליות היו מיסרות: היאך, לגרש איש, שהיה עד כה כל-כך טוב ומגמס... הֵמ! עשיתי מְשָׁגָה!" – ופטר פטרוביץ' חרק שן עוד פעם וקרא לעצמו טֶפֶשׁ – בפני עצמו ובסוד, כמובן.

בבואו לידי מסקנה שכזו, חזר הביתה מְרֻגָּז-מְשָׁגָה מכפי שהיה בשעת צאתו. ההכנות לסעדת-ההבראה בחדרה של קטרינה איבנובנה משכו במדה ידועה את לבו ועוררו את סקרנותו. הוא עוד אתמול שמע אי-אלה דברים על המשתה הזה; כמִדְמָה, שגם אותו הזמין; ואולם מפני הדאגות והטרדות של עצמו עבר לפניו כל זה עד כה בלי שימת-לב. הוא מהר לקבל ידיעות מפי הגברת לְפִנְכֹזֶל, שעסקה וטפלה בעריכת השלחן (קטרינה איבנובנה היתה בבית-הקברות), ונדודע לו, שהסעדה תהיה חגיגת, שהזמנו כמעט כל השכנים, אפילו אלה שלא ידעו כלל את המנוח, שהזמן אפילו אנדרי סמיונוביץ' לְבִזְיִטְנִיקוֹב, למרות המחלקת שהיתה בינו ובין קטרינה איבנובנה, שלאחרונה גם הוא, פטר פטרוביץ' בכבודו ובעצמו, לא רק מְזַמֵּן, אלא שלו מצפים בקצ-רוח מְזַחֵד, מפני שהוא כמעט הכי-חשוב בין כל השכנים. אמליה איבנובנה בעצמה הזמנה אף היא בכבוד גדול, למרות כל הקטטות בימים עברו, ולפיכך התעסקה והנהיגה סדרים, כמעט בענג מְרָבָה, ומלבד זאת היתה קְלָה לבושה פאר, אם-כי שחורים, אבל חדשים, בגדי-משי, עדי-עֲדִיִים, והתגאתה בזה. כל אלה העובדות והידיעות העירו בפטר פטרוביץ' איזה רעיון, והוא נכנס לחדרו, זאת-אומרת, לחדרו של אנדרי סמיונוביץ' לְבִזְיִטְנִיקוֹב, שקוע קצת בהרהורים. נקדת-הפכד היתה במה שנודע לו, כי בין הקרואים יהיה גם רסקולניקוב.

אנדרי סמיונוביץ' ישב משום-מה כל-הפְּקָר הזה בבית. עם האדון הזה נקבעו אצל פטר פטרוביץ' איזה יחסים מְשֻׁנִים, אמנם, במובן ידוע, טבעיים: פטר פטרוביץ' בו לו ושנא אותו יותר על המדה, כמעט מן היום הָרֵאשׁוֹן להתישבו אצלו, ואולם יחד עם זה כמו פחד קצת מפניו. הוא התאכסן אצלו לפטרבורג לא רק לִישֵׁם קמוץ; זה היה אמנם כמעט הטעם הֶעָקְרִי, אבל היה עוד טעם. עוד בפּרוֹבִינְצִיָה שמע על אנדרי, מי שהיה חניכו, בעל אחד הצעירים המתקדמים ביותר. גדולה מזו: כעל מְמַלֵּא תפקיד נכבד בחבורות ידועות ומענינות. זה עשה רֶשֶׁם חזק על פטר פטרוביץ'. אותן החבורות הכבירות, היודעות הפל, הַבְּזוֹת לַפֶּל והקורעות את הַמְּסוּנָה מעל-פני הכל, – אותן החבורות הטילו אימה מאז על פטר פטרוביץ'. איזו אימה מְזַחֵד, אם-כי, אמנם, כלל לא מְסִימָה. מובן, שהוא בעצמו, ועוד בשבתו בערי-השדה, לא יכול היה לתאר לעצמו, אף בערך, מה טיבן של כל אלה. שמועה שמע, כמו הפל, שיש, וביחוד בפטרבורג, איזה מיני פּרוֹגְרֶסִיסְטִים, ניהיליסטים, מבקרים וכו' וכו'. אך, בדומה לרבים, הגזים וְעָקַם את תכנם וערכם של השמות האלה עד לאבסורד. יותר מפל פחד זה כמה שנים מפניהם **מבְּקָרִים**, והפחד הזה היה היסוד הֶעָקְרִי של דאגותיו התמידיות, הנפרזות, ביחוד בהגותו להעביר את מרכז פְּעֻלָּתוֹ לפטרבורג. ביחס זה היה, פשוט, **מלא פחד**, כמו שאנו מוצאים לפעמים אצל ילדים קטנים. לפני כמה שנים, בראשית ימי הקימו את ה"קְרִיָה" שלו, סבלו לעיניו מן ה**בְּקָרָת** שני אנשים חשובים בפלך, שהוא, פטר פטרוביץ', התאבק בעפר-רגליהם וחסה בצל כנפיהם החזקות. ה"בְּקָרָת" הִסְבָּה לשניהם רעות רבות ונאמנות. ולפיכך גמר פטר פטרוביץ' אמר לנפשו, שמיד לבואו לפטרבורג יחקור לדעת, מהו מצב הדברים, ואם יש צָרָךְ, להקדים פני הרעה בכל-אופן ולכפר פני "הדורות הצעירים שלנו". ביחס זה השליך יָהֲבו על אנדרי סמיונוביץ', ובשעה שִׁבְּקָר את רסקולניקוב, למשל, כבר למד לחזור על אמרות ידועות מפי אחרים...

מובן, שלא עברו ימים מועטים, והוא ראה ונוכח, שאנדרי סמיונוביץ' אינו אלא בר-נש פשוט ופועט. ברם, עובדה זו לא הניחה כלל דעתו של פטר פטרוביץ', ואף אלו היה נוכח, שכל הפרוגרסיסטים הנם טפשים ופועטים כמו זה, גם אז לא היתה דעתו נחה עליו. באמת אמרו, לכל אלה התורות, הרעיונות, השיטות (שאנדרי סמיונוביץ' אמר להשפיע עליו) לא היה לו כל ענין. לו היתה מטרה משלו. לו נחוץ היה לדעת; מה ואיך קרה פה? היש בכח האנשים האלה להרע אם לא? היש לו מפני מה לפחד אם לא? היבקר אותם, אם יעשה אותם ואותו מעשה, או לא יבקר? ואם יבקר, אז נגד מה בעקר תהא ה**בְּקָרָת** ערוכה, ומה מבקרים ביחוד לעת הזאת? ועוד זאת: האין אפשרות באיזה אופן שהוא להטות את לבם ולבוא אליהם במרמה, אם פחם גדול באמת? היש צורך בזה אם אין צָרָךְ? ואולי אפשר, למשל, להשתמש בהם דוקא לטובתו? בקצור, על הפרק עמדו מאה שאלות.

אנדרי סמיונוביץ' היה אדם בעל-מְחֹשׁ וקטן-הקומה, בעל שערות בהירות ביותר ופאות-זקן בצדי לחייו, עליהן גאותו. הוא שמש באיזו כְּהָנָה, מלבד כל זאת חש תמיד בעיניו. לבו היה ריק למדי, אבל מוצא-שפתיו מלא בטחון, לפעמים גם גאווה מְרָבָה, מה שלא התאים כלל לפרצופו הקטן ועורר גִּחּוֹךְ. אמנם אצל אמליה איבנובנה נחשב הוא במספר הַדְּבָרִים הנכבדים, מפני שלא שתה לְשִׁכְרָה ושלם שכר-דירה בזמנו. למרות כל אלה המעלות היה אנדרי איבנוביץ', אמנם, טפשי במקצת, ובכָּתוֹב הפרוגרס ואל "צעירי הדור" בא פתוי-היצר. זה היה אחד מאותו הלגיון של שפלי-ארץ, בני-פקועה ומשכילים-למחצה, הממהרים תמיד לְהִלּוֹת על דגל כל אידיאה מתהלכת, בכדי להִפְכָּה מיד לקיא-צואה, בכדי לעשות כרגע לשחוק את הדבר, שהם משמשים לו בקדש, ולפעמים באמת ובתמים.

אומנם לְבִזְיִטְנִיקוֹב, למרות שהיה בעל מדות טובות מאד, התחיל גם הוא לשנא בלבבו את האכסנאי שלו, מי שהיה אפיטרופוס לו, את פטר פטרוביץ'. השנאה ההדדית הזאת צמחה כמו מאליה משני הצדדים. כמה שהיה אנדרי סמיונוביץ' קָהָה וטפשי, התחיל, אף-על-פי-כן להכיר לאט-לאט, שפטר פטרוביץ' מרמה אותו, בו לו בלבו ו"שלא זה האיש". הוא נסה להרצות לפניו שיטת פּוֹרְיָה ותורת דְרִוִין, אבל פטר פטרוביץ', ביחוד בעת האחרונה, התחיל להאזין לו בלגלוג גמור, ויש גם שהוא מלעיג עליו בדבור. הטעם לדבר היה, שחשושו הטבעי של פטר פטרוביץ' הגיד

לו, שְׁלֹבְזִיטְנִיקוּב אינו רק שפל וטפשי, אלא, אולי, גם שקרן ושאינו לו שום "יחסים חשובים" גם בתוך אגדתו, ורק שמע דבר-מה איש מפי איש גדולה מזו: גם את ענינו, ענין הפרופגנדה, אפשר שאינו יודע כהלכה, מפני שהוא מגמגם יתר על המדה, והאם כזה יהיה ל"מבקר"! – ובדרך-אגב: במשך השבוע וחצי ששה פטר פטרוביץ' בפטרבורג, ביחוד בימים הראשונים, קבל ברצון מאנדרי סמיונוביץ' כל מני שבחים משנים על חשבונו, הִינוּ, שלא כהה בו, כשהיה פלוני, למשל, מדבר על היות פטר פטרוביץ' מוכן ומזמן לעזור ל"קומונה" החדשה העתידה להברא ברחוב-העירונים; או לבלי להפריע, למשל, לדונצ'קה, אם יעלה על דעתה מיד אחר נשואיה לתת דודיה לאחרי; או לבלי לטבול את ילדיו שִׁנְלָדוּ לו וכו' וכו' – הכל בכיוצא בזה, פטר פטרוביץ' לא היה מתנפח בדבר התהלות והתשבחות, אם נכונות הן, ולא היה נמנע מקבלן – כל-כך היתה חביבה עליו מקצת שבחו בפניו.

פטר פטרוביץ' פָּרַט בפקר הזה, לַשֵּׁם איזה מטרות, שטרות גדולים אחרים, ועתה ישב אל השלחן ומנה את הכסף אשר קבל בחליפין. אנדרי סמיונוביץ' שכמעט לעולם לא היה כסף ברשותו, התהלך בחדר והעמיד פנים לעצמו, שהוא מביט על כל הכסף הרב, המנח על השלחן, בשויון-נפש, בבטול גמור. פטר פטרוביץ' לא היה מאמין מעולם בשום-אופן, שאנדרי סמיונוביץ' יכול באמת להתיחס לכסף בשויון-נפש; אנדרי סמיונוביץ', לפיכך, חשב מצדו במרירות, שהרי באמת מסגל פטר פטרוביץ' לחשוב עליו ככה, ואולי גם שמה הוא לדגדג קצת את רַעו הצעיר ולהתגרות בו בצרורות הכספים, להזכיר לו את מד-ערכו ואת כל ההבדל הרב, כביכול, שביניהם.

הוא מצא אותו הפעם מְרָגז ומפָּזר, כאשר לא היה מתמול-שלשום, למרות מה שהוא, אנדרי סמיונוביץ', התחיל להסביר לו את הענין החביב עליו – דְבַר ה"קומונה" החדשה, המִיֻּחֶדָה. ההשגות וההערות הקצרות שהתמלטו מפי פטר פטרוביץ' בין מְנִיה לְמִנִּיה, היו מְלֵאוֹת לעג גלוי, מכֵּן, חסר-נְמוּס. אנדרי סמיונוביץ' ב"הומניותו" הצדיק את מצב-רוחו הרע של פטר פטרוביץ' במה שאָרַע לו אמש ונפשו גרסה לתאבה לגלגל את השיחה בענין זה: לו היו רעיונות פרוגרסיביים הרבה להגיד בנדון זה, רעיונות שִׁיֻּכְלוּ לנחם את רעו הנכבד ולהביא תועלת "בלתי מוטלת בספק" להתפתחותו הלאה.

– איזו סעדה תהיה היום אצל זו... האלמנה? – שאל פתאם פטר פטרוביץ' בהפסיקו את אנדרי סמיונוביץ' באמצע ובמקום הכי-מענין.

– כֵּאלוֹ אינו יודע; והרי אני אתמול דברתי אתו בנדון זה והבעתי דעה על כל אלה המנהגים... והרי היא הזמינה גם אותי, כפי ששמעתי. הוא דְבַר אָתָּה אתמול... –

– אני לא שערתי בשום אופן שהשוטה האביונית הלזו תוציא לסעדת-פְּמִבִּי את כל הכסף שקבלה מזה השוטה השני... מרסקולניקוב. לפלא היה פשוט, בעיני כשעברתי זה עתה: איזה הכנות שם, יינות!... הִזְמִינוּ אנשים הרבה, – השד יודע מה זאת! – דבר פטר פטרוביץ', כמגלגל את השיחה הזאת לשם איזו מטרה – מה? הוא אמר, שגם אותי הזמינו? – הוסיף, בהרימו את ראשו פתאם – אימתי? אני איני זוכר. אגב, אני לא אלך. מה לי שם? אני דברתי אתה אתמול רק בדרך-אגב על-אודות האפשרות לקבל, בתור אשת פקיד עניה, תמיכה שנתית. האם לא בעד זה הזמינה אותי? –

– אני גם כן מוצא לנכון לבלי ללכת, אמר לְבֹזִיטְנִיקוּב.

– שאלה היא! אחרי הכותו... מובן, שלא נעים, –

– מי הכה? את מי? – נתעורר לְבֹזִיטְנִיקוּב פתאם. ואף נתאדם.

– הוא הוא, את קטרינה איבנובנה, לפני חֹדֶשׁ ימים! הרי אני שמעתי על זה, אתמול... הנה כחן של הדעות החדשות... גם "שאלת הנשים" לא הועילה, –

ופטר פטרוביץ' כמִנְחָם, חזר שוב לספירתו.

– כל זה הבל והוצאת שם רע! – התרגש לְבֹזִיטְנִיקוּב, שפחד תמיד מפני זכרון המאורע הזה – ולגמרי לא כך היה הדבר! אחרת היתה... הוא לא שמע אל-נכון; דבה! אני, פשוט, הגנתי על עצמי מפניה... היא בעצמה התנפלה עלי ראשונה בצרפניה... היא מרטה לי את כל זקני... כסבור אני, שיש רשות לכל אדם להגן על אישיותו. מלבד זאת, לא ארשה אני למי-שהוא לעשות לי מעשה-אנס... על-פי הפרינציפ. מפני שזוהי כבר כמעט עריצות. מה היה לי לעשות: לעמוד לפני ולחשות? אני רק דחפתיה.

– תה-תה-תה! – הוסיף לוזשין בחוכא של ארס.

– הוא מתגרה בי, מפני שהוא בעצמו מְרָגז ושרוי בכעס... וזה הבל, ואין לו כל שְׂיָכוֹת לשאלת הנשים! הוא אינו מבין את הדבר כהלכה; אני גם חשבת, שאם נמנו וגמרו, שהאשה שוה לאיש בָּלָל, גם בלח (מה שכבר מוכיחים), הרי שצריך להיות שויון בָּלָל. אמנם, אני נמלכתי אחר-כך שבעקב אין מקום לשאלה כזו, מפני שאין מקום למצה ומריבה, ושחקרים כאלה בסדר-העולם לעתיד-לבוא לא יִזְכְּרוּ ולא יִפְקְדוּ... ומשנה הוא, כמובן, לדרוש שויון בהכאות. אני איני טָפֵשׁ במדרגה כזו... אף-על-פי שהכאות ישנן... זאת-אומרת, בעתיד לא תהיינה. אבל עכשו עֵדִין ישנן... טפו!... שֵׁד! הוא מבלבל אותי! ואני לא בגלל אי-הנעימות הזאת לא אלך לסעדת-ההבראה. אני, פשוט, מפני הפרינציפ. לא אלך, בכדי שלא להשתתף במשפט-הקדום המְגִנָה של סעדת-הבראה, הנה משום מה! אמנם יש צד קָתֵר ללכת, כך, בכדי ללעוג למנהג הפראי... אבל קָבֵל, שלא יהיו גלחים. אז הייתי הולך לבתחלה.

– זאת אומרת, לשבת ללחום אצל שלחן זר ולירוק גם על הלחם, גם על הקוראים ללחם. כך?

– כלל לא לירוק, אלא למחות. מטרה מועילה לנגד עיני. בדרך-אגב אני מְסִיעַ בידי ההתפתחות ועושה פְּרֻפְגָּנָדָה. כל אדם חָיֵב לפתח ולעשות פרופגנדה. אני זורע זרע האידיאה. מן הזרע הזה יוצאת עובדה. איזה עלבון יש בזה, שאני לועג? בתחלה יֵעָלְבוּ, אבל אחר-כך יִנְכָחוּ בעצמם,

שהבאתי להם תועלת. הנה אצלנו האשימו את טַרְבִּיבּוּבָה (זו מן הקומונה), שכתבה לאביה ולאמה, כי אינה רוצה לשבת בתוך משפטים קדומים ולכן היא נשאת בלי חֶפֶה וקדוּשִׁין, ואמרו, שגסות היא לכתוב כך להורים אדוקים, שצריך היה לחמול עליהם, לרפך את הטון. לדעתי, כל זה הבל, וכלל לא צריך לרַכֵּךְ, אדרבה, צריך למחות בכל תִּקְוָה. הנה וְנִנְיָן, שבע שנים היתה עם בעלה, ילדה שני ילדים, עמדה ועזבה אותם וכתבה ישר לבעלה: "הֶפְתִּי, שְׁאֵתוֹ אֵין אֵני יְכוּלָה לְהִיֹּת מְאֻשְׁרָה. לְעוֹלָם לֹא אֶסְלַח לוֹ אֵת תְּרִמְיֹתוֹ, שְׁלֹא גִילָה לִי, כִּי יֵשׁ סֹדֵר אַחֵר בְּעוֹלָם, וְהוּא הַקּוֹמוֹנָה. כֹּל זֶה נֹדַע לִי רַק זֶה לֹא כָבֵר מִפִּי גִדְל־נֶפֶשׁ אֶחָד, שֶׁפְּלִי שְׁלוֹ וִיחִדְיוֹ נִסְדֵּר קוֹמוֹנָה. כּוֹתֵבֵת אֵנִי יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שְׁחוֹשֶׁבֶת אֵנִי לֹא־יִשְׂרָאֵל לְהוֹנוֹת אִישׁ. יַעֲשֶׂה הוּא מָה שְׁהוּא רּוֹצֵה, אֵל יְקוּהָ. לְהַחְזִירָנִי, הוּא אַחֵר אֵת הַמוֹעֵד. בְּבִרְכַּת אִשְׂרָאֵל." הנה כיצד נכתבים מכתבים ממין זה!

— הרי זו אותה טַרְבִּיבּוּבָה, שהוא ספר לי על-אודותיה, כי היא נשאה כבר בפעם השלישית וכלי חֶפֶה וקִידוּשִׁין?

— לא בפעם השלישית אלא בשנית, אם לדון כהלכה! ויהא אפילו ברביעית יהא בחמש-עשרה, — כל זה הבל! ואם יש לי להצטער על שמתו עלי אבי ואמי, הנה רק עתה, כמובן, יש לי להצטער. אני כבר חשבתי על זה לא-פעם, שְׁאֵלוּ הִיוּ הֵם בְּחַיִּים, כִּיצַד הִיִּיתִי מֵהֵמָּה אֹתָם בְּמַחְאָה! בְּמַתְכּוֹן הִיִּיתִי מְסוּכָב אֵת הַדָּבָר — וְהִיִּיתִי מְרֹאָה לָהֶם, הִיִּיתִי מִפְּלִיאָם! בְּאֵמֶת חֶבֶל, שְׁאִינָם!

— ואין את מי להפליא, חֶה-חֶה! אולם טוב, יהיה כל זה כרצוני, — הפסיקו פטר פטרוביץ' — אבל יגיד נא לי את הדבר הזה: הן הוא יודע את בת המנוח, אותה הכחושה? הן אמת היא מה שמדברים על-אודותיה, אֶהָ?

— ומה בכך? לדעתי, זאת-אומרת, על-פי הוכחתי הפרטית, זהו המצב הנורמלי של האשה. מדוע לא? Distingouns. בסדר-החברה של זמננו אמנם אין זה נורמלי לגמרי, כמובן, מפני שנעשה מתוך הכרך, אבל בעתיד יהיה כך נורמלי, מפני שיהיה באפן חפשי. וגם עתה היתה לה הרשות לזה: היא סבלה עני, וזה היה הפונד שלה, כלומר, הקפיטל שלה, שהשתמשה בו כחפצה. מובן, בסדר-העולם לעתיד-לבוא לא יהיה צורך בפונדים, אולם התפקיד שלה יִסְמַן וְיִעֲרַךְ באפן אחר, באפן רציונלי. ומה שנוגע לסופיה סמיונובנה בפרט, הרי בזמן הזה אני מביט על מעשיה כעל מחאה אנרגית וחייה נגד הסדר השורר, והנני מכבד אותה בכל לב; אני גם שמח עליה!

— ולי ספרו, שהוא גרם לגרושה מֶפֶה!

חַמַּת לְבִיזְנִיטְקוֹב בַּעֲרָה עַד לְהַשְׁחִית.

— זוהי דְבָה שְׁנִיָּה! — נְהַם! — לגמרי, לא כך היה הדבר! כל הכזבים הללו הפיחה אז קטרינה איבנובנה, מפני שלא הבינה כלום! וכלל לא בקשתי מְסוּלּוֹת לסופיה סמיונובנה! אני, פשוט בתכלית הפשטות, פִּתְחֵתִי אֹתָהּ, בְּלִי שׁוֹם פְּנִינּוֹת זְרוֹת, מֵתוֹךְ הַשְּׂתַדְלוֹת אַחַת לְעוֹרֵר בָּהּ אֵת הַמַּחְאָה... לִי נְחוּצָה הִיִּתָּה רַק מַחְאָה, וְסוֹפִיָּה סְמִיּוֹנוֹבְנָה בְּכֹל-אֶפְסָן לֹא יְכַלָּה לְהִשְׁאָר בְּבֵית הַזֶּה!

— הוא קרא לה אל הקומונה?

— הוא עשה חוכא ואטלולא, ולגמרי בלי הצלחה, יִרְשֵׁנִי לְהַעִיר לוֹ. הוּא אֵינוֹ מְבִין כְּלוּם! בְּקוֹמוֹנָה אֵין תְּפִקִּידִים כְּאֵלֶּה. הַקּוֹמוֹנָה אֵין הִיא בְּאֵה אֵלָּא בְּכַדִּי בְּכַדִּי שְׁלֹא יִהְיוּ תְּפִקִּידִים כְּאֵלֶּה. בְּקוֹמוֹנָה מִשְׁתַּנִּית הַמְהוּת שֶׁל הַתְּפִקִּיד הַזֶּה, וְמָה שְׁנוֹשָׂא אֵלָיו כִּאֵן חוֹתָם שֶׁל כְּסִילוֹת, יִשָּׂא עֲלָיו שֵׁם חוֹתָם שֶׁל חֻמָּה, מָה שְׁכָאן, לְפִי הַמַּצֵּב הַנוֹכְחִי, אֵי-טְבַעִי יַעֲשֶׂה שֵׁם לְטְבַעִי מְאֹד. הַכֹּל תְּלוּי בְּתַנָּאִים וּבְסִבִּיבָה, שְׁהָאֵדָם נִמְצָא בָהֶם. הַכֹּל מִן הַסִּבִּיבָה, הָאֵדָם בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ כְּלוּם. וְעַם סוֹפִיָּה סְמִיּוֹנוֹבְנָה אֵנִי חֵי בְּשִׁלוּם עַד הַיּוֹם, מָה שְׁיוֹכֵל לְשַׁמֵּשׁ לִי רְאִיָּה נְאֻמָּה, שְׁמַעוֹלָם לֹא חֲשַׁבָה אֹתִי לְאוֹיֵב לָהּ. אֵנִי קוֹרָא לָהּ עֵתָה אֵל הַקּוֹמוֹנָה, אֲבָל עַל יִסוּדוֹת אַחֵרִים, אַחֵרִים לְגַמְרִי: לְצַחוֹק מָה זֶה עוֹשֶׂה? אֵנְחָנוּ רּוֹצִים לִיסֵד קוֹמוֹנָה מְשֻׁלָּנוּ, מְיַחֲדָה, עַל יִסוּדוֹת יוֹתֵר רַחֲבִים מִן הַקּוֹמוֹנוֹת הַקּוֹדְמוֹת. אֵנְחָנוּ הַרְחַקְנוּ לְלַכֵּת בְּדַעוֹתֵנוּ. אֵנְחָנוּ שׁוֹלְלִים עוֹד יוֹתֵר! לֹא קָם דּוֹפְרוֹלִיבּוֹב מִקְבְּרוֹ, הִיִּיתִי יוֹצֵא עִמּוֹ לְנֹפֶחַ. וּלְבִיזְנִיטְקִי הִיִּיתִי מְרֹאָה עִם מִי הַצֵּדֵק! וְלַעֲת-עֵתָה הִרִינִי מוֹסִיף לְפִתַּח אֵת סוֹפִיָּה סְמִיּוֹנוֹבְנָה. זוֹהִי בַעֲלַת תְּכוּנָה יֶפֶה, יֶפֶה!

— נו, והוא משתמש בבעלת התכונה היפה, אֶהָ? חֶה!

— לא! לא! אֶהָ, לא! להפך!

— מה פֶּרוֹשׁ לְהַפְךָ! חֶה-חֶה-חֶה!

— אבל יאמין לי! וכי מאיזו סֶבֶה הִיִּיתִי מְסוּסָה מִמֶּנּוּ, יִגִּיד נָא לִּי? לְהַפְךָ, גַּם בְּעֵינֵי יֶפֶלָא. אֵתִי הִיא צְנוּעָה וְכִישְׁנִית בְּמַדְרָגָה גְדוּלָה, עַד לִידֵי פַחַד...

— והוא, כמובן, מִפְתָּה אֹתָהּ... חֶה-חֶה! מוֹכִיחַ לָהּ, שְׁהַבוּשָׁה הֶבֶל הִיא?...!

— לגמרי לא! לגמרי לא! אוי, באיזו גסות, באיזו כסילות — יסלה לי — הוא תופש את המלה: הַתְּפַתְחוּת! ושום דבר אינו מבין: אוי, אֵלִי. כמה עֵדִין אֵינוֹ מוֹכֵן! אֵנְחָנוּ נִלְחָמִים בְּעַד שְׁחִירוֹת הָאֵשָׁה, וְהוּא מְבִין רַק דָּבָר אֶחָד... מְבַלִּי לְנִגּוּעַ בְּשִׂאלָה בְּדַבָּר הַצְּנִיעוּת וְהַבִּישְׁנוֹת שֶׁל הָאֵשָׁה, שְׁכַשְׁהוֹן לְעַצְמָן הֵנָּה מִדּוֹת שְׁאֵינָן מְבִיאוֹת תּוֹעֵלָת וְאִפְשָׁר גַּם לְחַשְׁבֵּן לְמִשְׁפָּטִים קְדוּמִים, אֵנִי אֵין לִי כְּלוּם, כְּלוּם נִגַּד צְנִיעוּתָהּ בִּיחָס אֵלָי, מִפְּנֵי שְׁבוּזָה כֹּל רְצוּנָה, כֹּל זְכוּתָהּ. כְּמוֹכֵן, לֹא הִיִּתָּה אֹמֶרֶת לִי בְּעַצְמָה: "הִשְׁמַע לִּי", הִיִּיתִי חוֹשֵׁב זֶה לִי לְעִנְג גְּדוּל, מִפְּנֵי שְׁהִיא מוֹצֵאת חֵן בְּעֵינַי מְאֹד; אֲבָל עֵתָה, עֵתָה לְמַצְעָר, מוֹכֵן, שְׁמַעוֹלָם לֹא נִהְגָּה בָּהּ אִישׁ מְנַהֵג שֶׁל אֵדִיבוֹת וְשֶׁל נְמוֹס יוֹתֵר מִמֶּנִּי, כְּלוּמֵר, בִּיּוֹתֵר כְּבוֹד לְעִרְכָּה... אֵנִי מַחְכָּה וּמְקוּהָ — וְתוֹ לֹא.

— והוא, מוטב לו שיתן לה איזו מתנה. אתערב, כי זה לא עלה גם על דעתו.

— כלום, כלום אין הוא מבין, הלא הגדתי לו! אמנם, מובן, מצבה הוא בכך, אבל פה שאלה אחרת! לגמרי אחרת! הוא, פשוט, בו לה. הוא רואה את העובדה, שעל-פי טעות הוא חושבה לראויה לבו, והרי הוא מסתלק מהשקפה הוגמנית על נפש האדם. הוא עֵדִין אֵינוֹ יוֹדַע, אֵיזוֹ תְּכוּנָה לָהּ! אֵנִי רַק מְצַטְעֵר מְאֹד עַל שְׁבַעַת הָאֲחֵרוֹנָה חֲדָלָה לְגַמְרִי לְקָרָא, חֲדָלָה לְקַחַת סְפָרִים מִמֶּנִּי. וּלְפָנַי זֶה הִיִּתָּה לּוֹקַחַת. צַר לִי גַם-כֵּן, שְׁעַם כֹּל הָאֲרָרְגִיָּה

שלה ואמץ-רוחה למחות – מה שהוכיחה במעשה – עדין כאלו אין לה דעות קבועות, עדין חסרה אצלה השלילה, בכדי להשתחרר לגמרי מאי-אלה משפטים קדומים ושטיות. אך למרות זאת יש שאלות, שהיא מבינה כהלכה. היא, למשל, הבינה היטב את השאלה על נשיקת-הידיים, זאת אומרת, שהגבר מחלל כבוד האשה ומראה לה את אי-שויונה, אם הוא מנשק את ידה. השאלה הזאת עמדה אצלנו על הפרק, ואני הוכחתי לה. על אגדות הפועלים בפרנציה שמעה גם כן בשים-לב. עכשו אני מברר לה על שאלת החפש להקנס לחדרו של השני בסדר-העולם לעתיד-לבוא.

– שאלה זו מה טיבה?

– בעת האחרונה היתה אצלנו דבטה בדבר השאלה: היש רשות לחבר הקומונה להקנס לחדרו של חבר שני, בין גבר ובין אשה, בכל עת ובכל שעה... ונתקבלה החלטה חיובית...

– נו, ומה, אם פלוני או אלמוני עסוקים באותה השעה 1 ההכרתיים, קה-קה!

אנדרי סמיונוביץ נתמלא חמה.

– הוא עדין עומד בשלו! הוא יודע רק את ה"צרכים" הארוכים! – צוח בשנאה – טפו, כמה כועס אני על עצמי בעד זה, שבהרצאת השיטה הזכרתי לו אז לפני זמן את הצרכים! שדין ורוחין! זהו אבן-נגף בשביל כל הדומים לו, את זה הם מעלים על לשונם טרם יבינו דבר! וכאלו אִתָּם הצדק! כאלו הם מתגאים בדבר-מה! טפו! אני כבר אמרתי כמה פעמים, כי את כל השאלה הזאת אין לשים לפני טירונים אלא לאחר שלמדו את כל השיטה על גריה, כשהאיש כבר מפתח וכבר נתנה לו הנטיה. ואם תמצא לומר: איזו כלמה וחרפה הוא מוצא גם בבורות של שופכין? אני בעצמי, אני נכון ראשון לנקות בורות של שופכין, כמה שירצה. בזה אין אפילו כל קרבן! זוהי רק עבודה, פשוט, עבודה עדינה, מועילה לחברה, מלאכה הדומה ליתר המלאכות, וכמובן – הרבה יותר חשובה מעבודתו של איזה רפאל או פושקין, מפני שיותר מועילה.

– ויותר עדינה, עדינה – קה-קה-קה!

– מה שניך לומר עדינה? איני מורה בתארים אלה ביחס לעבודת האנשים. "עדינות", "גדלות נפש" – כל זה הבל, משפטים קדומים, בליים מזקן, שאני מתיחס להם בשלילה! כל המועיל לאדם הוא גם עדין. אני מבין רק מלה אחת: **תועלת!** יתיך לו כרצונו, והדבר כן הוא!

– פטר פטרוביץ צחק מאד. הוא כבר גמר למנות את המעות ונתנן במקום הסמוי מהעין. אמנם, חלק מהן עדין נשאר משום-מה על השלחן. זו השאלה על "בורות השופכין", למרות כל שפלותה, שמשכה כבר פעמים הרבה סלע-המחלקת בין פטר פטרוביץ ורעו הצעיר. המגחך שבדבר היה, שאנדרי סמיונוביץ התרגז באמת ובתמים. לא כן לוזשין. הוא רק צחוק עשה לו, ועכשו היתה תשוקתו רבה ביחוד להרגיז את לֶבְזִיטְנִיקוּב.

– אין זאת, כי בגלל המאורע של אתמול הוא כל-כך רע וקנטרני – לא יכל עוד לֶבְזִיטְנִיקוּב לעצור בעצמו; הוא, בכלל, למרות כל "עמדו על דעת עצמו" ולמרות כל "מחאות" לא היה חפשי בנפשו עם פטר פטרוביץ, כאלו לא הרהיב בנפשו לבלי שמור את הכבוד, שהיה רגיל בו ביחס אליו משנים עברו.

– ישמע-נא – הפסיקהו פטר פטרוביץ בגאווה ובכעס – מוטב שיגיד לי, אם אין בידו... או יותר נכון: אם באמת ועד כמה הוא ביחסים קרובים עם המוזכרת-לעיל הצעירה, בכדי לבקשה עתה, לרגע אחד, הנה לחדר זה? כמִזְמָה, שהם כלם שבו שם מבית-הקברות... שומע אני קול צעדים רבים... אני צריך הייתי לראות את הצעירה ההיא...

– למה? – שאל לֶבְזִיטְנִיקוּב בתמהון.

– כך, צריך. היום או מחר אני הולך מפה, ולכן חפצתי להודיע לה... אגב, אם רוצה הוא, יכול גם הוא להיות פה בשעת המשא-ומתן. וכך גם יותר טוב. שאם לא, אלהים יודע מה שיחשוב עלי.

– לא אחשוב דבר... אני שאלתי סתם בעלמא, ואם דבר לו אליה, אין נקל מזה. לקרא לה הנה. תכף אלך ואקרא לה. ויהי לבו סמוך ובטוח: אני לא אפריע אותו.

– ואמנם כעבור רגעים חמשה שב לֶבְזִיטְנִיקוּב וסוניצ'קה אתו. זו נכנסה בהתפלאות רבה וכדרכה, בבושה. היא היתה תמיד פישנית במקרים כאלה ופחדה מאד מפני פנים חדשות ומכרים חדשים, תמיד, עוד מימי ילדותה, ולא-כל-שכן עכשו. פטר פטרוביץ קדם את פניה "בסבר פנים יפות", אמנם לא בלי צל של התקרבות עליזה, שהתאימה, לפי-דעתי, ליחס שצריך להיות בין נכבד ונשוא-פנים כמוהו ובין נפש צעירה ו"מענינת", במובן ידוע, כמוה. הוא מהר "לעודד את רוחה" והושיבה ממולו אל השלחן. סוניה ישבה, הביטה מסביב – אל לֶבְזִיטְנִיקוּב, אל הכסף המגנח, ושוב פתאם אל פטר פטרוביץ ומאו לא גרעה ממנו עין, כאלו נקבעה אליו במסמרות. לֶבְזִיטְנִיקוּב עשה צעד לצאת. פטר פטרוביץ קם, עשה אות לסוניה שתשב ועצר את לֶבְזִיטְנִיקוּב בדלת.

– רסקולניק הלז שם? בא? – שאל בחשאי.

– רסקולניקוב? שם. וכי מה? כן, שם... זה כרגע נכנס, בעיני ראיתי... וכי מה?

– נו, אם כך, אבקשהו ביחוד להשאיר אתנו, ולא להשאיר אותי ביחידות עם זו... הבתולה. הענין הוא פעוט, ויוציאו מזה – אלהים יודע מה. אני איני רוצה, שרסקולניקוב ימסור שם... מבין הוא, על-אודות מה אני מדבר?

– אה, מבין אני, מבין! – הבין לֶבְזִיטְנִיקוּב פתאם – כן, יש לו חדשות... אמנם, לפי-דעתי, הוא מפריז על מידת הזהירות, אבל... אף-על-פי-כן

יש לו חדשות. טוב, אני, אני אשאר. אני אעמוד פה אצל החלון ולא אפריע אותו... לדעתי, יש לו חדשות...

– פטר פטרוביץ' חזר וישב על הספה ממול סוניה, נתן בה עין בוחנת, ופתאם העמיד פנים רציניים מאד, כמעט קשים, כלומר: אל-נא תעלה על לבה מחשבת-בליעל, גברת! סוניה נכלמה לחלוטין.

– ראשית, תבקש-נא בעדי, סופיה סמיונובנה, את סליחת אמה הנכבדה... הלא כן, כמִדְמָה? הן מקום-אם תמלא לה קטרינה איבנובנה? – התחיל פטר פטרוביץ' בחשיבות גמורה, אבל, אמנם, במדה מספיקה של חביבות. נראה היה, שיש לו כְּנֹת רצויות וידידותיות.

– כן, נכון, במקום האם היא לי, – ענתה סוניה בחפזון ופחד.

– נו-ס, והרי תבקש את סליחתה בעדי, על שמסבות בלתי-תלויות בי הנני נאלץ לְנָתֵר על... על הסֶעֶדָה... למרות הזמנתה החביבה של אמה.

– טוב; אגיד; מיד – סוניצ'קה קפצה מעל הכסא.

– **עדין** לא הכל, – עצר בה פטר פטרוביץ', בהצטחקו על אי-ידיעתה בנמוסין – היא אינה יודעת אותי, סופיה סמיונובנה החביבה, אם יכלה לחשוב, שלשם דבר פשוט שכזה, הנוגע רק לי, הייתי מטריד עלמה שכמותה לבוא אלי. לי יש מטרה אחרת.

– סוניה נחפזה לשבת. השטרות האִמְצִים והאִמְמִים שעוד לא הוסרו מעל השלחן, שוב רקדו לנגד עיניה, אלא שהיא מְהַרָה להסיר את מבטה מהם ולשימו בפטר פטרוביץ'; לה נדמה פתאם, שמלער הוא מאד, ביחוד **בשבילה**, להביט על כסף של אחר. היא נעצה את מבטה במשקפת-הזהב של פטר פטרוביץ', שהחזיק בשמאלו, ויחד עם זה בטבעת הגדולה, העבה והנאה מאד, עם אבן-יקרה צְהָבָה, שהיתה על אצבע-האמה של היד הזאת, – אבל פתאם הסירה את עיניה גם מאלה, ומבלי דעת איפו להסתר, גמרה בזה, ששוב השקיפה ישר לתוך עיני פטרוביץ'. אחרי שתיקה עוד יותר מְנַמְסָה מן הקודמת המשיך הלה:

– אתמול אָרַע לי בדרך-אגב להחליף שתיים-שלוש מלים עם קטרינה איבנובנה האִמְלֵלָה. זה די היה, בכדי שִׁנְדַע לי, שהיא נמצאת במצב – שלמעלה מדרך-הטבע – אם רק אפשר להתבטא כך...

– כן, למעלה מדרך-הטבע – הסכימה סוניה בחפזון.

– או, אם לאמר באפן יותר פשוט ומובן, במצב חולני.

– כן, פשוט ומ... כן, חולה היא.

– כן, והנה מתוך רגש הוֹמְנִי ו... ו... והשתתפות, כלומר, חפצתי, מצדי, להיות לה להועיל בדבר-מה, בראותי מראש את גורלה המר. כמִדְמָה, שכל המשפחה העניה תלויה עכשו רק בה בלבד, גברתי.

– ירשני לשאול, – קמה סוניה פתאם – מה הואיל לדבר אליה אתמול על האפשרות לקבל פנסיון? מפני שהיא עוד אתמול אמרה לי, שהוא הבטיח להשיג לה את זאת. אמת היא?

– כלל לא, ובמובן ידוע אין זו אלא שטות. אני רק רמזתי לה על תמיכה זמנית לאלמנה, שבעלה מת במְשֻׁרְתוֹ – אם רק תהא פְּרוֹטְקָצִיָה – אולם אביה המנוח כמִדְמָה, לא רק שלא גמר את מועד-השנים הנחוץ, כי-אם לא שָׁרַת כלל בעת האחרונה. במלה אחת, אף-על-פי שהיתה יכולה להיות איזו תקוה, אבל אוֹיֵרִית ביותר, מפני שבעצם אין לה כל זְכוּיֹת על תמיכה, ואדרכה... והיא כבר קוֹתָה לקבל פנסיון, קָה-קָה-קָה! אֶצֶה להעשיר!

– כן, פנסיון... מפני שהיא מאמינה בנקל וטובת-לב... ומטוב-לב היא מאמינה... ו... ו... ושכלה הוא כזה... כן... סליחה, – אמרה סוניה, ושוב קמה ללכת.

– תרשי-נא, היא עוד לא שמעה את כל דברי.

– כן, לא שמעתי, – מלמלה סוניה.

– תשב אפוא.

– סוניה נכלמה מאד ותשב בשלישית.

– בראותי את כל מצבה, עם הטְפִלִים האִמְלִלִים התלויים בה, חפצתי – כמו שאמרתי כבר – להיות לה לעזור בדבר-מה, לפי כחי, הִנְנִי, לפי כחי, לא יותר. אפשר היה, למשל, לסדר לטובתה רשימת-נדבות או, נִמְר, הגרלה... או בדומה לזה, – כמו שעושים תמיד במקרים כאלה אנשים קרובים, או גם רחוקים, אבל דורשי-טוב. הנה את זה חפצתי להודיע לה. דבר זה אפשרי הוא.

– כן, טוב... אלהים בעד זה... דובבו שפתי סוניה, כשהיא מביטה בעין-בוחנת בפטר פטרוביץ'.

– אפשר, אבל... זה אחר-כך... זאת אומרת, אפשר היה להתחיל עוד היום, בערב נתראה, נסדר את הדבר ונניח, כלומר, את היסוד. תכנס אלי השבע בערך. אנדרי סמיונוביץ', אקוה, ישתתף גם הוא במפעלנו... אבל... פה יש סעיף אחד, שעל-אודותיו צריך להִנְעֵץ מראש ובדברים ברורים. ובשביל זה הטרדתי אותה, סופיה סמיונובנה, נִאֶקְרָא לה הִנְה. הדבר הוא, שלפי-דעתי, אסור, וְנִמְוֶרָה סכנה מְאֹסֶר, למסור את הכסף

לידי קטרינה איבנובנה בעצמה; וראיה לדבר – המשתה של היום. ליום המחרת אין לה אף פתותים ללחם-קָקָה... נו, וגם לא בגד, ולא כלום, – ובמצב כזה קונים רום-יְמִיקָה וּמְדִיקָה, כמְדָמָה, ו... ו... וקָקָה. אני ראיתי בהעברה בעלמא. ומחר שוב יפול הכל למשא על גברתי, עד ככר-לחם, וכזאת לא תעשה בת-דעת. לפיכך צריכות הנדבות, לפי השקפתי הפרטית, להֶאָסֵף באֶפֶן כזה, שהאלמנה האַמְללה, כלומר, לא תדע דבר על הכסף; שעל הכסף תדע, למשל, רק גברתי. האם לא נכונה בפי?

– איני יודעת. זה רק היום... היא... פעם אחת בחייה... גדל חשקה לעשות אזכרה... לחלק כבוד... זכרון... והיא דוקא חכמה מאד. אבל כמו שיעלה לפני רצונו. ואני מאד, מאד... והם פֶלֶם מאד, מאד... ואלהים... והיתומים...

– סוניה לא כלתה לדבר ותבך.

– כן. נו, תשים-נא אפוא את לבה. ועכשו תועיל – נא לקבל, לטובת הקרובה שלה. גם את מתת-ידי, כפי יכולתי. מאד ומאד הייתי רוצה, ששמי לא יזכר ולא יפקד בזה... הנה... בשים אל לב, כלומר, שיותר מזה אין לאל-ידי...

ופטר פטרוביץ הושיט לה שטר בן עשרה, לאחר שפרש אותו כשמלה. סוניה לקחה, נתְפִישה, קפצה ממקומה, מלמלה דבר-מה ותמרה להשתחוות ולצאת. פטר פטרוביץ' לוח אותה עד לדלת בחגיגות מְרָבה. היא נמלטה סוף-סוף על נפשה, נרגשה וּמְנָה, וְתָשֵׁב אל קטרינה איבנובנה נכלמה מאד.

– בכל שעת המחזה הזה עמד אנדרי סמינוביץ' אצל החלון, או התהלך בחדר, בהמנעו מהפריע את השיחה. אך לאחר שיצאה סוניה, נגש פתאם לפטר פטרוביץ' והושיט לו את ידו בחגיגות.

– אני שמעתי הכל וראיתי הכל, – אמר, בהדגישו ביחוד את המלה “וראיתי” – זה מעשה עֶדִין, זאת אומרת, חפצתי לאמר, הומני! הוא התפַּנְן להמלט מתודה, אני ראיתי! ואף-על-פי – למה אכחד? – אף-על-פי – שעל-פי הפרינציפ אין אני יכול להסכים למעשי חסד פרטיים, לפילנטרופיה, מפני שמעשים כאלה לא רק שאינם עוקרים את הרע מן השרש, אלא שעוד מפרנסים ומגדלים אותו, אף-על-פי-כן אין אני יכול שלא להודות, שמעשהו גרם לי עֶנְג, – כן, כן. מעשה כזה יִשֶׁר בעיני.

– אָה, כל זה לא-כלום! מלמל פטר פטרוביץ', קצת בהתרגשות, ומשום-מה הסתכל הסתכלות יתרה בְּלִבְזִיטְנִיקוּב.

– לא, לא, לא-כלום! אדם, שנשא עלבון ורגז, כמותו, על-ידי המאורע של אתמול, ובאותה שעה אם עודנו מְכַשֵׁר להתענין בצרתם של אחרים, – אדם כזה... אף שמעשיו אינם רצויים במובן הסוציאלי, – אף-על-פי-כן... ראוי לכבוד! אני גם לא צפיתי לכגון זה מצדו, פטר פטרוביץ', ביחוד שעל-פי דעותיו – הוי, כמה עֶדִין עומדות לו דעותיו למכשול! – עשה עליו המאורע של אתמול רֶשֶׁם כזה!... (אנדרי סמינוביץ' הקטן והטוב הרגיש שוב רגש-ידידות חזק לפטר פטרוביץ') ולמה, למה לו אלה הנשואין על-פי החק, פטר פטרוביץ', חביבי, עטרת ראשי? למה לו הַחֲקִיּוֹת הזאת בנשואין? נו, יהרגני-נא קְרוֹג, אם יש את נפשו, ואני שמח, שמח, על שלא עלו הנשואין הללו, שהוא עודנו חפשי, שהוא עוד לא אבד בשביל האנושיות... יאמר מה שיאמר: אני הגדתי את אשר בלבי!

– למה? מפני שאיני רוצה את הנשואין האזרחיים שלכם, איני רוצה שיהיו לי קְרָנִים של בעל מְרָמה ושאפרנס ילדים זרים. הנה מפני מה נחוצים לי חֶפֶה וקדושיין, – ענה לוֹזְשִׁין רק בכדי לענות דבר-מה. הוא היה עסוק ושקוע באיזה הרהורים.

ילדים? הוא נגע בשאלת הילדים? – נרעד אנדרי סמינוביץ' כסוס-מלחמה בשמעו את קול השופר – הילדים – זוהי שאלה סוציאלית חשובה, אני מסכים; אולם שאלת הילדים נפתרת באֶפֶן אחר. יש ששוללים לגמרי את הילדים כדבר שיש בו רמז למשפחה. על הילדים נדבר אחר-כך, ועתה נדון בזה שאמר: קרניו של בעל מרומה. אודה ולא אביש: את הדבר הזה איני יכול לשמוע במנוחה. זהו מְשֶׁג שאינו מְהֶגֶן, מְשֶׁג אופיצירי, פושקיני, שבלקסיקון לעתיד-לבוא לא ימצא לו שום מקום. קרנים של בעל מְרָמה! הוי, איזו טעות! הוי, איזה הבל! אדרבה! הנשואין האזרחיים מבטלים את הקרנים! זוהי רק תוצאה טבעית ממצב-הנשואין ההוה, תקנת המצב, המחאה נגד המצב, ובמובן זה אין בזה שום חרפה... ואם אני – אם נניח דבר שאי-אפשר – אשא בזמן מן הזמנים אשה בחֶפֶה וקדושיין, אשמח אפילו אם היא תעמיד לי קרנים, אם היא תבגוד בי. אז אגיד לאשתי: “ידידתי, עד עתה רק אהבתיך, ומעתה גם כבד אכבדך, מפני שידעת למחות!” הוא צוחק? זה רק מפני שאין לֶאֱל-ידו לעזוב את משפטיו הקדומים!... לעזאזל! הרי אני מבין, מהו יסוד אי-הנעימות, כשהבעל מְרָמה במצב-הנשואין של היום; אבל אין זאת בלתי-אם תוצאה מְנִלֶּת מעובדה מְנִלֶּת, במקום שנעלבים ונשפלים גם שניהם. ואולם כשה“קרנים” באות בפרהסיה, כמו בנשואין האזרחיים, אז הן בטלות ומבטלות, לא שרירין ולא קָמִין. אדרבא, אשתך רק תוכיח לך, עד כמה היא מכבדת אותך, שהיא חושבת אותך לבלתי-מְכַשֵׁר להתנגד לאשרה, שהיא חושבת אותך למְפַתַח דֶּיך, שלא לנקום בה בגלל הבעל החדש. לעזאזל, אני יש אשר אחרלום, שְאֵלו היו נותנים אותי לאשה, טפו! רצוני לאמר: אלו הייתי אני נושא אשה (בנשואין אזרחיים או חֲקִיִּים, הפל אחת), הייתי אני, כמְדָמָה, מביא בעצמי לאשתי גבר אחר, אֶלו דחתה היא את הדבר לזמן מְרָבָה, והייתי אומר: “רעות! אני אוהב אותך, אבל עוד יותר מזה רוצה אני, שתכבדיני, והנה!” – האם לא כן, האם לאכן אדבר!

פטר פטרוביץ' צחק למשמע הדברים האלה, אבל בלי הנאה מְנִחָה. הוא גם כאלו לא שמע כהוגן. מחשבותיו היו באמת עסוקות בדבר אחר. ואפילו לְבִזְזִיטְנִיקוּב הכיר בזה סוף-סוף. פטר פטרוביץ' היה כמו נרגש ונסער, חכך את ידיו, שקע בהרהורים. כל זה זכר אנדרי סמינוביץ' והבין לאחר-כך...

כמעט עשרה רבליים מהסכום שנתקבל מרסקולניקוב לקבורת מרמלדוב. אפשר שחשבה קטרינה איבנובנה לחובתה בפני המת לעשות לו אזכרה "כדבעי", למען ידעו כל השכנים, וביחוד אמליה איבנובנה, שהוא היה "לא רק כלל וכלל לא גרוע מהם, אלא, יוכל היות, גם הרבה טוב מהם" ושלאיש מהם אין אפוא רשות להתנשא עליו. אפשר שכאן גרמה ביותר אותה "גאות הדלים", אשר מתוכה. יש שהעניינים והאביונים, בשעת מלוי דרישות פמביות ידועות, קורעים את עורם מעל עצמם ומוציאים את הפרוטה האחרונה, ובלבד ש"לא לנפול מאחריים" ו"שהבריות לא ידונו אותם". קרוב מאד לשער, שקטרינה איבנובנה השתוקקה – דוקא במקרה זה, דוקא בשעה כזו, שלכאורה היא עזובה ושכוחה מפל – להראות ל"כל אלה השכנים הנבזים והרעים" שהיא לא רק "יודעת לחיות ביד רחבה ולקבל אורחים", אלא שהיא כלל וכלל לא גדלה ולא נתחנכה בשביל חיים כאלה, כחייה עתה, כלל וכלל לא הִכְשֶׁרָה ולא הוכנה לכבר בעצמה את החדר ולכבס סמרטוטי-ילדים בלילות, כי ימי עלומיה עברו "בבית אצילי של פולקובניק, מִתֵּר אפילו לומר, בבית אריסטוקרטים גדולים". פרוקסיומים כאלה של גאון והתנפחות תוקפים לפעמים את הכי-עלובים ונדכאי-הארץ, ויש שהם נעשים אצלם לצרך חריף, תובע, בלתי מִנְצָח. וקטרינה איבנובנה הן לא היתה כלל מסוג הנדכאים: המצב הקשה היה יכול לקחת את נפשה, אבל לדכא אותה, לשעבד את רצונה לא היה לאל-ידו. חוץ מכל זה, היה לה לסוניצי'קה על מה לסמוך כשאמרה, שהאשה הזאת יוצאת מדעתה. להגיד זאת בהחלטה גמורה אמנם עדין אי-אפשר היה, אבל בשנה האחרונה, בעת האחרונה נתענה מוחה יותר מדי, ומפליא היה, אלמלא נתקלקל משהו. והמדרגה הגדולה של מחלת-השחפת, כמו שאומרים הרופאים, אף היא יכולה לסייע להפחתת הפחות השכליים.

"יינות" בלשון רבים וממינים שונים לא היו; "מִדְרָה" גם-כן לא היתה: תנא פטר פטרוביץ' גוזמה קתני; אבל יין היה: יין-שרף, רום ויין לִסְבוּנִי – כל זה מאיכות היותר גרועה, אבל בכמות מספיקה. מאכלים, מלבד דִּיסָה מארו וצמוקים כחֶק, היו גם לביבות ועוד שנים-שלשה מיני מטעמים, הכל מן המִטְבֵּחַ של אמליה איבנובנה, ונוסף על כל זה הרתיחו בפעם אחת שני מִחְמָם בשביל משתה-טה ופונש לאחר הסעודה. את כל הקנינות עשתה קטרינה איבנובנה בעצמה, בעזרתו של שכן אחד, איזה פולני עלוב, שאלהים יודע למה גר אצל הגברת לִפְנֵיכֶן, ואשר נדרש ללא שאלוהו ושרת את קטרינה איבנובנה כל יום אתמול והפֶּקֶר הזה, ברוצו ממקום למקום כמשתולל ובהשתדלו שיראו את השתדלותו. בשביל כל דבר פעוט שבפעוטים היה בא במרוצה לשאול את פי קטרינה איבנובנה בעצמה, ויש שהיה רץ גם להִפְשֵׁה ברחוב השביעי, קרא לה תכופות; "פני קְרוּגְנִיִּישִׁינָה" ונהיה לה לבסוף לזרא ולגַעַל, אף שבראשונה דָּבְרָה כי בלי "איש-החסד וגדל-הנפש" הזה היתה אובדת פְּלָה. דרכה של קטרינה איבנובנה היה לְעֵרוֹת ראשונה את כל הבא לידה בעדי-עֲדִיָּים, להרבות עליו בתהלות ותשבחות, שהיו יכולים להביא לידי השתוממות, לבדות לשבחו דברים שלא היו מעולם, להאמין בעצמה אמונת-אִמּוֹן, בלב תמים וטהור, במציאותם של אותם דברים, ולפתע-פתאם, בפעם אחת, להפסיק, להתיאש, לירוק ולגרש את האיש, אשר עוד לפני שעה האליהתהו והעריצתהו, היא בטבע היתה בעלת אפי צחקני, עליז ואוהב-שלום, אבל על-ידי הפגעים וההרפתקאות דעזו עליה התחילה כל-כך לחפוץ ולדרוש, שהכל יהיו בשלום ובשמחה ושלא יֵעָזו להיות אחרת, עד שהִדְסִוּנָם היותר קל בחיים, אי-הצלחה היותר פעוטה, הביאה מיד לידי מצב של חמת-שגעון, בהפילסאווה ברגע אחד מאיגרא רמא לכירא עמיקתא, ומיד אחרי התקוות היותר מזהירות והפנטסיות היותר רוממות התחילה לָאֵר את ההשגחה, לִשְׁפֹר ולפוצץ כל הנופל לידה ולהטיח ראשה בפתל. אמליה איבנובנה אף היא קבלה פתאם משום-מה בעיני קטרינה איבנובנה צורה של חשיבות יתרה וערך מְרָבָה, אולי רק מפני מעשה הסעודה הזה, שאמליה איבנובנה קבלה על עצמה בכל לבה לקחת בו חלק ולהשתתף בכל הִטְרָדָה הִרְבָּה: לערוך את השלחן, להשיג לִבְנִים, כלים וכו' ולהכין את המאכלים בִּמְטֵבָה. קטרינה איבנובנה נתנה לה רשות ויְפִי-פֶחַ בְּכֶל, אף השאירה אותה במקומה בלכתה לבית-הקברות. ובאמת, הפל היה מוכן בסדר הכי-נפלא. השלחן היה ערוך בנקיון. הכלים: המזלגות, הסכינים, הצנצנות, הכוסות, הצלחות, היו אמנם, כמובן, אסופי-חוץ, מבתי שכנים שונים, ערב רב של מינים וסוגים, אבל כל זה היה בשעה הקבועה על מקומו הנכון. ואמליה איבנובנה, בהרגישה, שְׁמָלָה את המוטל עליה על צד היותר טוב, פגשה את השבים מבית-הקברות לא בלי גאווה, פְּלָה לבושה פאר ושחורים, בהינומה עטורה פסי-אֲבֵל חדשים. הגאווה הזאת של אמליה איבנובנה, אף כי היתה לפי מפעליה, לא מצאה משום-מה חן בעיני קטרינה איבנובנה: "באמת, כֹּאֵלוּ בלעדיה לא היו יודעים לערוך את השלחן לא ישרו בעיניה של קטרינה איבנובנה גם ההינומה ופְּסִי-הָאֲבֵל:" אפשר שהאשכנזית הטפשית הזאת מתגאית כבר בזה, שהיא בעלת-הבית ועשתה חסד לִדְרִיָּה העניים, שהסכימה לעזור לה... חסד! בבקשה מכם! אצל אביב של קטרינה איבנובנה, שהיה פולקובניק, וכמעט גופרִנְטוֹר, יש שהיו עורכים שלחן לארבעים קרואים, באפן שאיזו אמליה איבנובנה, או יותר נכון, לודוֹיְגוֹבְנָה, לא היו נותנים לה לבוא גם אל המטבח... אמנם, קטרינה איבנובנה שמרה את הדבר בלבה וגמרה אמר לבלי להביע את רגשותיה עד עת המועד, אף שמאידך גיסא החליטה, שעוד היום צריך לקצוץ את כנפיה של אמליה איבנובנה ולסְמֵן לה את מקומה הנכון, שאם לא כן, אלהים יודע את אשר היא יכולה לחשוב על עצמה; לעת-עתה התהלכה אִתָּה רק בקרירות. ועוד אי-נעימות טחת הרגיזה במדה ידועה את קטרינה איבנובנה. מן השכנים, שנקראו אל הלוייה, לא בא כמעט איש, מלבד הפולני העלוב, שהספיק ללכת גם אחר המטה; ואל הסעודה באו רק היותר עניים והבלתי-חשובים, מהם כבר שפורים, "כך, איזה מין חלאה", בעוד שכל הבאים-בימים ונשואי-הפנים, כָּלֵם כאיש אחד, כמו להכעיס, כֹּאֵלוּ נועצו שלא לבוא. פטר פטרוביץ' לוזשין, למשל, אפשר לומר, הכי-נכבד בין השכנים, לא בא, בעוד שאמש הספיקה קטרינה איבנובנה לספר לכל העולם, זאת אומרת, לאמליה איבנובנה, לפוליצ'קה, לסוניה ולפולני, שאין כאיש הזה לאצילות ולגדל-נפש, שיחסים קרובים לו לְרִבֵּי המדינה, והוא עשיר גדול, והיה מודע לבעלה הראשון, ובא לבית אביה, והוא הבטיח לעשות כל אשר לעל-ידו, בכדי להשיג בשבילה פְּנִסְיָה הגונה. לא למותר יהיה להעיר, שאם קטרינה איבנובנה התהללה בִּרְבַּע עשרו וביקר תפארת גְּדֻלְתוֹ של מי-שהוא, לא עשתה זאת מעולם מתוך איזו פניה, מתוך איזה חשבון של טובת-הנאה, כי-אם שלא שלא על-מנת לקבל כל פרס, מתוך לבה העולה על גדותיו, רק לשם הענג לִיחַד את המְהֵלֵל ולהגדיל את ערכו. "ומפני שלא בא לוזשין, למד ממנו ולא בא גם אותו הנבל לְבִזְיִטְנִיקוֹב. והלה במה הוא מתגאה? הן אותו הזמינו רק מרחמנות, וגם זאת מפני שהוא גר בחדר אחד עם פטר פטרוביץ' והוא מפרו, והיה לא נעים שלא להזמינו". לא באה גם גברת כבודה אחת עם "בתה הבוגרת", שאף שימי מגוריה בחדריה של אמליה איבנובנה לא היו יותר משבועיים, כבר הספיקה לקבול לא פעם על השאון והצעקות, שהיו עולים מחדרם של המרמלדובים, ביחוד בעת שהיה המנוח חוזר הביתה שפור, מה שנודע, כמובן, לקטרינה איבנובנה מפי אמליה איבנובנה אגב התקוטטות, שאז הודיעה זו האחרונה, כי תגרש את כל המשפחה הזאת, הגורמת דאגה ל"שכנים הנכבדים, שאינה שוה לנשק את עפר רגליהם". קטרינה איבנובנה הזמינה במתפֵּן את הגברת הזאת ובתה, ש"כביכול אינה שוה לנשק את עפר רגליהן", ביחוד אחרי שפלונית בשעת פגישות ארעיות הִסְבֵּה מעליה תמיד את פניה בגאון וגִבָּה, ולכן תדע ש"כאן מחשבות עדינות ורגשות עדינים ומשְׁלָמִים טובה תחת רעה", ותראינה שתיהן, שקטרינה איבנובנה רגילה לגורל אחר ולחיים אחרים לגמרי. כל זה בא בחשבון ובכִּנְנָה תחלה להסביר אצל השלחן, כמו-כן על האב הגופרִנְטוֹר, ויחד עם זה להבליע בנעימה, שלא היה צריך כלל להסב ראשה מעליה בשעת פגישה ושה היה מעשה-שטות. לא בא גם סגן-פולקובניק העֵבָה (באמת רק מי-שהיה שְׁטַבס-קפיטן), אבל הִבְרַר, שיש איזו סבה בדבר. בקצור, לא באו אלא: הפולני, ואחריו איזה קנצ'לריסט מעוך ושתקני, בפרק נאלח, עם האבעבעות שבפניו וריחו הקשה, ואחריו איזה ישיש חֶרֶשׁ וכמעט עוֹר, שְׁשָׁמֵשׁ לפניו באיזו פוסטה ושה עדין ועדנים היה סמוך על שלחנו של אחר מגרי בית אמליה איבנובנה. בא גם-כן מי שהיה פוֹרוֹצ'יק שפור אחד, באמת רק "מְשִׁפִּיר", זאת אומרת, קבלן להספקת

מזונות לצבא, עם צחוק רם ומקסר כל נמוס, ו"תארו לעצמכם" – בלי מקטרון! אחד הבאים ישב אפילו ישר אל השלחן, מבלי להשתחוות מקדם לקטרינה איבנובנה, ובר-גש אחד נתישב ובא בהקלט, כי בגדים אחרים לא היו לו, אבל זה עבר כבר כל-כל את גבולי הנמוס, עד שביד אמליה איבנובנה והפולני עלה סוף-סוף להוציאו. הפולני, אמנם, הביא אתו עוד שני פולנים, שמעולם לא גרו בבית הזה ושאישי לא ראה אותם במקום הזה מתמול-שלשום. כל זה עשה רשם מרגיז על קטרינה איבנובנה. "לשם מי אפוא נעשו כל ההכנות?" אפילו את הילדים, בכדי שלא יהיה צר המקום, הושיבו לא אצל השלחן, שתפס את כל חללו של החדר, אלא ערכו להם שלחן לעצמם על הארגז ובאפן ששני הקטנים ישבו על הספסל, ופוליצ'קה, בתור גדולה, העמדה להשיג עליהם, להאכילם וכנהוג אצל "ילדים מחנכים ממשפחה כבודה" – לקנח את קטמיהם. במלה אחת, הכל גרם לכך, שקטרינה איבנובנה תאלץ לקדם את פני אורחיה בחשיבות עצמית כפולה, כמעט בהתנשאות. ביחוד הביטה קשות על אחדים מהקרואים והזמינה אותם לשבת בתנועה של ממעלה למטה. ומתוך שחשבה משום-מה, שהאחריות בעד כל אלה שנמנעו מבוא נופלת על אמליה איבנובנה, התחילה פתאם לנהוג בה מנהג בזיון, מה שלא היה לפלונית לרצון כל-עקר. התקלה שכזו לא נפגעה טובות. לאחרונה ישבו אל השלחן. רסקולניקוב נכנס כמעט באותו הרגע ששבו מן הלוייה. קטרינה איבנובנה שמחה מאד-מאד לקראתו, ראשית, מפני שזה היה ה"אורח האינטליגנטי היחידי" בין כל הקרואים ו"התכונן כידוע, להיות לפרופסור באוניברסיטה המקומית", והשנית, מפני שהוא נגש מיד אליה ובקש את סליחתה, ובמבטאים של כבוד, על אשר, למרות כל רצונו, לא יכול היה להיות נוכח בשעת הלוייה. היא נתנפלה עליו, הושיבתה סמוך אליה משמאלה (מימינה ישבה אמליה איבנובנה), ולמרות כל טרחותיה, טרדותיה ודאגותיה הבלתי-פוסקות, שהפל היה בסדר, שהאכל יגש לפל כהלכה ויספיק לפל, למרות השעול המענה, שהפריע אותה לרגעים ושם מחנך לגרונה (ושבשני הימים האחרונים התערה, כמקדמה, אצלה ביתר), לא חזלה לפנות לרסקולניקוב בדבורה, ובלחישה מהרה לשפוף לפניו את כל רגשותיה אשר נאצרו בתוכה, את כל חרונה הצודק על המשתה אשר לא הצליח. עם זה יש שחרונה נתחלף בצחוק עליו ביותר, בצחוק בלתי-עצור כלפי הנאספים, וביחוד כלפי בעלת-הבית.

ובכל אלה אָשמה הקוקיה הזאת. הוא מבין, על מי אני מדברת: עליה! עליה! – וקטרינה איבנובנה הורתה לו בראשה על בעלת-הבית – יתבונן-נא אליה: לטשה את עיניה, מרגישה, שאנו מדברים על-אודותיה, אך אינה יכולה להבין, ולטשה את עיניה, פי, תנשמת! ח-ח-ח! ... קחי-קחי-קחי! ומה היא רוצה להוכיח בהינומה שלה? קחי-קחי-קחי! האם הכיר הוא, שהיא רוצה כל העת, שהפל יחשבו, כי היא עושה לי טובה וגורמת לי כבוד בשיבתה פה? אני בקשתיה, כמו שמבקשים אדם הגון, שתזמין אנשים רצויים, ובעיקר מכריו של המנוח, והיא, יראה-נא ויתבונן, את מי הביאה: איזה גחכנים ולכלקננים! יבט-נא על זה בעל הפנים המצרעים; מין פִּקֵּן על שתי רגלים! ואלה הפולנים... ח-ח-ח! קחי-קחי-קחי! איש, איש לא ראה אותם פה מעולם ואף אני לא ראיתים; נו, למה באו, אשאלהו? יושבים להם בנמוס, איש אצל רעהו. – ה'י, פן! – פנתה בצעקה פתאמית לאחד מהם – הוא אכל לביבות? יאכל עוד! וישתה שֶכֶר, שכר! או אולי הוא רוצה ביי-שרף – יבט-נא, יביט: קפץ ממקומו, משתחוה, יבט-נא, יביט: ודאי רעבים מאד מִסְפָּנִים! אין דבר, יאכלו מעט, יאכלו וישפְּעוּ, לכל-הפחות, אינם מעלים שאון, ורק... חי נפשי, חוששת אני לכפות-הכסף של בעלת הבית! ... – אמליה איבנובנה! – פנתה אליה פתאם, כמעט בקול רם – אם יגנבו את כפות-הכסף שלה, אני מסירה מעלי כל אחריות, הנני מַגְדֵּת לה מראש! – חא-חא-חא! – השתפחה בצחוק, בפנותה שוב לרסקולניקוב, ושוב הורתה לו על בעלת-הבית ועלזה על המצאתה – לא הבינה, גם הפעם לא הבינה! יושבת בפה פעור, יבט-נא: תנשמת, תנשמת גמורה, ינשוף בפסים חדשים, חא-חא-חא!

– כאן נהפך צחוקה שוב לשעול, שנמשך רגעים חמשה. על המטפחת נשארו כתמי-דם, על מצחו עלו נטפי זעה. היא הראתה דומם את הדם לרסקולניקוב, ואך שבה אליה נשימתה, התחילה שוב ללחוש באזניו בהתעוררות רבה, כשכתמים אֲדָמִים מפעפעים בלחייה:

– יראה-נא, אני הטלתי עליה שליחות עדינה, אפשר לומר, להזמין את הגברת הלזו ובתה, הוא מבין, למי אני מתפונת? כאן צריך היה להתנהג באפן היותר דליקטי לעבוד באמצעים היותר דקים, והיא עמדה ועשתה את שליחותה כך, שהטפשה הגאיונה הלזו, הפרובינציאלית השפלה הלזו, מפני שהיא רק איזו אלמנת מיור ובאה הגנה לבקש פנסיון ולעמוד על ספי בתי-הפקידות, והיא, בת-חמשיים וחמש ויותר, שָׁמָה בפוך את פניה (זה ידוע לפל)... ובריה שפלה שכזו מצאה לנכון לא רק לבלי לבוא, אלא גם לא שלחה לבקש סליחה, אם לא יכלה לבוא, כמו שהנמוס היותר פשוט דורש במקרים כאלה! הִבֵּן לא אוכל, למה לא בא גם פטר פטרוביץ? אבל היכן סוניה? לאן הלכה? אַה, הנה גם היא, לאחרונה! מה, סוניה, איפה היית? מִשְׁנָה הוא, שגם בשעת קבורת אביך תתנהגי בזרות. רודיון רומנוביץ', יתן לה לשבת אצלו. הנה מקומך סוניצ'קה... קחי בכל אשר תאוו נפשך. קחי את היין הזה, הוא טוב. תִּכְף יביאו לביבות. וילידים נתנו? פוליצ'קה, האם הפל יש לכם שם? קחי-קחי-קחי! נו, טוב. תתנהגי בחכמה, לינה, וגם אתה קוליה, אל תניע ברגליך. שֶב כמו שילד מִחֵן ועדין צריך לשבת. מה אַת אומרת, סוניצ'קה?

סוניה מהרה למסור את בקשת סליחתו של פטר פטרוביץ', בהתאמצה לדבר בקול רם, למען ישמעו כל המסבים; בשם פטר פטרוביץ' צִרְפָּה וחִרְפָּה לִשֵּׁם בקשת הסליחה, מן המבטאים היותר נבחרים, היותר מביעים כבוד, היותר נמלצים. היא הוסיפה מעצמה, שפטר פטרוביץ' פקד עליה להגיד ביחוד, שבאפשרות הראשונה יבוא אל קטרינה איבנובנה, בכדי לדבר איתה ביחידות על ענינים אֲחֵדִים ולהתישב בדבר, מה אפשר לעשות הלאה וכו' וכו'.

– סוניה ידעה, שזה יעשה שלום בנפשה של קטרינה איבנובנה, יניח את דעתה, ינעם לה, ובעיקר – גאותה תקבל את ספוקה. היא ישבה אצל רסקולניקוב, לאחר שהניעה לו בראשה נענוע קל והעיפה עליו מבט סקרני חטוף, חולף. אמנם, בכל-עת ישיבתה אצלו כמו השתמטה מהביט ומדבר אליו. איזה פזור-נפש היה בה, אף כי נשאה את עיניה כל העת לקטרינה איבנובנה, בכדי לגרום לה קרת-רוח. גם היא גם קטרינה איבנובנה – שתיהן לא היו לבושות בגדי-אֶבֶל שחורים, באשר לא היו להן כאלה; שמלתה של סוניה היתה מאיזה צבע אדמדם-כהה, וקטרינה איבנובנה היתה לבושה בשמלת-הקנבוס שלה יחידה, הכהה קצת, עם קוים קלושים. הידיעה על פטר פטרוביץ' קלעה למטרתה. לאחר ששמעה קטרינה איבנובנה בחשיבות מרבה את כל דברי סוניה, שאלה באותה החשיבות: ומה שלומו של פטר פטרוביץ'? ואחר-כך עמדה מיד ו"לחשה" כביכול, לרסקולניקוב, שאֵכֶן זר היה בשביל איש נכבד ונשוא – פנים, כפטר פטרוביץ' להמצא ב"כנופיה בלתי-מצויה" שכזו, למרות כל מסירותו למשפחתה ולמרות אהבת-נעורים שלו לאביה.

הנה משום מה אני אסירת תודה לו, רודיון רומניץ', שהוא לא השיב אחר את לחמי ומימי, גם בסביבה שכזו, – הוסיפה כמעט בקול – אמנם בטוחה אני, שרק ידידתו הנאמנה והמְחַדָּה לְמִנוּחַ שלי המסכן היא שהעירה אותו לקים את דברו.

אחר-זה מדדה בגאון ובהכרת ערך עצמה את כל המספים, ופתאם שאלה בדאגה מְחַדָּה, בקול רם, דרך השלחן, את הישיש החדש: אם אינו רוצה בצלי ואם נתנו לו יין ליסבונני? הישיש לא ענה ושעה אַרְפֶּה לא יכל להבין, מה שואלים ממנו, אך כי שכניו התחילו להדוף אותו ולעוררו

למענה, לשם שחוק. הוא רק התבונן מסביב, פְּעוּר-פּה, מה שעורר עוד יותר את שחוק הנאספים.

– הרי הדיוט! יביט נא, יביט. ולמה הביאוהו הלום? ומה שנוגע לפטר פטרוביץ' הרי אני הייתי תמיד בטוחה בו, – המשיכה קטרינה איבנובנה לרסקולניקוב – וכמובן, שאינו דומה ל... – פנתה פתאם בהבעה הכי-קשה לאמליה איבנובנה, עד שזו נכלמה אפילו על-ידי-כך – לאותן בעלות הזנבות הסרוחים שלה, שבבית אבא לא היו מקבלים אותם גם לרקחות ולטבחות, ובעלי המנוח היה עושה להן כבוד גדול, אלו היה רוצה אפילו לדבר אתן, ואך זאת רק מתוך טוב-לבו הרב.

– כן, המנוח אהב לשנות, זה אהב, זה עשה! – קרא פתאם מי שהיה "משביר", לאחר שהגיה אל קרבו את הכוס השתים-עשרה.

– לבעלי המנוח היתה אמנם חלשה זו, זאת יודעים הפל – השתערה עליו מיד קטרינה איבנובנה – אבל זה היה איש טוב ואצילי, שאהב וכבד את בני-ביתו. רק דא עקא, שמלב טובו בטח ביותר באנשי-בליעל שונים וארח לחברה עם אנשים, שלא היו כדאים לעמוד במחיצתו! יחשב-נא רודיון רומניץ', בכיסו של המנוח מצאו ספריה-תרנגול: הולך הביתה שכור כלוט, ומחשבותיו על הילדים.

– תרנגול? בכיסו מצאו תרנגול? קרא האדון ה"משביר".

– קטרינה איבנובנה לא כבדה אותו בתשובתה. היא שקעה באיזה הרהורים ונאנחה.

– הנה הוא חושב בודאי, כמו הפל, שאני הקשיתי עליו את ידי, – הוסיפה בפנותה אל רסקולניקוב – והרי זה לא נכון! המנוח התיחס אלי בכבוד, הוא התיחס אלי מאד-מאד בכבוד! נפש טובה מאד היתה לו! וכמה רחמים עורר לפעמים! יש שהיה יושב ומביט בי מן הפנה, ואז היו נחומי כל-כך נכמרים עליו, ונפשו נכספה ללטף אותו, אבל מיד הייתי נזכרת וחושבת: "אם ילטפו אותו, יחזור לסורו", ורק בקרי אפשר היה להתהלך אתו ולהניאהו מעט מלכת אחר יצרו... .

– כן, היו, היו קטטות; היתה מריטת-שערות; לא פעם, – נהם שוב ה"משביר" והגיה לתוכו עוד כוס יין-שרף.

– לא רק מריטת-שערות, לפעמים צריך גם לכבד במגרפה טפשים ידועים. אני לא על המנוח מדברת עתה! – חתכה קטרינה איבנובנה ל"משביר".

– הכתמים האדמים בלחייה עלו והתנוצצו יותר ויותר, תָּזָה סער. עוד רגע והיא היתה כבר נכונה להסתבך באנשים, לריב. רבים מן המסבים גָּחְכוּ, הדבר גרם להם ענג גלוי. התחילו להדוף בצדו ובכתפו של ה"משביר" וללחוש באזניו דבר-מה. נראה היה, שרצו לשפות אותו בקטרינה איבנובנה.

– אבל ת-תְּרַשְׁנִי-נא לשאול, – התחיל ה"משביר" – על ח-חשבונו של מי... אמרה זה עתה... זאת אומרת... למי נתפונה... אבל לא צריך! הבלים! אלמנה חיה! הנני מוחל... חֶסֶל! – והוא שתה עוד יין-שרף.

רסקולניקוב ישב ושמע דומם ובבחיילה. קטרינה איבנובנה גרדה והניחה לו לרגעים חתיכות-אכל על צלחתו, והוא עשה את עצמו כאוכל, לקים מצות דרך-ארץ, בכדי שלא להעליבה. הוא התבונן לסוניה בשים-לב. פחדה ודאגתה של זו הלכו הלוך וגדול. גם היא הרגישה, שהסעדה לא תִּזְמַר בכי-טוב, וברעדה התחקתה על שרשי רְגוּזָה של קטרינה איבנובנה, ההולך וְגָדֵל. לה, אגב-אורחא, היה ידוע, כי הסבה העקרית, שבגללה התייחסו שתי הגבירות בכוז כזה להזמנתה של קטרינה איבנובנה, היתה היא, סוניה. היא שמעה מאמליה איבנובנה, שהגברת-האם מצאה בהזמנה זו עלבון לעצמה ושאלה: "כיצד היתה יכולה היא להושיב את בתה סמוך ל**בטולה הזאת**?" סוניה חשה, שלקטרינה איבנובנה נודע כבר הדבר באיזה אופן ושעלבונה של סוניה קשה עליה יותר מעלבונה היא, מעלבוני ילדיה, מעלבוני אביה, שעל עלבוני כזה יחר לה עד מות ששוב לא תנוח ולא תשקוט – סוניה ידעה זאת – "עד אם תוכיח לאֵלֶה הנבלות הסרוחות, ששתיהן" וכו' וכו' וכו'. כמו להכעיס, נשלחה בזה הרגע לסוניה מקצה-השלחן פנכה עם שני לבבות עשויים פתותי לחם שחור ופלוֹתֵי חֶץ. קטרינה איבנובנה נתמלאה תְּמָה והעירה מיד בקול רם, דרך השלחן, שהעושה זאת הוא "חמור שפור". אמליה איבנובנה אף היא צפתה לאיזה אי-נעימות, ובהיותה נעלבה עד עֵמֶק נפשה מגאותה של קטרינה איבנובנה ובחפצה להסב את מצב-הרוח הבלתי-נעים של החברה לְעֵבֶר אחר ואגב-אורחא להרים את ערך עצמה בעיני החברה הזאת, התחילה פתאם בלי כל שְׂיָכוֹת אל הקדם, לספר, שאיזה מכר ממכריה, "קרל מבית-הרפואות", נסע בלילה עם עגלון, והעגלון רצה להרגו, וקרל התחנן לפניו מאד-מאד, שלא יהרגוהו, ובכה, ופרש את כפיו, ונפחד, ומפחד התפלץ לבו. קטרינה איבנובנה, אף שהצטחקה, העירה תִּכְף, שאמליה איבנובנה אינה צריכה לספר בדיחות ברוסית. אז נעלבה זו עוד יותר וענתה ש"אביה מברלין היה מאד-מאד איש-הכבוד ותמיד היו ידיו שלחות בכיסים". קטרינה איבנובנה הגחכנית לא התאפקה ותתן קולה בשחוק גדול, באפן שסבלנותה של אמליה איבנובנה התחילה להתפקע.

– הרי תנשמת! – התחילה מיד קטרינה איבנובנה ללחוש שוב לרסקולניקוב, ודעתה כמעט נתבדחה עליה: – היא רצתה לאמר, שתמיד היו ידי אביה נתונות בכיס-בגדיו, דרך-חֲרוֹת, ויָצָא, שאביה שלח את ידיו לכיסים אחרים, קחי-קחי! והאם הכיר בזה, רודיון רומניץ', שכל אלה בני-הנְכָר, זאת אומרת, בעקר האשכנזים, הבאים אלינו מאיזה מקומות, פֶּלֶם אוילים ממנו! נו, יסכים נא, היתכן לכפר על מין דבר כזה, ש"קרל מבית-הרפואות התפלץ לבו מפחד" ושתחת לאסור את העגלון "פרש את כפיו, ובכה, והתחנן מאד". אוי, טפשה! והרי היא חושבת, שהספור נוגע עד הנפש ואינה חושדת, כמה כסילה היא! לדעתי, זה המְשַׁבֵּר השפור חכם ממנה הרבה; לכל-הפחות רואים, שזה גרגרן ופוחזו, ואת קרט-בינתו האחרון נתן ביין, בעוד שאֵלֶה הלא הנם כל-כך מְנַמְסִים, רציניים... הראיתם, איך שהיא יושבת, לטשה עינים. כועסת! כועסת! קחי-קחי!

מתוך בדיחות הדעת התחילה קטרינה איבנובנה מיד להִכְנֵס לפרטים שונים, ומהם עברה לאותו ענין, איך שבעֵזֶר הַפְּנִסִיה, אשר תִּשָּׁג בשבילה, תפתח בט. עיר מולדתה פְּנִסִיוֹן לנערות מִיְחִסוֹת. על זה עוד לא דברה קטרינה איבנובנה בעצמה עם רסקולניקוב; ומיד באו בתִּכְן הזה המון פרטים המושכים והלוקחים את הלב. לא ידוע, באיזה אופן נמצאה פתאם בידה אותה "תעודת-התְּלֵה", שהמנוח מרמלודוב הזכיר לרסקולניקוב בבית-היין, בשעה שספר לו, איך שזוגתו קטרינה איבנובנה, בצאתה מן האינסטיטוט "יצאה במחולות לעיני הגוברנטור ויתר קרואי-העדה".

תעודת-התהלה הזאת צריכה היתה לשמש עתה בתור עדות על זכותה של קטרינה איבנובנה לפתוח פנסיון; ואולם בעקר, הוכנה התעודה בכדי לקפח ולהלבין לחלוטין פני "שתי בעלות הזנבות הסרוחים", אלו היו באות, להוכיח להן ברור, שקטרינה איבנובנה היא ממשפחה מן-חסת, "מתר לאמר, אריסטוקרטית, בת-פולקובניק, ובלי ספק יותר חשובה מאלה שתי האבנטוריסטיות, שרבו ועצמו כל-כך העת האחרונה". תעודת-התהלה מיד התחילה לעבור מיד ליד של האורחים השכורים, וקטרינה איבנובנה לא כהתה בדבר, מפני שבתעודה היה רשום מפרש, שחור על-גבי לבן, en toutes lettres שהיא בת יועץ החצר וקולר, זאת אומרת, באמת כמעט בת-פולקובניק. ובהתלהבותה כי רבה האריכה קטרינה איבנובנה בדבר כל הפרטים של חייה היפים והשלוים לעתיד בט, כשתחזיק שם את הפנסיון; על מורי הגמנסיה, שתזמין לשעורים בפנסיון, על זקן נכבד אחד, מנגף הצרפתי, שהורה שפת צרפת לקטרינה איבנובנה בעצמה באינסטיטוט, ושעד היום הוא מבלה אחרית ימיו בט... ושבודאי יסכים להיות מורה בפנסיון שלה בשכר בינוני. לאחרונה הגיעו הדברים גם לסוניה, ש"גם היא תלך אתה לט. ותעזור לה שם בפל". אולם פתאם התפרץ אחד מקצה-השלחן בצחוק. קטרינה איבנובנה אף-על-פי שהשתדלה מיד להעמיד פנים, שהיא כזו ואינה שמה לב לצחוק של קצה-השלחן, הרימה יחד עם זה את קולה והתחילה בלב-רגש לדבר על כשרונותיה הבלתי-מוטלים בספק של סופיה סמיונובנה, להיות לה לעזר, "על ענותנותה, סבלנותה, מסירות-נפשה, עדינותה והשכלתה", ולטפה את סוניה על לחיה, ואחר קמה ונשקה לה פעמים בחם. סוניה נתפשה וקטרינה איבנובנה התפרצה בבכי והעירה על-אודותיה עצמה, שהיא "טפשה חולת-עצבים ושמגזזה היא יותר על המדה ושהגיעה השעה לגמור, לחלק טה, הואיל שהאכל נגמר". באותו רגע נתעוררה אמליה איבנובנה, שהיתה כבר נפגעה לגמרי מזה, שבכל בשיחה לא לקחה כל חלק ושאינו לה שומע, עשתה את הנסיון האחרון. ובצער כמוס הרהיבה בנפשה עז לעשות לקטרינה איבנובנה הערה אחת נחוצה ועמקה, שבפנסיון העתידי צריך לשים לב ביהוד לנקיון ה"וועשע" של הנערות ושצריכה להיות שם "דאמע" טובה אחת, שתשגיח על ה"וועשע", ושפל הנערות הצעירות לא תקראנה חרש "רומן" בלילות. קטרינה איבנובנה, שהיתה באמת מרגזה ועיפה ושפל הסעדה היתה לה לזרא, "קפחה" מיד את אמליה איבנובנה ואמרה, שהיא "מדברת שטות" ואינה מבינה דבר; שההשגחה על ה"וועשע" אינה ענין אלא למנהל של הפנסיון; ומה שנוגע לקריאת רומנים, הרי זה, פשוט, נבול-פה מצד אמליה איבנובנה, והיא, קטרינה איבנובנה, מבקשת אותה לשתוק. חמת אמליה איבנובנה בערה בה, ומתוך-כך העירה, שהיא רק התפונה "להטיב לה, להטיב לה רבות, וששכר-דירה לא שלמו לה מכבר". קטרינה איבנובנה הטיחה בפני בת-שיחתה בלי כל שהיות, שזו משקרת, באמרה, שהיא עושה לה טובה, מפני שעוד אתמול, בעת שהמנוח היה מנח על השלחן, הציקה לה בדבר שכר-הדירה. על זה ענתה אמליה איבנובנה בקשר נכון, שהיא הזמינה את הגברות ההן, אך הגבירות ההן לא באו, מפני שהגבירות ההן נכבדות ואינן יכולות לבוא לגבירות בלתי-נכבדות. אז "הדיגשה" לה קטרינה איבנובנה, שהיות שהיא ללקניית, אין היא מסגלה להבדיל בין נכבד ובין לא נכבד. אמליה איבנובנה לא יכלה להחשות ותודיע, ש"אביה מברלין היה מאד מבית-הכבוד ושתי ידידו שלוחות לכיסים ותמיד עשה פוף-פוף", ובכדי לתת תמונה נכונה מאביה קפצה אמליה איבנובנה ממקומה, שמה שתי ידידו בכיסו שמלתה, נפחה את לחייה והתחילה להוציא מפיה איזה צלילים הדומים לפוף-פוף, וכל המסבים מלאו פיהם צחוק גדול ועוררו בכנינה את אמליה איבנובנה, ביצקם בזה שמן למדורה, בכדי להתענג על אש-המריבה. זה היה קשה כבר מפח סבלה של קטרינה איבנובנה והיא "הודיעה ברבים", שלאמליה איבנובנה, אולי, לא היה אב כל-עקר, שהיא פשוט, אמליה איבנובנה – בת אשכנזית פטרבורגית שפורה, ולפנים שרתה בודאי בתור מבשלת או גרוע מזה. אמליה איבנובנה נתאדמה כסרטן וצפצפה, שאולי קטרינה איבנובנה היא בת בלי-אב, ושלה היה "פאטער אוים בערלין" וסורטוק אך היה עליו, ותמיד היה עושה פוף-פוף-פוף! קטרינה איבנובנה העירה בבוז, שמולדתה ובית אביה היא ידועים לפל ושבתעודת-התהלה הנוכחית כתוב שחור על-גבי לבן, שאביה היה פולקובניק; בעוד שאביה של אמליה איבנובנה (אם רק היה לה איזה אב) מכר בודאי חלב בפטרבורג; אבל יותר נכון, שלא היה לה אב כלל, והראיה, שעד היום לא ידוע איך לומר: בת איבן או בת לודויג. כאן בערה חמת אמליה איבנובנה עד להשחית, הכתה באגרופ על השלחן, והתחילה לילל, שהיא אמליה איבנובנה ולא לודויגובנה, שלאביה קראו יוהן ושהוא היה "בורגמיסטר", בעוד שאביה של קטרינה איבנובנה לא היה מעולם בורגמיסטר. קטרינה קמה ממקומה והעירה בקול שקט, לכאורה (אם-כי כלה היתה חנרת כסיד וחזה עליה ירד חליפות) ובכל חמר-הדין שאם היא, אמליה איבנובנה תעז עוד פעם להעמיד בשורה אחת את ה"פאטער" הנבזה שלה עם ה"פאפא" של קטרינה איבנובנה, אז תקרע היא, קטרינה איבנובנה, את ההינומה מעל ראשה של אמליה איבנובנה ותרמסנה ברגל. ונקי כאשר שמעה אמליה איבנובנה את זאת, החלה להתרוצץ בחדר ולצעוק בכל פחה, שהיא בעלת-הבית ושקטרינה איבנובנה תצא כרגע מן המעון; ואחרי-זה התנפלה מיד משום-מה לאסוף את כפות-הכסף שלה; התחולל שאון; הילדים נתנו קולם בבכי; סוניה מהרה לעצור את קטרינה איבנובנה; ואולם כשאמליה איבנובנה החלה לצעוק דבר-מה על התעודה הצקה, הדפה קטרינה איבנובנה את סוניה ותשתער לעבר אמליה איבנובנה, בכדי לקיים את אשר אמרה בדבר ההינומה. בזה הרגע נפתחה הדלת ועל המפתח הופיע פטר פטרוביץ' לוזשין. הוא עמד וסקר בעינים חודרות את כל החבורה. קטרינה איבנובנה התנפלה אליו.

III

– פטר פטרוביץ'! – צווחה – יגן הוא, למצער! ילמד הוא בינה את זו המרשעת הכסילה, שאין לה רשות להקעז ולנהוג ככה בגברת רמת-היחס, שירדה ממצבה... שעל זה יש דין ויש דין... ואני אקבול עליה בפני הגנרל-גוברנ'טור בעצמו... היא לא תנקה... יזכור אדוני את לחם-אבי ויגן על היתומים.

– במטותא, גברתי... במטותא, במטותא, גברתי, – נשתמט ממנה פטר פטרוביץ' – את אביה, כידוע לה, לא נתכבדתי כלל לדעת... במטותא! (מאן-דהו נתן קולו בצחוק רב), ובקטטותיה הבלתי-פוסקות עם אמליה איבנובנה אין אני מוכן להשתתף כל-עקר... אני באתי לצרף עצמי... ורוצה אני לברר דבר אחד, תכף-ומיד, לבת-חוגרתה סופיה... איבנובנה... הלא כך? תתן-נא לי לעבור...

ופטר פטרוביץ', בעברו נטוי-צד על פני קטרינה איבנובנה, כונן את צעדיו לזוית השניה, ששם עמדה סוניה.

– קטרינה איבנובנה נשארה עומדת במקומה כהלומת-רעם. היא לא יכלה להבין, איך יכול פטר פטרוביץ' להתכחש ללחם-אביה, אחרי אשר בדתה פעם מלכה את הלחם הזה, כבר האמינה בו בעצמה אמונת-קדש. רשם מזכה עשה עליה גם הטון היבש והמעשי של פטר פטרוביץ', שהיה מלא גם איזו התרצאות-בוז. ואף כל המסבים כמו נשתתקו לאט-לאט עם הופעתו. מלבד זה שהאיש המעשי והרציני הזה לא התאים כלל וכלל לכל הכנופיה, עוד נראה היה שהוא בא לשם איזה ענין חשוב מאד, שבודאי איזו סבה בלתי-מצויה יכלה להביא אותו לכנופיה זו ושמיד יקרה אפוא

דבר-מה. רסקולניקוב, שעמד אצל סוניה, נתן לו דרך לעבור; פטר פטרוביץ', דומה לא הרגיש בו כלל. כעבור רגע נראה על המפתן גם לְבִזְנִיטְנִיקוֹב; לחדר פנימה לא נכנס, אבל התיצבותו היתה במין סקרנות מְצֻדָה, כמעט בתמהון; האזין והקשיב, אבל נדמה היה, שזמן מְרַבָּה לא יכל להבין את הנדבר פה.

– סליחה, על שאולי אני מפריע, אבל הענין הוא חשוב למדי, – העיר פטר פטרוביץ' בדרך-כלל, מבלי פנות לאיש ביחוד; – אני גם שמח על שזה נעשה לעין הקהל. אמליה איבנובנה, אחלה את פניה, בתור בעלת-הבית, לשים לב לשיחתי הבאה עם סופיה איבנובנה. סופיה איבנובנה, המשך בפנתו ישר לסוניה התמהה, שכבר הספיקה גם להפחד דִּיה – מְשֻׁלְחָנִי, בחדר ידידי, אנדרי סמיונוביץ' לְבִזְנִיטְנִיקוֹב, מיד אחרי בקורה, אבד לי שטר ממלכתי-קְרָדִיטִי בשווי מאה רֶבֶל. אם באיזה אֶפֶן שהוא יודעת היא, וגם תגיד לנו, איפה הוא נמצא, הנני מבטיחה בהן-צדק שלי, והנני מעיד עלי את כל העומדים פה, שבזה יגמר כל הדבר. ואולם אם לא, אֶאֱלֶץ להשתמש באמצעים מאד רציניים, ואז... תתרעם על עצמה.

דממה גמורה נשתחררה בחדר. אפילו הילדים הבוכים נְדָמוּ. סוניה עמדה חֲנֻרָת כמות, הביטה על לוזשין ולא יכלה לענות דבר. היא כאילו לא הבינה עדין. עברו רגעים אחדים.

– נו-ס, מה אפוא? – שאל לוזשין ונתן בה עין חודרת.

– איני יודעת... אני איני יודעת כלום... – מלמלה סוניה לאחרונה בקול רפה.

– לא? אינה יודעת? חזר לוזשין ושאל, ולאחר-זה שתק רגעים אחדים – תחשב-נא, מְדַמוּזֵל, – התחיל קשות, אבל עדין כמו מדבר על לבה – תמְלֶךְ-נא, אני נכון לתת לה עוד שהות לישוב-הדעת. תראה-נא: אלמלא הייתי בטוח כל-כך בהנחתי, כי אז, כמובן, לא היה בעל-נסיון שכמוני בא להאשימה באֶפֶן ישר שכזה; היות שבעד האשמה שכזו, ישרה ופְמִבִּית, אחר-כך באים ומזמים אותה, או אפילו רק מוכיחים שהיתה בטעות, אני, במובן ידוע, נושא עלי אחריות. אני יודע זאת. היום בבקר פרטתי לצרכי שטרות אחדים בני-חמשה-רפית, בסכום של שלשת אלפים רֶבֶל כמעט. החשבון רשום בפנקסי. בבואי הביתה – יקום אנדרי סמיונוביץ' ויעיד – התחלתי למנות את הכסף, ולאחר שמניתי שני אלפים ושלוש מאות רֶבֶל, נתתי אותם בארנק שלי, והארנק נמצא בכיס בכיס הצדדי של הסורטוק שלי. על השלחן נשארו כחמש מאות רֶבֶל, שטרות קְרָדִיט, וביניהם שלושה שטרות, מאה רֶבֶל כל אחד. בזה הרגע באה היא (לקריאתי) – וכל העת היתה אצלי בבלבול גמור, באֶפֶן ששלש פעמים באמצע השיחה קמה ומהרה משום-מה ללכת, אף כי השיחה שלנו לא נגמרה. אנדרי סמיונוביץ' יוכל להעיד על כל זה. בלי-ספק לא תכחיש היא בעצמה, מְדַמוּזֵל, שקרא קראתי לה על-ידי אנדרי סמיונוביץ' רק בכדי לדבר אֶתָה על מצב הַשְּׁכוּל ואלמון של קרובתה קטרינה איבנובנה, (שלסֶעֱדָתָה לא יכלתי לבוא), ועל התועלת שהיה יכול להביא לה סְדוֹר נדבות, הגרלה, וכיוצא בזה, לטובתה. היא הודתה לי, ואף עיניה זלגו דמעות (אני מספר כל הדברים כהַנִּיחָת, ראשית, בכדי להזכיר לה, ושנית, בכדי להראות לה, שמזכרוני לא נמחה אף קו אחד). אחר-כך לקחתי מעל השלחן שטר-קְרָדִיטִי בן עשרה ונתתי לה מְשֻׁלְחָנִי, לטובת קרובתה, בתור תרומה ראשונה. כל זה ראה אנדרי סמיונוביץ'. אז לויתיה עד הפתח – והיא עדין היתה בושה ומבלבלה – ואחר-כך נשארת ביחידות עם אנדרי סמיונוביץ' שוחחתי אתו כעשרה רגעים, אנדרי סמיונוביץ' יצא, ואני פניתי שוב אל השלחן עם הכסף הַמְנָת עלי, בכדי למנות ולהניחו במקום מְצֻדָה, כאשר אמרתי לעשות מקדם. לתמהון לבכי ראיתי, והני אחד משטרות-המאה איננו. עכשו תגיע בעצמה: לחשוד את אנדרי סמיונוביץ' הן איני יכול בשום-אֶפֶן; גם מפני ההשארה בלבד תכסה כְּלָמָה פני. לטעות בחשבון גם-כן אי-אפשר, מפני שרגע אחד לפני בואה גמרתי את כל החשבונות, עשיתי סך-הכל ומצאתיו נכון. תסכים בעצמה, שבזכרי את בלבולה, את מהירותה לצאת ושהיא החזיקה את ידיה זמן-מה על השלחן; ובתתי גם אל לבי את מצבה החברתי וההרגלים התלויים בו, נאלצתי, כלומר, באימה ולמרות רצוני, לְגַלּוֹת את החשד הזה, האכזרי אומנם, אבל הנכון! והרי אני מוסיף וחוזר על האמור: למרות כל בטחוני הַבְּרוּר, מבין אני, שאף-על-פי-כן יש בהאשמתני זו מעין איזו סכנה בשבילי. ואולם, כפי שהיא רואה, לא רפו ידי; אני קמתי להעיד עֲוֹנָה בפניה, ואף אגיד לה למה: רק מפני זה, גברתי, מפני כפית-התודה המְגִנָה שלה! היאך! אני קורא לה לטובת קרובתה העניה, אני נותן לה נדבה לפי-כחי, עשרה רֶבֶלִים, והיא, באותו מקום, באותה שעה, משלמת לי בעד כל זה במעשה שכזה! לא, זה כבר לא טוב! נחוץ להורות דרך-אֶרֶץ. תְּמַלֶּךְ אפוא, יתר על כן: כידידה היותר נאמן הנני מבקש אותה (כי ידיד יותר נאמן ממני אין לי ברגע זה): תְּנַחֵם על מעֲשֵׂהָ! נְלֵא – לא אדע רָחֵם! נו-ס, ובכן?

– אני לא לקחתי ממנו דבר – מלמלה סוניה באימה – הוא נתן לי עשרה רֶבֶל, הנה הם, יְקָחֵם. סוניה הוציאה מכיסה מתפחת, מצאה את העניבה, התירה אותה, הוציאה את השטר והושיטה אותו ללוזשין.

– ועל יתר הכסף, על מאה הֶרֶבֶל, אין היא מודה? – קרא לוזשין בתוחכה, ואת הכסף לא לקח.

– סוניה הביטה מסביב. הכל הביטו עליה בפנים כל-כך נוראים, קשים, מלעיגים, שוֹטְמִים. היא העיפה עין על רסקולניקוב... הִלָּה עמד אצל הפתל, זרועותיו שלובות לו על חזהו, ומבטו-אש נעוץ בה.

– הוי, רבונו-של-העולם! – התמלט מפי סוניה.

אמליה איבנובנה, צריך יהיה להודיע לפוליציה, ולכן אחלה את פניה להביא לעת-עתה הנה את השוער, – קרא לוזשין בקול נמוך וחביב.

– גֵט דער באַרמהערציגער! אני ידעתי מקדם, שהיא גְנָבָה – ספקה כפיה אמליה איבנובנה.

– היא ידעה? – מהר לוזשין – הרי שגם מקדם היה לה איזה יסוד להחליט כך. אבְקָשָׁה, אמליה איבנובנה הנכבדה, לזכור את דבריה אלה, שנאמרו, אמנם בפני עדים.

– מכל העברים עלה פתאם קול דברים. הכל באו לידי תנועה.

– היאך! צוּחָה פתאם קטרינה איבנובנה, כְּאֵלוֹ שָׁב אליה רוחה, וכאלו נְתַקָה מן החבל התנפלה על לוזשין – היאך! הוא מאשים אותה בגנבה? את סוניה? הוי, נבליים! נבליים! – ובהתנפלה אל סוניה חבקה אותה, כמו בְּסֵד, בזרועותיה, שיבשו מעני.

– סוניה! איך העזת לקחת ממנו עשרה רבל! הוי, פתיה! תני הנה כרגע את הכסף הזה – הנה!

היא חטפה מיד סוניה את השטר, דבללה אותו והשליכתהו ישר בפני לוזשין. הנר הקמוט בתבנית כדור קטן פגע בעינו, ומשם קפץ ונפל לארץ. אמליה איבנובנה מהרה להרים את הכסף. פטר פטרוביץ' נתקצף.

– החזיקו בזה המשגעה! – צנח.

– בדלת, באותה שעה, יחד עם לְבִזְטִינְקוֹב, נראו עוד פנים אחדים, שבאו לראות במחזה, ביניהם גם שתי הנשים מן הפרובינציה.

– היאך! משגעה? אני משגעה? שוֹטְטֶה! – יללה קטרינה איבנובנה – אתה השוטה, שליח בית-דין מזהם, בריה שפלה! סוניה, סוניה תקח ממנו כסף! סוניה היא הגנבה! הלא היא תתן לך משלה, שוטה! – וקטרינה איבנובנה התפרצה בצחוק הסטרי – הראיתם שוטה שכזה? – התנפלה לכל עבר, בהורותה לִפֵּל על לוזשין – וגם אַתָּה? – ראתה פתאם את בעלת-הבית – גם אַתָּה, כרכשתא מאַשרת, שהיא גִּנְבָה, אַתָּה, רגל-תרנגלת פרוסית מנגלת בקרינולינה! הוי! אתם! הוי! אתם! הרי היא לא יצאה גם מן החדר, ואך באה מאתך, המנגל, ישבה מיד אצלי; הפל ראו. אצל רודיון רומנוביץ' ישבה... בִּדְקוֹ אצלה! הואיל והיא לא יצאה לשום מקום, הרי שהכסף צריך להיות אצלה! חפש אפוא, חפש, חפש! אבל אם לא תמצא, אז סלח, חביבי, אז תנתן בפלילים! אל המלך, אל המלך, אל הקיסר בעצמו ארוץ, אליו, הרחמן, לרגליו אתנפל, תִּכְפֶּה-ומיד היום! אני – יתומה! לי יתנו לבוא! כסבור אתה, לא יתנו? מִשְׁקֵר אתה, אני אגיע, אני אגיע! אתה סמכת על זה, שהיא ענוה וצנועה? על זה סמכת? אבל אני, ר' קרוב, אני זריזה! הִקְשֵׁל תִּקְשֵׁל! חֲפֵשׂ, אפוא! חֲפֵשׂ, חפש, נו, חפש!

ובחמת שגעונה דחפה קטרינה איבנובנה את לוזשין אל סוניה.

– אני נכון, אני אחראי... אבל תִּרְגַּע, גברת, תרגע. אני רואה יותר מדי, שהיא זריזה!... זה... זה... זה... זה – איך לעשות זאת? – מלמל לוזשין – זה צריך לעשות במעמד הפוליציה... אף-על-פי שאמנם... גם עתה ישנם עדי-ראיה למכביר... אני נכון... אבל, בכל אופן, קשה לגבר... בסבת הבל-המינים... אם בעזרתה של אמליה איבנובנה... אף שככה לא יֵעָשֶׂה... כיצד?

– את מי שאתה רוצה! יחפש מי שרוצה! – זעקה קטרינה איבנובנה – סוניה, הפכי להם את כיסוך! הנה! הנה! ראה, ראה, הני ריק, פה מטפחת, ריק, רואה אתה! הני הכיס השני! הנה, הנה, רואה אתה! רואה אתה!

וקטרינה איבנובנה לא רק הפכה, אלא כמעט שקרעה את שני הכיסים, אחד אחר השני, לחוץ. ואולם מן הכיס השני, הימני, קפץ פתאם ניר קטן אחד, פרח באויר בחצי-עגול ונפל לרגלי לוזשין. את זה ראו הפל; מפי רבים התפרצו קולות קריאה. פטר פטרוביץ' כפף עצמו, נטל את השטר בן מאה, מקפל בשמינית גדלו. פטר פטרוביץ' נפנף בו בידו, למען יראה כל הקהל.

– גִּנְבָה! גשי הלאה! פוליס! פוליס! – שועה אמליה איבנובנה – לסביר צריך לגרשן! הלאה!

– מכל עברים התמלטו קולות-קריאה. רסקולניקוב החריש, מבלי גרוע עין מסוניה, ורק לעתים העיף מבט מהיר על לוזשין. סוניה עמדה במקומה כאבודת-עשתונות; היא כמעט גם לא נתפלאה, פתאם האדימו כל פניה, צוחה ותלטאת פניה בידיה.

– לא, זה לא אני! אני לא לקחתי! אני איני יודעת! – צעקה בקול שובר-לב, והתנפלה על קטרינה איבנובנה. זו אחזה בה והדקה אותה אליה בכל פחה, כאלו רצתה להגן עליה בגופה מפני כל.

– סוניה! סוניה! אני איני מאמינה! רואה אַתָּה, אני איני מאמינה! – צעקה קטרינה איבנובנה (למרות שהדבר היה ברור ונראה לעין). הניעה אותה בידיה, כמו תינוק, נשקה לה לאין-ספורות, לכדה את ידיה ונשקה אותן, שתתה אותן בצמא. – שָׁאַת לקחת! אבל כמה אוילים האנשים האלה! הוי, אלי! אוילים אתם, אוילים! – צעקה בפנותה לִפֵּל – אתם אינכם יודעים, איזה לב לנערה הזאת! מה היא הנערה הזאת! היא תקח, היא! הלא היא תפשוט את כתנתה לעורה ותמכור, יחפה תהלך, ולכם תתן, אם יש לכם צורך, הנה מה טיבה של נערה זו! הן היא קבלה גם את התעודה הצהבה רק בשביל ילדי, אשר התעטפו מרעב, בשבילנו מכרה את עצמה!... הוי, המנוח, המנוח! הוי, המנוח, המנוח! רואה אתה? הנה סעדת-ההזכרה שלך! אֵילי! אבל הגנו עליה, למה אתם עומדים בלכם? רודיון רומנוביץ'? למה אתה אינו מגן עליה? האמנם גם הוא מאמין? את קטנה אינכם שוים, בלכם, כולכם, כלכם, כלכם! רבונג-של-העולם! הגן אתה עליה לאחרונה!

– בכיתה של קטרינה איבנובנה המִסְפָּנָה, השפחה, שִׁפְלָה יתמות, עשתה, דומה, רשם חזק על הקהל. באלה הפנים היבשים כשחייף-עץ, באלה השפתיים הרטושות, שדם נקרש עליהן, בזה הקול הַנְּחָר והמשנע, בזה הבכי הדומה לבכי-ילד, בזו התפלה והתחנה לִמְגֵן שִׁיגֵן, שהיה בה גם אמונת-ילדים גם יאוש אחרון – בכל זה היה כל-כך הרבה צער, כל-כך הרבה ענוי, עד שנחומי הכל נכמרו, כמְדָמָה, על האַמְלָלָה. לכלל-הפחות פטר פטרוביץ' רחם עליה מיד:

גברתי! גברתי! – קרא בקול מִקְבֵד – העובדה הזאת אינה נוגעת לה כל-עקר! איש מאתנו לא יאשים אותה במזמה או בקנוניה, בפרט לאחר שהיא בעצמה גלתה את הדבר והפכה את הכיס; שמע-מינה, שהיא לא ידעה דבר. מאד ומאד נכון אני להשתתף בצערה, אם העניות, כלומר, הביאה את סופיה סמיונובנה לדי-כך, אך למה, מִדְמֹנָל, מאנה היא להודות על פשעה? הבושה עִכְבָה? הצעד הראשון? אולי נתבלבלה? הדבר מובן; מאד מובן... אבל על-כל-פנים, למה היה לה לעשות מעשה שלא יֵעָשֶׂה! רבותי! – פנה לכל העומדים – רבותי! מתוך רחמים ומתוך, כלומר, השתתפות-בצער, אני, אולי, נכון למחול גם עתה, למרות העלבון שסבלתי. ותהי-נא, מדמוזל, הבושה הנוכחית לה ללקח טוב לימים יבואו – פנה לסוניה – ואת השאר אני משאיר כך, הנני אומר קץ לדבר, וְיֵהי כן, די!

– פטר פטרוביץ' העיף מבט אלכסוני על רסקולניקוב, מבטיהם נפגשו. מבטו הבווער של רסקולניקוב נכון היה לאַפְלָהו. בתוך-כך, וקטרינה איבנובנה, נדמה לא יספה לשמוע דבר, היא חבקה ונשקה לסוניה, כמטרפת. ואף הילדים סבבו את סוניה בידיהם הקטנות, ופוליצ'קה – שאמנם

לא ידעה היטב, כל הענין הזה מה טיבו – טבעה, פשוט, בדמעות והחביאה את פניה הנאים והנפחים מבכי בכתפה של סוניה.

– כמה מגנה כל זה! – נשמע פתאם קול רם מן הדלת.

פטר פטרוביץ' שלח לשם מבט-חפזון.

– איזו שפלות! – חזר לַבְּזִיטְנִיקוֹב, ויתן מבט חודר אל-מול מבטו של לוזשין.

פטר פטרוביץ' כמו נרעד. את זה ראו הכל (לאחר-כך נזכרו בזה). לַבְּזִיטְנִיקוֹב עשה צעד לתוך החדר.

– והוא עוד הֵעֵז להעמיד אותי בתור עד? – אמר בגשתו לפטר פטרוביץ'.

– מה פֵרוֹשו של דבר, אנדרי סמיונוביץ' על-אודות מה הוא מדבר? – גמגם לוזשין.

– פֵרוֹשו של דבר, שהוא... מוציא-דבה, הנה פֵרוֹשם של דברי! – קרא לַבְּזִיטְנִיקוֹב בהתלהבות ונתן בלוזשין את עיניו הטרוטות. הוא היה ברגז נורא. רסקולניקוב נעץ בו את שתי עיניו וקָדַם ושקל את כל היוצא מפיו. פטר פטרוביץ' כמעט שנתבלבל, ביחוד ברגע הראשון.

– אם הוא מדבר זה לי... התחיל לגמגם – אבל מה אתו? האם לא יצא מדעתו?

– אני לא יצאתי מדעתי, אבל הוא... רמאי! אוי, כמה זה שפל! אני האזנתי כל העת וחכיתי במתפֵנֵן, בכדי להבין הפל, מפני שמודה אני, גם עכשיו אין הדבר הגיוני לגמרי... אבל למה עשה כל ואת – אין אני מבין.

– אבל מה עשיתי! יחדל-נא מְדַבֵּר בחידות! או שמא שתה לְשִׁכְרָה?

– זה הוא אדם מגנה, שותה, אולי, לשכרה, ולא אני! אני יין ושכר לא יבוא אל פי לעולם, מפני שזה נגד דעותי! חֶשְׁבו בדבר, הוא, הוא עצמו, בידיו ממש, נתן את שטר-המאה הזה לסופיה סמיונובנה – בעיני ראיתי, אני עד, אני אֶשְׁבַע על זה! הוא, הוא! – חזר לַבְּזִיטְנִיקוֹב, בפנותו לכל אחד ואחד מהעומדים.

– אבל הוא אמנם יצא מדעתו, פרחח! – קרא לוזשין – הנה היא לפניכם – הנה היא פה, לפני רגע אֶשְׁרָה וקִימָה באזני הפל – שמלבד עשרת הֶבֶל לא קבלה ממני דבר. באיזה אפן יכלתי לתת לה? מה הוא מדבר?

– אני ראיתי! – ראיתי! – צעק והעיר לַבְּזִיטְנִיקוֹב – ואף שזה נגד דעותי, אבל אני נכון כרגע לקבל בבית-המשפט כל שבועה שתהא, מפני שבעיני ראיתי, איך שהוא הניח לה את השטר בלאט! אלא שאני, הֶטְפֵשׁ, חשבת, כי לגמולחסד אֶתָה רצה בזה! בדלת, לפני לכתה, כשפנתה ללכת, והוא לחץ את ידה בימינו, הניח לה בשמאלו את השטר לכיסה. אני ראיתי! ראיתי!

לוזשין קָרַר.

– מה הוא מכזב! – התחצף – הוא עמד אצל החלון, ואיך יכול היה לראות את השטר?... הוא ראה זאת בחלומו... בעיני העֵנְרוֹת. הוא מדבר מתוך חֶם-קדחת!

– לא! לא בחלומי! ואף שעמדתי רחוק, אבל אני ראיתי הכל, הכל ואף שמהחלון קשה באמת לראות את הנֵר, – זה אמת – אבל, מפני סֶבֶה מִקְחָדַת אחת, ידעתי ברור, שזהו שטר-המאה, מפני שבשעה שהוא התחיל לתת לסופיה סמיונובנה את שטר-העשרה, לקח – בעיני ראיתי – מעל השלחן שטר-מאה (זה ראיתי, מפני שאז עמדתי קרוב, ומפני שמיד בא רעיון אחד למוחי, לכן לא שכחתי, שבידו שטר בן-מאה). הוא קפל אותו והחזיקו בכף כל העת. אחר-כך שכחתי את זה, אך כשהתחיל לקום, העביר את השטר מימין לשמאל, וכמעט שלא הפילו; אז זכרתי שנית, מפני שהרעיון בא שנית אל מוחי, והינו שהוא רוצה לעשות מתן-בסתר, שאני לא אראה. תוכלו לשער, איך התחלתי להתבונן – נו, וראיתי איך שעלה בידו להניח לתוך כיסה. אני ראיתי, אני אֶשְׁבַע!

נשימת לַבְּזִיטְנִיקוֹב קָצְרָה. מכל העברים עלו קולות-קריאה שונים, שֶׁרָבם היה מסוג של השתוממות; אולם נשמעו גם קריאות מאִימוֹת. הכל הצטופפו מסביב לפטר פטרוביץ'. קטרינה איבנובנה התנפלה אל לַבְּזִיטְנִיקוֹב.

– אנדרי סמיונוביץ', אני טעיתי בו! יגן הוא עליה! הוא אחד בעדה! היא יתומה! אלהים שלח אותו! אנדרי סמיונוביץ', יקירי, אבי!

וקטרינה איבנובנה, כמעט מבלי דעת את אשר היא עושה, התנפלה לפניו על ברכיה.

– הבאי! – חרה אף פטר פטרוביץ' לאיך-שעור – כל דבריו דברי-הבאי המה, אדון... “שכחתי, זכרתי, זכרתי, שכחתי” – מה פֵרוֹש! מדבריו יוצא, שאני הנחתי לה במזיד? לשם מה? לאיזו מטרה? מה לי ולזו ה...

– לשם מה? זהו מה שגם אני איני מבין, ואולם מה שאני מספר עובדה אמתית היא! אני כל-כך רחוק מטעות, אדם שפל ופושע! עד שאני זוכר אפילו, איך שמיד נצנצה שאלה זו במוחי, אז בעת שלחצתי את ידו והודיתי לו: למה הניח לה את השטר בגנבה? זאת אומרת: למה דוקא בגנבה? האמנם מפני זה, שחפץ להסתיר זאת מעיני, בדעתו שדעותי אחרות הן בנדון זה ואני שולל גמילות-חסדים פרטית, שהיא רק פֵלִיאָטִיב ואינה רפואה רדיקלית? נו, ובאתי לידי מסקנה, שבאמת התבֵּיש בפני לתת נדבות גדולות כאלו. חוץ מזה, חשבת, אפשר שהוא רוצה לעשות לה סורפריז, להפתיעה, כשתמצא פתאם בכיסה מאה רֶבֶל (מפני שיש גומלי-חסדים האוהבים מאד להלביש את טובתם בשלל-צבעים); אני יודע.

אחר-כך עלה גם-גם כן בדעתי, שהוא רוצה לנסותה, אם תבוא להודות לו על חסדו כשתמצא! אחר-כך הרהרתי, שהוא דוקא אינו רוצה שתודה לו, נו, וכמו שכתוב שם: שלא תדע הימנית מה שעושה... בקצור, במובן זה... אבל אטו כרוכלא איזול ואחשוב את כל הרהורים שעלו בראשי אז? מחשבות רבות הקיפוני, עד שגמתי אמר לחשוב על כל זה בארפה לאחר-כך, ובכל-זאת מצאתי שלא לנכון לגלות לפניו, שאני יודע את הסוד. אולם, על-כל-פנים, אצלי התעוררה מיד עוד שאלה אחת: מה אם לסופיה סמיונובנה, טרם ינדע לה הדבר, יאבד הכסף בבלי-דעת; הנה משום-מה החלטתי לבוא הנה, לקרא לה ולהודיעה, שהניחו לתוך כיסה מאה רבל. אבל בדרך-אגב נכנסתי קודם לחדרן של הגבירות קוביליאטניקוב, בכדי להכניס להן את "התוצאה הכללית של השיטה החיובית" ולהשיאן ביחוד לקרא את מאמרו של פיֶדְרִיט (אגב, גם של נגנר). אחר-זה אני בא הנה – והנה איזה מאורע! נו, האם אפשר היה, האם אפשר היה לי לחשוב כל אלה המחשבות וההרהורים, אלמלא ראיתי בעיני, שהוא הניח לה לכיסה מאה רבל?

כאשר גמר אנדרי סמיונוביץ' את הרצאתו רבת-הדברים עם התוצאה ההגייונית כל-כך בסופה, היה עיף מאד וטפות-זעה התגלגלו מעל כל פניו. אהה, ידיעותיו בשפה רוסית לא היו מעלות ביותר (אם-כי לא ידע שום שפה אחרת), ולפיכך אחרי נאומו הגדול, בתור פרקליט, כמו כחש מקצר-נשימה ומעבודה קשה. ואף-על-פי-כן עשה נאומו רשם כביר. הוא דבר בהתלהבות כזו, באמונה כזו בצדקת דבריו, עד שהפלל, כפי-הנראה, האמינו לו. פטר פטרוביץ' הרגיש, שענינו אבד.

– מה לי ולכל אותן השאלות הטפשיות שנתעוררו אצלו? – קרא – זו אינה הוכחה! הוא ראה חלומות, זה הפל! ואני אומר לו, שהוא משקר, אדוני! משקר ומוציא שם רע עלי מתוך איזו טינה שבלב, מתוך כעס על שאני לא הסכמתי להצעותיו הסוציאליות שפלן הפקרות וכפירה, הנה מה שאמר לו!

ואולם התרוץ הזה לא הועיל לפטר פטרוביץ'. להפך, מכל העברים נשמעו תרעומות עליו.

– בעלילות-דברים שכאלה אתה משתמש! – צוץ לֶבְזִיטניקוב – אבל היא לא תצלה! קְרָא לפוליציה, ואני אֶשְׁבֵּעַ! רק אחת איני מבין: למה הלך לעשות מעשה מגנה שכזה? הוי, נבל מלער!

– אני אוכל לבאר, למה עשה את המעשה הזה, ואם יש צורך, יכול אני לקבל שבועה עלי! – קרא לאחרונה רסקולניקוב בקול ברור, ויצא מפנתו.

הוא היה כנראה אמיץ ושוקט. לְפֶל נתחנך כרגע, עם ראיה ראשונה, שהוא באמת יודע את קטבו של הענין, ושזה יבוא מיד לידי ברור.

– עתה בררתה לי לגמרי את כל העסק, – המשיך רסקולניקוב, בפנותו ישר לֶבְזִיטניקוב, – מראשיתו של הדבר התחלתי לחשוד, שיש בזה איזו עלילת-דברים נתעבה; לחשדי היה יסוד בתוך דברים אחרים, שהיו ידועים רק לי ושתכף אשמיעם לפל. והוא, אנדרי סמיונוביץ', בעדותו יקרת-הערך ברר לי את הכל לחלוטין. אבקש אפוא את הפל, את הפל לשמוע את אשר אדבר: האדון הזה (הוא הורה על לוזשין) השתדך זה לא כבר לעלמה אחת, היא אחותי, אבדוטיה רומנובנה רסקולניקוב. אולם לאחר שבא לפטרבורג, נכנס אלי שלשום, בא אתי בריב, ואני גרשתיו בחרפה מביתי; על זה יש לי שני עדים. האיש הזה הוא רע מאד... שלשום עוד לא ידעתי, שהוא מתאכסן בבית הזה, בחדרו של אנדרי סמיונוביץ', ושלכן באותו יום, זאת אומרת שלשום, ראה, איך שבתור רעהו של מרמלדוב המנוח נתתי מעט כסף לאשת-רעי, לקטרינה איבנובנה, לצרכי-קבורה. הוא מיד עמד וכתב לאמי, שאני נתתי את כל כספי לא לקטרינה איבנובנה, כי-אם לסופיה סמיונובנה, ועם זה הזכיר 2 היותר שפלים על... על תכונתה של סופיה סמיונובנה, זאת אומרת, קָמַז על תכונת-יֶחְסִי לסופיה סמיונובנה. כל זה, כמו שאתם מבינים, בכדי להטיל שנאה ביני ובין אמי ואחותי, להוכיח להן, שאני מפזר למטרות מגנות את פרוטותיהן האחרונות, שהן שולחות לי. אמש, במושב אמי ואחותי ובמעמד אדון זה, הוכחתי את האמת, שהכסף נתן לקטרינה איבנובנה לצרכי-קבורה ולא לסופיה סמיונובנה, ושאת סופיה סמיונובנה עוד לא ידעתי כלל פנים ביום ההוא, זאת אומרת, שלשום, על זה הוספתי, שהוא, פטר פטרוביץ' לוזשין, עם כל מעלותיו, אינו שוה קֶטְנָה של סופיה סמיונובנה, זו שהוא מְקָה בה אבן. על שאלתו: האם הייתי מושיב את סופיה סמיונובנה בשורה אחת עם אחותי? עניתי, שאת זה כבר עשיתי באותו יום. ובחרות אפו בי על שאמי ואחותי אינן נשמעות לו ואינן רוצות לריב אתי, התחיל לְקַעַז פנים כנגדן באפן היותר גס. השדוך נתבטל, ואותו גרשו מהבית. כל זה אָרַע אמש. עתה מבקש אני לשים לב ביחוד לדברי. שערו בנפשכם, שָאָלו היה עתה עולה בידו להוכיח, שסופיה סמיונובנה היא – גִּנְבָה, כי אז היה הוא, ראשית, מוכיח לאחותי ולאמי, שהוא כמעט שצדק בחשדיו; שהוא התקצף בצדק על שהעמדתו בשורה אחת את אחותי עם סופיה סמיונובנה; שבהתנפלו עלי הֶגֶן בזה על כבוד אחותי, היא ארוסתו. בקצור, על-ידי כל זה היה יכול להטיל מחדש מחלקת ביני ובין משפחתי, וכמובן, שקוה, באפן הזה למשוך את חסדה אליו. אין מן הצורך לאמר, שבזה רצה גם להתנקם בי, בהיות לו היסוד לחשוב, שכבודה ואשרה של סופיה סמיונובנה יקרים עלי מאד. הנה כל חשבוננו! הנה כיצד אני מבין את כל העסק הזה. הנה כל הסבה, ולאחרת אין מקום!

כך או כמעט כך גמר רסקולניקוב את נאומו, שנפסק לרגעים על-ידי קולות-הקריאה של הנאספים, אשר, אמנם, האזינו בתשומת-לב רבה. אולם למרות כל ההפסקות, יצאו דבריו שנונים, שוקטים, מְדַקְדָּקִים, בהירים, עֵזִים. קולו החודר, הטון שלו הבטוח ופניו הנזעמים עשו על הפל רשם חזק מאד.

– כן, כן, כן, כן הוא! – אֶשֶׁר וְקִים לֶבְזִיטניקוב בהתפעלות רבה – נִפְרִים דברי אמת, מפני שהוא שאל אותי מיד לבואה של סופיה סמיונובנה לחדרי: אם אדוני בכאן, אם לא ראיתי את אדוני בין אורחיה של קטרינה איבנובנה? הוא קרא לי אל החלון, ושם שאלני על זה חרש. הרי שדרוש היה לו, שאדוני ימצא פה! הדבר הוא כך, בלי-ספק כך!

לוזשין שתק והצטחק בבוז. אמנם הוא היה חָנֵר מאד, נדמה, שהוא חובל תחבולות, איך לצאת מן הַמְצַר. הוא, אולי, היה עוזב עתה הפל בענג והולך לו, אבל ברגע זה כמעט שזה היה מן הנמנע: זה היה אומר, שהוא מודה באמתם של הדברים שנאמרו כנגדו ושבאמת שום שם עלילות-דברים על סופיה סמיונובנה. נוסף על זה – הצבור, שהיה "בגלופין" גם בלאו-הכי ושעתה התרגש ביותר, עמד לו קצת בדרכו. ה"משביר", אף שלא הבין הפל, צעק יותר מכל חבריו והציע להשתמש באמצעים, שלא היו מביאים ללוזשין כל נעימות. אבל היו גם לא-שפורים; עלו ונאספו מכל החדרים הסמוכים. כל שלושת הפולנים היו בהתרגשות נסערה ולא חדלו מצעוק לו: "פן לִיֶדֶק" והוסיף איזה איומים בשפתם. סוניה

הקשיבה בהתאמצות כל פחותיה, אבל גם היא כמו לא הפל הבינה, ותהי כמקיצה מהתעלפות. היא רק לא הסירה עין מרסקולניקוב, בהרגישה, שבו כל תשועתה. קטרינה איבנובנה נשמה נשימות צרודות וכבדות והיתה יגעה במדה שאין למעלה ממנה. במצב מגחך ביחוד נמצאה אמליה איבנובנה, שעמדה פעורת-פה ולא הבינה מאומה. היא רק ראתה, שפטר פטרוביץ' נפל באיזה פח. רסקולניקוב בקש, שיתנו לו להגיד עוד דברים אחדים, אבל בקשתו לא נמלאה: הפל צעקו והצטפפו מסביב ללוזשין בחרופים ובאימים. אבל לוזשין לא נפחד. בראותו, כי את דבר-האשמה אין להשיב, עמד להשתמש בהצפה.

– במטותא, רבותי, במטותא, אל תתגודדו, תנו לעבור! – דבר בהדקו בין ההמון – יעשו לי את החסד: אל תאימו. מביטה אני אתכם, שלא יהיה כלום, שלא תעשו לי דבר, איני מרפי-הלב, ואדרבה, אתם, רבותי, תאשמו על שבמעשה-אנס כסיתם על מעלל-פשע. הגנבה נמצאה, ואני לא אנוח ולא אשקוט עד אשר אוציא לאור משפט. בבית-המשפט ענןם ואין... שפורים, ולא יאמינו לשני כופרים מבהקים, לשני מהפכים והורסים, המאשימים אותי בנקמה פרטית, בדבר, שמלב טפשותם הודו עליי בעצמם... כן, במטותא!

– תכף-ומיד פל ישאר זכר ממנו בחדרי; הפל נגמר בינינו! וכשאני נותן אל לבי, שעמלתי כל-כך, הסברתי לו... שני שבועות שלמים!...

– אבל, אנדרי סמיונוביץ' הלא אמרתי לו בעצמי לפני שעה, שאני עוזב את מעונו, כשעוד התחנן לפני; עתה אוסיף רק, שהוא טפש גדול. אברכהו ברפואה שלמה, לשכלו ולעיניו העורות. במטותא, רבותי!

הוא נדחק; אבל ה"משביר" לא אבה כלל להניחהו כך, בלי צידה לדרך; הוא חטף כוס מעל לשלחן, הניפה והשליכה בפטר פטרוביץ'; ברם, הכוס מצאה את אמליה איבנובנה. זו הוציאה קול צעקה, וה"משביר", שעל-ידי הנפח הכוס אבד לו שווי-משקלו, נפל בכבדות אל תחת השלחן. פטר פטרוביץ' עבר לחדרו, וכעבור חצי שעה כבר יצא לגמרי מן הבית. סוניה, רפת-הלב מלדה, ידעה גם מקדם, שאותה אפשר לאבד על-נקלה, ולהעליבה יכול כל אחד כאנת נפשו. ואולם, אף-על-פי-כן, עד הרגע הזה נדמה לה, שבאיזה אפן שהוא אפשר לה להמלט מפני הרעה על-ידי זהירות, על-ידי ענוה, על-ידי הכנעה בפני הפל, אבל הנה גם אמונתה זאת היתה לה למפח-נפש. היא, כמובן, היתה יכולה לשאת ולסבול כמעט בלי תרעמת הכל – אפילו זה. אולם ברגע הראשון נעשה לה הדבר קשה יותר מדי. למרות נצחונה ולמרות יציאתה זכאית בדין – הנה כשעבר הפחד הראשון וכשהבינה ברור את כל אשר קרה לה, שמה הרגשתה ובלבונה מועקה ללבה והביאה אותה לידי הסטירה. לאחרונה לא יכלה להבליג על עצמה, התעורה ותרץ, ותנס הביתה. זה היה כמעט מיד אחרי יציאתו של לוזשין. אמליה איבנובנה, מיד כשקבלה את הטחת-הכוס וכל הקהל התפרץ בשחוק גדול, לא יכלה גם היא להבליג על עצמה, ובחשבה את קטרינה איבנובנה לאשמה בכל, התנפלה עליה ביללה מטרפת:

– הלאה מן הדירה! כרגע! מרש! – והתחילה להשליך את כל הבא לידה ארצה. קטרינה איבנובנה, שהיתה גם בלאו-הכי כהרוגה, כמתעלפת, קפצה מעל המטה, אשר נפלה עליה בעיפותה, ותתנפל על אמליה איבנובנה, אבל הפחות לא היו שוים כלל: זו הדפה אותה כמו נוצה.

– היאך! לא די שהוציאו עלינו דבה ושם רע, מתנפלת חיה רעה זו עלי! היאך! ביום פטירת בעלי מגרשים אותי מן הדירה, אחרי אשר אכלו מלחמי, החוצה, עם היתומים! אבל לאן אלך! – בכתה ונחנקה האשה האמללה, – אלי! – צוחה פתאם ועיניה הבריקו – האמנם אין ישר בעולם? את מי תפלט ותציל, אם לא אותנו, יתומיך? אך הנה נראה. יש בעולם משפט צדק, יש, ואני אמצאהו. ומיד, חפי, חיה רעה, אשר אין אלהים בלבבך! פוליצ'קה, השארי עם הילדים, אני אשוב, חפו לי, אם גם בחוץ! אנהו נראה, אם יש צדק בעולם?

היא שמה על ראשה אותה המתפחת היקקה, שמרמלדוב המנוח הזכירה בספורו, נדחקה בין המון השכנים השפורים, שהתגודדו עדין בחדר, ובשנועה ובדמעות רצה החוצה, כשאיזו מטרה בלתי-ברורה עומדת לפניו למצא מיד ובכל אפן שהוא את הצדק. פוליצ'קה חבקה בפחד את שני הפעוטים על קצה הארגז, בפנה ורועדת פלה, התחילה לצפות לאמה. אמליה איבנובנה התרוצצה בחדר, יללה, יבבה, השליכה חפצים לארץ והתגעשה. השכנים נהמו זה בכה וזה בכה – אחדים דברו, כמו שיכלו, על עצם המאורע, אחדים קראו לריב ולמצה, ואחרים השמיעו דברי זמר...

“עכשו הגיעה גם שעת! – אמר רסקולניקוב בלבו – נו, סופיה סמיונובנה, נראה, מה תאמרי עתה!”

והוא הלך למעונה של סוניה.

IV

פחו של רסקולניקוב היה אתו להיות מליץ-ישר מסור ותקיף של סוניה כלפי לוזשין, למרות זה שנשא בנפשו כל-כך הרבה אימה ויסורים משל עצמו. אחרי היסורים העצומים של הבקר הזה היה הוא כמו שמיח לקראת המקרה של חלוף רשמים, אשר נעשו כבדים מנשא, גם מלבד אותה הנטיה העצמית, הלבבית, שהיתה בשאיפתו להיות להיות לה למחסה. חוץ מזה, עמדה כל העת לנגד עיניו והפחידה אותו מאד, ביחוד לרגעים, הפגישה העתידה לבוא ביום בינו ובין סוניה: הוא היה צריך להודיע לה, מי הרג את אלישבע; והוא חש מראש את כל הענוי הנורא של ההודעה, וכאלו כסה על עצמו מפניה בידיו. ולפיכך, כשקרא בלבו בצאתו מאת קטרינה איבנובנה: “נו, מה תאמרי עתה, סופיה סמיונובנה?” מוכח היה מזה, שעדין הוא במצב-רוח של התעוררות חיצונית, תקיפות, קננה לקרב והרגשת-נצחונה על לוזשין. ואולם מוזר הדבר אשר היה לו: כשהגיע עד מעונו של כפרנאומוב, הרגיש בתוכו חלשה פתאמית ופחד. הוא התיצב לפני הדלת, שקע במחשבות ושאלה משנה נתעוררה בו: “האם צריך להגיד מי הרג את אלישבע?” השאלה היתה משנה, מפני שבאותה שעה גופה הרגיש פתאם, שלא רק מן הנמנע הוא לבלתי הגיד, אלא שאי-אפשר בשום-אפן גם לדחות את זאת לעת אחרת. הוא עדין לא ידע, מפני מה אי-אפשר; הוא רק הרגיש זאת, וההכרה המענה הזאת של חסר-פחו בפני ההכרה כמעט שדכאה אותו לגמרי. בכדי לשים קץ לפקפוקים ולענויים, פתח את הדלת בחפזון, ומעל המפתח ראה את סוניה. היא ישבה אל השלחן הקטן, כשזרועותיה על השלחן וכפות-ידיה על פניה, אך בראותה את רסקולניקוב, מהרה לקום ולקדם את פניו, כאלו חכתה לו.

– מה היה נעשה לי, אלמלא הוא! – קראה במהירות, בהפגשה אותו בלב החדר. נראה היה שרק את זאת השתוקקה לאמר לו בהקדם האפשרי, שרק בשביל זאת חכתה לו.

רסקולניקוב עבר אל בשלחן וישב על הכסא, אשר ממנו קמה היא זה עתה, היא התיצבה במרחק של שני צעדים ממנו, ממש כמו אמש.

– מה, סוניה? – אמר ונחש פתאם, כי קולו רעד – הן היסור למוסד לכל הענין היה “מצבה החברתי וההרגלים התלויים בו”. האם הבינה זאת? פניה הפיקו ענוי.

– רק אל-נא ידבר אתי כמו אמש! – הפסיקה אותו – הנני מבקשת אותו, גם בלי זאת אין מחסור בענויים...

היא מהרה להעלות בת-צחוק על שפתיה, בפחדה, שמא לא תישר תוכחתה בעיניו.

– אני נואלתי והלכתי משם. מה שם עתה? חפצתי ללכת לשם, אבל חכיתי מרגע לרגע... שהוא יבוא.

הוא ספר לה, שאמליה איבנובנה מגרשת אותם מן המעון ושקטרינה איבנובנה רצה לאיזה מקום “לבקש אמת”.

– אוי, אלי! – קראה סוניה – נמהר אליה...

והיא נחפזה לשים עליה את המנטוליה.

– תמיד אותו הדבר! – קרא רסקולניקוב מרגז – כל מחשבותיה נתונות להם. תשב אתי מעט.

– ו... קטרינה איבנובנה?

– וקטרינה איבנובנה, מובן, שלא תפסח עליה, תבוא אליה בעצמה, אם יצאה מן הבית – הוסיף בבהילה – ואם קטרינה איבנובנה תבוא ולא תמצא אותה בבית, הרי האשם היא...

סוניה ירבה על הכסא בפקפוק מענה. רסקולניקוב שתק, הביט לארץ ושקל ומרה בדעותיו.

– נניח, לזושין לא רצה עתה לעשות לה רעה, – התחיל מבלי הביט עליה – אבל אלו היה רוצה, או אלו היה זה בא בחשבון – הן היה נותן אותה בבית-הכלא, אלמלא נמצאנו שם במקרה, אני ולקזיטניקוב? אה?

– כן, – אמרה בקול רפה – כן! – חזרה בפזור-נפש ובדאגה.

– הרי אני באמת יכלתי לבלי היות! ולקזיטניקוב – זה בודאי הרי אינו אלא מקרה.

סוניה החרישה.

– נו, ואלו היתה היא נתנת בכלא, מה היה אז אתם? זוכרת היא, מה שדברתי אמש?

היא שוב לא ענתה דבר. רסקולניקוב שתק גם הוא רגעים אחדים בצפיה.

– ואני חשבת, שהיא שוב תצעק: “אה, אל-נא ידבר, יחדל-נא!” – צחק רסקולניקוב, אבל כמו באנס. – מה אפוא? שוב שתיקה? – שאל כעבור רגע. – הלא נחוץ לשחח על איזה דבר? הן אותי מענין לדעת, איך היתה היא פותרת עכשו “שאלה” אחת, כמו שאומר לקזיטניקוב (הוא כמו התחיל להתבלבל בדברו). לא, באמת, אני מדבר ברצינות. תשוה בנפשה, סוניה, שהיא יודעת מראש, ברור, את כל מזמותיו של לוזשין, שעל-ידיהן תאבד קטרינה איבנובנה וילדיה; היא גם-כן, בתור הוספה (הואיל שהיא אינה חושבת את עצמה למאומה, לכן תאבד בתור הוספה). פוליצ'קה גם-כן... מפני שגם לפניו אין דרך אחרת. נו, ובכן אפוא: אלו היו נותנים לפניו להחליט: מי לחיים ומי למות, זאת אומרת, היחיה לוזשין בכדי לעשות את מעשה-הנבלה שלו, ותמות קטרינה איבנובנה, או להפך? איך היתה מחליטה? אני שואל אותה?

סוניה העיפה עליו מבט-דאגה; היא הקשיבה דבר-מה מדבריו המסכסכים והבאים ממרחק, וודאי, לא בעלמא, לא בלי מטרה.

– אני כבר הרגשתי, שהוא יבוא וישאל מעין זה, – אמרה, ותבחן אותו בעיניה.

– טוב; יהי כן; אבל, מילא, מה היא התשובה על זה?

– למה הוא שואל על דברים בלתי-אפשריים? – אמרה סוניה בבחילה.

– הרי שמוטב הוא, כי יחיה לוזשין ויעשה את מעשיו! גם להשיב על זה אינה מרהיבה עז בנפשה?

– אבל הן לבוא בסוד ה' אין אני יכולה... ולמה הוא שואל את אשר לא נתן לשאול? למה שאלות ריקניות כאלה? היאך ימצא, שזה היה תלוי בהחלטתי? ומי מנה אותי לשופט, לאמר: זה יחיה וזה לא יחיה?

– מכיון שנתערב סוד ה' בדבר, הרי נגמרו כל הדברים, – רטן רסקולניקוב נזעם.

– טוב כי יאמר ישר. מה דרוש לו! – צוחה סוניה בענוי – הוא שוב בא לרמז על איזה דבר... האמנם אינו בא אלא בכדי לגרום לי יסורים!

היא לא הבליגה על עצמה ותבך מרה. הוא הביט עליה ביגון אפל. עברו רגעים חמשה.

– הרי צודקת את, סוניה, – אמר לאחרונה, בחשאי, ונשתנה פתאם; הטון שלו המעשה-המקצף והמתגרה-החלש חלף, – בעצמי אמרתי לך אמש, שלא לבקש סליחה ומחילה אבוא, והנה התחלתי כמעט בזה, שאני מבקש סליחה ומחילה לי... זה שדברתי על לוזשין ועל הבחירה – לעצמי דברתי... זו היתה בקשת-סליחה מצדי, סוניה...

הוא אמר להצטחק, אבל איזו הבעה של אין-אונים ואי-שלמות היתה בבת-צחוקו הרפויה. הוא הוריד את ראשו ויסתר את פניו בידיו.

ופתאם גזרה את לבו הרגשה משונה, בלתי-צפויה, של איבה ארסית לסוניה. כמתפלא על ההרגשה הזאת וכנפחד מפניה בעצמו, הרים את ראשו והביט בפניה במבט חודר; אולם הוא נפגש במבטה עליו, מבט תועה ומלא דאגה רבה; במבט הזה היתה אהבה; איבתו חלפה כחלום חזיון-לילה. לא, הוא טעה; הוא חשב את אשר הרגיש למה שאיני. פרושה האמתי של אותה הרגשה היה, שאותו הרגע בא, בא.

ושוב הסתיר את פניו והוריד את ראשו. פתאם חָנַר, קם מן הכסא, הביט אל סוניה, ומבלי דבר דבר, עבר באפן מכוונת אל מטתה.

הרגשת הרגע הזה היתה עד לאפן נורא דומה להרגשת אותו הרגע, בעת שעמד מאחורי הזקנה, הקרדם כבר הוצא מן העניבה, והוא חש, ש"אף להרף-עין אחד אי-אפשר היה לדחות עוד" את הוצאת הדבר אל הפעל.

– מה לו? – שאלה סוניה, מלאת פחדים.

הוא לא יכל להוציא הגה. הוא תאר לעצמו את ההודאה לגמרי, לגמרי באפן אחר, ובעצמו לא הבין את הנעשה אתו. היא נגשה אליו חרש, ישבה אצלו על המטה וחכתה, מבלי גרוע עין ממנו. לבה דפק והתעלף. נעשה כבד מנשא. הוא הפנה אליה את פניו החורים פְּמֹות; שפתיו התעקמו באין-אונים, בהתאמצו לשוא להגיד דבר-מה. אימה פלחה את לבה של סוניה.

– מה לו? – חזרה, בהתרחקה ממנו משהו.

– אין דבר, סוניה, אל תפחדי... הבלים! אם לדון כהלכה, באמת, הבל, – מלמל בסבר-פנים של מְּפה-ירח – רק אותך למה באתי לענות? – הוסיף פתאם בהביטו אליה – באמת, למה? אני שואל וחוזר ושואל את עצמי שאלה זו, סוניה...

הוא, יוכל היות, שאל באמת את עצמו שאלה זו לפני רבע שעה, אבל עתה הביע את זה במצב של חלשה גמורה כמעט בחסר הכרה, והרעד לא פסק מכל יצורי-גבו.

– הוי, כמה הוא מתענה! – קראה בענוי, בהסתכלה בו.

– הפל הבל!... הנה, סוניה (הוא העלה משום-מה איזו בת-צחוק, חֲנִירָת ורפויה, שרפרפה על שפתיו כשני רגעים) – זוכרת את אשר חפצתי להגיד לך אמש?

סוניה המתינה בדאגה.

– אני אמרתי לפני לכתי, שאני נפרד, אולי, ממך לנצח, אך אם אשוב היום, אגיד לך... מי הרג את אלישבע.

היא נרעדה פתאם בכל גופה.

– נו, והנה באתי להגיד.

– הרי שהוא אמר זאת אמש באמת... לחשה ברב קשי – מהיכן הוא יודע? – שאלה במהירות, כאלו נתעוררה ממצב של התעלפות.

היא התחילה לנשום בכבודות. פניה הלכו הלוך וקור.

– אני יודע.

היא שתקה לרגע.

– מצאו אותו, או מה? – שאלה.

– לא, לא מצאו.

– מהיכן אפוא הוא יודע על זה? – שאלה שוב בקול בלתי-נשמע כמעט, ושוב אחרי דממת-רגע.

הוא פנה אליה ונתן בה מבט חודר, חודר.

– מצאי, – אמר באותה בת-הצחוק המעֵנָתה והרפוייה.

פלצות אחזה אותה.

– אבל ... הוא ... למה הוא ... כל-כך ... מפחידני? – מלמלה בהצטחקות של תיבוקת.

– משמע, שאני ידיד נאמן לו ... אם אני יודע, – המשיך רסקולניקוב, מבלי חדול להסתכל בפניה, כאלו היה למעלה מפחותיו להסיר מבטו ממנה – הוא את אלישבע זו ... לא רצה להרוג ... הוא הרג אותה ... בשוגג ... הוא רצה להרוג את הזקנה ... בעת שהיתה יחידה ... והוא בא לשם ... ואז נכנסה אלישבע ... והרג גם אותה.

עבר עוד רגע של אימה. שניהם לא פסקו מהסתכל איש בפני רעהו.

– ועדין אינך יכולה למצא? – שאל פתאם בהדגשה, כאלו הוא מתנפל מן הקומה החמשית.

– ל – לא, – לחשה סוניה וקולה לא נשמע.

– הביטי לפניך.

ואך אמר את שתי המלים האלה, מיד הקפואה שוב את נפשו הרגשה אחת קדומה וידועה לו מכבר: הוא הביט אליה, ופתאם כאלו נתגלו לו בפניה פני אלישבע. בזכרונו נקבעה בבהירות רבה הבעת פני אלישבע, כאשר קרב אליה אז עם הקרדום, והיא נרתעה מפניו אל הפתל ושלחה את ידה לפניה, ממש כדרך התינוקות, שכשהם מתחילים לפחד מפני איזה דבר, הרי הם מביטים בלי תנועה ובדאגה על הדבר המפחיד אותם, צועדים לאחור, שולחים לפניהם יד קטנה ומתכוונים להרים קול בכי, כמעט כל אותו המראה היה עתה גם בפניה של סוניה: באין-אונים, בפחד ילדים, התבוננה אליו שעה קלה, ופתאם שלחה לפניה יד-שמאלה, תקעה לו משהו, בקלות את אצבעותיה בחזהו, ולאט-לאט התחילה לקום מעל המטה ולהתרחק, הלוך והתרחק, ומבטה השלוח אליו הלך הלוך וקפוא. אימתה עברה גם אליו: פחד כפחדה נראה גם בפניו, ואף הוא התחיל להביט במבטה, ואפילו כמעט באותה ההצטחקות הילדותית.

– מצאת? – לחש לאחרונה.

– אלי! – התמלטה צעקה נוראה מקוזה. באין-אונים נפלה על המטה, וראשה נתקע לתוך הכרים. אולם כעבור הרף-עיני התנשאה במהירות, התקרבה אליו, אחזה בשתי ידיו, לחצה אותן באצבעותיה הדקות בחזקה-בחזקה, כמו בסד, והתחילו שוב בלי נוע, כמְדַבְקָה במסמרים, להביט בפניו. במבט האחרון, מבט-היאוש, הזה רצתה לארוב וללכוד מעין איזו תקוה אחרונה. אולם כל תקוה לא היתה; לא נשאר כל ספק; הפל היה כן! אפילו כעבור זמן, באחרית הימים, כשהיתה נזכרת בזה הרגע, היתה מתפלאת: מאין נתחַנֵּךְ לה אז, שהדבר ודאי הוא? הן היא, למשל, לא היתה יכולה לאמר אז, שצפתה מעין דבר שכזה מראש? ואף-על-פי-כן, עתה, אך אמר לה את זאת, נדמה לה פתאם, שבאמת נבא לה לבה **דבר זה מראש**.

– די, סוניה, די! אל תעניני! – בקש הוא בענוי.

הוא כלל וכלל לא חשב, שיגלה לה באפן כזה, אבל יצא כך.

נדהמה, קפצה ממקומה, וסופקת-כף הגיעה עד לב החדר; אולם מיד מהרה וחזרה וישבה שוב אצלו, כמעט שכם בשכם. פתאם, כאלו נתקע סכין בבשרה, נרעדה, צֹחֶה, ומבלי-דעת בעצמה למה, התנפלה לפניו על ברכיה.

– מה זה, מה זה אשר עשה לנפשו! – קראה ביאוש, קפצה מפרוע על ברכיה, התנפלה על צוארו ותחבק אותו בכל עז.

רסקולניקוב נרתע ובבת-צחוק עצורה הביט אליה:

– מוזרה את, סוניה: מחבבת ומנשקת לאחר שאמרתי לך **את זה**. אינך יודעת את נפשך.

– אין, אין אֵמֶלל ממך בתבל פֵּלֶה! – קראה כמטרפה, מבלי שמוע את הערתו, ופתאם בכתה בקול רם הסטרי.

הרגשה זרה לו מאז שטפה את נפשו כגל ותרכך אותה. הוא לא התנגד לה, לאותה ההרגשה: שתי דמעות התגלגלו מעיניו ונתלו בריסיהן.

– ובכן לא תעזיבני, סוניה? – דבר בהביטו אליה כמעט בתוחלת.

– לא, לא; תמיד ובכל מקום! קראה – אתך אני לעולם ובכל אשר תלך! הוי, אלי! ... הוי, אני האַמְלֵלֶה! ... ולמה, למה לא ידעתך קדם! למה לא באת קדם? הוי, אלי!

– הנה באתי.

– עתה! אוי, מה לעשות עתה! ... יחדו, יחדו! – חזרה כמו במצב של התעלפות ושוב חבקה אותו – לעבודת-פרך אתך אלך!

כל קרביו כמו נהפכו פתאם; בת-הצחוק הקודמת, השוטמת והגָאָה-כמעט עֵלְתָה על שפתיו.

– אני, סוניה, עדין, אולי, איני רוצה להשליח לעבודת-פרך, – אמר.

סוניה שלחה אליו מבט-חפזון.

אחרי ההרגשה הראשונה של ענוי ושל השתתפות בגורלו של האמלל, שוב בא הרעיון על הרציחה והכה על ראשה. בטון שלו, שנשתנה, שמעה פתאם קול רוצח. היא הביטה אליו בתמהון. לה לא נודע עדין מאומה: לא למה ולא איך נעשה הדבר. עתה נתעוררו כל השאלות האלה בהכרתה גם יחד. ושוב לא יכלה להאמין: “הוא, הוא – רוצח! כלום אפשר?”

– אבל מה זאת! איפו אני בעולם! – דברה בהשתוממות עמקה, כאלו עדין לא שב אליה רוחה – איכה, איכה הוא, הוא... כזה... יכול היה לעשות כדבר הזה? מה זאת?...

נו, פשוט, בכדי לבזבז. חדלי, סוניה! – ענה כמו מתוך עיפות, ואפילו כמו באיזה כעס, סוניה עמדה מפת-תמהון, אבל פתאם צעקה:

– רעב היית! אתה... בכדי לעזור לאמך? כן?

– לא, סוניה, לא, – מלמל בהסבבו את פניו ממנה ובהורידו את ראשו – לא הייתי כל-כך רעב... לאמי אמנם חפצתי לעזור, אך... גם זה לא לגמרי נכון... על תעניני, סוניה.

סוניה ספקה כפיה.

– אבל האמנם, כל זה אמת! אלי, איזו אמת זו! מי יכול להאמין בזה?... הוא נותן לאחרים את כל אשר לו, איך אפשר שיהרוג לשם גילה!... אה!... – צוחה פתאם – אותו הכסף, אשר נתן לקטרינה איבנובנה... אותו הכסף... אלי, האמנם גם אותו הכסף...

– לא, סוניה – מהר להפסיקה – זה הכסף היה לא אותו, הרגעי! זה הכסף שלחה לי אמי, על-ידי סוחר אחד, וקבלתיו בשעת חליי, באותו יום שנתתיו... רזומיחין ראה... והוא שקבלם בעדי... זה הכסף שלי היה, שלי...

סוניה הקשיבה לו בתמהון ובכל פחות נפשה התאמצה להבין איזה דבר.

– ואותו הכסף... אני, אמנם, איני יודע, אם היה שם כסף, – הוסיף בלחש, כמו מתוך השתקעות בהרהורים – אני הסירותי אז ארנק מעל צוארה... ארנק מלא... אבל לא פתחתי; לא הספקתי, כפי הנראה... נו, וגם איזה חפצים, כפתורים ושרשרות, – ואת הפל החבאתי ביום השני באיזו חצר תחת אבן... הפל מנח שם עד היום...

סוניה האזינה בכל פחותיה.

– נו, ובכן, אפוא... למה אמר: לשם גילה, בעוד שלא לקח כלום לעצמו? – נחפזה לשאול, כטובע האוחז בראש שפלת.

– איני יודע... אני עוד לא החלטתי – לקחת או לא לקחת את הכסף הזה – אמר שוב שקוע במחשבות, ופתאם, כאלו עמד על דעתו, הצטחק קצרות – אי, דברי-כסילות אמרתי, אה?

“האם אינו משגע?” – חלף הרהור במוחה של סוניה. אבל מיד דחתה את הרהור הזה: “לא, פה דבר אחר”. היא לא הבינה כלום, כלום!

– יודעת את, סוניה, – אמר פתאם באיזה התעוררות עליונה – יודעת את מה שאגיד לך: אלו הייתי הורג מפני שהייתי רעב, – המשיך, בהדגישו כל מלה ומלה ובהביטו אליה בחידות, אבל במבט-אמת – כי אז הייתי עתה... מאשר! דעי לך זאת!

– ומה לך מזה, מה לך מזה, – צוח בעוד רגע ביאוש גמור – מה לך מזה, אלו גם הודיתי לך, שעשיתי שלא כהוגן! למה לך הנצחון האוילי עלי? הוי, סוניה, וכי בשביל זה באתי אליך עתה!

סוניה רצתה שוב להגיד דבר-מה אבל התאפקה.

– הלא לכן קראתי לך אתי אמש, יען אשר את לבדך נשארתי לי.

– לאן קראת? – שאלה סוניה.

– לא לגנוב ולא להרוג, אל תפחדי – הצטחק בארס – אנו אנשים שונים... ויודעת את, סוניה, הן רק עתה, רק עתה הבינותי: לאן קראתי לך אמש! ואמש, כשקראתי, לא הבינותי בעצמי לאן. אחת היא קריאתי, אחת היא מטרת ביאתי: שלא לעזבני. לא תעזבני, סוניה?

היא לחצה את כפו בעז.

– ולמה, למה אמרתי לה, למה גלית לה? – קרא מתוך יאוש כעבור רגע והביט אליה ביסורים אין-קץ – הנה את מחכה, שאתן לך פרושים ובאורים, סוניה, יושבת את ומחכה, אני רואה זאת; ומה אני יכול להגיד לך? הן מאום לא תביני בדבר הזה, ורק תתעני כלך... בשבילי! נו, הנה, שוב את בוכיה ומחבקת אותי – נו, למה את מחבקת אותי? בעד זה, שלא נשאתי זאת בכחות עצמי ובאתי להעמיס את סבלוני על אחר: “סבול אתי ויוקל לי!” וכלום יכולה את לאהוב נבל שכזה?

– ואתה כלום אינך מתענה גם-כן? – שועה סוניה.

ושוב באה אותה ההרגשה ושטפה את נפשו כגל ורפכה אותה לרגע.

– סוניה, לבי רע, ראי את זאת: בזה אפשר לבאר הרבה. אני בשביל זה באתי, שרע אנוכי. יש אנשים, שלא היו באים. ואני פחדן... ונבל!
אבל... יהי כן! כל זה אינו עוד העקר... לדבר צריך הייתי עתה, ואיך להתחיל איני יודע...

הוא נפסק ושקע במחשבות.

– אי-אי, שונים אנו באפנינו! – קרא שוב – לא מתאים אחד לשני. ולמה, למה באתי! לעולם לא אסלח לי את הדבר הזה.

– לא, לא, טוב עשית אשר באת! – קראה סוניה, – יותר טוב, שאדע! הרבה יותר טוב!

הוא הביט אליה בכאב.

– אבל מה אתי באמת! – אמר, כמי שבא לידי החלטה – הלא באמת כך היה הדבר! הנה: אני חפצתי להיות נפוליון, ולכן הרגתי... נו, הבנת?

– ל – לא, – לחשה סוניה בתמימות ובבושה – אבל... דבר, דבר! אני אבין, בפני עצמי אבין הפל! – בקשה אותו.

– תביני? טוב, נראה ונכח!

הוא נשתתק וחשב הרבה.

– הדבר הוא בזה: פעם אחת העמדתי לעצמי שאלה כזו: מה, אם במקומי, למשל, היה נמצא נפוליון, ועל דרך התחלת ה"קריירה" שלו לא היו עומדים: טולון, מצרים, המעבר במזון-ג'ון, אלא תחת כל הדברים הנאים והגרנדיוזיים האלה היתה נמצאת לפניו, פשוט, איזו זקנה מגחכה, שעוד צריך להרגה, בכדי להוציא מארגזה את הכסף (בשביל הקריירה, מבינה את?), – נו, ההיה הוא עושה מעשה כזה, באין מוצא אחר? האם לא היה נקוט בנפשו על שהדבר הוא כל-כך לא גרנדיוזי... ו... ונפשע? והרי אני אומר לך, שעל ה"שאלה" הזאת התעניתי ימים הרבה מאד, עד שחרפה שברה לבי, כשסוף-סוף עלה בדעתי (באיזה אופן פתאמי), שהוא לא רק שלא היה נקוט בנפשו, אלא שגם לא היה חושד, כי אין הדבר הזה גרנדיוזי... ואף לא היה מבין: איזו אי-נעימות יש בדבר זה? ואם רק לא היתה לו דרך אחרת, היה מחניק בלי כל שקלא-וטריא! נו... ואז עזבתי גם אני את השקלא-וטריא... עשיתי מעשה... לקחתי לי למופת בר-סמכא שכזה... ויצא כך בדיוק! זה מגחך בעיניך? כן, סוניה, הכי-מגחך שבכל הדבר הוא, שאולי אמנם היה כך...

בעיני סוניה לא היה זה מגחך כלל.

– טוב כי ידבר אלי ישר... בלי משלים. – שאלה בתוספת-פיישנות ובקול כמעט בלתי-נשמע.

הוא פניה אליה, הביט אליה בתוגה ואחז בכפיה.

– גם בזה צדקת, סוניה. הן כל זה הבל, כמעט פטפוט, ותו לא! רואה את: הן יודעת את, לאמי אין פל. אחותי קבלה חנוך, במקרה, ונדונה לשרת בתור אומנת-ילדים. כל תקוותיהן היו עלי. אני למדתי, אבל לספק את צרכי באוניברסיטה לא יכלתי, וקרחתי לצאת לאיזה זמן. אלו היה נמשך כך הלאה, יכלתי לקוות, שאף-על-פי-כן, בעוד עשר, שתים-עשרה שנה (עם הטבת המצב) אעשה למורה או לפקיד, ששכירותו אלף רבלים לשנה... (הוא הרצה את דברו כמו שעור, ששננו בעל-פה). ועד הזמן ההוא היתה אמי נמקה מעצר רעה ויגון, ובידי לא היה עולה סוף-סוף לכלכל את שיבתה כראוי, ואחותי... נו... עתידה של אחותי היה יכול להיות עוד רע יותר!... וגם, איזו תכלית יש בזה, להגזר מפל בחיים, לשכוח את אמי, לשאת בהכנעה עלבונה של אחותי – בשביל מה? בכדי לקבור אותן ולרכוש נפשות אחרות, אשה וילדים, וגם אלה להשאיר לאנחות ובלוי שמלה? נו... והחלטתי: לרכוש את כספה של הזקנה, להשתמש בו לשנות-למודי, מבלי להסב כל-כך הרבה צער לאמי, וגם בשביל הצעדים הראשונים אחרי גמר חק-למודי – ולעשות כל זה ביד רחבה, באופן רדיקלי, עד צאתי אל הדרך החדשה, בלתי-תלויה באחרים... נו... וזה הפל... נו, מובן, מה שהרגתי את הזקנה – לא טוב עשיתי... נו, ודי!

באין-אונים הגיע עד סוף הספור והוריד את ראשו.

– אה, לא זה, לא זה, – קראה סוניה ביגון – וכלום אפשר כך... לא, זה לא נכון, זה לא זה!

– בעצמך רואה את, שלא זה... ואני הרי ספרתי בלב שלם; אמת!

– אבל איזו אמת זו? הוי, אלי!

– אני הלא רק פנה הרגתי, סוניה, פנה כעורה, מגנה, מזיקה.

– האדם – פנה!

– אבל הן גם אני יודע, שלא פנה, – ענה בהביטו אליה משנות – אבל, אמנם, שקר בפי, – הוסיף – זה מכבר... כל זה לא זה; הצדק אתך, לגמרי, לגמרי, לגמרי סבות אחרות פה!... זה ימים רבים, אשר לא דברתי עם איש, סוניה... ראשי כואב עלי עתה מאד.

עיניו בערו באש-קדחת, הוא קרוב היה לטרורף, -הדעת מתוך חם; בת-צחוק מלאה דאגה תעתה על שפתיו. מבעד מצב-רוחו הנעור נשקפה כבר קלשתו הנוראה. סוניה הבינה, כמה הוא מענה. גם ראשה התחיל מסתובב. ומשנים כל-כך היו דבריו בעיניה: כאלו מובן דבר-מה, אלא... "כיצד! הוא אלי!" והיא ספקה כפיה מתוך יאוש.

– לא, סוניה, זה לא זה! – התחיל שוב, בהרימו פתאם את ראשו, כאלו איזה מעבר למחשבות אחרות עורר אותו מחדש – זה לא זה! וטוב... שתניחי (כן! כך באמת יותר טוב!) שתניחי שאני בעל-גאווה, בעל-קנאה, אכזרי, נתעב, בעל-נקמה, נו... ואולי גם נוטה לשגעון (טוב שתדעי הפל בפעם אחת!) על שגעון דברו עוד מקדם, אני ידעתי! (הנה אמרתי לך, שלא יכלתי לספק את צרכי-עצמי באוניברסיטה. והאם יודעת את, שבאמת, אולי, יכלתי? אמי היתה שולחת לשכר-למוד, ולנעלים, מלבושים ולחם הייתי יכול להשתפר בעצמי, בודאי! הקשעורים אפסו; הציעו לקבל חצי רבל לשבוע! והרי רזומיחין עובד. אבל אני רגזתי ומאנתי. הוא הדבר: רגזתי – מלה זו במקומה היא. כשממית פרשתי לי אז לקרן-זוית. את הן היית במדורי, ראית... והאם יודעת את, סוניה, שתקררות נמוכות וחדרים צרים מעיקים על הנפש והמוח! הוי, כמה תעבתי את מדורי! ואף-על-פי-כן מאנתי לצאת ממנו, במזיד, להכעיס, מאנתי! ימים שלמים לא יצאתי, וגם לעבוד לא אביתי, ואף לאכול לא אביתי, שכבתי ולא קמתי. כשהיתה נסטייה מביאה לי דבר-מה – הייתי אוכל, לא היתה מביאה – היה היום עובר כך; במזיד, להכעיס, לא שאלתי! בלילה אין אור, שוכב אני בחשך, ולהרויח לנר לא חפצתי. צריך היה ללמוד – ואת כל ספרי מכרתי; ועל שלחני, על המחברות ועל הקשעורים אבק בעבי של אצבע. בחרתי לשפך ולהשוב, חשבתי וחשבתי... וחלומות היו לי משנים, שונים, אין צרך להגיד, איזה חלומות! ואז התחיל דמיוני לחזות... לא, לא כך! שוב אין נכונה בספורי! רואה את: אני לא חדלתי אז משאול את עצמי: למה אני טפש כל-כך, עד שגם לאחר שנתחור לי כל-כך, כמה טפשים הפל, אין אני רוצה, בכל-זאת, להיות חכם מהם? לאחר-כך נודע לי, סוניה, שאם לחכות, עד שהפל יהיו לחכמים, תארך העת מאד... ועוד נודע לי אחר-כך שזה לא יהיה לעולם, שבני-האדם לא ישתנו לעולם, שביד שום איש שבעולם לא יעלה לשנותם, ושפל זה אינו שנה בעמל! כן, זה כך... זה חק להם... חק, סוניה! זה כך! ועכשו אני יודע, סוניה, שמי אשר שכלו ורוחו עשויים לבלי-חת, הוא ראש ואדון להם, לבני-האדם! מי שמריב בנפשו עז רב לעשות כרצונו, הוא צדיק בעיניהם. מי שיודע לירוק על הכי-גדול בעיניהם, הוא מחוקקם, והמעז-פנים מפל, לו נתנה רשות יתר על פל! כך היה מנהגו של העולם עד כה וכך יהיה לעולמים! רק ענך לא יראה את זאת!

רסקולניקוב, בדברו את כל הדברים האלה, אם כי הביט אל סוניה, כבר לא היה אכפת לו, אם תבין אותו ואם לא. הקדחת תקפה אותו כלו. הוא היה באיזה מצב של התלהבות קודחת (הוא באמת לא דבר עם איש זה ימים רבים מאד!). סוניה הבינה, שזו התורה האפלה היתה לו לאמונה ולחק.

– אז נודע לי, סוניה – המשיך בהתלהבותו – שהשלטון נתן רק בידי זה, שמריב בנפשו עז לכה ולקחתו. פה דרוש רק דבר אחד, אחד: להרהיב עז. ואז נתבקעה בתוכי מחשבה אחת, בפעם הראשונה לימי חיי, מחשבה, שאיש לא ידע אותה מעולם! לא איש! פתאם נעשה לי ברור כשמש... דבר, שאיש עד כה לא העז... לאחוז בונב כל התהו-ובהו הזה ולשלחו לעזאזל! אני חפצתי להקעז והרגתי... ורק להקעז חפצתי, סוניה, הנה כל הסבה!

– הוי, ידם, ידם! – קראה סוניה ותספוק כפיה – הוא עזב את האלהים, וייסרהו אלהים, וימסרהו לשטן!...

– אגב, סוניה, אז בשכבי בחשך וכל זה בא ללבי, הלא זה היה השטן אשר השיאני? אה?

– ישתוק! אל ילעג, מחלל שם-שמים! כלום, כלום אינו מבין! הוי, אלי! כלום, כלום לא יבין!

– החרישי, סוניה, אני איני מלעיג כלל, אני הן יודע בעצמי, שהשטן הצעידני למדחפות. החרישי, סוניה, החרישי! – חזר בפנים זועפים ועקשים, – איני יודע הפל. כל-זה חשבתי לא-פעם ולחשתי לעצמי לא-פעם אז, בימי שכבי בחשך... בכל זה דנתי עם עצמי, עד הקו היותר קטן והיותר אחרון, ויודע הפל, הפל! וכמה קצה נפשי, כמה קצה אז בכל הפטפוט הזה! אני שאפתי לשכוח, סוניה, ולהתחיל מחדש ולחדול מפטפוט! והאם חושבת את, שהלכתי למטרתי כשוטה, כקופץ לתוך הים? אני התחכמתי לאחריתי, וזה אשר האבידני! והאם את חושבת, שאני לא ידעתי, למשל, לכל-הפחות, שהואיל וכבר התחלתי לשאול ולחקור: היש לי רשות לקחת את השלטון? – הרי שאין לי רשות; שהואיל ואני שואל: הנה הוא האדם? – הרי שהאדם אינו כנה בשבילי; שהאדם הוא כנה רק בשביל זה, שהשאלה אינה עולה גם על דעתי, והוא הולך ישר בלי כל טענות-ומענות... אם אני התעניתי ימים כל-כך הרבה: ההיה נפוליון הולך לעשות כגון זה אם לא? – הרי שהרגשתי ברור, כי אני איני נפוליון... כל, כל יסורי הפטפוט הזה נשאתי וסבלתי עד קצם, סוניה, ואת כלם חפצתי לנער מעל כתפי: אני חפצתי, סוניה, להרוג בלי פלפול, להרוג בשביל עצמי, בשבילי לבדי! אני לא חפצתי גם לשקר לעצמי בזה! לא בכדי לעזור לאמי הרגתי – שטות! לא בכדי לרכוש אמצעים ושלטון ולעשות טובות לאנושיות. שטות! אני, פשוט, הרגתי; בשבילי בלבד. ואחר-כך – אם הייתי עושה טובות למי-שהוא או כל ימי חיי הייתי, כשממית, לוכד את הפל בקורי ומוציץ ליח מעצמות הפל – באותו הרגע היה צריך להיות הפל אחת בשבילי! ולא הכסף, בעקר, היה נחוץ לי, סוניה, בעת שהרגתי; לא כל-כך הכסף כמו איזה דבר אחר... כל זה אני יודע עתה... הביני לרעי: בלכתי בדרך ההיא, אפשר שלעולם לא הייתי חוזר ועושה מעשה-רצח. לי נחוץ היה לדעת דבר אחר, דבר אחר דחף את ידי; לי נחוץ היה לדעת אז, ובהקדם, אם פנה אני, כמו הפל, או אדם? האוכל לפרוץ גדר אם לא אוכל? הארהיב בנפשי לקחת שלטון אם לא? הרמש אני הרומש על הארץ אם זכות יש לי...!

– להרוג? זכות להרוג? – ספקה סוניה כפיה.

– אי, סוניה! – קרא בקצרה, אמר לענות לה דבר-מה, אבל נשתתק מתוך בטול. – אל תפסיקיני, סוניה! אני נתפננתי להוכיח לך רק אחת: שהשטן משכני אז לעשות את המעשה, ולאחר שנעשה מעשה הודיע לי, שלי לא היתה רשות ללכת לשם, מפני שאני איני אלא כנה, כמו הפל. הוא שלח לי לשון, ואני הנה באתי אליך. קבליני! שהרי אלמלא הייתי כנה, כלום הייתי בא אליך? שמעי: אז, כשהלכתי אל הזקנה, הלכתי רק לנסות... דעי זאת!

– ורצח! ורצח!

– אבל כיצד רצחתי? וכי כך רוצחים? וכי כך הולכים להרוג, כמו שהלכתי אני! בזמן מן הזמנים אספר לך, איך הלכתי! וכלום את הזקנה הרגתי? את עצמי הרגתי, ולא את הזקנה! פשוט, רצחתי את נפשי לנצח! ... ואת הזקנה הזאת הרג השד, ולא אני ... די, די, סוניה, די! הניחי לי, – צעק פתאם בזנוע-יגון – הניחי לי!

הוא שם זרועותיו על ברכיו ולחץ את ראשו בכפות-ידיו כמו בצבת.

– איזה ענויים! – התפרצה שועה מלב סוניה.

– נו, מה לעשות עתה, הגידי! – שאל, בהרימו את ראשו פתאם ובהביטו אליה בפנים מעֵנְתִים מתוך יאוש.

– מה לעשות! – קראה, קפצה פתאם ממקומה, ועיניה שהיו עד כה מלאות דמעות, הבריקו פתאם – קומה! (היא אחזה בכתפו; הוא התרומם בהביטו אליה כמעט בהשתוממות) לך כרגע, תִּכְף-ומיד, עמוד על פרשת-דרכים, נפול ושקה לארץ, אשר טמאת אותה, ואחר השתחוה לכל אנשי-תבל, לכל ארבע כנפות הארץ, ואמור לְפֶל וקרא: “רצחתי נפש!” אז יתן לך אלהים עוד חיים, התלך? התלך? – שאלה אותו, כשכלה רועדת, אוחזת בשתי ידי, לוחצת אותן בידיה ומביטה אליו בעיני-אש.

הוא השתומם מאד על התלהבותה הפתאמית.

– כלומר: עבודת-פרך, סוניה? צריך, כלומר, להודות על החטא? – שאל קודר.

– לקבל יסורין ולפדות בהן את הנפש, הנה מה שצריך.

– לא! לא אלך אליהם, סוניה.

– איכה תחיה אפוא, איכה תחיה! במה תחיה! – קראה – כלום תוכל לחיות עתה? נו, איך תשא פניך אל אמך? (אָה, אָתן, אתן מה יהיה עתה!) אבל מה אני סחה! הן אתה כבר עזבת את אמך ואת אחותך. הלא עזבת, רואה אתה, כבר עזבת. הוי, אלי! – צעקה – הן את כל זה הוא כבר יודע בעצמו! נו, איך אפשר, איך אפשר להיות בלי אדם! מה יהיה אָתך עתה!

– אל תהיי ילדה, סוניה – אמר בחשאי – במה אשמתי נגדם? למה אלך אליהם? מה אגיד להם? כל זה אינו אלא רוח רעה... הן הם בעצמם הורגים אנשים לרבות, ועוד חושבים להם לצדקה, רמאים ונבלים המה, סוניה! ... לא אלך. ומה אגיד, שהרגתי, ואת הכסף לקחת לא העזתי, טמנתי תחת אבן? – הוסיף בלגלוג ארסי – הן אם ישמעו זאת, יצחק והם עצמם עלי ויגידו: טפש אני, שלא לקחתי את הכסף, פחדן וטפש! ולא יבינו מאומה, סוניה, ואף אינם כדאים להבין. למה אלך? לא אלך, אל תהיי ילדה, סוניה...

– לא תוכל שְׁאֵת את הדבר, – חזרה ותפרוש אליו כפים בתְּחִנַּת-יאוש.

– ואולי רק טפלתי עלי את העוון, – העיר כמדבר אל לבו – אולי עוד אדם אני ולא כנה, ונמחר הייתי במשפט עלי. אני עוד אֶאָבֵק.

לגלוג גָּא נזדקר ועלה על שפתיו.

– ענויים כאלה – ובכל ימות-חייך! בכל ימות-חייך! ...

– אתרגל ... קרא נזעם ומלא-מחשבה, – שמעי, – התחיל כעבור רגע – די לבכות, אל הענין: אני באתי להגיד לך, שעתה שומרים אותי ומבקשים ללכדני ...

– אוי! – צוחה סוניה נפחדה.

– נו, למה צעקת! הן אַת בעצמך רוצה, שאלך לעבוד בפרך, ועתה נפחדת? אלא שהדבר הוא כך: אני לא אמסור את עצמי לידם. אני עוד אלחם בהם, והם לא יוכלו לי. אין להם הוכחות ממשיות כנגדי. אתמול הייתי בסכנה גדולה וחשבתי, שכבר אבדתי; היום הוטב המצב. כל ראיותיהם יש להם שני פנים, שני קצוות, זאת אומרת, מה שהם מוכיחים לחובה, יכול אני להפוך לזכות, מבינה את? ואהפיד ... מפני שעתה למדתי לכלכל את דברי בדעת ... ואולם לבית-הסֶהר יתנוני בודאי. אלמלא מקרה אחד, אפשר שהיו נותנים אותי היום, בודאי נותנים היו, ואולי עוד יתנוני היום... אלא שזה לא כלום, סוניה: יושיבוני ויוציאוני ... מפני שאין להם אף הוכחה ממשית אחת, וגם לא תהיה, על דְּבָרְתִי. ובמה שיש בידם אי-אפשר להאשים. נו, די ... אני מדבר כל זה, בכדי שתדעי ... בנוגע לאמי ולאחותי אשתדל באיזה אופן שהוא להוכיח להן את ההפך, שלא תִּבְהַל ... אחותי, אגב, בטוחה עתה במהותה, כמְדַמָּה ... והרי שגם אמי ... נו, זה הפל. אַת היי זהירה, בכל-זאת. התבואי אלי לבית-הכלא, כשאשב שם?

– הוי, אבוא! אבוא!

הם ישבו סמוכים זה לזה, עצובים ומְדַאֵים, כְּאִלּוּ קְשַׁלְחוּ בסערה אל חוף שומם לבדם. הוא הביט לא סוניה והרגיש, כמה רבה אהבתה אליו, ומזור הדבר: קשה ומכאיב היה לו על שאוהבים אותו ככה. כן, זו היתה הרגשה מוזרה ואִיִּמה! בלכתו אל סוניה הרגיש, שבה כל תוחלתו ומוֹצָאוֹ; הוא שאף להקל על-ידיה לומעט מסבל משאו, ועתה, כשפל לבה נִתֵן לו, הכיר והרגיש פתאם, שהוא נעשה אִמְלֵל שבעתים.

– סוניה, – אמר – טוב כי לא תבואי אלי לבית-הכלא.

היא לא ענתה, היא בכתה. עברו רגעים אחדים.

– יש עליך צלב? – שאלה פתאם, כאלו נזכרה בזה ברגע זה.

הוא בתהלה לא הבין את השאלה.

– לא? הן לא? – הנה, קח את זה, והוא פרושי. לי יש אחר, של נחשת, מורשת אלישבע. אני ואלישבע התחלפנו בצלבינו: היא נתנה לי את צלבה ואני נתתי לה איקונין קטן, שנשאתי עלי. אני עתה אשא את צלבה של אלישבע, ואת זה קח לך. קח... הן שלי הוא! שלי! – התחננה לפניו – הן יחדו נלכה להענות, יחדו נשא את הצלב!...

– תני! – אמר רסקולניקוב. הוא לא רצה להדאיב את נפשה. ואולם מיד השיב אחר את ידו, אשר שלח לקבל את הצלב.

לא עתה, סוניה. מוטב לאחר-כך, – הוסיף בכדי להרגיעה.

– כן, כן, מוטב, מוטב – מהרה בהתלהבות – ביום לכתך לקבל יסורין, אז תשימהו עליך. תבוא אלי, אני אשים עליך את הצלב, נתפלל ונלכה.

בזה הרגע דפק מאן-דהו שלש דפיקות בדלת.

– סופיה סמיונובנה, האם מתר להקנס אליה? נשמע איזה קול נודע ואדיב מאד.

סוניה התנפלה אל הדלת ברתת. צורתו הצהבה של האדון לְבִזְטְנִיקוֹב השקיפה החדרה.

V

מראה פני לְבִזְטְנִיקוֹב הפיק דאגה.

– אני בא אליה, סופיה סמיונובנה: – יסלח... אני אכן חשבתי, שאמצאהו פה, – פנה פתאם לרסקולניקוב – זאת אומרת, אני לא חשבתי כלום... במובן זה... אבל אני אכן חשבתי, – שם אצלנו יצאה קטרינה איבנובנה מדעתה, – חתך פתאם, בפנותו לסוניה ובסורו מעל רסקולניקוב.

סוניה שָׁנַעָה.

– זאת אומרת, לכל-הפחות, כך נדמה. אמנם... אין אנו יודעים שם מה לעשות, זה הדבר! היא חזרה – כמִדְמָה, שגרשוה מאיזה מקום, אפשר גם הפוה... לכל-הפחות, כך נדמה... היא רצה אל השר, שהיה מְנַה על סמיון זכריץ', ולא מצאה אותו בבית: הוא נקרא למשתה אצל גֶנְרַל אחד כמוהו... שווי בנפשכם, היא שָׁנְתָה רגליה לשם, למקום המשתה... אל הגֶנְרַל השני... ושווי בנפשכם – שהתעקשה וסוף-סוף עלה בידה לקרא אליה את הגֶנְרַל מאצל השלחן. תוכלו לשער, מה שיצא מזה. גרשוה, כמובן; והיא מספרת, שהיא עצמה חָרְפָה אותו והשליחה בו איזה דבר... זה קרוב לשער. איך לא אסרוה – איני מבין! עכשו מספרת היא עם הַלֵּל, גם עם אמליה איבנובנה, אלא שקשה להבין מה היא מְדַבֶּרֶת; צועקת היא ומתחבטת... אַה, כן: היא מדברת וצועקת, שמשום שהלל עזבוה, תקח היא את הילדים ותלך החוצה, תשא תִּבְת-נגינה, והילדים יזמרו ויחוללו, וגם היא אתם, ונדבות תקבץ, ומדי יום ביומו תלך אל תחת חלונותיו של הגנרל... "יראו, אומרת היא, איך ילדי-אצילים, בני פקיד, מתהלכים ברחובות להשתחוות לאגורת-כסף". את הילדים היא מכה, את פֶּלֶם, והם בוכים. את לינה היא מורה לזמר את "הכפר הקטן", את הילד לחולל, את פולינה מיכאֵלובנה גם-כן, קורעת את כל הבגדים; עושה להם איזה מצנפות קטנות, כמו למשחקי-חוצות; בעצמה רוצה היא לשאת אגן, בכדי לתופף בו, במקום כלי-זמר... אינה שומעת לשום קול-עצה... חשבו-נא, הן ככה לא יתכן!

לְבִזְטְנִיקוֹב היה, אולי, מוסיף דבר, אלמלא סוניה, שהאינה לו בנשימה עצורה, היתה חוטפת פתאם את מנטילה, מגבעתה, לובשת אותן אגב-ריצה – ויוצאת. רסקולניקוב יצא אחריה; לְבִזְטְנִיקוֹב אחריו.

– היא נשתגעה, בלי-כל-ספק! – דבר לרסקולניקוב, בצאתו אחריו החוצה – אני רק לא חפצתי להבהיל את סופיה סמיונובנה, ולכן אמרתי "כמִדְמָה", אבל אין כל ספק בדבר. אומרים, שבמחלת-השחפת עולות פיועות שכאלו על המוח; חבל, שאיני יודע חכמת-הרפואה. אני, אמנם, נסיתי להוכיח לה, אבל היא אינה רוצה לשמוע דבר.

– הוא דבר לה על הבעות?

– זאת אומרת, לא על הבעות ממש, והרי את זה גם לא היתה מפינה! אבל אני אומר זאת: אם באים ומוכיחים לאדם, בהגיון, שבעצם אין לו מה לבכות, מיד יחדל לבכות. זה ברור. ולדעתו לא יחדל?

– לחיות היה אז קל יותר מדי, – ענה רסקולניקוב.

– במטותא, במטותא; כמובן, לקטרינה איבנובנה קשה למדי להבין; אבל האם ידוע לו, שבפריז נעשו כבר נסיונות רציניים בנוגע לאפשרות לרפא מְשֻׁגְעִים על-ידי השפעה הגיונית בלבד? פרופסור אחד, שמת לא כבר, איש ידוע בעולם המדע, שָׁעַר, שבאפן הזה אפשר לרפא. רעיונו היסודי הוא, שלקוי מִנְחָד בגוף המְשֻׁגְעֵי אין, ושהשגוען, אפוא, הוא, כלומר, טעות הגיונית, מחלת פֶּח-השופט, השקפה לא נכונה. הוא היה לאט-לאט מוכיח לחולה את טְעוּיָתוֹ, ויִשְׁוֶה אדוני בנפשו: אומרים, שבא לידי תוצאות ידועות! ואולם היות שיחד עם זה היה הוא משתמש גם באמבטאות קרים, הרי שבתוצאות של אפֶן-הרפואה הזה יש בהן, כמובן, גם משום ספק... למצער, לי נדמה...

רסקולניקוב לא שמע לו זה כבר. בהגיעו עד ביתו, הניע לְלִבְזִיטְנִיקוֹב בראשו ונכנס אל השער. לְלִבְזִיטְנִיקוֹב נתעורר, התבונן לצדדין וירץ הלאה.

רסקולניקוב נכנס לחדרו ויעמוד באמצעותו. "למה חזר הנה?" הוא נתן עיניו בְּנִיר-הכתלים הצהבהב, המְרַסֵּק, באבק, בספתו... מן החצר עלה קול-נקישה חזק, קשה, בלתי-פוסק: מי-שהוא, היכן-שהוא תקע מסמרות בדבר-מה... הוא נגש אל החלון, התרומם על בהונות רגליו ושעה אַרְכָּה, בסבר פנים מעִינינים מאד, הסתכל בחלל החצר. אבל החצר היתה ריקה ושום מנקשים לא נראו. משמאל, באגף. היו איזה חלונות פתוחים, ועל סְפִיהם עמדו קדרות קטנות עם פרחי-חסדיגרון קלושים. מעבר לחלונות היו תלויים לְכָנִים... את כל זה כבר ידע בעל-פה. הוא פנה וַיֵּשֶׁב על הספה.

מעולם, מעולם לא הרגיש את עצמו בבדידות אִימה שכזו!

— כן, הוא הרגיש עוד פעם, שהוא, אפשר, ישטום באמת את סוניה משטמה גדולה, ודוקא עכשו, לאחר שעשה אותה אַמְללה יותר. "למה הלך אליה לבקש את דמעוניה? למה צריך היה לו כל-כך להרעיל את חייה? הוי, נְבִלָה!"

— אני אָנֹתֵר לבדי! — קרא פתאם בהחלטה — והיא לא תלך אלי לבית-הסֶהֶר!

כעבור רגעים חמשה הרים את ראשו והצטחק צחוק מוזר. מחשבה מוזרה באה אליו: "אולי באמת טוב יותר בבית-האסורים".

הוא לא זכר, בכמה זמן ישב ככה בחדרו עם המון מחשבות בלתי-מְסִימות במוחו. פתאם נפתחה הדלת ונכנסה אבדוטיה רומנובנה. היא בתחלה התיצבה על המפתן והביטה אליו משם, כאשר עשה הוא לפני שעה בְּהִפְנִסוֹ לסוניה; אחר-כך נגשה אל הכסא, אשר ישבה עליו אתמול, וישבה עליו. הוא נתן בה עֵין, דומם וכמו בלי כל מחשבה.

— אל תקצוף, אחי, אני נכנסתי רק לרגע אחד, — אמרה דוניה. הבעת פניה היתה עצובה, אבל לא קודרת. מבטה היה בהיר ונוח. הוא ראה, שגם זו באה אליו באהבה.

— אחי, עתה אני יודעת הפל, הפל. דמיטרי פרוקופיץ' פרש וספר לו הפל. מְרַגְלִים ומעִנים אותך על פי חשד אוילי ונתעב... דמיטרי פרוקופיץ' אמר לי, שאין כל סכנה ושלחנם אתה מקבל את הדבר באימה כזו. אני איני תמימת-דעים עמו ומְבִינָה לְמַדִּי, כמה התקומם הפל בתוכך ושחמתך זו יכולה להשאיר עליך עֵקְבוֹת לנצח. ומפני זה אני יִרְאָה. בעד זה, שעזבת אותנו, אין אני דנה אותך ואין לי רשות לדון, וסלח לי על תוכחתי אתמול. אני בעצמי מרגישה, שְׁאֵלוֹ היה בא עלי אסון כזה, הייתי גם אני הולכת מִפֶּל. לאמי לא אגיד עַל זֶה מאומה, אבל עליך לא אחדל לדבר באזניה, ואף אִמְר בשמך, שתבוא מהר, אל תתענה בגללה: אני ארגיעה; ואולם גם אתה אל תענה אותה: בֵּא לוּ פעם; זכור, שאם היא לך! ועכשיו באתי רק להגיד (דוניה התחילה להתרומם ממקומה), שאם במקרה אהיה דרושה לך לאיזה דבר... כל חיי... קרא לי, ואני אבוא. הִיָּה שלום.

היא פנתה לו עֵרֶף ותלך אל הדלת.

— דוניה! — עצר בה רסקולניקוב, קם ונגש אליה — רזומיחין זה, דמיטרי פרוקופיץ', הוא אדם טוב מאד.

דוניה נתאמדה משהו.

— נו? — שאלה, אחרי דממת רגע.

— הוא איש-מעשה, אוהב- עבודה, ישר ומוכשר לאהבה עזה... היי שלום, דוניה.

דוניה נסערה רגע מִרְגֵז, ואחר מדאגה פתאמית.

— אבל מה זה אחי, אחי, וכי באמת אנו נפרדים לנצח, שאתה... משאיר לי צַנְאוֹת כאלה?

— הפל אחת... היי שלום...

הוא סר מעליה וילך אל החלון. היא עמדה רגע, הביטה אליו וְקָרְדָה ותצא בדאגה רבה.

לא, הוא לא היה קר ביחס אליה. היה לו אפילו רגע אחד (הכי-אחרון) של תשוקה כבירה לחבק אותה בכל עֵז, לְהִפְרֵד ממנה כראוי ואפילו לְהַגִּיד לה, ואולם הוא לא יכול היה גם להושיט לה את ידו.

“אחר-כך אפשר עוד תתפליץ לְזִכְר חבוקי, תגיד שגנבתי את נשיקתה!”

“והיא — התשא את זאת? — הוסיף כעודר רגעים אחדים לדבר אל לבו — לא, לא תשא! כִּזָּאת לא תשא! כמותה לעולם אינן נושאות...”

והוא נזכר בסוניה.

מן החלון נשב מעֵין רוח קריר. בחוץ פָּהָה קצת האור. הוא לקח פתאם את כובעו ויצא.

הוא, כמובן, לא יכל ולא רצה לשים לב למצבו החולני. ואולם כל החרדה הבלתי-פוסקת הזאת וכל האימה הנפשית הזאת לא יכלו לעבור בלי

תוצאות. ואם עדין לא הוטל לערש-דוי, אין זאת אלא מפני שאולי דוקא החרדה הבלתי-פוסקת, הפנימית, אַמצה את רגליו ואת הכרתו, אבל, כמובן, באפן מלאכותי, רק לפי-שעה.

הוא תעה ברחובות בלי-מטרה. השמש הלכה ושקעה. איזה יגון מִיָּחַד התחיל תוסס בו בעת האחרונה. היגון הזה לא היה חד וצורב ביחוד, אבל בו היתה איזו תמידיות, איזו הרגשת השנים הבאות, שנות אין-מוצא, שנות יגון הקר, יגון-המות הזה; הַרְגֵשָׁה איזו נצחיות של "שטח אמה על אמה". בין-הערכים היתה הרגשה הזאת באה ומענה אותו ביחוד.

"ואחרי כל אלו הקלשות ההבאיות, פשוט גופניות, התלויות באיזו שקיעת-שמש, עמוד והתאפק מעשות מעשי-סכולות! הלא אחרי זה תבקש מפלט לא רק אצל סוניה, אלא גם אצל דוניה!" – מלמל באיבה.

פתאם שמע קול קורא בשמו. הוא הפנה פניו, והנה לְבִזְיִטְנִיקוֹב רודף אחריו.

– יִשׁוּה בנפשו, אני הייתי בביתו, אני מבקש אותו. יִשׁוּה בנפשו, היא הוציאה אל הפעל את מחשבתה והוציאה את הילדים החוצה! אני וסופיה סמיונובנה חפשנו אותם ומצאנום ביגיעה רבה. בעצמה היא מתופפת על מחבת, את הילדים היא מכריחה לרקוד. הילדים בוכים. הולכים מפנה לפנה, מקנות לחנות. ההמון הנבער רץ אחריהם. נלכה.

– וסוניה! – שאל רסקולניקוב בדאגה, במהרו אחרי לְבִזְיִטְנִיקוֹב.

– פשוט, יוצאת מדעתה. זאת אומרת, לא סופיה סמיונובנה יוצאת מדעתה, כי-אם קטרינה איבנובנה; ואגב, גם סופיה סמיונובנה יוצאת מדעתה. וקטרינה איבנובנה יוצאת ממש מדעתה. אומר אני לו, לגמרי יצאה מדעתה. הפוליציה תאסור אותם... יוכל לשער, איזו השפעה תהיה לזה... הם עתה אצל החפירה, אצל הגשר ה-, כלל לא רחוק מסופיה סמיונובנה. קרוב.

אצל החפירה, לא הרחק מהגשר, סמוך לבית אשר גרה סוניה בו, נאסף המון; בעקר, של נערים ונערות. קולה הצרוד, המְרַסֵּק של קטרינה איבנובנה נשמע עוד טרם עברך את הגשר. ובאמת, היה זה מחזה מְשֻׁנָּה, שהיה בו בכדי לעִנְּן את הקהל מן הרחוב. קטרינה איבנובנה בשמלתה המעוכה, במטפחתה היְרֵקָה ובמגבעת-תבן שבורה, שנתעקלה לצדדין, היתה לה באמת צורה של טְרוּף-הדעת. היא היתה יְגֵעה ונושמת בכבדות. על פניה השחופים התלונן עניו, אשר כמוהו לא היה להם מתמול-שלשום (בכלל, לעין השמש מראה פני השחוף תמיד יותר מלער ויותר חולני מאשר בבית); אבל ההתרגשות שלה לא פסקה, התרגזותה גדלה מרגע לרגע. היא השתערה על הילדים, גערה בהם, דברה על לבם, לְמַדָּה אותם לעיני הקהל את הרקוד, הורתה להם מה לשיר, בארה להם, למה זה דרוש, כעסה נוראות על אי-הבנתם, הכתה אותם... ואחר-כך, באמצע כל זה, היתה מתנפלת על הקהל; אם ראתה איזה איש לבוש כהוגן, שהתיצב להביט, מיד היתה מתחילה לבאר לו, שיראה, עד איזה מצב הגיעו הילדים הללו מ"בית אצילים, מְתָר לאמר, מבית אריסטוקרטים". אם שמעה קול-צחוק מתוך ההמון או איזו מלה עוקצת, מיד היתה מתנפלת על החצופים ומתחילה להתקוטט בהם. יש מן הקהל שהלעיגו באמת, אחרים הניעו ראש; בכלל נהנו הפל למראה המטרפה וילדיה הנבהלים. מחבת, כדברי לְבִזְיִטְנִיקוֹב, לא היתה; למצער, רסקולניקוב לא ראה כל זה; ואולם תחת להכות במחבת, הכתה קטרינה איבנובנה כף אל כף, לפי הטקט, בעת שְׁאֵלְצָה את פוליצ'קה לשורר ואת לינה וקוליא לחולל; ועם זה נסתה גם להנעים זמירות בעצמה, אלא שבכל פעם הכריח השעול את קולה לבגוד בה באוקטנה השניה, מה שהביא אותה שוב לידי יאוש, והיא קללה את שעולה וגם בכתה. יותר מפל הרעישוה הבכי והפחד של קוליא ולינה. ואמנם נעשה כאן נסיון להלביש את הילדים בנוסח משורר-חוצות. על הילד היה חבוש תרבוש, עֶרְבֵּ אדם ולבן, שיהיה דומה לתוגר. ללינה לא נמצאה תלפשת: על ראשה היתה רק מצנפת האֲדָמָה, השִׁזוּרָה מצמר-גמלים, של סְמִיוֹן זְכַרְיָיִךְ המנוח, וּבְמִצְנַפְתֵּ תְקוּעָה נוצה לְכַנָּה שבורה של בת-יענה, קִנְיָנָה של אמה-זְקָנָה של קטרינה איבנובנה, ושנשמרה עד הַנָּה בארגז בתור קנין משפחתי יקר-המציאות. פוליצ'קה היתה בשמלתה הרגילה. היא הביטה אל אמה כאבודה, לא עזבה אותה אף כדי פסיעה. נגבה בסתר את דמעותיה; לבה אמר לה על שגעון אמה, ובחרדה התבוננה לכל עבר. הרחזה וההמון הפחידה ביותר. סוניה הלכה בכל אשר הלכה קטרינה איבנובנה, בכתה והתחננה לפניו לרגעים, שתשוב הביתה. אולם קטרינה איבנובנה עמדה בכל תִּקְף על דעתה.

– חדלי, סוניה, חדלי! – צעקה בחפזון, בשעול, נעדרת-נשימה – בעצמך אינך מבינה מה שאַת מבקשת, כתינוקת! אני כבר אמרתי לך, שלא אשוב ולא אחזור לזו האשכנזית השפורה. יראו הכל, כל פטרבורג, איך קובצים על-יד בני חורים ושועי-ארץ, בני אב, שְׁשָׁרְת כל ימיו לממשלה באמונה ובמסירות-נפש, ומְתָר לאמר, מת בשעת שרותו (קטרינה איבנובנה הספיקה כבד ליצור לה את החזון הזה ולהאמין בו בכל לבה). – יראה, יראה זאת הַגֵּנְרָל הנבזה הלז. וגם פותה אַת, סוניה: מה נאכל עתה, אמרי בעצמך. אותך אכלנו דִּינָו, לא אפה יותר! אַח, רודיון רומניץ' הוא? – קראה בראותה את רסקולניקוב ובמהרה אליו – יבא-נא הוא, בבקשה, לְפֹתָה זאת, שאין טוב בשבילנו מהדרך הזאת! הביטו אל המנגנים בשרמנקה: הם מוצאים את לחמם, ואף כי אנו, שאותנו יבדילו הפל לטובה, כשִׁינְדֵע, שאנו משפחת יתומים עניה, מִיְחַסְת, שבאה עד ככר-לחם, והַגֵּנְרָל הנבזה הזה יִרְד מגדולתו, עיניכם תחזינה! אנחנו נלך מדי יום ביומו אל חלונו, ויעבור המלך, ואז אכרע על ברכי, ואת אלה אציג מלפני וְאָרָא עליהם: "הצילה, אבי!" הוא אבי-יתומים, הוא מקור הרחמים, הוא יגן עלי, תראו, שיגן, ואת הַגֵּנְרָל הנבזה הזה... לינה! Tenez vous droite! ואתה, קוליא, מיד יגיע תורך לחולל שוב. מה אתה בוכה? שוב בוכה? נו, מה, מה אתה ירא, טִפְש! אַלִי, מה לי לעשות עמהם, רודיון רומנוביץ'? אלו ידע, עד כמה חסרת-תבונה המה! נו, מה לעשות עם הילדים כאלה!...

וכמעט בוכה בעצמה (מה שלא מפריע, בכל-זאת, בעד דְּבֹרָה השוטף) הראתה לו על הילדים המתפחים. רסקולניקוב נסה לדבר על לבה, שתשוב, וגם נתפֵּן לפעול על אהבת-כבודה ואמר שלא נאה לה, כי תדמה את עצמה למנגנים בשרמנקה, היא, שמתכוננת להיות מנהלת של פְּנִסְיוֹן...

– פנסיין! הא-הא-הא! הרוצה לְשָׁקֵר ירחיק עדותו – קראה קטרינה איבנובנה, בצחוק ושעול חליפות – לא, רודיון רומניץ' עבר החלום! הכל עזבו אותנו!... וזה הגנרל... יודע אתה, רודיון רומניץ', אני השלכתי בו צלוחית דיו – שם בחדר-המשרתים עמדה צלוחית דיו, על השלחן, אצל רשימת היוצאים ובאים, וגם אני רשמתי את שמי, השלכתי בו צלוחיות וברחתי. הוי, נבלים, נבלים! אבל אין דבר, עתה אֶפְרַנס את עוללי בעצמי, לא אשתחזה לאיש! אותה עִינָו דִּינָו (היא הורתה על סוניה). פוליצ'קה, כמה אספנו? הֶרָאִי! איך? רק שתי קופיות? הוי, מְרַשְׁעִים! לא

נותנים כלום, רק רצים אחרינו, שולחי-לשון! נו, על מה צוחק הגולם הזה? (הראתה על אחד מן ההמון). אין זאת אלא מפני שקולקה זה הוא נבער כל-כך, ואין להבינו בינה! מה לך פוליצ'קה? דברי אתי צרפתית, *parlez moi français*. הן אני הוריתיך, הן את יודעת פְּרֹזוּת אחדות!... והן אם לא – איך יבדילו בינינו ובין שאר המנגנים בשרמנקה? איך יכירו בכם, שאתם מזרעם של אצילים, שקבלו חנוך? הן לא את "פטרורשה" נשחק ברחובות, כי-אם רומנס עֶדִין נְזִמְרָה... אַח, כן, מה אפוא נְזִמְרָה? מבלבלים אתם אותי, ואנחנו... רואה הוא רודיון רומניץ' אנו התיצבנו פה, בכדי לבחור איזה ניגון – גגון, שגם קוליא יוכל להראות את רקודיו... מפני שכל זה אצלנו, הַיֵּאֱמִין לִי, בלי כל הכנות, צריך להִטְלֵךְ, לבוא לעמק-השוה ולעשות חזרה גמורה, ואחר-כך ללכת לרחוב נְבִסְקִי, במקום שהרבה יותר אנשים מבני החברה העליונה ויכירו בנו מיד. לינה יודעת לשיר את "הכפר הקטן"... אבל את זה משוררים הפל! אנו צריכים לשיר דבר-מה יותר אריסטוקרטי... נו, מה את מיעצת, פוליה? אלו היית אַת, לכל-הפחות עוזרת לאמך! זכרוני, זכרוני נחלש, שאם לא כן, הייתי נזכרת! הן לא נוכל לשיר את "הפרש על חרבו נשען"! אַה, נשיר בצרפתית "cinq sous"! אני הן הוריתיכם, הוריתיכם. ובֶּעֶקֶר, משום שזה בצרפתית, יכירו מיד, שאתם בני-אצילים, וזה יגע עד הנפש... אפשר היה לשיר גם את *Malborough s'en va-t-en guerre*, יען שזוהי שירת-ילדים, שירת-ילדים גמורה ומשתמשים בה בכל הבתים האריסטוקרטיים, כשמישנים את הילדים:

guerre Marlborough S'en va-t-en quand reviendra... sait Ne

התחילה – אבל לא, יותר טוב "cinq sous". נו, קוליא, יְדִים על חלְצִים, מהר, וְאֵת לינה, הסתובבי ממולו, ואני ופוליצ'קה ננעים זמירות ונמחא כף!

...cinq sous cinq sous Pour monter notre ménage,

קחי-קחי-קחי! (היא התפרצה בשעול). תקני את שמלתך, פוליצ'קה. שימי את הכתפות במקומן, – העירה מתוך שעול, בשאפה רוח – עתה עליכם להתנהג יותר בנמוס ובעדינות, בכדי שיראו הפל, כי בני אצילים אתם. אני אמרתי אז, שְהִגְזֵךְ צריכה להיות יותר אַרְכָּה וברֶחֶב כפול. ובאת אַת, סוניה, עם עצותיך. "קצר, יותר קצר", והנה יצא, שאין כל צורה לילדה... נו, שוב אתם בוכים בְלַכֶּם! אבל מה לכם, טְפִשִים? נו, קוליא, מהר, מהר, מהר – אוי, כמה נבער ילד זה!...

– *Cinq sous: cinq sous*

שוב שוטר! מה לך?

ובאמת נדחק בין ההמון שוטר אחד. ואולם באותה שעה קרב לקטרינה איבנובנה אדון כבן חמשים במונדיר של פקיד חשוב עם אורדן על צווארו (האורדן נעם מאד לקטרינה איבנובנה והשפיע על השוטר) והגיש לה דומם שטר ירק, בן שלושה רְבִלִים. פניו הפיקו חמלה רבה על האַמְלֵלָה. קטרינה איבנובנה קבלה את הכסף והשתחווה לנותן באדיבות, כמעט בצרמוניות.

– תודתי נתונה לו, אדוני הנכבד, – התחילה בגאון – הסבות, שגרמו לו... קבלי את הכסף, פוליצ'קה. הלא רואה אַת, עוד לא פסו אמונים וגדולי-נפש מבני-אדם, הנכונים תמיד לעזור לבת-אצילים בעִנְיָה. לפניו, אדוני הנכבד, יתומים מְנַחְסִים, מְתָר אפילו לאמר, עם יחסים אריסטוקרטיים ביותר... וזה הַגְנָרֵל הנבזה ישב ואכל מיטרונים... רקע עלי ברגליו, על שהפרעתי את אכילתו... "הוד מעלתו, אומרת אני לו, יִגְן על היתומים, בדעתו, אני אומרת לו, את סמיון זכריץ' המנוח, ויען שעל בתו-יחידתו הוציא שם רע נבל-שבנבלים אחד ביום מותו"... שוב השוטר! – יגן! – צעקה אל הפקיד – למה נטפל אלי זה איש-הצבא? אנחנו נמלטנו כבר מפני אחד הַנְּהָה... מרחוב העירוניים... נו, מה לי ולך, בער!

– מפני שברחובות אסור, אל תהולל שערורות.

– אתה בעצמך מחולל-שערורות! אני כאלו מתהלכת עם שרמנקה, מה אַכֶּפֶת לך?

– בכדי להתהלך עם שרמנקה נחוץ רשיון. והיא בלי שרמנקה, ובאֶפֶן הזה היא מפריעה את מנוחת הצבור. היכן מעונה?

– איזה רשיון! – נתנה עליו קטרינה איבנובנה בקולה – אני קברתי היום את בעלי, איזה רשיון!

– גברתי, גברתי, תְּכַגֵּע-נא, התחיל הפקיד – נלכה נא, אני אֲלַנְגָה... פה בהמון לא לפי כבודה.

– היא לא בקו-הבריאות...

– אדוני הנכבד, אדוני הנכבד, הוא אינו יודע כלום! – צעקה קטרינה איבנובנה – אנחנו נלך לרחוב נְבִסְקִי, – סוניה! סוניה! איפה היא? גם-כן בוכיה! מה אתם היום!... קוליא, לינה, לאן אתם? קראה פתאם ברטט – הוי, ילדים אוילים! קוליא, לינה, לאן ברחו!...

אַרְע כך, שקוליא ולינה, לאחר שההמון הרב ושגעונותיה של אמם הטילו עליהם אימה אחרונה, ובראותם, נוסף על זה, גם את התְּיָל, שבא ורוצה לקחתם לאיזה מקום, עמדו פתאם שניהם, כְּאֵלוֹ נועצו מראש, אחזו איש בידי אחיו, וינסו על נפשם, בבכי ובצעקה התנפלה קטרינה איבנובנה האַמְלֵלָה לרדוף אחריהם. היא רצתה, בכתה, נשימתה התקצרה – והמראה עורר זַעֲפָה ורחמים. סוניה ופוליצ'קה נחפזו לרדוף אחריה.

– השיבי אותם, סוניה, השיבי! הוי, ילדי-כסל, כפויי-טובנ!... פוליה! לכדי אותם... הן בשבילכם...

היא נתקלה אגב-ריצה ונפלה.

– הַקְּתָה! דָּם! הוּי, אֵלִי! – שְׁנֵעָה סוּנִיָּה בַּהֲרִכְנָה אֶת עֲצָמָה עֲלֶיהָ.

הַכֵּל הַתְּחִילוּ לְרוּץ אֶל הַנוּפֶלֶת, הַכֵּל הַצֵּטְפּוּ מִסְבִּיב. רִסְקוֹלְנִיקוֹב וְלֶבְזִיטְנִיקוֹב הִיוּ מִן הַרְצִים הָרֵאשֻׁנִים; הַפְּקִיד מְהֵרָה גַם הוּא, וְאַחֲרָיו גַם הַשּׁוֹטֵר, שְׁרָטֵן “אֵי-אֵי” וְהִנִּיעַ בִּידוֹ לְאוֹת יְאוּשׁ, בְּרֵאוֹתוֹ מְרֵאשׁ, שֶׁהֶעֱנִין יֶסוּבֵב כְּבֵר דֹּאגוֹת.

– הֵלֵאָה! – הֵלֵאָה! גֵּרֵשׁ אֶת הָאֲנָשִׁים, שֶׁנִּדְחָקוּ מִסְבִּיב.

– הֵיָא גּוֹסֶסֶת! צַעֵק אִיזָה קוֹל.

– הֵיָא נִשְׁתַּגְעָה! – הַשְּׁמִיעַ הַשְּׁנִי.

– יִשְׁמֹר הַבּוֹרָא וְיִצִּיל! – הַשְּׁמִיעָה אִשָּׁה אַחַת וְשִׁמָּה אוֹת-צֶלֶב עֲלֶיהָ – אֶת הַנֶּעֵר וְהַנֶּעֶרָה הַדְּבִיקוּ כְּבֵר אוֹ לֹא? הֵנָּה, מוֹבִילִים אוֹתָם... הַבְּכִירָה הַדְּבִיקָה אוֹתָם... הֵרֵאִיתָם, מְטָרְפִים!

וְאוֹלָם כְּשֶׁהִתְבּוֹנְנוּ הֵיטֵב אֶל קְטְרִינָה אֵיבְנוֹבְנָה, רֵאוּ וְנוֹכְחוּ, שֶׁהִיא לֹא נִפְצָעָה בְּאַבְן, כְּמוֹ שֶׁחֲשַׁבָה סוּנִיָּה, וְשֶׁהָדָם, וְשֶׁהָאֵדִים אֶת הַמְרַצֶּפֶת, הַתְּפֵרֶץ מִתְּנֶה דֶּרֶךְ הַגְּרוֹן.

– אֶת זֶה יוֹדַע אֲנִי, רֵאִיתִי – מִלְמַל הַפְּקִיד לְרִסְקוֹלְנִיקוֹב וְלֶבְזִיטְנִיקוֹב – זֹהִי שִׁחַפֶּת: הַדָּם מִתְּפֵרֶץ וְשֵׁם מַחְנֵק. קְרוּבָה אַחַת יֵשׁ לִי... הֵיָתִי עַד-רֵאִיהָ... כְּשֵׁתִי כּוֹסוֹת... פִּתְאֵם.

– מָה לַעֲשׂוֹת, עַל-כָּל-פָּנִים...

– הֵיָא תְמוֹת מִיָּד...

– הֵנָּה! הֵנָּה, אֵלִי! – הַתְּחַנְנָה סוּנִיָּה – הֵנָּה פֶּה דִירְתִי! הֵנָּה בְּבֵית הַזֶּה, הַשְּׁנִי... אֵלִי, מְהֵרוּ, מְהֵרוּ! הַתְּרוּצָצָה מֵאַחַד לְשֵׁנִי – קְרֵאוּ לְרוּפֵא... הוּי, אֵלִי!

בְּהַשְׁתַּדְּלוֹתוֹ שֶׁל הַפְּקִיד נִסְתַּדֵּר הַדְּבַר: אֶפִּילוֹ הַשּׁוֹטֵר סִיעַ לְהַעֲבִיר אֶת קְטְרִינָה אֵיבְנוֹבְנָה. הַכְּנִיסוּהָ אֶל סוּנִיָּה כְּמַעֵט מֵתָה וְהַנִּיחוּהָ עַל הַמְטָה. זֵיבֶת-הַדָּם לֹא פִסְקָה, אֲבָל הַחוֹלָה כְּאִלּוֹ הַתְּחִילָה לְשׁוּב לְאִיתְנָה. אֶל הַחֹדֵר נִכְנְסוּ יַחְדוֹ, מִלְבַּד סוּנִיָּה, גַם רִסְקוֹלְנִיקוֹב וְלֶבְזִיטְנִיקוֹב, הַפְּקִיד וְהַשּׁוֹטֵר, שֶׁגֵּרֵשׁ מִקָּדָם אֶת הַהַמּוֹן, שֶׁרְבִיבִים מִמֶּנּוּ לְזוּם עַד הַדֶּלֶת מִמֶּשׁ. פּוֹלִיצ'קָה הַכְּנִיסָה בִּידֶיהָ אֶת קוֹלִיא וְלִינָה, שֶׁרַעְדוּ וּבְכוּ. נִכְנְסוּ גַם בְּנֵי מִשְׁפַּחַת כְּפִרְנָאוּמוֹב: הוּא בְּעֲצָמוֹ, הַפֶּסַח וְהַעֲקָם, אָדָם בְּעַל פְּרָצוֹף מְשֻׁנָּה, בְּעַל שְׁעֵרוֹת וּפְאוֹת-זֶקֶן מְסֻמָּרוֹת וּבּוֹלְטוֹת; אִשְׁתּוֹ, שֶׁפָּנִיָּה הִיוּ כְּאִלּוֹ נִפְחָדוּ פַּעַם לְעוֹלָמִים, וְאַחֲדִים מֵהִילָדִים, עִם צוּרוֹת מְקֻשּׁוֹת מֵהַתְּפִלָּאוֹת תְּמִידִית וּפְיוֹת פְּעוּרִים. בֵּין כָּל הַקָּהָל הַזֶּה נִתְגַּלָּה פִּתְאֵם גַּם סוּיֶדְרִיגִילוֹב. רִסְקוֹלְנִיקוֹב נָתַן בּוֹ מִבֶּט תְּמַהוֹן, מִבְּלֵי הַבֵּינ, מֵהֵיכֵן צִמָּח וְעָלָה פִּתְאֵם וּמִבְּלֵי זְכוֹר אוֹתוֹ בֵּין הַמּוֹן-הַחוּץ.

דְּבָרוּ עַל-דְּבַר הַנְּחִיצוֹת בְּרוּפֵא וּבְכֹהֵן. הַפְּקִיד, אֵף שֶׁלַחַשׁ לְרִסְקוֹלְנִיקוֹב, שֶׁכְּמִדְמָה, שֶׁבְּרוּפֵא כְּבֵר אֵין צֶרֶךְ, צוּה בְּכָל-זֹאת לְהִבְיָא. בְּשִׁלְיחוֹת זֶה רֵץ כְּפִרְנָאוּמוֹב בְּעֲצָמוֹ.

בֵּינָתַיִם שָׁב לְקְטְרִינָה אֵיבְנוֹבְנָה רוּחָה וְזֵיבֶת-הַדָּם פִּסְקָה לְפִי-שַׁעַה. בְּמִבֶּט חוֹלְנִי, אֲבָל חוֹדֵר וּבוֹחֵן הַבֵּיטָה אֶל סוּנִיָּה הַחֲנֻרֶת וְהַרוֹעֶדֶת, שֶׁעֲמַדָּה וְקִנְחָה לָהּ בְּמִטְפַּחַת טְפוֹת-הַזֶּעַה מְעַל הַמִּצָּח; לְאַחֲרוֹנָה בְּקִשָּׁה, שִׁירִימוּהָ. הוֹשִׁיבוּהָ עַל הַמְטָה וְתִמְכּוּ בָּהּ מִשְׁנֵי עֲבֵרֶיהָ.

– אֵיפֶּה הִילָדִים? – שְׁאַלָה בְּקוֹל רֶפֶה – אֶת הַבָּאֵת אוֹתוֹן, פּוֹלִיָּה? הוּי, אוֹיִלִים! נוֹ, לְמָה בְּרַחַתְמָם?... אָח!

הַדָּם עוֹד בְּצַבֵּץ עַל שִׁפְתֶיהָ הַיִּבְשׁוֹת. הֵיָא הַעֲבִירָה אֶת עֵינֶיהָ מִסְבִּיב וְתִתְבּוֹנֵן:

– וּבִכֵּן זֶהוּ מִשְׁכֵּנְךָ, אֵף פַּעַם הִרִי לֹא הֵיָתִי אֲצִלְךָ... גֵּרְמָה הַשַּׁעָה...

הֵיָא הַבֵּיטָה עֲלֶיהָ בְּעֵנוּי.

– מִצְצָנוּ אֶת דַּמְךָ, סוּנִיָּה... פּוֹלִיָּה, לִינָה, קוֹלִיא, בּוֹאוּ הֵנָּה... נוֹ, הֵנָּה הֵם, סוּנִיָּה, קְלָם, קְחִים... מִיָּד לִיד... וְלִי דִי!... כָּלָה הַמְשַׁתָּה... הָא!...

הֵרְפוּ מִמֶּנָּה וְהַנִּיחוּהָ עַל הַכֵּר.

– מָה?... פֶּהָן?... לֹא צִרִיךְ... מֵאֵינן לְכֵם הַרְבֵּל הַדְּרוּשׁ לְשִׁלְמָם?... חֶפְפָה אֲנִי מִפְשָׁעִים... אֱלֹהִים חֲנֵב לְסִלּוּחַ בְּכָל-אִפְּן... הוּא יוֹדַע, כְּמָה עֲנִיתִי... וְאֵם לֹא יִסְלַח, לֹא צִרִיךְ!... קִדְחַת מְטָרִידָה תְּקַפֶּה אוֹתָהּ יוֹתֵר וְיוֹתֵר. לְרַגְעִים רַעֲדָה פִּתְאֵם, שֶׁלַחָה מִבֶּט תּוֹעָה מִסְבִּיב, הַכִּירָה אֶת הַפֶּל לְכַהֲרָף-עֵין; אֲבָל מִיָּד נִתְחַלֵּף הַמִּצָּב שֶׁל הַכֵּרָה בְּטָרוּף-דַּעַת. הֵיָא נִשְׁמָה נְשִׁימוֹת כְּבִדּוֹת, צְרוּדוֹת; כְּמוֹ דְבַר-מָה הַשְּׁתַקְשֵׁק בְּגִרוּנָה.

– אֲנִי אוֹמֵרֶת לּוֹ: “הוֹד-מַעֲלָתוֹ”... – הַשְּׁמִיעָה בְּהַפְסָקוֹת אַחֲרֵי כָּל מְלָה – אִמְלִיָּה לּוֹדִיגּוֹבְנָה... אֶת! לִינָה, קוֹלִיא, הִידִים בְּחֻלְצִים מְהֵרָה, מְהֵרָה, גְּלִיטְסָה-גְּלִיטְסָה, פֶּ-דִי-בֶּסֶק... הַשְּׁמִיעַ קוֹל בְּרַגְלִים... הֵיָה יֶלֶד גְּרִצִּיוֹזִי.

...Du hast Diamanten und Perlen

איך הלאה? את זה אפשר היה לשיר...

Du hast die schönsten Augen .

?Madchen, was wilst du mehe

נו, כן, איזו שאלה! Was wilst du meher – המצאה של גלם! ... אה, כן, הנה גם:

בְּדִגְסֵטוֹן, בְּצִיָּה, בְּשֶׁרֶב-צֶהָרִים...

הוי, כמה אהבתי... כמה הֶאֱלָקְתִי את הרומנס הזה... פוליצ'קה! יודעת את, אביך... בהיותו חתני... שורר... הוי, ימים!... אלו היינו אנחנו יכולים לשיר את זה!... נו, איך הלאה, הלאה... הרי שכחתי... נו, הֶזְפִירוֹנִי.

איך – היא היתה בהתרגשות גדולה בהתאמצה לקום. לבסוף התחילה בקול נורא, צרוד, נחנק, להוציא מגרונה הנחר מלים בודדות, והבעת הפחד שֶׁבְּפִנֵּיהָ גדל גדל:

בְּשֶׁרֶב־צֶהָרִים... בְּצִיָּה... בְּדִגְסֵטוֹן

בְּתִיָּה פְּלוֹיֶת-חֵץ...

הוד-מעלתו – זלגו עיניה דמעות – יחוס על היתומים! יזכור את לחמו של סמיון זכריץ' המנוח... מתר גם לאמר, מבית אריסטוקרטי!... הא!...! – רעדה פתאם, כי שבה אליה ההכרה, הביטה על הפל באימה יתרה, אבל מיד הכירה את סוניה – סוניה! סוניה! – קראה בחבה וברך, כאלו התפלאה על שהיא רואה אותה לפניו – סוניה יקירה, הגם את פה?

הרימוה עוד פעם.

– די!... באה השעה!... הִי שלום, מרודה!... יגעו את הסופה יותר מדי... נתיגעה-ה-ה – קראה ביאוש ובאיבה ותצנח קשות על הכר.

היא נפלה מחדש לתוך מצב של התעלפות, אבל זה לא נמשך הרבה, פניה המיבשים, החרורים-הצהבים נפלו אחורנית, אפרקדן, הפה נפתח, הרגלים נתמתחו בזעזועים. היא נאנחה עמק-עמק – ותמת.

סוניה נפלה על גופה, חבקה אותו בשתי ידיה, הדביקה את ראשה לחזה המתה הנמק – ונשארה כמו בלי-תנועה. פוליצ'קה נפלה לרגלי אמה ותנשק אותן בבכי גדול. קוליא ולינה, שעוד לא הבינו את אשר קרה, אבל חשו, שהדבר הוא נורא מאד, אח... זו איש בכתפי אחיו, נתנו איש באחיו שתי עינים, ויחדו, פתאם בצותה פתחו את פיהם והתחילו לצעוק. שניהם היו עדין בהתלבשותיהם: האחד התרבוש, השניה עם נוצת בת-היענה.

ובאיזה אופן נמצאה פתאם "תעודת-התהלה" על המטה, אצל קטרינה איבנובנה? התעודה היתה מְנַחֵה כֵּאֵן. על הכר. רסקולניקוב ראה אותה.

הוא סר אל החלון. לְבִזְטֵנִיקוֹב קפץ ונגש אליו.

– מתה! – אמר לְבִזְטֵנִיקוֹב.

– רודיון רומנוביץ', יש לי למסור לו מלים ספורות ונחוצות, – נגש אליו סוידריגילוב. לְבִזְטֵנִיקוֹב פנה מיד את מקומו ונתעלם בנמוס. סוידריגילוב הוביל את רסקולניקוב הֶמְמָה עד ירכתי הזוית.

– כל זו זו הִטְרִיחָה, זאת אומרת, הקבורה וכו' אני לוקח על עצמי. יודע הוא, לְפֶל דרוש כסף, והרי אני אמרתי לו, שלי יש מעות מִתְרוֹת. את שני האפרוחים הללו ואת פוליצ'קה אכניס לאיזה בתי-יתומים מן המִשְׁבָּחִים ואניח על שמו של כל אחד, עד ימי בגרותם, אלף חמש-מאות רבלים, בכדי שסופיה סמיונובנה תִּשְׁלֹו לגמרי. וגם אותה אוציא מן הַבָּצָה, מפני שהיא נערה טובה, האין זאת? נו, ימסור אפוא לאבדוטיה רומנובנה, שאת עשרת האלפים שלה הוצאתי באופן זה.

– אבל לִשֵּׁם איזו מטרה נהיה הוא לבעל-צדקה שכזה? – שאל רסקולניקוב.

– אי, אי! אדם קטן-אִמְנָה! – צחק סוידריגילוב – הן אמרתי, שהכסף הזה אינו דרוש לי. נו, ושיעשו, פשוט, איזה דבר לטובת אחרים, הוא מוצא למן הנמנע? הן לא "כִּנְה" היתה זו (הוא הורה באצבע לאותה פנה, שבה שכבה המתה), כאיזו זקנה מְלֻנָּה-ברבית. נו, יסכים נא, היחיה לוזשין, בכדי לעשות את מעשי-הנבלה שלו, והיא תמות?" ואלמלא אני וְעִזְרָתִי, הרי גם לפולצ'קה, למשל, "אין דרך אחרת".

הוא אמר זאת בסבר פנים עליזים-ערומים וברמיזה, מבלי גרוע עין מרסקולניקוב. רסקולניקוב חָרַר ודמו קפא בעורקיו, כששמע את מבטאיו הוא, אשר אמר לסוניה. הוא נרתע לאחוריו והביט אל סוידריגילוב במבט פראי.

– מ... מהיכן הוא יודע? – לחש ונשימתו כאלו נטלה ממנו.

– אבל הלא אני מתאכסן פה, מעבר לפתל, אצל הגברת רֶסְלִיֶךְ. פה כפרנאומוב ושם הגברת רֶסְלִיֶךְ. ידידה ישנה שלי ומסורה. שֶׁכֵּן אני.

– אני. – המשיך סוידריגילוב, מתנועע מצחוק, – והנני יכול להבטיחהו בשם כבודי, רודיון רומנוביץ' החביב, שהוא ענין אותי עד למאד. הן אמרתי, שאנו נתרועע, נבאתי לו – נו, והני התרועענו. ועוד יראה, איזה איש-רעים אנכי. עוד יראה, שאָתִי עוד אפשר לחיות בשלום.

חלק ששי

I

ימים משנים באו לרסקולניקוב: כאלו ירד עליו ערפל עב ונסך בעדו לאין-מוצא. הוא היה בדד. מקץ הימים, כשהיה נזכר בעת הזאת, הבין, שלפעמים כמו נטשטשה הכרתו בימים האלה ונשכך נמשך, בהפסקות קצרות, עד גמר האסון. ברי היה לו, שאז היתה הטעות מצויה אצלו בהרבה דברים, למשל, בקביעת זמנם של מאורעות אחרים. בכל-אפן, בזכרו את כל זה אחר-כך ובהתאמצו לבאר לעצמו את זכרונותיו, נודע לו הרבה על-אודות עצמו, בקחתו לו ליסוד את הידיעות שקבל מאחרים. דבר אחד היה מחליף בשני; ויש שהיה חושב איזה דבר ממשי לתוצאה מדבר, שהיה רק פרי-דמיונו. לפעמים היתה תוקפת אותו דאגה חולנית-מענה, שהיתה עוברת לחרדה. אולם הוא זכר, שהיו גם רגעים, שעות, ואולי גם ימים, של אפטיה גמורה, שהיתה באה אליו כמו בתור נגוד לחרדה הקודמת, – אפטיה, שהיתה דומה לשויון-הנפש החולני שלפני המיתה, שאנו מוצאים אצל אֵילו אנשים מסוג ידוע. בכלל, באלה הימים האחרונים יש שכמו משתדל היה להסיח דעתו מהבנה ברורה של מצבו; העובדות, שדרשו בירור בלי כל דחוי, הכבידו עליו ביותר. הוא היה שמח להשתמש מדאגות, שהשכחה על-אודותן יכולה היתה להמיט עליו שואה, לא יוכל למוש צוארו ממנה.

ביחוד גזל מנוחתו סוידריגילוב: אפשר היה גם לאמר, שכל מחשבותיו נשארו עומדות על-יד סוידריגילוב. שטף-המחשבות הרגיל שלו כאלו נעצר מאותה השעה, שעת מותה של קטרינה איבנובנה, שבה הגיד לו סוידריגילוב את הדברים האחרים הנוראים למדי והברורים למדי. אולם למרות מה שהעובדה החדשה הזאת הספה לו דאגה רבה, לא מיהר רסקולניקוב לברר את הענין. לפעמים, כשהיה מוצא את עצמו פתאם בחלק מן-המחקר ומבדל של העיר, באיזה בית-מרוץ דל אצל השלחן, בדד, שקוע במחשבות, כמעט בלתי-משיג, איך בא לכאן, היה נזכר פתאם בסוידריגילוב; ואז היה מתחנן לו, בכל הבהירות המחרידה שבדבר, שצריך היה, בהקדם הכי-אפשרי, לבוא בדברים עם האיש הזה ובכל מה שאפשר, לקבל החלטה גמורה. פעם אחת, בצאתו אל שער העיר דָמָה, שהוא מחכה פה לסוידריגילוב ושמקום זה נקבע אצלם לפגישה הדידית. בפעם אחרת הקיץ לפנות בקר באיזה מקום על הארץ, בין שיחים, וכמעט לא הבין, היאך תעה לכאן. אמנם, באלה שנים-שלשה הימים אחר מותה של קטרינה איבנובנה כבר נפגש כשתי פעמים בסוידריגילוב (בהכנסו באקראי ובלי מטרה לסוניה), אבל רק לרגע. הם החליפו שתיים-שלוש מלים, אבל בענין העקרי לא נגעו, כאלו השוו ביניהם להחריש על זה עד עת-מועד. גופה של קטרינה איבנובנה היה ענין בארון. סוידריגילוב התעסק בסדר הקבורה. סוניה היתה גם-כן עסוקה מאד. בפגישה האחרונה הודיע סוידריגילוב לרסקולניקוב, שענינם של ילדי קטרינה איבנובנה כבר נסתדר, ובהצלחה; שהודות לאיזה יחסים, נמצאו לו אנשים, שבעזרתם עלה להכניס את כל שלושת היתומים למוסדות טובים בשבילם; שהכסף הנתון על שמם הועיל בהרבה, היות שנקל הוא ליתומים להתקבל, אם יש להם כסף מאשר אם אין להם. הוא אמר דבר-מה גם על-אודות סוניה, הבטיח להכניס בעצמו לרסקולניקוב בימים האלה והזכיר, ש"רוצה היה להעניץ; שמאד נחוץ היה לדבר דבר; שיש דברים כאלה" ... השיחה הזאת היתה בפרוזודור, על המדרגות. סוידריגילוב חנן בעיניו את עיני רסקולניקוב, ופתאם, אחרי שתיקה קצרה ובהשפלת הקול, שאל:

– אבל מה זה אתו, רודיון רומנוביץ', שכמו לא ידע את נפשו? באמת! שומע הוא ומביט, וכאלו לא יבין מה שמדברים אליו. יתאושש. יבאו פעם אתי בדברים; חבל, שאני עסוק יותר מדי, עסקי אחרים ועסקי עצמי ... הוי, רודיון רומנוביץ' הוסיף פתאם – לכל בני-האדם נחוץ אויר, אויר, אויר ... ראשית-כל!

הוא נפנה פתאם, בכדי לפנות דרך לכהן ולשמש, שעלו על המדרגות. אלה הלכו להתפלל על נשמת המתה. סוידריגילוב סָךְ תפלות אלו פעמים ביום, בדיוק. אחר-כך הלך לדרכו. רסקולניקוב עמד רגע, פקפק ונכנס בעקבות הכהן לחדרה של סוניה.

הוא התיצב בפתח. התחילה תפלה חשאית, נוחה, נוגה. בהכרת המות ובהרגשת המות היה בשבילו תמיד, מימי ילדותו, דבר-מה כבד, אשר מסתרי-אימה בו, וחנן מזה עברו עליו כבר שנים הרבה ללא-שמוע תפלת-ההזכרה. ופה היה עוד דבר-מה אחר, דבר קשה ונורא ביותר. הוא הביט אל הילדים! פֶלֶם עמדו אצל הארון על ברכיהם, פוליצ'קה פְּכֶתָה. מאחריהם, בבכי חשאי וכמו מתפישת, התפללה סוניה. "והן בכל הימים האלה לא הביטה בי אף פעם ולא הגידה לי אף מלה אחת", חשב רסקולניקוב פתאם. השמש האירה את החדר באור בהיר, גאות עשן-הקטרת התאבכה, הכהן קרא "אל מלא רחמים, המצא מנוחה נכונה". רסקולניקוב עמד בכל שעת התפלה. בשעה שברך הֶפֶה ברכת-הפרידה הביט בעינים תמהות מסביב. אחרי התפלה נגש רסקולניקוב אל סוניה. זו אחזה בו פתאם בשתי ידיו והרפינה את ראשה אל כתפו. הרעות הזאת הכתה את רסקולניקוב בתמהון. היא? היא אינה מרגישה שום געל-נפש אליו, שום בחילה? ובתנועת-ידה אין משהו רעד? זו כבר היתה איזו אין-סופיות של בטול-היש. כך, בכל-אפן, הבין הוא את זאת. סוניה לא הוציאה הגה. רסקולניקוב לחץ את ידה ויצא. מועקת לבו גדלה עד לבלתי נשא. אלו אפשר היה ללכת בזה הרגע לאיזה מקום ולהשאיר שם יחידי, ואפילו לכל ימות-חיו, כי אז היה חושב את עצמו למאשר. אולם זה הדבר, שבעת האחרונה, אף שכמעט תמיד היה לבדו, לא יכול היה להרגיש בשום-אפן, שהוא לבדו. קרה לו לצאת גם מחוץ לעיר, או אל דרך-המלך, ופעם בא אפילו לאיזו חורשה; ואולם ככל אשר גדלה בדידותו במקומות השוממים, כן גדלה וכן חזקה בו ההכרה, שאיזה "יש" קרוב ומפחיד מלווה אותו על כל צעד, "יש" לא כל-כך נורא, אבל מרעים ביותר, עד כי היה ממהר העירה, מתערב בהמון, נכנס לבתי-מרוח, מטיל בשוק-בלויי-סחבות, במגרש-סֶנְיָה. כאן כאלו הוקל לו, כאלו חזרה לו הבדידות המבקשה. בבית-מזון אחד, לפנות ערב, שרו בשירים; הוא ישב שם שעה שלמה, האזין והרגיש שהדבר נעים לו. אך לבסוף שבה אליו הדאגה וכאלו יסרוהו כליותיו: "הנה יושב אני, שומע קול זמרה, וכלום זהו המעשה אשר עלי לעשותו!" אמנם, כאן נתברר לו, שלא רק זה בלבד הסב לו דאגה; היה דבר מה, אשר דרש פתרון תֶּכּוּף-ומיד, אבל מהו הדבר – גם להבין, גם להביע באמר אי-אפשר היה. הכל הסתבך באיזה קשר "לא", כבר טובה מזה המלחמה, איזו שתהא ... טוב מזה גם

פורפירי... או סנדרליגלוב... תבוא-נא איזו תגרה, איזו התנפלות מאיזה צד... כן! כן!" הוא יצא מבית-המזון וכמעט התנפל לרוץ (?). הזכרון על דוגיה ואמו הפיל עליו פתאם משום-מה מעין חרדת-אלהים. בלילה ההוא, לפנות-בקר, הקיץ בין השיחים, באי קקסטובסק, פלו נרעד מקדחת. הוא הלך הביתה ויבוא עם בֶּקֶר. אחרי שעות-שָׁנָה אחדות עברה הקדחת, אבל השעה כבר היתה מאַחֵרָה: שתיים אחרי הצהריים.

הוא זכר, שליום הזה נועדה לוֹנְתָה של קטרינה איבנובנה וישמח, שלא היה שם. נסטסיה הביאה לו אכל; הוא אכל ושתה בתאבון גדול, כמעט כזולל וסובא. ראשו היה צלול קצת וכלו שקט מאשר בכל שלשת הימים האחרונים. גם מעין תמהון עבר בו בדרך-אגב על חרדתו היתרה בימים האחרונים. נפתחה הדלת ונכנס רוזמיחין.

— אה, אוכל אתה, משמע, שאינך חולה! — קרא רוזמיחין, נטל כסא וישב אל השלחן ממול רסקולניקוב. הוא היה עצוב ומלא דאגה ולא הסתיר את זה. הוא דבר בקִּגְזָה גלויה, אבל לא נחפז ולא הרים את קולו ביותר. אפשר היה לחשוב, שאיזו החלטה מְחַדָּה, ואפילו בלתי-מצויה, התערתה בו. — שמע! — התחיל בהחלט — כל הענין הזה לא אֶכְפֵּת לִי, לעזאזל, מה לי ולכם וכלכם? אבל לפי כל מה שאני רואה עכשו, ברור לי, שאין אני יכול להבין דבר; בבִּקְשָה ממך, אל תחשוב, שבאתי לחקור ולדרוש. יורק אני על כל זה! בעצמי אי-אפשר בזה! בא וגלה לפני עתה את הפל, את כל סודותיכם, לא אֶבְּהַ וְלֹא אֶשְׁמַע, אירק ואלך לי. אני לא באתי אלא לשמוע מפִּיךָ וּבְהַחֲלֵט: ראשית, האם נכון הוא, שאתה מְשַׁגֵּעַ? על-אודותיך, רואה אתה, מתהלכת דעה אחת (נו, שם, באיזה מקום), שאתה, אולי, מְשַׁגֵּעַ או נוטה מאד לשגעון. אודה לך על האמת, אני בעצמי נטיתי מאד להחזיק בדעה זו, ראשית, בתתי אל לבי את הליכותיך האוויליות והנפשעות במדה ידועה (שאינן להם שום פְּרוּשׁ), והשנית, על-פי התנהגותך עם אמך ואחותך. רק רשע ונבל, אם לא מְשַׁגֵּעַ, יכול היה לנהוג בְּהֵן כאשר נהגת אתה; והרי שאתה מְשַׁגֵּעַ...

אימתי ראית אותן?

— זה עתה. ואתה לא ראית אותן מאז? היכן אתה מתגורר הגד לי, בבקשה ממך, אני הייתי אצלך זה שלש פעמים. אמא חולה מיום אתמול ברצינות. התחילה ללכת אליך; אבדוטיה רומנובנה עפכה בה; אבל היא אטמה אזניה משמוע; "אם הוא חולה, אמרה אם הוא יוצא מדעתו, מי אפוא יעזור לו, אם לא אמו?" באנו הֵנָּה כְּלָנוּ, מפני שְׁהָן לא יכלנו לעזוב אותה ללכת לבדה. עד הדלת של מעונך התחננו לפני, שְׁתָּרְגַע. נכנסנו, אתה אינך; הנה פה ישבה. ישבה כעשירים רגעים, אנחנו עמדנו עליה דומם. קמה ואמרה: אם הוא יוצא מביתו, הרי שבריא הוא, ואת אמו שכח, ואם-כן, לא יאה הוא לאם, בושה וחרפה היא, לעמוד על ספו ולהשתחוות לחבתו, באשר ישתחוו לאגורת-כסף". שבה הביתה ונפלה לערש-דוי; עתה קלה באש. "רואה אני, אומרת היא, בשביל "שלו" יש לו שהות". היא בטוחה, ששלך היא סופיה סמיונובנה, ארוסה או אהובה, איני יודע מה. מיד הלכתי לסופיה סמיונובנה, מפני, אהא, שחפצתי סוף-סוף לדעת — בא אני. הארון עומד, הילדים בוכים. סופיה סמיונובנה מודדת להם שמלות-אָבֵל. אתה אינך. הבטתי, בקשתי סליחה ויצאתי, וכך מסרתי גם לאבדוטיה רומנובנה. הרי שפל זה דברי-הבאי, אין כאן "שלו" ויותר נכון מפל: שגעון. אולם הרי אתה יושב וזולל בשר, כְּאֵלוּ שלשה ימים לא בא אכל אל פיך. אמנם, גם המְשַׁגְעִים אוכלים, ואולם אף שלא דברת אתי דבר, הנה... אינך מְשַׁגֵּעַ! אני נכון להִשָּׁבַע, שאינך. מְשַׁגֵּעַ בודאי לא. ובכן, יקח השד את פְּלַכְכֶם, מפני שכאן יש איזה סוד, דְּבַר-סֵתֵר יצוק בכל זה. ואני איני רוצה כלל לשבר את ראשי ולמצא את סודותיכם. אני באתי רק לחרפך מעט, — גמר בקומו — להקל מעט מעל הנפש, ומעכשו יודע אני מה עלי לעשות!

— מה, למשל, רוצה אתה לעשות?

— ומה זה עסקך, מה שאני רוצה עתה לעשות?

— השמר לך, אתה תתן בכוס עינך!

— מְנִין... מְנִין נודע לך?

— **שאלה היא!**

רוזמיחין החריש רגע.

— אתה היית תמיד אדם נבון מאד, ומעולם, מעולם לא היית מְשַׁגֵּעַ, — העיר פתאם בהתרגשות — נכון הוא: אני אתמפר לשכרות! הִיָּה שלום! — והוא עשה תנועה ללכת.

— אני דברתי על-אודותיך, שלשום, כמְדָמָה, עם אחותי, רוזמיחין.

— על-אודותי! אבל... היכן יפלת לראותה שלשום? — נעצר רוזמיחין פתאם, ואף הלבין קצת. אפשר היה לראות, שלבו התחיל לדפוק לאט ובהתאמצות.

— היא באה הֵנָּה, לבדה, ישבה פה, דברה אתי.

— היא!

— כן, היא! מה אפוא דברת... רצוני לאמר, על-אודותי?

— אני אמרתי לה, שאתה אדם טוב מאד, ישר מאד ואוהב-עבודה. שאתה אוהב אותה לא אמרתי לה, מפני שזה היא יודעת בעצמה.

— יודעת בעצמה?

– שאלה היא! ואני, גם אלך באשר אלך, אם יהיה איתי מה שיהיה, – אתה תשאר אִתָּן. אני, לאמר, מוסר אותן על ידיך, רזומיחין. אומר אני לך, מפני שידוע אני היטב, כמה אוהב אתה אותה ומפני שבטוח אני בטהרת-לבך. יודע אני גם-כן, שגם היא יכולה לאהוב אותך, ואולי אוהבת כבר. ומעכשו החלט בעצמך, הצריך אתה להתמכר לשכרות אם לא?

– רודקה... רואה אתה... נו... אה, שד! ואתה, לאן אתה רוצה ללכת? רואה אתה: אם כל זה סוד הוא, מילא, יהיה כך! אבל אני... אני אדע... ובטוח אני, שבודאי איזו טפשות ודברי-הבאי, ושאתה לבדך הפל-וְלַךְ שבדבר. אבל, אמנם, אתה האדם הכי-נפלא! הכי-נפלא!...

– ואני, אמנם, חפצתי להוסיף לך, אלא שאתה הפסקתני, כי זה נכון מאד מצדך, לבלי השתדל לדעת את הסודות הללו. הַנַּח להם עד עת-מועד, אל תגרום לך צער. הפל יִנְדַע בעתו, בשעה הדרושה. אתמול אמר לי אדם אחד, שלאדם נחוץ אויר, אויר! אני רוצה ללכת אליו עתה, שיגיד לי, אל מה הוא מתפַּנֵּן.

רזומיחין עמד ברוח נסערה ושקע באיזה מחשבות.

“זהו אחד הקושרים הפוליטיים! זה למעלה מכל ספק! והוא מתכונן לאיזה צעד – זה ודאי! אחרת אי-אפשר ו... ודוניה יודעת”... – אמר רזומיחין פתאם אל לבו.

– הרי שאבדוטיה רומנובנה הולכת ובאה אליך, – אמר בְּשִׁקוּל המלים – ובעצמך רוצה אתה להתראות עם אדם האומר, שנחוץ יותר אויר, יותר אויר... ו... והרי, שגם המכתב הזה... גם-כן שִׁיךְ לאותו ענין, – גמר כמו בפני עצמו.

– איזה מכתב?

– היא קבלה היום מכתב אחד, שהסב לה דאגה רבה. רבה מאד. דאגה יתרה מאד. אני גלגלתי את השיחה על-אודותיך – בקִּשְׁתִּי לשותק. אחר-כך... אחר-כך אמרה, שאפשר שִׁנְפָּרַד בקרוב, ואחר-כך התחילה להודות לי בחם רב בעד איזה דבר; אחר-כך הלכה אל חדרה ותסגור הדלת בעדה.

– היא קבלה מכתב? – שאל רסקולניקוב מתוך הרהורים.

– כן, מכתב; ואתה לא ידעת? המ... ..

שניהם שתקו זמן-מה.

– שלום רודיון. אני, אחי, היה זמן אחד... אבל... הִיָּה שלום! רואה אתה, היה איזה זמן... נו, שלום לך! צריך אני כבר ללכת. ולשתות לִשְׁכָּרָה לא אוסיף. עתה לא צריך... לא!

הוא נחפז; אולם לאחר שכבר יצא וכמעט סגר את הדלת, פתח אותה שוב ואמר בהביטו לצדדין:

– אגב-אורחא! זוכר אתה את מעשה-הרצח, נו, אותו של פורפירי... הזקנה? נו, דע לך אפוא, שהרוצח נמצא, הודה בעצמו, עם כל האותות והמופתים. זהו אחד מאותם הפועלים, מן הצובעים, תָּאָר לעצמך, זוכר אתה, אני עוד הגנתי עליהם פה? התאמין, שכל מחזה ההתאבקות והצחוק עם חברו, על המדרגות, בעת שהשוער ושני העדים עלו למעלה, עשה הוא בכִּנְנָה, בכדי לסמא את העינים. איזו ערמה, איזה אִמְץ-הלב בכלב קטן שכזה! קשה להאמין; אבל אם הוא בעצמו מבאר, אם הוא בעצמו מודה בפל! ואני איך נפלתי פה בפח! אבל מה הפלא, לדעתי, אין זאת אלא שהוא גָּאוֹן ההתחפשות ואִמְץ-הלב – ואין כלל מה להתפלא! וכי מן הנמנע הוא? ומה שלא עמד בדעתו והודה, הרי בגלל זה אני מאמין לו עוד ביותר, יותר קרוב אל האמת!... ואני – איך נוקשתי! איך נוקשתי אז! על הכתלים טפסתי בעדם!

– אמור לי, בבקשה, מאין נודע לך כל זה ולמה אתה מתענין כל-כך בזה? – שאל רסקולניקוב בהתרגשות גלויה.

– הרי לך שאלה! למה אני מתענין! שאלה יפה!... ונודע לי כל זה מפורפירי, כמו שזה נודע לרבים. אגב, מפיו אמנם נודע לי כמעט הפל.

– מפורפירי?

– מפורפירי.

– מה אפוא... מה אומר הוא? – שאל רסקולניקוב נפחד.

– הוא באר לי כל זאת על צד היותר טוב. באפן פסיכולוגי, על-פי דרכו.

– בעצמו באר? בעצמו?

– בעצמו, בעצמו; שלום! לאחר-כך אספר לך עוד דבר-מה, ועתה אין לי פנאי. שם... היה איזה זמן, שאני בעצמי חשבת... נו, אבל מה יש לדבר! אחר-כך... למה לי עתה להשתכר? אתה שִׁפְּרַת אותי ולא מיין. הן שְׁכּוֹר אני, רודקה! שְׁכּוֹר ולא מיין, אבל, שלום; עוד אֶכְנָס; במהרה.

ויצא.

“זהו, זהו קושר קשר, בלי-כל-ספק! בלי-כל-ספק!” – החליט רזומיחין החלטה גמורה בלב, ברדתו לאט מעל המדרגות – וגם את אחותו משך לחבורת-הקושרים; זה מתאים מאד לאפיה של אבדוטיה רומנובנה... פגישות-סתרים בינו ובינה!... והרי גם היא רמזה לי... על-פי הרבה מדבריה... ובטווייה ורמזיה יוצא באמת כך! ובאמת, איך אפשר לברר באפן אחר את כל הערפוביה הזאת? המ! ואני כבר חשבת... הוי, אלהים, מה זה אשר חשבת!... כן, זה היה איזה לקוי-מוח אצלי, ואני חטאתי נגדו במחשבותי! אז, אצל העששית בפרוזדור הטיל עלי את האפל הזה. פו, איזו מחשבה רעה, גסה מגנה מצדי! בן-חיל ניקולקה, על שהודית!... ואף כל הקדם מתבאר עתה!... מחלתו, כל עלילותיו המשונות, עוד קדם, עוד באוניברסיטה... כמה היה קודר, זועף... אבל מה המכתב הזה? יש דברים בגו. ממי המכתב הזה? אני חשד... המ... לא, אני יודע הפל!”

הוא זכר ונתן אל לבו את כל הנוגע לדונצ'קה – ולבו מת בקרבו. הוא נתק ממקומו וירץ.

רסקולניקוב, מיד אחרי צאתו של רזומיחין, קם, פנה אל החלון. טלטל עצמו לזוית אחת, לשניה, כאלו שכח את הצרות של (?) וישב שוב על הספה, הוא כמו נתחדש; שוב מלחמה – הרי שנמצא המוצא!

“כן, נמצא המוצא! כי יותר מדי נתעבה העפוש, יותר מדי גדל הענוי, איזו רוח שטות התחילה להכנס. למן אותו המחזה של הודעת מיקולקה אצל פורפירי התחיל הוא להחנק באויר זה, באין מוצא. אחרי זה, עוד באותו יום, היה המחזה אצל סוניה; באותו מחזה השתתף וגמר אותו כלל, כלל לא, כאשר יכול היה לשער מקדם, זאת אומרת, שהוא נחלש אז, פתאם לחלוטין! בפעם אחת! והן הוא הסכים אז לסוניה, הסכים בעצמו, בלבבו, שעם דבר כזה בנפשו אין הוא יכול לחיות עוד יחידי! וסוידריגילוב?... חידה הוא סוידריגילוב... סוידריגילוב גורם לו דאגה ופחד, זה אמת, אבל לא מצד זה. גם עם סוידריגילוב, אפשר, נכונה לו מלחמה. גם סוידריגילוב, אפשר, מוצא הוא, מוצא גמור; אבל פורפירי – זהו ענין אחר.”

“ובכן, פורפירי בעצמו באר לרזומיחין ובאפן פסיכולוגי! שוב התחיל לצאת למערכה בפסיכולוגיה הארורה שלו! פורפירי? שהוא יאמין אף רגע אחד באשמתו של מיקולקה? אחרי כל מה שעבר ביניהם, אחרי כל אותו המחזה שהיה ביניהם, ביחידות, עד הופעתו של מיקולקה, שאין לו פרושים אלא אחד? (בימים האלה עלו בזכרונו לא-פעם קטעים ורפרופים מאותו המחזה; בשלמות לא היה מוחו סובלו). נאמרו ביניהם אז מלים כאלה, נעשו אז תנועות כאלו, הם החליפו מבטים כאלה, השמיעו, הטעימו והגיעו לגבולים כאלה, שאחרי זה לא למיקולקה, שפורפירי יודע אותו בעל-פה מן המלה הראשונה והתנועה הראשונה, לערער את היסוד של אמונת פורפירי.”

“ועד היכן הגיעו הדברים! אפילו רזומיחין התחיל לחשוד! המחזה בפרוזדור, אצל הפנס, לא עבר אפוא בלי רשם... ואז רץ לפורפירי. אבל לשם מה התחיל הלה לרמות כך? לשם איזו מטרה הוא מטה אותו לעבר מיקולקה? לא, ודאי יש כאן איזה כננות; איזה? אמנם, הנה מאותו הפקר עבר זמן מרבה – מרבה מרבה ביותר – ופורפירי שותק... אבל זה, כמובן, יותר רע... רסקולניקוב לקח את כובעו, ושקוע במחשבות, התחיל לצאת מן החדר. בכל העת הזאת היה לו היום הזה ראשון, שבו הרגיש למצער, כי הכרתו בריאה היא. “צריך לגמור עם סוידריגילוב – חשב – ויהיה מה שיהיה, בהקדם הכי-אפשרי; גם זה מחכה, כמנמה, שאבוא אני אליו”, וברגע זה התלקחה פתאם בלבו העיף שנאה עצומה כזו, עד שהוא, אפשר, היה מכשר להרוג אחד מאלה: את סוידריגילוב או את פורפירי. לכל-הפחות, חש, שאם לא עכשו, הנה בזמן מן הזמנים הוא מכשר לעשות את זאת. “נראה, נראה” – חזר בפני עצמו.

ואולם אך פתח את דלת הפרוזדור, והנה נתקל בפורפירי. הלה הלך אליו. רסקולניקוב נדהם לרגע, אבל רק לרגע. ומוזר הדבר, הוא כאילו לא התפלא ביותר על בואו וכמעט שלא נפחד מפניו, הוא רק נרעד, אבל ברגע השני כבר היה מוכן. “אולי הקץ! אולם כיצד נגש זה בלאט, חרש, כחתול, ואני לא שמעתי? האמנם עמד מעבר לדלת והקשיב?”

– לא חכה לאורח כזה, רודיון רומניץ, – קרא פורפירי פטרוביץ, בצחוק – זה מכבר התכוננתי להכנס, ועתה עובר אני לתמי, נאמר: אסורה נא לחמישה רגעים לבקרהו. מדוע לא? הוא התכונן ללכת? איני רוצה להפריע. אעשן רק פפירוסה אחת קטנה, אם ירשני.

– אך ישב-נא, פורפירי פטרוביץ, ישב-נא, – קבל רסקולניקוב את האורח בסבר פנים כל-כך מרצים וידידותיים, עד שהוא בעצמו היה משתומם אלו יכל לראות את עצמו. נמצאו לו בשביל זה שרידי הפחות, שְׁיָרִי הנפש! האדם יכול לפעמים לירא אימת-מות מפני הרוצה הנפגש לו ביער במשך של חצי שעה, אך כשהלה מגיש לו את הסכין לצוארו, חולפת גם היראה. הוא ישב לנכח פורפירי והביט אליו ישר. פורפירי מצמץ בעיניו והתחיל להעלות אש בפפירוסה.

“נו, דָּבָר, אפוא, דָּבָר כבר” – השתקשקה הקריאה בתוכו של רסקולניקוב וכאילו היתה נכונה להתמלט בכל רגע. “נו, למה, למה, למה אתה מעכב את דבורך?”

II

– הרי ענין העשון! – פתח סוף-סוף פורפירי פטרוביץ' לאחר שהעלה אש בפפירוסה שלו ושאף רוח – זה מזיק לי, מזיק מאד, ולחדול איני יכול! משעל אני, מכעפע, ונשימה קצרה. אני, יודע הוא, פחדני, בקרתי בימים אלה רופא ידוע, את ב. – והוא בודק כל חולה חצי שעה minimum; ויצחק עלי, פשוט, למראי; גם נקש, גם הקשיב – לאדוני, אמר, מביא הטבק הפסד; ראתו נתרחהב. נו, אבל איך אהדל מן העשון? במה אחליפו? יין ושכר לא יבוא אל פי, זוהי כל הצרה, תה-תה, כל הצרה, שאיני שפור! הן הפל הוא במובן היחס, רודיון רומניץ', הפל יחסי!

“מה זאת, שוב הוא חוזר על קיאו?” – חשב רסקולניקוב בגעל-נפש. כל המחזה של ראיונם האחרון עלה פתאם בזכרונו וההרגשה של אותה השעה שטפה את לבו כגל.

– ואני הן כבר הייתי אצלו שלשום בערב, הוא אינו יודע? – המשך פורפירי פטרוביץ', בהתכוננו אל החדר – אל החדר הלזו נכנסתי. גם-כן,

כמו היום, עברתי ברחוב זה, ואמר: אעשה לו בקור קצר, עליתי, והנה החדר פתוח לרְחֹחָה; התבוננתי, המתנתי קצת ויצאתי, מבלי להגיד כלום גם למשרתת שלו. אין הוא נועל את חדרו בצאתו?

פני רסקולניקוב הלכו הלוך וקדור. פורפירי כאלו הבין לרְעו.

– לשם פְּרוּר-דברים באתי, רודיון רומניץ' החביב, לשם פְּרוּר דברים! תִּבְּבֵנִי אני לו לברר את הענין, – המשיך בבת-צחוק קלה ואף הראה סמן של רְעוּת לרסקולניקוב, בטפחו לו בכפו טפיחה קלה על ברכו, אבל באותו הרגע קבלו פניו פתאם הבעה רצינית ומלאה דאגה, ואפילו כאלו הועבו בעצב, לתמהון לב רסקולניקוב, שמעולם לא ראה הבעה כזו בפני פורפירי, ואף לא חשד, שפניו מְכַשְׂרִים לקבל הבעה כזו. – מחזה מוזר היה בינינו בפעם האחרונה, רודיון רומניץ'. אמנם גם בפעם הראשונה היה בינינו כמו מחזה מוזר; אבל אז... נו, עכשיו הפל אחת לאחת! והנה: יוכל היות, שאני אשמתי הרבה כנגדו; אני מרגיש זאת. שהרי איך נפרדנו, האם זוכר הוא? ברכיו כושלות ושניו דא לדא נקשן, ואף אני ברכי כושלות ושניו דא לדא נקשן. ויודע הוא, כלל לא יפה היה בינינו אז, כלל לא מעשה-ג'נטלמנים. ואנו הרי אנו, בכל-זאת ג'נטלמנים, זאת אומרת, בכל אפן, קדם-כל ג'נטלמנים; זה צריך להבין, הן, זוכר הוא, עד היכן הגיעו הדברים... כלל וכלל לא יפה.

“מה הוא רוצה אפוא, מה הוא חושב עלי?” – שאל רסקולניקוב את עצמו בתְּמָהוּן, הרים את ראשו והביט אל פורפירי במלא-עיניו.

– אז אמרתי לעצמי, שמוטב לנו להיות גלוי-לב איש בפני דעתו, – המשיך פורפירי פטרוביץ', בהספו קצת את ראשו ובהשפילו את עיניו, כאלו לא אבה להוסיף להטריד במבטו את מי שהיה קרבו וכאלו זלזל בכל אפני שיחתו ותנועותיו הקודמים; – כן, חשדים כאלה ומחזות כאלה אינם יכולים להאריך ימים. אז הפריד בינינו מיקולקה, ואם לא הוא, איני יודע, עד מה היינו באים. אותו הָעִירוּנִי הארור ישב אז אצלי מעבר למחיצה-היוכל הוא לשוֹת זאת בנפשו? הוא, כמובן, כבר יודע מזה; וגם אני יודע, שאותו גולם היה אצלו אחר-כך; ברם, זה שהוא שָׁעַר אז, לא היה: לא שלחתי לקרא למי-שהוא, ואז עדין לא השתמשתי בשום אמצעים. ואם ישאל: למה? למה לא השתמשתי? – לא אדע לענות לו: פשוט, בעצמי כאלו נדפאתי מכל הענין. כמעט ששכחתי אפילו לקרא אז לשוערים (את השוערים הן ראה בודאי, כמובן בצאתו). ראיון אחד חלף אז במוחי כבָּרָק; בטוח ביותר הייתי אז, רואה הוא, רודיון רומניץ'. נְאֻמֶר: אף אם אֶפְשֵׁל בצד אחד, לפי שעה, ואאחר מן המועד, אבל תחת זאת אחזיק בזנב השני ואת שלי לא ארפה, את שלי, למצער. הוא רגזן ביותר, רודיון רומניץ', טבעו בכך; ואפילו יותר מדי, בהתאם ליסודות האחרים של טבעו ולבו, אשר אני, אתרשה להתגאות, תְּפַנְתִּים במקצת. נו, מובן מאליו, שגם אז צריך הייתי כבר לחשוש, שלא תמיד יארע, כי יקום אדם ויגלה לך את כל מסתריו. אמנם זה יארע, ביחוד כשאתה מכעיס את האדם עד המדרגה האחרונה, אבל, בכל אפן לא לעתים קרובות. ומפני זה הן צריך הייתי לחשוש. אבל לא, חשבתי, לי נחוץ הקן, לו קן קטן שבקטנים, לו רק אחד, בלבד שאפשר יהיה למששהו ביד, שיהיה מעין חפץ, ולא פסיכולוגיה גרידא. יען כי, חשבתי אני, אם האדם אשם הוא, אפשר, בכל אפן, לצפות, שיגלה את אשמתו בדבר ממשי; אפשר אפילו לצפות לתוצאות בלתי-צפויות כל-עָקָר. אני הבאתי אז בחשבון את תכונתו, רודיון רומניץ', על תכונתו סמכתי, על תכונתו בְּעָקָר! בטחתי בו יותר מדי.

– אבל הוא... אבל למה הוא מדבר לי עתה כל זה... כך? – מלמל רסקולניקוב לאחרונה, מבלי להבין היטב את שאלת-עצמו. “על מה הוא מדבר? – נסתכסכו רעיונותיו – האָמַנְם הוא חושב אותי באמת לבלתי-אשם?”

– למה אני מדבר כך? מפני שבאתי לברר את הענין, כלומר, חשבתי זאת לחובתי היותר קדושה. רוצה אני לברר לו את הכל, דברים כהֶנֶתֶם, כל הענין הזה של, לאמר, טעיתי אז. הרבה יסורים גרמתי לו, רודיון רומניץ', ואני איני רשע. הן גם מבין אני, כמה קשה היה לשאת את כל זה לאדם בעל מרה שחורה, אבל גאה, אוהב-שררה וקָצֶר-רוח! ביחוד קָצֶר-רוח! אני חושב אותו, בכל אפן, לאדם אצילי ביותר, ואפילו עם סמנים של גדלות נפש, אף-על-פי שאיני תמים-דעים עמו בפל, מה שאני חושב לחובתי להודיע מראש, ישר ובלב שלם ותמים, כי קדם פל איני רוצה בהונאה. מיד לאחר שהתְּנַדְתִּי אליו, נקשרה נפשי בנפשו. הוא, יוכל היות, ישחק לדברי אלה? רשות יש לו על זה. יודע אני שאני מראיה ראשונה לא נתחפבתי עליו, מפני שבאמת אין בשביל מה להֶפְבֵּנִי. אבל יחשוב כרצונו, ואני רוצה עתה מצדי לכַפֵּר בכל מה דאפשר את הרשם הרע ולהוכיח, שגם לי לב וישר, לא בלב-ולב אדבר.

פורפירי פטרוביץ' הפסיק את דבורו בחשיבות. רסקולניקוב הרגיש שטף של איזה פחד חדש. הרעיון, שפורפירי חושב אותו לזכאי, התחיל להפחידהו.

– לספר הכל על הסדר, איך התחיל זה אז פתאם, ספק הוא, אם יש בזה צָרָךְ, – המשיך פורפירי פטרוביץ' – כסבור אני, שזה גם למותר. ואף ספק גדול הוא אם אוכל. מפני שאיך אפשר לבאר זאת כדבעי? בראשית התחילו שמועות מתהלכות. מה היו אותן שמועות, מפי מי ואימתי... ובאיזה אפן הגיעו הדברים אליו... על כל זה אני חושב גם-כן, שלמותר הוא להאריך. מה שנוגע אלי, הנה אצלי התחיל הדבר ממקרה אחר, מקרה ממש, שיכול היה לקרות ובאותה המידה לבלי לקרות – ומהו? הם! גם על זה, סובר אני, אין מה לדבר. כל זה, גם השמועות וגם המקרים, עלו אז אצלי בקנה אחד. הנני מודה ומתְּנַדְהָ, – מפני שהרוצה להיות גלוי לב, עליו להיות גלוי-לב עד הקצה האחרון – שאני הייתי הראשון אשר מצאתי את עקבותיו. כל אותם הציונים של הזקנה על החפצים וכו' וכו' – נניח, שכל זה הבל. דברים כאלה אפשר למנות לעשרות ולמאות. ואז גם קרה לי המקרה לשמוע בפרטיות על המחזה בלשכת הפוליציה, במקרה, אבל לא בדרך-אגב, כי-אם מפי מספר מְּחַד, מְּמַחָה, שבכלי-יודעים השיג ותאר את המחזה עד להפליא. וכל זה אחת לאחת, אחת לאחת, רודיון רומניץ' חביבי! נו, איך אפשר היה להֶמְנַע מנטות לצד ידוע? ממאה שפנים לא יצא סוס, ממאה חשדים לעולם לא תצא ראייה מוכיחה, כך אמנם אומר פתגם אנגלי אחד, אבל כל זה הלא הוא רק על-פי השכל הישר, ואולם מה תעשה לתאוות הסוערות, להן מה תעשה? שהרי גם חוקר-הדין אינו אלא בשר-ודם. כאן נזכרתי גם במאמרו, בעתון, זוכר הוא, עוד בבקורו הראשון אצלי דברנו על זה בפרטיות. אני אז הלעגתי על המאמר, אבל רק בכדי להוציא מלים מפיו. הנני חוזר על דברי, קָצֶר-רוח וחולה יותר מדי הוא, רודיון רומניץ'. שהוא אָמִיץ, שהוא מעמיד על דעתו, שהוא קָצִין ורָגֵשׁ... רָגֵשׁ ביותר... את כל זה ידעתי מכבר. כל ההרגשות הללו ידועות לי, וגם את מאמרו קראתי כאלו היה נודע לי מתמול-שלשום, בלילות-נדודים ובסערות-תְּמָה נולד, בהכות גלי-הלב, מתוך התלהבות מדפאה, בחזקת היד. ומסכנה היא אותה התלהבות מְּכַפָּאה, גאותנית של בני-הנעורים! אז הלעגתי, ועתה אֶמֶר לו, שחובב אני מאד-מאד, זאת אומרת בתור “חובב”, את נסיון-העת הראשון הצעיר, הנלהב, עשן, אֵד, מיתר רועד בערפל. מְּאָמְרוֹ אין לו שחר, מאמרו פנטסטי הוא, אבל בו מרפרפת איזו אמונת-לב עֶמְקָה, בו גאות-ימי-העלומים, אשר לא תדע כל פשרה, בו אֶמֶץ ההתיאשות; המאמר מלא אֶפְלַת-נפש, וזה טוב. עברתי אז על המאמר הקטן ההוא והצפנתיו אתי, ו... בשעה שהצפנתיו, אמרתי אל לבי: “נו, חיי אדם זה לא יעברו בלי כל מקרה יוצא מן הכלל!”

ואחרי כל אלה, יודה בעצמו, אחרי הקדמות כאלו, איך אפשר היה לבלי להמשך אחר מחשבה ידועה לבסוף? הוי, אלי! וכי אני מניח איזה הנחות? וכי אני מקיב עתה איזה חיובים? אני רק נתתי אז את הדבר אל לבי. מה יש כאן, חשבת. אין כאן כלום, זאת אומרת, לגמרי לא-כולם, ואפשר, לא-כולם לחלוטין. ונטיית כאלה לגבי חוקר-דין אסורות ואסורות: הנה אצלי מיקולקה, ועובדות – איזה עובדות שתהיינה, אבל עובדות! וגם לו פסיכולוגיה; גם לו צריך לשים לב; שהרי כאן שאלת החיים והמות. ולמה אני מבאר לו עתה את כל זה? בכדי שידע דברים כהנתיים ולבו ושכלו יגידו לו, לבלי להאשים אותי בעד התנהגותי הארסית אז. לא ארסית היתה ההתנהגות, בנאמנות, קה-חה-חה! וכי מה הוא סבור, שאני לא הייתי אצלו לעשות בדיקה? הייתי, קה-חה! הייתי בעת שהוא שכב חולה על ערש רעננה זו. לא באפן רשמי ולא בגופי, אבל הייתי. עד החוט האחרון נבדק הפל במעונו, על-פי העקבות הראשונות אפילו; ברם – Umsonst! אז אמרתי אל לבי: עתה יבוא האיש הזה בעצמו, בעצמו יבוא, ובעגלא ובזמן קרוב: אם אשם הוא, יבוא בלי ספק. אחר לא היה בא, והוא יבוא. והאם זוכר הוא, איך האדון רזומיחין התחיל לגלות לו מעט-מעט? את זה סדרנו בכדי להכות על גלי לבו... ולכן הוצאנו קול בכנה, בכדי שהאדון רזומיחין יסיח לו לפי תמו, כי האדון רזומיחין הוא האיש, שאינו יכול לעצור את חמתו בקרבו. האדון זמיטוב הוא ראשון אשר שם עין על חרונו ואמץ-לבו הגלוי: אז, בבית-המרזח, כשקרא לו פתאם: "אני הרגתי!" זה היה-אמץ מיוחד, חציפות מיוחד, ואם, חשבת, הוא האשם, הרי זה לוחם נורא! כך אמרתי אז ללבי – והתחלתי – והתחלתי לצפות לו, לצפות בכל מאמצי-כחותי, ואת זמיטוב הכה אז מכה אחת ולא יסף... כי הרי דא עקא, שזו הפסיכולוגיה הארורה שני פנים לה! ובכן, מחכה אני לו, והנה אלהים נושא אותו – הוא הולך! אז נרתע לבי בתוכי. אי! למה היה לו לבוא אז? וצחוקו, צחוקו, בשעת כניסתו, זוכר הוא, מיד נראה לי הכל כמו דרך זכוכית. ואלמלא הייתי מצפה לו ככה, ודאי שלא הייתי רואה בצחוקו שום דבר. זהו מה שאומרים: מצב-הרוח – עד כמה זה משפיע! והאדון רזומיחין אז – אה, כן, האבן. האבן, זוכר הוא, אותה האבן, שמתחתה טמונים החפצים? הרי כמו חיה עומדת היא לנגד עיני, שם, בגן – הן בגן אמר, לזמיטוב, ואחר-כך אצלי בפעם השנייה? ואחר-כך, כשהתחלנו לבקר את מאמרו, כשהתחיל להביע את דעתו – הלא כל מלה ומלה שלו נתקבלה אצלי כאילו עוד איזה דבר מסתתר מאחוריה! נו, רודיון רומניץ', הנה באפן הזה הגעתי עד העמודים האחרונים, ורק לאחר שהסתחתי את מצחי בהם – שָׁב אלי רוחי. לא, אמרתי, מה זה היה לי! הן כשארצה, יכול אני להפוך את כל הקללה לברכה, לבאר כל זה לצד אחר, עד הקו היותר אחרון, ועוד יוצא יותר טבעי. בעצמי מודה אני, שְׁיָצָא יותר טבעי. יסורים!... "לא, חשבת, מי יתן לי איזה קו, שאוכל לסמוך עליו!" וכשמעתי אז על צלצול הפעמונים, וְנִקְמַת לבי, ורעד עבר בכל יצורי-גוי. נו, חשבת, הנה הקול! הנה! ושוב לא חפצתי אז לחשוב קטנה או גדולה, פשוט, לא חפצתי. אלף רבילים הייתי נותן באותה השעה משלי בעד אותו המראה, שאוכל לראותו בעיני: איך שהוא הולך מאה צעדים עם אותו העירוני, לאחר שאמר לו בפניו "רוצה", ולבו אינו נותן לו לשאלו דבר, במשך של מאה צעדים!... נו, והקר העובר בכל חוט-השדרה? ואותם הפעמונים בשעת המחלה, בקדחת?... ובכן, רודיון רומניץ', למה יתפלא אחרי כל זה, שנהגתי בו אז מנהגים כאלה? ולמה בא הוא באותה השעה? הלא יוצא, שכאלו נדחף מאיזה דבר לבוא, חי נפשי... ואלולא מיקולקה, שהפריד בינינו... ואת מיקולקה אז זוכר הוא? היטב? הן זה היה רעם! רעם בגלגל! חץ משמים! נו, איך פגשתיו? לא האמנתי לחץ אף כחוט-השערה, אף משהו מן המשהו, הן עיניו ראו ולא זר! אבל מה יש לדבר! גם אחר-כך, אחרי לכתו, כשמיקולקה התחיל להשיב על סעיפים אחדים כהוגן, עד שבעצמי השתוממתי, גם אז לא האמנתי אף מעט. בהיות אמונתי בהפך חקוקה בסלע. הנה אמונת-סלעים מה פֶּרוּשָׁה. לא, חשבת, מאָרגן פריה! אין מיקולקה ענין לכאן!

– לי אמר רזומיחין זה עתה, שהוא מאשים עתה את ניקולי ושבצעמו הבטיח לרזומיחין, שהדבר כך הוא...

נשימתו קצרה, והוא לא יכל להמשיך. הוא שמע לכל דברי פורפירי בהתרגשות לא-תתאר; הוא ראה, שהאיש הזה חדר לתוך-תוכו; הוא שכח את עצמו, הוא נתירא להאמין ולא להאמין. בכל אלה הדברים, שהיו להם עדין פנים לכאן ולכאן, חָפֵשׂ בצמאון את המסָּס, המדָּק, את הַפְּרִי.

– האדון רזומיחין! – צוה פורפירי פטרוביץ', כאלו עָלָז על שֶׁפֶסְקָה סוף-סוף שתיקתו של רסקולניקוב – קה-חה-חה! אבל את האדון רזומיחין צריך היה להרחיק מן הענין, שלא יתקע חטמו למקום שלא צריך, האדון רזומיחין אינו... וגם מה זה נוגע לו? בא אלי במרוצה, חָנֹר... אלהים עמו! למה נֶעְרַבְבָהוּ בענין זה? ובנוגע למיקולקה – יש את נפשו לדעת, מה טיבו של עֶבֶר זה, זאת אומרת, במובן שאני משיג אותו? ראשית פל, הרי זה ילד בלתי-מבגר, ואי-אפשר לאמר עליו פחדן, אלא מעין תכונתו של אָמֵן בו. באמת. ואל-נא ישחק על שאני מפרש אותו ככה. תמים ומתרשם על-נקלה. נלבב: בעל-דמיון. הוא גם מנגן, גם מחולל, וגם אגדות יודע הוא לספר, עד שממקומות אחרים באים לשמוע לו. הוא מוכן ומזמן לבקר בית-ספר, ואף לצחוק עד לְגֹעַ מזה שהראו לו אצבע, ואף לשתות עד-דלא-ידע בין ימינו לשמאלו, ולא מפני קלוקל-המדות, אלא כך, לפרקים, כשמשיקים אותו, מעשה-נעורת. הנה הוא גנב אז, ובעצמו אינו יודע שגנב, מפני ש"אם מצא על הארץ, כלום גנבה היא?" והאם זאת ידוע לו, שמקולקה הוא מן בני-הפתות, ובעל-כת בעצמו, וברח מבית אביו, והיה שנתים תחת השפעת זקן אחד בכפר אחר. כל זה נודע לי מפי מיקולקה ויתר בני-כפרו. אבל זה עוד לא הפל. הוא, פשוט, רצה לברוח המדברה! שאיפות ומשיכות, תפלות בלילות, קריאות בספרים ישנים "אמתיים" – נורא! פטרבורג עשתה עליו רשם כביר, ביחוד המין היפה, ואף היין. מקבל רשמים, ושכח גם את הזקן, גם את הכל. כידוע לי, נתחבב על אמן אחד פה והתחיל להיות יוצא ובא אליו, אלא שקרה המקרה הזה. נו, נפחד – להִתְלַוֵּת! להמלט! מה לעשות, וכך היא השגת ההמון שלנו בדבר בית-המשפט שלנו. יראים בפני "הדין"? מי אשם בזה? יבואו בתי-הדינים החדשים ונשמע מה בפיהם. הלאו! נו, ובמאסר עלה בזכרונו, כפי-הנראה, הזקן החסיד; וגם הביבליה עלתה על השלחן. האם יודע הוא, רודיון רומניץ', איזה פְּרוּשׁ יש בעיני אלה ל"יסורים"? לא לסבול יסורים בשביל מי-שהוא, אלא פשוט "צריך לסבול יסורים"; לקבל יסורים, כלומר, ומידי הממשלה – על אחת כמה וכמה. הנה בְּיָמֵי ישב במאסר אסיר אחד שנה שלמה, והאיש שפל בשפלים ונכנע בנכנעים, והיה קורא את הביבליה בלילות, וכך קרא, קרא, עד שתקפה אותו קריאתו, ובלי כל סבה, בלי כל משא-ומתן, חתף לבנה מן התנור והשליחה בְּשֹׁר-בֵּית-האסורים. ואיך השליך: בכנה הרחיק את ידיה על אמה, בכדי שלא להזיק, חלילה! נו, ידוע הוא סופו של אסיר, שמתנפל על שֹׁר בכלי-זֵין – ובאפן הזה הרי "קבל יסורים". והנה חושד אני עתה, שגם מיקולקה מתפַּנֵּן רק ל"קבלת יסורים" או מעין זה. זה יודע אני ברור, על-פי אותות ומופתים. הוא רק בעצמו אינו יודע, שאני יודע. מה, הוא אינו מסכים; שמהמון כזה יצאו אנשים פנטסטיים? מעשים בכל יום. השפעת הזקן חזרה ונעורה, ביחוד עתה, כשחרב חדה מְנַחַת על הצואר. אבל אמנם, סוף-סוף יבוא ויספר בעצמו. שמה סבור הוא, שמיקולקה יסאר עומד על דעתו? ימתין, הוא עוד יחזור בו! משעה לשעה מחכה אני, שיבוא לחזור מהודעתו. הוא נתחבב עלי ואני אשתדל להִפְנֵס לסוף דעתו. ויגיע בעצמו, קה-חה, הן על סעיפים אחדים ענה לי מיקולקה זה בטעם ובדעת, נראה שקבל את הידיעות הנחוצות והתכונן כדקא-חזי; נו ויש סעיפים, שאינו יכול בהם למוש ממקומו, אינו יודע בין ימינו לשמאלו ואינו יודע, שאינו יודע! לא, אבי, רודיון רומניץ', כאן לא מיקולקה! כאן ענין פנטסטי, אָפֶּל, מקרה מהזמן ההוי, מדורנו, דור, שלב דאדם התקומם בו. ופְּרָזָה מתהלכת, שהאדם "מועיל" ונביאיו יצאו להטיף לחיי תענוגות. כאן – חזיונות מן הספר, לב מפרפר תחת סבל תיאוריות; כאן רואים החלטה מפסיעה ראשונה. אבל החלטה מְיָחֶזָה במינה: החליט האיש, והחלטה כמו השליכתו והפילתו מן הדיוטה החמשית, ולמקום העון כמו לא

ברגליו בה. את הדלת שכח לסגור בעדו, והרג, שתיים הרג, כדת התיאוריה. הרג, אבל הכסף לקחת לא יכל, ומה שהספיק לקחת, טמן מתחת לאבן. והמעט היה ממנו, שנשא את הענוי בשבתו מעבר לדלת, ואנשים התפרצו פנימה, והפעמון צלצל – לא. אחר-כך, חולה ובווער באש-קדחת, הולך הוא אל המעון הריק, לטעום שנית את צלצול-הפעמון ולהעביר קר בחוט-שדרתו... צ'רך היה בזה... אמנם, זה היה בשעת-מחלה... ועוד דבר: הרג וחושב את עצמו לאדם ישר, בָּז לאחריים, מתהלך כמלאך לְבָן-כנפים – לא, מה מקום למיקולקה בכאן. חביבי רודיון רומניץ', כאן לא מיקולקה!

המלים האחרונות האלה, לאחר שהגדו כל הדברים הקודמים, שהיו כל-כך דומים לחרטה על ההאשמה, היו בלתי-צפויות ביותר. רסקולניקוב נרעד פָּלו, כאלו דקרוהו במחטים.

– ובכן... מי אפוא... הרג? – לא התאפק עוד וישאל בקול נחנק. פורפירי פטרוביץ' נרתע לִפְנֵי הכסא, כְּאִלּוּ כל-כך התמיה גם אותו השאלה הבלתי-צפויה.

– מי אפוא הרג?... חזר, כמו לא האמין למשמע אזניו – **הרי הוא הרג**, רודיון רומניץ'! הוא ההורג... הוסיף כמעט בלחש, בקול בטוח לחלוטין. רסקולניקוב קפץ מעל לכפה, התיצב לרגעים אחדים וישב שנית מבלי דבר דבר. רעדה עברה בכל פניו.

– השפה רועדת שוב, כמו אז – מלמל פורפירי פטרוביץ' כמשתתף בצערו של חברו – הוא, רודיון רומניץ' לא הבין אותי, כמְדַמָּה, – הוסיף אחרי שתיקה קצרה – ולכן התפלא כל-כך. אני באתי לכתחלה, בכדי להגיד הפל ולהביא הפל לידי גלוי.

– לא אני הרגתי, – רטן רסקולניקוב, ממש כילד קטן נפחד, שתפסו בו במקום העברה.

– לא, הוא, רודיון רומניץ', הוא ולא אחר, – לחש פורפירי זועף ובטוח.

ושניהם נשתתקו, והשתיקה נמשכה זמן הרבה, עד לזרות, כעשר מינוטות. רסקולניקוב נסמך על השלחן ודמם פרע את שערותיו באצבעותיו. פורפירי פטרוביץ', ישב בלי נוע וחכה. פתאם נתן רסקולניקוב בפורפירי מבט-קלסה.

– שוב הוא חוזר לסורו, פורפירי פטרוביץ' שוב הוא אווזו באותם אמצעי-חקירה שלו! איך לא תקיץ נפשו בהם, באמת?

– אי, די, למה לי עתה אמצעי-חקירה! אלמלי היו פה עדים, כי אז היו הדברים אחרים! אבל הרי אנו מלחשים עתה סודות איש באזני רעהו. עיניו הרואות, לא לשם זה באתי אליו, שאארו בו ואלכדהו כארנבת. היודה אם לא – ברגע זה הפל אחת לי. בלבי אני בטוח בין כה וכה.

– ואם כך, למה בא אלי? – שאל רסקולניקוב ברגז – אני שואל אותו פה ששאלתי קדם: אם הוא חושב אותי לנאשם, למה אינו נותן אותי במאסר?

– נו, זוהי כבר שאלה! ואענה לו על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון. ראשית, לשימו ישר במאסר לא טוב בשבילי.

– איך לא טוב? אם הוא בטוח, מוטלת עליו החובה...

– אי, מה-בכך, שאני בטוח? הן לעת-עתה אין כל זה אלא הזיות שלי. ולמה לי לאסרהו ולתת לו בזה את המנוחה? לא נכחד זה הדבר מאתו, אם בעצמו אל בית-האסורים יתפלל. אביא, למשל, אליו את העירוני לענות בפניו, והוא יגיד לו: "שָׁפוֹר! מי ראה אותך אתי? אני חשבתך לשָׁפוֹר, ואף אמנם שָׁפוֹר הייתי" – נו, מה אוכל אני להגיד לו אז על זה? ביחוד בשלו גדול וצודק משל אותו עירוני, מפני שבדעתו של זה אין אלא פסיכולוגיה – מה שלא יאה כלל לפרצופו – ובהזמתו שלו יקלע לנקדה העקרית, מפני שאמנם שותה המַנְגֵל לְשִׁכְרָה ונודע בשערים לְשִׁתְּוֹן. ואף אני הרי הודיתי לו בגלוי ולא פעם, שלפסיכולוגיה הזאת שני פנים, שני קצוות, ושקצה השני גדול ומתקבל יותר על הדעת מחברו, ושחויץ מזה אין לי כל הוכחות נגדו. ואף שאני, בכל-זאת אאסור אותו, ולא עוד אלא שבעצמי באתי (כלל לא כנהוג בין הבריות) להודיע לו על הפל מראש, הנה, אף-על-פי-כן, אִמַר אני לו ישר (שוב לא כנהוג), שזה יהיה לא טוב בשבילי. נו-ס, והשנית באתי אליו...

– נו, כן, והשנית? (רסקולניקוב עדין נשם בכבדות).

– מפני שכמו שהודעתי לו מקדם חושב אני לחובתי לברר לו את כל הדבר. איני רוצה, שהוא יחשוב אותי לעריץ, בפרט שלבי מסור אליו באמת, – הרשות בידו להאמין או לא. ובשלישית, כיוצא מכל

זה, באתי אליו בהצעה גלויה וישרה – לבוא ולהודות באפן רשמי. זה יביא לו הַנְּחָה הכי-גדול, וגם בשבילי יהיה כך יותר נעים – יוסר המשא הכבד מעל כתפי, נו, מה, המכסה אני ממנו דבר?

רסקולניקוב הרהר רגע.

– ישמעני-נא, פורפירי פטרוביץ', הן הוא אומר בעצמו שבידו רק פסיכולוגיה, ובתוך-כך עבר פתאם למתמטיקה. ומה, אם בעצמו שוגה הוא גם עתה?

– לא, רודיון רומניץ', איני שוגה. קו אחד קטן יש לי. את הקו הקטן הזה מצאתי גם אז; שְׁלַחֵו אלהים לפני.

– איזה קו?

– לא אגיד איזה, רודיון רומניץ'. ואף בכל-אפן אין לי רשות לדחות יותר את המאסר: הושב אושיבהו. ובכן יחשב-נא: הלא עתה הפל אחת, ובשביל מי אני טורח, אם לא בשבילו? חי-נפשי, ישמע לעצתי וייטב לו, רודיון רומניץ'.

רסקולניקוב הצטחק בארס.

– הן זה לא רק מצחקי, כי-אם גם קצפה מצדו. נו, אפילו הייתי אשם (מה שאיני אומר כלל), נו, למה לי לבוא אליכם ולהודות, אם הוא אומר בעצמו, שהמאסר יביא לי רק את המנוחה?

– אי, רודיון רומניץ' אל יאמין ככה לכל דברי; אפשר, והמנוחה לא תהיה מנוחה גמורה! הן זו אינה אלא תיאוריה, ותיאוריה משלי, ומה אני כי אהיה לו לאבטורייט? אני, יכול היות, גם עתה מכסה ממנו דבר-מה. הן לא הפל, סוף-סוף יכול אני לקחת ולהניחה לפני, קה-חה! וְשָׁאֵל: איזו טובת-הנאה תצמח לו מזה? ודאי! כלום אינו יודע, איזו הקלה תהא לו בעד זה? הן אימתי יבוא, באיזו שעה? רק יגיע בעצמו: בשעה שאחר לקח עליו את האשמה וערבב את כל הענין! ואני הנה נשבע לו באלהים חיים, אני אסדר "שם" את הפל באפן כזה, שהודאתו תצא כמו בלתי-צפויה כלל. את כל הפסיכולוגיה הזאת נסיר לגמרי מעל הפרק, כל החשדים אשים לאל. באפן שעונו יקבל צורה של איזו רוח-שטות, כי הנה – יד על הלב! – אינה באמת אלא רוח-שטות. אני אדם ישר, רודיון רומניץ', ואת דברי אקים.

רסקולניקוב לא ענה דבר; השפיל את ראשו בתוגה. הוא חשב הרבה ולבסוף הצטחק שנית, אבל בת-צחוקו היתה כבר נוחה ונוגה.

– אי, לא צריך! – קרא, כאילו כבר מצא לא לנחוץ להסתתר כלל מפני פורפירי – לא צריך! איני צריך כלל להקלה שלכם.

– נו, זה הדבר אשר מפניו יראתי! – קרא פורפירי ברגש וכמו מאליו – זה אשר יראתי, כי לא דרושה לו הקלתנו.

רסקולניקוב נתן בו מבט עצוב וחודר.

– אי, אל יזלזל בחיים! – המשיך פורפירי – עוד הרבה צפון בחיק העתיד. איך אין צורך בהקלה, איך אין צורך! אדם קצר-רוח.

– מה צפון?

– חיים! כלום נביא הוא או בן-נביא? וכי הרבה יודע הוא לחזות עתידות? דרשו וימצא לכם. אלהים, אולי, חכה לו עד כה. והן לא לעולמים הם הכבלים...

– הקלה תהיה... – צחק רסקולניקוב.

– וכי מה, לחרפה הבעל-ביתית חושש הוא? אפשר מאד, שמפני זה הוא חושש, ובעצמו אינו יודע, שמפני זה – כי צעיר לימים עודנו! ואף-על-פי-כן לא לו יאה לפחד או להתביש מפני הודאה רשמית.

– אַח-אָח, יורק אני! – לחש רסקולניקוב בבזו ובבחילה, כאילו אינו רוצה גם לדבר. הוא קם שנית ממקומו, כאילו רצה לצאת לאיזה מקום, אבל חזר וישב ביאוש גלוי.

– הוא הדבר: רקיקה! נתנדפה אמונתו בבני-אדם, וחושב הוא, שאני מחניף לו? אבל כמה ימי שני חייו? וכי הרבה הספיק כבר לחיות? וכי הרבה מבין הוא? תיאוריה המציא, ונתביש, שלא נתאמתה התיאוריה שלו, שנמצאה שפלונית יותר מדי! יצאה מזה נבלה. זה אמנם נכון, אבל הרי הוא עדין אינו נבל אובד! כלל לא נבל! לכל-הפחות, לא האריך בטעותו, לא הטעה עצמו זמן מרבה, אלא מיד עמד והגיע עד המדרגה האחרונה. וכי מה הוא בעיני? בעיני הוא אחד מאלה, שגם אם תעלהו על המוקד, יעמוד ויביט בצחוק אל מעיניו, ובלבד שתהא אמונה בלבו, אמונה באלהיו. נו, והוא עוד ימצא את אלהיו ויחיה. לו, קדם פל, נחוץ זה כבר להחליף את האויר. ומה הוא חושב, היסורים – ענין טוב הוא. יחבב על עצמו מעט יסורים. מיקולקה, אפשר, צודק בזה, שהוא רוצה ביסורים. יודע אני, שקשה להאמין – אבל אל יתחכם הרבה, ימסר יש לחיים, בלי פקפוקים; אל ידאג – החיים יביאוהו אל החוף ויעמידוהו על רגליו. לאיזה חוף – מנין לי לדעת? אני מאמין רק, שהוא עוד יחיה הרבה. יודע אני, שהוא מקבל את כל דברי כדרשה שחברה מבעוד-יום, אבל, אפשר, שלאחר זמן יזכור בדברי ויפיק מהם תועלת; לכן אני דובר אותם. עוד טוב הדבר, שהוא הרג רק את הזקנה הקלה. שהרי אלו היה ממציא תיאוריה אחרת, אפשר שהיה יוצא חטא מגנה מזה פי מאה מיליון! אפשר, שעוד צריך להודות לאלהים בעד זה; שהרי כלום הוא יודע? אפשר, אלהים שומר עליו משום-מה. יתגדל בו לבו ואל ירבה לפחד. וכי מן הראוי הוא, שיפחד מפני הדבר הגדול שעליו למלא? לא, כאן בושה הוא לפחד. הואיל ועשה צעד כזה, יתקן-נא. הישר דורש זה. ימלא את דרישת הישר. יודע אני, שחסרה לו אמונה, אבל החיים יביאוהו לחוף בטוח, חי נפשי, אז יאמר בעצמו: חביבים יסורים. עכשו רק אויר דרוש לו, אויר, אויר!

רסקולניקוב נרעד פלו.

– והוא מה הוא? – צעק רסקולניקוב – הגם הוא בנביאים? מה הוא הגבה השלו והנאדר, אשר עליו הוא עומד ואשר ממנו ינבא לי לימים רחוקים?

– מי אנכי? אני אדם שלא היה לכלום, ותו לא. אדם, שאולי הוא מרגיש דבר ומבין דבר, אולי גם יודע איזה דבר, אבל מי שלגמרי היה ללא-כלום. אבל הוא – ענין אחר: לו הבין אלהים את החיים (ומי יודע, אפשר שגם ימוי יכלו בעשן ויהיה לא-כלום). נו, מה מזה, שיעבור למפלגה אחרת של אנשים? הן לא על הקומפורט יאה לחוס ללבו הוא. אלא מה, שזמן ארך יותר מדי לא יראהו, אולי, איש? לא בזמן העקר, אלא בו בעצמו. יהיה לשמש ויראוהו הפל. על השמש קדם פל להיות שמש, מה הוא מצטחק שוב: מה שאני שילך כזה? וכסבור הוא, על הן-צדקי, שאני מבקש עתה מסלות ללבו? מה יש, אפשר מאד, שמסלות אני מבקש ללבו, קה-חה-חה! הוא, רודיון רומניץ', לעולם אל יאמין לדברי, לגמרי – כך

היא מדתי, שאין להאמין לי, מסכים אני; אך הנה מה שאוסיף: עד כמה אני אדם שפל ועד כמה אדם ישר – ישפוט הוא ולא אני!

– אימתי הוא חושב לאסרני?

– עוד יום-יומים אתן לו להתהלך חפשי. יחשב-נא, חביבי, בדבר, יתפלל לאלהים. ואף יותר טוב בשבילו, חי נפשי, יותר טוב.

– נו, ואם אברח? – שאל רסקולניקוב בהצטחקות משנה.

– לא, לא יברח. בן-כפר יברח, בן הכתות החדשות יברח, מפני שזהו משרת לרעיונם של אחרים, מפני שלזה די להראות אצבע קטנה, בכדי שיאמין לכל ימי חייו בכל מה שאתה רוצה. והוא הן אינו מאמין יותר בתיאוריה שלו – ובכן במה יברח? ומה ימצא בארץ נכר? שם לא נעים וקשה, ולו הן דרוש קדם-פל חיים ומצב מסִים, אויר מתאים, ושם כלום האויר הדרוש לו? יברח ויחזור בעצמו. **בלעדיו אין הוא יכול להתקיים.** ואם אושיבהו בהיכל-האסירים, להדש, נו, לשנים, לשלשה, אז פתאם יבוא אלינו, יזכור בדברי, ואפשר באפן בלתי-צפוי לעצמו. עוד לפני שעה לא ידע, שבעוד שעה ילך להודות. אני בטוח אפילו, שעל דעתו יעלה, סוף-סוף, גם "לקבל יסורים". לדברי עתה אין הוא מאמין; אבל הוא יגיע לידי זה. מפני שיסורים, רודיון רומניץ', דבר גדול הם. אל יבט אל מרא, כי שמנתי ועביתי – זה לא יפריע בעדי מדעת את האמת. אל יצחק לזה; ביסורים יש רעיון. הצדק עם מיקולקה. לא, הוא לא יברח, רודיון רומניץ'.

רסקולניקוב קם מעל מקומו ולקח את כובעו. פורפירי פטרוביץ' קם גם הוא.

– לטייל הולך? הערב יהיה נפלא, אם רק לא תבוא שואה. אמנם, מוטב היה שיטהר קצת האויר...

הוא גם כן לקח את כובעו.

– הוא, פורפירי פטרוביץ', בבקשה, אל יעלה על דעתו – קרא רסקולניקוב בעקשנות נזעמה – שאני הודיתי לו היום על איזה דבר. הוא אדם משנה והאזנתי לדבריו רק מתוך סקרנות. ואני לא הודיתי לו בשום דבר... יזכר-נא.

– נו, כן, כבר אני יודע, וגם אזכור, - אי, כמה רועד הוא. אל ידאג, חביבי: יעשה רצונו. יטייל מעט, אלא שיותר מדי אסור. ולכל מקרה שיקרה יש לי אליו עוד בקשה אחת קטנטנה, – הוסיף בהשפלת הקול – דגדגנית היא במקצת, אותה בקשה, אבל נכבדה: אם, זאת אומרת, בכל מקרה שיהיה (דבר שאמנם איני מאמין בו כלל וחושב אותה לבלתי-מכשר אליו כל-עקר), ובכן, באפן, בכל אפן, אם באלה ארבעים וחמש השעות יעלה ברצונו לגמור את הענין באיזה אפן אחר, פנטסטי, כלומר, לקחת את כפו ולטרוף נפשו בה – השערה שאין לה שחר, אבל יסלח לי – אז – ישאיר נא פתקה קצרה, אבל ברורה. כך, שתי שורות, רק שתי שורות קצרות, וגם על האבן יזכיר; מדת העדינות דורשת. נו-ם... רעיונות טובים, התקלות טובות!

פורפירי יצא בכפיפה וכמו משתמט מהביט על רסקולניקוב. רסקולניקוב נגש עד החלון ובקצר-רוח רגזני המתין עד שצריך היה פורפירי לפי החשבון לצאת כבר מן השער ולהתרחק מן המקום. אז יצא גם הוא בחפזו.

III

הוא מהר אל סוידריגילוב. מה יכול היה ליחל מהאיש הזה – לא ידע בעצמו. אולם באיש הזה היה חבוי איזה שלטון עליו. ומכיון שזה נתגלה פעם להכרתו, שוב לא היה לא-ידו לשקוט ולנוח, ומלבד זאת הן עתה כבר הגיעה השעה.

בדך עִנְתָה אותו שאלה אחת ביחוד: אם היה סוידריגילוב אצל פורפירי.

עד כמה זהו יכול היה לשפוט – לא! הוא נכון להִשָּׁבַע, שלא היה! הוא הוסיף והוסיף לחשוב, זכר את כל פרטי בקורו אצל פורפירי, התעמק בדבר: לא, לא היה, מובן, שלא היה!

ואולם אם לא היה עד כה, הילך או לא ילך לפורפירי?

לעת-עתה נדמה לו, שלא ילך. מפני מה? הוא לא היה יודע לבאר גם את זאת, ואולם אף אלו היה יודע לבאר, לה היה מאבד עתה את מחשבותיו. כל זה עִנְה אותו, ויחד עם זה כאלו לא זה היה אכפת לו. מוזר הדבר, ואיש, אפשר, לא היה מאמין בזה, אבל לגורלו הנוכחי, הקרוב, לא דאג אלא באקראי, בהעברה בעלמא, דבר-מה אחר, הרבה יותר חשוב ומאדי, עִנְה אותו – על עצמו ורק על עצמו, אבל אחר, דבר-מה עָקָרִי. נוסף על כל זה חש עיפות מוסרית בלתי-תכליתית, אף שִׁפְח-השופט שלו עבד בפקר הזה טוב מבכל אלה הימים האחרונים.

ואף אמנם כלום כדאי היה עכשו, אחרי כל אשר קרהו, להשתדל לנַצֵּחַ את כל אלה המכשולים הפעוטים החדשים? כלום כדאי היה, למשל, לחבול תחבולות, שלא ילך סוידריגילוב אצל פורפירי; ללמוד לדעת ולאבד זמן על איזה סוידריגילוב!

הוי, כמה קצה נפשו בכל זה!

ובתוך-כך מהר, אף-על-פי-כן, לסוידריגילוב, האם לא צִפֶּה לקבל ממנו איזה דבר **חדש**, הוראות, מוצא? הן יש אווזים גם בראש שפלת! האם לא יד הגורל, יד האינסטינקט תהיה בהם לקרב זה אל זה? אפשר שזה היה רק עיפות, יאוש; אפשר שהצֶרֶךְ היה כלל לא בסוידריגילוב, כי אם

באחר, וסוידריגילוב לא עלה כאן אלא במקרה. סוניה? אבל למה יבוא עתה לסוניה? שוב לבקש את דמעותיה? ואף גם נוראה היתה סוניה בשבילו, סוניה היתה לו חתוך גזר-דין, גזרה ואין להשיבה. כאן – או דרכה, או דרכו. ביחוד ברגע זה לא היה סובל אותה. לא, האם לא טוב לנסות בסוידריגילוב: מה זה? והוא לא יכל לבלי להודות לעצמו, שבאמת הלה כאלו נחוצ לו מכבר לאיזה דבר.

ונאיך גיסא, מה יכול להיות משתף להם לשניהם? הן גם הפשע אינו יכול להיות שוה אצל שניהם. האיש הזה, לבד מכל דין, היה אי-נעים, כנראה, שטוף בזמה, ערום כנחש, כוזב, ואולי גם אכזרי. על-אודותיו מספרים ספורים כאלה. אמנם, הוא דאג לילדיה של קטרינה איבנובנה, אבל מי יודע לשם מה ואיזו כנה צפונה בזה. האיש הזה נושא תמיד בתבו איזה תכניות ופרויקטים.

רפרפה תמיד בכל הימים האלה אצל רסקולניקוב עוד מחשבה אחת והסבה לו דאגה רבה, אף שהוא השתדל לגרשה הלאה, כל-כך העיקה והכבידה עליו! הוא חשב לפעמים: סוידריגילוב הסתובב מסביבו, ועדין לא פסק מהסתובב; סוידריגילוב יודע את סודו; סוידריגילוב חורש און; סוידריגילוב יזם מזמות כלפי דוניה. ומה, אם גם עתה לא חדלו מזמותיו? כמעט אפשר להגיד בבטחה, שלא חדלו. ומה, אם עתה, לאחר שנודע לו הסוד ורכש שלטון עליו, יחפוץ להשתמש בזה בתור אמצעי כלפי דוניה?

המחשבה הזאת יש שענתה אותו גם בתוך שנתו, אבל מעולם עוד לא נתגלתה לו בבהירות כזו כמו עתה, בלכתו לסוידריגילוב, והיא בלבד דיה היתה להעלות בו חמת-אפל. ראשית, אז משתנה הפל גם במצבו; צריך מיד לגלות את הסוד לדוניה. צריך, אולי, להודות ברבים ולמסור את עצמו, בכדי להציל את דוניה מאיזה צעד מספן. המכתב? היום בפקר קבלה דוניה איזה מכתב! ממי בפטרבורג יש לה לקבל מכתבים? (מלוזשין?) אמנם, רוזמיחין שומר שם; אבל רוזמיחין אינו יודע כלום, אולי צריך לגלות לרוזמיחין? המחשבה הזאת עוררה ברסקולניקוב געל-נפש נורא.

בכל אפן, את סוידריגילוב צריך היה להתראות בהקדם האפשרי. זה החלט בו בהחלטה גמורה. ברוך השם, כאן אין צורך בפרטים יתרים, אלא בעקר הדבר, ואולם אם, אם רק מכשר הוא, אם רק מחבל סוידריגילוב איזה תחבולות נגד דוניה, כי אז...

רסקולניקוב כל-כך נתיגע במשך כל העת הזאת, במשך החדם האחרון, עד שכבר לא היה באפשרותו לתת לשאלות כגון אלו אלא פתאון אחד: אז אהרגהו. הרגשה קרה וכבדה לחצה את לבו, הוא התיצב באמצע הרחוב והתחיל להתבונן אל הדרך אשר הוא הולך בה ולאן הגיע במהלכו. הוא נמצא ברחוב N, במרחק של צעדים שלשים או ארבעים ממגרש סניה, אשר עבר כבר. כל הדיוטה הש/ניה של הבית משמאלו היתה בית-מרזח אחד. כל החלונות היו פתוחים אל הרחוב; הבית, כפי שאפשר היה ללמוד מן הפרצופים המתנועעים בחלונות, היה מלא מפה אל פה. מן האולם הגדול עלה קול שרים, השתפכו חליל וכנור ותופף תף תרפי. נשמעו צפצופי-נשים. הוא רצה כבר לחזור על עקביו, בהתפלאו למה נכנס לרחוב N, ופתאם נשא את עיניו וירא, והנה אצל אחד החלונות הפתוחים בירכתי הבית, אצל שלחן-הטה, יושב סוידריגילוב ומקטרתו בפיו. זה הכה אותו בתמהון-אימה. סוידריגילוב התבונן אליו והסתכל בו דומם, ומה שהתמיה את רסקולניקוב מיד, שהוא רצה כמזמה, לקום מאצל החלון ולהשתמש מפניו חרש, טרם נתגלה. רסקולניקוב העמיד מיד פנים, כאילו גם הוא לא הכיר בו והוא מביט לצדדין, מתוך השתקעות במחשבות, אבל בזוית-עיניו הוסיף להשיגח עליו. לבו דפק וקטט. והנה נכון הדבר: סוידריגילוב, כנראה, לא רצה שיראוהו. הוא הוציא את המקטרת מפיו וכבר אמר להחבא; אולם בהתרוממו ובהתיקו את הכסא, ראה פתאם, בודאי, שרסקולניקוב רואה אותו ומתבונן אליו. ביניהם עבר עתה מעין מה שהיה בעת בקורו הראשון של סויריגילוב, כשמצא אותו ישן. בת-צחוק ערומה עלתה בפני סוידריגילוב והלכה הלוך והתרחב. גם שניהם ידעו, ששניהם רואים ומתבוננים איש לרעהו. לאחרונה נתן סוידריגילוב את קולו בצחוק רם.

– נו, נו! יפנס כבר, אם רצונו בכך; אני כאן! – קרא מן החלון.

רסקולניקוב עלה לבית-המרזח.

הוא מצא אותו בחדר אחד קטן מאד, בעל חלון אחד, מאחורי האולם הגדול, שבו, אל עשרים שלחנות קטנים, ישבו ושתו טה, למשמע צעקת המקהלה המזמרת, סוחרים, פקידים ושאר מיני בריות. מאיזה מקום עלתה דפיקת כדורי הביילרד. על השלחן הקטן לפני סוידריגילוב עמד בקבוק יין-שמפניה פתוח וכוס ממלאה עד הציה.

בחדר הקטן נמצאו עוד נער אחד מנגן בשרמנקה, שבידו היתה תבת-מנגינה קטנה, ועלמה אחת בריאה, אדמת-לחיים, בשמלה בעלת פסים ובמגבעת טירולית, מזמרת, כבת שמונה-עשרה, בקונטראלטו צרוד למדי, איזה פזמון גס...

– נו, די! – הפסיקה סוידריגילוב עם כניסתו של רסקולניקוב.

העלמה הפסיקה בכהרף-עין ונשארה עומדת בפוזה של כבוד וצפיה. את פזמונה בחרוזים שרה גם-כן באיזה צל של רצינות והבעת כבוד בפניה.

– אי, פיליפ, כוס! – קרא סוידריגילוב.

– אני לא אשתה יין, – אמר רסקולניקוב.

– כרצונו, אני לא בשבילו. שתי קטיה! היום אין צורך יותר בשום דבר, לכי! – הוא מזג לה כוס יין מלאה והניח לפניה רבליים אחדים; קטיה שתתה את כוסה, כאשר תשתינה הנשים יין, בלי הפסקה ובגמיעות קטנות, לקחה את הכסף, נשקה לסוידריגילוב בידו, שזה הניח לה לנשק בכבד-ראש גמור, ותצא מן החדר ואחריה נסחב גם הנער עם השרמנקה הקטנה. שניהם הובאו מן הרחוב. ימי שבת סוידריגילוב בפטרבורג עוד לא היו לשבוע, וכבר כל אשר מסביבו לו נשא עליו חותם של יחסים פטריארכליים. המשרת של בית-המרזח, פיליפ, היה כבר "מקר" וחלל לפניו בהכנעה יתרה. הדלת אל האולם היתה ננעלת; סוידריגילוב היה בחדר זה כמו בביתו ובקלה בו, אולי, ימים שלמים. בית-המרזח היה נרפש, גרוע, למטה מבינוני.

– אני הלכתי אליו ובקשתי אותו – התחיל רסקולניקוב – אבל משום-מה פניתי פתאם לרחוב זה מסְנִיָה! אני מעולם איני סר לרחוב זה. מסְנִיָה אני פונה תמיד ימינה וגם הדרך לפְנִדֵק שלו אינה דרך רחוב זה, ואך פניתי הֵנָּה, והנה הוא! פלא!

– ומדוע אפוא לא יאמר ישר: זה נס!

– מפני שאולי אין זה אלא מקרה.

– הנה ארח האנשים הללו! – צחק סְוִידְרִיגִילוב בקול רם – לא יודו בפיהם, גם אם בלבם יאמינו בנסים! הן הוא אומר בעצמו, שאולי רק מקרה הוא. וכמה מפחדים כל אלה להיות בעלים לדעת עצמם, אין הוא יכול לשער כמה, רודיון רומניץ! אותו איני מכניס בכלל. לו יש דעה משלו, שהפחד לא השמיד אותה. בדבר הזה הוא משך את לבי אליו.

– ורק בזה?

– האם זה לא מספיק?

סוִידְרִיגִילוב היה, כפי-הנראה, נרגש, אך לא הרבה; יין שתה רק חצי-הכוס.

– כמְדַמְנִי, שהוא בא אלי בטרם נודע לו, שאני מְכַשֵּׁר לְמָה שהוא קורא “דעה עצמית”, – העיר רסקולניקוב.

– נו, אז היה ענין אחר. אדם אדם וצעדיו. ובנוגע לנסים, אגיד לך, שהוא בלה, כמְדַמְנִי, את שנים-שלשה הימים האחרונים בשנה. אני הועדתי לו בעצמי את בית-המרזח הזה, ואין כל פלא, שהוא בא ישר הֵנָּה; בעצמי פָּרַשְׁתִּי לו את הדרך, אמרתי לו את המקום ואת השעות, שבהן אפשר למצאני פה. זוכר הוא?

– שכחתי, – ענה רסקולניקוב בתמיה.

– מאמין אני. פעמים אמרתי לו. הכתבת נחרתה בזכרונו באפן מכונתי. הוא פנה הֵנָּה באפן מכונתי, ובאמת על-פי הכתבת הנודעה לו, אלא שהוא לא ידע. גם כשדברתי אליו אז, לא היתה תקותי חזקה, שהוא מבין את דברי. יותר מדי אינו זהיר בהליכותיו, רודיון רומניץ! ותו: אני בטוח שבפטרבורג רבים האנשים המדברים אל עצמם אגב-הליכה. זוהי עיר של מְטָרְפִים-למחצה. אלו פרחו אצלנו המדעים, כי אז היו רופאים, יוריסטים ופילוסופים יכולים למצא בפטרבורג חֵמֶר יקר לנסיונותיהם, איש איש במקצועו שלו. קשה למצא מקום, שיהיו בו כל-כך רשמים אפלים, מְשֻׁנָּים ומעיקים על נפש האדם, כמו פטרבורג. והשפעת האַקְלִים בלבד! ובתוך כך פטרבורג הוא המרכז האדמיניסטרטיבי לכל רוסיה, וצביונה ואַפִּיָה עלולים להשתקף בכל המדינה. אבל לא זה עתה העֵקֶר, כי-אם זה, שאני התבוננתי אליו מן הצד כבר פעמים אחדות. כשהוא יוצא מביתו – עֵדִין מחזיק הוא את ראשו ישר. עבר עשרים צעד – והימך הראש, הידים נתנו לאחור, הוא מביט, אבל רואים שאינו רואה כלום לא לפניו ולא לצדדיו. לבסוף הוא מתחיל להגיע שפתיו ולשוחח עם עצמו, ועם זה יש שהוא משחרר אחת מידי ומדְקַלֵּם, ובסוף-הסופות הוא מתיצב באמצע ולשעה אַרְפֵּה. וזה כלל לא טוב. יוכל היות, שהמי-שהוא רואה אותו במצב זה, חוץ ממני, וזה לא יוכל להביא לו תועלת. לי, בעצם, הפל אחת, ולא אני ארפאהו משגיונותיו, אלא שהוא, כמובן, מבין לרעי.

– והוא יודע, שמתחקים על עקבותי? – שאל רסקולניקוב ויבחן אותו בעיניו.

– לא, איני יודע – ענה סוִידְרִיגִילוב כמו בתמיה.

– נו, נעזוב אפוא אותי למנוחות. – מלמל רסקולניקוב בסבר פנים זועפים.

– טוב, נעזוב אותו למנוחות.

– מוטב שיגיד לי: מכיון שהוא בא הֵנָּה לשתות ובעצמו הועיד לי את המקום הזה, למה אפוא עתה, כשהבטתי מן החוץ אל החלון, התחבא ורצה ללכת מפה? אני ראיתי זאת ברור.

– תָּה-חֵה! ולמה הוא, כשעמדתי אז על מפתן חדרו, שכב על הספה בעינים עצומות והתחפש לישן, בעוד שהוא לא ישן כל-עָקֶר? אני ראיתי זאת ברור.

– לי אפשר... היו איזו סבות... הוא בעצמו יודע.

– ואף לי אפשר יש איזה סבות, אף שהוא אינו יודען.

רסקולניקוב השמיט זרועו הימנית על השלחן, תמך באצבעות ימינו את סנטרו מתחת ונעץ עינים בוחנות בסוִידְרִיגִילוב. הוא התבונן רגע בפניו של זה, שעשו עליו תמיד רשם מתמיה. היו אלה איזה פנים מְשֻׁנָּים, דומים משום-מה למְסֻנָּה: לְבָנִים, אֲדָמִים, עם שְׁפָתִים אֲדָמוֹת מאד, עם זקן צהב-בהיר ועם שְׁעָרוֹת צְהָבוֹת וְעֵבְרוֹת עֵדִין. העינים היו תְּקֻלוֹת, תְּקֻלוֹת ביותר, ומבטן כבד ביותר וחסר-תנועה. היה דבר-מה לא-נעים עד לאימה בפנים היפים האלה, שהיו צעירים מאד-מאד בערך לשנות חיי האיש. מלבושיו של סוִידְרִיגִילוב היו פְּרָנְטִיִים, בגדי-קִיץ קלים, ביחוד הצְטִינֹו לְבָנִיו בפְּרָנְטִיֹו יְתָרָה. על האצבע היתה טבעת גדולה מאד עם אבן-יקרה.

– אבל האמנם נטל עלי לטרוח ולהתעסק גם בו? – קרא פתאם רסקולניקוב בהתגלות-לבו מתוך קצר-רוח קדחתני, – אף-על-פי שהוא אולי, האדם הכי מְסֻפֵּן. אם יחפוץ לגרום רעה, אבל איני רוצה להיות תלוי בו. אני אוכיח לו מיד, שאין אני חרד כל-כך על שלומי, כמו שהוא מאמין

בודאי. יָדַע אפוא, שבאתי אליו להגיד לו ישר, שאם עודנו מחזיק בכַּנְנוּתיו הקודמות ביחס לאחותי ואם הוא חושב להשתמש לתכלית זו בזה שנודע לו בעת האחרונה על-אודותי, הרוג אהרוג אותו בטרם יספיק להושיבני במאסר. ודַּבְרֵי נאמן: הוא יודע שאני יכול אוכל להקימו שנית, אם הוא רוצה להודיע לי איזה דבר – מפני שלי נדמה בכל-העת הזאת, שהוא כֹּאֵלו רוצה לאמר לי דבר-מה – ימהר ויודיע, מפני שהזמן יקר ויוכל היות, שְׁמַהֲרָה מאד יהיה כבר מֵאַחֵר.

– אבל לאן הוא נחפז כל-כך? – שאל סוידריגילוב, בהביטו אליו בסקרנות.

– אדם אדם וצעדיו, – אמר רסקולניקוב בקצר-רוח זועף.

– הוא בעצמו קורא לגלוי-לב, ועל השאלה הראשונה כבר אינו רוצה לענות, – העיר סוידריגילוב בבת-צחוק. – לו נדמה תמיד, שלי יש איזה פְּנִינֹת זרות, ולכן הוא מביט אלי בחשדנות. נו, זה מובן מאד במצבו. ואולם כל כמה שאני רוצה לכרות עמו ברית-ידידות, לא אקה עלי, בכל-זאת, את העמל להוכיח לו את ההפך. חי-נפשי, העור אינו שוה בעֲמַל עֲבֹדוֹ, ואף לדבר עמו על-אודות איזה דבר מִיָּחָד לא היה ברצוני מעולם.

– למה אפוא נצרכתי לו אז כל-כך? הן הוא סָבֵב אותי?

– כך, פשוט, נושא מענין להסתכלות. הוא מצא חן בעיני בפְּנִינֹתיו שבמצבו – הנה למה! חוץ מזה הוא אח לנפש, אשר עֲנִינָה אותי מאד, ולא עוד אלא שמאותה הנפש גופה שמעתי על-אודותיו בכל-העת לעתים-תכופות ורבות-רבות, שמזה הוצאתי מסקנה, כי השפעתו עליה רבה; במעט לו כל זה? תָּה-חֶה-חֶה! אגב, הנני מודה ומתְּנַדָּה, ששאלתו היא מְרַבֶּת ביותר בשבילי וקשה לי לענות עליה כהוגן. נו, הנה, למשל, הן הוא בא אלי עתה לא רק לשם ענין ידוע, אלא גם לקבל ממני איזה דבר חדש? הן כך? כך? – חזר סוידריגילוב בעקשנות ובבת-צחוק ערומה – נו, יתאר לעצמו אחרי-זה, שגם אני בנסעי הֵנָּה, בשבתי במסע-הקיטור, שמתי מבטחי בו, שגם הוא יגיד לי איזו מלה חדשה, ושיעלה בידי ללמוד מִמֶּנּוּ דבר-מה! הנה כמה עשירים שנינו!

– מה ללמוד?

– כלום יכול אני לומר לו מה? וכי יודע אני? רואה הוא, באיזה בית-מרוח אני יושב כל הימים, וזוהי כל הנאתי, זאת אומרת, לא הנאתי, אלא כך, הן דרוש לי לשבת באיזה מקום. נו, אפילו קטיה זו המסִכְנָה – הֶרְאָה? ... נו, אלו הייתי, למשל, לכל הפחות, זולל-וסובא, אלו היה לי חוש בבחירת מטעמים, אבל הלא גם זה לא: הנה מה שאני יכול לאכול! (הוא הורה באצבע אל הפנה, ששם שלחן קטן, על צלחת-פחים, היו מְנַחִים שְׁרִירֵי בִּפְשֻטֵק גרוע עם תפוחי-אדמה). אגב, הוא כבר סעד? אני טעמתי איזה מיני-מתיקה ויותר איני רוצה. יין, למשל, איני שותה כלל. חוץ משמפני לא יבוא אחר אל פי, וגם משמפני איני שותה במשך הערב אלא כוס אחת, וגם מזה מתחיל ראשי לכאוב. מה שצויתי עתה להביא לי, אינו אלא לשם חֲזוּק, כי מתכוונן אני ללכת לאיזה מקום, והוא רואה אותי במצב-רוח מִיָּחָד. אני גם התחבאתי לפני זה כִּבְר-בֵּי-רֵב מהאי טעמא: חששתי שהוא יפריע אותי, אבל, כמִדְמָה, (הוא הוציא את שעונו), שעוד יש לי שהות לשבת אתו כשעה, עתה חצי החמשיית. הֵיאָמִין לדברי, אלו הייתי דבר-מה, נו, בעל-נחלה, אב, פֶּךְשׁ, פּוֹטוֹגְרַף, עתונאי ... לא כְּ-כָלוֹם, לא שום מקצוע! לפעמים יבוא אפילו גם השעמום. באמת חשבת, שהוא יגיד לי איזה דבר חדש.

– אבל מי הוא ואיזהו ולמה בא הֵנָּה?

– מי אנכי? הוא יודע: חָטַר מגזע אצילים, שמשתי שנתים בחיל-הפרשים, אחר-כך התנוודתי פה בעיר פטרבורג בלי-מעשה, אחר-כך נשאתי את מרתה פטרובנה וגרתי בכפר. הנה הביאוגרפיה שלי!

– הוא, כמִדְמָה, משחק בקביה?

– לא, איזה משחק אני! רמאי – ולא משחק.

– והוא היה רמאי?

– כן, הייתי רמאי.

– נו, וקבל גם הכאות?

– לפעמים. וכי מה?

– נו, אז הרי היה יכול להועיד לדוֹאָל ... בכלל, זה הרי מכניס חיים.

– איני מתנגד לדבריו, וחוץ מזה איני אמן להתפלסוף. מודה אני לו, שבזאי הֵנָּה הוא בעקר בשביל עניני נשים.

– מיד לאחר קבורתה של מרתה פטרובנה?

– נו, כן, – הצטחק סוידריגילוב בהתגלות-לב מכניעה – ומה בכך? הוא, כמִדְמָה, חושב למַגְנָה מה שאני מדבר ככה על הנשים?

– כלומר, אם אני חושב זנות למַגְנָה?

– זנות! איזה מלים! אבל, אגב, לפי הסדר, אענה לו מקדם סגוע לנשים בכלל; יוסע הוא, אני נוטה עתה לפטפט, יגיד, למה ארגיז יצר-הטוב על

יצר-הרע? למה אָנְזרמן הנשים, אם להן, למצער, יש לי חשק? לכל- הפחות, איזה ענין.

– ובכן רק אל הזנות עיניו נשואות פה?

– נו, מילא, ומה בכך, יהא אל הזנות! אומר הוא להפחידני במלה זו? אמנם, אוהב אני, למצער, שאלה גלויה. בזנות זו, למצער, יש דבר-מה מתמיד וקָבֵם, שיש לו יסוד בטבע, ולא בדמיון בלבד, שבבן-רשף מתלקח תמיד, יגביה עוף בדם ויבעיר וילהט, שגם שנים רבות לא יוכלו, אולי לכבותו. יסכים בעצמו: האם אין זה ענין מִיָּחַד במינו?

– אבל מה מקום לשמוח עליו? זוהי מחלה, ומספנה.

– שוב הפְּקֵדָה! מודה אני, שזוהי מחלה, ככל מה שעובר על המדה, – וכאן ודאי שאין לשמור את המדה, – אבל, ראשית, הן לא הכל שוים זה לזה, אצל האחד כך ואצל השני אחרת, והשנית, אמנם כל מעשיך יהיו במדה ובחשבון, ואפילו בחשבון נבזה, אבל מה לעשות? הן אלמלא זה, לא היה נשאר, אולי, אלא לירות חץ בעצמי. אני אמנם מודה שאדם הגון חָיֵב להשתעמם, אבל, על-כל-פנים...

– והוא מְכַשֵּׁר לירות חץ בעצמו?

– הרי לך! – דחה סוידריגילוב את השאלה בבחילה – בבקשה ממנו, אל-נא ידבר על זה, – הוסיף במהירות ואפילו בלי שום התנגדות, שבצבצה בכל דבריו הקודמים; אפילו פניו כמו נשתנו. – מתודה אני בחלשה שאין לה כפרה, אבל מה לעשות: מפחד אני מפני המות ואיני אוהב כשמדברים עליו. האם יודע הוא, שאני מיסטיקן במקצת?

– אָה! רוחה של מרתה פטרובנה! וכי מה, מוסיפה היא לבוא?

– יחדל מזה, אל יזכיר; בפטרבורג עוד לא; לעזאזל! – קרא באיזו רגזה – לא, מוטב שעל זה... אבל, אמנם... המ... אני, השעה מצמצמה, איני יכול להִשָּׂאֵר אתו עוד הרבה, וחבל! יש מה לספר.

– ולמה הוא ממהר. אשה?

– כן, אשה... מקרה אחד בלתי-צפוי... אבל לא על זה חפצתי...

– נו, והחלאה, והחלאה של הסביבה הזאת כבר אינה עושה עליו כל רשם? כבר אבד לו הפֶּחַ להתגבר.

– והוא עֵדִין יש לו תביעות על פֶּחַ? קָה-חה-חה! נפלא הוא בעיני רודיון רומניץ, אם כי ידעתי מקדם, שכך יהיה. הוא מדבר לי על קלקול-המדות ועל אסתטיקה! הוא – שילֶר, הוא – אידיאליסט! כל זה, אמנם, כך צריך להיות ורשות היתה להתפלא, אלו היתה אחרת, ואף-על-פי-כן, תמוה קצת במציאות... כמה חָבֵל, שהעת קצרה, שהרי הוא בעצמו סְבִיקֵט מְעִיֵן מאד. אגב-אורחא: הוא אוהב את שילֶר? אני אוהב מאד.

– אבל, על-כל-פנים, כמה גנדרני הוא! – קרא רסקולניקוב באיזה געל-נפש.

– נו, חי-נפשי, לא! – ענה סוידריגילוב מתוך צחוק רם. – אבל, אמנם, איני חולק, יהא גנדרני; ברם למה לבלי להתגנדר קצת, אם זה אינו מביא שום נזק? אני שבע שנים גרתי בכפר, אצל מרתה פטרובנה, ולפיכך, במצאי עתה איש חכם כמוהו – חכם ומְעִיֵן במדה היותר גדולה – שמחתי, פשוט, לפטפט קצת, וחוזק מזה גמאתי מן האדם הזה, ומוחי התְּעַרְפֵּל משו. ובעֶקֶר, יש דבר אחד שגרם לי חזוק מְרָבָה, אבל על אודותיו... אחריש ואתאפק. להאן הוא? – שאל פתאם סוידריגילוב, נפחד.

רסקולניקוב התחיל לקום ממקומו. הרגשה קשה ומחניקה נִתְּנָה בלבו, ואף מעין בושה בפני-עצמו על שבא הנה. בְּדִבְרֵי סוידריגילוב נוכח הוא, שזהו רשע בזוי וריקן שבריקנים.

– אי, ישב-נא, יִשָּׂאֵר! – התחנן סוידריגילוב – ויפקד להביא לו טֶה, למצער. נו, ישב. נו, לא אוסיף לפטפט עוד הבלים, על עצמי, כלומר. אני אספר לו דבר-מה. נו, רצונו, ואספר לו, כיצד אשה אחת אמרה “להצילני”, אם לדבר בלשונו. זה יהיה גם מענה על שאלתו הראשונה, מפני שהאשה הזאת – אחותו היא. רשאי אני לספר? בינתיים יעבור הזמן.

– יספר, אבל, אקוה שהוא...

– אוי, אל ידאג! וחוזק מזה מְכַשֵּׁר אבדוטיה רומנובנה לשתול גם בלב אדם מְשַׁחַת וריק כמוני אך רגש-כבוד עֵמֶק אליה.

IV

הוא יודע, אולי, (ואני, אמנם, הן ספרתי לו בעצמי) – התחיל סוידריגילוב – שאני הייתי תפוס פה בעד חוב גדול, שפל אמצעים וכל תקוות לסלק אותו ולצאת לחפשי לא היו לי. אין מה להאריך על זה, איך שפדתה אותי אז מרתה פטרובנה; יודע הוא, עד איזו מדרגה של שגעון יכולה אשה להגיע באהבתה לפעמים? זו היתה אשה ישרה, כלל לא טְפֵשִׁית (אף שבלי כל השכלה). יתאר אפוא לעצמו, שזו האשה המקנאה והישרה החליטה להשפיל את עצמה ולעשות אתי, אחרי שגעונות נוראים ותוכחות הרבה, מעין חוֹזֵה שְׂקִימָה במלואו בכל זמן נשואינו. הרבה היה בזה, שהיא

היתה גדולה ממני בשנים לא-מעט, ומלבד זאת החזיקה בפיה תמיד מין פֶּשֶׁם לרפואה. כי היתה חזיריות למדי, יחד עם איזו ישרנות מיחדה במינה, בכדי להגיד לה ישר, שלהיות נאמן לה לגמרי איני יכול. ההודאה הזאת כמעט שהביאה אותה לידי טרוף-הדעת, אך התגלות-לבי הגסה, כמִדְמָה, שגם ישרה בעיניה באיזו מדה: "הרי שהוא בעצמו, כביכול, אינו רוצה לרמות אותי, אם הוא מודיע כזאת מראש" – נו, ובשביל אשה מְקַנְאָה סעיף זה הוא ראשית כל. אחרי דמעות רבות נעשה בינינו חוזה בעל-פה (מעין זה: א) לעולם אין אני עוזב את מרתה פטרובנה ולעולם אני נשאר בעליה; ב) בלי רשיונה אין אני יוצא מן המקום; ג) פלגש תמידית אין אני מחזיק לעולם; ד) מרתה פטרובנה מצדה מרשה לי לשים עין לפעמים על השפחות, אבל דוקא בידיעתה הנעלמה; ה) אסור עלי באסור חמור לאהוב אשה מן המעמד שלנו; ו) אם, ישמור הבורא ויציל, יקרה המקרה ואני אתאהב באמת במי-שהיא, חָיֵב לגלות הפל למרתה פטרובנה. בנוגע לזה הסעיף האחרון, אמנם, היתה מרתה פטרובנה בכל העת שְׁלֵנָה למדי: היא היתה אשה פקחית, וכמובן, שלא יכלה לחשוב אותי אלא למנאף, שאינו מְכַשֵּׁר לאהוב באמת. אולם אשה פקחית ואשה מקנאה – שני כתובים הם, שאינם באים כאחד, ודא עקא, אגב, בכדי לדון דין אמת ובלוי פְּנוּיִת על אנשים ידועים, צריך להסתלק מראש מהרבה השקפות קבועות וקדומות ומאותו היחס הרגיל אצלנו לגבי אנשים ודברים קרובים. למשפטו הוא כי לי הרשות ליחל, כי לא יהיה כמשפט רבים. יוכל היות, שהוא כבר שמע רבות על מרתה פטרובנה מן הצד המגחך והנבער. ובאמת, היו לה איזה הרגלים נלעגים; אבל אגיד לו ישר, שאני מְצַר ודואג בכל לבי על צערה ועל הרפתקאותיה לאין-ספורות, שגרמתי לה. נו, ודי בזה, כמִדְמָה, בשביל oraison funébre מְגַמֵּס לאשה הכי-חביבה מצד אשה הכי-חביב. במקרי-קטטה שבינינו הייתי אני, לרוב המחריש והמושל ברוחו, וזו העדינות שלי הצליחה כמעט תמיד; השפעה גדולה עליה היתה לעדינות זו והרבה מצאה חן בעיניה; היו מקרים, שהיא אפילו התגאתה בי. אולם את אחותו, אף-על-פי-כן, לא נשאה ולא סבלה, ואיך קרה הדבר ובאיזה אופן, שהיא תקח יפהפיה שכזו לביתה בתור אומנת? אני מבאר את זה בזה, שמרתה פטרובנה היתה אשה נלהבה ומתרשמת, ושהיא בעצמה, פשוט בתכלית הפשטות, נתאהבה – נתאהבה ממש – באחותו. נו, על-כן היא אבדוטיה רומנובנה! אני הבנתי מיד היטב, מראיה ראשונה, שכאן עסק-ביש, – ומה סבור הוא? גמרתי אמר בלבי, לבלי שאת אליה עין. אולם אבדוטיה רומנובנה בעצמה צעדה אלי את הצעד הראשון – היאמין אם לא? והיאמין גם הוא בזה, שמרתה פטרובנה הגיעה לידי-כך, שכעסה עלי בעת הראשונה בגל שתיקתי אז על אחותו, בגלל שויון-נפשי לכל התפעלותה הבלתי-פוסקת מאבדוטיה רומנובנה? בעצמי איני מבין, מה רצתה היא! נו, מובן מאליו, שמרתה פטרובנה ספרה לאבדוטיה רומנובנה על-אודותי הפל, ממש הפל, כל מסְתָרִי. לה היתה המדה המעציבה הזאת לספר ממש לכל כל סתרי חיי-משפחתנו ולהתאונן עלי בפני כל עד בלי-די; משער אני, שענין אחר לשיחה גם לא היה ביניהן, שכל שיחותיהן הסתובבו תמיד עלי, ורק עלי. ובלוי-ספק נודע לאבדוטיה רומנובנה כל אותן האגדות האפלות והודיות, המתהלכות עלי... אתערב, שגם הוא כבר שמע דבר-מה מאלו.

– שמעתי, לוושין האשים אותו, שהוא סבב במותה של ילדה קטנה אחת. זה אמת?

– אנא, יניח לכל הַשְּׁפָלוֹת הזאת – השתמט סוידריגילוב בבחילה ובתרעמת – אם יחפוץ לדעת את כל מעשה-ההבאי הזה, אספר לו בזמן מן הזמנים בפרטיות, ועתה...

– דברו גם אל איזה משרת בכפר, שגם לו היתה מאתו נסבה...

– בבקשה ממנו, די! – הפסיקהו שוב סוידריגילוב בקצר-רוח גלוי.

– האם זהו לא אותו המשרת, שאחרי מותו בא לשים טֶבֶק במקטרתו... הוא בעצמו ספר לי? – התרגז רסקולניקוב יותר ויותר.

סוידריגילוב בחן אותו בעיניו, ולרסקולניקוב נדמה, שבעיני זה הבריק לרגע לגלגול ארסי; אבל סוידריגילוב התאפק וענה באדיבות גמורה:

– הוא-הוא. רואה אני, שגם את כבודו מענין כל זה מאד-מאד, ואחשוב לי לחובתי, עם שעת-הפֶּשֶׁם הראשונה, לרוות את צמאון-סקרנותו בכל הסעיפים. שְׁדִין-ורוחין! רואה אני, שבאמת יכול אני להִקְרֹאת למי-שהוא כפרצוף רומנטי. ישפוט אפוא, עד כמה חָיֵב אני אני, באופן הזה, להודות למרתה פטרובנה המנוחה על שספרה לאחותו כל-כך הרבה דברים רומנטיים ומענינים על-אודותי. אין לי רשות לדון על הרשם; אבל בכל אופן, זה היה לטובתי, שהרי עם כל געל-הנפש הטבעי, שאבדוטיה רומנובנה חשה אלי, ולמרות קלסתר-פני הנזעם והדוחה תמיד, – נכמרו סוף-סוף נחומיה עלי ותחמול על האיש האובד. וזה הכלל: בכל מקום שאתה מוצא חמלה בלבה של עלמה, שם אתה מוצא גם סכנה בשבילה. חמלה מביאה לידי חפץ "להציל", להשכיל, להחיות, להכניס בברית של מטרות נעלות וחיים חדשים ומעשים נשגבים – נו, ידוע הוא, כמה אפשר להתנשא על כנפי הדמיון בכיוצא בזה. אני הבנתי תָּכַף, שהצפור בעצמה עפה אל הפח, ועשיתי מצדי את כל ההכנות הדרושות. הדברים האלה הֵנֵם, כמִדְמָה, לא לרצון לו, רודיון רומנטי? אין דבר, כל זה, כמו שידוע לו, נגמר בלא-כלום. (שְׁדִין ורוחין, כמה אני שותה!) ידוע הוא, לי תמיד היה צר, מן הימים הראשונים, מה שבאשמת הגורל לא נולדה אחותו במאה השניה או השלישית למנין שאנו מונים; נו, בתור בת לאיזה נסיך, מושל או סגן-קונסול באסיה הקטנה. היא, בלי-ספק, היתה נעשית לאחת מאלו, שמסרו נפשן על קידוש-השם. וכמובן שהיתה עולה על המוקד בצחוק על שפתייה. היא לא היתה מחכה שידיונה למיתה, היא היתה הולכת לקראת המות בעצמה, ובמאה החמשית או הששית היתה בורחת למדבר-מצרים וחיה שם שלשים שנה, נְזוּנה בשרשים, במראות ובחזיונות. היא בעצמה נכספה וגם כלתה נפשה לאחת; אחת היא דורשת: לקבל על עצמה עָנוּי בעד אחר, וכשלא תתן לה אותו עָנוּי, תשליך, אולי, את עצמה מן החלון. אני שמעתי דבר-מה על איזה אדון רומיחין. אומרים, שהוא בחור בר-דעת (דבר שגם שם משפחתו מעיד על זה: רומיחין – תלמידי-הסימנריון שמותיהם כך). נו, ישמור רומיחין את אחותו. בקצור, אני, כמִדְמָה, ירדתי לסוף דעתה, מה שאני חושב לי לכבוד, ואולם אז, זאת אומרת, בראשית התנדעותנו, הייתי, כידוע לו, יותר אוילי וקל בדעתי; היתה טעות, רָאִיָה פגומה, שְׁדִין ורוחין, למה היא כל-כך יפה? לא בי האשם! בקצור, ההתחלה היתה – אש אוכלה. אבדוטיה רומנובנה תמה וכשרה עד לאימה, לא נשמעה ולא נראתה כמותה (ישים נא לב, אני מודיע לו זאת על אחותו כעובדה. היא תמה וצנועה וכשרה עד למדרגה של מחלה, למרות כל תבונתה הרחבה, וזה יזיק לה). כאן קרה אצלנו מקרה בנערה אחת, פְּרָכְשָׁה שחורת-העין, שזוה עתה הביאה מכפר אחר, אָמָה בחצר, שלא ראיתה מתמול-שלוש – יפה מאד, אבל כסילה עד כי לא יאמן: דמעות, צעקות על-פני כל החצר, שערורה. פעם אחת, אחר סְעֵדַת-הצהרים, בקשה ומצאה אותי אבדוטיה רומנובנה במתפנן יחיד בשדרת-הגן ובעינים נוצצות דְרָשָׁה ממני, שאתן מנוחה לפְּרָשָׁה המסכנה. זו היתה כמעט השיחה הראשונה שלנו ביחידות. אני, כמובן, חשבתי לי לכבוד למלא את משאלתה, השתדלתי להתחפש למִכְפֶּת-תמהון, למְבִישׁ, נו, בקצור, מלאתי את תפקידי לא רע. התחילו יחסים, שיחות-סתר, תוכחות-מוסר, לקוטי-תורה, בקשות, תחנונים, אפילו דמעות – היאמין, אפילו דמעות! הנה עד היכן מגיעה לפעמים אצל עלמות ממין ידוע התאוה להדריך בנתיבות-ישר! אני, כמובן, האשמתני בפל את גורלי, התחפשתי לשואף וצמא לאור! ולבסוף השתמשתי באמצעי הכי-גדול והכי-בטוח לקנות לב-אשה, אמצעי, שלעולם לא יכזיב את תוחלתך וכחו גדול על

הפל, בלי כל יוצא מן הכלל. זהו אמצעי ידוע: חנופה. אין דבר קשה מהתהלך בתם-לב ואין קל מחנופה. חוט אחד של שקר ביריעה של אמת, מיד הוא נפר ומתריעים עליו; לא כן יריעת החנופה, אפילו אם כל חוטיה שקר, נעימה היא וגורמת ענג, יהא ענג גס, אבל ענג – ותהא החנופה גסה שבגסה, הנה קציה, למצער, יתקבל כאמת, וכלל זה – כל מדרגות ההתפתחות וכל מפלגות החברה שוות לפניו. אפילו את לב הפקנת אפשר לגנוב בחנופה, שאר בני-אדם – לא כל-שכן. בלי צחוק לא אוכל לזכור, כיצד לכדתי פעם ברשתי גברת אחת, שהיתה מסורה באמת לבעלה, לילדיה ולמעשיה הטובים. כמה מבדח היה כל זה ומה קלה המלאכה! והגברת היתה באמת מוסרית, למצער, על-פי דרכה. כל התכסיס שלי היה בזה שבכל רגע ורגע נדפיתי, כביכול, מפני צניעותה ונפלותי לפנייה אפים ארצה. אני החנפתי לה בלי רחם ואך היה עולה לי לקבל לחיצת-כף או אפילו רק מבט, מיד הייתי מתחיל לדבר משפטים את עצמי על שהשתמשתי בכל פחי ורכשתי לי את זה בעמל ובאנס, למרות כל התנגדותה; שהיא הן התנגדה כל-כך עד שאני ודאי לא הייתי מקבל לעולם דבר, אלמלא הייתי מקלקל כל-כך ומשחת כל-כך במדותי; והיא, בתמימותה, לא ראתה את ערמתי ונכנעה מבלי-משום, מבלי דעת בעצמה דבר, מבלי הכרה, וכו', וכו'. אני השגתי הפל, והגברת שלי נשארה באמונתה הגדולה והחזקה, שהיא תמה וכשרה וממלאה את כל חובותיה, ונפלה לא באשמתה. וכמה התקצפה עלי, כשהודעתי לה בסוף-הסופות, שלפי אמונתי הפנימית, בקשה גם היא הנאה ממש כמוני. מרתה פטרובנה המסקנה אף היא נכשלה הרבה בחנופתי, ואלו רק חפצתי, הייתי יכל, כמובן, להעביר את כל נכסיה על שמי עוד בחייה (אגב, אני שותה יותר מדי ומפטפט יותר מדי). אקוה, כי הוא לא יכעס, אם אזכיר עתה, שאותו הרשם התחיל להתקבל גם לגבי אבדוטיה רומנובנה. אלא שאני בעצמי הייתי אוילי ואי-סבלני ובהחפזי קפחתי את כל הדבר. בעיני אבדוטיה רומנובנה לא ישרה עוד קדם (ופעם אחת ביחוד) הבעת עיני, היאמין בזה? בקצור, בעיני התלקחה יותר ויותר אש זרה ואי-זהירה, שהפחידה אותה ונעשתה לה סוף-סוף לתועבה. אין מה להאריך בפרטיות, אבל אנחנו נפרדנו. וכאן עשיתי שוב מְשָׁגָה, התחלתי מלעג באפן היותר גס על כל אלה דברי החכמה והמוסר; פְּרָשָׁה עלתה שוב על הבמה, ולא היא בלבד – בקצור, סדום ועמורה! הוי, אלו היה הוא, רודיון רומניץ', רואה לו פעם אחת את עיני אחותו, איך שהן יודעות להבריק לפעמים! אל ישים לב לזה, שאני סבוא, והנה זה שתייתי עוד כוס-יין מלאה: דבר-אמת בפי; ויאמין לי, שאותו המבט נראה לי בחלום חזיון-לילה; רשרוש שמלתה, לאחרונה, כבר לא יכלתי נשא. באמת, יש שחשבת, כי אחלה במחלת-הנופל, מעולם לא האמנתי, שאני מְכַשֵּׁר לבוא לידי טרוף-הדעת שכזה. במלה אוחת, ההכרח היה להשלים עמה, אבל זה כבר היה מן הנמנע. וישוה בנפשו מה שעשיתי אז, עד איזו מדרגה של קהות יכול להגיע אדם בחמתו! לעולם אל יעשה דבר מתוך חמה, רודיון רומניץ'. בהעלותי על לבי, שאבדוטיה רומנובנה הן בעצם דלפונית (אח, יסלח, לא זה חפצתי... אבל כלום לא הפל אחת, אם זהו המְשָׁג?), בקצור, עלמה המתפרנסת מיגיע-כפיה, – שעליה לפרנס גם את אמה, גם אותו (אה, שד, שוב הוא מרעי פניו...), בחלטתי להציע לפנייה את כל כספי (עד שלשים אלף יכלתי גם אז להמציא), בכדי שתברח אתי, לכל-הפחות, הנה, לפטרבורג. מובן, שכאן הייתי נשבע לה באהבה נצחית, באשר וכו' וכו'. היאמין לי, שאלו היתה אומרת לי אז: "שֶׁחֶט או הֶרַעַל את מרתה פטרובנה ושא אותי", כי אז הייתי מוכן מִמְּנָן לקיים הפל ברגע! אבל הפל נגמר בקטסטרופה הידועה לו, ומעצמו יוכל לדון, עד איזו מדרגה של טרוף-הדעת הגעתי, כשנודע לי, שמרתה פטרובנה השיגה בשבילה המְשָׁלַח המְנַלְל הַלֵּז, את לוושין, וכמעט שעשתה לה אפריון – מה שהיה באמת לא טוב ממה שהצעתי אני. וכי לא כך? לא כך? הן כך? אני רואה, שהוא התחיל להאזין לי בתשומת-לב יְתֵרָה... איש צעיר ומעניין...

סוידריגילוב הִכָּה מתוך אי-סבלנות באגרופו על השלחן. הוא נעשה אדם פְּלוֹ. רסקולניקוב ראה ונוכח, שהכוס, או הכוס וחצי, יין-שמפניה, אשר שתה בגמיעות קטנות, בלתי-נְפָרוֹת, לא עברה עליו בלי רשם מְשָׁפֶר-חולני, – והחליט להשתמש במקרה, סוידריגילוב עורר בו חשד מְרָבָה.

– נו. אחרי כל האמו, הרי אני בטוח בהחלט, שגם עתה לא בא הנה אלא ביחס לאחותי, – אמר לסוידריגילוב ישר, בלי כל הֶסְתֵר, בכדי לְגָרוֹת עוד יותר את דברנותו של זה.

– אי, מה הוא מדבר, – קרא סוידריגילוב, כאלו ראה ונזכר פתאם – הן אמרתי לו... וחוזן מזה הן אחותו לא תוכל סבול אותי.

– זה יודע אני, שלא תוכל, אבל לא בזה עתה העָקָר.

– והוא בטוח, שלא תוכל? (סוידריגילוב קרץ בעין אחת ויחִיד). –

הוא צודק, היא אינה אוהבת אותי; אולם לעולם אל יביע בטיחות בנוגע לדברים שבינו ובינה. בדברים האלה יש תמיד פְּנָה אחת קטנה, חבויה בשביל כל העולם וידועה רק להם לשניהם. הוא בטוח, שאבדוטיה רומנובנה בחלה בי תמיד?

– על פי איזה מלים וחצאי-מלים במשך ספורו אני למד, שגם עכשו יש לו בנוגע לדוניה פְּנִינֹת ותכניות, שפלות, כמובן.

– היאך! מפי התמלטו מלים וחצאי-מלים כאלה? – נפחד סוידריגילוב פתאם ובתמימות מְצִינָה, ולא שם כלל לב לתאר שנתן רסקולניקוב לכְּנִינֹתיו.

– כן, התמלטו ומתמלטות. נו, למה, למשל, הוא כל-כך מתירא? למה פתאם כל-כך נפחד?

– אני מתירא ונפחד? מפניו? הלא יותר נכון, שהוא יפחד מפני, cher ami. על-כל-פנים. איזה הבלים... אבל, אמנם, אני נעשיתי מְכָבֵם, אני רואה זאת; כמעט שהתמלטו שוב איזה דברים מפי. לעזאזל, היין! אי, מים!

הוא חטף את הבקבוק וכלי כל צרמניות השליכו דרך החלון. פיליפ הביא מים.

– כל זה הבל, – אמר סוידריגילוב, בשימו אל מצחו אלונטית שרויה במים – ואני יכול במלה אחת לפוצץ את כל חשדיו לרסיסים ולהקדם לאבק. האם יודע הוא, למשל, שאני נושא אשה?

– הוא כבר אמר לי זאת פעם.

– אמרתי? ואני שכחתי. אולם אז לא יכלתי לדבר אל-נכון, יען שעוד לא ראיתי את הכלה; אני רק התכוונתי. נו, ועתה כבר יש לי כלה, והדבר

עשוי, ואלמלא העסקים שלי, שאינם סובלים דחוי, הייתי בודאי נוטל אותו תכף-ומיד ונוסע אתו לשם, – מפני שאני רוצה לשאול בעצתו. הוי, שד! נשאר רק עשרה רגעים. רואה הוא, יביט על השעון; אבל בכל זאת, הבה ואספר לו, מפני שזה ענין מענין, הנשואין הללו שלי, ענין מִיָּחַד במינו. – לאן הוא הולך? שוב הוא רוצה לעזובני?

– לא, עתה לא אלך ממנו.

– כלל לא ילך? נראה! אני אסע אתו לשם, זה נכון, אראה לו את כלתי, אבל לא עתה, ועתה עלינו יהיה להִפָּרד במהרה. הוא ימינה ואני שמאלה. את רסִלִיךְ זו יודע הוא? אותה רסִלִיךְ, שאני גם עתה אצלה – אַה? שומע הוא? לא, הוא אינו שומע... מה הוא חושב? אותה, שמספרים על-אודותיה, שהנערה היתומה שלה טבלה בנהר בחֶרֶף – נו, שומע הוא? שומע? נו, ובכן, היא אשר טגנה לי את מעשה-המרקחת הזה: אתה משתעמם, אמרה לי, התבדר קצת. ואני הלא באמת בעל מרה שחורה ובעל שעמום. הוא חושב, שאני עליז? לא, בעל מרה שחורה; רעה איני עושה, אבל יושב בפנה; לפעמים יעברו שלשה ימים – והגה לא יעבור על דל שפתי. ורסִלִיךְ זו ערומה כנחש, אגיד לו. שהרי למה היא מתפַּנֶּנֶת? היא לזה מתפַּנֶּנֶת: השעמום יתקפני, וסופי לעזוב את אשתי ולנסוע מפה, והאשה תשאר אז בידיה למטרותיה: בשביל החברה העליונה... יש, היא אומרת, אב אחד, מי שהיה פקיד, אחוז-פודגרה, זה השנה השלישית לשבתו בכסא רך בלי-תנועה; יש, אומרת היא, גם אֵם, אשה מבינה ודורשת טוב. הבן משמש באיזו כְּהֵנָה בפלך, להוריו אינו עוזר. הבת נִשְׂאָה לאיש ואינה מבקרת אפילו את הוריה, ובבית שני קרובים קטנים (רק אלה חסרו להם), ועוד בת אחת, יחידה, שהוציאוה מן הגמנסיה, בטרם גמרה את הקורס, שבעוד חֶדֶשׁ תמלאנה לה שש-עשרה, והרי שאז אפשר יהיה כבר לתתה לאיש – לי. נסענו; וכמה מִגָּחֶךְ; הנני מציג את עצמי: בעל-נחלה, אלמן, ממשפחה מִיָּחַסֶת, עם יחסים ידועים, עשיר – נו, ומה בכך שאני בן חמשים ולה לא מלאו גם שש-עשרה? למי זה אִכְפֶּת? נו, והרי זה מושך, אַה? הרי זה מושך את הלב, קֵא-קֵא! צריך היה לראות, איך שוחחתי עם אבא ואמא! כדאי לשלם בעד כרטיס ולראות אותי באותה שעה! יוצאת היא, מְחִנָּה קְדָה, נו, יוכל לתאר לעצמו, עוד בשמלה קצרה, שושנה שעוד לא נפתחו עליה, מתאדמת, מתלקחת כשחר (אמרו לה, כמוכן). איני יודע את טעמו הוא בנשים, אבל לדידי אלה העלומים של שש-עשרה שנה, אלה העינים הִילִדוּתיות, זה הרטט ודמעות-הבושה – כל זה, לטעמי, טוב מִפִּי, וזו, נוסף על זה, ילדה יפת-תֶּאֱרָר. שערות בהירות, מסלסלות, רְחִליות, שפתים מלאות, אֲדָמוֹת, רגלים – הנוי והנעימות!... נו, התוֹדַעְנוּ, אני הודעתי, כי אין לי שהות הרבה, כי ממחר אני לרגל עסקי בביתי ובנחלתי, וביום השני, זאת אומרת, שלשום, נתנו לנו ההורים את הסכמתם וברכתם. ומאז, מדי בואי אליהם, מיד אני מעלה אותה על ברכי ואיני מרפה ממנה... נו, מתבִּישֶׁת, כשחר, ואני מעתיר עליה נשיקות; הָאֵם, כמוכן, מלמדתה בִּינָה, שזה, כלומר, בעלך, וכך צריך להיות, בקצור – נֶפֶת צוּפִים! וזה המצב הנוכחי של חתן, חי-נפשי, אשר שטוב הוא ממצב של בעל. כאן בחינת *la nature et la vérité* – קֵא-קֵא! אני נסיתי לבוא אֶתְּךָ פעם-פעמים בדברים – נערה כלל לא פתי; ויש שתשלח אלי מבט בגיבה – חודר כליות ולב. ויודע הוא, צורתה – מעין צורת הַמְּדוּנָה של רפאל. הן אצל הַמְּדוּנָה הסיקסטינית פנים דמיוניים, פנים של הדיוטית עצובה, הוא לא הכיר בזה? ובכן, גם פניה מעין זה. ממחרת להסכמה ולברכה הבאתי לה מתנות על אלף וחמש מאות: אבנים טובות ומרגליות, שאר ירקות, ותבת-טוֹאֲלִיטָה של כסף עם עוד איזה חפצים – עד שעל צורתה הפעוטה של אותה מְדוּנָה נגה אור. הושבתיה אתמול על ברכי, אבל, כפי הנראה, בקצת גסות – התלקחה פְּלָה ודמעות נוצצו, אבל התאפקה, וקָלָה בוֹעֵרֶת. יצאו הכל לרגע, אני נשארתי אֶתְּךָ ביחידות גמורה, ופתאום היא מתנפלת על צוארי (בפעם הראשונה), מחבקת אותי בשתי ידיה הקטנות, מנשקת ונשבעת, שתהיה לי אשה מקשיבה, טובה ונאמנה, שתעשה אותי למֶאֱשֵׁר, שתקריב לי את כל חייה, את כל רגע ורגע מחייה. הפל, הפל תביא לי לקרבן, ובעד כל זה היא מבקשת ממני רק את **רגש כבודי** אליה, "ויותר, – אומרת היא, – אין לי צורך בשום, בשום דבר ובשום מתנות!" יסכים בעצמו, שלשמוע וְדוּי כזה ביחידות מפי בת-מלאך קטנה כזו, ששנותיה שש-עשרה, והיא בשמלה קצרה ובשערות מסלסלות, ואדם-בושה על לחייה ודמעות-התלהבות בעיניה – יסכים בעצמו, שזה יכול לקחת לב! וכי לא כך? הן יש לזה איזה ערך, הן יש, נו, ישמע-נא, נו, לכה ונלכה אל כלתי... אבל לא עתה.

– בקצור, ההבדל הנורא בשנים ובהתפתחות מעורר את תאונתו! והאמנם הוא ישאָנָה באמת?

– מדוע לא? בלי-ספק, מי שמִּכְשֵׁר להונות את עצמו יותר מאחרים הוא יִשְׁמַח בחייו יותר מאחרים. קֵא-קֵא! והוא מה? רוצה הוא להחזיר אותי בתשובה? ירחם עלי, אבי, אני חוטא ופושע אנכי. קֵה-קֵה-הה!

– והנה אף-על-פי-כן הטיב לילדיה של קטרינה איבנובנה. אמנם... אמנם, לו היו איזה מטרות בזה... אני מבין עתה הפל.

– ילדים אני אוהב בכלל, מאד אני אוהב ילדים, – צחק סוידריגילוב צחוק מלגלג וקולני. – בנוגע לזה אני יכול אפילו לספר לו אֶפִּיזוֹד אחד מענין ביותר, שעדין הוא הולך ונמשך. ביום הראשון לבואי הֵנָה קמתי ועליתי אל בתי-סתר שונים: אחרי תענית של שבע שנים רצופות; מים קרים לנפש עיפה וצמאה! הוא, בודאי, רואה, שעם בני-חבורתי הקודמים אין אני ממחרת לְחֶדֶשׁ ידידותנו. ואף אמנם אשתדל כפי האפשר להתקיים בלעדי אותם רעים וידידים. יודע הוא: אצל מרתה פטרובנה בכפר ענוני עד מות הזכרונות על כל אלה בתי-הסתר, שבהם יש יכלת ליודע למצא כל-כך הרבה. שד מִשְׁחַת! העם שותה לשִׁכְרָה, בני-הנעורים מאפס-מעשה שוגים בדמיונות-הבל ומתקלקלים על-ידי תיאוריות; מאיזה מקומות עלו יהודים ומאספים ממון; והשאר שטוף בְּזָמָה. כך נדף עלי מן העיר הזאת אותו הריח הידוע לי, נזדמנתי לאיזה נשף-מחולות, כביכול, והבית בית נורא (אני אוהב לבחור דוקא בזוהמה רבתי). בימי לא היו עוד כאלה. בזה אני מוצא פְּרוֹגֶכֶס. פתאום נשאתי את עיני וארא ילדה בת שלש-עשרה, לבושה נאה, מחוללת עם עלווי-תכשיט אחד; השני ממולה. אצל הפֶּתֶל, על כסא, יושבת אמה, נו, יתאר לעצמו: הילדה מתבִּישֶׁת, מתאדמת, לאחרונה מתחילה היא לבכות. העלוי-התכשיט תופס בה, מתחיל לסובב אותה ולעשות לפניה את העניויותיו, הפל מסביב צוחק... אני אוהב ברגעים כאלה את הקהל שלנו, ואפילו מאותם הבתים, צוחקים וצועקים: "כך טוב ויפה! אל יוסיפו להביא ילדים הֵנָה!" נו, לי הפל אחת: אם בהגיון הם מתנחמים או שלא בהגיון! אני מיד התקרבותי אל האם והתחלתי בזה, שגם אני חדש מקרוב באתי, שפל הנאספים כאן הם בווערים בעם, שאינם יודעים להבדיל בין תכלת לכרתי, שאינם יודעים להגות רחשי כבוד למה שראוי להִקְבֵּד; רמזתי, שבכסף אין לי מחסור; הצעתי להובילן הביתה במרכבתי; לְיִתִיִן הביתה, התודעתי (גרות בחדר אמה על אמה, וזה עתה בואן), לי הודיעו, שהתודעות אינה מתקבלת אצלה ואצל בתה אלא ככבוד גדול; נודע לי, שהריש והעני שלהן מגיעים עד הקצה האחרון ושכאו הֵנָה להגיש איזו בקשה באיזה מוסד. אני מציע סיוע, כסף; מספרות לי, שהלכו אל הנשף בטעות, בחשבון שבאמת מלמדים שם תורת המחולות; אז מציע אני מצדי לעזור להנחה של הגברת הצעירה בשפת צרפת ובמחולות; מקבלות את ההצעה בהתפעלות, חושבות לכבוד... וזה נמשך עד היום... רצונו – אוליכהו גם לשם... אך לא עתה.

– יחדל, יחדל מבדיחותיו השפלות, המַנְגְּלוֹת, בן-אדם שפל, זוֹנָה, בעל-תאווה!

– שילר! שילר שלנו! שילר! Ou va-t-elle la vertu nicher? ויודע הוא, אני אוסיף ואספר לו בכִּנְנָה מעשיות כאלו, בכדי לשמוע את קולות-קריאתו. תענוג!

– כמובן, אני ברגע זה נלעג בעיני עצמי, – רטן רסקולניקוב בקצף.

סוידריגילוב צחק בכל מלא-גרוננו; לבסוף קרא לפיליפ, שלם את המגיע והתחיל לקום:

– נו, על-כל-פנים, שפֹּר אני, assez causé! – אמר – תענוג!

– שאלה היא, אם הוא מקבל תענוג! – קרא רסקולניקוב בקומו גם הוא – כלום אין זה תענוג למנאף מזדקן לספר על מעשים כאלה – לפני הליכתו לעשות איזה כְּעוֹר ממין זה – ועוד במסבות כאלה ולאדם כמוני... יש בזה משום גרוי!

– נו, אם כך, – ענה סוידריגילוב בהביטו ברסקולניקוב בקצת תמהון – אם כך, אזי הוא בעצמו ציניקן לא-גרוע. חמר לזה יש בו, בכל-אֶפֶן, לא-מעט. בכח הוא מכיר ומשיג הרבה, הרבה... נו, וגם בפֶּעַל הוא מְכַשֵּׁר להרבה. נו, איך שהיה. די. צר לי מאד על שלא הרביתי עמו בשיחה, אלא שהוא לא יפטר ממני... יחכה עוד מעט...

סוידריגילוב יצא מבית-המרזח. רסקולניקוב אחריו. סוידריגילוב לא היה שכור ביותר; מוחו הצטלל מרגע לרגע. הוא היה בתוך עצמו עסוק מאד באיזה דבר, באיזה דבר חשוב מאד, והרעים את פניו. איזו צִפִּיה, כפי-הנראה, גרמה לו התרגשות ודאגה. יחסו לרסקולניקוב נשתנה לגמרי ברגעים האחרונים: מרגע לרגע גברו גסותו ולעגו. רסקולניקוב ראה כל זה והיה גם-כן מלא-דאגה. החשד שהיה בלבו בנוגע לסוידריגילוב נתחזק. הוא החליט ללכת אחריו.

הם יצאו אל המדרכה.

– לו ימינה ולי שמאלה, או יהיה גם להפך, ורק – adieu, mon plaisir, להתראות בנעימים!

והוא הימין אל מגרש סִנִּיה.

V

רסקולניקוב הלך אחריו.

– מה זאת! – קרא סוידריגילוב בפנותו לאחוריו – אני הן אמרתי, כמִזְמָה...

– הוא אמר, אבל אני לא אלך ממנו עתה...

– מה-ה-ה?!

שניהם עמדו וכרגע הביטו איש אל רעהו, כאלו נאבקו במבטיהם.

– מכל ספוריו המבִּלְבְּלים – הטעים לו רסקולניקוב בפניו – הוצאתי מסקנה ברורה, שהוא לא רק לא חדל מתכניותיו השפלות והרעות בנוגע לאחותי, אלא שהוא מלא בהן עתה ביותר. לי ידוע, שאחותי קבלה היום בפֶּקֶר איזה מכתב מאיזה מקום. והוא כל העת ישב כמו על גחלים... הוא, אמנם, יכול היה למצא לו אגב-אורחא גם איזה שדוך; אבל זה אינו מוכיח כלום. אני רוצה להִנְכַּח עין-בעין...

ספק הוא, אם היה יודע רסקולניקוב בעצמו להגדיר, מה היה רצונו עתה ובמה רצה להִנְכַּח עין-בעין.

– ככה?! רצונו, ואקרא מיד לשוטרים!

– קרא!

הם נצבו שוב רגע אחד איש מול רעהו. לבסוף נשתנו פני סוידריגילוב. בהִנְכַּחו, שרסקולניקוב לא נפחד מפני האיום, העמיד פתאם סבר פנים עליזים וידידותיים ביותר.

– הנה בריה מִשְׁנֵה! אני במתְפַּנֵּן לא הִסְבּוֹתִי את השיחה על הענין הידוע, אף שהסקרנות, כמובן, מְעַנֶּה אותי. ענין פנטסטי. דחיתיו לפעם אחרת. אלא שהוא, פשוט, יכול להרגיז גם מת מקברו... נו, נלכה, אלא שאני מוסר לו מודעה: אני אֶכְנַס עתה לרגע לביתי, בכדי לקחת אתי כסף; אחר-כך אנעל את הבית, אשכור מרכבה ואסע לבלות את כל הערב ב"אִיִּים". נו, איך ילך אחרי?

– לעת-עתה אלך לביתי, ולא אליו, אלא לסופיה סמיונובנה, להתנצל על שלא הייתי בשעת הקבורה.

– כרצונו, אלא שסופיה סמיונובנה אינה בביתה. היא הובילה את כל הילדים לגברת אחת, לזקנה ידועה אחת, מי שהיתה לפניו ידידתי ועתה גבאית באיזה בתי-יתומים. אני לקחתי בשביה את לב הגברת הזאת, במסרי על ידה את כל הכסף בעד שלשת אפרוחיה של קטרינה איבנובנה,

וחוץ מזה נדבתי עוד כסף למוסד; לאחרונה ספרתי לה גם את המעשה של סופיה סמיונובנה, עם כל הפרטים, מבלי הסתיר דבר. האפקט לא נתן להתאר. לכן הועדה סופיה סמיונובנה לבוא עוד היום להוטל, שהגברת שלי מתאכסנת בו, בבואה לאיזה זמן ממשכן-הקיץ.

– טוב מאד, ואני, בכל-זאת, אכנס.

– כרצוני, אלא להוי ידוע לו: אין אני רוצה ברעותו. אגב, מה אכפת לי! הנה מיד אנו בבית. יגיד את האמת, אני בטוח, שהוא מתיחס אלי בחשדנות כזו רק מפני שהייתי כל-כך מנמס ועד עתה לא שאלתיו ולא דרשתי ממנו דבר... מבין הוא? בעיניו היה דבר זה לפלא; אתערב, כי כך הוא הדבר! זהו אפוא הנמוס שלי וזה שכרו!

– שכר הרגול מעבר לכתלים!

– אה, הוא רומז לאותו דבר! – נתן סוידריגילוב קולו בצחוק – כן, אני הייתי מתפלא, אלו אחרי כל היה הוא עובר על זה בלי הערת-תוכחה. תא-תא! אני אף-על-פי שהבנתי משהו את כל אשר עשה... שם... ושספר בעצמו לסופיה סמיונובנה... ובכל-זאת תם אני ולא אדע: מה זאת? אני, אולי, מן הנחשלים לגמרי ואין אני מבין כבר כלום. יבאר לי, למען-השם, חביבי! יאיר את עיני ביסודות החדשים.

– הוא לא יכל לשמוע דבר, שקר וכזב בפיו!

– אבל אני איני מדבר באותו דבר, כלל לא באותו דבר (אף שבאמת אכן שמעתי דבר-מה), לא, אני מתעניין לדעת, למה הוא גונח וחוזר וגונח כל-כך, ושיקר שבו מתמלא ממרורים לרגעים. הדבר מגיע לידי-כך, שגם להטות און לשמוע מה שמדברים מעבר לדלת אסור. ועכשו ילך ויודיע אפוא לרשות, שהנה, כלומר, מקרה לא-טהור קרה לו: בתיאוריה נפלה שגיאה קטנה. ברם, אם באמת תקיף הוא בדעתו, שהרגול מעבר לכתלים אסור ושחיטת זקנות מתרת, כאנת-נפשו, ינוס, למצער, לאחת מערי אמריקה וחי! יעשה פלטה, אדם צעיר! אפשר, שעוד לא עבר המועד. אני מדבר באמת. אולי אין כסף? אני אתן להוצאות הדרך.

– אני איני חושב כלל על זה, – הפסיק רסקולניקוב בגעל-נפש.

– מבין אני (אגב, אל יטריח את עצמו ביותר: אם יש את נפשו, יכול הוא לבלי לענות לי; מבין אני, איזה שאלות ממלאות אותו: שאלות מוסריות, האין זאת? שאלות האזרח והאדם? אבל למה הן לו עתה? יסירן הצדה, תה-חה! וכי מפני שעודנו אזרח ואדם? עדין? אם כך, אז לא היה צריך לתקוע חטם במקום שלא צריך; לא צריך היה לעשות דבר שאינו לפי כחו. נו, אז יקלע חץ לרקתו. וכי מה, אין חשק?

– הוא, כמדמה, רוצה במזיד להרגיזני, בכדי שיפטר ממני עתה...

– הנה בריה משנה! והרי אנו כבר באנו, בבקשה, על המדרגות. רואה הוא, הנה המבוא לסופיה סמיונובנה, יפט-נא, אין איש! אינו מאמין? ישאל את כפרנאומוב. היא משאירה אצלם את המפתח. הנה היא בעצמה מדם כפרנאומובה, אה? מה? (היא חרשה קצת). יצאה? לא? נו, מה. עתה שמע? אינה ולא תהיה עד שעה מאחרת, אולי, בערב. נו, עתה נבוא אלי. הן הוא כמדמה, רצה לבוא גם אלי. נו, הנה אנו גם אצלי. מדם רסליך אינה בבית. האשה הזאת תמיד עסוקה, אבל אשה טובה היא, הנני מבטיח אותו... והוא היה יכול, אולי, להפיק ממנה תועלת, אלו היה קצת יותר נבון. נו, יואל-נא לראות? הנה אני לוקח מן הביורו את השטר הגדול הזה (הנה כמה עוד שטרות כאלה לי!), שיפטר היום אצל שלחני. נו, ראה? שוב אין לי לאפד זמן לבטלה. הביורו נסגר על מסגר, המעון נסגר על מסגר, ואנו שנית על המדרגות. נו, רוצה הוא, נשכור מרכבה? אני הן נוסע לאיים. אולי יש את נפשו לרכוב אתי קצת? הנה אני שוכר את המרכבה הזאת עד ילגין. מה? אינו רוצה? קצה נפשו? נסע, אין דבר. כמדמה, גשם בא, אין דבר, נרים את המכסה...

סוידריגילוב ישב כבר במרכבה. רסקולניקוב גמר בדעתו, שחשדיו, למצער ברגע זה, אינם צודקים. מבלי ענות דבר, פנה ערף לסוידריגילוב וישב על עקביו למגרש סניה. אלו היה בלכתו פונה לאחוריו אף פעם אחת, היה מספיק לראות, איך שסוידריגילוב, לאחר שנסע כמה צעדים, ירד מעל המרכבה, שלם לרפב ויעל על המדרכה. אולם הוא לא יכל כבר לראות כלום ויסר אל הרחוב השני. בחילה עמקה משכה אותו הלאה מסוידריגילוב. "זואני יכלתי לצפות אף רגע אחד לאיזה גלוי מצד זה הזד הגס, מצד זה בעל התאוה המננל!" קרא לנפשו. אמנם, את המשפט הזה הוציא רסקולניקוב נמהר וקל בדעתו. היה דבר-מה בחוגו של סוידריגילוב, שהוסיף לו לזית מקוריות, כמעט סודיות. ומה שנוגע בכל זה לאחותו, החזיק רסקולניקוב, סוף-סוף, בדעתו, שסוידריגילוב חורש עליה מזמות. אולם יותר מדי היה קשה וכבד לטפל ולחזור ולטפל במחשבות הללו!

עלי-פי הרגלו, שקע, כעברו כעשרים צעד, במעמקי-מחשבות. בעלותו על הגשר, התיצב אצל המעקה והתחיל להביט המימה, ובתוך כך עמדה עליו אבדוטיה רומנובנה.

הוא נפגש בה במעלה הגשר, אבל לא נתעכב על-ידה, כי לא הרגיש בה. דונצ'קה עוד מעולם לא ראתה אותו ברחוב במצב כזה והיתה נרעשה ונפחדה מזה. היא עמדה כמפקקת: הלקרא לו אם לא? ופתאום ראתה את סוידריגילוב ממהר אליה מעבר המגרש.

הלה, נדמה, הלך והתקרב בזהירות וכמסתיר סוד. הוא לא עלה על הגשר, כי-אם נצב מן הצד על המדרכה, בהתאמצו בכל פחותיו, שלא יראה לרסקולניקוב. את דוניה הכיר זה מכבר והתחיל לרמוז לה ולהראות לה אותות. לה נדמה, שבאותותיו וקריצותיו פקש אותה להמנע מקרא לאחיה, כי-אם ללכת אליו, אל סוידריגילוב.

וכך עשתה. היא עברה בלאט מאחרי אחיה וקרבה אל סוידריגילוב.

– נמהר, – לחש לה סוידריגילוב – אני איני רוצה, שרודיון רומניץ' ידע על-דבר פגישתנו. הנני אומר לה מראש, שזה עתה ישבתי אתו לא הרחק מפה, בבית-מרזח, במקום שמצא אותי, ובעמל רב עלה לי להפטר ממנו. הוא יודע משום-מה על מכתבי אליה וחושד בי באיזה דבר. מובן, שלא

היא גלתה לו? ואם לא היא, מי אפוא?

– הנה כבר יצאנו מאותו הרחוב, – הפסיקתנו דוניה – עכשו שוב לא יראנו אחי. הנני מודיעה לו, שהלאה לא אלך עמו. יגיד לי הפל פה: הפל אפשר להגיד גם ברחוב.

– ראשית, דבר כזה אי-אפשר להגיד ברחוב בשום-אופן; שנית, היא צריכה לשמוע את זה גם מפי סופיה סמיונובנה; שלישית, עלי להראות לה איזה דוקומנטים... ולאחרונה: אם היא תמאן להכנס אלי, הנני מסתלק מכל דבר, והנני הולך מזה כרגע. ועם זה אבקשה לבלי לשכוח, שסודו המענין של אחיה הנחמד פלו בידי הוא.

דוניה לא ידעה להחליט דבר ובמבט חודר כליות ולב הביטה בסוידריגילוב.

– מפני מה היא יראה, – העיר הלה במנוחה – עיר הן אינה כפר. והרי גם בכפר גרמה היא לי נזקים יותר משאני לה, ופה...

– סופיה סמיונובנה יודעת, שאני צריכה לבוא?

– לא, אני לא הגדתי לה דבר ואיני בטוח אפילו, אם היא בביתה. אמנם, קרוב לוודאי, שבביתה. היום היתה קבורתה של קרובתה: ודאי שלא מצאה לנכון לעשות בקורים ביום כזה. עד עת-מועד אין אני רוצה לדבר עם מי-שהוא על זה, ואני מתחרט במקצת על שהודעתי אפילו לה. כאן משהו אי-זהירות דומה למסירה. אני גר פה, הנה בבית הזה, הנה אנו מגיעים ובאים. הנה השוער של ביתנו; השוער יודע אותי היטב; הנה הוא משתחוה לי; הוא רואה, שאני הולך עם אשה וכמובן שכבר הספיק לראות את פניה ולזכרם, וזה יביא לה תועלת, אם יש לה חששים באמת ואם היא חושדת בי. תסלח על שאני מדבר בגסות שכזו. אני בעצמי גר בחדר שְכּוּר משוֹכֵר-המעון. סופיה סמיונובנה גרה בחדר שני, מעבר לפתל. כל הדיוטה מלאה שכנים. מה אפוא היא מפחדת כילד? או שמא אני נורא לה כל-כך?

פני סוידריגילוב נתעקמו בבת-צחוק של לפנים-משורת-הדין; אולם בנפשו כבר לא היה צחוק. לבו דפק ונשימתו נתקצרה. הוא הרים במתפנן את קולו, בכדי לחפות על סערת-רוחו ההולכת וגדלה. אולם דוניה לא הספיקה להרגיש בזה הסערה היתרה: הערתו על פחדה הילדותי ועל שהוא כל-כך נורא בשבילה הרגיזה אותה יותר מדי.

– אף שאני יודעת, כי הוא איש... בלי רגש כבוד, אין אני יראה מפניו כלל. ילך לפני, – אמרה במנוחה למראית-העין, אבל פניה היו חורים ביותר.

סוידריגילוב עמד אצל מעונה של סוניה.

– תרשה לי להִנְדֵע, אם בביתה היא... לא! אי-הצלחה! אולם אני יודע, שהיא יכולה לבוא מיד. אם יצאה מן הבית, אז רק לגברת אחת בדבר יתומיה. אמם מתה... אני גם פה נתערבתי וסדרתי. אם סופיה סמיונובנה לא תשוב בעוד עשרה רגעים, אז אשלח אליה אותה בעצמה, אם רצון הגברת בכך, אפילו עוד היום. נו, הנה מעוני. הנה שני חדרים. מעבר לדלת משכנה של בעלת-בית, הגברת קְסֵלִיך. עכשו תשים עין הנה. אני אראה לה את הדוקומנטים העקריים שלי: מחדר-משכבי מובילה הדלת הזאת לשני חדרים רְיָקִים לגמרי, שעומדים לשכירה. הנה הם... על זה צריכה היא לשים- עין ביותר...

סוידריגילוב התגורר בשני חדרים מְרֻהָטִים ומְרֻנָּחִים למדי. דונצ'קה העיפה עין חשדנית מסביב, אבל לא הרגישה בשום דבר היוצא מן הכלל, לא בסדר החדרים ולא בתורת כל הבית, אף שאפשר היה קצת לשים לב לזה, שמעונו של סוידריגילוב נמצא בין שני מעונות לא-נושבים. הכניסה אליו לא היתה ישר מן הפרוזדור, אלא דרך שני חדרים בעלת-הבית, שהיו כמעט ריקים. מחדר-המשכב פתח סוידריגילוב את הדלת והראה לה עוד חדר ריק אחד, שעמד לשכירה. דונצ'קה נצבה על המפתן, מבלי הבין למה הוא מראה לה את כל זה, אולם סוידריגילוב מהר לבאר לה.

– תביט נא הנה. רואה היא את הדלת הזאת? היא סגורה על מסגר, אצל הדלת עומד כסא, כסא אחד בכל שני החדרים הריקים. זה הכנסתי אני את הכסא לכאן ממעוני, בכדי לשבת עליו בשעת שמיעה. הנה שם סמוך לדלת עומד שלחנה של סופיה סמיונובנה; שם ישבה ושוחחה עם רודיון רומניץ'. ואני ישבתי והקשבתי שני נשפים רצופים, כשתי שעות בכל נשף – וכמובן, שיכלתי לשמוע ולדעת דבר-מה. כיצד היא סבורה?

– הוא רָגֵל?

– כן, רָגֵלִי; עתה נלכה למעוני; פה אין גם מקום לשבת.

הוא הביא את אבדוטיה רומנובנה שנית לחדרו הראשון, ששמש לו בתור אולם, והראה לה כסא לשבת עליו. בעצמו ישב בקצה השני של השלחן. מחוץ לארבע אמותיה, אבל בעיניו, כפי הנראה, כבר בערה אותה האש, שהפחידה כל-כך את דונצ'קה לפני זמן: היא נרעדה ושוב העיפה עין-חשד מסביב. תנועתה נתגלתה למרות רצונה; היא, אדרבה, לא אבתה להראות אי-אמן, אולם בזיזותה היתרה של זירת סוידריגילוב עשתה עליה, סוף-סוף, רשם מתמיה. היא השתוקקה לשאול, אם בעלת-הבית, למצער, בבית, אבל לא שאלה... מגאוה. נוסף על זה היה בלבה ענוי אחר, גדול לאין-ערך מהפחד לנפשה. היא התענתה בענויים כבדים מנשא.

– הנה מכתבו, – התחילה, ותנח את המכתב על השלחן – כלום אפשרי הוא מה שהוא כותב? הוא מרמז על מעשה-פשע מצד אחי, הוא מרמז בלשון ברורה יותר מדי, לו אין רשות עתה להשתמט, ידע אפוא שאני שמעתי על האגדה הטפשית הזאת עוד קדם ואיני מאמין אף לאות אחת שָׁבָה. זהו חשד מְגָנָה ומְגָחֵךְ כאחד. אני יודעת אל כל הבדות, ואיך ולמה בְּדוּקָה. בידו אין שום הוכחות, ואי-אפשר שתהיינה. הוא הבטיח להוכיח: ידבר אפוא! אבל ידע מראש, שאין אני מאמינה לו! איני מאמינה!...

דונצ'קה דברה כל זה בחפזון ואדמומית פרחה בלחייה לרגע.

— אלמלא היתה מאמינה, איך אפשר היה לארע, שתבוא יחידה אלי? למה אפוא באה? מסקרנות גרידא?

— אַל יַעֲנֵנִי, יִדְבֶּר! יִדְבֶּר!

— אין מה לְדַבֵּר: היא עלמה אמיצת-לב, חי-נפשי, אני שערתי, שהיא תבקש את האדון רזומיחין לְלוֹוֹתָהּ הֵנָּה. אולם הוא לא היה לא אֶתָּה ולא מסביב לה, אני שמתני עין. זוהי גבורה מצדה. בשביל רודיון רומנין' היא נכונה לפל. אמנם בִּלְאֵל היא אלילה... ובנוגע לאחיה, מה יש לי לאמר לה? הרי היא ראתה זה עתה אותו בעצמו. נו?

— הן לא על יסוד זה הוא בונה את כל בנינו?

— לא, לא על זה, אלא על הודאת בעל-דין. הנה לכאן בא הוא בשני נשפים, בזה אחר זה, לסופיה סמיונובנה. אני הראיתי לגברתי, איפה ישבו, הוא התנדה לפניה על הפל. הוא רוצח. הוא הרג את הזקנה המלוה-ברבית, שבעצמו היה ממשפך אצלה; הרג גם את אחותה, תגרנית, אלישבע שְׁמֵה, שנכנסה בשגגה בשעת הרצח לאחותה. את שתיהן הרג בקרדם, שהביא אֶתָּה. הוא הרג אותן, בכדי לקחת את רכושן, וגם לקח; לקח כסף ואיזה חפצים... את כל זה מסר מלה במלה לסופיה סמיונובנה, שהיא הנפש היחידה היודעת את הסוד הזה, אבל ברציחה לא השתתפה, לא בדבור ולא במעשה, כי-אם, אדרבה, נדהמה, כמו שהגברת נדהמת עתה. תִּקְרָע, סופיה סמיונובנה לא תמסור אותו לרשות.

— זה אי-אפשר! — דובבו שפתי דוניה הַחֹרֶוֹת פְּמוֹת; לגרונה הושם מחנק — אי-אפשר! אין כל סבה. כל טעם לזה... זה שקר! שקר!

— הוא שלח ידו בכסף ובחפצים. הנה כל הסבה. אמנם, על-פי הודאתו, לא השתמש בגְּזֵלָה אשר גזל, כי-אם נתן אותה תחת איזו אבן, ששם הפל מְנַח עד היום הזה. אולם זה רק מפני שלא הרהיב בנפשו עז להשתמש.

— אבל האם עולה על הדעת, שהוא יגנוב, יגזול? שזה גם יעלה על דעתו? — קראה דוניה ותקפץ מעל הכסא — הן אדוני הנה יודע אותו, ראה אותו? וכי יכול הוא להיות גנב?

היא כָּאֵלֹו התחננה לפני סוֹדֵרִיגִילֹוב; היא שכחה את כל פחדה.

— כאן, אבדוטיה רומנובנה, אלפים ומיליונים של קומבינציות וסוגים. הגנב גונב, אבל יודע הוא בעצמו, שהוא נבל. והנה שמעתי זה לא כבר על אדם הגון אחד, שהתנפל על הפוסטה לשם גְּזֵלָה; ואת הלז מי יודע, אפשר שבאמת חשב, כי דבר הגון הוא עושה! כמובן, שבענינו גם אני לא הייתי מאמין, ממש כמוה, אלו היו מוסרים לי מן הצד, ברם, באזני שמעתי — ולאזני האמנתי. לסופיה סמיונובנה הסביר גם את הסבות; ואולם זו לא האמינה לראשונה גם למשמע אזניה, אבל למראה עיניה, סוף-סוף, האמינה, למראה עיניה היא. הוא הן מסר לה הפל מפה אל פה.

— ומה הן... הסבות?

— הדברים אֶפְסִים, אבדוטיה רומנובנה. כאן, איך להגיד לה, תיאוריה מְנַחֶדָה במינה, שעל-פיה, למשל, יוצא, שיש רשות לפשוע פעם אחת, אם רק המטרה העקרת רצויה. מעשה רע אחד נגד מאה מעשים טובים! ואף הרי אמנם יש מקום לאדם צעיר ובעל מעלות להתרעם בהכירו הכרה ברורה, שעם איזה שלשת אלפים ביד היה כל עתידו אחר — ואלה שלשת האלפים אינם. תוסיף על זה את ההתרגזות הבאה מרעב, מדירה צרה, מבגדים קרועים, מהכרת מצבו הסוציאלי, ממצב אמו ואחותו. וביחוד האהבה העצמית, הגאווה והאהבה העצמית, ולאידך גיסא, אלהים יודעת אותו. אפשר שנוספו כאן גם איזה נטיות טובות... אני הן איני יודע אותו. אל תחשוב, בבקשה, שאני... וגם זה לא עסקי. כאן היתה עוד תיאוריה קטנה משלו, — תיאוריה בעלמא, — שעל-פיה נחלקים בני-האדם, רואה היא, לחמר ולאישים מְנַחֶדִים, זאת אומרת, לאישים כאלה, שמפני המדרגה העליונה, שהם עומדים עליה, אין הזק כתוב בשבילם, כי-אם להפך, הם מחוקקים חֲקִים לשאר בני-האדם, כלומר, לאלה שהם בבחינת חמר, רפש. כך, תיאוריה קטנה: Une théorie comme une autre. נפוליון לכד אותו בחבלי-קסם, זאת אומרת, העובדה, שהרבה גאונים לא השגחו בגרם-נזקים פרטיים, אלא פרצו להם גדרים, מבלי כל פקפוקים. הוא, כמִדְמָה, נתעה להאמין, שגם הוא גאון, — זאת אומרת, היה בטוח בזה זמן מה. הוא סבל יסורים עצומים וסובל גם עתה מן הרעיון, שלהמציא תיאוריה היה ביכולתו, ולפרוץ גדר בלי פקפוקים לא יכל, והרי שאינו גאון. נו, ורעיון כזה אצל אדם צעיר בעל אהבה עצמית מעליב הנהו בשבילו, ביחוד בדורנו...

— ומוסר כליות? הוא מכחיש אפוא בו כל חוש מוסרי? וכלום הוא כזה?

— הוי, אבדוטיה רומנובנה, עכשו נתבלבל הפל, זאת אומרת, באמת לא היה אצלנו מעולם סדר מוצק בזה. נפשו של הרוסי רחבה היא, אבדוטיה רומנובנה, רחבה כארצו ונוטה מאד לכל דבר היוצא מגדר הרגיל והסדר; אולם אסון הוא להיות רחב בלי כל גאוניות. והאם זוכרת היא, כמה פעמים נדברנו ושוחחנו בְּדוֹןֵן זה, בשבתנו שנינו בְּמִרְפֶּסֶת בָּגֵן, בערבים אחרי סְעֵדַת-הערב? היא עוד הוכיחה אותי על הִתְקַבּוֹת הזאת. מי יודע, אפשר שהיא הוכיחתי ממש באותו זמן, שהוא שכב פה וחשב את מחשבותיו הוא. אצלנו בחברה הנאורה הלא אין מסירות קדושות מְנַחֶדוֹת, אבדוטיה רומנובנה; רק לפעמים יש שאחד ימציא לו את זאת באיזה אֶפֶן שהוא מפי ספרים... או יחפור לו דבר-מה ממטמוני פנקסי-קדמוניות. אולם כל אלה לרב אינם אלא מְלַמְדִים, ויודעת היא, שטמטמי-מוח מְנַחֶדִים במינם, באֶפֶן שתורתם גם לא יאה היא לאדם מן העולם. אגב, את דעותי בכלל יודעת היא: בשבילי אין אשמים כל-עָקֵר, בעצמי הנני הולך-בטל, ובזה אני מחזיק. אבל אנחנו כבר דברנו על זה לא-פעם. לי היה אפילו האשר לענין אותה במשפטי... היא חֲנֵרַת ביותר, אבדוטיה רומנובנה!

— את התיאוריה הזאת שלו יודעת אני. אני קראתי את מאמרו ב'וֹרְנֵל על האנשים, שהפל הִרְשֵׁה להם... רזומיחין הביא לי.

— האדון רזומיחין? מאמרו של אחיה? ב'וֹרְנֵל? יש מאמר כזה? ואני לא ידעתי. הנה זה, בודאי, מענין! אבל לאֶן היא, אבדוטיה רומנובנה?

–אני רוצה לראות את סופיה סמיונובנה, – אמרה דונצ'קה בקול רפה – איך צריך ללכת אליה? היא, אולי, כבר חזרה. אני מכרחה לראות אותה תכף-ומיד. תגיד היא... –

אבדוטיה רומנובנה לא יכלה לגמור; נשימתה אפסה.

– סופיה סמיונובנה לא תשוב עד הלילה, אני משער ככה. היא צריכה היתה לחזור בקרוב, ומכיון לא חזרה, אז תשהה שם עד שעה מאַחרה.

– אַה, ובכן אתה משקר! – צעקה דוניה כמטרפה גמורה, אובדת-עשתונות.

כמעט מתעלפת נפלה על הכסא, אשר הספיק סוידריגילוב להגיש לה.

– אבדוטיה רומנובנה, מה היה לה. תשוב אל עצמה! הנה מים, תגמא גמיאה אחת... –

הוא הִנֵּה עליה מעט מים. דוניה נרעדה – ורוחה שב אליה.

– הרשם חזק! – רטן סוידריגילוב לעצמו ופניו קדרו – אבדוטיה רומנובנה, תִּרְגַּע-נא! תדע, שלו יש ידידים. אנחנו נצילהו, נפדהו. רצונה, ואני אעבירהו לחוץ-לארץ. לי יש כסף; בשלשה ימים אשיג לי תעודת-חוץ, ובנוגע למה שהרג, עוד עלול הוא לעשות הרבה מעשים, באפן שכל זה יִכְפֵּר. תִּרְגַּע-נא, עוד יכול הוא להיות לאדם גדול. נו, מה אִתָּה? כיצד היא מרגישה את עצמה?

– אדם רשע! הוא עוד מלעיג עלי. יתן לי ללכת... –

– לאן? אבל לאן?

– אַלּוּי. איפה הוא? אדוני יודע? – למה דלת זו נעולה? אנחנו נכנסנו בדלת זו, ועתה היא סגורה על מסגר. אימתי הספיק לסגרה על מסגר?

–הלא אי-אפשר היה לצעוק בדלתים פתוחות על זה שדברנו פה. אני איני מלעיג כלל; רק לזרא היה לי הסגנון הזה, נו, לאן תלך במצב כזה? או כלום רוצה היא למסרהו? היא תביאהו לידי חמת-שגעון, והוא ימסור את עצמו. תדע, שהפוליציה כבר מתחקה על עקבותיו, כבר מצאה את עקבותיו. היא רק תמסור אותו. תחכה-נא: אני ראיתיו ודברתי אתו לפני שעה; עוד יש אפשרות להצילו. תחכה-נא, תשב, נחשוב על זה ביחד. אני גם קראתי לה רק בכדי להִמְלִיךְ על זה ביחידות ולהִנְעִץ היטב. אבל תשב-נא!

– באיזה אפן יכול הוא להצילהו? כלום עוד אפשר להצילהו?

דוניה ישבה. סוידריגילוב ישב אצלה.

– כל זה תלוי בה, בה, בה לבד. – התחיל בעיני להב, כמעט בלחש, בגמגום, מחסיר מלים מהתרגשות.

דוניה נרתעה ממנו בפחד. הוא גם כן רעד פֶּלוּ.

– היא... מלה אחת שִׁלָּה, והוא מִצֵּל! אני... אני אצילהו. לי יש כסף וידידים. אני אשלחהו מיד לחוץ-לארץ. בעצמי אקח פספורט. שני פספורטים. אחד לו, אחד לי, לי יש ידידים; לי יש אנשי-מעשה מסורים... רוצה היא? אני אקח גם לה פספורט... גם לאמה... למה לה רזומיחין? אני גם-כן אוהב אותה... אני אוהב אותה בלי שְׁעוּר. תתן לי לנשק את שולי שמלתה. תתן! תתן! אני איני יכול לשאת את רשרושו, תגיד לי: עֵשֶׂה כֵךְ – וּאֵעֲשֶׂה! הפל אעשה. גם את הנמנע אעשה. אמונתה – אמונתי, אני הפל, הפל אעשה! אַל תביט, אל תביט בי ככה! היודעת היא, שהיא הורגת אותי... –

הוא התחיל כמעט להזות ולדבר תָּהוּ, כהלום-יין. דוניה קפצה ותתנפל אל הדלת.

– פתחו לי! פתחו! – צעקה אל הדלת, כאלו קראה לעזרת אנשים מן החוץ, וְתִרְעַד אותה בידיה – פתחו אפוא! האמנם אין איש?

סוידריגילוב קם – ויתעורר. בת-צחוק רעה ומלגלגת נדחקה לאט-לאט ועלתה על שפתיו, שרעדו עִיָּין.

– שם אין איש בבית, – השמיע בחשאי ובהטעמה – בעלת-הבית אינה, ולשוא כל הצעקות האלו: היא רק מרגיזה את עצמה לשוא.

– איה המפתח? פתח תִּכְפֵּךְ את הדלת, תִּכְפֵּךְ, אדם שפל!

– המפתח אבד ואין אני יכול למצאו.

– אַה! ובכן מעשה-אִנְס! – צוחה דוניה, חֹרֶה כְּמוֹת, והתנפלה אל הפנה, במקום שְׁמֵהרָה וסכה בעדה בשלחן הקטן, שבא לידה. היא לא צעקה; אבל נעצה עיניה בְּמַעֲנֶה ושמרה את כל תנועותיו. סוידריגילוב אף הוא לא נע ולא זע ממקומו ועמד ממולה בירכתי החדר. הוא אפילו משל בעצמו, למצער, מבחוץ. אולם פניו היו חֹרִים כמקדם. בת-הצחוק המלגלגת לא סרה מעליו.

– היא אמרה: "אִנְס". אבדוטיה רומנובנה, אם אִנְס, אז עיניה הרואות, שאחזתי בכל האמצעים. סופיה סמיונובנה אינה; עד דירת כפרנאומוב רחוק מאד, חמשה חדרים סגורים. לאחרונה, הרי אני לכל-הפחות פי-שנים חזק ממנה, וחוזק מזה, אין לי מה לירא, מפני שהיא הן לא תוכל אחר-

כך לקבול עלי: הן היא לא תחפוץ באמת למסור את אחיה. ואף מי זה אשר יאמין לה? נו, וכי מדרפה של נערה לבוא אל גבר יחיד לחדרו? באפן, שגם אם תקריב את אחיה, לא תוכיח כלום: אנס קשה מאד להוכיח, אבדוטיה רומנובנה.

– נבל! – לחשה דוניה בחמתה.

– כרצונה, אולם תתן לב: אני עדין לא דברתי על-כל-זה אלא בתור השערה. ואולם על-פי הוכחתי הפנימית היא צודקת לחלוטין: – מעשה-אנס נבלה היא, אני לא דברתי כל זה אלא להראות, שהיא תהיה חפה מכל כתם, גם אם ... גם אלו היתה רוצה להציל את אחיה, כמו שאני מציע לפניה. זה היה פשוט הכרה-המצב, נו, נאמר, הכנעה מפני האנס, אם אי-אפשר שלא להשתמש במלה זו. תחשוב על זה: גורלם של אחיה ושל אמה בידיה. ואני אהיה עבדה ... כל ימי חיי ... ופה אצפה למענה.

סוידריגילוב ישב על הספה, כשמונה צעדים מדוניה. לה לא היה כבר כל ספק בתקיפות החלטתו, מלבד זאת ידעה אותו למדי.

פתאום הוציאה מן הכיס אקדח, מתחה את המקור והניחה את כפה עם האקדח על השלחן. סוידריגילוב קפץ ממקומו.

– אָהָא! ככה?! – קרא בתמהון ובלגלוג – נו, זה כבר משענה לגמרי את כל מהלך הענין! היא בעצמה, אבדוטיה רומנובנה, מקלה לי את כל הדבר לחלוטין. אבל אקדח מנין לה? אולי האדון רזומיחין נתנו לה? בַּא! האקדח משלי הוא? מודע ישן! ואני כל-כך הרביתי לחפש אותו אז ... שעורי-היריה שלנו, שהיה לי הכבוד לתת לה בכפר, לא עלו אפוא בתו.

– לא שלך הוא האקדח, כי-אם של מרתה פטרובנה, אשר רצחת, רוצח! לך לא היה דבר משלך בביתה. אני לקחתי אותו, כשהתחלתי לחשוד, לאיזה מעשים אתה מסגל. הָעֵזָה לעשות צעד אחד – ואני נשבעה, שאהרוג אותך!

דוניה היתה כמטרפה. את האקדח החזיקה הָכֵן.

– נו, והאח? מתוך סקרנות אני שואל – שאל סוידריגילוב, כשהוא עומד עדין על מקומו.

– מסרהו, אם רצונך בכך! אך ממקומך אל תמוש! ירה תִּצְהָה! אתה הרעלת את אשתך, אני יודעת, אתה בעצמך רוצח! ...

– וזה פְּרִי לה, שאני הרעלתי את מרתה פטרובנה?

– אתה! אתה רמזת לי על זה; אתה דברת לי על רעל ... אני יודעת, שנשעת העירה להביא אותו ... לך היה מן המוכן ... זה אתה ... ודאי אתה ... נבל!

– אפילו אם כך היה באמת, הרי לא עשיתי זאת אלא בשבילך ... על-כל-פנים, אַתְּ היית הסבה.

– שקר! אני תעבתך תמיד, תמיד ...

– אָהָה, אבדוטיה רומנובנה! היא שְׂכַחָה, כפי-הנראה, איך שבשעות של פרופגנדה נטה לבה ונמס ... אני הכרתי על-פי העינים; הזוכרת היא אותו הערב, לאור הלבנה, לקול צפצוף הזמיר?

– משקר אתה! (תמה נוראה הבריקה בעיני דוניה) – משקר אתה, מוציא דְּבֵה!

– משקר אני? יהא, שאני משקר. שקרתי. לנשים לא צריך להזכיר על דברים כמו אלה (הוא הצטחק). יודע אני, שְׁתִּירִי, חיה קטנה ונאה, נו, פְּרִי!

דוניה הרימה את האקדח, שפתה התחתונה הרועדת הלבונה, עיניה השחורות הגדולות בערו באש; היא הביטה אליו בהחלטה, מדדה אותו וחכתה לתנועה הראשונה מצדו. מעולם לא ראה אותה יפה כל-כך. האש, אשר התמלטה מעיניה ברגע שהרימה את האקדח, כאלו קלה אותו ולבו התפּוֹץ מכאב. הוא עשה צעד – וקול יריה נשמע. החץ חלף את שערותיו ופגע בפתל שמאחוריו. הוא עמד ויצחק חרש.

– צְרָעָה נְשָׁכְתָנִי! ישר אל ראשי היא קולעת ... מה זאת? דם! – הוא הוציא את מטפחתו, בכדי לקנח את הדם, שנזל בפלג דק על רקתו הימנית; כפי-הנראה, נגע החץ נגיעת משהו בעור הַגְּלָגֶלֶת. דוניה השמיטה את האקדח והביטה אל סוידריגילוב כמעט לא בפחד, אלא באיזה תמהון-פרא. היא כאלו לא הבינה כבר בעצמה את אשר עשתה ואת העומד להעשות.

– נו, מה-בכך, החטיאה את המטרה! תִּיָּךְ עוד, אני מחכה, – אמר סוידריגילוב בחשאי, כשהוא עודנו מצטחק, אבל באיזו הצטחקות קודרת – הרי כך אספיק להחזיק בה בטרם תפתח את המקור!

דונצ'קה נרעדה, פתחה את המקור בחפזון והרימה שוב את האקדח.

– ירף ממני! – קראה ביאוש – נשבעת אני, שאירה עוד פעם ... אני ... אהרוג ...

– נו, מה הפלא ... בשטח של שלשה צעדים אי-אפשר שלא להרוג. נו, אבל אם לא ... אז ... – עיניו הבריקו, והוא עשה עוד שני צעדים.

דונצ'קה ירתה – והחץ לא יצא!

– לא מלאה כהלכה. אין דבר. לה יש שם עוד אחד. תתקן. אני אחכה.

הוא עמד לפניו בשני צעדים, חכה והביט אליה בהחלטה פראית, במבט-חשק לוחט וכבד. דוניה הבינה, שהוא יבחר במות מאשר להרפות ממנה. “ו... וכמובן, שעתה, בשני צעדים, תהרגהו!”...

פתאום השליכה את האקדה.

– השליכה! – קרא סוידריגילוב בתמהון ושאף רוח בכל עמק חזהו. דבר-מה מעיק כמו לפתע-פתאם סר ממנו. ואולי לא רק פחד המות, שספק הוא, אם גם היה בנפשו באותו רגע. זו היתה איזו גאלה מרגש אחר, יותר מר ואפל, שבעצמו לא היה יכול להגדיר אותו בשום-אופן.

הוא נגש אל דוניה ויחבקה חרש. היא לא התנגדה, אבל רעדה פלה כעלה והביטה אליו בעינים מתחננות. הוא רצה לאמר דבר-מה, אבל שפתיו רק נתעקלו, והדבור לא היה אתו.

– אנא, הניחני! – התחננה דוניה.

סוידריגילוב נרעד. “הניחני” זה נאמר כבר בקול אחר מ“הרף ממני”.

– ובכן אינך אוהבת אותי? – שאל בלחש.

דוניה הניעה בראשה לאות לא.

– ו... ולא תוכלי? ... לעולם? – לחש ביאוש.

– לעולם! – לחשה דוניה.

עבר רגע של מלחמה נוראה, אלמת, בנפשו של סוידריגילוב. במבט אשר לא יתאר הביט אליה, פתאם הסיר ממנה את ידיו, פנה וסר במהירות אל החלון ועמד לפניו.

עבר עוד רגע.

– הנה המפתח! (הוא הוציא אותו מהכיס השמאלי שבבגדו העליון והניחו מאחוריו על השלחן, מבלי הביט ומבלי פנות אל דוניה). תקח ותמהר ללכת!

הוא הביט בעקשות אל החלון.

דוניה נגשה אל השלחן לקחת את המפתח.

– תמהר! תמהר! – חזר סוידריגילוב, כשעודנו בלתי-נע ובלתי-פונה. אולם ב“תמהר” זה רטט איזה צליל נורא.

דוניה הבינה, חטפה את המפתח, התנפלה אל הדלת, פתחה בחפזון ותתפרץ מן החדר. ובעוד רגע יצאה במרוצה, כאחוזת-שגעון, אל החפירה ותחש צעדיה אל הגשר.

סוידריגילוב עמד עוד אצל החלון כשלשה רגעים; אז פנה לאט, העיף עין מסכיב והעביר בלאט את כף-ידו על מצחו. בת-צחוק משנה ענתה את פניו, בת-צחוק עלובה, נוגה, רפה, בת-צחוק של יאוש. הדם, שנקרש כבר, טנף את כף-ידו. הוא הביט אל הדם בקצף; אחר-כך שרה לו אלונטית במים ורחץ לעצמו את הרקה. האקדה, שהשליכה דוניה ושנזרק עד הדלת, נתקל לעיניו. הוא הרימו ובדק אותו. זה היה אקדה קטן, אקדה-של-כיס, בעל שלשה חצים, משיטה ישנה. בו נשאר עוד חץ אחד ליריה. הוא הרחרר רגע, שם את האקדה בכיסו, לקח את מגבעתו ויצא.

VI

כל אותו הערב עד עשר שעות פלה בבתי-מרזח ובבתי-סתר שונים, בעברו מאחד לשני. נמצאה לו קטיה, ששרה שוב פזמון גס אחר על איזה “נבל ועריץ שנשק לקטיה עד בלי-די”. סוידריגילוב השקה יין גם את קטיה, גם את המנגן בשרמנקה, גם את מקהלת-המזמרים, גם את המשרתים ועוד איזה שני כתבנים של לשכת-פקידות. לכתבנים הללו נתחבר רק מפני זה, שלשניהם היו חטמים מעקלים: חטמו של האחד התעקל לימין ושל השני לשמאל. הדבר עשה רשם על סוידריגילוב. הם משכוהו, לבסוף, לאיזה גן-טילים, במקום ששלם גם בעד כרטיסי-כניסתם. בגן הזה היה אשוח אחד דק בן שלש שנים ועוד שלשה שיחי-אילן קטנים. מלבד זאת היה ערוך שם “בית-נתיבות”, בעצם-הדבר – בית-מזיגה, אך אפשר היה להשיג שם גם טה, ועמדו שלחנות וכסאות ירקים אחדים. מקהלה של מזמרים גרועים ואיזה אשכנזי ממינכן בתור בדחן, בעל חטם אדום, שהיה משום-מה עצוב ביותר, פדחו את הקהל. הכתבנים באו בריב עם איזה כתבנים אחרים והגיעו לידי הרמת-יד. סוידריגילוב נבחר ביניהם לדין. הוא דן אותם כרבע שעה, אבל הם צעקו כל-כך, עד שלא היתה אף מקצת אפשרות לברר דבר-מה. קרוב לודאי היה, שאחד מהם גנב דבר-מה ואף הספיק למכור כאן את הגנבה ליהודי אחד, שנתגלגל ובא למקום המעשה, אלא שלא רצה לחלק שלל עם חברו. נתברר לאחרונה, שהחפץ הנמכר היה כף קטנה, מקניניו של “בית-הנתיבות”. ב“בית הנתיבות” התחילו כבר לבקש את האבדה והענין החל להסתבך.

סוידריגילוב שלם בעד הכף, קם ויצא מן הגן. היה קרוב לעשר. בעצמו לא שתה בכל העת הזאת אף טפת-יין אחת, ואף טה לא הזמין אלא מדרך-ארץ. הערב היה מחניק וקודר. עם השעה העשירית עלו עננים גדולים מכל כנפות הארץ; הרעים רעם ומטרות-עז נתכו ארצה. לא אגלי-מים ירדו, כי-אם פלגי-מים שטפו ארץ. הברק זרק אור לרגעים, ובמשך כל צננוץ אפשר היה לספור עד חמשה. שריו פלו במים נכנס סוידריגילוב לביתו, סגר הדלת בעדו, פתח את הביורו שלו, הוציא משם את כל כספו וקרע נרות אחדים. את הכסף נתן בכיסו, ואחר-כך אמר להחליף את שמלותיו, אולם, בהשקיפו אל החלון ובנטותו און אל הסועה והסער, הניע בידו לאות "הפל אחת", לקח את מגבעתו ויצא, מבלי נעול את דלת מעונו. הוא נכנס אל סוניה. היא היתה בביתה.

היא לא ירדה בדד, מסביב לה היו ארבעת ילדי הקטנים של כפרנאומוב. סופיה סמיונובנה השקתה אותם טה. היא קדמה את פני סוידריגילוב דומם ובכבוד; התפלאה על בגדיו הרטבים, אבל לא אמרה דבר. אולם הילדים ברחו מיד באימה לא-תתאר.

סוידריגילוב ישב אל השלחן, ואת סוניה בקש לשבת בקרוב-מקום. זו התכוננה בבושה לשמוע.

— אני, סופיה סמיונובנה, אפשר אסע לאמריקה, — אמר סוידריגילוב — ומשום שאני מתראה אתה בודאי, בפעם האחרונה, לכן באתי לעשות איזה סדרים אחרונים. נו, היא ראתה אותה גברת היום? אני יודע את אשר אמרה לה, אין מה לחזור על הדברים (סוניה כבר עשתה תנועה לספר — ונתאדמה). כל האנשים הללו הנם מסוג ידוע. מה שנוגע לאחיותיה ולאחיה, הנה באמת כבר אין להם מה לדאג, הכסף אשר הנחתי על שמם מסרתי בידים אמונות, כתוב וחתום, כדת וכדין. אגב, את הקבלות תקח לה, כך, ליתר בטחון. הנה הן, תקחן! נו, עכשו נגמר העסק הזה. ואת אלה שלשת השטרות סך-הכל שלשת אלפים רבל, תקח לה, זאת אומרת, לה לשמה, ויהיה זה בינינו, ואל ידע איש מזה, תשמע אחר-כך עלי מה שתשמע. בכסף הזה הלא תמצא חפץ, מפני, סופיה סמיונובנה, לחיות כך, כמקדם — רע, וגם שוב אין צורך לה בזה.

— אני... הוא הגדיל את חסדו כל-כך... עמדי ועם היתומים... ועם המנוחה, — גמגמה סוניה — עד... ואם עד-עתה מעטתי כל-כך להודות לו... אל יחשוב...

— אי, נו, נו.

— ואת הכסף הזה, ארקדי איבנוביץ'... אני אסירת-תודה לו... אבל עתה אין לי צורך בו. את לחם-חקי אמצא תמיד... אל יחשוב זאת לכפית-תודה... אבל אם הוא גומל-טוב כזה, אז הכסף הזה...

— לה, לה, סופיה סמיונובנה, ובבקשה, בלי דבורים יתרים, מפני שאין לי פנאי. והכסף הזה ידרש לה. לפני רודיון רומניץ' שתי דרכים: חץ-מות או סביריה (סוניה העיפה עליו מבט-פרא ותרעד). אל תדאג, אני יודע הפל, מפיו הוא, אבל אני איני פטפטן; לא אגיד לאיש דבר. והיטב אשר למדה אותו אז, שילך ויודה בעצמו. כך יותר טוב בשבילו. נו, ולסביריה — הלא גם היא תלך אחריו? הן תלך? הן כך? נו, ואם כך, הלא יהיה צורך בכסף. בשבילו, מבינה היא? ובתתי לה, הרי דומה זה כאלו אני נותן לו. ומלבד זאת, הן היא התחייבה לשלם לאמליה איבנובנה את החוב, אני שמעתי. מה זאת אָתָה, סופיה סמיונובנה, שבקלות-דעת כזו היא לוקחת עליה מיני התחייבות כאלו? הן קטרינה איבנובנה נשארה חַיְבָה לזו האשכנזית, ולא היא, ובכן לירוק היתה צריכה על זו האשכנזית — וחסל. ועם מנהגיה אלה שהיא נוהגת, קשה לחיות בתבל. נו, אם ישאלוה — מחר או מחרתים — עלי או בנוגע אלי (ואת פיה אמנם שאל ישאלו), אל תזכיר את זה, שהייתי עתה אצלה. ואת הכסף אל תראה ואל תאמר לאיש, שנתתי לה. ועתה, שלום! (הוא קם מעל הכסא). לרודיון רומניץ' — ברכת-שלום ממני. אגב: תפקיד את הכסף עד עת-מועד, לכל-הפחות, אצל האדון רזומיחין. יודעת היא את האדון רזומיחין? נו, מובן, שידעת. הוא בחר לא-רע. תכניס אליו מחר, או... כל-אימת שתגיע השעה. ועד אותה השעה תחביא היטב-היטב.

סוניה אף היא קמה ממקומה בקפיצה והביטה אליו בפחד. תשוקה גדולה היתה בתוכה לאמר דבר-מה, לשאול דבר-מה, אבל היא לא הרהיבה בנפשה עז, ואף לא ידעה איך להתחיל.

— אך איך... עתה... איך ילך בגשם כזה?

— נו, הנוסע לאמריקה יפחד מפני גשם? טה-חה! שלום לה חביבתי, סופיה סמיונובנה! תחיה לארך ימים, כי ברכה בה. אגב... תגיד לאדון רזומיחין, שאני שלחתי לו ברכת-שלום. וכך תאמר לו: ארקדי איבנוביץ' סוידריגילוב שולח לו ברכת-שלום.

הוא יצא, בהשאירו את סוניה בתמהון בפחד ובאיזה חשד אי-ברור וכבד.

נודע אחר-כך, שבאותו ערב, בשתיים-עשרה, עשה עוד בקור אחד, משנה ובלתי-צפוי. הגשם עדין לא פסק. רטב פלו, נכנס סוידריגילוב באחת-עשרה ועשרים רגעים למעון הצר של הורי ארוסתו אשר באי-נסילי. הרבה צלצל ודפק עד אשר פתחו לו ובראשית כניסתו הכניס ערבוביה גדולה; אבל ארקדי איבנוביץ' לכשרצה, היה אדם בעל נמוסים נאים עד-מאד, עד שהשערה הראשונה (והשנונה, צריך להוסיף) של הורי הכלה, שארקדי איבנוביץ' התבסס עד דלא-יָדַע, הפרכה מיד מאליה. את האב הידוע-חלי הוציאה על הכסא הרך אל ארקדי איבנוביץ' האם הרחמניה וטובת-השכל, ובדרכה נגשה ובאה מיד באיזה שאלות מרחוק (האשה הזאת לא שאלה מעולם שאלה ישרה, אלא פתחה תמיד בהצטחקות ובחפוף-כפים, וכשצריך היה לדעת איזה דבר בודאות, למשל: למתי יואיל ארקדי איבנוביץ' להועיד את יום-החֲתָנָה, היתה מתחילה בשאלות מלאות סקרנות רבה על פריז ועל חיי החצר שם, עד בואה, על-פי הסדר, עד מעונה אשר באי-נסילי). בעת אחרת היה כל זה, כמובן, ראוי לכבוד רב, אולם בפעם הזאת היה ארקדי איבנוביץ' קצר-רוח ביחוד ותבע בפה לראות את הכלה בהקדם האפשרי, אף שהודיעו לו בראשית כניסתו, שהכלה כבר שכבה לישון. מובן, שהכלה הופיעה. ארקדי איבנוביץ' הודיע לה ישר, שעל-פי איזו סבה חשובה מאד הוא נאלץ לנסוע מפטרבורג לאיזה זמן, ולכן הביא לה חמשה-עשר אלף רבלים-כסף, בשטרות שונים, ומבקש אותה לקבל ממנו את זה בתור מתנה, היות שזה מכבר התכונן להביא לה את המתנה הדלה הזאת לפני נשואיהם. קשר הגיוני מִיָּחַד בין המתנה ובין הנסיעה הפתאמית לא נמצא, כמובן, בכל פרוריו; לא נתבררה גם ההכרחיות לבוא בשביל זה בגשם ובחצות-הלילה; ואף-על-פי-כן יצא כל זה על צד היותר טוב. אפילו הגניחות הרגילות, השאלות

והדרישות נעשו פתאם קצובות ועצורות; תחת זאת היתה התודה שלמה ונלהבה דִּיה ומצאה לה אֶשור גם בדמעוניה של האם טובת-השכל. ארקדי איבנוביץ' קם, נתן קולו בצחוק, נשק לארוסתו, לטף אותה על לחיה, הבטיח, שישוב מהרה מדרכו, ובהכירו בעיניה, יחד עם הסקרנות היילדותית, גם איזו שאלה אֶלְמָת ורצינית מאד, פקפק רגע, נשקה שנית, והצטער באמת בנפשו על שמתנתו תִּנַּח תִּכְפָּ לַמְשַׁמֶּרֶת אצל האם הנבונה. הוא יצא בהשאירו את הפל במצב-נפש מְזַעֵזַע יוצא מגדר הרגיל. אולם האם הרחמניה, בקול-מלחשים נחפז, עמדה ופתרה מיד אחדות מהשאלות היותר מפליאות, בזה שארקדי איבנוביץ' איש גדול הוא, ועסקים רבים לו, ויחסים רבים, ועשיר הוא – אלהים יודע את כל מחשבותיו, עלה בדעתו ונסע, עלה בדעתו ונתן את הכסף, והרי שאין מה לתמוה. כמובן מִשְׁנָה הוא, שבא רֶטֶב פֶּלוֹ, אבל האנגלים, למשל, מְשַׁנִּים עוד יותר, ובכלל כל אלה בני החברה העליונה אינם משגיחים בזה שיאמרו עליהם הבריות ואינם מדקדקים בהלכות דרך-ארץ. יוכל היות, שהוא לכתחלה נכנס כך, בכדי להוכיח, שהוא אינו חושש לשום דבר. ובעקר, שלא להגיד על זה לאיש אף מלה אחת, מפני שאלהים יודע עוד את אשר יצא מזה, ואת הכסף צריך לסגור בארגז, וכמובן שהכי-טוב בכל זה הוא, מה שהמשרתת ישרה כל העת בחדר-הבשול ואינה יודעת דבר, ובעקר, בעקר, בעקר לבלי לגלות כלום – חס וחלילה – לנוכלת הזאת, לְרִסְלִיךְ וכו' וכו' וכו'. וככה ישבו והתלחשו עד שתים, הכלה, אמנם, יצאה לישון קדם לזה, תִּמְהָה וקצת נוגה.

וסוידריגילוב, בתוך-כך, צעד בחצות בדיוק על הגשר אשר בין אי-נסילי והעיר התיכונה. הגשם פסק, אבל הרוח נהם. הוא התחיל לרעוד ורגע אחד הסתכל באיזו סקרנות מִיְחַדָּה ואפילו באיזו שאלה במי הניבה הקטנה השחורים. אולם מיד נראה לו לקר ביותר לעמוד על המים; ויפן וילך לרחוב אחר, הוא התהלך אַרְכּוֹת ברחוב הארץ עד לאין-גבול, כמעט כחצי שעה; לא פעם נכשל באפל על המדרכה, אבל לא חדל לחפש איזה דבר בסקרנות מימין לרחוב. כאן, באיזה מקום, בקצה הרחוב, ראה זה לא-כבר דרך נסיעתו, איזה בית-מלון, בית של עץ, אבל רחב, ששמו, עד כמה שלא הטעהו זכרונו, היה מעין אנדריאנופול. הוא לא טעה בחשבונותיו; בית-המלון הזה היה נקדה חשובה כל-כך בשממת המקום, עד שהיה מן הנמנע לבלי למצאו, ואפילו באפלה, זה היה בנין עץ ארץ ומשחר, ולמרות השעה המאָחֶרָה עוד נראו בו אורות ואיזו תנועה. הוא נכנס ושאל לחדר אצל לבוש-קרעים אחד, שנפגש בו בפרוזדור. לבוש-הקרעים העיף מבט על סוידריגילוב, נתעורר והוליכהו מיד לחדר רחוק, צר ומחניק, בקצה הפרוזדור, בפנה, תחת סֶלֶם-המדרגות. חדר אחר פנוי לא היה; סֶבֶר פני לבוש-הקרעים היה של שאלה.

– טה יש? – שאל סוידריגילוב.

– אפשר להשיג.

– מה עוד יש?

–בשר-עגל יש, יין-שרף יש, פרפראות יש.

–הבא בשר-עגל וטה.

–ויותר לא יִדְרֶשׁ שום דבר? – שאל לבוש-הקרעים באיזו השתוממות.

–שום דבר, שום דבר!

לבוש-הקרעים יצא, כאיש אשר נכזבה כל תוחלתו.

“מקום משבת, כפי הנראה – חשב סוידריגילוב – ואנכי לא ידעתי. אני, ודאי, גם-כן עושה רשם של חוזר בלילה מאיזה קפה-שֶׁנֶטֶן ובדרך קרה לו איזה מקרה לא-טהור. ומענין, בכל-זאת מי מתארח ולן במקום הזה?”

הוא הדליק נר ובדק את החדר לאורו. זה היה כלוב קטן כל-כך, עד שכמעט לא כלכל את קומתו של סוידריגילוב, בעל חלון אחד. המטה הנרפשה מאד, השלחן הצבוע והפשוט וכסא אחד מלאו כמעט את כל שטח החדר. לכתלים היה מראה כֶּאֱלוֹ חֶבְרוֹ מְקֻרְשִׁים. והנֶרְ שְׁעִלִּיהֶם היה כל-כך מִאֶבֶק וּמְרִסָּק, עד שאת צבעו (הצהב) עוד אפשר היה להכיר, ואולם את קוי-ציוורו – בשום-אֶפֶן לא. חלק מן התקרה והכתלים היה נטוי באלכסון: עליו מבחוץ התעקל סֶלֶם-המדרגות. סוידריגילוב העמיד את הנר, ישב על המטה וישקע במחשבות, אולם ההתלחשות המִשְׁנָה והבלתי פוסקת שעלתה מן הכלוב ושלפעמים נהפכה כמעט לצעקה, הסבה אליה לאחורונה את תשומת-לבו. ההתלחשות הזאת לא חדלה מן הרגע הראשון להִפְנִסוֹ. הוא הטח אֶזֶן קשבת: מאן-דהו חרף וכמעט בדמעות דָּבַר משפטים את השני; ברם נשמע רק קולו האחד של המחרף. סוידריגילוב קם, האהיל בידו על אור המנורה, ואז נתגלה מיד בפתל איזה סדק. הוא נגש והתחיל להביט. בחדר, משהו גדול משלו, היו שני אורחים. אחד מהם, בלי סורטוק, בעל שערות מסלסלות שלא כרגיל ופנים אֶדְמִים ובווערים, עמד בפֹּזָה של בעל-דרשן, כשרגליו מִכְחָקוֹת אחת מחברתה, בכדי לשמור על שווי-המשקל, ובהכותו באגרופו על חזהו, הוכיח בקול פִּתְטִי את השני על שזה קבצן ואפילו כל רגש-כבוד אין לו; שהוא, המוכיח, הלא הרימו מאשפתות וכשיעלה רצון מלפניו יכול הוא לגרשהו בחרפה, ועל כל זה שֶׁהָדוּ במרומים. השני, המטרה לחצי התוכחה, ישב על הכסא ופניו היו דומים למראה פני איש המתאוה לעטש ואינו יכול. יש שנשא מבט עכור, עֲתוּדִי, אל הנואם, אבל, כפי-הנראה, לא היה לו כל מִשְׁגֹּמְכָל מכל הדרשה וספק הוא, אם גם שמע את אשר יִדְבֵר אליו. על השלחן הלך וכלה שיוור-הנר, עמד בקבוק יין-שרף כמעט ריק, ואצלו כוסות, לחם, קשואים וכלים של טה אשר נשתה מכבר. לאחר שהתבונן סוידריגילוב לכל התמונה הזאת בתשומת-לב, סר בשויון-נפש מעל הסדק וחזר וישב על המטה.

לבוש-הקרעים, שחזר ובא עם טה ובשר-עגל, לא יכל להתאפק מבלי שאול עוד פעם: “אולי יש צֶרֶךְ בעוד איזה דבר?” ולאחר שקבל שוב תשובה שלילית, הלך לו לבלי שוב. סוידריגילוב מהר לשתות את הֶטָה, בכדי להתחמם, ואף שתה כוס שלמה, אבל לאכול לא יכל אף כִּיֵּית, כי סר ממנו לגמרי תאבון-האכל. כנראה, התחילה אצלו הקדחת. הוא פשט מעל עצמו את בגדו העליון והתחתון, התעטף בשמיכה וישכב על המטה. לו חרה: “על-כל-פנים טוב היה הפעם להיות בריא” – הרהר ויצטחק. בחדר היה אויר מִעֶפֶשׁ, הנר דלק באור פֶּהָה, בחוץ המה הרוח, באיזו פנה גרד עכבר בִּשְׁנִיוֹ, ובכלל בכל החדר כאלו נדף ריח עכברים ועורות. הוא שכב וכמו קֶזָּה: רעיון רדף רעיון. נדמה, שתשוקה עזה היתה בו להֶאָחֵז

באיזה רעיון שהוא. "ודאי תחת החלון איזה פרדס – הרהר – הומים האילנות; כמה איני אוהב שאון האילנות בלילה, בסערה ובחשכה; הרגשה מרעימה!" והוא נזכר, שבעברו לפני שעה על-יד פרדס-פטר תקפתהו איזו בחילה. כאן זכר גם את הגשר, גם את הניבה הקטנה, ושוב נעשה קר לו, כמו לפני שעה, בעת עמדו על המים. "מעולם לא אהבתי מים בחיי, גם בצעירי-נוף", הוסיף לחשוב ופתאם הצטחק שנית על הרהור משנה אחר: "הן לכאורה, עכשו היה צריך להיות הפל אחת בנוגע לכל מיני אסטטיקה וקומפורט, ולבסוף נעשיתי דוקא עכשו לאיסטנס, כחיה זו שבוררת ובוחרת לה מקום... בכגון דא, מפני מה לא סרתי לפרדס-פטר? מפני האפל והקר נפחדתי, קה-קה! האם לא להרגשות נעימות קוית? ... אגב, מדוע איני מכבה את הנר? (הוא כפה). שִכְנִי שכבו סוף-סוף, – חשב, כשלא מצא אור בסדק. – הנה מרתה פטרובנה, עתה היא שעת-הפֶּשֶׁר להופיע: גם אפל, גם מקום מצִין, גם רגע אוריגינלי. ודוקא עתה הוֹאֵל לא תואיל לבוא... כמו להכעיס"

משום-מה נזכר פתאם, איך שביום, לפני פגישתו עם דונצ'קה, יעץ לרסקולניקוב למסור אותה לשמירה לרזומיחין. "באמת לא אמרתי זאת, בעקר, אלא להתגרות בעצמי, ורסקולניקוב אכן הבין זאת. ועל-כל-פנים, בעל-עברה גדול הוא רסקולניקוב זה! משא לא קטן לקח על עצמו. ברבות הימים יכול הוא להיות לפושע הגון, כשיחכם יותר, ועתה חפץ הוא בחיים יותר מדי. בנוגע לסעיף זה, הרי סוג זה של בני-אדם – נבלים. אבל יקחהו אפל, ינהג כרצונו, מה לי ולו?"

השנה עדין לא באה אליו. לאט-לאט התחילה תמונת דונצ'קה לעלות לפניו, ופתאם עבר רעד בכל יצורי-גוו. "לא, מכל זה צריך כבר עתה לחדול – חשב בהתעוררו – צריך לחשוב על איזה דבר אחר. משנה ומגֶחֶך: מעולם לא שנאתי איזה דבר או איש באמת ובתמים, ואפילו לראות נקמה באויבי לא השתוקקתי ביחוד, וזה הרי אות לרעה, אות לרעה. להתנפח גם-כן לא אהבתי, ומעולם לא נלהבתי – גם זה אות לרעה! וכמה הרביתי באותה שעה להבטיח לה – פו, שִד! ומי יודע, אפשר שבאמת היתה טוחנת את אפרי ועושה אותי לאחור"... הוא נשתתק שוב והדק את שניו: תמונת דונצ'קה שוב עלתה לפניו, ממש כמו באותו הרגע לאחר שִפְרָתָהּ, נפחדה, השמיטה את האקדה והביטה אליו כמתה, באפן שהוא היה מספיק לאחוז בה פעמים והיא לא היתה מרימה גם אצבע להגנתה, אלמלא הוא בעצמו שהזכיר לה. הוא זכר, איך שבאותו רגע כמו חס עליה, כמו נלחץ לבו מחמלה... "אָה, לעזאזל! שוב הרעיונות הללו! מכל זה צריך לחדול, לחדול!"

הוא גם כמעט-קט; רעד-הקדחת פסק; פתאם חש, כאלו דבר-מה חלף תחת השמיכה על ידו ורגלו. הוא נרעד: "פו, שד, האם אין זה עכבר? – חשב – השארתי את הבשר על השלחן"... איזה מאון נורא היה בו להתגלות, לקום, לרעד מקר, אבל פתאם נגע שוב דבר-מה ברגלו נגיעה לא-נעימה; הוא קרע מעל עצמו את השמיכה והדליק נר. רועד מקר של קדחת, נכפף לבדוק את המטה, – לא היה דבר; הוא נער את השמיכה, ופתאם קפץ עכבר על הסדין. הוא התנפל ללכוד אותו; אבל העכבר לא ירד מעל המטה, כי-אם התרוצץ בזוגים לכל עבר, החליק מפינות לאצבעותיו, עבר בריצה על-פני ידו ופתאם צלל אל תחת הכר. הוא הרים את הכר. אבל כהרף-עין חש, כי דבר-מה קפץ אל חיקו, אל תחת פֶתָנָתוּ, מרשרש על גופו, מאַנֶש על גבו. הוא רעד רעידת-עצבים בכל גופו – וייקץ. בחדר היה חשך, הוא שכב על המטה מקפל בשמיכה, כמו לפני רגעים אחדים. מֶעֱבֵר לחלון יָלֵל הרוח. "איזה מין פעור!" – חשב ברגזה.

הוא קם, ישב בירכתי המטה וגבו אל החלון. "מוטב לבלי לישון כל-עקר" – הֶחֱלַט בתוכו. מן החלון עלתה, אמנם, אליו לחות קרה; מבלי קום ממקומו, סחב על עצמו את השמיכה ויתעטף בה. את הנר לא הדליק. הוא לא חשב מאומה וגם לא אבה לחשוב; אולם שברי-הַזְיוֹת צפו ועלו איש אחרי אחיו וקטעי מחשבות רפרפו, בלי ראשית, בלי אחרית ובלו קשר, כמו תרדמת-הצאין נפלה עליו. הקר, האפל, הלחות, הרוח, שילל מעבר לחלון והניע את העצים – כל זה העיר בו איזו נטיה דמיונית, עקשנית, איזו תשוקה – לפרחים. בדמיונו הציִיר יפה-נוף נהדר; יום בהיר, חם, כמעט לוהט, יום חג. נוה-כפר מרהיב-עין, בסגנון אנגלי, שערוגות-פרחים נותנות ריח מסכיב, סביב לו המעקה כְלו עטוף ירקרק ושושנים; שלבים מזהירים, קרירים, רפודים במרבדים יקרים, מְקַפִּים פרחים יקרי-המציאות בצנצנות-סינים. ביחוד שם עין על הצנצנות המלאות מים שעל החלונות, שבהן צוררי נְרִיקְסִים עדינים, כפופים על גבעוליהם האֲרָפִים והעבים והיִרְקִים-בהירים עם ריחם הטוב ההולך למרחוק. קשה היה לו להִפְרֵד מהן, אבל הוא עלה בשלבים ונכנס לאולם גדול וגבוה, ושוב, גם כאן, בכל פנות שאתה פונה, על החלונות, אצל הדלת הפתוחה אל המרפסת, במרפסת גופה – פרחים, פרחים. הרצפה היתה רפודה בעשב טְרִי, נותן-ריח, שאך זה קצרוהו, החלונות היו פתוחים, אויר רענן, קל, קריר, עלה אל החדר, הצפרים צפצפו תחת החלונות, ובלב החדר, על שלחנות מְכִסִּים בחתולי-אטלס לבנים, עמד ארון-מתים. הארון הזה היה מְכִסָּה ב- Gros de-Naples לבן ועטוף באֶטוּן לבן עֶבֶה. מקלעות-פרחים סביב שתי עליו. עטופה פרחים שכבה בו ילדה אחת, בשמלה לְבָנָה, ידיה היו שלובות והדוקות אל תְּזָה, כחטובות מְשִׁיש. אולם שערותיה הצהבהבות-בהירות היו לחות; זָר-שושנים הושם לראשה. שרטוטי פניה הקודרים והקפואים כבר היו גם-כן כמו חטובים מְשִׁיש, אולם בת-הצחוק שעל שפתיה החורות היתה מלאה איזה צער לא-ילדותי, צער אין-סופי וקובלנה גדולה, מחרידה. סוידריגילוב ידע את הילדה הזאת; איקונין ונרות דולקים לא נמצאו אצל הארון הזה ואף לא נשמע אצלו קול-תפלה. זו הנערה היתה מאבדת-עצמה-לדעת. היא היתה רק בת ארבע-עשרה, אבל לבה כבר היה נשבר, והיא אבדה את עצמה, כי לא יכלה נשא את חרפתה. העלבון הפחיד והתמיהה את ההכרה הצעירה, הילדותית, העטה קלון על נפש-המלאך הטהורה והוציא שְׁוֹעֵת-יאוש אחרונה, אשר לא נשמעה, אשר היתה לְשִׁמְצָה בליל-אפל, בחשכה, בִּקְר, עם הפשרת-שליגים רַטְבָה, בהיות הסער...

סוידריגילוב התעורר, קם מעל משכבו, וצֶעַד צעד אל החלון. בגשוש-ומְשׁוֹש מצא את הבריה ופתח את החלון. הרוח התפרץ בחמת-זעם אל החדר הקטן והצר וכמו המטיר פְּתִי קרח וכפור על פניו וחזהו המְגֵלָה. מתחת החלון היה באמת מעִין גן, ובמְדָמָה, גם-כן להנאת הצבור. ביום ודאי שגם פה שרה מקהלה ועל שלחנות קטנים שתי טיה. ברם עתה נֶשְׂאָא נטפים אל החלון מן האילנות והשיחים, היה חשך כמו במערה, באפן שבקשי גדול אפשר היה לתפוס רק איזה כתמים אפלים, סמנים לדברים. סוידריגילוב כפף עצמו, נשען בזרועותיו על אדן-החלון והסתכל הרבה רגעים רצופים בזו האפלה. מתוך אפל הלילה עלתה יְרִית-תותח אחת, ואחריה – שניה.

"אָה, הַתְּקָאָה! גאו המים – חשב – אם בִּקְר יעלו בכל הרחובות אשר בשפל, ישטפו מרתפים ותחתיות, עכברי-המערות יצופו, ותחת הגשם והסער, מתוך קללות וחרפות, רַטְבִּים ולחים יתחילו בני-האדם להעביר סמרטוטיהם ורפשמם לדיוטות העליונות... וכמה עכשו השעה?" ואך חלפה המחשבה הזאת במוחו, מיד השמיע איזה שֶׁעוֹן-קיר מאיזה מקום, מתוך תְּקַתוֹק וצלצול-חפזון, שלש. "אָהָה, בעוד שעה הרי כבר יאיר הִבְקָר! מה יש להמתין עוד? אצא מיד ואלך לפרדס-פטר: שם באיזה מקום אבחר לי שיח גדול טבול בגשם, באפן שאם רק אגע בו בקצה שכמי, מיד ירעיף רבוא-רבואות רסיסים על ראשי", הוא סר מעל החלון, לאחור שסגרו, הדליק את הנר, לבש את מְקַטְרָנוּ, את בגדו העליון, חבש לראשו את מגבעתו ויצא עם הנר אל הפרוזדור, בכדי למצא באיזה מקום את לבוש-הקרעים, שישן במדור קטן בין כל מיני בלויי-סחבות ושיורי-

נרות, לשלם את המגיע ולצאת מן המלון. – “הנה השעה הכי טובה ואין לבחור טובה הימנה”.

זמן רב תעה בכל הפרוזדור הארך והצר, מבלי אשר מצא איש וכבר רצה לקרוא בקול, והנה פתאם בפנה אפלה, בין ארון ישן ובין דלת, ראה איזה דבר משונה, שכאלו היה בו איזה רוח-חיים. הוא כפף את עצמו עם הנר וראה – ילדה בת-חמש, לא יותר, בשמלה רטובה, כסמרטוט השרוי בעביט של שופכין. רועדת ובוכיה, היא כאלו לא נפחדה כלל מפני סוידריגילוב; אלא שהביטה אליו בתמהון קהה בעיניה הגדולות השחורות ולעתים נאנקה, כדרך הילדים שבכו זמן מרבה, ואחר-כך חדלו, ולא עוד אלא שגם התנחמו, ואף-על-פי-כן יש שהם נמשכים ומוציאים יקבה קטועה פתאם. פני הילדה היו חורים ומרודים; היא קפאה מקר, אבל – “כיצד נתגלגלה ובאה לכאן? הרי שהיא התחבאה פה ולא ישנה כל הלילה”. הוא התחיל לחקור ולדרוש אותה. הילדה נתעוררה פתאם ובמהירות התחילה לפטפט דבר מה בלשון-הילדים שלה; נאמרו איזה דברים על “אמא” ו”אמא תכה”, על איזו כוס “שפיה” (שברה), הילדה דברה בלי הפסיק; בקשי ידוע אפשר היה ללמוד מכל ספוריה, שזוהי ילדה שנואה מאמה, תינוקת, שאמא, ודאי איזו מבשלת שפורה מהבית הזה, מטילה עליה אימה בהכאותיה; שהילדה שברה כוסה של אמה וכל כך נפחדה מפני-זה, עד שברחה עוד בראשית הערב; שהרבה זמן, בודאי, התחבאה באיזה מקום בחצר תחת הגשם, עד שלאחרונה באה עד הלום, הסתתרה בצד הארון וישבה פה בפנה כל הלילה, בוכיה ורועדת מרטיבות מאפל ומפחד, שעל כל זה יכזה שבעתים. הוא נטל אותה על כפיו, הוליכה אל חדרו, הושיבה על המטה והתחיל להסיר מעליה את מלבושיה. נעליה הקרועות, על רגליה, שהיו בלי פזמקאות, היו כל-כך לחות, כאלו לא הוצאו כל הלילה מן הפצה. לאחר שהסיר את בגדיה, השכיבה במטה, כסה אותה בשמיכה ועטף אותה בה מעל לראשה. היא ישנה ברגע. לאחר שגמר כל זאת, נשתקע שוב במחשבות ועומות.

“הנה נמלכתי להסתבך בעסקים חדשים! – קרא פתאם לעצמו ברגש של כעס כבד – איזו טפשות!” – ומתוך כעס לקח שנית את הנר, בכדי ללכת ולמצא בכל אפן-שהוא את המשורת, בכדי להפטר מן הבית הזה בהקדם האפשרי. “הוי, התינוקת!” – הרהר בקללה על שפתיו, בשעה שפתח את הדלת ללכת, אבל חזר לראות עוד פעם אם ישנה הילדה ואיך היא ישנה. בזהירות הרים את השמיכה. הילדה ישנה שנה עזה ומברכת. היא התחממה תחת השמיכה ואדם השתפך כבר על לחייה החורות. אולם משנה הדבר: האדם הסתמן בעז ובבהירות יתרה ממה שמצוי אצל ילדים. “זהו אדם של קדחת – חשב סוידריגילוב – אדם זה כמו מיין הוא, כאלו השקוה כוס מלאה”. שפתיחה האדמות כמו בוערות, להטות, אבל מה זאת? לו נדמה היה פתאם, שריסיקה הארכים והשחורים של הילדה כמו רועדים וקורצים, כמו מתנשאים, ומבעדיהם נשקפת עין ערומה, ידה, קורצת שלא כדרך הילדים, כאלו הילדה אינה ישנה אלא מתחפשת. כן, נכון הדבר: שפתייה מתרחבות לבת-צחוק; זוויות השפתים רועדות, כאלו היא עודנה מתאפקת. אבל הנה פסקה לגמרי מהתאפק; זה כבר היה צחוק, צחוק גלוי; איזו הבעת חצפה הסתמנה בפנים הללו, הבלתי-ילדותיים כלל, הבעת-זנות; אלו היו פנים מקצפים, של אשה צרפתית זונה הנמכרת בשוק. הנה הוסר המסכה האחרון, נפתחו שתי העינים: הן מביטות אליו באש-תאווה ובעזות, הן קוראות לו, צוחקות... דבר-מה מגנה ומלעיב עד אין-קץ היה בצחוק הזה, בעינים האלה, בכל התועבה הזאת של פני התינוקת, “היאך! בת-חמש! – לחש סוידריגילוב באימה רבה – זה... מה זאת?” אבל הנה היא פונה קלה אליו, הנה היא מפנה אליו את פניה הלוהטים, הנה היא פורשת ידיה הקטנות... “אה, ארוה!” – קרא סוידריגילוב באימה וירם עליה את ידו... אבל באותו רגע הקיץ.

הוא שכב על אותה המטה, עטוף בשמיכה; הנר לא דלק, ובחלון האיר היום...

“חזון-בלהות במשך כל הלילה!” הוא קם בכעס, בהרגישו שהוא שבור ורצוץ גלו; עצמותיו כאבו. בחוץ היה אד-ערפל עבה ואי-אפשר היה לראות כלום; היה סוף השעה החמישית; אחר את המועד! הוא קם ולבש את מקטרונו ובגדו העליון. שהיו רטבים עדין. ידו נגעה באקדח שבכיסו, הוא הוציא אותו ותקן את הזיון; אחר-כך ישב, הוציא מכיסו את פנקסו ועל דף אחד נראה לעין שרטוט שורות אחדות באותיות גדולות. הוא עבר עליהן בעיניו, שקע בהרהורים, נשען בזרועותיו על השלחן. האקדח והפנקס היו מנחים כאן, סמוך לזרועו. הזכוכים, שהקיצו משנתם, עופפו על מנת-הבשר, שעמדה כאן על השלחן כמו שהיא. הוא הביט שעה ארבע עליהם, ולאחרונה התחיל לארוב לזכוב אחד בימינו. הוא עמל ויגע הרבה אבל בשום-אופן לא עלה בידו ללכוד את הזכוב. לאחרונה תפס את עצמו בזו ההתעסקות המענינת, התעורר, נרעד, קם ויצא בהחלט מן החדר. כעבור רגע היה בחוץ.

אד-קלב עקה היה פרוש על כל העיר. סוידריגילוב שם פעמיו על המדרכה החלקקה והנרפשה על הניבה הקטנה. לפני עיני-דמיונו רפרפו מי הנהר שגאו במשך הלילה אי-פטר, שדרות לחות, עשב לח, אילנות ושיחים לחים, ולבסוף אותו השיח... בקצה החל להסב לבו אל הבתים, בכדי לתת למחשבותיו נושא אחר. כל עובר-ושב, כל רכב לא נפגשו לו ברחוב. מראה קודר ונרפש היה לבתי-העץ הקטנים, הצהבים-בהירים, עם התריסים המוגפים. קר ורטיבות חדרו לכל פדי עורו, והוא התחיל לרעוד. יש שהיה נתקל בשלטי-חגיות וקורא כל אחד בדיקנות. הנה נגמרה המדרכה. הנה בית-חומה גדול. כלב קטן ונרעד מקר, עם זנב סרוח, עבר לרחב דרכו. איזה שפור כמת, בפנה, ופניו למטה, שכב מן הצד, סוידריגילוב העיף עליו מבט ועבר הלאה. פפת בית-השמירה הגבוהה נצנצה לפניו משמאל. “בא! – חשב – הנה מקום רצוי, למה לי אי-פטר? לכל-הפחות כאן יהיה עד-ראיה רשמי”. הוא כמעט שהצטחק לזה הרעיון החדש ויפן לרחוב השני, שבת-השמירה עמד בו. אצל שערי הבית הגדולים, הנעולים, עמד, נשען עליהם בגבו, בר-נש קטן, עטוף באדרת אמצה של איש-צבא ובכובע-נחשת. במבט נרדם, אלכסוני קדם איש-הצבא את פני סוידריגילוב. פניו הפיקו אותו הצער החמוץ ואותה התרעמת הנצחית, שבהם נחתמו כל בני השבט העברי, בלי יוצא מן הכלל. שניהם, סוידריגילוב ואיש-הנחשת, התבוננו זמן-מה איש לרעהו. לאחרונה נעשה תמוה בעיני האחרון: איש לא-שכור, והוא עומד לפניו במרחק של שלשה צעדים, מביט עליו בעקשות ואינו דובר דבר.

– ומה זה דרוש לו זה פה? – שאל ברוסית נלעגה, מבלי לזווע עדין ממקומו ומבלי לשנות את מעמדו.

– לא-כלום, אחא, שלום! – ענה סוידריגילוב.

– לא זה המקום פה.

– אני, אחא, נוסע למדינות רחוקות.

– למדינות רחוקות?

– לאמריקה.

– לאמריקה?

סוידריגילוב הוציא את האקדח וכוונן את המקור. איש-הנחשת הרים את בבוטיו.

– אבל מָנָה, איזה חֲקָמוֹת, לא זה פה המקום!

– ומדוע לא?

– מפני שלא זה פה המקום.

– נו, אחא, הכל אחת היא. המקום טוב הוא; אם ישאלוך, תאמר: נסע האיש לאמריקה.

הוא כָּנַן את האקדח לנוכח רקתו הימנית.

– אבל פה אסור, פה לא זה המקום! – התעורר איש-הנחשת ואישוני-עיניו הלכו הלוך והתרחב.

סוידריגילוב לחץ את המקור.

VII

באותו היום, לפנות-ערב, בשעה השביעית בערך, קרב רסקולניקוב לדירת אמו ואחותו, לאותו הבית של בְּקֵלְיִיב, ששם סדר אותן רוזמיהין. הכניסה אל סלם-המדרגות היתה מן החוץ. רסקולניקוב הלך וקרב, והוא עודנו עוצר בצעדי ועודנו כמפקפק: הלהֶכְנַס אם לא? אולם הוא כבר לא היה חוזר בו בשום אופן שבעולם; החלטתו היתה חזקה. “ומלבד זאת, הלא, בכל-אֶפֶן הן אינן יודעות עוד כלום – חשב – וכבר התרגלו לחשוב אותו לבריה מְשֻׁנָּה”... תלבשתו היתה נוראה: פְּלָה נרפשה, בהיותו כל הלילה תחת הגשם; קרועה, קמוטה. פניו היו כמעט משוללים כל צורה מעיפות גופנית ונפשית, מסגריר וממלחמה פנימית במשך מעת-לעת, כל הלילה העבר התגולל והתבודד מי יודע היכן. אולם, למצער, ההחלטה נתקבלה.

הוא דפק בדלת. פתחה לו אמו. דונצ'קה לא היתה בבית. אפילו המשרתת לא היתה בשעה זו, ברגע הראשון הִקְתָּה פולחריה אלכסנדרובנה בתמהון-חדוה; אחר-כך אחזה בכפו ותמשכהו אל האולם.

– נו, הנה גם אתה! – התחילה לגמגם מתוך ששון – אל תקצוף עלי, רודיה, על שאני מקבלת אותך באֶפֶן כל-כך טפשי, בדמעות: דְּמֵעוֹת-שְׂמָחָה הן ולא בכי. כסבור אתה, אני בוכיה? לא, שוש אישיש. אלא שזוהי כבר רגילות טפשית אצלי: זולגות דמעות. מעת שָׁמַת אביך, עליו השלום, נתרגלו עיני לדמעות מרוב בכי. שב, חביבי, עיפת בודאי, רואה אני. אוי, כמה נתלכלכת.

– אני הייתי אמש תחת הגשם, אמא... – התחיל רסקולניקוב.

– אבל לא, לא! – קראה פולחריה אלכסנדרובה ותשסעהו בדבריה – שמא חושב אתה, שאני אבוא אליך מיד בדרישות וחקירות, על-פי רגילות-הנשים שלי הקודמת; אל תדאג, אני הן מבינה, הפל אני מבינה; עכשו כבר למדתי להתנהג כמנהג המקום הזה, ובאמת, רואה אני בעצמי, שהארחות האלה יותר מְחֻקָּמִים המה. אני אחת גמרתני בלבי ולא אֶשְׁנָה: מִנֵּן לי להבין את דרכים ולדרוש ממך דין-וחשבון? בראשך אלהים יודע איזה מחשבות ומעשים נולדים ונוצרים – הָאֲנֹכִי אבוא להדוף אותך בצד ובכתף: על מה אתה חושב? אני הנה... הוי אֵלֵי! מה אני מתרוצצת כמי שאֲחֻזָּה קורדיקוס?... אני הנה, רודיה, קוראת את מאמרך בז'ורנל בפעם השלישית, דמיטרי פרוקופיץ' הביא לי. אני נאקתי כשראיתי: כמה טפשית אני, אמרתי ללב, הנה במה הוא עוסק, הנה פתרון כל השאלות! המְלָמְדִים תמיד דרכם כך. בראשו, אפשר, מחשבות חדשות באותה שעה, הוא עסוק בהן, ואני מבלבלת ומעֲנָה אותו. קוראת אני, ידידי ורעי, וכמובן, שאיני מבינה כלום; אבל, מובן, שכך צריך להיות: מי אֲנֹכִי כי אבינה?

– הראי נא, אמא.

רסקולניקוב לקח את העתון וְעִיֵן קצת במאמרו. כמה שעמד זה בנגוד למצבו ולמעמד-נפשו, הרגיש, בכל-זאת, אותה ההרגשה המְשֻׁנָּה, העוקצת-המתוקה, שכל מחבר בראותו בפעם הראשונה את דבריו בדפוס; והוא, מלבד זאת, היה בן עשרים ושלש. ואולם זה נמשך רק כהרף-עין. לאחר שקרא שורות אחדות, רעמו פניו ושממון נורא לחץ את לבו. כל מלחמתו הנפשית במשך החדשים האחרונים נזכרה לו בפעם אחת. בבחילה ורגז זרק את המאמר על השלחן.

– אבל רודיה, כל כמה שאני טפשית, הנה, בכל-זאת, מְכַשְׁרָה אני להבין, שבקרוב תהיה לאחר מן הראשונים בעולם-המדע שלנו. והם עוד העזו לחשוב עליך, שבינתך נסתתרה. הָא-הָא-הָא! אתה אינך יודע – אבל הם הלא חשבו כך. אי, תולעים שפלים, מִנֵּן להם להבין, מה זה שְׂכָל! והרי גם דונצ'קה, דונצ'קה כמעט שהאמינה בזה – כיצד! אביך המנוח שלח פעמים לז'ורנלים, - בפעם הראשונה שירים (המחברת עודנה שמורה אתי, אני אראנה לך בזמן מן הזמנים), ואחר-כך ספור שלם (הרבה התחננתי לפניו, שיתן לי להעתיק), וכמה התפללנו לאלהים, שיקבלו. – לא קבלו! אני, רודיה, לפני ששה-שבעה ימים הצטערתי הרבה למראה מלבושיך, איך אתה חי, מה אתה אוכל ובמה אתה לבוש. ועכשו רואה אני,

שגם זו היתה כסילות מצדי, מפני שאם רק יעלה ברצונך, מיד יכול אתה להשיג לך הַפֶּל, בדעתך ובכשרונך. ומשמע, שלפי-שעה אינך רוצה והנך מתעסק בדברים הרבה יותר חשובים...

– דוניה אינה בבית, אמא?

– לא, רודיה, לעתים קרובות מאד אין היא נמצאת בבית, עוזבת אותי לבדי. דמיטרי פרוקופיץ', תשואות חן-חן לו, נכנס לשבת אתי, וכל דבריו עליך. אוהב הוא אותך ומכבד אותך, ידידי. ועל אחותך אין אני אומרת, שהיא מונעת כבוד ממני לגמרי, אני הן איני מתאוננת. היא ואָפִיה שלה, אני – ואָפִיי שלי. אצלה נולדו איזה סודות, שהיא מסתירה; נו, ואצלי אין כל סודות, ואין לי שום דבר להסתיר מכם, כמובן, אני בטוחה בכל תַקְף, שדוניה חכמה למדי, ומלבד זאת אוהבת היא גם אותי גם אותך... אבל תמה אני ולא אדע, מתי יצא מכל זה. הנה אֶשְׁרֶת אותי, רודיה בזה שבאת, והיא הנה שיצאה וטילה; תבוא ואגיד לה: אחיך היה, ואת לא היית, היכן היית? ואתה, רודיה, אל תפנק אותי יותר מדי: יש אפשרות – הכנס, אין – אין מה לעשות, אחכה ואצפה. הן, על-כל-פנים, אדע, שאתה אוהב אותי, ודי לי בזה. הנה אקרא את חבוריך, אשמע על אודותיך מפי הכל, ולפעמים תכנס גם אתה בעצמך – ומה לי עוד? הן נכנסת עתה לנחם את אמך, הן רואה אני...

– כאן בכתה פולחריה אלכסנדרובנה פתאם.

– שוב! אל תבט אלי, הפתיה! הוי, אָלִי, מה זה אני יושבת – צעקה ותקפוץ ממקומה – הן יש קפה, ואני איני מכבדת אותך! הנה אָגוֹאִיזם של זקנה מה פֶּשׁוּ. כרגע, כרגע!

– אמא, הניחי לזה. אני לא אשה פה הרבה. אני לא לשם זה באתי. בבקשה, שמעי-נא אלי.

פולחריה אלכסנדרובנה נגשה אליו בבושה ובפחד.

– אמא, אָם יִקְרָה מה שיקרה, אם תשמעי עלי מה שתשמעי, אם יגידו לך עלי מה שיגידו, הָאָם תוסיפי לאהוב אותי כמו שאת אוהבת אותי עכשו? – שאל פתאם ממלא-לבו, כאלו לא חשב כלל על מוצא-פיו ולא שקל בדעתו את אשר הוא דובר.

– רודיה, רודיה, מה אתך? איך אתה יכול לשאול כדבר הזה? ומי הוא ואיזהו אשר יבוא לְדַבֵּר עליך רעות באזני? ואני גם לא אאמין לשום איש שבעולם, יהיה מי שיהיה, גרש אגרשהו.

– אני באתי להבטיח אותך, שתמיד אהבתיך, ועתה שמח אני על שֶׁלִבְדָּנוּ אנו, שמח אני אפילו על שדונצ'קה אינה אתנו – המשיך באותה ההתלהבות – אני באתי להגיד לך ישר, שאף אם תהיי אָמֶלְלָה, ידוע תדעי, שבנך אוהב אותך עתה יותר מאשר את עצמו ושכל מה שחשבת על-אודותי, שאני אכזרי ואיני אוהב אותך, שכל זה לא אמת. אותך לא אחד לאהוב לעולם... נו, וְכִי; לי נדמה, שכך צריך לעשות וכך להתחיל.

פולחריה אלכסנדרובנה חבקה אותו דומם, לחצה אותו אל קֶזָה ובכתה בחשאי.

– מה אתך, רודיה, איני יודעת, – אמרה לאחרונה, – חשוב חשבתי כל העת הזאת, שאנחנו, פשוט, היינו לך לזרא, אבל עתה רואה אני על-פי הכל, שאסון גדול נכון לך, ולכן הנך שרוי בעצבות. זה מכבר אני צופה זאת, רודיה. סלח לי על שאני מדברת בזה; כל מחשבתי מסתובבת מסביב לזה, ובלילות נגזלת שנתי. כל הלילה הזה היתה גם אחותך בחם של קדחת, ומתוך החם הזכירה רק את שמך. שמעתי דבר-מה, אבל לא הבנתי מאומה. כל הבקר התהלכה כמו לפני הצליבה, חכתה לאיזה דבר, הרגישה מראש – והנה בא הדבר! רודיה, רודיה, לאן אתה הולך? הנוסע אתה לאיזה מקום?

– נוסע.

– אני חשבתי כך! אבל הלא גם אני יכולה להִלְוֹת אליך, אם תצטרך. וגם דוניה; היא אוהבת אותך, היא מאד אוהבת אותך. וגם סופיה סמיונובנה, אולי תסע עמנו, אם יש צורך; רואה אתה, אני נכונה אפילו לקחת אותה ברצון לי כבת. דמיטרי פרוקופיץ' יעזר לנו לְכַלְנוּ לְהַפּוֹן לדרך... אבל... לאן אתה... נוסע?

– היי שלום, אמא.

– היאך! היום! = קראה כְּאִלּוּ אבד לה לעולמים.

– לי אי-אפשר, הגיעה שעת, נחוץ לי מאד...

– ולי אי-אפשר לנסוע אתך?

– לא, אָתְּ כרעי על ברכך והתפללי בעדי לאלהים. תפלתך את אפשר שתקבל.

– תן אפוא ואשים בך אות=הצלב ואברכך. כך, כך. הוי, אלי, מה זאת אנו עושים!

כן, הוא שמח, הוא שמח מאד, על שלא היה איש אתם, על שהיה לבדו עם אמו. לבו כמו נתרכך בפעם אחת אחרי כל התקופה הנוראה האחרונה שעברה עליו. הוא נפל לפניו, נשק את רגליה, ושניהם, חבוקים בכו. והיא לא התפלאה ולא שאלה דבר בפעם הזאת. היא הבינה מכבר, שדבר-מה אִים קרה לְבָנָה ועתה הגיעה לו השעה הנוראה.

– רודיה, בני-אהובי, בכורי, - דברה בבכי גדול – הנה אתה ממש כמו בעת שהיית ילד קטן, היית גם-כן בא אלי, מחבק ומנשק אותי; עוד בעת שהיית אביך בחיים והעני שרר בביתנו נחמת אותנו על-ידי היותך אתנו, ולאחר שהלך אביך לעולמו – כמה פעמים בכינו, חבוקים כמו עתה, על קברו. ומה שאני בוכיה זה מכבר, מכבר, אין זאת כי לב האדם צפה את האסון מראש, אז בפעם הראשונה, בלילה בחדרך, זוכר אתה, מיד לבואנו הנה, אך ראיתך, מיד הכרתי הכל, על-פי מבטך, מיד נמוג לבי, והיום אך פתחתי לך וראיתך – נו, חשבתי הגיעה, כנראה, השעה המרה. רודיה, רודיה, הן לא מיד נוסע אתה?

– לא.

– ועוד תבוא?

– כן... אבוא.

– רודיה, אל תקצוף עלי, אין לי רשות לשאול. יודעת אני, שאין לי רשות לשאול. אבל כך, רק שתי מלים הגד לי: רחוקה היא הדרך, אשר אתה הולך בה?

– רחוקה מאד.

– ומה שם.. איזו... משרה בשבילך?

– מה שיתן האל... רק התפללי בעדי...

רסקולניקוב צעד צעד אל הדלת, אבל היא נאחזה בו ובמבט של יאוש נורא הביטה לתוך עיניו. פניה נתעונו מאימה.

– די, אמא, - אמר רסקולניקוב מתוך חרטה רבה על שנכנס לכאן.

– הן לא לעולם? הן עוד לא לעולם? הן תבוא. מחר תבוא?

– אבוא, אבוא, היי שלום.

רסקולניקוב נמלט לאחרונה.

הערב היה רענן, חם ובהיר; האויר הוטב עוד מאז הפקר. רסקולניקוב מהר אל מעונו. הוא רצה לגמור הפל עד שקיעת החמה. ועד אז לא אבה להפגש עם מי-שהוא. בעלותו אל חדרו, ראה, שנסטסיה נשאה עיניה מן המחס אשר שפּתָה והיא מלִנָּה אותו במבט בוחן. “האם אין אצלי שם מי-שהוא?” – חשב. קלסטר-פניו המתעב של פורפירי רפרף לפניו. אולם בהגיעו עד חדרו ובפתחו אותו ראה את דוניצ'קה. היא ישבה יחידה, שקועה עמק במחשבות, וכמדמה, שחכתה לו זה זמן רב. הוא נשאר עומד על המפתן. היא קמה מן הספה ברתת ונזדקפה לפניו. מבטה הקפוא, השלוח אליו, הביע אימה וצער בלי קצב. על-פי המבט הזה בלבד הבין בכהרף-עין שהיא יודעת הפל.

– מה אפוא, עלי להכנס אליך או ללכת? – שאל בחשדנות.

– אני ישבתי כל היום אצל סופיה סמיונובנה; שְׁתִּינו חכינו לך. חשבנו, שאתה תבוא שמה.

רסקולניקוב נכנס החדרה, ועיף ויגע ישב על כסא.

– אני קצת חלש, דוניה; עיפתי ביותר; ואני הייתי רוצה, לכל-הפחות, ברגע זה, למשול בעצמי.

הוא העיף עליה עיני-חשד.

– היכן היית כל הלילה?

– איני זוכר היטב; רואה אתך, אני חפצתי לעשות קץ והלכתי רבות על חוף הניבה; זה זוכר אני. אבל... לא יכלתי להכריע... לחש ושוב הביט על דוניה בחשדנות.

– תודה לאל! וכמה פחדנו אנו מפני זה, אני וסופיה סמיונובנה! הרי שעודך מאמין בחיים; תודה, לאל, תודה לאל.

רסקולניקוב הצטחק מרה.

– אני לא האמנתי, וזה עתה התחבקתי עם אמא ובכינו; אני איני מאמין, ואותה בקשתי להתפלל בעדי, אלהים יודע, איך כל זה נעשה, דוניצ'קה, ואני – אין אתי יודע עד מה.

– אתה היית אצל אמא? אתה הגדת לה? – קראה דוניה באימה – האמנם נועזת להגיד לה?

– לא, לא הגדתי... כפה; אבל היא הבינה הרבה, היא שמעה בלילה מה שדברת אתך מתוך חם, אני בטוח, שאת המחצית היא מבינה כבר. אני,

אפשר, לא טוב עשיתי. שנכנסתי, בעצמי איני יודע לָשֵׁם מה נכנסתי. אני אדם שפל, דוניה.

– אדם שפל – והולך לקבל על עצמו יסורים! הן הולך אתה?

– הולך. מיד. כן, בכדי להנצל מן החרפה הזאת אמרתי להטביע עצמי, דוניה, אלא שבעמדי כבר על המים עלה בדעתי, שאם חשבתי את עצמי עד הנה לתִּזְק, אל אירא אפוא עתה מפני החרפה. – גאווה היא, דוניה.

– גאווה, רודיה.

– מעין שביב-אש כאלו נצנץ רגע בעיניו הכבויות; כאלו נָעַם לו על שהוא עוד מסגל לגאווה.

– ואַף אינך חושבת, אחותי, שפשוט מפני המים נפחדתי? – שאל בהביטו אל פניה בגלגול חסר-דעה.

– הוי, רודיה, חדל! – קראה דוניה במרירות.

רגעים שָׁנִים נמשכה דממה ביניהם. פניו היו מוֹרְדִים ועיניו נטויות לארץ; דוניצ'קה עמדה אצל הקצה השני של השלחן והביטה אליו בענוי. פתאם קם ממושבו.

– השעה מאחרה, באה העת ללכת! אני הולך למסור את עצמי. אבל איני יודע, למה אני הולך לעשות זאת.

דמעות גדולות התגלגלו על לחייה.

– בִּזְכָּה אַף אחותי, ואת ידך יכולה אַף להושיט לי?

– ואתה מספיק היית בזה?

היא חבקה אותו בעז.

– בלכתך לקבל יסורים עליך, האֵין אתה ממרק למחצה את עונך? – קראה בהוסיפה לחבקו ולנשק לו.

– עֹוֹנִי? איזה עֹוֹן? – קרא פתאם בחמת-שגעון – מה שהרגתי כְּנָה מְנַלָּה, מזיקה, מלוה-ברִּבִּית זקנה, שאין בה כל צֶרֶךְ, שמצוה להרגה, שמצצה דמי עניים ואביונים? וזהו עוון? אין אני חושב על העוון הזה ואֵין אני רוצה לכפר ולמרק אותו. ומה זה אשר מכל עברים מורים עלי באצבע: “עוון, עוון!” רק עתה רואה אני ברור את כל הפְּעוּר של קטנות-נפשי, עתה, כשכבר החלטתי לשאת עלי את החרפה הבלתי-דרושה הזאת! רק משפלות ומחלשה אני עושה את הצעד הזה, ואולי עוד מחשבון של טובת-הנאה... כמו שהציע... אותו... פורפירי!

– אחי, אחי, מה אתה דובר! הלא דם שפכתי! – קראה דוניה ביאוש.

– מה שהכל שופכים, – שסע אותה וחמת שגעונו גדלה – מה שנשפך ונשפך תמיד בעולם כמים, כִּי־ן-שמפניה, ובעד זה עוד מכתירים כתר-מלכות בקפיטול ין ובכתר-שם-טוב של איש-חסד-האנושיות. רק שאֵי אַף עֵינֶךָ וראֵי! אני בעצמי דרשתי טוב לבני-אדם והייתי עושה מאה, אלפים מעשים טובים תחת הטפשות היחידה הזאת, או יותר נכון, אי-הנעימות הזאת, היות שכל הרעיון הזה לא היה כלל טפשי, כמו שנדמה עכשו, לאחר שלא הצליח... (כל דבר שאיני מצליח נראה כטפשי!)... במעשה הטפשי הזה חפצתי רק לרכוש לי מצב איתן, לעשות הצעד הראשון, להשיג אמצעים, ואחר-כך היה כל ההפסד יוצא בשכר התועלת הגדולה לאֵין-ערך... אולם אני, אני לא עמדתי בנסיון עם הצעד הראשון, מפני שאני – נבל! הנה זהו כל העקר! ואף-על-פי-כן את השקפתכם אתם לא אקבל! אלו הצלחתי, היו מכתירים אותי; עכשו שלא הצלחתי – לנחשתים!

– אבל הלא זה לא זה, כלל לא זה! אחי, מה אתה מדבר!

– אה! לא זה הסגנון. לא אותה הצורה הנאה האֶסְתֵּתִית! ואני איני מבין לחלוטין: מדוע היריה בבני-אדם מכלי-תותל היא צורה יותר כבודה? היראה מפני האֶסְתֵּתִיקָה סָמָן ראשון היא לחלשה!... מעולם, מעולם לא נתחור לי זה כל-כך כמו עתה. ופחות מתמיד אני מכיר עתה בחטאי! מעולם, מעולם לא הייתי כל-כך בטוח בצדקתי כמו עתה!

אפילו אדם עלה בפניו החורים, המרוודים. אולם לאחר שקרא את הקריאה האחרונה, נפגש מבטו מבלי-משים בעיני דוניה, וכל-כך הרבה צער בגללו נשקף מן העינים האלה, עד שנזכר מיד, היכן הוא בעולם. הוא הרגיש, שאיך שיהיה, הרי עשה את אמו ואחותו לאֶמְלָלוּת. איך שיהיה, בו הסִבָּה לאסונן...

– דוניה, חביבה! אם אֶשְׁמָתִי, סלחי לי (אף שלי אי-אפשר לסלוח, אם אֶשְׁמָתִי). היי שלום! אַל נתנַפְּח! הגיעה השעה, הגיעה. אַל תלכי אחרי, בבקשה ממך, אני צריך עוד להפנס... ואַף לכי ושבי מיד אצל אמא. מבקש אני אותך על זה! זוהי בקשתי האחרונה והכי-גדולה ממך. אל תסורי מעליה; אני השארתיך בדאגה, שספק הוא אם תשא אותה: היא או שתמות או שתצא מדעתה. הֵיִי אַתָּה. רזומיחין יהיה עמך; אני דברתי אתו על זה... אל תבכי לי: אני אשתדל להיות גם אֶמִיץ, גם ישר, כל ימי חיי, אף שהרגתי את הנפש. אפשר שבזמן מן הזמנים עוד תשמעי את שמעי. אני לא אֶבְיֵש אתכן; תראי ותִּנְכַּחֵי; אני עוד אוכיח... ולעת-עתה שלום, – מהר לגמור בראותו שוב איזו הבעה משנה בעיני דוניה עם דבריו והבטחותיו האחרונים. – מה אַף בוכיה כך? אַל תבכי, אל תבכי; הן לא לעולם אנו נפרדים... אַח, אַח, כן! שכחתי!...

הוא נגש אל השלחן, לקח ספר אחד עֵבֶה ומִכְסָה אבק, פתח אותו והוציא מבין העלים תמונה קטנה, אֶקְנֶרְלִיָה, עשויה בִּשְׁן. זו היתה תמונת בת בעלת-הבית, מי שהית ארוסתו, שמתה ממחלת האֶשְׁתָּא, אותה הנערה המִשְׁנָה, שאמרה להיות לנזירה. כרגע הסתכל באלה הפנים החולנייים והמפיקים טהרה, נשק את התמונה ומסרה לדונצ'קה. באפו מגנה כזה, אֶל תדאגי, - פנה לדוניה - היא לא הסכימה, כמוך, ואני שמח על שאינה בחיים. העקר, העקר הוא כזה, שמעתה יתחיל הפל בנוסח חדש, יחלק לשנים, - קרא פתאם בשובו אל השממון שבנפשו - הפל, הפל; וכלום מוכן אני לזה? כלום חפץ אני בעצמי בזה? אומרים: כך צריך להיות בשביל מְרוֹק עֹנִי! אבל למה, למה כל המְרוֹק הנבער הזה? כלום אחרי כל הנסיונות הקשים, שאתנסה בהם, איטיב להבין ממה שאני מבין עתה? כלום תִּדְרֹךְ הַפְּרָתִי אחרי שאהיה מְקַפָּא מיסורים, מהדיוטות, בכלות פְּחִי לעת-זקנה, אחרי עשרים שנות עבודת-פרך? ולמה לי אז חיים? ולמה אני מסכים עתה לחיות כך? הה, אני ידעתי, ידעתי, שנבל אני, בשעה שעמדתי, בטרם פָּקַר, על גדול הניבה!

שניהם יצאו, לאחרונה. קשה היה לדוניה, אבל היא אהבה אותו! היא הלכה, אבל לאחר שעשתה כחמישים צעד, פנתה עוד פעם להביט אליו. הוא עוד נראה. אולם בגשתו אל זוית-הרחוב, הפנה גם הוא את ראשו; מבטיהם נפגשו בפעם האחרונה; אולם הוא, בראותו שהיא מביטה אליו, נפנף למולה בידו בקצר-רוח, ואפילו בכעס, לאמר: לכי! ובעצמו סר בחפזון אל הרחוב השני.

"אכזרי אני, רואה אני זאת, - אמר אל לבו כעבור רגע, כי נקוט בנפשו על נפנוף-היד הכעסני שלו אל מול דוניה. - אבל למה הן בעצמן כל-כך אֹהֵבוֹת אותי, אם אני איני שוה בזה! הוי, אלו הייתי לבדי ואיש לא היה אוהב אותי, ואף אני לא הייתי אוהב איש! אז לא היה אתי כל זה! ומענין הוא: האמנם במשך חמש-עשרה-עשרים השנים העתידות לבוא תִּכְנַעַנְנֵנִי נפשי כל-כך, עד שבראית-הכבוד אֶיִיבב לפני הבריות ועל כל צעד ושעל אקרא לעצמי: פושע? כן, כך, כך יהיה! ובשביל זה הם שולחים אותי לעבודת-פרך, זה נחוץ להם, הכנעתי נחוזה להם... הנה הם כלם מתרוצצים בחוצות אָנָּה וְאָנָּה, והרי כל אחד מהם נבל ורוצח מטבעו; גרוע מזה, - הדיוט! ועם זה ינסו-נא להקל את עֲנָשִׁי, וְכֵלֵם יכעסו על לקוי-הדין והישר! הוי, כמה שוטים אני אותם, את גֵּלֵם!

הוא התעמק במחשבה: "באיזה אופן יוכל להתרחש, שאני אֶכְנַעַנְנֵנִי סוף-סוף, לפני כל אלה, בלי כל שקלא-טריא, בהוכחה פנימית? ולאידך גיסא מדוע לא? מזמן צריך להיות עשרים שנות-עבדות בציפיה כל אלה? למה אני הולך עתה, בעת שיודע אני, שפל זה יהיה כמו שנאמר, ולא אחרת!

מאמש הציג לעצמו בפעם המאה את השאלה הזאת, ואף-על-פי-כן הלך.

VIII

כשנכנס לסוניה, כבר היה עם חשכה. כל היום צִפְתָּה לו סוניה בהתרגשות נוראה. היא צפתה ביחד עם דוניה. זו באה אליה עוד בבקר, בזכרה את דברי סוידריגילוב מאתמול, שסוניה "יודעת זאת?" לא נבוא למסור את פרטי השיחה והדמעות של שתי הנשים הללו, ועד כמה נקשרו נפשותיהן. מן הפגישה הזאת הוציאה דוניה נחמה אחת, למצער, שאחיה לא לבדו: אליה, לסוניה, הלך להתנדוד בראשונה; בה בקש את האדם, כשנדרש לו אדם; והיא היא אשר תלך אחריו לכל אשר ישלחם הגורל. היא גם לא שאלה על זה, אבל ידעה, כי כך יהיה. היא הביטה אל סוניה באיזו יראת-התרוממות, ולראשונה כמעט שבלבלה אותה במדת-יחס שכזו והביאה אותה עד לידי דמעות. סוניה, מצדה, חשבה את עצמה לבלתי כדאית אפילו לשאת עין אל דוניה. דמות-דיוקנה הנאה של זו, בעת שהשתחזתה לפניו בשמות-לב ובכבוד בשת פגישתן הראשונה אצל רסקולניקוב, נחרתה בנפשה לעולמי-עד כאחת ההופעות הכי-יפות ורוממות בחייה.

סוף-סוף לא עצרה דוניצ'קה עוד פֶּחַ והשאירה את סוניה לבדה, בכדי לחכות לאחיה במעונו: לה נדמה כל העת, שהוא יקדים לבוא שמה. כשנשארה לבדה, התחילה סוניה מיד להֶעֱנֹת מן הרעיון המפחיד, שהוא, אולי יאֶבֶד את עצמו לדעת, מפני זה פחדה גם דוניה. אולם שתיהן בהיותן יחד הוכיחו אשה לרעותה חליפות בכל מיני הוכחות שבעולם, שזוהו מן הנמנע, ומצאו בזה סֵעֵד; עתה, כשנפרדו, התחילה כל אחת ואחת מהן לבדה להגות רק בדבר הזה. סוניה זכרה את דברי סוידריגילוב אליה אמש, כי לפני רסקולניקוב רק כדי להכריחו לחיות?" - חשבה לבסוף ביאוש. השמש בינתים הלכה ושקעה. סוניה עמדה עצובה לנכח החלון והשקיפה בו בתשומת-לב, - אולם בחלון נראה רק הפתל הגדול, הבלתי מסיד של הבית הסמוך. לאחרונה, כשכבר הגיעה לידי אמונה גמורה במותו של האֶמְלֵל, - נכנס החדרה.

קריאת-גיל התפרצה מִמְּוָהָה, אולם לאחר שהביטה בפניו בתשומת-לב, חִנְקָה פתאם.

- נו, כן! - הצטחק רסקולניקוב - הרי אני הולך, סוניה, בדרך אשר שלחת אותי. למה אפוא, כשהגיע לידי מעשה, נבהלת?

סוניה הביטה אליו בתמהון. הטון הזה עשה עליה רשם מִשְׁנָה. רעד-קָר עבר בכל גופה, אבל בעוד רגע נתברר לה, שפל זה היה מעֲשָׂה. הוא דָּבַר אֶתָּה, ומבטו היה נטוי אל הזוית, כאלו השתמט מהביט ישר בפניה.

- אני רואה, אָתָּה, סוניה, שבתי וראיתי, שְׁפָךְ, אולי, יהיה יותר טוב. כאן יש נִקְדָּה אחת... אלא שהדברים אֶרְפִים ולא כדאי. יודעת אָתָּה מה שְׁמִרְעִים אותי ביהוד? זה, שפל החיות הרעות והטפשיות יסבו עלי מכל עברים, ישרפבו עלי את לשונן, יתחילו לשאול את שאלותיהן הטפשיות, שאתה מקיב לענות עליהן, - יורו עלי באצבע... טפו! יודעת אָתָּה, אני לא לפורפירי אלך: הוא יצא מאֶפִי. אני מוטב לי, שאלך לידיד, ל"אב-שֶׁרְפָה"; הִפְלָא אפליאו; יצא אֶפְקֵט מִיָּחַד במינו. וצריך להיות פחות נרגש; כעסן גדול ביותר נעשיתי בעת האחרונה. התאמיני, אני זה עתה אִימְתִי באגרופי כִּלְפֵי אחותי על זה, שהיא פנתה לאחוריה להביט אלי בפעם האחרונה. מצב-נפש כזה, תִּבְּלֵהוּ! אי, עד היכן הגעתי. נו, מה אפוא, היכן הצלבים שלך?

הוא כמו יצא מעצמו. הוא גם לא יכל לעמוד רגע על מקומו, לרכז את תשומת-לבו על דבר אחד; מחשבותיו עלו בלולות. הוא דָּבַר דברים, אשר אין להם שחר. ידיו רעדו משהו.

סוניה הוציאה מארגזה שני צלבים, של פרוש ושל נחשת, הצטלבה בעצמה, עשתה עליו אות-הצלב ושמה על חזהו את הצלב-של ברוש.

– סמל הוא, כלומר, שאני הולך לשאת את הצלב עלי. זה-זה! כאלו עד-עתה לא ידעתי יסורים... של ברוש - זאת אומרת, צלב עליה... באותו הרגע? אני יודע גם-כן שני צלבים כיוצא באלו: של כסף ותמונה קטנה. על קצה הזקנה השלכתים. הנה אותם הצלבים היו מתאימים עכשו לי... אבל, אגב, אני מפטפט, ואת העקר אשכח: מפזר אני ביותר!... רואה את, סוניה, אני באתי, בעקר, בכדי להודיע לך, בכדי שתדעי... נו, וזה הפל... הן רק בשביל זה באתי... (הם! אני, אמנם, חשבת, שתמצאנה עוד מלים בפי), אבל הרי את בעצמך חפצת בזה, והנה אהיה במאסר, וייעשה רצונך; נו, מה אפוא את בוכיה? הגם את? חדלי, די; הוי, כמה כל זה קשה לי!

רגש-מה, אף-על-פי-כן, נולד בו; לבו נלחץ למראָה: “זו, זו, מה לה פה? – חשב בנפשו- מה אני לה? מה היא בוכיה? מה היא מסדרת אותי לדרך, כאמא, כדוניה? אומנת תהיה!”

– הצטלב פעם, התפלל, - בקשה דוניה בקול רועד ונפחד.

אה, במטותא, כמה שאַת רוצה! ובכל לב, סוניה, בכל לב...

הוא, אמנם נתפּוֹן לאמר אחרת.

הוא עשה אות-הצלב פעמים אחדות. סוניה חטפה את מטפחתה ושמה אותה על ראשה. זו היתה מטפחת שזורה-ירקה, בודאי אותה, שהזכיר מְרַמְלֵדוּב אז, מטפחת “משפחתית”. הרהור חלף במוחו של רסקולניקוב על זה, אבל הוא לא שאל דבר. הוא התחיל להרגיש בעצמו, שפזור נפשו גדול ביותר ודאגתו מגיעה עד מדרגה, שיש בה משום גנאי. הוא נפחד מפני זה. התמיה אותה פתאם גם זה, שסוניה רוצה ללכת עמו.

– מה אַת! אַת לאן? השארי, השארי! אני לבדי, - קרא בכעס של קטנות-נפש והלך אל הדלת כמעט ברגז – בני לוייה למה כאן! – רטן בצאתו.

סוניה נשארה באמצע החדר. הוא גם לא אמר לה שלום. הוא כבר שכח אותה; אַש-פקפוק של אדם ומרידה רתחה בנפשו.

“מי יודע, אם נכון כך, אם נכון כל זה? – חשב שוב ברדתו מעל המעלות – האמנם אי-אפשר להעצר, לתקן שוב הכל... ולבלי ללכת?”

אבל הוא, בכל-זאת, הלך. הוא הרגיש פתאם בכל תְקֵף, שאין מקום עוד לשום שאלות. בצאתו החוצה, נזכר, שהוא לא נפרד בברכה

3

הָעֵז לְנוֹע, אחרי שגער בה, ויַעֲצֵר מהלוכו לרגע. ובאותו רגע עלה פתאם רעיון בהיר אחד במוחו, כאלו חָפָה עד בוא תורו, בכדי לחוץ אותו קָלָה.

“נו, למה, בשביל מה הייתי אצלה עתה? אני אמרתי לה: בשביל העקר. בשביל איזה עקר? לא היה כל עקר! להודיע לה, שאיני הולך; ומה בכך? איזו נחיצות, כביכול! אוהב אני אותה? הרי לא, לא? הלא גרשתי עתה מעל פני ככבה. האם צלביה נדרשו לי. באמת? הוי, כמה נפילתי, כמה ירדתי! לא, - אני נצרכת לדמעותיה, נצרכתי לראות את הפחד והרטט שלה, לראות את כאב לבה וענוויו! צריך היה להאחז באיזה דבר, לעשות איזה שהיות, להביט בפני אדם! ואני עוד העזתי לסמוך עלי כל-כך, להיות כך-כך בטוח בכחותי, להזות גדולות על עצמי, אני העני, הריק, הנבל, נבל אני, נבל!”

הוא הלך על-פני חוץ-החפירה, ואל מחוז חפצו נשאר עוד רק שטח לא-גדול. ואולם בהגיעו אל הגשר, התיצב, ופתאם פנה לצד אחר, ויבוא אל מגרש סְנִיָה.

הוא התבונן בצְמָא יְמִינָה ושְמָאלָה, התבונן בהתאמצות לכל דבר ובשום דבר לא יכל לְרַכֵּז את תשומת-לבו; הכל השתמט ונעלם. “הנה בעוד שבוע, בעוד חֹדֶשׁ יובילו אותי בעגלת-אסירים על-פני הגשר הזה, - באיזה עינים אביט אז על החפירה הזאת? כדאי היה לזכור – חלף הרהור בו. – הנה השלט הזה. איך אקרא אז את האותיות הללו? הנה כתוב “חנות מְשֻׁפֶּת”. הבה ואזכור את הת”וים ובעוד חדש כאשר אביט עליהן – איזה פנים יהיו אז לת”וים האלה בעיני? מה ארגיש ואחשוב אז למראיהן? אלי, כמה שפלות, בלי-ספק, בכל אלו... הדאגות שלי עכשו! כמוכן, כל זה בודאי גם מענין בצד ידוע... (חא-חא-חא! במה עסוקה מחשבת!...) אני נעשה לילד; אני מתגנדר בפני עצמי; נו, מה אני מתגרה בעצמי ומלכין פני עצמי? פו, איזו דחיפה והדיפה! הנה זה העבה – אשכנזי בודאי – אשר הדף אותי: נו, האם יודע הוא את מי הדף? אשה עם ילדה מבקשת נדבה; מענין, שהיא חושבת אותי למאשר ממנה. ומה, כדאי לתת לה איזו נדבה, לשם בדיחה. חמש קופיקות נשארו לפלטה – מהיכן? הנה הנה, קחי, נכבדתי!”

– ישלם לך האלהים! – נשמע קול-הבוכים של הקבצנית.

הוא בא למגרש סְנִיָה, לו היה בלתי-נעים, בלתי-נעים מאד, להִתְקַל בהמון, ואולם הוא הלך דוקא למקומות מְרַבִּים באוכלוסים ביותר. הוא היה נותן כל חֲלִי דעלמא בעד האשר להִשָּׂאָר לבדו; אולם הוא הרגיש בעצמו, שאף רגע אחד לא יוכל להיות לבדו. בתוך ההמון התהולל שפור אחד; הוא עשה נסיונות שונים לרקוד, אבל בכל פעם נכשל ונפל. אנשים התגודדו מסביב לו. רסקולניקוב נדחק ונכנס לתוך ההמון. הביט רגעים אחדים על השכור, ופתאם נתן קולו בצחוק קצר ומְרַסֵּק. ובעוד רגע כבר שכח אותו, יתר על כן, כבר לא ראה אותו, לא, כי הביט עליו. לאחורונה סר משם, מבלי לזכור אפילו היכן הוא נמצא. אולם כשנגש עד לב המגרש, תקפה אותו כלו הרגשה אחת, - מנפש ועד בשר.

בזכרונו עלו פתאם דברי סוניה: “עמוד על פרשת-דרכים, השתחוה לפני כל העוברים, שְׁקָה לארץ, כי גם לפני חטאת, ואמור לכל וקרא: אני

רוצה!" הוא רעד פלו בזכרו את זאת. וכל-כך דפא משממון-אין-מוצא ומן הדאגה של העת האחרונה וביחוד של השעות האחרונות, עד שלא יכל לעמוד בפני האפשרות של הרגשה חדשה ושלמה כזו. היא תקפה אותו, התלקחה בנפשו כנץ ותלהטהו פלו. הכל בבת אחת נתרך בו, ועיניו זלגו דמעות. הוא נפל לארץ... עמד על ברכיו בלב המגרש, השתחוה אפים ארצה ונשק את האדמה הנרפשה בענג ובאשר. הוא קם והשתחוה שנית.

– הָלָה שתה היום לא מעט! – העיר סמוך לו בחור אחד.

נשמע קול צחוק.

– הוא הולך לירושלים, אחים; מבניו, ממולדתו הוא נפרד בברכה, לכל העולם משתחוה באנחה, עֶפֶר פטרבורג הקדושה מנשק בקדשה, - הוסיף איזה עירוני שכור.

– אברכך צעיר עוד לימים! העיר השלישי.

– מבני האצילים! – העיר עוד אחד בקול מכבד.

– בימינו אי-אפשר להבדיל, מי הוא מבני-האצילים ומי לא.

כל אלו הקריאות וההערות עצרו את רסקולניקוב, והמלה "רצחתי", שהתכוננה, אולי להתמלט מפתחי פיו, מתה בתוכו. על-כל-פנים נשא במנוחה את כל החרפות, ומבלי הביט לאחוריו, שם את פעמיו ישר דרך הסמטה אל לשכת הפוליציה. הופעה אחת חלפה לפניו בדרך, אולם הוא לא התפלא עליה: הוא כבר צפה, שכך צריך היה להיות. באותה שעה, שהשתחוה בפעם השניה ארצה. פנה מבלי-משים לשמאל וראה במרחק של צעדים חמשים את סוניה. היא התחבאה מפניו מאחורי אחת מספות-העץ, שעמדו על המגרש; הרי שהיא לותה אותו על דרכו האַבְלָה! רסקולניקוב חש והבין בזה הרגע, הבין לנצח, שסוניה עמו היא מעתה לעולם, בכל אשר ילך, גם אם יטלטלהו גורלו לקצה-תבל. כל לבו נהפך בקרבו... אך – הנה כבר אותו המקום...

הוא נכנס החצרה בדי-אמץ. צריך היה לעלות לדיוטה השלישית. "עד שאעלה", חשב. בכלל, נדמה לו, שעד הרגע המר והמכריע עוד רחוק, עוד יש הרבה זמן ושהות לישוב-הדעת.

ושוב אותו הרפש, אותן קלפות-הביצים על סלם המדרגות המפְתָל, שוב דלתות פתוחות ואותם חדרי-הבשול, המפצים אֶד-קטב ובאשה. רסקולניקוב לא היה פה מאז. רגליו כשלו, אבל צעדו קדימה. הוא עמד לרגע, בכדי לשאוף רוח, בכדי להתקין עצמו, בכדי שיִכְנַס כ א י ש. "ולמה" בשביל מה? – חשב פתאם, כשנתחורה לו מטרת תנועתו. – אם כבר צריך לשתות את הכוס הזאת, האם לא הפל אחת היא? טוב לשתות ולמצות". לפני עיני-דמיונו רפרף רגע פרצופו של אליה פטרוביץ' אבק-שרפה. "האמנם דוקא אליו? אולי אפשר ללכת לאחור? אולי אפשר ללכת לניקודים פומיץ"? לשוב עתה וללכת למעונו של ניקודים פומיץ"? לכל-הפחות, יהיה הדבר לא בפמבי... לא! לא! לאבקה-שרפה! לאבקה-שרפה! אם לשתות את קבעת כוס התרעלה, אשתה אותה עם שמריה, עד תַמָּה!"

בשרו סמר והכרתו טשטשה, כשפתח את דלת-הלשכה. בפעם הזאת היו בה אנשים מעט מאד, עמד איזה שוער ועוד איזה אדם. שומר-הדלת גם לא השקיף עליו ממחיצתו, רסקולניקוב עבר אל החדר השני. "אולי עוד אפשר יהיה לבלי להגיד" – רפרף בו איזה הרהור. כאן התכונן איזה כתבן, בסורטוק, על-יד שלחן-הכתיבה לכתוב דבר-מה. בפנה קבע לו מושב עוד כתבן אחד. זמיטוב לא היה. ניקודים פומיץ', כמובן, גם-כן לא היה.

– אין איש? – שאל רסקולניקוב בפנותו אל הכתבן בסורטוק.

– וכי מי דרוש לו?

– אַה-אַה-אַה! לא נראה לעין ולא נשמע לאזן, אבל הריח הרוסי נדף... כמו שנאמר בהגדה... שכחתי! עבדו הנאמן... שלום!... צוח פתאם איזה קול נודע.

רסקולניקוב נרעד. לפניו עמד אבק-שרפה; הוא יצא פתאם מן החדר השלישי. "פקדת הגורל – חשב רסקולניקוב, - למה הוא פה?"

– אלינו? בדבר מה? – קרא אליהו פטרוביץ' (הוא היה כפי-הנראה, במצב-רוח מַעֲלָה, כמעט מרומם). אם לרגל איזה דבר, הרי השעה מְקַדְמָה... אני בעצמי הנני פה לרגל מקרה אחד... אבל, אף-על-פי-כן, נכון אני לשרת. אודה ולא אבוש: לאדוני... איך? איך? יסלח. –

– רסקולניקוב.

– מה: רסקולניקוב! וכי סבור הוא, שאת זה יכלתי לשכוח? בבקשה, אל-נא יחשוב אותי למין... רודיון.. רו... רו... רודיוניץ'... כך, כמקדמה?

– כן, כן, כן! רודיון רומניץ', רודיון רומניץ'! זהו, זהו אשר חפצתי לדעת. ועל זה שאלתי ודרשתי אפילו לא פעם אחת בלבד. אני, אודה ולא אבוש: מאז נצטערתי באמת על מה שעבר אז בינינו... כלומר לי הגידו אחר-כך, לי הודע, שכבודו הוא סופר צעיר וגם מְלַמֵּד... כלומר, הצעדים הראשונים... הוי, אלי! מי מהסופרים והמלמדים לא עשה בראשית עבודתו צעדים מְחִידִים? אני ואשתי – שנינו מכבדים את הספרות, ואשתי – עד כדי התפעלות!... ספרות ואמנות! צריך רק להיות ישר, והשאר אפשר להשיג תמיד על-ידי כשרונות, ידיעות, שִׁקְל, גאוניות! מגבעת-מה שִׁיךְ לאמר מגבעת? מגבעת אינה אלא מין כסוי, ואותה אפשר לקנות בחנות; אולם מה שמתחת למגבעת – את זה לא אקנה!... אני, אודה ולא אבוש, חפצתי אפילו להִכְנִס אליו בבקשת סליחה, אלא שחשבת, אולי הוא... אבל למה איני שואל: אפשר שבאמת דרוש לו דבר-מה? אליו,

אומרים, באו בני משפחתו?

– כן, אם ואחות.

– לי היה אפילו הכבוד והאשר לפגוש את אחותו, – עלמה משכלת ונחמדה. אודה ולא אבוש, אני הצטערתי על שהתלהבנו אז קצת יותר מדי. מאורע בלתי-מצוי! וזה שאחרי התעלפותו אז זקפתי עליו איזה מבט מִיָּחָד – הרי זה נתרברר אחר-כך באפן היותר מזהיר! פראות ופִּנְטִיזִם מצדי! מבין אני את כעסו. אולי מפני ביאת משפחתו הוא מחליף את מעונו?

– ל-לא, אני כך... נכנסתי לשאל... חשבתי, שאמצא פה את זמיטוב.

– אַח, כן! אתם התרועעתם; שמעתי. נו, זמיטוב אינו כאן – לא מְצָאוּ. כן, חסרנו את אלכסנדר גריגוריביץ'. מיום אתמול אינו בלשכתנו; עבר ללשכה אחרת... ובטרם עבר התקוטט עם פֶּלְנוּ... ובגסות... נער רועה-רוח ותו לא; אפשר היה אפילו לקוות, כי לגדולות נוצר; אבל הנה רואה אדוני את בני-הנעורים בעלי-הכשרון שלנו! צריך היה לעמוד לאיזו בחינה, אבל אצלנו הרי בדבור בעלמא סגי. התהלל והתפאר – ובזה נגמרו כל הבחינות. הן זה לא אדוני, ולא האדון רזומיחין ידידו. גדולה הקְּרִיָּה שלכם – המדע, ולאי-הצלחה אינכם חוששים! בשבילכם כל תענוגות בני-אדם – אפס ותהו, מִתָּר לאמר Nihil est... מתמידים אתם, נְזִירִים, קדושים!... בשבילכם הספר, העט מאחורי האזן, החקירות המדעיות – הנה המקום אשר רוחכם בוער בו!... אני בעצמי במדה ידועה... האם קרא את כתבי לינינגסטון?

– לא.

– ואני קראתי. בימינו, אמנם, נתרבו הניהיליסטים; נו, והרי זה כמנהג העולם. תקופה כזו הוא דורנו! ואגב, אני מדבר אתו... והוא... הן, כמובן, אינו ניהיליסט? יענה בהתגלות לבו, בהתגלות לבו!

– ל-לא.

– לא, יודע הוא, אַל יסתיר ממני, ממני אַל יסתיר, יהי רצון כאלו הוא מדבר עם עצמו! המשרה שלי – זהו דבר לחוד, אבל הלא יש גם רגשות האדם והאזרח, רגשות ההומניות והאהבה לאידיאל. אני יכול להיות נושא-משרה בפוליטיקה, אבל את האזרח והאדם אני מְחַיֵּב לחוש תמיד בתוכי ולתת דין-וחשבון... הנה הוא הואיל להזכיר את שם זמיטוב... זמיטוב מְסַגֵּל לעשות סקנדלים כדרך הצרפתים בבתי-קלון על כוס יין – הנה טיבו של זמיטוב שלו! ואני, אולי, כלומר בוער באש המסירות והרגשות הנעלים, ונוסף על זה יש לי ערך, אות-כבוד, אני תופס מקום! נשוי אני ואב לילדים. ממלא אני חובות האזרח והאדם, וזמיטוב מה? – ירשני לשאול. לאדוני אני מתיחס כמו לאדם שהשכלה הכתירה אותו בנימוסין טובים. הנה אלו המְיָדוֹת נתרבו גם-כן ביותר בימינו.

רסקולניקוב הרים את בבותיו בשאלה. דברי אליה פטרוביץ', שכפי-הנראה לא הִזִּיר עצמו היום משתיה קטנה בסעדת-הערב, קשקשו לפניו ברבם בצלילים ריקים; אולם מקצת מהם הבין בכל-זאת, הוא הביט בסבר פנים שואלים ולא ידע במה יִגְמַר כל זה.

– אני מדבר על אלו הבתולות הגוזזות, – המשיך אליה פטרוביץ' הנוח-לדבור – אני בעצמי המצאתי בשבילן שם מְיָדוֹת ומוצא, שהשם הזה מתאים להן. קָה-חַה! ממלאות את האקדמיות, לומדות אנטומיה; נו, יגיד לי, בבקשה, הנה אני אחלה, בדומה למשל, כלום אקרא לבתולה שתִּרְפָּא אותי? קָה-חַה!

אליה פטרוביץ' צחק בקול רם, שבע-רצון לגמרי מְחֻדְדוֹיו.

– אמנם, הִחֲשַׁק להשכלה אצלן הוא בלי-שעור; אבל אם השפֵּלָת – דִּיָּךְ. למה עוד להשתמש לרעה בזה? למה להעליב אנשים ישרים, כמו שהנבל הלז זמיטוב עושה? למה העליב אותי זמיטוב זה, אשָׂאֵל את אדוני? והנה גם מקרי אָבוֹד-עצמו-לדעת – כמה נתרבו, הוא אינו יכול לשער בנפשו, כל זה מְאָבֵד מתְהַלָּה את הפרוטה האחרונה, ואחר-כך גם את עצמו. ילדות, נערים, זקנים... הנה עוד היום בפקר הודיעו לנו על איזה אדון, שבא זה לא-כבר הִנֵּה. ניל פבליץ', אַה, ניל פבליץ'! מה שמו של אותו ג'נטלמן, שהודיעו על-אודותיו, שְׂיָרָה בעצמו ברבע הפטרבורגי?

– סוידריגילוב, – ענה קול צרוד ואדיש מן החדר השני.

רסקולניקוב נרעד.

– סוידריגילוב! סוידריגילוב המית את עצמו! – קרא.

– היאך! אדוני יודע את סוידריגילוב?

– כן... יודע... הוא בא הנה...

– כן, הוא בא הנה זה לא-כבר, אשתו מתה עליו, אדם בעל התנהגות מפקרה, ופתאום ירה בעצמו, ובאפן סקנדלי, שאין לתאר... השאיר בפנקסו מלים אחדות, שהוא מת מתוך דעה צלולה ומבקש לבלי להאשים איש במותו. אומרים, שהיה כסף לאדון זה. ואדוני כיצד יודע אותו?

– אני... התודעתי... אחותי היתה אומנת בביתו...

– בַּא-בַּא-בַּא... הרי שאדוני יכול לתת לנו איזה ידיעות על-אודותיו, והוא גם לא חשד בו?...

– אני ראיתי אתמול... הוא... שתי יין... אני לא ידעתי כלום.

רסקולניקוב הרגיש שכאלו איזה משא כבד נפל עליו וידפאהו.

– אדוני כאלו חָנר שוב, האויר פה כל-כך מחניק...

– כן... אני צריך כבר ללכת... – מלמל רסקולניקוב – יסלח. הפרעתי...

– אה, במטותא, אדרבה! גֶרם לי ענג, ואני שמח לאמר לו זאת. אליה פטרוביץ' הושיט לו אפילו את ידו.

– אני חפצתי רק... לזמיטוב...

– מבין אני, מבין, וגֶרם לי ענג...

– אני... שמח מאד... שלום! – הצטחק רסקולניקוב.

הוא יצא; הוא התנודד. ראשו הסתובב. הוא לא חש את הקרקע תחת רגליו. הוא התחיל לרדת מעל המדרגות, כשהוא נסמך בימינו בפתל. לו נדמה, שאיזה שוער עם פנקס בידו דחף אותו בעלותו ממולו אל הלשכה; שאיזה כלב קטן נבה-נבה בדיוטה התחתונה ושאיזו אשה השליכה בו שבר-כלי ותצעק. הוא ירד למטה וַיֵּצֵא אל החצר. כאן, לא הרחק מן השער, עמדה סוניה, חֹורת, מתה, ונתנה בו מבט פרא-פרא. הוא עמד לפניו. פניה הפיקו ענוי-יאוש. היא ספקה כפיה. בת-צחוק נעדרת-צורה, בת-צחוק של איש אבוד, נדחקה ועלתה על שפתיו, הוא עמד רגע, הצטחק ושב על עקביו אל הלשכה.

אליה פטרוביץ' ישב במקומו ופשפש באיזה כתבים. לפניו עמד אותו בן-כפר, שזה עתה דחף את רסקולניקוב, בעלותו בסלם-המדרגות.

– אה-אה-אה! שוב הוא! הוא שכח דבר-מה?... אבל מה אתו?

רסקולניקוב בשפתים לבנות, במבט קפוא, קרב אליו לאט, נגש עד השלחן, נשען עליו בידו, רצה לאמר דבר-מה, אבל לא יכל; נשמעו רק איזה צלילים, שאין קשר ביניהם.

– הוא מתעלף, כסא! הנה, יֵשֵׁב על הכסא, יֵשֵׁב! מים!

רסקולניקוב צנח אל הכסא, אבל לא גרע מבטו מפני אליה פטרוביץ' המשתומם. שניהם הביטו רגע איש בפני רעהו וחנו. הובאו מים.

– אני הוא... התחיל רסקולניקוב.

– ישתה מעט מים.

רסקולניקוב דחה את המים, ובחשאי, בהפסקות, אבל ברור, מלל:

– אני הוא שהרגתי אז את הזקנה ואחותה אלישבע בקרדם ואת הרכוש בזותי.

אליה פטרוביץ' פער פיו. מכל עברים נקהלו.

רסקולניקוב חזר על הודאתו.....

אָפּילוּג

I

סיפיריה. על גדות נהר רחב ושומם בנויה עיר, אחת מערי-השלטון המרכזיות של רוסיה; בעיר – מבצר. במבצר – בית-סֶהר. ובבית-הסֶהר הזה הנה זה תשעה חדשים יושב אסור גולה-קטורגי אחד ממדרגה שניה: רודיון רסקולניקוב. מיום-פשעו עבר כבר כמעט שנה ומחצה.

מהלך בְּרוּר-משפטו עבר בלי הרפתקאות מיחדות. הפושע אֶשֶׁר את הודאתו בכל תֶּקֶף, דיוק ובהירות; לא עֶרַב את הפרטים, לא רָכַךְ אותם לתועלתו, לא עָקַם את העובדות, לא שכח קו קל שבקלים. הוא סָפַר את כל מהלך-הרציה בפרטי-פרטיות, בָּאֵר את סוד-המשכון (גזר-עץ קטן עם הוספה של גְרוּטה), שנמצא בידי הזקנה המתה; סָפַר בפרטיות, איך שלקח מן ההרוגה את המפתחות, תָּאֵר את המפתחות, את הארגז ואת הנמצא בארגז; מָנָה אפילו חפצים אחדים מאלה שהיו מנחים שם; פתר את החידה של דבר-מות-אלישבע; סָפַר על ביאתם ודפיקתם של קוֹךְ והסטודֶנְט, מסר את כל אשר דָּבְרוּ ביניהם; איך שהוא, הרוצח, רץ אחר-כך על המדרגות ושמע את יללת-צחוקם של מיקולקה ומיטקה; איך

שהתחבא בחדר הריק, איך שבא לביתו, ולבסוף הראה את האבן, שמתחתיה נמצאו טמונים החפצים והארנק. במלה אחת, הענין יצא ברור. חוקרי-הדין והשופטים התפלאו מאד, בדרך-אגב, על שהוא טמן את הכסף והחפצים תחת האבן, ולא השתמש בהם, וביחוד על שהוא לא רק שלא זכר את כל חפצי הגזלה אשר גזל, כי-אם טעה גם במספרם, ביחוד אותו דבר, שהוא לא פתח אף פעם את הארנק ולא ידע אפילו כמה כסף נמצא בו, היה בעיניהם לדבר אשר לא יאָמֵן (בארנק נמצאו שלש מאות ושבעה-עשר רבל ושלוש מטבעות בנות עשרים קופיקות; מפני שנמצאו ימים רבים מתחת לאבן נתקלקלו שטרות אחדים מן העליונים). זמן רב טרחו ויגעו למצוא את פשר החידה: למה לו לנאשם לשקר בסעיף זה, בעוד שפֶּלֶל הוא מעיד על עצמו עדות נאמנה וגלויה? לאחרונה עמדו אחדים מן הדיקנים (ביחוד מבעלי-הפסיכולוגיה שבהם) וקבלו את ההנחה, שאפשר, שבאמת לא שם הנאשם עין בארנק, ולכן לא ידע את הנמצא בו, ובאופן הזה טמן אותו תחת האבן, אלא שמזה הוציאו מיד, שכל מעשה-הרצח לא נעשה אלא מתוך שגעון זמני, כלומר, מתוך מונומניה חולנית לרציחה וגזלה, בלי מטרות וחשבונות של טובת-הנאה. כדבר בעתו פֶּשְׁלָה ויצאה אז לאויר-העולם התיאוריה החדשה על שגעון זמני, שבימינו מְרַבִּים כל-כך להשתמש בה בנוגע לפושעים שונים. והנה דבר-האפֹכֶזֶנְדְרִיה של רסקולניקוב נתאמת על-ידי הרבה עדים, ביניהם דוקטור זוסימטוב, רְעִיו מקדם, בעלת-הבית, המשרתת. כל זה גרם בהרבה למסקנה, שרסקולניקוב אינו דומה לרוצח רגיל, אלא שכאן יש איזה דברים בגו. לעגמת-נפשם הגדולה של המצדדים בזכות ההשקפה הזאת, לא נסה הנאשם בעצמו ללמד איזו זכות על עצמו. על השאלות הישירות: מה הביא אותו לידי רציחת-נפשות ומה עורר אותו לשלוח ידו בגזלה, ענה ברור למדי, בדיקנות הכי-גסה, שהסבה לפל היה מצבו הרע, עניוּתו ודלותו, התשוקה לחֶזֶק את צעדיו הראשונים בחיים בעזרת שלשת אלפים רבלים, למצער, שקוה למצא אצל ההרוגה. והחלטה להרוג נתקבלה אצלו בעקב תכונתו הרעה, קלות-דעתו, קטנות-נפשו ורגזנותו, שנתעצמה מעני ומרוב מחסור. אז שאלוהו: מה אפוא הביאהו לידי הודאה ברבים, וענה: חרטה פשוטה על מעשהו. כל זה כבר היה כמעט גס...

פסק-הדין, אף-על-פי-כן, היה במדת-הרחמים, הרבה יותר ממה שאפשר היה לפלל, בשים לב לכל חמר-העון, ואולי דוקא מפני שהנאשם לא רק שלא רצה להמציא זכות לעצמו, אלא שכאֵלו בקש לחַיֵּב את עצמו עוד יותר. לכל המִסְבּוֹת המשנות והמיחדות של הענין הושם לב כהוגן. מצבו החולני והדחוק של הפושע עד מעשה-פשעו היה למעלה מכל ספק. זה שלא השתמש בגזלה אשר גזל נחשב מצד אחד לסמן של חרטה מיד אחר המעשה, ומצד שני לסמן של לקוי-השכל בשעת-המעשה. והשגגה שבהריגת אלישבע שִׁמְשָׁה אפילו לחזוק ההשערה האחרונה: אדם עומד והורג שתי נפשות, ובאותה שעה הוא שוכח, שהדלת נשארה פתוחה. לאחרונה, ההודאה ברבים, בו בזמן שהענין נסתבך שלא כרגיל בעקב התודות הכוזבת של בער נופל ברוחו (ניקולי) ובעוד שכלפי הפושע האמתי לא רק שלא היו כל ראיות מוכיחות, אלא כמעט גם לא חשדים (פורפרי פטרוביץ' קיים את דבר הבטחתו בשלמות), – כל זה הועיל לרַכּוֹךְ גדר-דינו של הנאשם.

נמצאו, מלבד זאת, באופן בלתי-צפוי, עוד עובדות אחרות, שדברו הרבה לטובת הַנְּדוֹן. מי שהיה סטוֹדֶנט רוזומיחין מְשִׁיֵּשׁ ומצא באיזה מקום ידיעות מוכיחות, שהנאשם רסקולניקוב, בימי היותו באוניברסיטה, עזר באמצעיו האחרונים לחבר אחד עני וחולה-שחפת וכמעט שכלכל אותו במשך חצי-שנה. לאחר מותו של זה שמש את אביו שנשאר בחיים, את אביו הזקן והחולה של חברו המנוח (אשר פָּרְנָס את אביו בעבודתו כמעט משנת השלש-עשרה לימי חייו), הכניס אותו, לאחרונה, לאיזה בית-חולים, וכשגם זה מת, קבר אותו על חשבונו, לכל אלו הידיעות היתה איזו השפעה לטובה על חתוך גורלו של רסקולניקוב. מי שהיתה בעלת-ביתו, האלמנה זרניצינה, העירה גם-כן, שבעת שהם גרו בבית הקודם, ברחוב חמש-הקרנות, הציל רסקולניקוב מן הדִּלְקָה, בלילה, מבית שכבר אחזה בו האש, שני ילדים קטנים, וקבל על-ידי זה מְכוּוֹת בגופו. העובדה הזאת נמסרה לדרישה וחקירה מפרטת ומדִּיקָת, ובאה עליה עדותם של הרבה אנשים. בקצור, הענין נגמר בזה, שרסקולניקוב נדון לעבודת-פרך ממדרגה שנייה, הינו רק לשמונה שנים, בשים אל לב מה שהודה ברבים על חטאו ועוד פרטים אחרים, המקלים את גְּדֵל-פֶּשְׁעוֹ.

עוד בראשית ימי המשפט חלתה אמו של רסקולניקוב. דוניה זרומיחין מצאו את האפשרות להרחיקה מפטרבורג עד גמר-הפרוֹצֶס. רוזומיחין בחר לְמִשְׁפָּנָה בעיר קרובה לפטרבורג ומחִפְרָה אליה במסלת-ברזל, בכדי שיוכל כאחת גם להתחקות על כל שרשי המשפט וגם להתראות לעתים הכי-קרובות עם אברומיה רוטנובנה. מחלתה של פולחריה אלכסנדרובנה היתה איזו מחלה משנה, מחלת-עצבים, קרובה לכעין מחלת-הרוח, בכל-אופן, במדה ידועה. כשחזרה דוניה מראיונה האחרון עם אחיה, מצאה את אמה כבר חולה, קודחת ומדברת מתוך חֵם. באותו ערב נדברה עם רוזומיחין, מה לענות לאם על שאלותיה בדבר האח, והמציאה אפילו בעזרתו מעשיה שלמה על נסיעתו של רסקולניקוב למרחקים, באיזו שליחות פרטית, סודית, שתביא לו סוף-סוף גם כסף גם כבוד. אולם בטח התמיה אותם הדבר, שפולחריה אלכסנדרובנה לא שאלה דבר על זה גם אז גם לאחר-כך! להפך, אצלה בעצמה נמצאה מעשיה שלמה על נסיעתו הפתאמית של בנה; היא ספרה בדמעות, איך שהוא בא אליה לקחת את ברכת-פרידתה; רמזה, שרק לה בלבד ידועות הרבה עובדות חשובות וסודיות, ושלרודיה יש הרבה מאד אויבים חזקים, באופן שהוא נאלץ להִסְתַּר עד יעבור זעם. ומה שנוגע לקרִיָּה שלו לעתיד לבוא, האמינה פולחריה אלכסנדרובנה באמונה שלמה, שזו תהיה גדולה ומזוהירה, כשיעבור הזעם; הבטיחה את רוזומיחין, שבנה יהיה ברבות הימים איש ממלכתי, וראיה לדבר: מאמרו וכשרונו הספרותי המזהיר. את מאמרו קראה בלי-הפסק, לפעמים גם בקול רם, ובכל-זאת, היכן נמצא עתה רודיה – כמעט שלא שאלה, למרות מה שכפי-הנראה השתמשו לדבר אֶתָּה על זה, דבר שהיה צריך לעורר, לכאורה, את חשדנותה. לאחרונה התחילו גם לחשוש לזו השתיקה המשנה של פולחריה אלכסנדרובנה בנוגע לסעיפים ידועים. היא, למשל, גם לא התאוננה על זה, שאין כל מכתב ממנו, בעוד שקדם, בעיר הקטנה, היתה רק בתקה ובצפיה לקבל במהרה מכתב מרודיה האהוב. זה הדבר האחרון, אשר לא היה לו כל פשר, התמיה ביותר את דוניה והפחידה מאד. על דעתה היה עולה, שלב אמה, אולי, נִבְּאָ לָהּ דבר-מה איום ביותר בגורלו של בנה והיא יִרְאֶה לשאול, פן תשמע דבר-מה עוד יותר אים. בכל אופן, דוניה ראתה ברור, שדעתה של פולחריה אלכסנדרובנה אינה בקו השלמות.

פעמים, אמנם, אָרַע, שהיא גלגלה את השיחה כך, שכאשר השיבו לה, אי-אפשר היה שלא להזכיר את המקום, אשר רודיה חונה בו. וכשהתשובות נמצאו בהכרח בלתי-מספיקות ומעוררות-חשד, נהיתה פתאם עצובה מאד, קודרת ושתקנית – ולימים רבים, דוניה נוכחה, לבסוף, שקשה לשקר ולהמציא בדויות, ובאה לידי החלטה, שמתר כבר להחריש לגמרי על סעיפים ידועים; אולם יותר ויותר נתחַוֵּר, שהאם האמללה חושדת בדבר-מה אים. דוניה זכרה גם את דברי אחיה, שהאם שמעה את הדברים אשר דברה מתוך קדחת בלילה הנורא הוא אחרי פגישתה עם סוידריגילוב: הָאֵם לא קלטה אז דבר-מה מְגֵלָה? יש, אמנם, שאחרי ימים-מספר וגם שבועות-מספר של שתיקה קודרת, חָשְׁכָה ודמעות בלי-אִמָּר, התעוררה החולה במין התעוררות הסטרית והתחילה מדברת בקול, כמעט בלי-הפסק, על בנה, על תקוותיה, על העתיד... הפנטסיות שלה היו לפעמים משנות מאד. נחמוה, הסכימו לה (היא בעצמה אולי ראתה ברור, שמסכימים לה רק בכדי לנחמה), והיא, אף-על-פי-כן, דברה...

כעבור חמשה חדשים אחרי הודאת הפושע יצא גזר-דינו. רוזומיחין היה מתראה אתו במאסר בכל מקרה של אפשרות. סוניה גם-כן. לאחרונה בא

גם יום-הפרידה, דוניה נשבעה לאחיה, שהפרידה הזאת אינה לעולמים, ואף רזומיחין נשבע כן. בראשו הצעיר והנלהב של רזומיחין התערה פרוקט להניח בשלש-ארבע השנים הבאות, כפי האפשר, "ייסוד", הינו לאסוף איזה סכום של כסף ולעבור לסביריה, במקום שהקרקע עשיר בכל המובנים, ועובדים, אנשים וקפיטלים, בה מעט; שם יתישב באותה העיר, שרודיה יהיה שם... ושם יתחילו לכלם חיים חדשים. בשעת הפרידה בכו כלם. רסקולניקוב בימים האחרונים היה שקוע במחשבות ביותר, שאל הרבה על אמו, דאג לה תמיד. יותר מדי התענה בגללה, מה שהסב דאגה ופחד לדוניה. כשנודע לו בפרטיות על מצב-רוחה החולני של אמו, נעשה קודר ביחוד. עם סוניה היה משום-מה שתקני ביותר בכל העת הזאת. סוניה, בעזרת הכסף אשר השאיר לה סוידריגילוב, הכינה עצמה מכבר להלוות אל חבורת האסירים, אשר בתוכה ישלח גם הוא. על זה לא הגד מעולם אף מלה אחת בינה ובין רסקולניקוב, אבל שניהם ידעו, שכך יהיה. בפרידה האחרונה הצטחק הוא משנות על חזיונותיהם הנלהבים של אחותו ורזומיחין לעתידם המאשר, כשהוא ישתחרר מבית-האסורים, ונבא מצדו, שמצבה החולני של האם יגמר בקרוב באסון. סוף סוף נשלחו, הוא וסוניה.

מקץ שני חדשים נשאה דונצ'קה לרזומיחין. החתנה היתה נוגה וחשאית. בין הקרואים היו גם פורפירי פטרוביץ' וזוסימוב. בכל העת האחרונה היה לרזומיחין סבר-פנים של איש שגמר איזה אקר בנפשו. לדוניה היתה אמונה עננת, שהוא יוציא מן הפח אל הפעל את כל תכניותיו, ואף אמנם לא יכלה שלא להאמין: פח-רצונו של האיש הזה היה ברזל. אגב-אורחא: הוא שב לשמיעת-השעורים באוניברסיטה, בכדי לגמור את חק-למודיו. בכל שעה נבנו אצל שניהם תכניות לעתיד-לבוא; שניהם החזיקו בכל תקף במחשבה לעבור לסביריה בעוד חמש שנים. ועד העת ההיא סמכו על סוניה...

פולחריה אלכסנדרובנה נתנה בשמחה את ברכתה והסכמתה לנשואי בתה עם רזומיחין; ואולם אחרי החתנה הזאת נעשתה עוד יותר עצובה ומלאה דאגה. בכדי לגרום לה רגע של קרת-רוח, מסר לה רזומיחין, כמו בדרך-אגב, את העובדה על הסטודנט ואביו החולה וגם על זה, שרודיה קבל מכוות וגם חלה אשתקד מתוך שספן את נפשו והציל מן הדלקה שני ילדים. שתי הידיעות הללו הביאו את פולחריה אלכסנדרובנה לידי התרוממות-רוח עצומה. מאז לא חזלה לדבר על זה, נכנסה בשיחות בנדון דנא גם עם הנפגשים ברחוב (אף שדוניה לנתה אותה תמיד). בטרחם, בחניות, די היה לה לתפוס איזה שומע שהוא, בכדי לגלגל את השיחה על בנה, על מאמרו, איך שעזר לסטודנט, איך שירד לאש להציל ילדים וכו' וכו'. דונצ'קה לא יכלה למצא עצות בנפשה, איך לעצור בה. כי הן מלבד הסכנה שבהתפעלות יתרה וחולנית שבזו כשהיא לעצמה, היו ידיים לחשוש, שמי-שהוא יכול היה לזכור את השם רסקולניקוב מהודעות העתונים על מהלך המשפט ולהעיר על זה. פולחריה אלכסנדרובנה חפשה ומצאה אפילו את הכתבת של אם שני הילדים המצלים מאש והכוננה ללכת אליה - לא-ישנה. לאחרונה גדל הסכסוך שבנפשה עד מדרגה קיצונית, פעמים התחילה לבכות פתאם, חלתה לעתים תכופות והזתה. פעם אחת בפקר הודיעה ישר, שעל-פי חשבונה צריך רודיה לחזור במהרה, שהיא זוכרת, שבשעה שנפרד ממנה אמר, כי בעוד תשעה חדשים יש לחכות לו שיבוא. היא התחילה לסדר הפל במעון ולהפוך לפגישה, התחילה לשכלל את החדר המיעד לו (החדר שלה), לנקות את הרהיטים, לרחוץ ולשים וילונות חדשים וכו'. דוניה נפחדה, אבל שתקה ואף סיעה לסדר את החדר בשביל האורח. אחרי יום של דאגות, של דמיונות בלתי-פוסקים, הזיות-גיל ודמעות חלתה לעת-ערב, וכעבור שני שבועות מתה. במשך ימי מחלת האשתא אשר חלתה בה התמלטו מפיה דברים, שמהם אפשר היה להוציא, שהיא חשה הרבה יותר בגורלו הנורא של בנה ממה ששערו.

זמן רב לא ידע רסקולניקוב על מות אמו, אף שחליפת-המכתבים בינו ובין בני-משפחתו בפטרבורג נקבעה עוד מראשית בואו לסביריה. חליפת-מכתבים זו מסתדרה על-ידי סוניה, שדניקה לכתוב מדי חודש בחדשו לפטרבורג על שם רזומיחין ובכל חודש בדיוק קבלה תשובה. מכתביה של סוניה נראו לראשונה בעיני דוניה ורזומיחין כיבשים ובלתי-מספיקים; אולם לבסוף מצאו שניהם, שאין טוב מן המכתבים האלה, מפני שמהם, סוף-סוף, נתקבל ציור שלם ומדק מגורל-חיי של אחיהם האמלל. מכתביה של סוניה היו מלאים מעשים מצוים ויום-יומיים, תאור פשוט וברור מחיי רסקולניקוב בסביבתו הקטורגית. פה לא היה מדבר מאומה על תקוותיה היא, שאיפותיה לעתיד ורגשותיה שלה. במקום לנסות לבאר את מצב-נפשו וחיי הפנימיים בכלל, נתנה סוניה עובדות, זאת אומרת, דבריו שלו, כמו שיצאו מפיו, ידיעות פרטיות על בריאותו, במה רצה ביום פלוני כשבקרה אותו, על מה בקש אותה, מה צוה עליה וכדומה. כל הידיעות הללו נמסרו בפרטיות יתרה. דמות-דיוקנו של האח האמלל הסתמנה לאחרונה מאליה, בדיוק ובבהירות; כאן לא היה מקום לטעיות, מפני שהפל במכתבים היה - עובדות נאמנות.

אולם לא הרבה נחמה יכלו דוניה ואישה למצא בידיעות האלה, ביחוד בעת הראשונה. סוניה הודיעה בלי-הפסק, שהוא זועף תמיד, נמנע מדבור ואפילו כמעט שאינו מתעניין כלל בידיעות שהיא מביאה לו בכל פעם מן המכתבים שהיא מקבלת; שהוא שואל לפעמים על אמו; וכשהיא אחרי ראותה, שהוא צופה כבר בלבו את האמת, עמדה והודיעה לו, לאחרונה, על מותה, לא עשה עליו, לתמהונה גם הדבר זה רשם חזק ביותר, לכל-הפחות, עד כמה שנראה לה מבחזין. היא הודיעה גם-כן, שלמרות מה שהוא, כפי הנראה, כל-כך מתיחד עם עצמו וסוגר וחותם על נפשו בפני אחרים, הרי הוא מתיחס למצבו החדש באפן ישר ופשוט מאד; שהוא מכיר ברור במצבו, אינו מצפה בקרוב לשום הטבה והקלה, אינו משלה נפשו בשום תקוות, כמצוי אצל אחרים הנתונים בצרה, וכמעט שאינו תמה על שום דבר בסביבתו החדשה, אשר כל-כך אינה דומה לזו שהרגל בה. בנוגע לבריאותו הודיעה, שזו אינה ברע. הוא הולך לעבודתו, מן העבודה אינו משתמט, כשם שגם אינו בהול עליה. למאכלו אינו שם לב; אולם האכל מבית-הסהר, מלבד בשבתות וימים טובים, הוא כל-כך רע, עד שסוף-סוף קבל ברצון ממנה, מסוניה, מעט כסף, בכדי לסדר בשביל עצמו משתה-טה בכל יום; בנוגע לשאר דברים בקש ממנה, שלא לדאג לו, בהסבירו לה, שכל אלו הדאגות וההפצרות אינן אלא מרעימות אותו.

הלאה הודיעה סוניה, שהוא גר בבית-הסהר עם הפל ביחד; שבקסקיטין פנימה לא היתה ולא ראתה את הנעשה שם, אבל ידוע לה, ששם צר, מגאל ואוויר מזיק לבריאות; שהוא ישן על האצטבה, מצעו - מזון-לֶבֶד, ובמצע אחר אינו רוצה. אולם מה שהוא חי כל-כך בדחקות ובקשי, הרי אין זה כלל משום שסֶדֶר לו בכנה תכנית כזו וארחות-חיים כאלו, אלא כך, פשוט, מאי-שימת לב ואדישות חיצונית לאפן-חיי. סוניה כתבה ולא כחדה, שהוא, ביחוד בעת הראשונה, לא רק שלא התעניין בבקוריה, אלא כמעט שהיה מקדם את פניה ברגז, כמעט בגסות, ולא היה מדבר אֶתָה, אולם סוף-סוף נעשו הבקורים האלה בשבילו לרגילות, כמעט לצורך, באפן שהוא התגעגע אפילו אליה ונתעצב אל לבו, כשהיתה ימים אחדים חולה ולא יכלה לבקרהו. הם מתראים בימי-חג אצל שער בית-הסהר או בבית-המשמר, שֶלְשָׁם קוראים אותו אליה לרגעים אחדים; בימי הל יש שהיא באה אליו למקום עבודתו, לסדנות, לבתי משרפות הלבנים או לחוף אירמיש-הנהר. על-אודות עצמה הודיעה סוניה, שעלה בידה לרכוש לה בעיר איזה מכרים, ומהם גם בעלי-השפעה, שהיא מתפרנסת מתפירה, והיות שבכל העיר כמעט שאין תופרת, נעשתה היא בהרבה בתים לנחוצה; היא רק לא הזכירה, שעל-ידה רכש גם רסקולניקוב את חסדם של ממני בית-הסהר, ובגללה הקלו לו והטילו עליו פחות עבודה קשה

וכיוצא בזה. לאחרונה נתקבלה ידיעה (דוניה הכירה אפילו איזו התרגשות ודאגה מיחדה עוד במכתבים שקדמו לזה), שהוא מתנפך לפל, שבבית-האסורים נתנו בו האסירים עין לרעה, באי-אהבתם אותו; שהוא מחריש ימים ושבעות והולך ומחניר. פתאם, במכתב האחרון, הודיעה סוניה שהוא חלה באמת ושוכב בבית-החולים, במחלקת האסירים.

II

הוא היה חולה מכבר; אבל לא נוראות חיי-הקטורגה. לא עבודת-הפרך, לא האכל הרע, לא חרפת הראש הגלוח, לא מלבושיו הסמרטטיים רצוהו: הוי, מה היה לו ולכל אלה היסורים! להפך, הוא היה גם שמח לעבודה הקשה: כשנפרך גופו, השיג לו, לכל-הפחות, על-ידי-כך שעות-מספר של שנת-מנוחה. האכל? התבשיל המלא בנמית ושאר רמשים? – אבל הנה בהיותו סטודנט יש שגם זה לא היה לו. מלבושיו היו חמים ומתאימים לתנאי-קיומו. את הכבלים כמעט שלא הרגיש על עצמו. והאם היה לו להתפיש על שראשו גלוח וטלאי-צבעים שונים בגלימתו הקצרה? אבל בפני מי? בפני סוניה? סוניה יראה מפניו, והאם בפניה יתביש?

ואולם הוא אכן התביש גם בפני סוניה, ובגלל זה גופא הכאיב לה ביחסו הגס והמלא בזו, אבל לא על שראשו גלוח וכבליו ברגליו התביש: גאותו – היא אשר נפצעה קשה, כבודו – הוא אשר נפגע וחולל; גם חליו בא לו בעקב גאותו הפצועה וכבודו המחולל. הוי, מה מאשר היה, אלו היה יכול להכיר בעותתו! הוא היה נושא אז הפל, גם את הבושה ואת החרפה. אולם הוא דן את עצמו בכל חמר-הדין. – ורגשו המורד לא מצא, אף-על-פי-כן, שום אשמה קשה בעקרו, מלבד אולי איזה משגה פשוט, שאין שום אדם בארץ בטוח, כי לא יקרהו. הוא התביש בעקרו על זה, שהוא, רסקולניקוב, אבד באפן כל-כך עור, קשוח-תקוה, קרש ואילי, על-פי איזו גזרת-גורל ענרת, ולא עוד אלא שהוא תנב להפנע בפני העדר-הבינה הלז, לקבל עליו גזר-דין, אם הוא רוצה להרגיע את עצמו במשהו.

בהוה – דאגה בלי-טעם ובלי-מטרה, ובעתיד – הקרבה עצמית בלתי-פוסקת, שאינה מביאה כלום, – הנה מנת חלקו בעולם. ומה בזה, שבעוד שמונה שנים לא יהיה אלא בן שלשים ושתים ואפשר יהיה להתחיל לחיות? למה לו חיים? לשם מה? אל מה ישאף? לחיות בכדי להתקיים? אולם הרי הוא כבר היה נכון אלף פעמים להקריב את קיומו על מזבח של איזה רעיון, של איזו תקוה, אפילו של איזה דמיון. הקיום גרידא לא ספק אותו מעולם; הוא נכסף תמיד ליותר מזה. יוכל היות, שרק מפני עצמת תשוקותיו הללו נתעה לחשוב, שאדם, אשר תשוקות כבירות כאלו לו, הרשה לו יותר מאשר לאחר.

ואלו, למצער, היה הגורל שולח לו נחם – נחם לווהט, המשפך לב, הגוזל שנה, המראה בחזון סקל ותהום! הוי, כמה היה שמח עליו! יסורים ודמעות – הרי גם אלה חיים. אולם הוא לא נחם על מעשהו.

אלו, למצער, יכול היה לרגוז על כסילותו, כאשר רגז מקדם על מעשיו המגנים, שהביאוהו עד בית-הסהר. ברם, עכשו, בבית-הסהר, בחפש, שקל בדעתו וחשב מחדש כל עלילותיו הקודמות, וכלל לא מצא אותן כל-כך טפשות ומגנות, כמו שנדמו לו קדם, בהמשך הזמן המר והנורא ההוא.

“במה, במה – חשב – נופל רעיוני מכל אותם הרעיונות והתורות, שמתרגשים ובאים לעולם מימי היות עולם זה? צריך רק להשקיף על הדבר במבט רחב, בלתי-תלוי בשום דעה אחרת, חפשי מכל השפעה רגילה, בכדי שרעיוני לא יהיה כל-כך ... תמוה. הוי, שוללים וחכמים בני-פרוטה, למה עמדתם בחצי-הדרך?”

“על-מה ולמה נחשב מעשי בעיניהם למגנה כל-כך? – דבר לנפשו – מפני שהוא מעשה רע? מה פרוש רע? כליותי לא ייסרוני. כמובן, נעשתה עברה שבדיני-נפשות; כמובן, הופרה אות שבתורת-החקים ונשפך דם, – הסירו אפוא את ראשי מעלי בעד האות שבתורה ... ודי! מובן, שבאפן זה הרבה מטובי האנושיות, שלא נחלו ממשלה מאבותיהם, כי-אם רכשו אותה בכחם ובעצם-ידם, צריכים היו להענש עם צעדיהם הראשונים. אלא שאותם האנשים נשאו עליהם את עין “צעדיהם”, ולכן הם צודקים, ואני לא נשאתי, והרי שלא היתה לי הזכות להרשות לעצמי את הצעד הזה.”

הנה בזה בלבד הודה כי חטא: רק בזה, שלא נשא את חטאו והודה עליו.

הוא התענה גם מן המחשבה: למה לא אבד אז את עצמו? למה עד אז על הנהר ובחר להודות? האמנם כל-כך גדול כחו של תפך-החיים וכל-כך קשה להתגבר עליו? הרי סוידריגילוב התגבר, למרות שכל-כך ירא מפני המות.

הוא העמיד לעצמו את השאלה המענה הזאת ולא יכל להבין, שיוכל היות, כי כבר אז, בעמדו על הנהר, צפה בעצמו ובדעותיו את השקר הגדול. הוא לא הבין, שהצפיה-מראש הזאת היתה אולי המבשרת של המשבר העתיד לבוא בחייו, של תהיתו לעתיד-לבוא, של השקפתו החדשה על החיים, העתידה לבוא.

הוא נטה יותר להנחה, שכאן היתה רק המעמסה הקהה של האינסטינקט, שלא יכל להשליכה מעליו ולעבור עליה (שוב מחלשה ומשפלות). הוא הביט על חבריו-לקטורגה והשתומם: כמה אהבו כל אלה את החיים, כמה הוקירו את החיים! לו נראה, שבבית-הסהר אוהבים, מעריכים ומוקירים את החיים עוד יותר מאשר בחפש. איזה ענויים ומכאובים נוראים לא נשאו רבים מהם! למשל, הבורחים! האמנם כל-כך חשוב בשבילם איזו קרן-שמש, יער עבת, מעין קר באיזה מקום שומם (שהבורח ראה לפני שלש שנים ושהוא רואה אותו בחלומו והוזה על הראיון אתו, כהזות האוהב על הראיון עם אוהבתו), ירק עשב מסביב, צפור שרה בשיח? וכשהוסיף רסקולניקוב להתבונן, נפגש בדוגמאות עוד יותר מפליאות, אשר לא ידע פשר למו.

בבית-הסֶהָר, בסביבתו החדשה, היו הרבה דברים, אשר הוא לא ראה אותם, ואף לא רצה לראות כל-עקר. הוא חי כאלו בעינים מורדות לארץ; כל מראה-עיניו עורר בו בחילה כבדה מנשא. אולם ברבות הימים התחילו הרבה דברים להפליא אותו, עד שכמו מבלי-משום נפקחו עיניו לראות ולמצא את אשר לא פלל. ביחוד התחיל להפליאהו זו התהום הנוראה שבינו ובין כל ההמון הלז. נדמה, שהוא והם היו בני לאמים שונים. הוא והם הביטו איש על רעהו בחשדנות ובאיבה. הוא ידע והבין את הסבות הכלליות של הפרוד הזה; אולם מעולם לא האמין, שהסבות האלה תהיינה באמת כל-כך עמוקות ותקיפות. בבית-הסֶהָר היו גם פולנים גולים, פושעים מדיניים, אלה חשבו, פשוט, את כל האנשים אשר מסביבם להמון נבער ולעבדים ובזו להם מגבוה; אולם רסקולניקוב לא יכל להתיחס כך: הוא ראה ברור, שהנבערים הללו חכמים בהרבה דברים מהפולנים עצמם, היו פה גם רוסים, שבזו ביותר להמון הזה – אחד מי שהיה אופיצר ושני סמינריסטים. רסקולניקוב ראה ברור גם את טעותם של אלה.

אותו לא אהבו, וממנו נתרחקו הכל. אותו התחילו לבסוף גם לשטום – מדוע? הוא לא ידע זאת. בזו לו, לעגו לו; לעגו לפשעו אלה שהיו פושעים גדולים ממנו.

– אתה “פריץ”! – אמרו לו – וכי יאה היה לך להשתמש בקרדם? כל לא מעשה-פריץ!

בשבוע השני של ימי התענית הגדולים הגיע תורו “להתנדות” יחד עם בני הקסרקטין שלו. הוא הלך לבית-הכנסת והתפלל עם כל העולם. משום מה, הוא בעצמו לא ידע משום-מה, – נפלה פעם איזה הגדה; הכל התנפלו עליו פתאם בחמה שפוכה ונוראה:

– אתה כופר-בעקר! אתה באלהים אינך מאמין, – צעקו אליו – מצוה להרגך!

הוא מעולם לא דָּבַר אתם על אלהים ועל אמונה, והם רצו להרוג אותו על שהוא כופר-בעקר; הוא שתק ולא ענה להם דבר. אסיר אחד התנפל עליו בריצה גמורה; רסקולניקוב חכה לו במנוחה דומם, אשמורה מעיניו לא נעה, שרטוט אחד מפניו לא רעד. החָזַל-השומר הספיק לעמוד בינו ובין הרוצח, – ואלמלא כך היה נשפך דם.

ועוד שָׁאַל אחת לא ידע רסקולניקוב לפתור: למה דבקה נפש פלם לאהבה את סוניה? היא לא החניפה להם; הם נפגשו אתה לעתים רחוקות, רק בבואה למקום-העבודה לרגע לראות אותו. ובתוך כך, הכל כבר ידעו אותה, ידעו, שהיא הלכה אחיו, ידעו, איך היה חיה, היכן היא חיה. כסף לא נתנה להם, טובות מיוחדות לא עשתה להם, רק פעם אחת בחג-הֶלְדָה הביאה נדבה לכל בית-הסֶהָר: לביבות ועוגות. ואולם לאט-לאט נהיו ביניהם ובין סוניה איזה יחסים יותר קרובים: היא כתבה מכתבים לקרוביהם ושלחה אותם על ידי הפוסטה. קרוביהם וקרובותיהם של האסירים, שנשרו בעיר, השאירו בשבילם, בפקודתם, בידי סוניה חפצים וגם כסף. נשיהם ואהובותיהם ידעו אותה והיו באות אליה להֶנְעֵץ בה על כל צרה שלא תבוא. וכשהיתה באה למקומות-העבודה לבקר את רסקולניקוב או היתה נפגשת בחבורת-אסירים, ההולכת לעבודה, היו הכל מסירים את כובעיהם לפניה, משתחווים לה: “אֵמְנו סופיה סמיונובנה, אמנו הרחמניה, הבוכיה!” היו אומרים אלה האנשים הגסים, שְׁתו-העון נָתַן במצחם, לנפש הקטנה והכחושה הזאת. היא הצטחקה וענתה להם בקדה, והם פלם אהבו לראות אותה מצטחקה, הם אהבו גם את הלוכה, היו פונים לאחוריהם לראות כיצד היא מהלכת והיו מקלסים אותה; מקלסים על הפל – אפילו על שהיא קטנה בקומתה. אליה היו הולכים אפילו להתרפא.

על רסקולניקוב עבדו בבית-החולים כל ימי התענית האחרונים ושבוע-הקֶדֶש. כשכבר התחיל לשוב לאיתנו, זכר את חלומותיו והזיות-מחלתו. בחזון נראה לו אז, והנה כל העולם נדון להיות קרבן לאיזו מגפה נוראה, אשר כמוה עוד לא נראתה ולא נשמעה, מגפה הבאה מעמק-אסיה לאירופה. הפל היו עלולים להיות לְכָרוֹת לְשֵׁנֵי המגפה, חוץ ממת-מספר, נבחרים. נתגלו איזה יצורים מיקרוסקופיים, שבאים ומתישבים וממלאים את כל גופי בני-האדם. אולם היצורים הללו היו רוחות מחוננים בשכל וברצון. האנשים, שְׁמָלְאוֹ אותם, מיד היתה דעתם נטרפת עליהם. אולם מעולם, מעולם לא חשבו בני-האדם את עצמם לחכמים וליודעי-אמת, כאשר חשבו את עצמם אלה הנגועים. מעולם לא חשבו לעמוד-איתנים, אשר לא ימוטו, את משפטיהם, מסקנותיהם המדעיות ודעותיהם המוסריות, כאשר חשבו אלה. כפרים שלמים, ערים שלמות, עמים שלמים נדבקו במחלה הזאת ויד השגעון היתה בהם. פחד השָׁרָה על הפל ואיש לא שמע שפת רעהו, איש איש חשב, כי רק בו כל האמת, והתענה למראה אחרים, הכה את עצמו על חֶזֶה, בכה וספק כף. לא ידעו את מי ואיך לדון, לא יכלו לבוא לידי הסכמה, מה לחשוב לטוב ומה לרע. לא ידעו את מי לחַיֵּב, את מי לְנִפְוֹת. האנשים הרגו איש את רעהו באיזה חרי-אף, אשר שחר אין לו. אוכלוסים מרבים יצאו להלחם איש ברעהו, אולם בדרך התחילו אנשי כל גדוד וגדוד להתגרות ביניהם לבין עצמם, השורות נסתכסכו, החָזְלִים התנפלו איש על רעהו בחרבות וברמחים, נשכו ואכלו איש את רעהו בכל פה. בכרכים הכו כל היום בתף, קראו את הפל לעצרה, אבל מי ולמה קוראים – לא ידע איש, ודאגה מלאה את הלבבות. נעזבו המלאכות היותר נחוצות, מפני שכל אחד הציע לְצַפּוֹר את מחשבותיו, תקוניו, ולא יכלו לבוא לעֵמֶק השוה; נעזבה גם עבודת האדמה, יש שבאיזה מקומות נתכנסו לכנופיה אחת, הסכימו לעשות דבר-מה, נשבעו לבלי הֶפְרָד – אך מיד התחילו לעשות לגמרי אחרת ממה שהציעו בעצמם לפני רגע, התחילו להאשים איש את רעהו, התקוטטו ושפכו דם, באו התבערות, רעב, הכל הלך לאבדון. המגפה הלכה הלוך והתרחב. להנצל ממנה יכלו רק אנשים סְפוֹרִים בתבל, טהורים ונבחרים שהקדשו לתת ראשית לסוג חדש של בני-אדם ולחיים חדשים, לחדש ולטהר את פני האדמה, אבל איש לא ראה אותם, איש לא שמע את דברם וקולם.

רסקולניקוב נצטער הרבה על זה, שההזיות חשוכות-הפינה הללו פועלות פעלה עצובה ומענה כזו על זכרונו, שהרשם שלהן אינו נמחה ימים רבים כל-כך. כבר היה השבוע השני אחר שבוע-הקֶדֶש; הימים היו חמים, בהירים, אביביים; במחלקת-האסירים פתחו את החלונות עם רשתות-הברזל, שמתחתם עמד איש-צבא על המשמר. סוניה, בכל ימי מחלתו של רסקולניקוב, יכלה לבקרהו רק שתי פעמים; בשביל כל בקור נחוצה היתה הרשאה מיחדה, וזו עלתה בקשי, ואולם היא היתה באה לעתים קרובות אל חצר בית-החולים, אל תחת החלונות, ביחוד לפנות ערב, לפעמים רק לעמוד רגע בחצר ולהביט, למצער, מרחוק על חלונות מחלקת-האסירים. פעם אחת, לפנות ערב, נפלה תרדמה על רסקולניקוב, שכבר הבריא כמעט לגמרי, ויישן. בהקיצו, נגש מבלי-משום אל החלון, נשא עיניו וירא והנה מרחוק, אצל השער, עומדת סוניה. היא עמדה וכמו חתה לאיזה דבר. לבו כמו נגזר באותו רגע; הוא נרעד וימהר לסור מעל החלון. ביום השני לא באה סוניה אף לא למחרתו; הוא חש, שמצפה הוא לה בקצר-רוח. לאחרונה הוציאוהו מבית-החולים. בבואו לבית-הסֶהָר, נודע לו מפי האסירים, שסופיה סמיונובנה חלתה, שוכבת בביתה ואינה יוצאת.

דאגה גדולה מלאה אותו. הוא שלח להֶנְדֵע משלומה. במהרה נודע לו, שמחלתה אינה מסִפְנָה. וסוניה מצדה, בהֶנְדֵע לה, שהוא כל-כך דואג ומצר

עליה, שלחה לו פתקה כתובה בעט-עפרת והודיעתהו, שהרבה הוקל לה, שהיא רק נצטננה קצת ושבמהרה-במהרה תבוא להתראות אתו במקום-העבודה. כשקרא את הפתקה, דפק לבו בחזקה ובכאב.

ושוב היה יום בהיר וחם. בשעה מקדמה בפקר, בשש בערב, נשלח לעבודה אל חוף הנהר. שם, בספה גדולה, היה תנור לקלית-בָּהֶט. נשלחו שמה באותו יום רק שלשה פועלים. אחד מהם לקח חיל-שומר והלך אל המבצר להשגת איזה כלי-עבודה; השני התחיל להכין עצים ולשימם לתוך התנור. רסקולניקוב יצא מן הספה אל החוף, ישב על הקורות המוטלות והתחיל להביט על הנהר הרחב והשומם. מם החוף הגובה אשר ישב עליו נתגלה מרחב-הסביבה. מן החוף השני הרחוק עלה הד קול שירה. שם, במדבר אין-קץ ושטוף-שמש, השחירו, כנקודות נתפסות לעין בקשי, אהלי נודדים. שם היה חפש והיו אנשים אחרים, כלל לא דומים לאלה שבכאן; שם כאלו עמד הזמן בעצמו מלכת, כאלו לא עברו עוד ימי אברהם אבינו ועדריו. רסקולניקוב ישב בלי נוע והביט בלי-הפסק; רעיונו עבר להזיה קלה, להתבוננות; הוא לא חשב על שום דבר, אבל איזו תוגה הטילה בו סער ועֶנְתָה אותו.

פתאם ראה אצלו את סוניה. היא נגשה בצעדים בלתי-נשמעים וישבה סמוך לו. היתה השעה מקדמה עדין; קר-הפקר הקל עוד לא נתרכך. היא היתה לבושה בבורנוס הדל והישן שלה ועל ראשה המטפחת הירקה. בפניה עוד נראו עקבות המחלה: כחשו, קורו, נפלו. היא הצטחקה לו בהתמסרות ובקרת-רוח, אבל את ידה הושיטה לו, כדרכה, בבושה וביראה.

היא נתנה לו תמיד את ידה בבושה וביראה, לפעמים לא נתנה כלל, כמו מיראה פן יבעט בה. הוא קבל תמיד בכעין בחילה את ידה, כמו בכעס קדם תמיד את פניה, ויש אשר החריש בעקשות בכל שעת בקורה. אף אָרַע, שהיא נרתעה מפניו והלכה מאתו ביגון עמק. אולם עתה לא נפרדו ידיהם; הוא העיף עליה מבט חולף ונחפז; לא הגיד דבר והוריד עיניו לארץ. הם היו לבדם. איש לא ראה אותם. החיל-השומר נפנה באותה שעה לעבר אחר.

איך אָרַע כך, לא ידע הוא בעצמו, אבל פתאם כאלו דבר-מה אחז בציצת ראשו ויפילהו אל רגליה. הוא בכה וחבק את ברכיה. ברגע הראשון נפחדה במאד-מאד מפניה מתו. היא קפצה ממקומה והביטה אליו רועדת, אבל מיד, באותו הרגע גופא, הבינה הפל. בעיניה נצנצה הבעת-אשר לאין-שעור; היא הבינה. בשבילה כבר לא היה כל ספק, כי הוא אוהב אותה, אוהב אותה מאד-מאד, ושהנה בא, סוף-סוף, הרגע הזה...

הם רצו לדבר, אבל לא יכלו. דמעות נוצצו בעיניהם. שניהם היו קוררים ורזים; אבל באלה הפנים החולניים והקוררים כבר האיר השחר של עתידם המחודש, של תחיתם השלמה. האהבה הקימה אותם לתחיה, לב האחד כלכל בתוכו מקורות-חיים אין-חקר בשביל לב רעהו.

הם החליטו לחכות ולסבול, להם נשאר עוד שבע שנים, ועד העת ההיא – כמה ענויים כבדים מנשא וכמה אשר אין-סופי! אכן הוא שב לתחיה, הוא ידע זאת, הוא חש זאת בכל מהותו החדשה, והיא – היא הן לא חיתה אלא בחייה הוא!

בערב אותו היום, כשכבר סגרו הקסרקטין על מסגר, שכב רסקולניקוב על האצטבה וחשב על סוניה. באותו היום נדמה לו אפילו, שכל האסירים, מי שהיו אויביו, כאלו כבר הביטו עליו אחרת. הוא נסה אפילו לפנות אליהם בדברים וענו לו בניחותא. הוא זכר את הדבר ולא התפלא עליו: כלום לא הפל עלול עכשו להשתנות?

הוא חשב עליה. הוא זכר, כמה הציק לה וכמה שסע את לבה תמיד; זכר את פניה הקטנים, הקוררים, הרזים. ואולם הזכרונות האלה כמעט שלא עוהו עכשו: הוא ידע, באיזו אהבה גדולה יפדה עתה את כל יסוריה.

ובכלל, במה נחשבו הם, במה נחשבו כל יסורי העבר! הפל, גם חטאו, גם משפטו ומאסרו, נראה בעיניו עתה. במצב-רוחו החדש, לעובדה חיצונית, משנה, שכאלו לא אָרַעה לו כל-עקר. אמנם, הוא לא יכל בערב הזה להתמיד במחשבה אחת ולהתרכז בה; ואף לא היה בא לידי שום תוצאות על-ידי עבודת הכרתו; הוא רק הרגיש. במקום הפלפול באו החיים ולהכרתו צריכים היו להקלות אפקים אחרים לגמרי.

תחת כרו היה מנח האנגליון. הוא לקח אותו בתנועה מכונתית. זה הספר היה שיך לה, זה היה אותו ממש, שממנו קראה לו על תקומת אלעזר מן המתים. בראשית ימי מאסרו חשב, שהיא תענהו ברליגיה, תשתדל לדבר אתו על האנגליון ותטיל עליו קריאת ספרים קדושים. אולם לתמהונו הגדול לא הזכירה לו אף פעם על כל זאת, ואף פעם לא הציעה לפניו להביא לו את האנגליון. הוא בעצמו בקש ממנה זמן-מה לפני מחלתו, והיא הביאה לו דומם את הספר. עד עתה אמנם עוד לא פתח אותו.

הוא לא פתח אותו גם עתה, אבל הרהור אחד חלף בו: "וכי אפשר, שאמונתה לא תהא אמונת? רגשותיה ושאיופותיה, למצער..."

היא גם-כן היתה כל אותו היום בהתרגשות, ולעת-ערב אף חלתה שנית. אבל היא היתה כל-כך מאשרה, ובאפן כל-כך בלתי-צפוי, עד שכמעט שנפחזה מפני אָשרה. שבע שנים, רק שבע שנים! בראשית ימי אָשרם, ברגעים ידועים, היו שניהם נכונים לראות בשבע השנים הבאות שבעה ימים. הוא גם לא ידע, שהחיים החדשים לא יבואו חנם, שעדין צריך יהיה לשלם בעדם מחיר יקר, במעשים גדולים ונשגבים לעתיד...

אולם כאן מתחילה כבר מעשיה חדשה, מעשיה של התחדשות-אדם הדרגתית, של עֶבְרָה הדרגית מעולם לעולם, של התנדעות אל מציאות חדשה לגמרי, מציאות לא נודעה מתמול-שלושום. זה יכול היה להיות תכן לספור חדש, – אך ספורנו זה תם ונשלם.

1. מלה בלתי-קריאה במקור המודפס. [הערת פרויקט בן-יהודה]
2. מלה בלתי-קריאה במקור המודפס. [הערת פרויקט בן-יהודה]
3. שורה בלתי-קריאה במקור המודפס. [הערת פרויקט בן-יהודה]

את הטקסט לעיל הפיקו מתנדבי [פרויקט בן־יהודה באינטרנט](https://benyehuda.org). הוא זמין תמיד בכתובת הבאה:
<https://benyehuda.org/read/380>